

SLS ATLANTIS

Georg August

WALLIN

SKRIFTER ?

PROFESSORSÅREN I HELSINGFORS 1850-1852

UTGIVARE

KAJ ÖHRNBERG · PATRICIA BERG · KIRA PIHLFLYCKT

GEORG AUGUST WALLIN

SKRIFTER

Band 7

HELSINGFORS UNIVERSITETS HUVUDBYGGNAD.
FOTOGRAFI AV CARL ADOLF HÅRDH 1860-TALET.

GEORG AUGUST WALLIN

SKRIFTER

Band 7

PROFESSORSÅREN I HELSINGFORS 1850–1852

UTGIVNA AV

KAJ ÖHRNBERG, PATRICIA BERG OCH KIRA PIHLFLYCKT

SVENSKA LITTERATURSÄLLSKAPET I FINLAND · BOKFÖRLAGET ATLANTIS

Utgiven med stöd av Ingrid, Margit och Henrik Höjers donationsfond I
inom Svenska litteratursällskapet i Finland

© Författarna och Svenska litteratursällskapet i Finland 2017
Licens: CC-BY-NC-ND 4.0

Denna bok är nr 730:7 i serien Skrifter utgivna av Svenska litteratursällskapet i Finland. Den tryckta upplagan
utgavs 2016 av Svenska litteratursällskapet i Finland och Bokförlaget Atlantis.

Omslagsbilder: Porträtt av Georg August Wallin. R.W. Ekman 1854, Helsingfors universitetsmuseum
Arpeanum. © Foto Matti Ruotsalainen.

Universitetet. Carl Adolf Hårdh 1860-talet. © Helsingfors stadsmuseum.

Textetablering, kollationering och kommentarer: Kaj Öhrnberg, Patricia Berg och Kira Pihlflyckt
Bildredaktör: Kira Pihlflyckt

Översättning av tyska: Elisa Veit

Översättning av franska: Kira Pihlflyckt

Översättning av arabiska: Irmeli Perho och Kaj Öhrnberg

Översättning av latin: Tom Bergman och Tommi Lankila

Omslag och grafisk form: Anders Carpelan

Texterna i detta verk är licensierade enligt Creative Commons Erkännande-Ickekommersiell-
IngaBearbetningar 4.0 Internationell licens. För att se en kopia av licensen, besök
<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

ISBN 978-951-583-358-7 (tryckt utgåva, Finland) www.sls.fi

ISBN 978-91-7353-920-3 (tryckt utgåva, Sverige) www.atlantisbok.se

ISBN 978-951-583-410-2 (pdf)

ISSN 0039-6842 (Skrifter utgivna av Svenska litteratursällskapet i Finland)

Innehåll

Förord 7

HEIKKI PALVA

Georg August Wallin som språkforskare 9

KAJ ÖHRNBERG

Ibn al-Fāriḍ 45

ʿAbd al-Ghanī al-Nābulusī 51

Om utgåvan 54

Anvisningar för läsaren 56

GEORG AUGUST WALLIN

Brev 22 juni 1850–14 februari 1852 61

Reseskildring av Wallins första resa till Arabiska halvön april 1845 183

Universitetsrelaterat material 19 oktober–27 december 1850 303

Professorsavhandling 305

Manuskriptbeskrivningar 391

Ändringar i handskrifterna 402

Kommentarer 411

Register 425

Ordförklaringar 427

Personregister 431

Sakregister 440

Källor och litteratur 446

Bildkällor 463

Längtan till Arabien

I DET SJUNDE BANDET av Wallins *Skrifter* är han tillbaka i Helsingfors efter sju års frånvaro. Han för inte längre dagbok men tack vare en livlig brevväxling är vi i tillfälle att följa med hans akademiska verksamhet samt den allt dominerande längtan till Arabien under de sista dryga två åren av hans liv.

Brevväxlingen kan grovt indelas i tre kategorier utgående från mottagarna: Muḥammad ‘Ayyād al-Ṭaṭāwī i S:t Petersburg och problemen med professorsavhandlingen; redaktionen för *Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft* beträffande publiceringen av det material Wallin samlade in på Arabiska halvön och i Egypten; samt det engelska och det ryska geografiska sällskapet om underhandlingarna för den tilltänkta nya resan till Arabien.

Brevväxlingen som Wallin förde med det ryska geografiska sällskapet och sekreteraren för det engelska, den danskfödde Norton Shaw, belyser tragiken i Wallins sista levnadsår. Han dog övertygad om att ett skrivfel i hans ansökan till det ryska sällskapet om finansiering av resan, omintetgjorde hans förhoppningar att återvända till ”det dajeliga landet”. I verkligheten var det ”det stora spelet” om kontrollen av Centralasien och Rysslands strävanden där, tillsammans med de ryska intressena på Arabiska halvön, som dikterade det ryska förhållandet till Wallins planer och villkoren för finansieringen.²

En hittills inte beaktad faktor i Wallindramat är Rysslands strävan att nå Persiska viken. Under Nikolaj I (1825–1855) hade man i S:t Petersburg tröttnat på de ständiga gränsoroligheterna med såväl osmanerna som Persien. På 1840-talet togs de första konkreta stegen mot en eventuell rysk militärkampanj till Arabiska halvön och Persiska viken. Utgångsläget var att den

omtvistade gränsen mellan osmanerna och Persien en gång för alla skulle slås fast. En gränskommission utsågs 1847 med representanter för osmaner och perser samt de två imperierna som expanderade i området, britterna och ryssarna. Arbetet inleddes 1848 och den ryska kommissionären var översten Jegor Ivanovitj Tjirikov (1804–1862), som under fem års tid 1848–1853 samlade in material långt utöver det som kommissionens uppdrag skulle ha gett anledning till, bl.a. om vägen från al-Bašra till Medina och Mekka. En erövring av islams heliga städer var inte utesluten i militärens planer. Tjirikov gjorde även noggranna anteckningar från samma områden som Wallin hade täckt med sin första och tredje ökenresa.³ Enligt professor Eugeni Zelenev var Tjirikovs kommission huvudorsaken till att man inte ansåg sig behöva finansiera Wallins nya resa till Arabien.⁴

”Oh! endast den torra prosan ligger framför honom, all poesi har blifvit efter.”⁵

Tack

Jukka Aalto, Martti Anhava, Awadh al-Bādī, Tom Bergman, Malin Bredbacka-Grahn, Anders Carpelan, Carola Ekrem, Nina Edgren-Henrichson, Nora Ervalahti, Pia Forssell, Harry Halén, Jouni Harjumäki, Tapani Harviainen, Carola Herberts, Frands Herschend, Sofia Häggman, Jaakko Hämeen-Anttila, Milana Iljushina, Klaus Karttunen, Rainer Knapas, Irina Koski, Tommi Lankila, Jonas Lillqvist, Ilkka Lindstedt, Hannu Linkola, Sahban Mroueh, Inka Nokso-Koivisto, Maria Pakkala, Heikki Palva, Irmeli Perho, Antti Pokela, Hedvig Rask, Haseeb Shehadeh, Fredrik Thomasson, Jason Thompson, Jaana Toivari-Viitala, Riikka Tuori, Bo Utas, Robin Valtiala, Elisa Veit, Mikko Viitamäki, Helsingfors universitets centralarkiv och Nationalbiblioteket.

Noter

- ¹ Om förberedelserna och bakslagen för den nya resan kan man läsa i breven i detta band samt sammanfattande i Wallin 2010, s. 54–63; citatet i Wallins brev till Shaw 23/8 1850, s. 90 i denna bok.
- ² Om begreppet ”The Great Game”, se Becker 2012.
- ³ Aleksejeva, Zelenev, Jakunin 2001, s. 69–71; Zelenev, e-post 13.11.2002;

Zelenev 2015, s. 19–22; om Tjirikov, se Stavrou and Weisensel 1986, s. 276–277.

- ⁴ Muntlig information, S:t Petersburg 29.6.2002.

- ⁵ ”Royal Geographical Society”, *The Nautical Standard* 18.5.1850, s. 298; svensk översättning i *Finlands Allmänna Tidning* 154, 6.7.1850; äv. i *Bref och dagboks-anteckningar* 1905, s. XCIII–XCIV.

Georg August Wallin som språkforskare

HEIKKI PALVA

GEORG AUGUST WALLIN ÄR MEST KÄND SOM EN ARABIENRESENÄR, som vistades sju år i Mellanöstern, företog djärva forskningsresor och som förste europé korsade norra Arabiska halvön. Det vet man också ganska allmänt att han talade flytande arabiska och hade anpassat sig till det orientalska levnadssättet, till den grad att han trovärdigt kunde framträda som en muslim från Centralasien. Däremot är det inte så väl känt att han var den enda forskningsresanden på Arabiska halvön före mitten av 1800-talet som hade språkvetenskaplig utbildning. I själva verket intog studiet av arabiska dialekter en central roll i hans ansökan om resestipendium 1841.

För att utvärdera Wallins vetenskapliga insatser som språkforskare är det nödvändigt att utgå ifrån forskningsläget inom arabistiken i början av 1800-talet och sedan betrakta Wallins prestationer mot denna lärdomshistoriska bakgrund.

STUDIET AV ARABISKA DIALEKTER FÖRE WALLINS TID

Fram till slutet av 1700-talet var de dåtida arabiska dialekterna föga kända i den europeiska forskningslitteraturen. När termen ”dialekt” förekom, hänvisade man i regel till den arabiska termen *lahja*, plur. *lahajāt*, som de arabiska författarna hade använt om olika stamdialekter under de första islamiska århundradena. Största delen av våra kunskaper om de medeltida arabiska dialekterna är hämtade ur de relativt sena monumentalverken *Lisān al-ʿArab* av Ibn Manẓūr (1200-talet) och *Muzhir fī ʿulūm al-luġa* av

al-Suyūfī (1400-talet). I dessa karakteriseras de olika dialekterna med hjälp av mångahanda, ofta svårtolkade fonetiska särdrag (*luġāt*).

• De medeltida arabiska dialekterna

Ett av de mest omskrivna särdragen är känt som ”*kaškaša*-fenomenet”. Särdraget hade två varianter, varav *kaškaša* förekom bland stammarna Tamīm i Centralarabien och Rabīʿa i östra delen av halvön samt Asīr-området i sydväst, medan varianten *kaskasa* användes av stammen Bakr längst i nordost, nära nuvarande Kuwait. Fenomenet verkar innebära att det nedärvda fonemet /k/ i vissa fonetiska positioner (*ik, ki*) först hade palataliserats och affrikerats till *č* (*tš*) eller *ć* (*ts*) och sedan förenklats till *š* respektive *s*. Då /k/ i vissa moderna arabiska dialekter palataliseras i kontakt med de främre vokalerna, ligger det nära till hands att anta att det också här handlar om palatalisering. I de medeltida *kaškaša*- och *kaskasa*-dialekterna tycks fenomenet dock ha varit mycket begränsat och inte enbart fonetiskt utan även morfologiskt betingat. Grammatikförfattarna ger nämligen ett enda exempel, uttalet av pronominalsuffixet /-ki/ för 2 pers. sing. fem., som enligt dem i vissa dialekter lyder /-iš/ respektive /-is/, i vissa andra /-kiš/ respektive /-kis/, i synnerhet i pausal position.

Bakgrunden till företeelsen var uppenbarligen behovet av att bevara genusopposition /-ka/ mask. : /-ki/ fem. i ett skede i utvecklingen då de korta vokalerna föll bort i pausal position, såsom till exempel Sībawaihi (ca 760–ca 796) påpekar. Men på vilket sätt detta fonetiskt gick till är oklart.¹ De medeltida arabiska grammatikernas skildringar av fenomenet är så svävande och innehåller så många motstridigheter att det är omöjligt att dra säkra slutsatser om utvecklingen. För att kunna förklara uppkomsten av de två olika femininmorfemen, /-iš/ och /-kiš/, måste man förmodligen utgå från förlängning av den korta slutvokalen /i/, som skulle ha slutat palatalt. Detta låter kanske alltför teoretiskt, men att teorin inte saknar grund i verkligheten framgår av Sībawaihis utsaga (*Kitāb* IV) att vissa talare ”i pausal position sade *jīm* i stället för *yā*”, vilket kan tolkas innebära uttalet *-ij* i stället för *-ī* (vilket i arabisk konsonantskrift realiserats som *-y*), fonetiskt i praktiken *-iš* i tonlöst uttal i pausal position. Det är dock inte helt uteslutet att en del av förvirringen i grammatikernas beskrivningar är av rent ortografisk natur: författarna kunde helt enkelt komma till olika prak-

tiska lösningar av problemet att beskriva det nya affrikerade fonemet som saknade motsvarighet i den arabiska konsonantskriften.

En annan fonetisk företeelse som grammatikförfattarna brukade använda som kriterium i frågan om dialektskillnaderna, var motsvarigheten till laryngalklusilen /ʔ/. I de västarabiska dialekter som talades i al-Hijāz, bland annat Quraiš-stammens dialekt, hade den försvunnit spårlöst, förutom i stavelseslutet, där elisionen hade lett till ersättningsförlängning av vokalen, till exempel *bi'r* > *bīr* 'brunn', *ra's* > *rās* 'huvud', *bu's* > *būs* 'elände'. Elisionen satte sina spår i arabisk ortografi: konsonanterna följer det västarabiska uttalet medan det normativa östarabiska uttalet markeras med det ortografiska tecknet *hamza*. I de östarabiska dialekterna var laryngalklusilen bevarad; bland stammarna Tamīm, Qais (nära Persiska viken) och vissa andra uttalades den så starkt att deras medlemmar rapporterades tala med '*an'ana*'.² Det är dock omöjligt att veta huruvida företeelsen förekom endast i ett begränsat antal lexem eller fonetiska kombinationer – vilket är sannolikt – eller om det var fråga om en systematisk utveckling /ʔ/ > /ʕ/. Andra liknande särdrag var *taltala*, *gamgama*, *fašfaša* och många andra, som inte nödvändigtvis innebär strukturellt avvikande företeelser, utan till exempel intonation.

Fast den klassiska arabiskans normer på 700-talet mestadels följde det östra (*najdī*) arabiska konstspråkets språkform, blev inte alla östarabiska drag accepterade som normgivande i klassisk arabiska. Ett av dessa var det relativa pronomenet *qu*; ett annat var den bestämda artikeln *am-*. Ett välkänt västarabiskt (*hijāzī*) särdrag i det koranska språket är stavningen av de religiösa termerna *ṣalāt* (skrivs *ṣlwh*) 'religiös ritual, bön' och *zakāt* (*zkwḥ*) 'allmosa', bägge arameiska lånord (*ṣelūtā*, *zekūtā*) där /ā/ uttalades med den bakre allofonen [ɑ:] och skrevs *w*.

FORSKNINGSLÄGET INOM ARABISK DIALEKTOLOGI I BÖRJAN AV 1800-TALET

I början av 1800-talet, då Wallin inledde sina studier i Helsingfors, fanns det ännu inte en enda systematisk beskrivning av någon samtida lokal eller regional arabisk dialekt. Mest information fanns att hämta om dialekterna

i de största städerna i Marocko, Nedre Egypten och Syro-Palestina. Därutöver kunde man finna spridda detaljer om dialekter som talades i Algeriet, Tunisien, Irak och Jemen.

Den allmänna bilden i Europa mot slutet av 1700-talet av de dåtida arabiska dialekterna framgår av standardläroboken *Arabische Grammatik und Chrestomathie* (1781) av Johann David Michaëlis (1717–1791), professor i semitiska språk i Göttingen. Michaëlis nöjde sig inte med att kompilera information ur publicerad litteratur; han öste också ur muntliga källor baserade på européers observationer i Syrien, närmast Aleppo och Damaskus. Enligt hans informanter var det arabiska uttalet i dessa städer det finaste (”am feinsten”), om man bortsåg från de inre delarna av Arabiska halvön, där uttalet – särskilt av gutturalerna – hade blivit minst påverkat av främmande språk.³ Att de högutbildade i Aleppo och Damaskus betraktade sin egen dialekt som den finaste är ingenting att undra över, och uppfattningen att den ”renaste” arabiskan talades någonstans i inre Arabien var egentligen ett axiom som inte ansågs vara i behov av några lingvistiska bevis.

Den allmänna uppfattningen om språkförhållandena i arabländer delades av den mycket populära kompilationen *Mithridates, oder allgemeine Sprachkunde* (I 1806) av den tyske germanisten och allmänlingvisten Johann Christoph Adelung (1732–1806). I Wallins litteraturförteckning till docentavhandlingen (1839) går boken under utgivarnamnen Adelung och Vater; efter Adelungs död 1806 fortsattes verket nämligen av Johann Severin Vater (1771–1826). I boken har utgivarna samlat diverse kunskaper om cirka 500 språk och dialekter, bland annat bönen Fader vår på flera arabiska dialekter. På Wallins tid tillhörde *Mithridates* den grundläggande litteraturen i jämförande språkforskning, och den hade en självklar plats bland hans källor.

I *Mithridates* hänvisar Adelung till Carsten Niebuhrs (1733–1815) *Beschreibung von Arabien*, där Niebuhr konstaterar att den form av arabiska som talas av invånarna i höglandet mellan Jemen och al-Hijāz, där man nästan helt saknar kontakter med icke-araber, *borde* ha förändrats minst och därför stå närmast Koranens språk. Därför vore detta område, skriver Niebuhr, väl värt att besöka om man vill observera det gamla arabiska språket.⁴

Den uppfattning om språkets ”renhet” och om språkförändring som Michaëlis och Adelung hyste var praktiskt taget identisk med de medeltida arabiska grammatikförfattarnas syn. De gigantiska lexikonerna *Lisān*

al-'Arab av Ibn Manẓūr (1200-talet) och *al-Qāmūs* av al-Fīrūzābādī (1300-talet) formulerar idén med tre ord: *afṣaḥ al-'arab abarruhum* 'den renaste arabiskan talas av den som bor längst ut i öknen'. Uppfattningen delas av Ibn Khaldūn (1332–1406), som cirka 100 år senare slog fast att det ursprungliga arabiska språket blev fördärvat när det kom i kontakt med främmande språk och i städerna antogs av icke-araber. Även om den klassiska arabiskans normer för det mesta följde det östarabiska poetiska språkets struktur, betonades dess samband med islam och Profeten i allt högre grad. Typiskt för utvecklingen är att när Ibn Khaldūn diskuterar språkförändring, lägger han till ett religiöst-dogmatiskt kriterium. Enligt honom beror det arabiska språkets renhet inte enbart av språkkontakter, utan även av dess geografiska avstånd från Quraiš, Profetens stam.

En annan på Wallins tid allmänt accepterad teori om språkutvecklingen betonade de lokala naturförhållandenas och den fysiska miljöns inflytande på språket. Enligt Adelung kan arabiskan indelas i ett antal olika dialekter som varierar beroende på klimatiska och geografiska förhållanden, levnadssätt och kultur, ”som de danska forskningsresandena har haft de bästa erfarenheterna av”. Med hänvisning till Niebuhr, som reste i dansk tjänst, konstaterar Adelung att även i Jemen, ”den mer civiliserade delen av Arabiska halvön”, skiljer sig språket som används vid hovet från den språkform som folk i bergen använder. Å andra sidan skiljer sig språket i bergstrakterna så starkt från det som talas i al-Tihāma vid Rödahavskusten att man inte förstår varandra utan tolk.⁵

Denna syn delas också av Wallin, i en nära nog fundamentalistisk tolkning. Detta framgår av hans postuma artikel ”Bemerkungen über die Sprache der Beduinen” där han kommenterar Edward William Lanes artikel om vokalerna och accenten i arabiska: ”Bland beduinerna är varje bokstavs artikulationsställe skarpt avgränsat och bestämt, medan det bland resten av de arabisktalande är mer obestämt, lägre eller högre, bredare eller smalare, alltefter de olika naturförhållandena i de länder där det från sitt ursprungliga hemland transplanterade språket talas.”⁶ Med klimatiska och geografiska förhållanden avser Wallin inte endast bergskedjor, öken och dylikt som naturliga barriärer mellan dialektområden, utan han talar också om den naturliga omgivningen i sin helhet. Således menar han att till exempel den egyptiska arabiskans ”högtidligt breda uttal” och ”enformigt återkom-

mande periodbyggnad” har ett samband med den majestätiska Nilen, den klara himlen och det ständiga solskenet. Som ett exempel anger Wallin den öppna *a*-vokalen i prepositionen *'and* (kl. arab. *'inda*), som i beduin-dialekterna har ett mer slutet uttal ”mellan *ä* och *ö*”.⁷ De impressionistiska beskrivningar av vissa fonetiska företeelser i olika dialekter som Wallin ger i sina brev hör nära ihop med teorin om den fysiska miljöns inflytande på språket. Sålunda skriver han att ”öknens ljud äro rena och naturliga, icke tjocka eller tillgjordt djupa såsom Egyptiernas”.⁸

På Wallins tid tillbakavisades detta inte som en fantasifull teori. Alla språkförändringar tillskrevs yttre omständigheter: språkkontakt, naturförhållanden, geografiskt avstånd. Fram till Wallins dagar hade ingen framkastat tanken att mycket av språkutvecklingen faktiskt sker genom språkets inre processer, sådana som olika fonologiska och morfologiska kedjereaktioner, analogi och lingvistisk ekonomi.

WALLINS DOCENTAVHANDLING

När Wallin påbörjade sin avhandling *De praecipua inter hodiernam Arabum linguam et antiquam differentia dissertatio* (”Om de specifika skillnaderna mellan modern och klassisk arabiska”, 1839)⁹ hade han inte tillgång till något muntligt material, ”inte en levande källa att ösa ur”, såsom han konstaterar i sin *lectio praecursoria*.¹⁰ Han var helt och hållet hänvisad till skriftliga källor. I den bibliografiska noten (IV) omnämner han först den ovan nämnda *Mithridates* och de där uppräknade verken, vilkas titlar han inte upprepar. En genomgång av dessa visar tydligt att de inte kunde ha särskilt mycket att erbjuda: åtta läroböcker från Gabriel Sionitas *Grammatica Arabica Maronitarum* (1616) till A.F.J. Herbins *Développement des Principes de la langue Arabe moderne* (1803), samtliga angivna i *Mithridates* under rubriken Det moderna högsspråket (”die lebende gelehrte Sprache”), samt två verk om talspråket: F. Cañes, *Diccionario Español Latino Arabigo* (1787) och F. de Dombay, *Grammatica linguae mauro-arabicae* (1800).¹¹ Utöver dessa omfattar Wallins lista Silvestre de Sacys språkvetenskapligt banbrytande *Grammaire arabe* (1810) och hans övriga skrifter, H.G. Lindgrens *De Lingua neo-arabica disquisitio* (pro venia docendi, Uppsala

1829) och W. Gesenius jämförande studie om hebreiska (1817) samt hans provisoriska studie om maltesiska (1810). I särklass viktigast bland Wallins källor – såsom han uttryckligen påpekar – var A.P. Caussin de Percevals *Grammaire arabe vulgaire* (1833).

Bland de ovan nämnda verken fäster man sig särskilt vid Henrik Gerhard Lindgrens (1801–1879) avhandling. Det 44-sidiga verket handlar om samma ämne som Wallins och är skrivet bara tio år tidigare. Med hänvisning till det geografiskt utbredda språkområdet fastslår författaren att han koncentrerar sig på den syriska dialekten och kommenterar övriga dialekter endast i förbigående.¹² Medan Wallin redan i titeln lyfter fram skillnaderna mellan modern och klassisk arabiska, talar Lindgren i titeln ”om den moderna arabiskan” utan att framhålla skillnaderna mellan de två huvudformerna av språket. Grundsynerna är olika: Lindgren poängterar med stor skärpa, att klyftan mellan de två huvudformerna inte är så bred som många har påstått. Han nämner särskilt Carsten Niebuhr, som i sin *Beschreibung von Arabien* hade jämfört förhållandet med det som råder mellan latin och moderna italienska dialekter eller mellan klassisk och modern grekiska.¹³ Lindgren undrar hur Niebuhr, som själv hade rest genom Syrien, Egypten och Arabien, hade ”förrirat sig så långt från sanningen”.¹⁴ Det mesta av allt som skrivits om modern arabiska underkänns suveränt av Lindgren, sedermera professor, kontraktsprost, riksdagsman och välkänd debattör. Bland dessa värdelösa verk nämner han endast Herbins *Développemens*, som ”inte motsvarar läsarnas befogade förväntningar, då man i den knappast finner något nytt om talspråket”. Alla övriga förbigår Lindgren ”med välförtjänt tystnad”.¹⁵

Lindgrens ofta polemiska inställning konkretiseras tydligast i en tio sidor lång fotnot,¹⁶ som tar en femtedel av hela avhandlingen. I den kommenterar och korrigerar han den berömde Jena- och senare Göttingenprofessorn Johann Gottfried Eichhorns (1752–1827) uppsats ”Ueber die verschiedenen Mundarten der Arabischen Sprache”.¹⁷ Fotnoten handlar om de – ofta faktiskt överraskande grova – ortografiska fel som Eichhorn hade gjort när han omvandlade Forsskåls transkriptioner av dialektala arabiska glosor till arabisk skrift.¹⁸ Lindgren medger försiktigt att även han själv i några fall kan ha fel,¹⁹ men faktum är att han oftast träffar rätt.

Ett år före Lindgrens avhandling publicerades i *Journal Asiatique* en kritisk

uppsats, ”Du Dialecte arabe du Moghrib-el-Aksà”, av greve Jacob Gråberg af Hemsö (1776–1847),²⁰ en svensk diplomat som hade tjänstgjort som konsulatsekreterare i Marocko 1816–1822 och som generalkonsul i Tripoli 1822–1828.²¹ I sin uppsats visar han på ett övertygande sätt att den brittiske diplomaten James Grey Jackson ger en vilseledande bild av språkförhållandena, när han i sin artikel ”Sur la Conformité de l’arabe occidental ou de Barbarie avec l’arabe oriental ou de Syrie” gör gällande att det inte finns väsentliga skillnader mellan marockansk och syrisk arabiska.²² Jacksons argument baserar sig närmast på den praktiska sidan, den ömsesidiga begripligheten, medan Gråberg framhäver de strukturella skillnaderna. Bland marockanska särdrag nämner han bland annat bruket av genitivmarkörerna *dsé*, *dyāl* och *mtā*, förstapersonformer av typen *nekteb* ’jag skriver’ och *neketbu* ’vi skriver’ i imperfekt, presenspreverben *ka-* och *ta-*, futurummarkören *māš* och negativafformativet *-š(i)*.²³

Det ter sig något överraskande att man i Wallins avhandling inte kan urskilja många spår av den polemik som kännetecknar den samtida akademiska debatten om de arabiska språkförhållandena. Den kanske tydligaste hänvisningen till Lindgren står att läsa i inledningsavsnittets andra stycke.²⁴ Där konstaterar Wallin att skillnaden mellan den klassiska arabiskan och det moderna talspråket inte är ”så omfattande som den som råder mellan latinet och språket som numera blomstrar i Italien” – alltså en klar hänvisning till Niebuhr, kritiserad av Lindgren. I varje fall förefaller det klart att ämnet för Wallins avhandling i akademiska kretsar uppfattades som aktuellt, till och med kontroversiellt. Läser man hans avhandling mot bakgrund av forskningsläget, framstår han som en ovanligt sansad, balanserad forskare, som inte känner något behov av att genom polemik höja sin profil.

I sin avhandling koncentrerar sig Wallin på morfologiska skillnader mellan klassisk arabiska och moderna talade dialekter. De viktigaste fonetiska skillnaderna räknar han upp i en längre not; mycket mer räckte det publicerade materialet ännu inte till. Inom syntaxen nöjer han sig med de väsentligaste särdragen hos det moderna arabiska talspråket, nämligen bortfallet av de gamla arabiska kasus- och modusformerna samt dess konsekvenser. I en not ger han dessutom en kortfattad beskrivning av de viktigaste motsvarigheterna till de klassiska arabiska konsonantfonemen i det moderna talspråket.

Om vokalismen gör Wallin den viktiga iakttagelsen att de korta vokallerna i en öppen – borde tilläggas: obetonad – stavelse ofta förkortas eller till och med faller bort, till exempel *mbārek* (< *mubārek*), *ktāb* (< *kitāb*), vilket ibland leder till bruket av en protetisk vokal för att underlätta uttalet: till exempel *enfūs* (< *nfūs* < *nufūs*).

Såsom de viktigaste grammatiska skillnaderna mellan klassisk arabiska och moderna arabiska dialekter lyfter Wallin fram två väsentliga innovationer: (1) de dialektala analytiska genitivkonstruktionerna och (2) ersättandet av det gamla modussystemet med olika nya modus- och tempuskonstruktioner. Av de förstnämnda räknar Wallin upp samtliga genitivexponenter som förekommer i Caussin de Percevals bok, med praktiskt taget identiska exempel: i Tunisien, Libyen, Egypten och delvis Syrien *m'tā'*, *b'tā'*, i Marocko *tā'* eller *ta'*, i ”Barbarien” (stadsdialekterna i Marocko och västra Algeriet) *diyāl* [= *dyāl*]²⁵, i Bagdad *māl* (till exempel *el-kitāb māli* ’min bok’) och i Arabien *ḥaqq* [= *hagg*], till exempel *eṣ-ṣamaḡ ḥaqqī* ’mitt gummi’.²⁶

Neutraliseringen av de gammalarabiska modusoppositionerna hade lett till en situation som Wallin beskriver så här:

[...] folket gör ingen åtskillnad mellan indikativ och konjunktiv [...] endast på basen av sats och kontext [är det] tillåtligt att avgöra om de skall läsas som konditional, konjunktiv, koncessiv eller optativ, eller om de skall uppfattas som indikativ.

När han sedan kommenterar formen som han kallar *b*-”aorist”,²⁷ påpekar han att prefixen *b* och *m* inte används (1) vid bildandet av imperfekt och pluskvamperfekt, till exempel *kān iktob* ’han höll på att skriva’, inte **kān biktob*; (2) i konditionalsatser; (3) i samband med futurumkonstruktionen *bedd-* + imperfekt (1c [pro e]).²⁸

Wallin nöjer sig med att ge två böjningsmönster för ”aorist”, ett med och ett utan *b-*, dock utan att ange några skillnader i funktionerna. Här följer han tydligen Caussin de Perceval, som presenterar de två formerna som morfologiska dubletter, endast med de tre nyss nämnda restriktionerna i användningen.²⁹ I övriga konstruktioner är formerna fritt utbytbara stilistiska varianter. Obestämdheten i beskrivningarna kan åtminstone delvis förklaras

genom att *b*-imperfekt har olika funktioner i olika dialekter. Trots att funktionerna inte nödvändigtvis har förblivit oförändrade sedan början av 1800-talet, är det sannolikt att *b*-imperfekt i Kairodialekten då fungerade som presens indikativ, medan det i Damaskusarabiskan var – såsom i dag – allmän presens indikativ, med en bredare tidsreferens som utesluter förfluten tid, men inte futurum ("non-past tense"). Skillnaden beror antagligen på att futurum i Kairoarabiskan hade blivit en bättre etablerad tempuskategori, och den semantiska kontrasten mellan futurum och *b*-imperfekt hade följaktligen blivit klarare än i Damaskusdialekten.³⁰

Wallin följer troget Caussin de Perceval i sin beskrivning av det durativa presensmorfemet *'ammāl*, *'ammālīn* och så vidare, förkortat *'amm* (t.ex. *'ammāl/amm biktob*), som används i sedentära dialekter i Nedre Egypten och Syrien, samt presensmorfemen *ka-/ta-* som används i Nordafrika. Detsamma gäller futurumformen *beddhā tektob* 'hon skall skriva' och futurum preteritum (1c [pro e]) av typen *ikūn katab* 'han kommer att ha skrivit'.³¹

Wallins viktigaste källa, Caussin de Percevals *Grammaire arabe vulgaire*, är inte en systematisk undersökning utan en praktisk lärobok och saknar därför litteraturhänvisningar. De områden och städer som omnämns i boken är Marocko (ofta "Barbarie"), Egypten, Syrien, Kasrawan (på den syriska kusten), "maroniternas och drusernas berg", Aleppo, Baghdad, al-Hijāz och "beduinerna i öst". Caussin de Perceval hade själv vistats i Orienten i flera år, först som studerande i Konstantinopel, sedan bland maroniter i Libanon och därefter som tolk i Aleppo. Därför är det uppenbart att han kompletterade sina skriftliga källor med egna observationer.

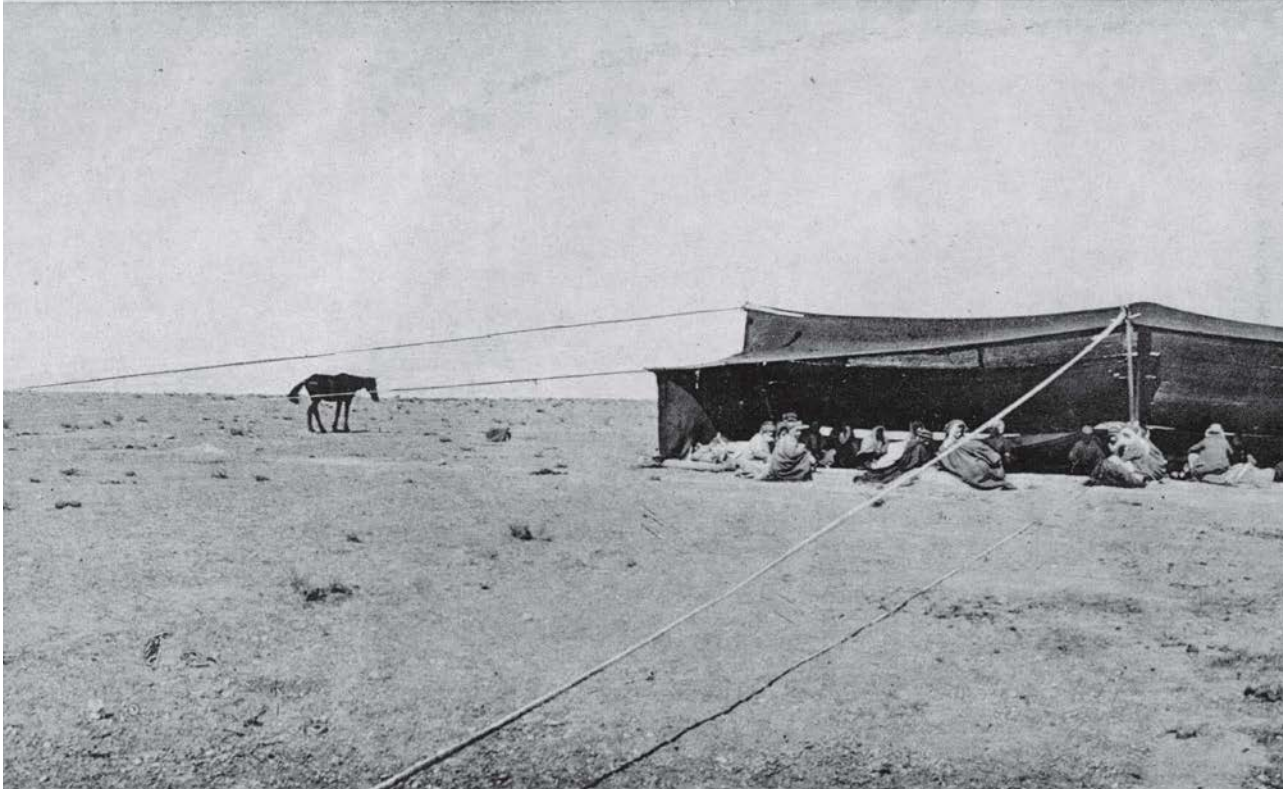
Då uppgifterna om de moderna arabiska dialekterna var spridda och ofta bristfälligt dokumenterade, kan man ställa frågan huruvida den bild av talspråket och dess förhållande till skriftspråket som Wallin ger i sin avhandling motsvarar verkligheten. Svaret är jakande: framställningen är visserligen relativt kortfattad – mycket mer än så erbjöd det publicerade materialet ännu inte – men de kontrasterande drag som diskuteras är så väsentliga att Wallins text än i dag, efter en viss uppdatering, relativt väl kunde tjäna som inledning till en kurs i arabiskt talspråk. En noggrann genomgång av avhandlingen avslöjar inte många grova fel. Det enda obestridliga felet är en enkel lapsus: när Wallin ska ge olika former av interrogativpronomenet

'vem?' (enligt Caussin de Perceval *men*,³² i Syrien också *mun*, *mīn*, i Nordafrika *aškūn*), har han kopierat formerna av det adjektiviska pronomenet 'vilken?' längre fram på samma sida (*ejna* i Syrien, *anā* i Egypten, *amā* mask./fem. i Nordafrika).³³ Någon gång kan formuleringarna också vara aningen vilseledande, till exempel när Wallin om nomenets maskulinform i pluralis säger att den i folkspråket "nästan alltid" slutar med *-īn*, "mycket sällan med *-ūn*". Här förbigår Wallin Caussin de Percevals påpekande att den senare formen inte är "folkspråk", utan tillhör talad högarabiska. Detsamma gäller Wallins not IX, där han skriver: "Räkneorden använder dock ofta denna nominativändelse *wn* i pluralis framom den mera allmänna formen *yn*."³⁴

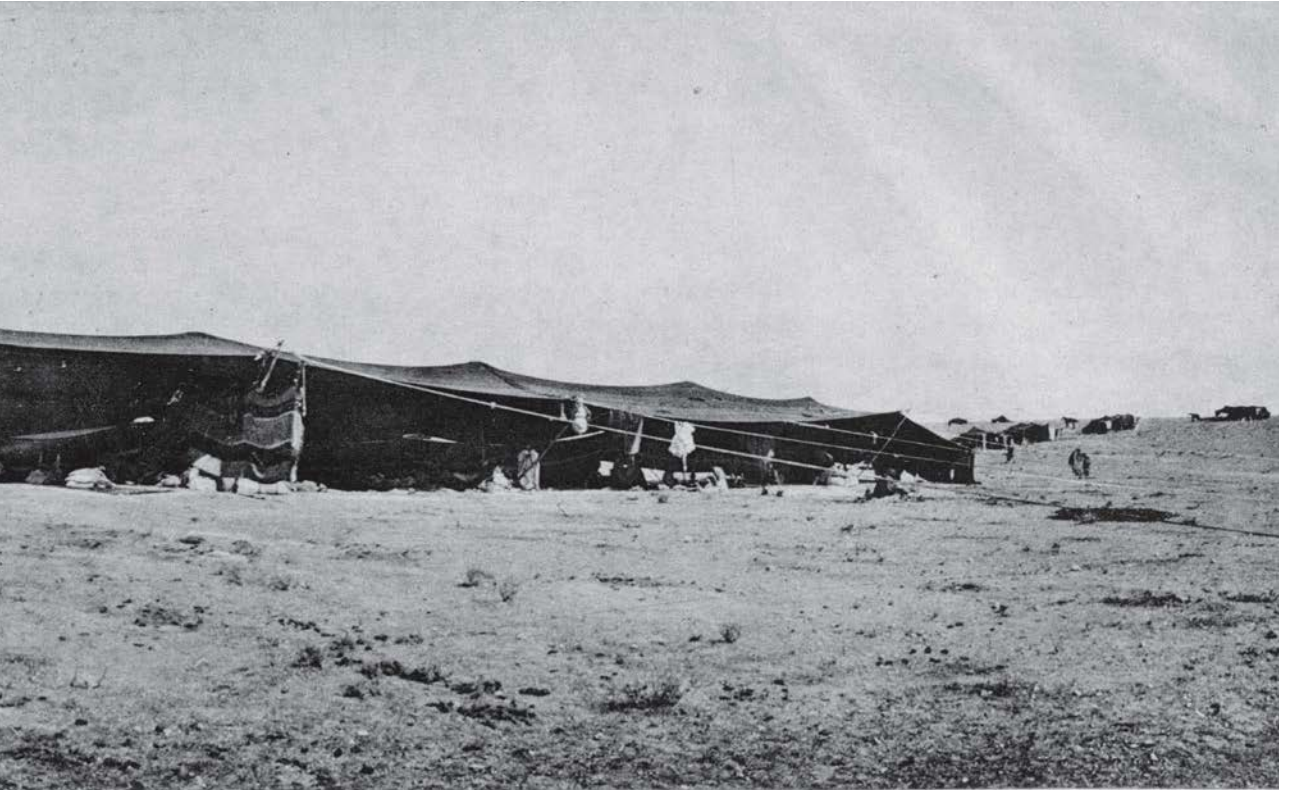
WALLINS FÄLTSTUDIER

Under sina fortsatta studier i S:t Petersburg 1840–1842 sökte sig Wallin till Institutet för orientaliska språk vid utrikesministeriet, där han fick en inspirerande lärare och jämnårig vän, den egyptiske shejken Muḥammad 'Ayyād al-Ṭanṭāwī. Genom honom fick Wallin en levande kontakt med det arabiska talspråket och gjorde så raska framsteg att när han 1841 sökte Kejsrerliga Alexanders-Universitetets resestipendium, vågade al-Ṭanṭāwī i sitt rekommendationsbrev skriva att Wallin "wunnit en owanlig förmåga att med lätthet läsa och skrifwa samt munteligen meddela sig för andra".³⁵ Efter att i december 1841 ha beviljats det sökta resestipendiet reste Wallin 1843 till Egypten, där han under de följande dryga fem åren hade sin bas, från januari 1844 i Kairo.³⁶ Han lärde sig tala Kairodialekt så flytande att han utanför Kairo identifierades som en infödd Kairobo, *ibn (al-)balad*. I sin dagbok skriver Wallin 10 november 1844 om Asiut att "man tycktes göra sig stolt här som i alla småstäder att härma hufvudstaden". Här användes också "hufvudstadens complimenters och ord som waḥashtinna och ibn balad".³⁷

Såsom framgår av de inledande orden i Wallins ansökan om resestipendium 1841 intog studiet av arabiska dialekter en central roll i hans resplan: "En af de största och mest öfverklagade brister i den Arabiska Philologien är en undersökning om det Arabiska språkets olika dialekter och deras inverkan på språkets utbildning i allmänhet." Längre fram konstaterar han

WALLIN SKRIVER DEN 12 JUNI 1849 TILL GEITLIN. "OCH DOCK VET JAG ATT JAG I ALL PERSIENS YPPIGHET O. ALL DEN ENGEL. COLONIENS LUXUS I BAGHDAD O. VID EGYPTENS RIKA "KÖTTPOTTOR" STÄNDIGT LÄNGTAT TILL ÖKNEN." SE WALLIN 2014, s. 391.
BERNHARD MORITZ FOTOGRAFI FRÅN 1906 AV BEDUINSTAMMEN BANĪ ŞAKHR.

att lärda fransmän nyligen hade undersökt nordafrikanska dialekter och att studiet av syrisk arabiska ”förmäligast” hade bedrivits av Caussin de Perceval, medan egyptisk arabiska och framför allt dialekterna på Arabiska halvön hade förblivit ”föga kända och bearbetade”.³⁸

• **Wallins första möte med Arabiska halvöns beduindialekter**

Wallin inledde sin första ökenresa till Arabiska halvön den 11 april 1845. På sin väg genom Sinai mötte han beduiner bland annat från stammarna al-Tarābīn och Tiyāhā, och från al-Nakhl i mitten av Sinai färdades han till Wādī Tih nära al-‘Aqaba i sällskap av Haiwāt-stammens shejk och en annan man av hans stam. I sitt brev till Gabriel Geitlin (1804–1871) skriver Wallin att han visserligen förstår deras dialekt fullkomligt när de talar med honom eller med någon annan stadsbo, men när de talar sinsemellan har han problem med att förstå vad samtalet gäller. Trots detta noterar han att han njuter av att höra detta språk som är ”nästan fullkomligen Koran-språket. Man hör tydligen hvarje bokstaf med dess rätta uttal.”³⁹ Ändå tillhör de beduindialekter Wallin hörde talas mellan al-Nakhl och al-‘Aqaba den nordvästarabiska dialekttypen, som skiljer sig betydligt från dialekterna på Arabiska halvön.⁴⁰

I oasen al-Jauf konfronterades Wallin i juli 1845 för första gången med en dialekt på Arabiska halvön. Han blev begeistrad. Enligt en utbredd men språkvetenskapligt inte bevisad uppfattning talade man någonstans i de inre delarna av Arabien klassisk arabiska eller i varje fall en dialekt som tillhörde samma gammalarabiska språktyp som denna. Men representerade den dialekt som Wallin hörde talas i al-Jauf faktiskt samma konservativa språktyp som den klassiska arabiskan? Det var tydligen en fråga som han hade börjat reflektera över när han skrev till professor Geitlin: ”Språket här är nästan rent Koran språk, med nunnation, ehuru utan bestämd skillnad mellan casus och alla fulla verbalformer såsom taḳolīna, jaḳolōna etc.”⁴¹

Det mest påfallande konservativa draget i den dialekt som talades i al-Jauf var alltså *tanwīn*, den gammalarabiska obestämda artikeln, som i talspråket utanför Arabiska halvön hade försvunnit praktiskt taget helt senast på 800-talet, och till största delen betydligt tidigare. Det andra särdraget var de långa slutmorfemen *-īn* (*təgūlīn* 2 pers. sing. fem.) och *-ūn* (*təgūlūn* 2 pers. plur. mask. och *yəgūlūn* 3 pers. plur. mask.) i imper-

fekt, vilka historiskt är en fortsättning på gammalarabiska generaliserade indikativformer. Dessa tillhör de flesta beduindialekter på Arabiska halvön och de sedentära dialekterna i Irak, som var praktiskt taget okända bland europeiska arabister på Wallins tid.

• **Klassisk arabiska eller inte? 1800-talets forskningsresandes rapporter om beduinspråket på Arabiska halvön**

Att Wallin först identifierade den dialektform han hörde talas i al-Jauf som ”nästan rent Koran språk” är lätt att förstå; de mest iögonenfallande särdragen påminde ju klart om klassisk arabiska. Detta motsvarade egentligen förväntningarna. Beduinspråket på halvön hade tidigare beskrivits som något slags ”ren arabiska”, men i svävande ordalag, helt utan dokumenterade lingvistiska fakta. Ett typiskt exempel på detta är John Lewis Burckhardts *Notes on the Bedouins and Wahábys, collected during his travels in the East* (1830), den nyaste reseskildringen före Wallin. Författaren betonar beduinspråkets ”renhet”:

Beduinerna förenas också av att de alltid talar grammatiskt korrekt. [...] Här vågar jag försäkra att den absolut bästa arabiskan talas i öknen och att beduinerna i fråga om språkets renhet skiljer sig från andra araber lika mycket som i fråga om renheten hos sina seder.

Lika svävande är Burckhardts beskrivning av beduindialekternas mångfald: ”En najdibeduins språk skiljer sig från en sinaibeduins språk lika mycket som den sistnämndes dialekt skiljer sig från en egyptisk beduins dialekt.”⁴² Han konstaterar att samtliga beduindialekter skiljer sig från stadsdialekterna i det att ”varje bokstav uttalas med stor precision [...] vilket i fråga om bokstäverna ظ ض ذ ث aldrig är fallet bland stadsbor”.⁴³ Här presenterar Burckhardt ett viktigt lingvistiskt kriterium, bevarandet av interdentalerna i beduindialekter. Men på vilket sätt beduindialekterna skiljer sig från varandra exemplifierar han inte; det tog ytterligare ett halvt sekel innan forskningen hade kommit så långt.

Wallins första intryck av den dialekt han hörde i al-Jauf påminner om Burckhardts karakterisering av språket i as-Salt i Transjordanien: ”deras språk är äkta beduindialekt.”⁴⁴ Salti är i grunden en fallāh-dialekt, men

vissa från syriska stadsdialekter avvikande fonetiska drag som salti delar med beduindialekterna – tonande uttal av *qāf*, fonetiskt betingad affrikation av *kāf* och bevarade interdentaler – räckte tydligen till för att ge dialekten beduinstämpel.

Det är utan tvekan förekomsten av *tanwīn* som även efter Wallin föranlett flera forskningsresande att identifiera halvöns beduindialekter med klassisk arabiska. Den brittiske forskningsresanden och författaren Richard Francis Burton (1821–1890), som 1853 besökte bland annat Mekka och Medina, kände väl till myten om en stam mitt i öknen som talade ren koranarabiska. Han avstod dock från att ta ställning till berättelsens tillförlitlighet, då han inte själv hade träffat någon vars dialekt följde den klassiska arabiskans grammatiska normer.⁴⁵

Den brittiske jesuitmissionären, senare diplomaten William Gifford Palgrave (1826–1888), som 1862–1863 reste från Syrien till Oman, påstod att alla invånare i Jabal Shammar och hela norra och centrala Najd talade ren klassisk arabiska.⁴⁶ På grund av detta djärva påstående är det lätt att förstå att flera forskare ifrågasatte Palgraves besök i Ḥā'il och vissa andra orter i de inre delarna av halvön. Om hans arabiska verkligen var så perfekt att det – såsom han själv gör gällande – hade blivit hans andra modersmål och ingen kunde misstänka honom vara icke-arab,⁴⁷ så måste man undra över hur ytliga hans observationer av den lokala dialekten synes ha varit.

Den schweiziske orientalist Albert Socin (1844–1899), som studerade i Berlin 1867, berättar att man där tvistade om sanningsenligheten i Palgraves uppgifter. När han träffade Palgrave i Turkiet 1871, fick han intrycket att denne inte hade besökt Nordostarabien. Enligt honom framgick detta bland annat av att Palgrave undvek all diskussion om språk och poesi. Ett år senare berättade europeiska jesuiter som bodde i ett maronitkloster (Ghazir) norr om Beirut för Socin att Palgrave hade rest ända till al-Jauf, i sällskap med en libanes från Zahle vid namn Butrus Jerjiri. Sedan hade Palgrave insjuknat och återvänt, och Jerjiri hade fortsatt resan ensam.⁴⁸

Oberoende av frågan huruvida Palgrave besökte Nordostarabien, står det klart att hans beskrivning av de nordostarabiska dialekterna inte stämmer överens med verkligheten. Om han inte grundade sin rapport på sin libanesiska resekamrats skildring, kan han tänkas ha utelämnat alla språkliga detaljer i syfte att låta läsaren tro att han upptäckt de mytiska stammarna

som ännu talade ”ren arabiska”. Vissa särdrag, till exempel *tanwīn* och de långa imperfektformerna, som även i Wallins lingvistiskt skolade öron i förstone lät som ”nästan rent Koran språk”, gav Palgrave intrycket av klassisk arabiska, vilket berättigade honom att i ett litterärt sammanhang använda förenklade formuleringar. När han mot slutet av sin berättelse beskriver dialektskillnaderna mellan Riyadh och al-Qasīm-området och konstaterar att kasussystemet i Riyadh är på väg att bryta samman medan det fortfarande lever kvar i Qasim,⁴⁹ så kan man misstänka en önskan att imponera på läsaren. Med sina spekulationer ville han kanske göra gällande att han gjort en viktig språkhistorisk observation.

En annan välkänd brittisk forskningsresande och författare, Charles Montagu Doughty (1843–1926), som 1876–1878 färdades i norra och centrala Arabien, blev i sin tur imponerad av shammari-dialekten i Ḥā’il, där nunation användes som obestämd artikel.⁵⁰ Han drog emellertid inte samma slutsatser som Palgrave; han behärskade dialekten så väl att han själv använde nunation enligt dess dialektala, från den klassiska arabiskan avvikande regler.⁵¹

Bruce Ingham, en ledande forskare i beduindialekterna i norra och centrala Arabien, väljer sina ord noggrant när han beskriver dessa dialekters förhållande till klassisk arabiska: de uppvisar omisskännligt ett antal drag av *arkaisk typ*, och därför ger de ett mer *klassiskt intryck* än de mer kända dialekterna utanför centrala Arabien.⁵²

• Wallins språkvetenskapliga publikationer

Under sina resor i Arabien bedrev Wallin inga systematiska dialektstudier i ordets nuvarande bemärkelse. Han undersökte alltså inte någon enstaka beduindialekts fonologiska, morfologiska eller syntaktiska struktur – något sådant gjorde på den tiden ingen annan heller. Wallin samlade inte listor över dialektala glosor såsom Forsskål på 1760-talet hade gjort; för sådana detaljer litade han antagligen mest på sitt goda minne. Det skulle dröja mer än en generation innan de första systematiska dialektbeskrivningarna publicerades. De viktigaste bland dessa var Wilhelm Spitta Bey, *Grammatik des arabischen Vulgärdialectes von Ägypten*, Leipzig 1880; Albert Socin, ”Der arabische Dialekt von Mosul und Merdin”, *Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft* 1882; Carl Reinhardt, *Ein arabischer Dialekt gesprochen in ‘Omān und Zanzibar*, Stuttgart 1894; Hans Stumme,

Grammatik des tunisischen Arabisch, nebst Glossar, Leipzig 1896; William Marçais, *Le dialecte arabe parlé à Tlemcen*, Paris 1902; Leonhard Bauer, *Das palästinische Arabisch. Die Dialekte des Städters und des Fellachen*, Leipzig 1913.

Palgraves biograf Mea Allan påstår att efter Niebuhr även forskningsresande av Wallins och J.R. Wellsteds klass enbart var intresserade av Arabiens topografi, inte av dess folk.⁵³ Detta vittnar om stor okunnighet om Wallins forskningsintressen. Hade Allan haft tillfälle att bekanta sig med Wallins dagböcker och brev, hade hon fått en helt annan bild. Ämnet för Wallins första vetenskapliga publikationer var verkligen fjärran från topografi. En av hans pionjärinsatser inom arabistiken var nämligen att uppteckna, översätta och kommentera beduinpoesi. Hans uppsatser på detta område i *Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft* var de första i sitt slag som publicerades i Europa.⁵⁴ Redan innan artiklarna kom ut (1851 och 1852) fick man i Helsingfors höra hur positivt de hade mottagits i Tyskland. Under tillsättandet av professuren i orientalisk litteratur i Helsingfors i oktober 1850 hänvisade universitetets rektor professor Gabriel Rein till det synnerligen positiva mottagandet av uppsatserna i Leipzig.⁵⁵

De två uppsatserna, ”Probe aus einer Anthologie neuarabischer Gesänge, in der Wüste gesammelt”, publicerades i *Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft* 5 (1851) och 6 (1852). Texterna är återgivna både i arabisk skrift och i transkription och är försedda med översättning och kommentar. De blev positivt uppmärksammade, och med tiden inledde de en kedja av europeisk forskning om beduinpoesi. När Johann Gottfried Wetzstein (1815–1905), som 1848–1862 hade tjänstgjort som preussisk konsul i Damaskus, vinterterminen 1867–1868 i Berlin höll seminarier (”ein Colleg”) om beduinpoesi, inledde han serien med de dikter som publicerats av Wallin och fortsatte sedan med en analys av de dikter han själv hade samlat. En av deltagarna var den 23-årige schweizaren Albert Socin, som hade kommit till Berlin för att delta i Wetzsteins seminarier.⁵⁶ Han blev så inspirerad att han redan året därpå reste till Syrien och Irak för att samla material om arabiska och arameiska dialekter. I Baghdad och Suq al-Shuyukh i södra Irak lyckades han hitta beduinsångare som hade flyttat från Buraida, ‘Anaiza och al-Ḥasā och som behärskade en stor repertoar av traditionella dikter av najdī-typ. Arbetet resulterade bland annat i en utförlig studie i beduinpoesi,

klassikern *Diwan aus Centralarabien* I–III (Leipzig 1900–1901). Som ett bihang ingår i verket en kritisk nytgåva av Wallins samling.⁵⁷ På detta sätt kan man skönja en femtioårig lärdomshistorisk succession inom forskning om beduinpoesi och beduindialekter som inleds med Wallin och fortsätter via Wetzstein till Socin.

Bland 1800-talets upptäcktsresande i Arabien kan man med rätta betrakta Wallin som den förnämsta lingvisten, i synnerhet på fonetikens område, där han var helt överlägsen sina samtida arabister. Han hade ett säkert öra för både språk och musik. Men det var inte allt: när han hörde ett arabiskt ljud, kunde han oftast ge en exakt akustisk och fysiologisk beskrivning av det. En av orsakerna var att han inför sin resa till Mellanöstern hade gått en kurs i praktisk medicin, med fysiologi som en del av kursen. Efter sin återkomst från Mellanöstern förkovrade han sina kunskaper i fysiologi och arabisk fonetik. Resultatet var ett halvfärdigt manuskript till en monografi med titeln ”Ueber die Laute des Arabischen und ihre Bezeichnung”, som publicerades postumt i *Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft* 9 (1855) och 12 (1858). Det första utkastet skrev han på svenska och den definitiva texten på tyska, och före sin död hann han lägga sista handen vid den första halvan. Den senare hälften redigerades och översattes av hans efterträdare Herman Kellgren (1822–1856), som i några fall också fyllde i luckor och kompletterade texten, bland annat i avsnittet om likvidor.

Wallin nöjde sig inte med att beskriva den arabiska fonetiken enbart på grundval av moderna västerländska vetenskapliga resultat och med västerländsk terminologi. Han analyserade och evaluerade också omsorgsfullt Sībawaihis, al-Zamakhsharīs och andra ledande medeltida grammatikers beskrivningar av de arabiska ljuden och tolkade dem i den moderna forskningens belysning.

Wallins verk kännetecknas av en minutiös fysiologisk beskrivning av de arabiska ljuden. Som naturvetenskaplig referensram anlätade han det stora, tidsenliga standardverket *Handbuch der Physiologie des Menschen für Vorlesungen* I–II (Berlin 1837–1840) av Johannes Müller (1801–1858), som betraktas som en av 1800-talets främsta fysiologer. Förutsättningen för en noggrann beskrivning var ett vältränat öra, erfarenhet av olika uttal av arabiska i olika geografiska områden och bland olika stammar, samt en förmåga att själv producera de beskrivna ljuden och jämföra olika fonetiska

varianter av arabiska fonem. För en polyglott som Wallin erbjöd de europeiska språken samt bland annat hebreiska och tatariska ett rikligt jämförelsematerial, som han utnyttjade i relevanta sammanhang. Han ger också sina läsare goda praktiska råd om det rätta uttalet av de arabiska ljuden, i synnerhet de för en europé mest besvärliga.

Wallins skicklighet inom fonetik har inte helt fallit i glömska. Så sent som 1962 kritiserade Richard Slade Harrell (1928–1964), en ledande amerikansk allmänlingvist och fonetiker som hade specialiserat sig på arabiska, standardläroboken *The Phonetics of Arabic* (1925) av W.H.T. Gairdner för dess impressionistiska, metaforiska beskrivningar och hänvisade till Wallins klara, entydiga fakta, presenterade 75 år tidigare.⁵⁸

Wallin betonar att de olika varianterna av de långa vokalerna och deras ”förlängningsbokstäver”⁵⁹ helt beror av den omedelbart föregående konsonanten. Medan de arabiska uttalslärarna tillråder att inte låta den långa vokalens färg påverkas av de omedelbart följande nasalerna *m* eller *n*, påpekar Wallin att regeln i princip borde utvidgas att omfatta samtliga konsonanter. Sålunda borde vokalfärgen i orden *sāq* och *sāk* vara densamma, likaså den i *būs* : *būṣ* och *bīd* : *bīḍ*. När det gäller vokalernas olika realisationer, konstaterar Wallin att det i praktiken är lättare att övergå från en icke-emfatisk vokal till en emfatisk konsonant genom att utsträcka emfasen till den föregående vokalen, i synnerhet när vokalen är *ī* eller *ū*. Detta leder i sin tur lätt till felstavning; till exempel سوق *sūq* skrivs ofta صوق *ṣūq*. Wallin förmodar att ”det felaktiga uttalet är anledningen till några europeiska lärdas påstående, att de emfatiska konsonanterna emfatiserar hela ordet”.⁶⁰

Här aktualiserar Wallin frågan om den relevanta analysen av arabiskans emfas. Traditionellt har emfasen (*tafkhīm*, velarisering/velarisering + faryngalisering) betraktats som en segmentell företeelse, som i det klassiska (standard)språket oskiljaktigt hör ihop med fyra konsonantfonem: ص /*ṣ*/, ط /*ṭ*/, ض /*ḍ*/ och ظ /*ẓ*/ (eller /*ṭ*/) och deras ortografiska motsvarigheter, bokstäver. Wallin står fast vid den traditionella analysen, ”annars slänger man språkets hela struktur på sophögen”.⁶¹ De fyra emfatiska klassisk-arabiska konsonantfonemen skiljer sig faktiskt från alla andra i det att de förekommer fritt i alla positioner med alla vokaler medan emfasen i övriga konsonanter är kombinatoriskt betingad. Wallin har tydligen lagt märke till att förekomsten av en emfatisk konsonant inte nödvändigtvis påverkar

hela ordet, utan normalt ett kortare segment. Mot slutet av 1900-talet togs diskussionen om emfasens karaktär upp igen. Ett radikalt försök till en ny analys var att primärt binda ihop den med vokalkvaliteterna,⁶² ett annat var att dels utgå från de självständiga konsonantfonemen och de emfatiska allofonerna av övriga konsonantfonem, dels betrakta emfasen som en prosodisk företeelse.⁶³

EXEMPEL PÅ WALLINS SPRÅKVETENSKAPLIGA OBSERVATIONER

• **Beduin-*tanwīn***

Flera europeiska forskningsresande på 1800-talet lade märke till att beduinerna i de centrala och nordöstra delarna av Arabiska halvön använde nunation, *tanwīn*, i nominalböjningen. I klassisk arabiska fungerar den i singularis och bruten pluralis som obestämd artikel. I sedentära dialekter försvann den senast under de första islamiska generationerna. Samma analytiska utvecklingstendens utplånade det gamla, till stor del redundanta kasus-systemet. I den nyare språktypen motsvarades de tre klassiska formerna *kitābun* (nom.), *kitābin* (gen.), *kitāban* (ack.) av en enda form, *kitāb* 'en bok'. Därför var det naturligt att när en europeisk forskare – eller en urban arab, för den delen – hörde en beduin använda nunation, identifierade han den som ett klassiskt arabiskt drag och var benägen att tro att beduinerna, eller i varje fall en del av dem, talade klassisk arabiska, *al-'arabiyya*.

Burton och Palgrave, som båda skrev efter Wallin, trodde att beduinernas nunation är ett belägg för att de klassiska kasusvokalerna bevarats (/u/ nominativ, /i/ genitiv, /a/ ackusativ).⁶⁴ I sitt brev till Geitlin 1845 verkar Wallin ännu aningen osäker, när han skriver att nunation används ”utan bestämd skillnad mellan casus”; avsikten med ordet ”bestämd” kunde vara att ge rum för ett senare entydigt ställningstagande. Också i sitt brev till Geitlin från Kairo den 29 augusti 1846 beskriver Wallin dialekten i al-Jauf på ett teoretiskt lika öppet sätt:

Hvad språket beträffar, är det nära nog rent Koranspråk med nunnation och gamla ändelser, såsom *takolina* &c. Men märkligt är att nunnationen aldrig har

WALLIN I SIN DAGBOK DEN 19 JANUARI 1845: "MAN ANSER DET I ALLMÄNHET EJ TILLBÖRLIGT FÖR EN SHEKH ELLER ANNARS EN ANSTÄNDIG ALFVERSAM MAN ATT SITTA I ETT CAFFE, HEMMA I HUSEN SAMLAS MAN NÄSTAN ALLDRIG HOS HVARANDRA; DERFÖRE KOMMER MAN OFTAST TILLSAMMANS I NÄRMASTE LILLA BARBERARE BODA, DER MAN UTAN TADEL KAN SITTA OCH RÖKA SIN PIPA OCH LÅTA HÄMTA SIG SITT CAFFE FRÅN NÄRMASTE CAFFEHÅLLARE". SE WALLIN 2012, S. 264.

FOTOGRAFI FRÅN 1870-TALET I KAIRO, BONFILS.

annan ändelse än *inn*, blott i några fall *ann*; nominativ-ändelsen *unn* hörde jag nästan aldrig, blott några gånger af en ung vacker hustru i *Gubbe*.⁶⁵

Wallin tycks alltså ännu 1846 vara lite osäker på om hela det gamla kasus-systemet försvunnit, och därför uttrycker han sig i försiktiga ordalag om *tanwīn* och dess språkhistoriska implikationer.

I sin första uppsats slår Wallin sedan fast – så vitt jag vet som den förste språkforskaren – att nunationen i beduindialekterna inte bara är en kvarleva av gammalarabiska, utan också har utvecklats vidare genom två innovationer: (1) när kasussystemet har upplösts, har den gammalarabiska skillnaden mellan triptota och diptota nomen försvunnit;⁶⁶ (2) nunationen har spridit sig till maskulina plural- och dualformer (*-īn + in*, *-ēn + in*), till exempel *nāzilīnim bah* [*in + b ---> imb*] 'de som bor där'.⁶⁷ Efter att de gammalarabiska pluralformerna *nāzilūna* (nom. st.abs.), *nāzilīna* (gen. + ack. st.abs.), *nāzilū* (nom. st.cstr.) och *nāzilī* (gen. + ack. st.cstr.) hade blivit ersatta av en enda form, *nāzilīn*, fick denna i vissa syntaktiska positioner en nytillkommen nunation: *nāzilīnin*.

• Fonetiskt betingad affrikation av *q* och *k*

Vid klassificering av arabiska dialekter spelar de olika historiska motsvarigheterna till *qāf* och *kāf* – den klassiska arabiskans /q/ och /k/ – en viktig roll. När det gäller /q/ så kunde arabisterna på Wallins tid läsa i olika källor, bland annat i Caussin de Percevals *Grammaire arabe vulgaire*,⁶⁸ att /q/ i talspråket har tre varianter vars distribution i stort följer bosättningshistorien. I den bofasta befolkningens dialekter är varianterna tonlösa. I de gamla urbana dialekterna i Nedre Egypten och Syro-Palestina samt i vissa andra stadsdialekter i Nordafrika (t.ex. Fez) används laryngalklusilen [ʔ], till exempel 'ahwa eller 'ahwe 'kaffe', medan de flesta gamla sedentära dialekterna använder den tonlösa postvelara varianten [q], till exempel *qahwa* eller *qahwe*. Däremot är varianten i beduindialekterna – såsom Ibn Khaldūn påpekade redan på 1300-talet – tonande [g], till exempel *gahwa* eller *gahawa/ghawa*.

Om denna variation ger Wallin ingen ny information. Men det finns en annan typologiskt viktig företeelse i uttalet av *qāf* och *kāf*, som Wallin är den förste forskaren att analysera vetenskapligt, nämligen palatalisering. När

velarerna [g] och [k] i en dialekt har två allofoner, en främre och en bakre, tenderar den främre att uttalas palatalt och därmed affrikeras. Vid första ögonkastet verkar företeelsen vara fonetiskt parallell med de *kaškaša-* och *kaskasa-*fenomen som de medeltida arabiska grammatikförfattarna skriver om. I praktiken följer deras distribution dock sällan parallella linjer. En väsentlig skillnad är att fenomenet som de arabiska filologerna talar om verkar beröra endast /k/ (*kāf*), inte alls /q/ (*qāf*) och dess tonande beduinvarianter. Det är emellertid viktigt att komma ihåg att dessa två fonems affrikationer inte går parallellt i moderna dialekter heller. Varianterna av *qāf* affrikeras nämligen aldrig i dialekter av sedentär typ, medan dess tonande variant /g/ affrikeras i ett flertal beduindialekter. *Kāf* å sin sida affrikeras i alla de beduindialekter i vilka /g/ affrikeras, men därutöver också i ett fåtal sedentära dialekter.⁶⁹ I sin avhandling (Wallin 1839) omnämner Wallin – efter Caussin de Perceval – affrikationen av /k/ bland ”beduinerna i öst”.⁷⁰

När Wallin på sin första ökenfärd kommer till oasen al-Jauf, hör han byborna affrikera *kāf*, men även *qāf*, och noterar detta i sitt brev till Gabriel Geitlin den 4 juli 1845: ”hvad besynnerligt är kaf talas ut som vårt k i kärra och kaf ungefär som ds. Detta ger språket ett särdeles snurrtigt ljud och gör det mig svårt att förstå.”⁷¹ Ett år senare tillägger Wallin både fakta och estetiska värderingar:

Uttalet av *kaf* och *kof* behagade mig icke; den förra bokstafven liknar *k* i vårt *kärra*, den sednare har ett otydligt ljud av *ds*, men icke alltid, utan mest i slutet av en stafvelse eller ord och med de veka vokalerna. I förening med *a* och *o* har den ett djupt rull-ljud, som Kairoboer och Egyptier icke äro i stånd att säga efter. Detta uttal af de båda *k*-ljuden ger språket ett visst öfvermått af obehagliga hväsljud, som misshagade mig.

Wallin ger också en sociolingvistisk kommentar: ”i deras eget tycke för-mildras derigenom det i allmänhet barska språket. Derföre använder man sagda uttal företrädesvis med qvinnorna och barnen; vid samtal med andra hör man ofta det rätta uttalet.”⁷²

Affrikationen av *qāf* hade tidigare omnämnts endast av Carsten Niebuhr, i en synnerligen otydlig form. Enligt honom uttalas *qāf* i Muscat och vid Persiska viken som *tsch*: ”Således säger man i vissa trakter *Bukkra*, *Kiâb*, i

andra *Batscher, Dschiab*, o.s.v.”⁷³ I de här exemplen är det emellertid fråga om affrikation av /k/, inte av /q/ eller /g/: *bukra* vs *bācīr* ’i morgon’ och *ki’āb* vs *či’āb* ’Ka’b-beduiner’. Trots att matematikern Niebuhr förlåtligt förväxlar såväl /q/ med /k/ som det tonlösa *tsch-* med det tonande *dsch-*uttalet, återger filologen Michaëlis hans utsaga utan någon kommentar.⁷⁴

Affrikationen av både *qāf* och *kāf* var alltså ingen okänd företeelse före Wallin, men han var den förste som slog fast att den i princip är fonetiskt betingad. I andra delen av sin omfattande postuma uppsats ”Ueber die Laute des Arabischen und ihre Bezeichnung” (Wallin 1858a), utgiven av Herman Kellgren, skriver Wallin att *ق* bland de ”renaste och ädlaste” beduinstammarna i Najd har varianten *dz*,

såvitt jag minns, dock före och efter *kesr*, före men inte efter *fath* eller *alif*, aldrig före eller efter *ḍamm* eller *wāw*. Således uttalar dessa araber t.ex. *aldzâ-bilé*, *dziblê*, *midzbil* (i vilket det ursprungliga *ḍamm* efter *mīm* har förvandlats till *kesr*), *ʿadzīl*.⁷⁵

Detta innebär alltså att /g/ enligt Wallins beskrivning i vissa beduindialekter på Arabiska halvön affrikeras före och efter /i/ och den främre allofonen [ä] av /a/, men aldrig i omedelbar kontakt med bakre vokaler. Beskrivningen gäller alltså jämt.

Wallins förbehåll ”såvitt jag minns” är kännetecknande för hans arbetsätt när det gäller språklig dokumentation, och inte bara för hans eget, utan också andra forskningsresandes arbete på Arabiska halvön.

Matematikern och astronomen Niebuhrs förvirring i fråga om affrikation av *qāf* och *kāf* är egentligen ganska lätt att förstå, när man läser hur den benådade fonetikern Wallin erkänner sina problem:

I detta sammanhang måste jag emellertid påpeka, att dessa ljud, *ts* och *dz*, i vilka *ك* och *ق* har upplösts, är vanligen så sammansmälta och så snabbt och otydligt uttalade, att åtminstone mitt öra har inte kunnat bestämma och urskilja de enstaka ljuden varav de är sammansatta. Detta gäller i synnerhet den senare delen av ljudet; mitt öra ger mig inte visshet om huruvida jag borde beteckna ljudet med *dz*, *ds* eller *ds*.⁷⁶

• En diakron teori om *q⁷⁷

Vid klassificering av arabiska dialekter spelar de olika realisationerna av *q (*qāf*) en central roll. I praktiskt taget alla beduindialekter används varianten tonande [g], ofta med affrikerade allofoner, medan de sedentära dialekterna har olika tonlösa varianter: [ʔ], [q], [k̤], [k]. För att historiskt förklara situationen lanserar Wallin en teori, enligt vilken *q på ett tidigt stadium ("in der ältesten Sprache") var en oaspirerad explosiva med två varianter, en tonande [g] och en tonlös [q], av vilka den tonande försvann i sedentära dialekter och den tonlösa i beduindialekter.⁷⁸ Hur utvecklingen historiskt gick till kan man endast spekulera om, men själva utgångspunkten betraktas fortfarande som plausibel. Sålunda kommer Lutz Edzard, på grundval av allmänlingvistiska resonemang och den information som de arabiska filologerna, framför allt Sībawaihi, ger, till slutsatsen att *q i ett tidigt skede har haft både en tonande och en tonlös variant.⁷⁹ Den historiska processen har mest övertygande rekonstruerats av Haim Blanc, som argumenterar för sin teori utifrån en "push chain"-mekanism.⁸⁰

• *Gahawa*-syndromet

En av Wallins observationer på fonetikens och fonotaktikens område gäller en synkron⁸¹ förändring i stavelsestrukturen som bland dialektforskarna i dag är känd som *gahawa*-syndromet.⁸² Det innebär att när en laryngal, faryngal eller postvelar frikativ föregås av /a/ och efterföljs av en konsonant, inskjuts ett anaptyktiskt /a/ mellan de två konsonanterna, det vill säga -aXK- → -aXaK- (K = konsonant; X = någon av konsonanterna *h*, *ħ*, *ʕ*, *h* eller *ġ*), till exempel *gahwa* → *gahawa* 'kaffe', *naħla* → *naħala* 'en palm', *na'ja* → *na'aja* 'tacka, fårhona'. Om dessa fem konsonanter använder Wallin benämningen "guttural", och hans beskrivning av processen lyder: "när en vokallös guttural föregås av vokalen *a*, så får den en *a*-vokal".⁸³ Wallin jämför fenomenet med en besläktad utveckling i hebreiskan, som dock använder en hjälpvokal, *pataħ furtivum*, även före gutturaler i slutposition, till exempel *rūaħ* 'ande'. Han påpekar också att när européer talar arabiska, brukar de inte uttala *h* i stavelsslutet, utan förlänger den föregående vokalen. De kan också försöka att realisera *h* med "die deutsche Mundaspiration ch", alltså som i tyskans *ach* eller *ich*, vilket enligt honom låter synnerligen stötande i arabiska öron. Efter denna

kritik fortsätter Wallin med en utförlig fysiologisk beskrivning av *h*-ljudets artikulation i arabiska.⁸⁴

Enligt Wallin förekommer den ovan beskrivna förändringen i stavelsestrukturen till och med i Egypten, men där är den ovanligare än i öknen, och ”i Syrien hör man ofta *ia‘árif* i stället för *ia‘rif*”. Som exempel ger Wallin *ḥasan* ’bättre’ och *ḥamar* ’röd’, som egentligen representerar både *gahawa*-syndromet och den omgestaltning av stavelsestrukturen i sekvensen KaKaKV- → KKVKV- (K = konsonant, V = vokal) som förekommer i de flesta östliga beduindialekter.⁸⁵ Denna omvandling sker i samband med samtliga konsonanter, till exempel *badawi* → *bdəwi* ’beduin’, *zalama* → *zləma* ’man’, *bagara* → *bgara* ’ko’, *ragaba* → *rgəba* ’hals’.

Efter *gahawa*-syndromet förändras till exempel *gahawa* ofta enligt mönstret KaKaKV- → KKVKV- vidare till *ghawa*, *naxala* till *nxala* och *na‘aja* till *n‘aja*. De av Wallin givna exemplen *ḥasan* och *ḥamar* kan teoretiskt beskrivas som resultat av synkron förändring i flera faser: *‘aḥsan* → *‘aḥsan* → **‘hásan* → *ḥasan*; *‘aḥmar* → *‘aḥmar* → **‘hámar* → *ḥamar*. Ett ytterligare exempel förekommer i en dikt från al-Jauf, publicerad av Wallin i *Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft* 6:⁸⁶ *yā mā ḥalā* ’ack vad ljuvligt!’ ← **mā ‘hālā* ← *mā ‘aḥalā* ← *mā ‘ahlā*. De korta substantiven *bil* ’kameler’ och *hal* ’folk, släkt, familj’ och *tar* ’spår’, som förekommer i Wallin 1852,⁸⁷ kan tolkas som indirekta resultat av den beskrivna utvecklingen, till exempel *‘ibil* + *-uh* ’hans kameler (koll.)’ → **‘biluh* → *biluh*, efter treradikalisering: *billuh*, med artikel *álbil*; *‘ahlan/‘ahlā* → *‘ahala* → **‘hála* → *hala* (t.ex. *yā hala* ’välkommen’), analogt *hal*.

• **Betonad artikel i vissa beduinord**

När en likvida – som enligt de arabiska filologerna omfattar konsonanterna *l*, *r*, *n*, *m* och ’ – förekommer i slutet av en betonad stavelse, hör man enligt Wallin ett vokaliskt övergångsljud till den följande konsonanten, till exempel i det beduinska uttalet *ál-kamar* [álgamar/álgumar], medan i det egyptiska uttalet *al-ḳámar* [il-‘ámar] inget övergångsljud kan höras mellan *l* och den följande konsonanten.⁸⁸ Exemplet är intressant också därför att ordet *qamar* tillhör en ordtyp där många beduindialekter behandlar artikeln som en del av ordet den bestämmer, så att den kan bära ordaccenten. De flesta av dessa ord är tvåstaviga med en kort första stavelse, till exempel

álgamar/álgumar 'månen', *ábil* 'kamelerna' (< *al-ibil*), *áljimal* 'kamel', *álganam* 'fären, getterna', *álbaḥar* 'havet, Nilen'.

Wetzstein konstaterar att den bestämda artikeln bär ordaccenten i beduindialekter i tvåstaviga ord vars första stavelse (penultima) är kort, till exempel *ál-balad*. Att enstaviga ord som slutar på två konsonanter kan följa samma mönster, beror enligt honom på att orden av typ KVKK egentligen uppfattas som tvåstaviga "segolatformer" av typ KVKVK, i synnerhet om de två sista radikalerna är svåra att uttala utan en hjälpvokal. Han ger flera exempel: *tib^en*, *ruk^en*, *ṣab^er*, *nim^er*, *ka^bl*, *na^kl*; i sådana fall betonas artikeln.⁸⁹ Att dessa ord kan uppfattas som tvåstaviga ter sig naturligt, då den sista konsonanten har högre sonoritet än den föregående. Bland Wallins exempel representerar *álbaḥar* denna typ.

• Morfemet *-um* i 3 pers. plur. perfekt

När Wallin anger perfektformerna 3 pers. plur. av verb vars tredje radikal är svag: *gau*, *raḍau*, tillägger han att egyptierna och en del av syrierna använder varianterna *gum* och *riḍyūm*.⁹⁰ Wallin tolkar formerna som bildade analogt efter personliga pronomina, vilket i jämförelse med dessa verkar plausibelt: pers. pron. 2 pers. plur. *intū/intum*, 3 pers. plur. *humma*, *hum*; jfr perfekt 2 pers. plur. *ḍarabtū/ḍarabtum*, 3 pers. plur. *ḍarabū/ḍarabum*. Å andra sidan, om man också tar hänsyn till motsvarande imperfektformer *tiḍrabū (tiḍrabum)*, *yiḍrabū (yiḍrabum)*;⁹¹ *tigū/tigum*, *yigū/yigum*,⁹² framstår *-um* närmast som pluralmarkör.

al-Ṭaṇṭāwī förklarar formen *gum* som resultatet av en fonetisk utveckling: "و [w] förvandlas ofta till م [m] i perfekt, 3 pers. plur., till exempel جم [*gum*] 'de kom', och ibland i imperfekt, 2 och 3 pers. plur., till exempel تضرب [*tuḍrubum*] 'ni slår', يضرب [*yuḍrubum*] 'de slår'."⁹³ Här utgår al-Ṭaṇṭāwī på ett traditionellt arabiskt sätt ifrån skriftbilden, bokstäverna, och inte ifrån språkets morfofonologiska struktur som Wallin. I sin förteckning över olikheter mellan talspråket och skriftspråket placerar al-Ṭaṇṭāwī sålunda formen *gum* under rubriken uttal ("prononciation"), och inte under morfologi ("déclinaison").

I Kairodialektens "standardform" är *gum* inte bara det enda exemplet på företeelsen, utan också exceptionellt i och med att det saknar en variant utan *-m*.⁹⁴ al-Ṭaṇṭāwī's formulering "förvandlas ofta" lämnar utrymme för

möjligheten, att *gum* kanske inte var den enda formen där varianten *-um* på hans tid förekom i Kairodialekten. Något annat exempel än *gum* ger han i varje fall inte. Formen dyker upp första gången i hans bok redan några sidor tidigare. Där berättar al-Taṭāwī om den franske orientalisten och polyglotten Fulgence Fresnels besök hos shejk Muḥammad Shihāb, en ledande poet i Kairo, som ibland talade som en enkel stadsbo, *ibn balad*. ”Hur kunde shejken säga *gum* när han borde ha sagt *jā’ū?*” undrade Fresnel.⁹⁵

I de centrala och östra delarna av Nildeltat förekommer i dag former av typen *katabum*, *yiktibum* som vanliga varianter till *katabu* och *yiktibu*, framför allt i pausal position.⁹⁶ En jämförelse med förekomsten av *-um* som morfem 3 pers. plur. perfekt och imperfekt på olika håll på Arabiska halvön tyder på att det kanske inte är en lokal innovation, utan snarare ett nedärvt drag som kommit till Egypten med de tidigaste arabiska bosättarna.⁹⁷

• Intransitivt bruk av vissa verb med stam II

I *Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft* påpekar Wallin – förmodligen som den förste forskaren – att flera intransitiva verb i tal-språket följer den i huvudsak transitiva stammen II (*fa’al*) i stället för den intransitiva stammen V eller i vissa fall I.⁹⁸ Sålunda använder egyptierna former som *rawwah* ’gå bort’, *’arrab* ’komma närmare’. Wallin tillägger att detta ofta innebär något slags ökad intensitet, till exempel används *mawwatit* ’döda’ när det är fråga om ett stort antal döda och *mātit* när antalet är mindre. Socin noterar Wallins iakttagelse och tillägger flera verb som betecknar kroppsrörelse (*sayyar* ’vandra, flacka omkring’, *ḥawwal* ’stiga av, vika in’, *waggaf* ’stanna’, *wagga* ’falla, störta’) samt några denominativa verb med betydelsen ’bli någonting’ (*ḥayyal* ’bli kraftig’, *šayyab* ’åldras’, *ḍayyag* ’bli trång’).⁹⁹

• Futurum

När Wallin kommenterar formen *tabgī* ’du avser’, som förekommer i en beduindikt,¹⁰⁰ tar han upp olika former av verbet *bagā* och deras olika funktioner. Han konstaterar att imperfektformerna *yabgī*, *tabgī*, *abgī* och så vidare används i beduindialekterna av ’Anazi-typ för att uttrycka kommande tid. Han ger också några former från andra dialekter: i al-Ḥijāz lyder den motsvarande formen *tibgā* medan man i al-Jauf och Jabal

Shammar använder den förkortade formen *tabī*. Sålunda säger ‘Anazi-beduinen *abgī amidd bācir* ’jag ska resa i morgon’, medan egyptiern säger *rāyih asāfir bukra*. Den viktigaste iakttagelsen i sammanhanget är, såsom Wallin påpekar, att subjektet också kan vara inanimat, till exempel *al-jidār yabgī yūga* ’muren håller på att rasa’. Här har dialekten alltså tagit ett första steg mot grammatikalisering av verbet *baḡā, yabgī* ’vilja’, en utveckling som med tiden har lett till *bi-* och *b-*imperfekt med olika funktioner i olika dialekter.

• Lexikon

I sina brev beskriver Wallin beduinernas ordförråd ganska sparsamt. Den 4 juli 1845 skriver han från al-Jauf: ”För öfrigt hör man alla det gamla språkets ord och sådana som äro allmänt gängse i Kairo hör man ej här [...] Äfven det i Kairo alltid brukade efterhängda *sh* i förnekning brukas här alldrig.”¹⁰¹ En annan morfologisk-lexikalisk företeelse typisk för al-Jauf är bruket av diminutivformer, ”dem man nästan aldrig hörde i Egypten; de missbrukas ofta och det förekom mig förargligt att ur buskskägga läppar ständigt höra orden *soveif, horeimah, moleiha, foleifil* m.m.”¹⁰² Diminutivformer är långt ifrån ovanliga i Egypten, men Wallin kan mena att de i al-Jauf tycks bildas av ”fel ord”.

Som omnämnts ovan brukade Wallin inte samla några listor med beduinglosor, men i hans noter till beduindikter finns flera intressanta beduinord som inte förekommer i tidigare europeiska vetenskapliga publikationer. Exempel på dessa är *bihāda* ’här’, *yamm* ’i riktning mot’, *galaṭ* ’nära sig’, *gallaṭ* ’skicka i förväg’, *garrab*, synonym till både *galaṭ* och *gallaṭ*, *gowtar* ’gå’, *mar/mēr* ’men, dock’, *aṭārīk* ’alltså, nå väl’, *gadi* ’kanske’, *ḡād* ’där borta’, *dōb* ’knappast’.¹⁰³

På tal om den för beduindialekter typiska prepositionen *’ugb* ’efter’ diskuterar Wallin också adverbet *’ugbēn* ’därefter, efteråt’. Han påpekar att beduinerna i al-Tihāma-bergen och i trakten av al-Muwailiḥ vid Rödahavskusten använder adverbena *’ugbān* och *’ūdān* som synonymer till *ba’dēn*. Eftersom han betraktar *ba’dēn* som dualis, drar han slutsatsen att också *’ugbān* och *’ūdān* är dualisformer, ”de enda bevarade nominativformer” han rapporterar sig ha hört i moderna dialekter.¹⁰⁴ Fast suffixen *-ēn* och *-ān* är identiska med dualisformer, kan de dock knappast ha något historiskt

samband med dessa. Det är intressant att lägga märke till att Socin, som annars noggrant noterar Wallins kommentarer, förbigår de problematiska formerna med ett kort konstaterande: *ba'dēn*, ”ett ord vars avledning inte kan beskrivas här”.¹⁰⁵ Även Jean Cantineau erkänner att etymologin till adverb med suffigerat *-ēn* eller *-ān* är oklar.¹⁰⁶ En trovärdig etymologi framlagd av Stephan Procházka går ut på att suffixet är ett demonstrativt element som leder sitt ursprung från det arameiska substratet.¹⁰⁷

SAMMANFATTNING

Modern arabisk dialektologi skapades först mot slutet av 1800-talet, då de första systematiska dialektbeskrivningarna publicerades. Wallins första bidrag till studiet av Arabiska halvöns dialekter måste därför sökas i publikationer av annat slag än systematiska deskriptioner, nämligen i utgåvor av beduindikter som han hade samlat i al-Jauf. Wallin utgav dikterna i Tyskland, försedda med transkription, översättning och en relativt grundlig kommentar. Många av hans viktigaste språkliga iakttagelser ingår i dessa kommentarer.

Bland Wallins lingvistiska iakttagelser kan följande strukturellt viktiga företeelser särskilt lyftas fram: (1) Även om den gammalarabiska nunationen delvis har bevarats, har det gamla kasussystemet helt försvunnit. De vokaler som förekommer i samma positioner som de gamla kasusvokalerna fungerar inte längre som kasusmarkörer. (2) Den nunation som används i beduindialekter är inte bara en kvarleva av den gammalarabiska nunationen, utan har utvecklats vidare. Den kan också suffigeras till plural- och dualmorfemen *-īn* och *-ēn* samt till tidigare diptota nomen. Kategorin triptota nomen har generaliserats och diptotakategorin har försvunnit. (3) I dialekter där de främre allofonerna av *gāf* och *kāf* har palataliserats, affrikeras de till [ǧ] eller [ǧ̣] och [č] eller [č̣]; affrikationen är oftast fonetiskt betingad.

Som iakttagare av arabiska dialekter skiljde sig Wallin från andra forskningsresande i två viktiga avseenden. Han hade före sina forskningsresor systematiskt undersökt strukturella skillnader mellan klassisk arabiska och moderna dialekter och var därför synnerligen väl förberedd på att observera relevanta dialektskillnader. Tack vare sina kunskaper i fysiologi hade han

också ovanligt goda teoretiska och praktiska förutsättningar att beskriva sina akustiska iakttagelser med exakta fysiologiska termer. Ett övertygande prov på denna förmåga är hans omfattande uppsatser under rubriken ”Ueber die Laute des Arabischen und ihre Bezeichnung” (1855, 1858), som tål en jämförelse med vilken som helst undersökning av arabiska språkets fonetik fram till början av 1900-talet.

Noter

- ¹ Om olika teorier, se närmare t.ex. Watson 1992; Al-Azraqi 2007.
- ² *'an'ana* är en medeltida arabisk term vars mening är något oklar. Betyder sannolikt tonande frikativt uttal av laryngalklusilen (glottal stop) i vissa (icke bestämda) positioner.
- ³ Michaëlis 1781, s. 14f.
- ⁴ "[...] soll sich am wenigsten verändert haben, und also auch von der Sprache des Korâns weniger als die übrigen verschieden seyn." Niebuhr 1772, s. 84.
- ⁵ Adelung 1806, I, s. 391, med hänvisning till Niebuhr 1772, s. 83.
- ⁶ Wallin 1858b, s. 666; Lane 1850.
- ⁷ Wallin 1858b, s. 667; se även Wallin 1855, s. 48f.
- ⁸ Wallin till Geitlin, Kairo 29/8 1846. Wallin 2013, s. 284.
- ⁹ För svensk översättning av avhandlingen, se Wallin 2010, s. 319–340.
- ¹⁰ Wallin 2010, lat. s. 291, sv. s. 317.
- ¹¹ Adelung 1806, I, s. 390f.
- ¹² Lindgren 1829, s. 5.
- ¹³ Niebuhr 1772, s. 84.
- ¹⁴ Lindgren 1829, s. 2 b.
- ¹⁵ Lindgren 1829, s. 3 c.
- ¹⁶ Lindgren 1829, s. 14–24.
- ¹⁷ Eichhorn 1779 är ett bihang (72 sidor, känt som Vorrede) till John Richardson, *Abhandlungen über die Sprachen, Litteratur und Sitten morgenländischer Völker*.
- ¹⁸ Peter Forsskål (1732–1763) hade samlat och sammanställt en lista över ett hundratal högfrekventa glosor på Kairodialekt och på tihâma-dialekt på den jemenitiska kustremsan. Niebuhr hade publicerat de transkriberade glosorna i sin *Reisebeschreibung* (1772, s. 85–88), såsom han skriver, för att visa hur stora dialektskillnaderna är.
- ¹⁹ Lindgren 1829, s. 15.
- ²⁰ Gråberg 1828.
- ²¹ Om Gråberg, se Zetterstéen 1949.
- ²² Jackson 1824.
- ²³ Gråberg 1828, s. 193–197.
- ²⁴ Wallin 2010, s. 294/320–321.
- ²⁵ Caussin de Perceval 1833, s. 94, § 228: "La Barbaresques se servent encore [...] du mot *dyâl* (corruption de *allaḍī li*)."
- ²⁶ Här skriver Wallin *ḥaqq*, vilket följer Caussin de Percevals transkription *hhakk* (1833, s. 94, § 227: *eṣ-ṣamgh ḥakki*). Den rätta formen är *ḥagg*, i den arabiska ortografin försvinner dialektskillnaden *ḥaqq* : *hagg*.
- ²⁷ Wallin använde termen aorist för formen som numera oftast kallas imperfekt, d.v.s. *b*-aorist för imperfekt med prefixet *b*-.
- ²⁸ Wallin 2010, 1d, s. 298/325; 1f, s. 299/325; 1c [pro e], s. 299/325.
- ²⁹ Detta och flera andra brister hos Caussin de Perceval påpekas av Friedrich Rückert i hans grundliga recension av den första upplagan av boken i *Allgemeine Literatur-Zeitung*: "als seyen beides blosse Dubletten". Rückert 1828, s. 403.
- ³⁰ Palva 2008b, s. 104f.
- ³¹ Wallin 2010, s. 299/325.
- ³² Caussin de Perceval 1833, s. 102.
- ³³ Wallin 2010, s. 302.
- ³⁴ "Ces terminaisons *yn* sont souvent remplacées par la terminaison *wn* dans le style soigné, et lorsque le mot doit être au nominatif." Caussin de Perceval 1833, s. 107. Caussin de Percevals formuleringar lämnar ofta utrymme för varierande tolkningar. När han presenterar nomenets pluralformer i maskulinum, anger han först – utan att påpeka att han här talar om skriftspråket – *-wun* som nominativsuffix och *-yn* som suffix för övriga kasus. Sedan konstaterar han att man i vardagsspråket ("dans le langage usuel") använder endast suffixet *-yn*.

- Saken kompliceras ytterligare av Caussin de Percevals vilseledande exempel, som endast är skrivet med arabisk skrift *al-talāṭa(tu) wa-l-ṭalāṭūn(a) kīs*. Caussin de Perceval 1833, s. 110.
- ³⁵ Wallin 2010, s. 349.
- ³⁶ Wallin 2010, s. 38, 41.
- ³⁷ Wallin 2012, s. 140.
- ³⁸ Wallin 2010, s. 343–347.
- ³⁹ Wallin till Geitlin, al-Dalāgha 28–30/4 1845. Wallin 2013, s. 216f.
- ⁴⁰ Se närmare Palva 2008a.
- ⁴¹ Wallin till Geitlin, al-Jauf 4/7 1845. Wallin 2013, s. 237.
- ⁴² ”The Bedouins also agree universally [...] in speaking always with grammatical accuracy. [...] I shall here venture to affirm, that by far the best Arabic is spoken in the Desert, and that Bedouins are as much distinguished from other Arabs, by the purity of their language, as they are by that of their manners.” Burckhardt berättar också att beduinerna har en mångfald av dialekter: ”the language spoken by a Nedjd Bedouin is as different from that of a Sinai, as the dialect of the latter is from an Egyptian Bedouin’s.” Burckhardt 1830, s. 211.
- ⁴³ Burckhardt 1830, s. 211. Att Burckhardt när han talar om beduinspråkets renhet inte enbart avser det poetiska språket, framgår av hans entydiga konstaterande: ”[T]he purity of their vernacular language is such as to preclude any grammatical errors.” Burckhardt 1830, s. 142.
- ⁴⁴ ”[T]heir language is the true Bedouin dialect.” Burckhardt 1822, s. 351f.
- ⁴⁵ ”The traveller in Arabia will always be told that some remote clan still produces mighty bards, and uses in conversation the terminal vowels of the classic tongue, but he will not believe these assertions till personally convinced of their truth. The Badawi dialect, however, though debased, is still, as of yore, purer than the language of the citizens.” Burton 1914, II, s. 98, n. 2.
- ⁴⁶ Om språkförhållandena i Hā’il rapporterade han: ”This was the first time that we heard the genuine Arabic of the interior spoken, and were both of us much struck by its extreme purity and grace, accompanied by an extreme elegance of enunciation; it is in fact the language of the Coran, neither more nor less, with all its niceties, inflections, and desinences, not one is lost or slurred over.” Palgrave 1865, s. 53.
- Om Jabal Shammar och hela norra och centrala Najd skriver han: ”Here the smallest and raggedest child that toddles about the street lisps in the correctest book-Arabic that ever De Sacy studied or Sibawee’yah professed.” Palgrave 1865, s. 311.
- ⁴⁷ ”His now fluent Arabic never betrayed him as a stranger. Later he was to write: ‘The Arab language became to me as a second mother-tongue’.” Allan 1972, s. 140.
- ⁴⁸ Socin 1901, s. 75. Ändå skriver Palgrave i förordet till sin bok (1865): ”I have all along carefully discriminated between what I have myself seen in person or ascertained by actual investigation, what I have merely inferred or conjectured, and what I have gathered at secondhand [...] ‘I have seen’, ‘I have heard’.”
- ⁴⁹ Palgrave 1865, s. 463–465. Till slut försvarar han sina språkhistoriska spekulationer: ”These observations may strike some of my readers as new, and perhaps wiredrawn or fanciful. They are, however, the result of experience; I have heard them confirmed by thinking natives themselves, men capable of remarking, and of reasoning on their own remarks.”
- ⁵⁰ ”Here first in Nejd I heard the *nūn* in the ending of nouns pronounced indefinitely, it is like Attic sweetness in the Arabian tongue, and savours at the first hearing of self-pleasing, but is with them a natural erudition.” Doughty 1923, I, s. 580f.
- ⁵¹ Doughty 1923, I, s. 521.
- ⁵² ”[T]here is no doubt that when compared

- with the dialects of the outer area, these [nadjī] dialects do retain a number of features of an archaic type and thus have a somewhat Classical ring when compared to the other more well-known dialects.” Ingham 1994, s. 5f.
- 53 “[E]ven explorers of the stature of Wallin and Wellsted were interested only in the topography of Arabia. They were little concerned with its people [...]” Allan 1972, s. 164f.
- 54 Socin 1901, s. 1, räknar upp de europeiska upptäcktsresande som i sina verk hänvisar till beduinpoesi: C. Niebuhr 1772, s. 105; U.J. Seetzen, *Reisen*, Berlin 1854–1859, I, s. 404, II, s. 327, 380, III, s. 20; J.L. Burckhardt, *Bemerkungen über die Beduinen und Wahaby*, Weimar 1831, s. 60ff., 202ff.; C.M. Doughty, *Travels in Arabia Deserta*, Cambridge 1888, I, s. 263; Anne Blunt, *A Pilgrimage to Nejd*, London 1881, II, s. 72; C. Guarmani, *Il Nejed Settentrionale*, Gerusalemme 1866, s. 41ff. Sedan fortsätter Socin: ”Der erste Gelehrte, welcher zu sprachlichen Zwecken Proben der heutigen arabischen Dichtkunst in der Wüste sammelte, war Wallin.”
- 55 Wallin 2010, s. 56 (corrigendum: Ruin > Rein).
- 56 Socin 1901, s. 8f.
- 57 Transkription och kommentar i Socin 1900–1901, I, s. 280–285; översättning II, s. 141–146.
- 58 ”Gairdner’s ‘impressionistic, metaphoric descriptions’ vs ‘the cool, clear factuality’ of Wallin, written seventy-five years earlier.” Harrell 1962, s. 22.
- 59 ”Wir sehen also, dass die verschiedenen Modificationen der Vokale und ihrer Dehnungsbuchstaben ʾ, ʿ, ʿ ganz von der Natur des vorhergehenden Consonanten abhängig sind.” Wallin 1855, s. 44.
- 60 ”Wahrscheinlich ist es diese falsche Aussprache, die einigen europäischen Gelehrten zu der Behauptung Anlass gegeben hat, dass ein emphatischer Buchstabe auf das ganze Wort, worin er steht, einen emphatischen Einfluss ausübe.” Wallin 1855, s. 45.
- 61 ”Diess ist eine falsche Ansicht, die den ganzen Bau der Sprache über den Haufen werfen würde.” Wallin 1855, s. 45.
- 62 Khalafallah 1969.
- 63 Harrell 1964.
- 64 Burton 1914, II, s. 98, n. 2, visserligen i försiktiga ordalag; Palgrave 1865, s. 463f., entydigt.
- 65 Originaltet av brevet saknas. I Wallin 2013, s. 259–304 återges brevet enligt *Georg August Wallins reseanteckningar* 1865. Citatet finns på s. 283.
- 66 Wallin 1851b, s. 23.
- 67 Wallin 1851b, s. 23; Wallin 1858b, s. 673.
- 68 Caussin de Perceval 1833, § 24, s. 9.
- 69 Bl.a. östra Kabylien i Algeriet, oasen Soukhne i Syrien, centralpalestinska byar. Marçais 1958, s. 22; Behnstedt 1994, s. 4–12; Palva 1995; Seeger 2013, s. 33–40.
- 70 ”A Beduinis orientalibus < pronuntiatur fere ut *K* suethicum ante vocales molles.” Wallin 2010, s. 312, n. III: 2, jämför Caussin de Perceval 1833, § 27, s. 9f.: ”Les Bedouin d’orient donnent au < la prononciation du *C* italien devant un *E* ou un *I* = fr. tch: *tchèlb* chien.”
- 71 Wallin 2013, s. 237.
- 72 Wallin 2013, s. 283.
- 73 Niebuhr 1772, s. 83: ”Z. B. das <, welcher die nördlichen und westlichen Araber als ein *k* oder *q* brauchen, wird zu Maskát und am persischen Meerbusen als tsch ausgesprochen, und daher sagt man in einigen Gegenden Bukkra, Kiáb, und in andern Batscher, Dschiab, u.s.f.”
- 74 ”Vom < bemerkt Herr Niebuhr S. 83, dass es am Persischen Meerbusen wie *Tsch* ausgesprochen werde.” Michaëlis 1781, s. 23.
- 75 Wallin 1858a, s. 604.
- 76 Wallin 1858a, s. 604.
- 77 Asterisken betecknar en hypotetisk form

- vars realisationer är de olika moderna varianterna. I fråga om historiska/diakrona processer sätts asterisk vid hypotetiska, rekonstruerade, icke dokumenterade former.
- ⁷⁸ Wallin 1858a, s. 605.
- ⁷⁹ Edzard 2009, s. 1–3.
- ⁸⁰ Se närmare Blanc 1969. Han avvisar både Jean Cantineaus och André Martinets teorier. Cantineau (1950) ansåg att den tonlösa varianten är ett arameiskt lån, medan Martinet (1959) betraktade den tonande varianten som ett lån från de arabiska dialekter som använde den.
- ⁸¹ Språkliga företeelser som äger rum vid en viss tidpunkt, t.ex. medan man talar, kallas synkrona och betecknas med å. Historiska, diakrona, mer varaktiga utvecklingar beskrivs med symbolen >.
- ⁸² Termen härstammar från Blanc 1970, s. 125.
- ⁸³ Wallin 1852, s. 215.
- ⁸⁴ Wallin 1855, s. 28f.
- ⁸⁵ Omgestaltningen beskrevs först av Cantineau 1936, s. 61; Cantineau 1937, s. 165.
- ⁸⁶ Wallin 1852, s. 369f.
- ⁸⁷ Wallin 1852, s. 200.
- ⁸⁸ Wallin 1855, s. 16f.
- ⁸⁹ Wetzstein 1868, s. 180, n. 2.
- ⁹⁰ ”Die Aegypter und zum Theil auch die Syrer substituieren die Endung des Pronomens und sagen *gum* und *riḏyūm*.” Wallin 1851b, s. 5. Retsö 2009 inleder med J.G. Wetzsteins iakttagelser (1868, s. 76, 128) och fortsätter med de Landberg 1913, s. 1647, 1648.
- ⁹¹ T.ex. Willmore 1901, s. 99, 116.
- ⁹² T.ex. Spitta 1880, s. 236.
- ⁹³ el-Ṭantāvy 1848, s. XI–XII. ”Le ۙ [...] se change [...] en ۙ, souvent dans la 3e pers. pl. du passé [...] et quelquefois dans la 2e et la 3e pl. de l’aoriste.”
- ⁹⁴ Woidich 1980, s. 220.
- ⁹⁵ ”M. Fresnel me témoigna ensuite sa surprise dans cette circonstance, en me disant: Comment le cheikh a-t-il pu dire ۙ ou il fallait dire ۙ.” el-Ṭantāvy 1848, s. VI.
- ⁹⁶ Jämför Behnstedt und Woidich 1985, Karte 206: *katabum*, *miš(y)um*, *yīgum*, *yiktibum* förekommer mycket ofta, i synnerhet som pausalform i centrala och östra Nildeltat; utanför detta område lyder formen alltid *gum*, negerad *mā gūš*. Woidich (1980, s. 220) beskriver *-u* och *-um* i egyptisk arabiska som fakultativa varianter i 2 och 3 pers. plur. både i perfekt och imperfekt, *-um* förekommer dock aldrig om ett suffix följer. I Kairo lyder perfektformen av *gih* i 3 pers. plur. alltid *gum*, med negation *ma-gūš*. Behnstedt 1997, Karte 139: endast i Syriska öknerna: *-am fem. -an, Albū Kmāl -um mask./fem.*; Karte 214a Syriska öknerna: *jaw/jō*, ingenstans i Syrien *jum*.
- ⁹⁷ Se närmare Retsö 2009.
- ⁹⁸ Wallin 1852, s. 209f.
- ⁹⁹ Socin 1901, s. 153.
- ¹⁰⁰ Wallin 1852, s. 210.
- ¹⁰¹ Wallin 2013, s. 237.
- ¹⁰² Wallin 2013, s. 283, n. 278.
Diminutivformer av *šūf* ’ull’; *ḥurma* ’kvinna, hustru’; *malīḥa* ’vacker’; *filfil* ’peppar’.
- ¹⁰³ Wallin 1851b, s. 6, 20–22; Wallin 1852, s. 203, 212, 214–215, 217.
- ¹⁰⁴ ”[D]ie einzigen Beispiele [...] die ich in der neuern Sprache vom Nominativ des Dualis gehört habe, denn zu diesem Numerus glaube ich sowohl die beiden Wörter als das ägyptische *ba’dēn* rechnen zu müssen.” Wallin 1852, s. 204.
- ¹⁰⁵ *ba’dēn*, ”ein Wort, dessen Ableitung hier nicht dargelegt werden kann”. Socin 1901, s. 89.
- ¹⁰⁶ ”[S]on origine n’en est que plus difficile à expliquer.” Cantineau 1946, s. 395.
- ¹⁰⁷ Procházka 2000.

Ibn al-Fāriḍ: de älskandes sultan¹

KAJ ÖHRNBERG

DEN DISSERTATION WALLIN SKREV FÖR ATT KVALIFICERA SIG till professuren i orientalisk litteratur var en utgåva av en dikt av den egyptiske mystiske poeten Ibn al-Fāriḍ, baserad på två manuskript, ett i London och ett i S:t Petersburg och på en kommentar av ‘Abd al-Ghanī al-Nābulusī.² Valet av ämne är minst sagt överraskande. Varken under sin studietid eller under den långa vistelsen i Mellanöstern hade han visat någon större entusiasm för den islamiska mystiken eller ens den klassiska arabiska poesin. Man kunde ha väntat sig, såsom de samtida som var insatta i saken gjorde, att Wallin relativt smärtfritt skulle ha presterat det trots allt ganska blygsamma arbete som fordrades utifrån det primärmaterial om arabiska dialekter som han hade samlat in i Egypten och på Arabiska halvön. Men nej, Wallin ansåg att det var omöjligt att utifrån hans insamlade material presentera ny forskning med en sådan referensapparat som den akademiska traditionen krävde.

Wallins brev från London till hans lärare och vän Gabriel Geitlin visar att valet av ämne för dissertationen beredde honom svårigheter. Om det skulle vara någonting ”hucusque ineditum” (hittills inte utgivet), såsom Geitlin yrkade, ansåg sig Wallin i oktober 1849 vara tvungen att stanna i London över vintern för att hitta någonting publicerbart.³ Men ännu i januari hade Wallin ingen aning om vad han skulle behandla i sin dissertation: ”Skall jag komma att speciminera vet jag ej hvad jag skall ta till ämne. [...] Att här leta ut en stump ur något manuskript som förr ej blifvit publiceradt och ge ut det med öfversättning och anmärkningar vore väl kanske lättast; men konsten är att finna något som skulle passa och vara ändamålsenligt.”⁴ I mars hade han

i British Museum funnit sin ”stump”: ”en sång ur Diwan af ‘Umar bni Fāriḍ jämnte en Commentar”.⁵ Av allt att döma upptäckte Wallin senare, under sin hemresa från London till Helsingfors via S:t Petersburg, i därvarande Asia-tiska museets samlingar ett manuskript med samma dikt och kommentar.⁶

Sharaf al-dīn Abū al-Qāsim ‘Umar ibn ‘Alī ibn al-Murshid ibn ‘Alī al-Ḥamawī al-Miṣrī, vanligen kallad ‘Umar ibn al-Fāriḍ, föddes i Kairo 1181. Släkten var från Syrien och fadern ‘Alī hade flyttat från Ḥamā till Kairo. ‘Alī var en erkänd utövare av den islamiska lagen med den kvinnliga arvsrätten (ar. *furūd*) som specialitet – därav poetens namn ”son till al-Fāriḍ” (kvinno-rättsadvokaten). Enligt uppgifter om Ibn al-Fāriḍs ungdom fick han en gedigen utbildning i de religiösa vetenskaperna. Han blev av fadern initierad i den islamiska mystiken, sufismen, samt i arabisk litteratur och framför allt poesi. Åren 1216–1231 vistades han i Mekka. Efter sin återkomst till Egypten levde han i Kairo till sin död i januari 1235.⁷ I Egypten finns ett brödrskap, Fāriḍīya, som leder sitt ursprung från poeten,⁸ och de sufismfientliga wahhabiterna på Arabiska halvön talar till och med om Ibn al-Fāriḍs rättsskola (ar. *madhhab*).⁹

Innehållet i Ibn al-Fāriḍs *Dīwān*, diktsamling, har sedan 1950-talet varit omtvistat. Vi har ingen autograf av honom själv; dottersonen ‘Alī (död ca 1335) sammanställde 1333 en samling på 24 dikter med inalles 1 785 versrader, som i över 600 års tid ansågs utgöra Ibn al-Fāriḍs *œuvre*. Denna samling ligger bakom de arabiska utgåvorna och alla tidiga översättningar till västerländska språk. I början av 1950-talet upptäckte den brittiske orientalisten Arthur John Arberry i Chester Beatty-biblioteket i Dublin ett manuskript bestående av 15 dikter, som kopierats mellan 1292 och 1302, det vill säga åtminstone en generation före den samling som sammanställdes av släkten. Sedan dess har Giuseppe Scattolin uppdatat ytterligare tre manuskript i samma manuskript-tradition med 15 dikter, den tidigaste kopierad redan 1253, mindre än 20 år efter poetens död. Utgående från dessa 15 dikter (1 512 versrader; en längre dikt på 761 versrader, de övriga mellan 20 och 150), som i dag anses vara av Ibn al-Fāriḍ, har Scattolin publicerat en kritisk edition. Renate Jacobi publicerade 2012 den första översättningen av dikterna i denna nu etablerade samling. Den dikt Wallin valde 1850, *al-ḥā’īya* (med rim på *-āḥā*), hör till dessa 15.¹⁰

Intresset för Ibn al-Fāriḍ började tidigt bland västerländska arabister, och

han är en av de första som har översatts till såväl latin som folkspråk. De tidiga översättarna, ända fram till mitten av 1800-talet, hade dock ringa förståelse för dikterna, och de uppfattades som kärleksdikter i traditionell arabisk utformning.¹¹ För Carlo Nallino var Wallin den förste som förstod att dikten som han översatte inte var traditionell kärlekslyrik.¹² De första översättningarna av enskilda dikter gjordes av Johannes Fabricius (1638, latin), William Jones (1774, latin), Antoine Isaac Silvestre de Sacy (1806, franska), Vasilij Jakovlevitj Tjazjelov (1820, ryska), Garangeret de Lagrange (1820, franska) och Wallin (1850, latin).¹³ Ibn al-Fāriḍ har inom den arabisk-islamiska kulturen inspirerat författare och poeter till våra dagar, bland annat Nobelpristagaren (1988) Naguib Mahfouz.¹⁴

al-Qaṣīda al-hā'īya är en dikt på 26 versrader. Utöver de ovan nämnda översättningarna av de Lagrange¹⁵ och Wallin har den blivit översatt av Pietro Valerga (italiensk prosaöversättning),¹⁶ A.J. Arberry (engelska),¹⁷ Martin Lings (engelska, början),¹⁸ Th. Emil Homerin (engelska),¹⁹ Jean-Yves L'Hopital (franska)²⁰ och Renate Jacobi (tyska).²¹

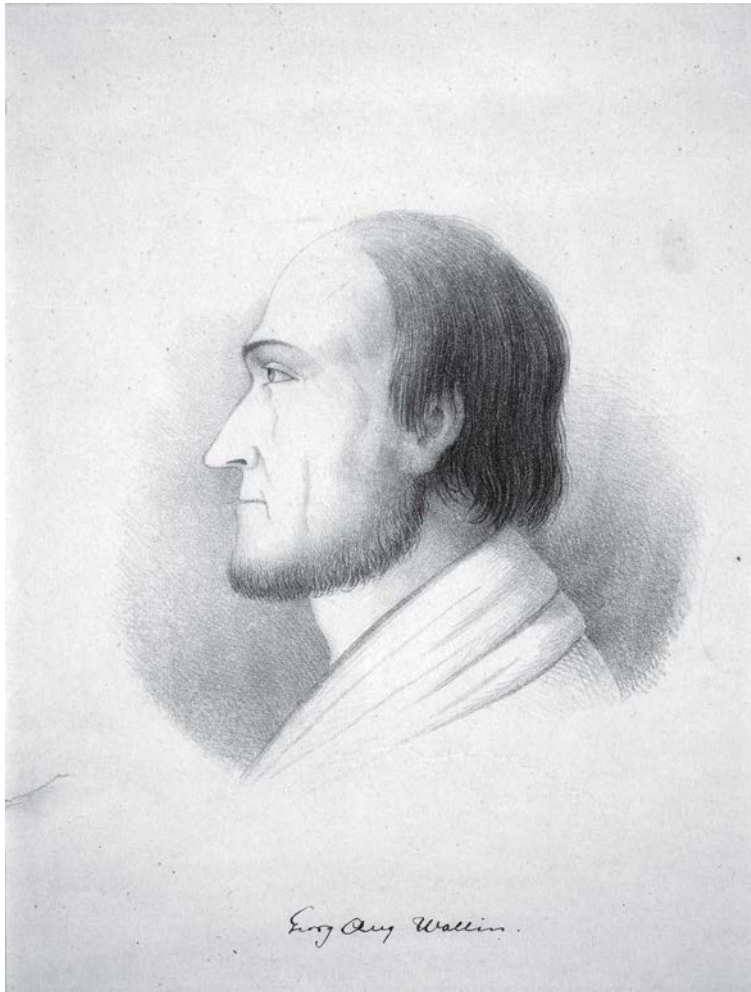
Pietro Valergas (1821–1903) översättning från 1874 inledde en polemik som i en eller annan form har fortsatt till våra dagar. Debatten handlar om den så kallade *thèse arabe*, påståendet att den västerländska litterära kanons mest uppskattade namn som Dante (1265–1321) och Petrarca (1304–1374) var påverkade av den arabiska kulturen och dess poesi. Titeln på Valergas bok lyder *Il Divano di 'Omar Ben-al-Fare'd tradotto e paragonato col canzoniere del Petrarca* ("Ibn al-Fāriḍs Dīwān översatt och jämförd med Petrarcas *Canzoniere*"). I inledningen uttrycker Valerga kort och koncist sin utgångspunkt: Petrarca är en reinkarnation av Ibn al-Fāriḍ.²² "But the reincarnation theory is not now a fashionable tool of literary criticism", såsom Robert Irwin har påpekat.²³ Många forskare har tagit avstånd från försöken att finna paralleller mellan de två diktarna.²⁴ Men det man haft svårt att förstå är att Valerga önskade öppna en diskussion om den arabiska poesins inflytande eftersom, enligt honom, poesins hemvist och ursprung alltid varit i Orienten.²⁵ Valerga var dock en lättviktare i den lärda världen, och det var först med Miguel Asín Palacios (1871–1944) och dennes *La escatología musulmana en la Divina Comedia* från 1919 som frontlinjerna kring *thèse arabe* drogs.²⁶

Notes

- ¹ *Ar. sulṭān al-ʿāshiqīn.*
- ² *Carmen Elegiacum Ibnu-l-Faridi cum commentario Abdu-l-Ghaniy e duobus codicibus Londinensi et Petropolitano.*
- ³ Wallin 2015, s. 240.
- ⁴ Wallin 2015, s. 273–274.
- ⁵ Wallin 2015, s. 277. Vi kan anta att manuskriptet i fråga är Add. 7564 Rich., se s. 289–290 i W. Cureton and Rieu, C., *Catalogus codicum manusccriptorum orientalium qui in Museo Britannico asservantur. Pars secunda, codices arabicos amplectens*, London 1846–1871. Se även www.bl.uk/help/find-arabic-manuscripts
- ⁶ Manuskriptet som Wallin kopierade i S:t Petersburg kan inte säkert identifieras utan ett besök på biblioteket. Bibliotekets senaste katalog är *Арабские рукописи Института Востоковедения. Краткий каталог*, Под редакцией А.Б. Халидова, Часть 1–2, Москва: Издательство «Наука» ГРВЛ 1986 (Arabic Manuscripts of the Institute of Oriental Studies, USSR Academy of Sciences. Brief Catalogue, Parts 1–2). Utgående från katalogen är det sannolikt att Wallin använde sig av manuskript nummer 8573. Se www.orientalstudies.ru
- ⁷ Se Boullata 1981; Scattolin 1994; *The Dīwān* 2004, s. 1–4; Homerin 2011b, s. 115–122; Jacobi 2012, s. 140–149.
- ⁸ Trimmingham 1971, s. 272.
- ⁹ Peskes 1999, s. 149.
- ¹⁰ Om Ibn al-Fāriḍs Dīwān, se *The Mystical Poems* 1956; Scattolin 2000; L’Hopital 2004; *The Dīwān* 2004; Homerin 2011a; Jacobi 2012; Scattolin 2014, s. 260. Om islamisk mystik, se Knysh 2000; om arabisk poetik i allmänhet, se Adonis 2010.
- ¹¹ Scattolin 2014; Scattolin 2016, s. 405–417. Jaakko Hämeen-Anttila (1997, s. 87) anser att Ibn al-Fāriḍs poesi för en uppmärksam läsare tillåter bara en tolkning, den mystiska. Robert Irwin (1999, s. 328) har träffande uttryckt förhållandet mellan den traditionella arabiska poesis och den mystiska: ”Ibn al-Farid [...] redirected the conventional imagery of the deserted campsite and of the ‘wine poem’ to divine ends. Not only did he imitate old poems, he stole directly from them. Thus his poems recycled snatches of Mutanabbi, Buhturi and others, though of course the old verses acquired new meanings in a mystical context.”
- ¹² Nallino 1919–1920, s. 2, n. 1. Scattolin 2014, s. 236 anser dock att även de Lagrange hade förstått det mystiska i dessa dikter. al-Nābulusī (se s. 51–53) försäkrar i sin kommentar att ”in every erotic description, whether the subject thereof be male or female, [...] [Ibn al-Fāriḍ] refers to the Divine Reality manifested in phenomena, and not to those phenomena themselves.” Citerad i Nicholson 1967, s. 168. Men man har en viss förståelse för Basil Bunting då denne skriver om hur ”Persian poetry has suffered badly, Arabic rather less, from neoplatonic dons determined to find an arbitrary mysticism in everything. You would think there was nothing else in Moslem poetry than nightingales which are not birds, roses which are not flowers, and pretty boys who are God in disguise.” Se Bunting 1970, s. 11. Detta för tankarna till Jan Hjärpes ord om Adonis (f. 1930), som passar lika väl in på Ibn al-Fāriḍs poesi: han ”pressar språket längst ut till gränsen där det förlorar sin mening, in i mystikens och den mystiska upplevelsens språk”. Hjärpe 1994, s. 168. ”At this point, meaning becomes meaningless”, som Gustave E.

- von Grunebaum (1962, s. 275) konstaterat om Ibn al-Fāriḍs strofer.
- ¹³ Scattolin 2014, s. 232–236; Scattolin 2016, s. 406. Tjazjelovs översättning (publicerad anonymt som en notis i *Syn Otetjestva* 66, 1820, se s. 67–71, 182–190) är inte bekant för Scattolin. Kratkovskij (1950, s. 109–110) varnar för att översättningen kan ha gjorts på basis av Silvestre de Sacys franska översättning.
- ¹⁴ Scattolin 2001, s. 87; Beard 2012.
- ¹⁵ de Lagranges 1828, s. 25–28.
- ¹⁶ Valerga 1874, s. 112–115.
- ¹⁷ *The Mystical Poems* 1956, s. 34–36.
- ¹⁸ Lings 1990, s. 254–255.
- ¹⁹ Homerin 1998, s. 199–200; Homerin 2011a, s. 119, 125–126, 129–130, 244 ger översättningar av enskilda versrader i en något avvikande form.
- ²⁰ *Umar b. al-Fāriḍ* 2001, s. 152–161.
- ²¹ Jacobi 2012, s. 37–38, 166, 284–287.
- ²² Valerga 1874, s. 5.
- ²³ Irwin 2005, s. 118.
- ²⁴ Det är framför allt den italienske arabisten Francesco Gabrieli som riktat kritik mot Valergas enligt honom löjliga och ofruktbara idé, se Gabrieli 1960, s. 51; Gabrieli 1970, s. 881–882; Gabrieli 1976, s. 41–48.
- ²⁵ Valerga 1874, s. 39; Scattolin 2014, s. 238–239.
- ²⁶ E. Blochet, 1901, hade redan tio år tidigare fäst uppmärksamhet på parallellerna mellan de arabiska författarna och Dante. Ur uppsjön av litteratur om *thèse arabe* kan nämnas: Asín Palacios 1919; Asín Palacios 1924; Kennedy 1996; Mallette 2010.

JOHANNA RAMSTEDTS PROFILBILD AV WALLIN, TROLIGEN TECKNAD
VID HANS DÖDSBÄDD. BILDEN UTGJORDE GRUND FÖR R.W. EKMANS
PROFESSORSPORTRÄTT AV HONOM.

‘Abd al-Ghanī al-Nābulusī: de lärdas sultan¹

KAJ ÖHRNBERG

”E NDAST EN ARABISK FÖRFATTARE UNDER DEN OSMANSKA PERIODEN förtjänar att särskilt nämnas. Det är ‘Abd al-Ghanī an-Nābulusī, som författade många teologisk-sufiska traktater. Han var en framstående diktare, och han utformade en ny typ av mystisk reseskildring på rimprosa.”²

Efter att endast ha figurerat i lärda avhandlingars notapparat i närmare tvåhundra års tid, har al-Nābulusī (1641–1731) på senare tid blivit en av de centrala litterära gestalterna i en omfattande nytolkning av den osmanska historien.³ För såväl osmanska eller turkiska som västerländska historiker har det varit ett axiom att det osmanska riket upplevde en nedgång efter Sulaimān den magnifike (reg. 1520–1566), som sträckte sig ända till imperiets upplösning 1922 och republikens utropande 1923. Under de senaste årtiondena har denna allmänt omhuldade syn ifrågasatts och befunnits ohållbar.⁴ Denna omvärdering har medfört att vi måste – på nytt – börja se osmanerna/turkarna som en del av Europas historia börjande med tidigmodern tid,⁵ och inse att renässansen inte är någonting som skiljer åt öst och väst utan i själva verket är en följd av deras samverkan.⁶ I de flesta studier från de senaste decennierna tar man uttryckligen avstånd från det man ser som en eurocentrisk syn på historien.⁷

Mot denna bakgrund är det lättare för oss att förstå polemiken som uppstod då Reinhard Schulze 1990 inledde diskussionen om en ”islamisk upplysning” med sin artikel ”Das islamische achtzehnte Jahrhundert. Versuch einer historiographischen Kritik” i tidskriften *Die Welt des Islams*.⁸ Schulze hävdade

att den islamiska lärdomen under 1700-talets lopp uppvisade drag av rationalism som kunde betecknas som upplysning, en islamisk upplysning fullt jämförbar med den europeiska upplysningen. Han fäste uppmärksamhet på paralleller mellan den islamiska mystiska traditionens idéer och den europeiska rationalismen. Den syriske sufin ‘Abd al-Ghanī al-Nābulusī är den av tidens islamiska intellektuella som han lyfter fram. Trots att Schulzes åsikter inte har fått större förståelse, har den debatt som han inledde fortsatt och gjort islams 1700-talshistoria och dess aktörer bättre kända.⁹

Den som tilldragit sig mest intresse i detta sammanhang är ‘Abd al-Ghanī al-Nābulusī. Han har uppmärksammats med åtminstone två doktorsavhandlingar, Bakri Aladdins (1985) och Barbara Rosenow von Schlegells (1997), samt med två biografier, skrivna av Elizabeth Sirriyeh (2011 [2005]) och Samer Akkach (2007). Dessutom har han ägnats en stor mängd artiklar, varav Steve Tamaris (2012) måste nämnas.

‘Abd al-Ghanī al-Nābulusī föddes i Damaskus 1641 inom en förnäm släkt. Släkten var ursprungligen från Ḥamā och sedan 1200-talet bosatt i Jerusalem, men fyra generationer före al-Nābulusīs födelse hade de sökt sig via Nābulus till Damaskus. Hans far var en uppskattad lärd representant för den osmanska administrationen i Damaskus, och det har spekulerats att då ‘Abd al-Ghanī inte ansåg sig kunna tävla med sin far i detta hänseende, vände han sitt intresse mot den islamiska mystiken.¹⁰ Steve Tamari har skrivit: ”For the student of pre-Nahda Ottoman-era Arab history, the importance of ‘Abd al-Ghani al-Nabulusi cannot be overstated. By most accounts, he was the single most important Arab intellectual of the entire period.”¹¹

‘Abd al-Ghanī var en mycket produktiv författare även i jämförelse med samtida lärda. Bakri Aladdin har färdigställt en bibliografi över hans kända skrifter som omfattar 282 titlar varav en del är kommentarer, en i islamisk lärdom allmän genre.¹² Också Wallins avhandling är ett typiskt prov på en kommentar. Att ‘Abd al-Ghanī var intresserad av Ibn al-Fāriḍs mystiska poesi är naturligt då de båda i högsta grad var den största shejkens, Ibn ‘Arabīs (1165–1240), andliga söner. I vissa kretsar i Damaskus ansåg man till och med att ‘Abd al-Ghanī var en reinkarnation av Ibn ‘Arabī.¹³ ‘Abd al-Ghanīs kommentar till Ibn al-Fāriḍs poesi, *Kashf al-sirr al-ghāmiḍ sharḥ Dīwān Ibn al-Fāriḍ*, blev färdig 1711.¹⁴

Noter

- 1 Ar. *sulṭān al-‘ulamā’*.
- 2 Kronholm 1995, s. 212.
- 3 Pagani 2008, s. 293.
- 4 Av den omfattande litteraturen kan nämnas: Abou-El-Haj 1991; Darling 1996, s. 1–21; Hathaway 2004; Quataert 2005; Finkel 2005b; Sajdi 2007; Çalişir 2011.
- 5 Goffman 2002; Finkel 2005a. Giancarlo Casale (2010) har fäst vår uppmärksamhet vid osmanernas bidrag till kändedomen om den omgivande världen under upptäcktsresornas tidevarv.
- 6 Burke 2016; Brotton 2002; MacLean 2005. Tidstypiskt innehåller de revisionistiska studierna som en programförklaring prefixet *re-* i sina rubriker: *Re-Orienting the Renaissance* (MacLean 2005); *Relocating Modern Science* (Raj 2007); *Renaissances. The One or the Many* (Goody 2010).
- 7 Se t.ex. Ambjörnsson 1994; Al-i Ahmad 1984; Amin 1989; Dirlik 2000; Wallerstein 2006; Conrad 2012.
- 8 *Die Welt des Islams* 30, 1990, s. 140–159.
- 9 Den i och för sig mycket intressanta debatten – som även gick in på personligheter – kan inte behandlas här, men i det följande ges några bidrag i kronologisk ordning: Schulze 1990; Peters 1990; Radtke 1994; Wild 1996a; Wild 1996b; Schulze 1996; Hagen and Seidensticker 1998; Schulze 1998; Reichmuth 2002; Akbulut 2012. Samer Akkach (2007, s. xi–xii, 2–4) har tagit upp tråden där Schulze lämnat den och finner ‘Abd al-Ghanī vara en representant för den vaknande islamiska upplysningen. Men såsom Akkach noterar håller sig ‘Abd al-Ghanīs rationalitet inom den religiösa sfären, utan några som helst sekulära strävanden.
- 10 von Schlegell 1997, s. 25–28.
- 11 Tamari 2009, s. 175. Med pre-Nahda avses tiden före den arabiska renässansen, som inföll på 1800-talet och i början av 1900-talet. Om den arabiska renässansen, se Patel 2013. Tamari (2012, s. 93–109) lyfter fram ‘Abd al-Ghanī som en tidig ”Public Intellectual”, se framför allt hans ”Concluding remarks”, s. 107. Att beteckna en förmodern muslim och mystiker som intellektuell kan verka anakronistiskt och motstridigt. Men såsom Stefan Collini (2016, s. 241) skriver kan begreppet ”intellektuell” definieras som en individ med ”a desire and a capacity to address a non-specialist audience; the acquisition of reputation and the means of access to such audiences; and the expression of views which bear on some feature of the general life of those audiences.”
‘Abd al-Ghanīs omfattande resor i den islamiska världen gav honom ett nätverk av andra lärda (ar. *‘ulamā’*) och gjorde honom, för att använda oss av ett annat västerländskt begrepp, till en del av ”the Republic of Letters”. Om begreppet i islamiska sammanhang, se al-Musawi 2015.
- 12 Citerad av von Schlegell 1997, s. 2.
- 13 Sirriyeh 2011, s. ix, 18–38, 130–131.
- 14 Sirriyeh 2011, s. 155, n. 12: 29 Rabī’ al-awwal 1123 men inte 1710 såsom hon på s. 130 anger utan 1711 såsom von Schlegell (1997, s. 275) skriver.

Om utgåvan

I BAND 7 av *Skrifter* utges Georg August Wallins samtliga kända brev från perioden 22 juni 1850 till 14 februari 1852, en reseskildring av hans första resa till Arabiska halvön 1845 som Wallin skrev efter hemkomsten 1850, hans avhandling för att kvalificera för professorstjänsten i orientalisk litteratur, konsistoriets behandling av professorsansökan och övrigt universitetsrelaterat material från Wallins professorsår. Därtill är två brev skrivna av Muḥammad ‘Ayyād al-Ṭantāwī, ett av ‘Alī Nidā al-Barrānī och ett av Norton Shaw till Wallin inkluderade i bandet. Allt som allt utges här 21 brev skrivna av Wallin (22/6 1850, 9/8 1850, 23/8 1850, 24/9 1850, 4/11 1850, 13/1 1851, vintern 1851, 14/4 1851, 24/4 1851, 9/5 1851, 10/6 1851, 1/7 1851, 6/8 1851, 15/8 1851, 6/9 1851, 9/9 1851, trol. december 1851, 18/1 1852, trol. januari 1852, 14/2 1852 och 14/2 1852), fyra brev till Wallin (6/7 1850, 29/7 1850, 11/10 1850 och 17/11 1851), 96 sidor reseskildring, en tryckt professorsavhandling, konsistoriets originaldokument gällande behandlingen av Wallins ansökan om professur, Wallins koncept till ändringsförslag av undervisningsskyldigheten i orientalisk litteratur och ett rekommendationsbrev av Wallin till H. Kellgren.

Originalen till ett av breven skrivna av Wallin (14/4 1851) är försvunnet och utges därför i *Skrifter* 7 enligt den i *Bref och dagboksanteckningar af Georg August Wallin* (1905) utgivna versionen. Fem av breven finns endast i koncept och saknar därför datering och adressat. Dessa brev har i utgåvan tilldelats en datering och en adressat baserat på estimeringarna i *Bref och dagboksanteckningar af Georg August Wallin* (till F. Ayrton vintern 1851, till M.N. Muravjov 24/4 1851, till A.V. Golovnin 1/7 1851, till okänd adressat trol. december 1851 och till ryska geografiska sällskapet rådg. januari 1852). Wallins ändringsförslag av undervisningsskyldigheten i orientalisk litteratur och rekommendationsbrev till H. Kellgren finns endast i koncept och saknar därför datering. Manuskriptbeskrivningarna gäller endast dokument skrivna av Wallin och endast originalhandskrifter.

Georg August Wallin kom fram till Alexandria den 13 december 1843. Han hade ca ett halvt år tidigare rest från Helsingfors via Hamburg, Paris, Marseille och Konstantinopel till Egypten. Resan var en forskningsresa och huvudavsikten var att undersöka de arabiska dialekterna i Egypten och på Arabiska halvön och bekanta sig med wahhabiternas läror. Dagen innan Wallin reste från Alexandria till Kairo antog han den påhittade identiteten som muslimen 'Abd al-Wālī från Centralasien. Under återstoden av sin ca sex år långa forskningsresa levde han som arab och muslim. Hemresan inledde Wallin i Alexandria den 9 augusti 1849.

Breven i *Skrifter 7* är från Wallins sista år i Helsingfors. De behandlar främst hans planer på en ny forskningsresa till Arabiska halvön och finansieringen av denna. Hans avhandling för att kvalificera till tjänsten som professor i orientalisk litteratur försvarade han i Helsingfors den 19 oktober 1850 och konsistoriet behandlade hans ansökan om professur senare samma månad. Reseskildringen av Wallins första resa till Arabiska halvön (1845–1846) började han efter hemkomsten till Helsingfors. Manuskriptet beskriver endast de cirka två första veckorna av resan och tar därefter abrupt slut.

I bandet är materialet ordnat gruppvis med breven först, därefter reseskildringen och slutligen professorsavhandlingen, konsistoriets behandling av hans ansökan om professur och övrigt universitetsrelaterat material. Inom avsnitten är ordningen kronologisk. Materialet är sammanhängande utan längre avbrott. Inga teckningar förekommer.

Wallin skrev på flera olika språk och använde sig av sex olika alfabet: det latinska, det arabiska, det kyrilliska, det georgiska, det hebreiska och det grekiska. I utgåvan är främmande ord och uttryck skrivna med latinskt, grekiskt, georgisk eller kyrilliskt alfabet översatta och kommenterade i den löpande kommentaren eller i ordförklaringarna. Ord och uttryck skrivna med arabiskt alfabet är translittererade till latinskt alfabet i den löpande texten. Originalen, en språkligt korrigerad version och en översättning återfinns i den löpande kommentaren. Hela brev på arabiska, tyska eller franska är återgivna enligt originalet med en översättning till svenska. Professorsavhandlingen på latin är likaså återgivet enligt det tryckta originalet med en översättning till svenska. Hela brev på engelska är återgivna enligt originalet utan en översättning till svenska.

Andisningar för läsaren

UTGÅVANS MATERIAL är återgivet diplomatariskt enligt originalhandskrifterna. En del normaliseringar har gjorts för att underlätta förståelsen av materialet. Dessa normaliseringar gäller främst användningen av versaler, skiljetecken och diakritiska tecken (undantaget Wallins arabiska translittereringar i vilka diakritiska tecken inte har införts). Normaliseringar och konsekvensrättelser har företagits i följande fall:

- ☞ Kompletteringar har tillfogats inom [] i de fall läsningen av texten annars försvåras.
- ☞ Enstaka bortfall av bokstäver har tillfogats inom [] i de fall läsningen av ordet annars försvåras.
- ☞ Enstaka ord som inte har kunnat tolkas är markerade med [oläsligt].
- ☞ Sidbyte i originaltexterna har markerats med Ꞑ.
- ☞ Gemen bokstav återges med versal i början av mening.
- ☞ Understrykningar återges med kursiv.
- ☞ Utelämnade punkter har införts.
- ☞ Överstrykningar, tillägg, ändringar o.s.v. av Wallins hand i originaltexten återfinns i avsnittet ”Ändringar i handskrifterna”. Ett undantag är reseskildringen av Wallins första resa till Arabiska halvön 1845 för vilken ändringarna inte redogörs.

Allmänna principer för translitterering i utgåvans redaktionella texter:

- ☞ Arabiska ortnamn med egyptologisk anknytning och med etablerad svensk form återges i dess svenska form. Övriga ortnamn translittereras från arabiskan eller persiskan.
- ☞ Arabiska translittererat enligt *Encyclopaedia of Islam Three*.
- ☞ Persiska translittererat enligt Steingass 1892.

Arabiska personnamn

Det arabisk-islamiska manliga namnskicket placerade sin bärare ganska exakt i samhället.

Namnet består i princip av fem olika namnkategorier:

ism, personligt namn som fås vid födseln (t.ex. Muḥammad)

nasab, faderns namn (t.ex. ibn Ya‘qūb, Jakobs son)

nisba, ett eller flera beskrivande namn som berättar hans stam, varifrån han är hemma, var han studerat, vad hans yrke är, vilken islamisk lagskola han bekänner (t.ex. al-Shāfi‘ī, person som tillhör den shāfi‘itiska lagskolan)

laqab, eventuellt hedersnamn, inte alla förunnat, eller möjligen öknamn (t.ex. Majd al-dīn, religionens ära; al-Ḥāfiẓ, en som kan Koranen utantill; al-Jāhiz, glosögd)

kunya, sonens namn sätts till faderns namn efter att sonen har fötts (Abū al-Ṭāhir, Ṭāhirs far).

Därmed får vi: Abū al-Ṭāhir Muḥammad ibn Ya‘qūb Majd al-dīn al-Shāfi‘ī al-Azharī al-Dasūqī al-Miṣrī. Denna Muḥammad, som är son till Ya‘qūb och far till al-Ṭāhir, bekänner sig till den shāfi‘itiska lagskolan, han har studerat vid al-Azhar, och är hemma i staden Dasūq i Egypten (Miṣr). Hans *laqab* ”religionens ära” visar att han sysslar med och uppskattas inom den religiösa lärdomen. Han kallas möjligen Abū al-Ṭāhir, men också Muḥammad är möjligt, eller Ibn Ya‘qūb eller Majd al-dīn eller något av nisborna.

Många av Wallins vänner i Egypten bär det personliga namn (*ism*) ‘Abd + någonting (t.ex. ‘Abdallāh, guds tjänare). Inom islam anser man att gud har 99 ”sköna namn” (*asmā’ al-ḥusnā*), det vill säga attribut till gud i Koranen. Dessa attribut sätts till ordet tjänare för att bilda personliga namn. t.ex. ‘Abd al-Khāliq, skaparens tjänare.

Det arabisk-islamiska namnskicket kvarlevde praktiskt taget oförändrat ända till 1900-talet då det började förenklas. Om allt detta kan man läsa utförligare i Schimmel 1993.

Translitterering av arabiskan och persiskan hos Wallin och i utgåvan

Arabiskan skrivs med en annan skrift vilket gör att återgivandet av den med vårt latinska alfabet utgör ett problem. Då den lärda världen inte har lyckats ena sig om en enhetlig translitterering måste man välja något alternativ och i dagens värld med engelskan som *lingua franca* är det naturligt att ta det engelska som utgångspunkt. Det överraskande är att Wallin efter några strävanden med bl.a. att följa Edward William Lanes olyckliga och kritiserade transkription från 1830-talet mycket snabbt skapade sig ett eget system som står nära dagens engelska. Det är kanske skäl att påpeka att skillnaden mellan translitterering och transkribering är den, att i den förra är det inte nödvändigt att känna till uttalet av orden då man överför bokstav för bokstav från ett skriftsystem till ett annat, medan man i transkription åtminstone syftar till att göra det möjligt för läsaren att uttala det skrivna. Wallins system är någonting mellan dessa båda.

I den första spalten har vi det arabiska alfabetet och namnet på bokstaven, därefter följer de olika formerna Wallin använder, och till slut det system som utgåvan använder i de redaktionella texterna.

ا/ء	alif/hamza	a/ā/ʾ	a/ā/ʾ
ب	bāʾ	b	b
ت	tāʾ	t	t
ث	thāʾ	th	th
ج	jīm	j/g	j/g
ح	ḥāʾ	h/hh/ch/ḥ	ḥ
خ	khāʾ	kh	kh
د	dāl	d	d
ذ	dhāl	dh	dh
ر	rāʾ	r	r
ز	zāy	z	z
س	sīn	s	s
ش	shīn	sj/sch/sh	sh
ص	ṣād	ṣ	ṣ
ض	ḍād	ʿd/dh/z/d	d
ط	ṭāʾ	ṭ	ṭ

ANVISNINGAR FÖR LÄSAREN

ظ	zā'	s/d/ds	z
ع	'ain	'/	'
غ	ghain	gh	gh
ف	fā'	f	f
ق	qāf	'/k/q	q
ك	kāf	k	k
ل	lām	l	l
م	mīm	m	m
ن	nūn	n	n
ه	hā'	h	h
و	wāw	v/w	w
ي	yā'	y	y

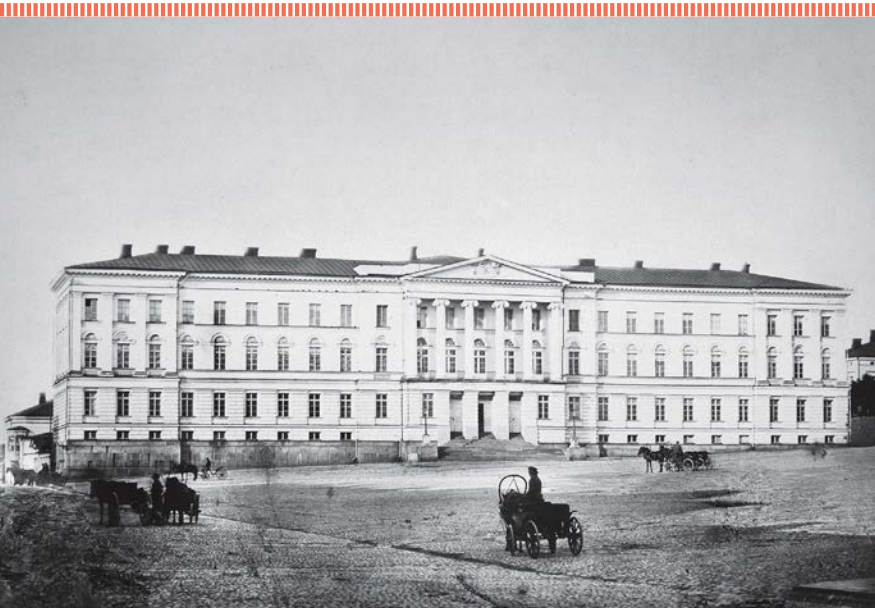
Den klassiska arabiskan har endast tre vokaler: a, i och u, men i de olika dialekterna kommer även ett antal andra till användning. Diftongen ”ai/ay” återger Wallin bland annat med ē och diftongen ”au/aw” med o.

Persiskan skrivs också med den arabiska skriften, men inkluderar dessutom några konsonanter som saknas i arabiskan (se Wallin 2014, s. 471, kommentar 252). Vid translittererandet av dessa följer utgåvan Steingass 1892.

GEORG AUGUST WALLIN

Brev

22 JUNI 1850 – 14 FEBRUARI 1852

Till Muḥammad 'Ayyād al-Ṭanṭāwī
Helsingfors 22/6 1850

من المرید المسافر سفرات التلوین الی شیخه قطب العصر الواصل الی مقام التمکین سلام الله
ورحمته وبرکاته امین
اما بعد فالذی اعرض لیدیکم انی قد ارسلت کتابکم المسمى باحسن النخب الخ الی لندن مع
مسافر توجه هذه الايام من طرفنا الی هنالك ووصیت فی مکتوبی مصاحب کتابکم الجلیل صاحبی
فی ذلك البلد علی تشهیره اياه بین الکتبیه والراغبین فی العربیة وفسرت له الشروط الی اتفقنا
علیها ومن قبل القاموس فقد اخبرت رئیس مدرستنا بان موجودة عند حضرتکم نسخة منه تستغنون
عنها وانکم راضیون ببیعها بمبلغ ١٤٠ روبل فضة ولما سمع هذا استغلی هذا الثمن وسبب ذلك
انه لما شتیت فی لندن العام قد کنت کتبت له من هناك انی وجدت عند کتبی من الکتبیه نسخة
من ذلك الکتاب مکتوب بخط فصیح وحبر ملون ومجلدة بجلد احمر وثمان تلك النسخة ١٦ جنبه
مطابق ١٠٠ روبل فضة فقط ووصیته علی انه یشتريها علی شان المدرسة ثم بعد مدة بعث لی
جوابا بانه راض بالشرا وطی الکتوب مبلغ الدراهم المطلوب لکن لما وصلت الی الفلوس کانت
النسخة المذكورة انباعت وراحت عن یدینا واکر ما کان تراضی علی دفع مبلغ ١٠٠ روبل فضة
فی النسخة الی الآن فی ملککم وسانلی بانی اخبرکم بذلك فاذا کان غرضکم انکم تبیعونها بهذا
الثمن اعنی ١٠٠ روبل فضة فما لکم الا ان تخبرونا عن ذلك فنبعث لکم الدراهم باول فرصة
هذا والی غیر ذلك فاترجی من فضلکم انکم لا تواخذوننا فی تزعیلی خاطرکم العزیز وتکدیری
صفو اوقاتکم باستفسارکم فی هذه المسائل وهن شبهات عرضن لی فی قراءة القصيدة الحائية لابن
الفارض بشرحها لعبد الغنی قدس الله سرهما
واولاهن هذه الالفاظ قالها عبد الغنی فی قوله فالعوالم ظهرت وما ظهرت والحق تعالی ظهر
وما ظهر وليس هذا الکلام متناقضا لان الظهور باعتبار ونفی الظهور باعتبار اخر فانی لا افهم
الجملة الاخيرة الی اولها لان اخرها اخر وهل تسقط كلمة هل هو لان الظهور بظهور باعتبار
ونفی الظهور باعتبار اخر او هو لانه اعنی الوجود الحق بظهور باعتبار ونفی الظهور باعتبار
اخر او هی ای
وثانیها هذه العبارة فاذا نزهته عن العوالم وسبحته عنها وهو عن تسبیح کل شی الخ وعن
یمکن انه یكون عین وهل هو تسبیحه عن کل شی او هو عین تسبیح کل شی
وثالثها قول الشاعر اما والرقصات بذات عرق . ومن صلی بنعمان الاراک ایش معنی
الرقصات والی ای یشیر الشاعر بهن ونعمان الاراک هل هو نَعْمَانُ بضم النون الاولى وفتح
اخرهما
ورابعها هذه العبارة یوم تبدل الارض غیر الارض والسماوات وبرز والله الواحد القهار ای
لانفسها لذهاب کثرتها بالواحد وظهور قهرها لها هل هو لا لانفسهم والضمیر فی قهرها یعود علی

اي هل هو قهره راجعا الى الله
 وخامستها قوله الشارح اقصد النشاط الذي يحصل في ذلك الوادى لكل من دخله وهو الوادى
 المقدس المشار اليه بقوله تعالى اخلع نعليك انك الاية لان من كان فيه ينطوى عنده والكائنات كلها
 طيا هل الواو هنا بمعنى مع وايش معنى ينطوى
 وسادستها قوله الشارح ووصله كناية عن محو تعينه في حضرة الوجود الظاهر وتجلي السر
 الباهر والاسر القاهر هل مراده بالاسر انه مأسور الله بقهره تعالى
 وسابعتها قوله شعرا

هذا الكثير الواحد · فافرح به يا واحد ·
 فجمعنا منه له · طول الزمان محامد ·
 واعجب لامر زايد · منه وما هو زايد ·
 خلق تكثر عدهم · فتناسلوا وتوالدوا ·
 وتفرقوا فرقا وهم · محسودهم والحاسد ·
 وهم الشؤون لذاته · فطوارف وتوالدوا ·

– واعجب هل هو أُعجِبُ او هو أُعجِبُ بامر وقوله تفرقوا فرقا وهم هل هو فَرَقًا وهم ومعناه
 اى وايش معنى محسودهم والحاسد وفى الجملة فانا لا اتبحر معنى هذا البيت وقوله طوارف هل
 هو توارف

وثامنتها قول صفى الحلّى شعرا
 وعادية الى الغارات ضبحا · يريك القدح حافرها التهايا ·
 اذا ما سابقتها الريح فرت · والقت فى يد الريح الترابا ·
 هل حافرها فاعل يريك والقدح مفعول ثان وايش معنى القدح وايش معنى يد الريح
 و ٩ قول الشارح هلا بعثتم مع الروح حيث نفخت فيه عن امركم تحية له وسلاما وامانا من
 المكربة او هي المكربة ايش معنى المكربة او هي غلط
 ١٠ اى معنى الارث اليحوي

١١ قول ابن اسرايل اين الملامة من صب تطارحه · وعد الحبيب اشارات من المقل ايش معنى
 قوله تطارحه وهل يتعدى الى المفعولين وهل وعد المفعول الثانى وهل اشارات فاعل تطارح وبعد
 ذلك البيت هذه الابيات

لا يستثيرُ وميضُ البرقِ لَمَ لوعته · ولا يطيلُ وقوفَ الركبِ فى الطلل ·
 ولا يحن للمع النار تُضرمُها · لحي ليلي ذواتُ الاعين النجل ·
 يمسى وشمس الضحى وَهنا تناديه · والبدر من وجهها الوضاح فى خجل ·
 حورا زورا غصن البان قامتها · وموه الريم ما فيها من الكحل ·
 يا جملة الحسن يا روح الحياة ويا · معنى الوجود ويا حتف الفتى البطل ·
 اذا المحبون ذموا جورَ معتدل · فلست اشكر الا عدل ذى عدل ·

هل اعرابى الابيات صحيحة وفاعل يطيل هل هو العاشق بنفسه والركب هل هو ركبه وشمس
 الضحى هل هي محبوبته وقوله موه الريم ما افهم معنى هتين الكلمتين واصلا كذلك ما افهم معنى
 البيت الاخر وبدل ذموا يمكن قراءة راموا

١٢ قول ابن اسرايل
 دام تجليك فلا غيرة · وغيره العاشق عين الغرور ·
 تجنى وتجلي لعيون الورى · فوجهك الوضاح نور ونور ·
 ايش معنى غيرة الاولى والثانية وايش النقطة فى البيت وايش معنى تجنى
 ١٣ قوله الشارح شعرا من يشتري العبد فيه عيب · سلب عقل بخمر ذكرى
 وما افهم هذا القول
 ١٤ قول عفيف الدين منعها الصفات والاسما · ان تُرى دون برقع اسماء هل دون بمعنى تحت
 وهل اسما نايب فاعل ترى
 ١٥ قوله الشارح شعرا
 عود العلا ضربت به يده على · طبل الملا فالعلمون قصاد ·
 هو ظاهر فى كل شى باطن · ابدا اليه كل شى ساجدا ·
 ايش معنى عود العلا وكيف يضرب به الله على طبل الملا وطبل الملا ايش هو وفى بيت غيره
 يقول والطبل اجسام الملا · والزمر ارواح القضا
 واجسام الملا هو اى هذا وسبب اتعابى بالكم بهذه المسائل انى قد التزمت طبع القصيدة الحائية
 الفارضية واريد انى اصححها وفسرها فى الغاية والى غير ذلك فتروننى مترددا فى العلوان الذى
 لا بد من ان اعلوانها به وهل يصح هذا
 هذه القصيدة الحائية من الاشعار الفارضية منقولة بشرحها من الكتاب المشهور بكشف السر
 الغامض فى شرح ديوان ابن الفارض لعمدة اصحاب الشعور الشيخ عبد الغنى النابلسى الشامى
 و مترجمة الى اللسان اللطينى من جورج اوجست ولين السومى ثم مطبوعة فى حجر على يد
 الاستاذ المعلم ليونزال السويدى فى هلسنفرس فى اواخر السنة ١٢٦٦ الهجرية المطابقة للسنة
 ١٨٥٠ المسيحية على صاحبهما اذكى تحية
 والى غير ذلك فسلموا لى على اصحابنا المسلمين ويعينكم الله على صيام رمضان الكريم الذى
 لا بعد هلاله
 يوم السبت
 كاتبه عبدكم وتلميذكم ولين وارجو من فضلكم انكم لا تماطلوننى بالجواب ودمتم كما دتم

Från den resande lärjungen, som strävar efter perfektion, till hans shejk, epokens påle, som uppnått orubblighetens station, guds fred, nåd och välsignelser, amen.

Jag kan berätta att jag skickar er bok *Aḥsan al-nakhab* till London med en som skall resa dit under de närmaste dagarna.¹ Jag skrev ett brev som jag bifogade boken. I brevet förordade jag min vän, som bor i London, att han skall presentera boken till bokhandlare och till dem som är intresserade av arabiska. Jag informerade honom också om de villkor som vi blev eniga om. Med hänsyn till *al-Qāmūs* har jag informerat vår rektor att ni har ett exemplar

som ni kan undvara och är villig att sälja för 140 silverrubel.² När han hörde priset, ansåg han att det var för högt. Anledningen är att när jag var i London i år, skrev jag till honom därifrån och berättade att jag hos en bokhandlare hade hittat ett exemplar som var skrivet med tydlig handstil och med färgat bläck. Boken var bunden i läder. Priset var bara 16 pund motsvarande 100 silverrubel. Jag rekommenderade att rektorn skulle köpa boken för universitetets del. Han svarade efter någon tid och skrev att han godkänner köpet. Brevet innehöll också pengarna för köpet. Nu hade jag äntligen pengarna, men boken var redan såld och vi fick den inte. Rektorn är villig att betala 100 silverrubel för det exemplar ni har och han bad att jag informerar er om detta. Om ni kan sälja boken för detta pris, det vill säga 100 silverrubel, skall ni informera oss om detta och vi skickar pengarna till er så snabbt som möjligt.

Och nu till någonting annat. Jag ber ödmjukt om er förklaring till de följande frågorna. Det handlar om oklarheter i läsningen av 'Abd al-Ghanīs kommentar till Ibn al-Fāriḍs *al-Qaṣīda al-hā'īya*.

Den första frågan gäller 'Abd al-Ghanīs ord, när han säger: *fa-l-'awālim zahurat mā zahurat wal-ḥaqq ta'ālā zahura wa-mā zahura wa-laisa hādhā al-kalām mutanāqīṣan li-anna al-zuhūr bi-i'tibār wa-nafy al-zuhūr bi-i'tibār ākhar*. Jag förstår inte den sista meningen, som börjar med *li-anna* och slutar med *ākhar*. Saknar meningen ett ord? Borde meningen lyda *li-anna al-zuhūr zuhūr bi-i'tibār wa-nafy al-zuhūr bi-i'tibār ākhar*? Borde där hellre läsas *li-anna-hu* det vill säga den sanna existensen är *al-zuhūr bi-i'tibār wa-nafy al-zuhūr bi-i'tibār ākhar*? Eller vad betyder meningen?

Den andra frågan gäller meningen: *fā-idhā nuzhat-hu 'an al-'awālim sabāhat-hu 'an-hā wa-hūwa 'an tasbīḥ kull shai'*. Är det möjligt att 'an skulle vara 'ain? Det vill säga är det *tasbīḥ-hu 'an kull shai'* eller är det 'ain *tasbīḥ kull shai'*?

Den tredje frågan gäller poetens ord: *immā wal-rāqīṣāt bi-dhāt 'irq · wa-man ṣallā bi-Na'mān al-Arāk*. Vad betyder ordet *al-rāqīṣāt*? Vad hänvisar poeten till med ordet? Hur är det med Na'mān al-Arāk: vokaliseras det Nu'māna med u efter det första n och a efter det andra?

Den fjärde frågan gäller meningen: *yaum tubaddil al-arḍ ghayr al-arḍ wal-samawāt wa-baraza wa-Allāh al-wāḥid al-qahhār ay li-anfusi-hā li-dhahāb kathrati-hā bil-wāḥid wa-zuhūr qahri-hā la-hā*. Kunde det vara *lā li-anfusi-hā*? Till vad hänvisar pronomenet i *qahri-hā*? Kunde det vara *qahri-hi* och därmed hänvisa till gud?

Den femte frågan gäller kommentatorns ord: *aqṣud al-nashāt alladhī yaḥṣul*

fī dhālika al-wādī li-kull man dakhala-hu wa-hūwa al-wādī al-muqaddas al-mushār ilaihi bi-qauli-hi ta'ālā akhli' na'laika innaka al-āya li-anna man kāna fī-hi yanṭawī 'inda-hu al-kā'ināt kull-hā ṭayyan. Används wāw här i betydelsen *ma'a*? Vad betyder ordet *yanṭawī*?

Den sjätte frågan gäller kommentatorns ord: *wa-waṣala-hu kināya 'an maḥw tu'ayyinu-hu fī ḥaḍrat al-wujūd al-ẓāhir wa-tajallī al-sirr al-bāhir wal-asr al-qāhir.* Då han använder ordet *al-asr*, vill han säga att han är fångslad av den segrande guden?

Den sjunde frågan gäller kommentators dikt:

*hādhā al-kathīr al-wāḥid · fa-afriḥ bi-hi yā wāḥid ·
fa-jama'nā min-hu la-hu · ṭūla al-zamān muḥāmid ·
wa-'j-b li-amr zā'id · min-hu wa-mā hua zā'id ·
khalq takthur 'add-hum · fa-tanāsālū wa-tawāladū ·
wa-tafarraqu f-r-qan wa-hum · maḥsūd-hum wal-ḥāsīd ·
wa-al-shu'n li-dhātīhi · fa-ṭawārif wa-tawāladū ·*

Borde ordet *'j-b* läsas *u'jibu* eller *a'jib* i imperativ? När han skriver *tafarraqu f-r-qan wa-hum*, borde man läsa *farraqa wa-hum*? Vad betyder det? Vad betyder uttrycket *maḥsūd-hum wal-ḥāsīd*? Jag förstår inte alls meningen av versen. Hur är det med hans ord *ṭawārif*? Borde det vara *tawārif*?

Den åttonde frågan gäller Şafī al-Ḥillīs dikt:³

*wa-'ādiyāt ilā al-ghārāt ḍabḥan · yurīka al-qadh ḥāfir-hā iltihāban ·
idhā sābaqat-hum al-rīḥ farrat · wa-alaqat fī yad al-rīḥ al-turābā ·*

Är *ḥāfir-hā* subjekt till verbet *yurī-ka*? Är *al-qadh* det andra objektet? Vad betyder *al-qadh*? Vad betyder uttrycket *yad al-rīḥ*?

Och 9 kommentatorns ord: *hallā ba'athum ma'a al-rūḥ ḥaiṭhu nafakhat fī-hi 'an amri-kum taḥīyatan la-hu wa-salāman wa-amānan min al-mukarraba.* Borde det sista ordet vara *al-mukarrama*. Vad betyder *al-mukarraba* eller är det fel?

10. Vad betyder uttrycket *al-irth al-yaḥyawī*?

11. Ibn Isrā'īl's ord:⁴ *aina al-malāma min ṣabb tuṭāriḥu-hu · wa'd al-ḥabīb ishārāt min al-muqill.* Vad betyder hans ord *tuṭāriḥu-hu*? Har det två objekt? Är *wa'd* det andra objektet? Är *ishārāt* subjekt till *tuṭāriḥu*? Efter detta kommer dessa verser:

lā yastathīru wamīḍu al-baraq lau'ata-hu · wa-lā yuṭīlu wuqūfa al-rakb fī al-ṭalal ·

lā yaḥinnu li-lam' al-nār tuḍrimu-hā · li-ḥayy laylī dhawāt al-a'yun al-najal-yumsī wa-shams al-ḍuḥā wahnān tunādīm-hu · wal-badr min wajhi-hā al-waḍḍāḥ fī khajal ·

ḥaurā'u, zaurā'u, ghaṣnu al-bān qāmatu-hā · wa-mawwat al-rīm ma fī-hā min al-kaḥal ·

yā jumlat al-ḥusn yā rūḥ al-ḥayāt wa-yā · ma'nā al-wujūd wa-yā ḥaṭf al-fatā al-baṭl · idhā al-muḥibūn dhammū jaura mu'tadil · fa-lastu ashkur illā 'adhl dhī 'adl ·

Är min vokalisering korrekt? Är subjektet till *yuṭlu* älskaren själv? Hur är det med *al-rakb*, är det hans resesällskap? Hänvisar *shams al-ḍuḥā* till hans älskade? Jag förstår inte orden *mawwat al-rīm*. Jag förstår inte alls betydelsen av den sista raden. Kunde man läsa *rāmū* i stället för *dhammū*?

12. Ibn Isrā'īls ord:

dāma tajlī-ka fa-lā ghayra · wa-ghayrat al-'āshiq 'ayn al-gharūr · tujnā wa-tajlī li-'uyūn al-warā · fa-wajhu-ka al-waḍḍāḥ naur wa-nūr ·

Ordet *ghayra* förekommer två gånger: vad betyder det den första gången och vad den andra? Vad är idén i versen? Vad betyder ordet *tujnā*?

13. Kommentatorns dikt: *man yashtarī al-'abd fī-hi 'ayb · salīb 'aql bi-khamr dhikrā*. Jag förstår inte vad det betyder.

14. 'Afīf al-dīns ord:⁵ *mana 'at-hā al-ṣifāt wal-asmā' · in turā dūna burqu 'in asmā'u*. Används *dūna* i betydningen av *taḥta*? Är *asmā'* agent till verbet *turā*?

15. Kommentatorns dikt:

hūwa zāhir fī kull shai' bāṭin · abadan ilaihi kull shai' sājidan · 'ūd al-'alā ḍarabat bi-hi yadu-hu 'alā · ṭabal al-mala' fal-'ālamūna qaṣā'id ·

Vad betyder *'ūd al-'alā*? Hur slår gud med det på *ṭabal al-mala'*? Vad betyder *ṭabal al-mala'* i en annan vers där det sägs *wal-ṭabal ajsām al-mala' · wal-zamr arwāḥ al-qaḍā'*? Vad är *ajsām al-mala'*?

Det var allt. Anledningen till att jag tröttat ut er med mina frågor är att jag har åtagit mig uppdraget att trycka Ibn al-Fāriḍ *al-Qaṣīda al-ḥā'īya* och jag vill gärna redigera den och förklara den så bra som möjligt. Ännu en sak. Jag skulle önska att ni granskar publikationens obligatoriska titelinformation. Är det korrekt att skriva på detta sätt:

ḥādhihi al-Qaṣīda al-ḥā'īya min al-ash'ār al-fāriḍīya manqūla bi-sharḥi-hā min al-kitāb al-mashhūr bi-Kaṣḥf al-sirr al-ghāmiḍ fī sharḥ Dīwān Ibn al-Fāriḍ li-'umdat aṣḥāb al-shu'ūr al-shaikh 'Abd al-Ghanī al-Nābulusī al-Shāmī wa-mutarjama ilā al-lisān al-lāṭīnī min Gūrg Augūst Wallīn al-Sūmī thumma maṭbū'a fī ḥajar 'alā yad al-ustādh al-mu'allim Līyūndāl al-Suwaidī fī Hilsinḡurs fī awākhīr al-sana 1266 al-hijrīya al-muṭābiqa 1850 al-masīḥīya 'alā ṣāḥibi-himā adgkā taḥīya.

Till sist, mina bästa hälsningar till våra muslimska vänner. Må gud leda er genom ramadān-fastan som börjar snart.

Lördagen. Skrivet av er tjänare och lärjunge Wallin. Jag hoppas att ni besvarar mitt brev snarast. Må så gott.

ÖVERSÄTTNING AV IRMELI PERHO

'Alī Nidā al-Barrānī till Georg August Wallin⁶

Kairo 6/7 1850

يصل الي فينلاندا ويليح ليد حضرة الحاج والى المسكوبى المحترم
حضرة الجناب الفاضل حاوي الكمالات والفضايل اخانا العزيز الحاج ولي افندي زيد قدره امين
نعرف جنابكم المكرم انه حضر لنا جواب منكم طويل عريض من منذ اشهر وقد ارسلنا لكم
نزده بجواب علي يدي حضرة الخواجا كيكلر وجوات ذلك الجواب
سلام تضيء به شمس الانوار وتتكامل من بهاء طلعتة بدور الاقمار وتتبسم لتبسمه رياح
الافكار وتتشرح بسماعه قلوب الاحبة الاخيار وناقذ الي السلامة من ورطة الاخطار يهدي الي
سيد الافاضل في دقايق اللغاة والفنون الجامع لاسرار الحكم في المعقول والمنقول حضرة قرة
العين وضياء المقلتين من كئت السن عن تعداد محاسنه وعجزت الاقلام عن احصاء مكارمه اخينا
العزيز الحاج ولي افندي بلغ الله جنابكم السعيد ما يريد وزان جيد الزمان بعقد محاسنكم الفريد
وبعد فانه لما قدم علينا جوابكم الذي احتوي علي غرر الفواضل واشتمل علي درر المعارف
والفضايل انشرحت له النفسي وكادت الروح لقدمه فرحاً ان تطير وطرب اللب والفواد وتطيب
لنشر طيبه الوافي القرير حيث انبأ عن حياة تلك الحضرة العلية واخبر عن سلامة هذه البهجة
البهية السنية وان يا عزيزنا بعد ما توجهتم من المهمودية مصحوبين بالسلامة ورجعنا لفوائكم
بالحسرة والندامة ووصلنا الي مدينة مصر المحروسة اجتمعنا بحضرة الخواجا ملر المانوسة
فوجدناه اكرم انسان والطف الموجودين في هذا الزمان فتلفانا بالترحيب والتعظيم واتحفنا بزيادة
التبجيل والتكريم بلغه الله كل ما يتمناه ورزقه الحظ والسرور في محياه واما مصر فانها الآن في
حظ وسرور وقد باعد الله عنها الهم والغم والشورور حيث ان حضرة الباشا سامحها من الفردة
بالكلية واصبحت في ارغد عيش ونعم وفيه والمطبعة قد كانت مضطربة الحال ولكنها انصلحت
في الحال وحالنا فيها كما كنت تراه ونرجوا من الله بلوغه منتهاه هذا ونسال الله ان يمن علينا
بالاجتماع في اقرب زمان ونعقد حبل الانس والصفاء ونشاهد الحسان هذه صورة الجواب الذي
ارسلناه لكم من مدة اشهر واما جوابكم الذي عرفتنا فيه عن القاموس فنفيدكم يا سيدي انه
موجود قواميس لكنها تختلف من جهة الصحة والغلط وتختلف ايضا في الثمن ومنها الذي ثمنه
كيسان ونصف وعندنا المقامات وقد انتها طبعها في غاية الجمالة وعندنا كتاب الموافق محتوي
علي ساير العلوم قد تم طبعه ايضا والذي حاصل تشغيله الآن بالمطبعة كتاب البخاري وشرحه
القسطلاني خمسة اجزا وحاشية في مذهب ابي حنيفة تضاهي حاشية الطحطاوي يقال لها حاشية
عبدین وتشغيل المطبعة الآن كثير وسبب ذلك ان باش مصححها تغير باخر عنده همة واجتهاد
ونحن صحبتها كحالنا مع الاول بل احسن وستكثر الكتب والرغبة فيها فاذا تحسن عندكم ان ناخذ

لكم قاموسا ومقامات وموافق وترسلوا لنا علم بالكتب التي تريدونها لا باس بذلك فاننا نحب ذلك ونريد ان الود يكون دائما متصلا بيننا واذا ارسلتم لنا جانب دراهم نحو خمسة الاف قرش نرسل لكم منها الكتب الحاضرة وما بقي منها يصير محفوظا وكل ما لاح لنا كتاب يناسب لكم اخذناه فان الدراهم اذا كانت حاضرة تعين علي تحصيل المطلوب ومن عندنا بهذا الطرف حضرة الخواجا نوري يسلم عليكم وجاريتته ام ابراهيم اللطيفة والشيخ عبد الله واهل منزلنا ونسال الله ان يمن علينا برياكم ودمتم

٢٥ شعبان سنة ٦٦

محكم الفقير علي ندا

ومصر الآن في خير عظيم وحظ وسرور وخصب ورخا من حين افندينا عباس وهي في راحة والازبكية في امان ونساها تشبه الغزلان والنيل في غاية الزيادة وبالجملة فهي تستاهلكم ونحن بحمد الله في خير حتي اننا مكثنا المدة الطويلة ونحن ننتظر قدومكم علينا نبأ علي ما اخبرتنا به من رجوعكم بعد نحو خمسة اشهر حتي ورد علينا كتابكم الاخير حتي اننا صلحنا البيت وسقنا الطاحونة وفتحنا الباب الكبير وبنينا وبيضناه وعلنا فيه دككا الا ان ولدنا السيد توفي الي رحمة الله تعالي ونعرفكم انكم تاكدوا علي الخواجا كيكلر باستلام الجوابات من عندنا وارسالها لطرفكم بلا اهمال وان شا الله يحصل غرضكم وزيادة ودمتم

Till Finland, al-Hājj Wālī al-Muskūbī tillhanda.⁷

Vi bekräftar mottagandet av ett långt och utförligt brev från er redan månader sedan och att vi svarade er med brev adresserat till *al-khwāja* Köhler.

Innehållet i brevet var:⁸

Efter att ni, vår kära vän, hade avrest längs al-Maḥmūdīya-kanalen medföljd av önskingar om en lycklig resa,⁹ återvände vi fylld av sorg och saknad över att ha förlorat ert sällskap till Kairo. Där mötte vi tysken *al-khwāja* Müller och fann honom den mest nobla och sympatiska person i denna vår tid.¹⁰ Han mötte oss med värme och uppskattning och var ytterst frikostig och vördnadsfull mot oss. Måtte gud tillmötesgå honom i allt han önskar och förse honom med välstånd och glädje i hans liv. Vad Kairo ankommer så är det nu välstående och lyckligt ty gud har fördrivit sorg, nöd och elände därifrån. Hans Excellens paschan har helt befriat staden från *firdan* så att Kairo har blivit en stad av överflöd och välstånd. Vad tryckeriet beträffar så har det varit illa organiserat men det blev snabbt bättre och vår ställning där är som du vet.¹¹ Vi hoppas vid gud att de kan nå sina utsatta mål. Vi ber till gud att han kunde skänka oss möjligheten att träffas inom kort så att vi kunde binda vänskapens och förtrolighetens band och umgås i gott sällskap. Detta är vad vi skrev till er månader sedan. Vad ankommer brevet där ni nämnde *al-Qāmūs*, kan vi upplysa er, min vän, att det finns ett antal av *al-Qāmūs* men att de skiljer sig

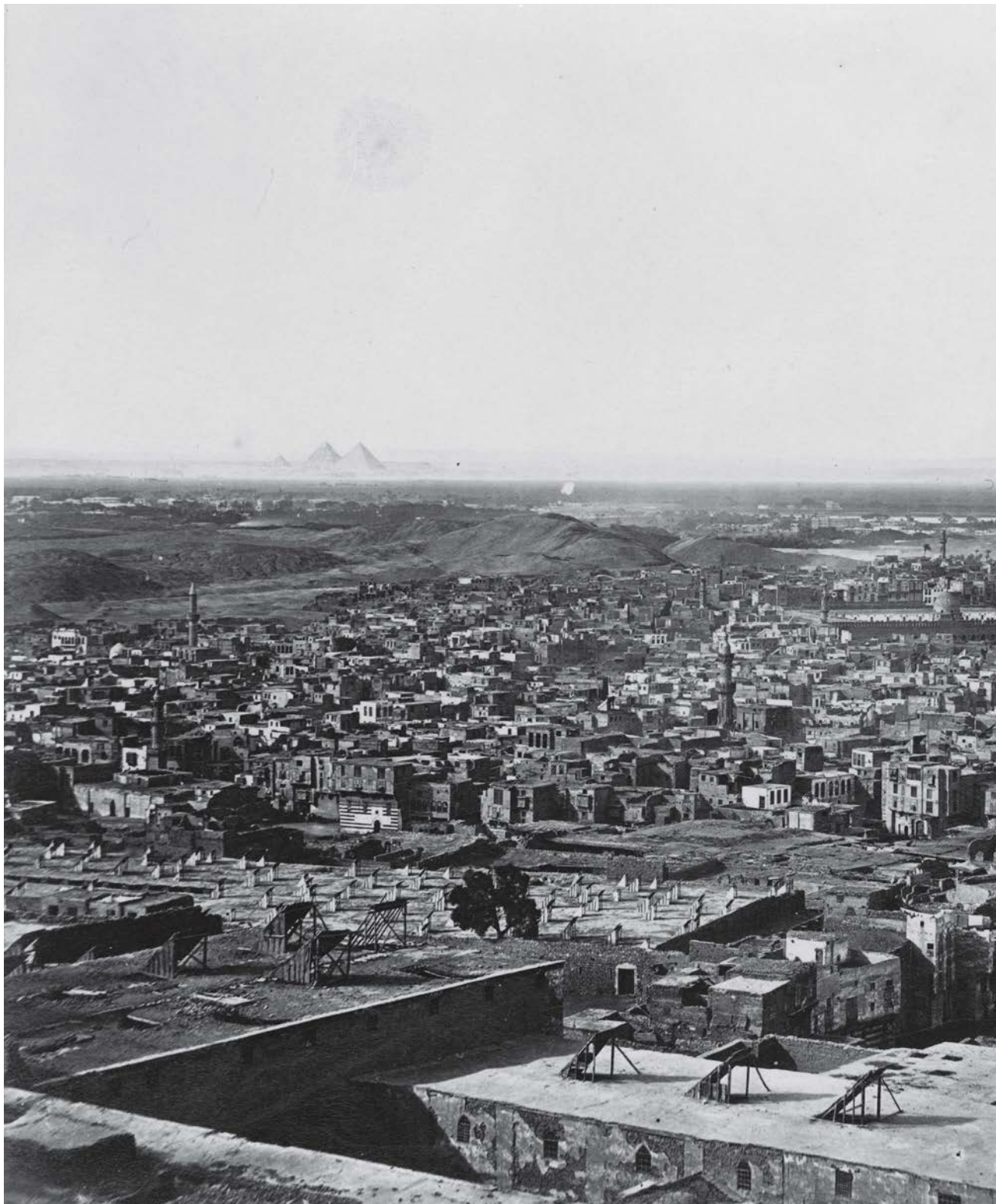
till sin korrekthet och även till sitt pris; bland dem en för två och en halv kīs. Vi har också *al-Maqāmāt* vars tryckning slutförts på det utsöktaste sätt.¹² Vi har också *Kitāb al-Mawāqif* innehållande alla vetenskaper och vars tryckning även slutförts.¹³ Nu jobbar man på tryckeriet med tryckandet av al-Bukhārīs bok med al-Qaṣṭalānīs kommentar i fem delar¹⁴ och en kommentar i marginalen till ett arbete i den hanafitiska skolan – påminnande om al-Ṭaḥṭāwīs marginalkommentarer¹⁵ – kallad *Ḥāshiyat ‘Ābidīn*.¹⁶ Tryckandet är nu mycket livligt och orsaken till detta är att huvudkorrektorn har bytts och den nuvarande är en ambitiös och flitig man. Vi känner honom till och med bättre än den tidigare. Förfrågan på böcker kommer att öka. Om det passar er att vi skaffar er *Qāmūs* och *Maqāmāt* och *Mawāqif*, låt oss veta vilka böcker ni önskar. Det utgör inget problem och vi önskar göra det. Vi hoppas att den ömsesidiga vänskapen oss emellan kunde fortsätta för alltid. Om ni kunde sända mig en viss summa pengar, till exempel 5 000 qirsh, sänder jag er de böcker som finns tillhanda och det som blir över hålls i gott förvar och då vi får syn på en bok i er smak skaffar vi den. Med pengar tillhanda är det lättare att vara på sin vakt för anskaffning av det önskade. Här hos oss sänder *al-khwāja Nūrī*¹⁷ sina hälsningar till er och hans tjänarinna den sköna Umm Ibrāhīm och shejk ‘Abdallāh och mitt hushåll likaså. Vi ber gud att han unnade oss att få se er. Må väl!

25 Sha‘bān [12]66

Er värdsammaste vän ‘Alī Nidā

Kairo blomstrar, är välmående och lyckligt, lever i överflöd och rikedom sedan vår effendi ‘Abbās [kom till makten]. Staden är lugn och al-Azbakīya trygg, kvinnorna påminner om gaseller och Nilens vattenmängd har ökat kraftigt. På det hela är staden lämpligt för er. Vi mår – gud vare tack – väl. Vi väntade en lång tid på er ankomst till oss, baserad på vad ni sagt oss om er återkomst efter ungefär fem månader, tills ert senaste brev nådde oss. Vi hade till och med huset reparerat och försedde kvarnen med tak, och vi öppnade huvudingången, ombyggde och vitlimmade den, och tillverkade bänkar till den. Däremot dog vår son al-Sayyid, må gud vara honom nådig. Jag påminner er om att ni försäkrade att *al-khwāja Köhler* emottar våra brev och sänder dem till er utan dröjsmål. Om gud vill, uppnår ni ert mål och även mera. Må väl!

ÖVERSÄTTNING AV KAJ ÖHRNBERG

UR WALLINS DAGBOK DEN 31 JANUARI
1844: "GICK ÖFVER TILL STRANDEN
AF DEN EGENTLIGA NILFLODEN OCH
HADE EN HÄRLIG UTSIGT ÖFVER DESS
MÅNGA AF ÖAR DELADE GRENAR
OCH PÅ ANDRA SIDAN VIDSTRÄCKTA
LÅGA SANDBERG PÅ HVILKA RESTE
SIG, SÅ VIST JAG KUNDE SE, TRENNE
PYRAMIDER, TVÅNNE HÖGRE BREDVID
HVARAN OCH PÅ ETT LITET AFSTÅND
EN LÅG: DOCK VORO DE ALLA TRE
LÄGRE ÄN JAG TÄNKT MIG DEM."
SE WALLIN 2011, S. 122.
KAIRO PÅ 1880-TALET, OKÄND
FOTOGRAF.

Muḥammad 'Ayyād al-Taṭṭāwī till Georg August Wallin

S:t Petersburg 29/7 1850 (nya stilen)

الخليل المتين من له طلاقة ولين

وصل كتابك المنبى عن سلامتك واخبرتمونا فيه اولا من شان القاموس وقد رضيت ببيعه بمبلغ مائة ربل فضة وارسلت لك كتابا بذلك فارسلوا المبلغ كما وعدتم باول فرصة وانا ارسل لكم الكتاب كما تريدون ومن قبل الشبهات التى كتبتم وحأها سالتم فيها هو الجواب

١ قوله لان الظهور باعتبار ونفى الظهور باعتبار اخر كلام واضح لا غبار عليه وذلك انه ينبغي ان يفهم ان قوله باعتبار متعلق محذوف خبر ان اى لان الظهور حاصل باعتبار ونفى الظهور حاصل باعتبار اخر فالظرف مستقر لا لغو كما كنتم فهمتم مثال الظرف المستقر زيد فى البيت يعنى زيد حاصل فى البيت ومثال اللغو كتبت بالقلم فقولنا بالقلم متعلق بكتبت وهو لغو لانه ليس فيه ضمير وقولنا فى البيت متعلق بحاصل المحذوف وهو مستقر لاستقرار الضمير فيه يعنى فى متعلقه وهو حاصل فتأمل ترشد

٢ وهو عن تسبيح كل شى اظن انه ناقص وحقه وهو غنى عن تسبيح كل شى يعنى لا يحتاج الى تسبيح المستبحين كما انه لا يحتاج الى توحيد الموحدين فهو واحد بذاته لا ان الناس وحده اى جعلوه واحدا ولذلك قال الشاعر ما وحد الواحد من اجد اذ كل من وحد جاحد وانما توحيدينا اعتقادنا وحدته وتسبيحنا اعتقادنا تسبيحه وتنزيهه وهو غنى عن كل ذلك

٣ قول الشاعر اما والراقصات بذات عرق ومن صلى بنعمان الارك اما اداة استفتاح والواو للقسم والراقصات النوق سميت راقصات لتبخرها فى المشى يعنى اقسام بالنوق السانرات بذات عرق واقسم بالمصلين فى نعمان الارك ونعمان الارك بفتح النون الاولى وقد ذكر نعمان الارك شاعر اخر فقال اسكان نعمان الارك تيقنوا بانكم فى ربع قلبى سگان

٤ الذى فهمته ان قوله لانفسها يعود الى السموات والارض والظرف لغو متعلق بالقهار ثم علل قهره للسموات والارض بقوله لذهاب كثرتها بالواحد يعنى انها بعد كثرتها اضمحلت بالله الواحد وعلى هذا فلا بد من قواة قهرها بها الافراد اى وظهور قهره اى الواحد لها وهذا كما فهمتم ان الضمير راجع الى الله فالعبارة محترمة

٥ الذى افهمه ان الواو فى الكائنات زائدة من النسخ والمعنى لان من كان فيه تنطوى عنده الكائنات كلها طبا اى تضمحل وتصير كلا شىء

٦ انا موافق لما فهمتم

٧ لايد من قراءة وأعجب بالامر من عجب فهو بهمز الوصل يعنى تعجب وتفردوا فِرْقًا جمع فرقة اى صاروا اصناف شتى وهم محسودهم والحاسيد اى وهم مقسومون قسمين محسودون وهو الخواص والاعيان وحاسدون وهم الاخر الذين يحسدون الناس على ما آتاهم الله من فضله قوله طوارف بالطاء جمع طريفة بمعنى الاشيا الجديدة والمراد هنا المعارف المكتسبة بالاجتهاد

والعبادة والكذ وتوالد بلا واو والف جمع تليد بمعنى المعارف المتوارثة مشتق من ولد

٨ وعادية اى وخيل عادية والواو واو رب وقوله يريك القدح حافرها التهابا يعنى قدحها بحافرها فى الحجاره يريك حافرها التهابا اى ذا التهاب وذلك ان الخيل اذا عدت وضربت

بسنابكها في الحجارة خرجت نار كنار الزناد التي تخرج عند قدهه فالقده فاعل يريك وحافرها
مفعول ثان والتهابا مفعول ثالث والاول الكاف في يُريك لان أرى تتعدى الى ثلاثة مفاعيل وقد
شبه الشاعر الريح بشخص يسابق الخيل فلذلك اثبت لها يدا فيه الريح من باب الكناية مثل اظفار
المنية

٩ امانا من المكربه هذه العبارة صحيحة لكن يلزم قراءتها من المَكْرِ بِهِ المَكْرِ الكيد وبه متعلق
به ظرف لغو اى امانا له من ان تمكروا به

١٠ معنى الارث اليجوى يعنى المنسوب الى يحيى وذلك ان كل نبى له خاصية مثلا ايوب
ابتلى فصيبر فاشتهر بالصبر فالصبر الموجود عند الاوليا وللصحاء وطاعة منه لما فى الحديث
العلماء ورثه الانبياء ويحيى كان مشهورا بالعبادة والحكم

١١ تطارحه اى تباعد عنه ووعد مفعول ثان واشارات فاعل فهو متعدّ الى مفعولين على
التجوز اعراب الابيات صحيح وفاعل يطيل ضمير يعود الى الصب فى قوله من صبّ والركب
ركبه يعنى السفار الذين معه يعنى انه مخالف لغيره من العشاق الذين يثير وميض البرق لوغتهم
ويطيلون الوقوف على الطلل ويحنون للمع النار الخ شمس الضحى هى محبوبته بدليل قوله والبدن
من وجهها كفى فى خجل لان معناه ان وجهها حسن جدا حتى انه يخجل البدن حوراء زوراء غصن
البان قامتها وموة الريم ما فيها من الكحل يعنى انها ذات حور وتمايل وكخلها وهو السواد الخلقى
فى العيون موة الريم يعنى طلا عين الغزال فالكحل الحقيقى لها والكحل الذى فى الغزال ليس الا
مستعار من كخلها فكحله تمويه كما يمويه النحاس بالذهب والفضة اذا المحبون ذموا جور معتدل
فلست اشكر الا عدل ذى ميل فى هذا البيت صنعة الطباقي بين ذموا واشكر وجور وعدل ومعتدل
وذى ميل فكلمها اشياء متضادة وحاصل المعنى اذا ذم المحبون جور حبيب معتدل اى معتدل القامة
فانا بخلافهم لا اشكر الا عدل وانصاف حبيب متمايل فخ لا يمكن قرأة راموا بدل ذموا لفوات الطباقي
١٢ دام تجليك فلا غيرة وغيره العاشق عين الغرور يعنى انت ظاهر دائما لعيونا فكيف نغار
انما تحصل عند غياب المحبوب لان العاشق يتوهم اذا ذاك ميله la jalousie عليك فان الغيرة
عنه الى غيره وحيث كان المحبوب ظاهرا ابدا فلا تكون غيرة فاذا وجدت الغيرة مع هذا من
العاشق فهى عين الغرور والغلط [والغيرة من الله بمعنا الغضب فى الحديث ان الله يغار ان تنتهك
حُرْمَهُ] والمعنى الصوفى انت يا الله ظاهر فى كل وقت لا تغيب عن عيون العباد فليس لهم غيرة
اى خوف ان تتركهم بل هم دائما راجون رحمتك غير قانطين

قل لا يباس من روح الله الا القوم الكافرون ومن خاف من العباد فذلك غلط منه اى من خاف
خوفا محضا غير مشوب برجاء فان مجرد الخوف لا يضر ولذلك قالوا يكون العارف بين الرجاء
والخوف فالغيرة هنا هى الخوف المحض واليباس

تُجْنَى وتُجلى لعيون الورى فوجهك الواضح نُور ونور تجنى من جنى الثمر والزهر قطفه
وتجلى من جلى ظهر اى انك مجنى ومجلو لعيون الورى يعنى عيون الورى تجنىك وتشاهدك
وقوله فوجهك الواضح نُور اى زهر راجع الى تُجْنَى وقوله ونور راجع لتجلى فى البيت اللف
والنشر المرتب فوجهك كالازهار تجنى العيون ونور تقتبس منه العارفون

١٣ من يشتري العيد فيه عيب سلب عقل بخمر ذكرى من استفهام انكارى اى لا احد يشتري
العيد المشتتمل على العيوب المسلوب عقله بخمر ذكر المحبوب اى لا بالخمر الحقيقى فى خاطرى

ان عبدا كان من الاولياء فكان كثير العبادة لله بعد فراغ خدمة سيده فنحف من العبادة فكان سيده اراد بيعه فقال هذا البيت للتعريف بحاله فاعتقه سيده
 ١٤ قول عفيف الدين التلمساني منعته الصفات والاسماء ان ترى دون برقع اسماء اسماء
 يعنى ان صفاتها واسماؤها منعته ان sans اسم الحبيبة نائب فاعل ترى ودون بمعنى بغير بلا
 تظهر بغير برقع فصفاتها واسماؤها اقتضت حجبها واسماء كناية عن الحضرة العلية التي لا
 تظهر للعيون الا مبرقةة يعنى لا يراها احد لا تدركه الابصار وهو يدرك الابصار وانما ظهورها
 فى الاثار كما سبق الحق ظهر وما ظهر
 ١٥ هو ظاهر فى كل شى باطن ابدا اليه كل شى ساجد ساجد اى خاضع عود العلا ضربت به
 يده على طبل الملا فالعالمون قصائد هذا من المجاز فان المغنى اذا امسك الطبل وضرب عليه
 بالعود ثم غنى القصائد فالطبل مسخر له بالعود وكذلك هنا علاء الله وكبرياؤه قاهر ومسخر للملا
 وللخلق وهذا كناية عن الخلق يعنى ان الله ضرب بيده على الخلق فخرجت من هذه الضربة العالم
 كالقصائد وفى البيت الاخر والطبل اجسام الملا والزمير ارواح القضا هذا اشارة لاحياء العالم
 فاجسام الملا والخلق مثل الطبل يضرب عليه والنفخ فى الصور consert وهو كناية
 كالزمير وللصوفية مجازات وكنايات لا يدريها كثير من الناس ومن قرا كتبهم عرف ذلك ولربما
 لا يُمكن الشرحُ هذا ما سمح به الذهن الفاتر فى حل الشبهات وارجوكم ان تستمروا على المراسلة
 والسؤال عن كل ما يبدو لخاطرکم والسلام

ك: مخلص الوداد الشيخ محمد عياد 17 1850 [sic] Juiller

واما العنوان فهكذا هذه القصيدة الحائية من الاشعار الفارضية منقولة بشرحها من كتاب كشف
 السر الغامض فى شرح ديوان ابن الفارض لصاحب المقام السامى الشيخ عبد الغنى النابلسى
 الشامى مع ترجمتها باللاتينية للعبد الفقير جورج اوجوست ولين السومى وان تريدوا فاكتبوا
 فلا تقولوا traduite par etc هكذا قولكم مترجمة من جورج هذه عبارة فرنساوية لا عربية
 ابدا بالعربى مثل هذا التركيب مرة ثانية بل قولوا ترجمها فلان او مع ترجمتها فلان ولا تقولوا
 مترجمة من فلان
 هذه القصيدة الحائية من الاشعار الفارضية منقولة بشرحها من كتاب كشف السر الغامض
 فى شرح ديوان ابن الفارض لصاب المقام السامى الشيخ عبد الغنى النابلسى الشمى وترجمته
 باللاتينية للعبد الفقير جورج اوجوست ولين السومى طبعت فى الحجر على يد الاستاذ المعلم
 ليونداى السويدى فى هلزفورس فى اواخر سنة ١٢٦٦ من الهجرة المطابقة لسنة ١٨٥٠ المسيحية
 على صاحبها ازكى تحية

Käre välformulerade vän Wallin,

Ditt brev anlände och berättade att du har det bra. Ni informerade först om *al-Qāmūs* och jag vill gärna sälja den för hundra rubel. Jag skickar boken till dig och ni kan sända beloppet på vanligt sätt så snart som möjligt. Jag vill skicka boken till er på det sätt som passar er. Angående de oklarheter som ni skrev om och de frågor ni ställde, får ni svar här.

1. Hans ord *li-anna al-zuhūr bi-i'tibār wa-nafy al-zuhūr bi-i'tibār ākhar* är helt tydliga. Man måste förstå hans ord *bi-i'tibār* som beroende av en eliderad *khabar anna*, det vill säga *li-anna al-zuhūr ḥāṣil bi-i'tibār wa-nafy al-zuhūr ḥāṣil bi-i'tibār ākhar*.¹⁸ Adverbet (*ẓarf*) är *mustaqirr* och inte *laghw*, som ni hade förstått. Ett exempel på ett adverb som är *mustaqirr*: *Zaid fī al-bait* det betyder *Zaid ḥāṣil fī al-bait*. Ett exempel på *laghw*: *katabtu bi-l-qalam*.¹⁹ Adverbet *bi-l-qalam* är avhängig av verbet *katabtu* och det är *laghw* därför att det inte har *ḍamīr*. Vårt ord *fī al-bait* är avhängig av *ḥāṣil* som är eliderad och uttrycket är *mustaqirr*, därför att det har en *ḍamīr* som adverbet är avhängigt av. *ḍamīr* är det eliderade ordet *ḥāṣil*. Tänk på det och ni hittar den rätta vägen.

2. Det är '*an tasbīḥ kull shai*'. Jag tror att meningen är ofullständig. Den fullständiga meningen är *wa-hūwa ḡhīnan 'an tasbīḥ kull shai*', det vill säga gud är oberoende av lovprisning, såsom han är oberoende av försäkringar om sin enhet. Han är en därför att han är det och inte därför att folk säger att han är en eller gör honom till en. Därför sade poeten: *mā waḥḥada al-wāḥid min wāḥid idh kull man waḥḥada-hu jāḥid*.²⁰ Det att vi bekänner oss till guds enhet gäller vår tro i hans enhet och det att vi lovprisar gud gäller vårt behov av lovprisning och vår tro på hans transcendens. Gud är oberoende av allt detta.

3. Poetens ord *immā wal-rāqīṣāt bi-dhāt 'irq wa-man ṣallā bi-Na'mān al-Arāk*. *immā* är öppningspartikeln och *wāw* markerar en ed. *rāqīṣāt* är honkameler som kallas *rāqīṣāt* på grund av deras dansande gång. Alltså: Jag svär vid honkamelerna som vandrar och svettas och jag svär vid dem som bönfäller i Na'mān al-Arāk. Na'mān al-Arāk vokaliseras med a efter det första n. En annan poet har nämnt Na'mān al-Arāk och han sade *askun Na'mān al-Arāk tayaqqanu bi-anna-kum fī Rub' Qiblī sukkān*.²¹

4. Enligt min uppfattning hänför sig hans ord *li-anfusi-hā* till *al-samawāt wal-arḍ*. Adverbet är *laghw* och avhängigt av ordet *al-qahhār*. '*ilal* av hans allmakt är *al-samawāt wal-arḍ*. Hans ord *li-dhahāb kathrati-hā bil-wāḥid* betyder att mångfaldigheten försvann i gud, den ene. Vidare, det måste vara min *qūwat qahri-hā bi-hā* i ental, det vill säga hans, den enes, allmakt kommer fram. *la-hā* är som ni förstod det: personpronomenet hänvisar till gud och uttrycket är respektfullt.

5. Enligt min uppfattning är *wāw* i ordet *al-kā'ināt* överflödigt, tillfogat av kopisten. Det vill säga texten skall vara *li-anna man kāna fī-hi tanṭawī 'inda-hu al-kā'ināt kull-hā ṭayyan*. Det betyder att allt sammanfaller och två blir till en.

6. Jag är enig med er.

7. Man måste läsa *wa-ājab* i imperativ. Ordet är skrivet med *hamzat al-waṣl* och uttrycker förvåning. Man skall läsa *tafarrāqū firaqan*, pluralformen av *firqa*. Det betyder att de blev till många. *wa-hum maḥsūd-hum wal-hāsid*, det vill säga de delades i två grupper: *maḥsūdūn* som är eliten och *hāsidūn* de som är avundsjuka för den förtur gud har gett somliga.²² Hans ord *ṭawārif* skrivs med *ṭā'*. Det är pluralformen av *ṭarīfa* och betyder nya förvärvade [kunskaper]. Här används ordet med hänvisning till kunskaper som man har fått genom strävan, gudsdyrkan och hårt arbete. *tawālid* skrivs utan *wāw* och *alif* i slutet. Ordet är flertal av *taf[w]līd* och betyder nedärvda kunskaper. Ordet härledes från roten *walada*.

8. *wa-'ādiyāt-in* betyder här vanliga hästar. *wāw* markerar mångfald. Uttrycket *wal-'ādiyāt ḍabḥan* refererar till Koranens *Sūrat al-'ādiyāt*. Se i slutet av Koranen.²³ Hans ord *yurīka al-qadh ḥāfir-hā iltihāban* betyder att hästens hov slog mot stenar: hästens hov visar dig blixten. När hästen galopperar och dess hovar slår mot stenar, utlöses gnistor som liknar eldstålets gnistor. Gnistorna kommer fram vid slaget. Ordet *al-qadah* är subjekt till verbet *yurī-ka*. *ḥāfir-hā* är det andra objektet. *iltihāb* är det tredje objektet. Det första objektet är *ka* i *yurī-ka*. Verbet *arā* kan få tre objekt.²⁴ Poeten förliknar vinden med en person som springer i kapp med hästen. Därför har vinden i versen en hand. Vindens hand är en metonymi liksom begärets fingrar.

9. Uttrycket *amānan min al-mukarrabati*: konsonanterna i det sista ordet är korrekta, men ordet skall läsas som två ord: *al-makr bi-hi*. *al-makr* betyder list. *bi-hi* är ett adverb som är *laghw*. Uttrycket betyder att han inte känner sig hotad av deras list.

10. *al-irth al-yahyawī* refererar till Yaḥyā.²⁵ Varje profet hade sin specialitet. Till exempel profeten Ayyūb visade tålmodighet när gud prövade honom. Ayyūb är känd för sin tålmodighet. De som är nära gud och fromma påvisar tålmodighet. Man hänvisar till lydnad när man säger att de lärda är profeternas arvtagare. Profeten Yaḥyā var känd för sin gudsdyrkan och vishet.

11. *tuṭāriḥu-hu* betyder att lämna. Ordet *wa'd* är verbets andra objekt. *ishārāt* är subjektet. Verbet får två objekt. Vokaliseringen verkar vara korrekt. Subjektet av *yuṭīlu* är personpronomenet, som refererar tillbaka till *al-ṣabb* i hans ord *min al-ṣabb*. *al-rakb* är hans resesällskap det vill säga de som reser med honom. Det betyder att han är annorlunda än de andra älskarna, vars glöd påverkas av glimtande blixtar och de stannar länge i det övergivna lägret. De längtar efter eldens glöd och så vidare. *shams al-ḍuḥā* är den älskade på grund av hans ord *al-badru min wajhi-hā fī khajal*.²⁶ Det betyder att hennes ansikte

är mycket vackert. Så vackert att fullmånen skäms. *ḥaurā'ū, zaurā'ū, ghaṣnu albān qāmatu-hā wa-mawwat al-rīm ma fī-hā min al-kaḥal*: det betyder att hon har mörka, sneda ögon. *kaḥal* betyder ögonens naturliga svärta. *mawwat al-rīm* betyder färgen i gasellens ögon. Svärtan i den älskades ögon är den sanna svärtan, medan gasellens svärta är bara lånad av henne.²⁷ Gasellens svärta är en beläggning liksom guld och silver kan belägga mässing. *idhā al-muḥibbūn dammū jaur mu'tadil fa-lastu ashkur illā 'adl dhī mail*: i denna vers kontrasteras *dammū, ashkur, jaur, 'adl, mu'tadil* och *mail*.²⁸ De är varandras motsatser. Det betyder att de älskande klandrar den raka älskades orättvisa det vill säga han är rak till sin figur. Jag är annorlunda än dem: jag tackar bara rättvisan, den böjda älskades rättvisa.²⁹

12. *dāma tajlī-ka fa-lā ghayra wa-ghayrat al-'āshiq 'ayn al-gharūr* betyder: om du alltid är synlig för våra ögon, hur kan vi visa vår iver för dig. Svartsjukan, la jalousie, uppstår när den älskade är borta, därför att älskaren inbillar sig att den älskade vänder sig bort från honom och mot en annan. Om den älskade alltid är synlig, finns inte svartsjukan. Om älskaren i denna situation känner svartsjuka är det överkligt och felaktigt. Svartsjukan är från gud, när den hänför sig till vrede, när man säger att gud gör en svartsjuk, när ens fruar blir förolämpade. Sufiernas synpunkt är: o gud, du är synlig hela tiden, du är aldrig bortom de dyrkandes syn. De känner ingen svartsjuka eller rädsla för att du skulle lämna dem. De hoppas alltid på din nåd och de är därför aldrig missmodiga.

qul lā ya'yās min rūḥ Allāh illā al-qaum al-kāfirūn.³⁰ Om den dyrkande är rädd att han har fel, det vill säga känner absolut rädsla utan den minsta antydning av hopp. Det att känna rädsla är i sig inte farligt och därför säger man att sufien är mellan hopp och rädsla. Svartsjukan här är den absoluta rädslan och hopplösheten.

tujnā wa-tajlī li-'uyūn al-warā fa-wajhu-ka al-waḍḍāḥ naur wa-nūr: *tujnā* kommer från roten *janā*, vilken betyder att plocka frukt, skörda. *tajlī* kommer från roten *jalā*, vilken betyder att komma fram. Meningens betydelse: du blir plockad och blir synlig för människors ögon. Det betyder att människors ögon plockar dig, det vill säga betraktar dig. Hans ord *fa-wajhu-ka al-waḍḍāḥ naur*: *naur* betyder blomma och hänför till verbet att bli plockad. Hans ord *nūr* hänför till verbet att komma fram. Versen innehåller både undanflykt och en klar kungörelse: ditt ansikte är som blommor som plockas av ögon och sufierna tillägnar sig visdom från ljuset.

13. *man yashtarī al-'abd fī-hi 'ayb salīb 'aql bi-khamr dhikrā*. *man* är ett

negerande pronomen, det vill säga ingen köper en slav som är full av fel och vars förnuft är förstört av det vin som ihågkommer den älskade, det vill säga inte av vanligt vin. Jag tror att slaven här är en sufi. Han ägnade sig åt gudsdyrkan när han var färdig med att tjäna sin herre. Han blev mager på grund av sin gudsdyrkan och det såg ut som om hans herre ville sälja honom. Så deklamerade han denna vers för att informera sin herre om sin situation och herren befriade honom.

14. 'Afif al-dīn al-Tilimsānīs ord: *mana'at-hā al-ṣifāt wal-asmā' in turā dūna burqu' asmā'*. Asmā' är den älskades namn och det är agent till *turā*. *dūna* används i betydelsen utan, det vill säga att hennes attribut och namn förhindrade henne från att komma fram utan slöja. Hennes attribut och namn tvingade henne till avskildhet. Asmā' är en metonymi för upphöjd närvaro, som inte är synlig för ögonen utan är beslöjad, det vill säga ingen ser henne. Blickar ser inte henne, men hon ser blickarna. Hennes framkomst uttrycker det samma som de tidigare orden om att Sanningen blev synlig och inte blev synlig.

15. *hūwa zāhir fī kull shai' bāṭin abadan ilai-hi kull shai' sājid. sājid* betyder en som är undergiven. *'ud al-'alā ḍarabat bi-hi yadu-hu 'alā ṭabal al-mala' fal-'ālamūna qaṣā'id*: det här är en metafor. När en sångare slår på trumman med en pinne och sjunger dikter, förtrycks trumman av pinnen. På samma sätt tvingar och förtrycker guds upphöjdhet och hans storhet människor och hela skapelsen. Det här är en metonymi för skapelsen det vill säga gud slår med sin hand skapelsen och slaget utlöser världen, liksom sångaren utlöser dikter. Den andra versen *wal-ṭabal ajsām al-mala' wal-zamr arwāḥ al-qaḍā* är ett tecken [på apokalypsen], man väcker världen och blåser i trumpeteten. Versen alluderar till en konsert: människornas kroppar och skapelsen är liksom trummorna som slås och *zamr*, blåsinstrumenten, är liksom trumpeteten som blåses i. Sufierna använder metaforer och metonymier som få känner till. Den som läser deras böcker förstår dem. Kanske är det omöjligt att förklara allt. Detta är vad jag med mitt svaga förstånd kunde åstadkomma av förklaringar. Jag hoppas att ni fortsätter brevväxlingen och ni är välkommen att ställa frågor om allt ni har på ert sinne.

Den 17 juli 1850 Trofast vän, shejk Muḥammad 'Ayyād.

Med hänsyn till titeln, kan den skrivas så här: *hādhihi al-Qaṣīda al-ḥā ṭya min al-ash'ār al-fāriḍīya manqūla bi-sharḥi-hā min kitāb Kashf al-sirr al-ghāmiḍ fī sharḥ Dīwān Ibn al-Fāriḍ li-ṣāḥib al-maqām al-sāmī al-shaikh 'Abd al-Ghanī al-Nābulusī al-Shāmī ma'a tarjamati-hi bil-lāṭīnī lil-'abd al-faqīr Gūrg Augūst Walīn al-Sūmī*. Ni kan skriva titelinformationerna på det

här sättet. Ert uttryck *mutargama min Gürg* är påverkad av franskans 'översatt av' och är inte arabiska. Ni skall aldrig mera använda en sådan struktur när ni skriver arabiska. Ni skall säga *tarjama-hā fulān* eller *ma'a tarjamati-hā li-fulān*. Säg inte *mutarjama min fulān*.

hādhihi al-Qaṣīda al-hā'īya min al-ash'ār al-fāriḍīya manqūla bi-sharhi-hā min kitāb Kashf al-sirr al-ghāmiḍ fī sharḥ Dīwān Ibn al-Fāriḍ li-ṣāhib al-maqām al-sāmī al-shaikh 'Abd al-Ghanī al-Nābulusī al-Shāmī wa-tarjama-tu-hu bil-lāfīnī lil-'abd al-faqīr Gürg Augūst Walīn al-Sūmī ṭubī'at 'alā yad al-ustādh al-mu'allim Līyūndāl al-Suwaidī fī Hilzinfūrs fī awākhir sanat 1266 min al-Hijra al-muṭābiqa li-sanat 1850 al-masīhīya 'alā ṣāhib-hā azkā taḥīya.

ÖVERSÄTTNING AV IRMELI PERHO

Till Muḥammad 'Ayyād al-Ṭanṭāwī

Helsingfors 9/8 1850

من الطالب المشتاق الى لقا الاستاذ الشيخ المشتهر شهرته في الاقاليم والبلاد صدر محافل
العلماء والادباء المكرم المحتشم عند الملوك والفقراء سلام الله ورحمته وبركاته امين
اما بعد زايد الشوق والدعا بان يعود عليكم رب القدر والقضا بخيرات ونعمات انتم اهلها وان
يتقبل منكم اداء الفروض والنفال وصيامكم في هذا الاقليم الهائل فالذى اعرض لديكم انى قد كنت
عند وصولى الى بلدى هذا كتبت لكم مكتوبا مشتملا على بعض اخبار ومسايل ولما فات الان نيف
عن ٥٠ يوما وما جاني جواب من حضرتكم اشتهبه على الامر هل وصل اليكم المكتوب المذكور ام
ضاع في الدرب او خزن في البوستكنتور او وصل الى حضرة الجنب وما رايتموه اهلا للجواب
وبدا لى ان اتحقق الحال واقرب منكم مرة اخرى بالسؤال عن الاحوال التى ارجو من فضل الله
ان ما فيها خلاف وان سالتم عنى وعن اهلى فانا بخير وعافية غير انى ما تعودت لهذا الحين على
هوا بلادنا وتكاليف ورسوم معيشة اهاليها وترون قلبى للان مشتاقا الى هاك الجهات المباركة
من الله بانواع الفضائل والنعمات واخبرتكم في المكتوب المفقود بان ارسلت كتابكم النفيس الى
لندن مع مسافر من اهل المدرسة توجه من عندنا الى هنالك وما جاني جواب للساعة ووصيت
صاحبى هناك على تشهيره اياه بين العلماء والكتيبة واخبرته كذلك ان عندكم تصانيف شتة في
العربية حاضرة للطبع ومن قبل القاموس الذى عندكم فقد اخبرت ريس مدرستنا بان عندكم نسخة
رضيتم ببيعها لنا بمبلغ ١٤٠ روبل فضة ولما سمع هذا الثمن استغلاه جدا خصوصا وهو عارف
ان النسخة المطبوعة في الهند تنباع في لندن بسبعين او ثمانين ربل فضة وان توجد مرارا نسخ
بخط بنحو ١٠٠ ربل فضة ثم امرنى بان اكتب الى حضرتكم واسالكم ان ترضون ببيعها بمائة
ربل فضة فان كان غرضكم ات تبيعونها بهذا الثمن واخبرونى عن الذى في بالكم حتى نرسل لكم
الdraهم هذا وقد استفسرتكم في المكتوب السابق عن بعض امور اشكلت على فى القصيدة الحائية
الفارضية ولما ما تيقنت امفقود ذلك المكتوب ام لا تجاسرت ان اعيدهن هاهنا

اولا من هو مصنف الكتاب المسمى بمصباح الذى ليس بمصباح المطرزي بل غيره وهو فى اللغة مشبه للقاموس والصحاح وكيف علوانه

٢ من هند وبنت من واين مذكرة قصتها ومحبتها بشر من واين من وبياض ورياض واين الدريح ولبنى هم من ومذكرون فى اى كتاب ويقول الشيخ محى الدين لنا اسوة بهولا فان الله ما هيم هولا وابتلاهم بحب امثالهم الا ليقيم بهم الحجج على من ادعى محبته ولم يهم فى حبه هيمان هولا حيث ذهب الحب بعقولهم وافناهم عنهم لمشاهدات شواهدهم محبوبهم فى خيالهم فاحرى من ان يزعم انه يحب من هو سمعه الخ هل المعنى ان حبه وعبادته لله احرى له واجدى من ادعاه وزعمه انه يحب ام كلمة ان زائدة غلطا والمعنى ان الذى يزعم انه يحب الله هو احرى من الذى يحب امثاله

٣ قول الشارح عبد الغنى فالعوالم ظهرت وما ظهرت والحق تعالى ظهر وما ظهر وليس هذا الكلام متناقضا لان الظهور باعتبار ونفى الظهور باعتبار اخر الخ
هل المعنى لانه الظهور باعتبار ونفى الظهور باعتبار اخر او يصح ان يقال لان الظهور باعتبار نفى الظهور باعتبار اخر وهل العبارة ملحنة وكيف تصحيحها ثم يقول فاذا نظرت الى الوجود الذى ظهرت به العوالم ونزته عن العوالم وسبحته عنها وهو عن تسبيح كل شى ظهر لك وانكشف الامر على ما هو عليه هل هو وهو تسبيحه عن كل شى او وهو عين تسبيح كل شى فاذا كان ايش المعنى
٤ يقول الشارح فى حق الوادى المقدس طوى سمي بذلك لان من كان فيه ينطوى عنده والكايبات كلها طيا هل وهنا زائدة غلطا والا ايش المعنى
٥ قول الشارح ووصله كناية عن محو تعيينه فى حضرة الوجود الظاهر وتجلي السر الباهر

والاسر القاهرايش معنى الاسر القاهر

٦ قول عبد الغنى من قصيدة له

خلق تكثر عدهم . فتناسلوا وتوالدوا .

وتفرقوا فرقا وهم . محسودهم والحاسد

هل فرقا منصوب على مصدر؛ مطلق وهل المعنى ان جميع الخلق فرقان فقط يعنى المحسودون والحساد ثم يقول وهم الشؤن لذاته فطوارف وتوالدوا هل معنى الشؤن الاحوال او تجالى ذاته وطوارف وتوالد هل هم الذين كانوا من متأخرين ومن الاولين
٧ قول العارف نجم الدين بن اسرايل فى قصيدة له

يا من برؤياه يتم السرور . ومن له فى كل شىء ظهور .

انت الذى تشناق ارواحنا . اليه فى حال النوى والحضور .

دام تجليك فلا غيرة . وغيره العاشق عين الغرور .

تجنى وتجلي لعيون الورى . فوجهك الوضاح نور ونور .

قوله دام تجليك هل هى جملة دعائية مشتملة على تمنّ بدوام تجلى ربه وايش معنى غيره العبد على ربه وعلى تجليه وقوله تجنى هل هو تجنى او تخبى هل هو بدل تُخْبَأُ وتجلي هل هو تُجَلَى مبنى للمفعول وهل المعنى ان الحق تعالى ولو كان ذاته مخبوة ومكتومة مثل محبوبة مخدرة فمع ذلك يتجلي لعيون الورى لان وجهه نور ونور او ايش المعنى

٨ ايش بحر هذا البيت
 بخمر ذكر الحبيب سكرى · وفرط حمدي له وشكرى
 هل هو كامل مُتَّفَعِلَاتُنْ متفعلاتن الخ
 ٩ نجم الدين بن اسرائيل المشهور بين العرفا من هو ومولده اين واى سنة
 ١٠ قول صفى الحلّى فى وصف فرس
 وعادية الى الغارات ضبحا · يربك القدح حافرها التهابا·
 اذا ما سابقتها الريح فرت · والقت فى يد الريح الترابا
 ايش يد الريح هل هو الرجل القدامية
 ١١ قول الشارح عبد الغنى هلا بعثتم مع الروح حيث نفخت فيه عن امركم تحية له وسلاما
 وامانا من المكربة
 او هذه الكلمة هى المكربة ما ادرى هى اى ومعناها اى ثم يقول من قبيل الارث الياحيوى ايش
 معنى الارث واين مذكور يحيى فى القران حيث يقول تعالى وسلام عليه يوم ولد ويوم يموت ويوم
 يبعث حيا
 ١٢ قول الشارح قال ابن المصنف فى شرح الالفية قد يضرب الشاعر فيرخم ما ليس منادى
 لكن بشرط كونه صالحا لان ينادى فمنه قول امرء القيس لنعم الفتى يعيش الى ضوء ناره · طريف
 بن مال ليلة الجوع والخصر
 اراد ابن مالك فحذف كاف وترك ما بقى كانه اسم براسه وهذا الوجه مجمع على جوازه
 للضرورة وقوله مراحان تنثية مراحا لان ينادى فيقول يا مراحان مثل ما نقول يا رجلان
 والضرورة الشعرية ظاهرة هنا ويقول هذا فى شرح البيت الفارضى الذى هو ورملة واديبه مراحا
 لكن انا ما افهم قوله وقوله يا مراحان تنثية مراحا لان ينادى فيقول يا مراحان الخ واطن ان هذه
 العبارة فيها لحن لكن كيف تصحيحها وقول ابن المصنف يضرب الشاعر ايش معنى قوله يضرب
 ثم يقول الشارح وقال ابن المصنف فى شرح الالفية ولا يرخم للضرورة المعرف بالالف واللام
 لعدم صلاحيته للندا ومن هنا خطى من جعل من ترخيم الضرورة قول الراجز تواطن مكة من
 ورق الحما على ان اصله الحمام هل هو تواطن او قواطن ومن اين هذا البيت وايش معناه وهل
 الراجز علم او اسم لكل من يرجز ثم يفسر الفرق بين المَراح والمَراح ويقول فان اعتبر تحمل
 اثقال التكاليف فى اهل الواديين جعل ذلك مراحين من اراحت الابل واراحت بالضم والفتح قوله
 هذا واراحت بالضم والفتح لحن ولا بد لكن كيف تصحيحه
 ١٣ قوله شعرا
 عبادة الغافلين تكليف · وعلمهم بالاله تكليف ·
 كما عبودية الذين على · صراطه سالكون تعريف ·
 وعارفوا ربهم عبوديتهم · بربهم رفعة وتشريف
 هل بحر هذه الابيات منسرح يعنى مُتَّفَعِلُنْ مُفْعَلَاتُ مُسْتَفْعِلِ الخ وايش معنى تكليف ومعنى
 تعريف هذا والذى خلانى اتبعكم بهذه الاستفسارات انى ناوى على طبع هذه القصيدة الفارضية
 واريد تصحيحها على قدر ما يمكن وانا كذلك متردد فى العلوان العربى وهل يصح هذا
 القصيدة الحائية من الاشعار الفارضية نقلها بشرحها من الكتاب المشهور بكشف السر الغامض

في شرح ديوان ابن الفارض لسيد اهل الكشف والشعور الشيخ عبد الغنى النابلسي الشامي اعلا الله مقره في الفردوس العالى وترجمها الى اللسان اللتىنى القدى وصحح الشرح عن السهوات ووضح بعض المشكلات جورج اوجوست ولين السعى تم طبعهما في الحجر فلان ابن فلان في السنة الفلانية وهل يستعمل الشعور بمعنى العلم الذوقى الذى هو علم الاشراقين وهل يستعمل قدى او قدى بمعنى قديم او بمعنى فاضل وجميل هذا ولا توأخذونى ولا تماطلونى برد الجواب ودمتم كما دمتم واسلام سنة ١٢٦٦ في اخر رمضان كاتبه عبدكم وتلميذكم ولين

Från lärjungen, som saknar att möta sin lärare. Läraren, shejken, är berömd när och fjärran. Han är den främsta bland de lärda och bildade. Han uppskattas av båda kungar och mystiker, men betar sig ödmjukt. Guds fred, nåd och välsignelser, amen.

Jag önskar och ber innerligt att gud den allmäktige skänker er förmåner och välsignelser som ni är värdig att mottaga. Jag önskar att gud lyssnar och accepterar då ni utför era religiösa plikter, tilläggsplikter och er fasta i denna hårda region. Jag skrev ett brev till er efter att jag hade återvänt till mitt land. I brevet gav jag några nyheter och ställde några frågor. Nu har det gått mera än 50 dagar utan att jag har mottagit ett svar från er. Jag undrar om ni överhuvudtaget har mottagit mitt brev. Det har kanske försvunnit under vägen eller man behåller det på postkontoret. Möjligen har ni fått brevet, men ansett att det inte var värt att besvaras. Jag börjar bli övertygad om detta och därför beslöt jag mig för att igen skriva till er och framföra mina frågor på nytt. Jag hoppas vid guds nåd att det inte finns någon kontrovers mellan oss. Om ni undrar hur det går med mig och min familj, kan jag berätta att vi har det bra och är vid god hälsa. Jag har dock ännu inte vant mig vid vårt lands klimat och levnadskostnader. I mitt hjärta saknar jag de trakter som gud har välsignat med så många fördelar.

I mitt försvunna brev informerade jag er om att jag skickade er dyrbara bok till London med en person från universitetet. Han reste härifrån till London, men jag har inte hört från honom ännu. Jag förordade min vän att i London presentera boken för de lärda och för bokhandlare. Jag informerade honom också om att ni har skrivit flera böcker på arabiska, som borde tryckas. Angående er *al-Qāmūs* har jag informerat rektorn att ni har en kopia, som ni är villig att sälja för 140 silverrubel. När han hörde priset, tyckte han att det var mycket högt. Han vet att man i London sålde ett exemplar, tryckt i Indien, för 70 eller 80 silverrubel. Det finns ofta handskriftskopior till salu för 100 silverrubel. Han bad mig att skriva till er och fråga om ni vill sälja *al-Qāmūs* för 100 silverrubel. Om ni godtar priset, skall ni informera mig om detta och vi skickar pengarna till er.

I mitt tidigare brev frågade jag efter förklaringar på några för mig svåra

uttryck i Ibn al-Fāriḍs *al-Qaṣīda al-hā'īya*. När jag inte vet om brevet är försvunnet eller inte, dristar jag mig att ställa frågorna på nytt. Här kommer frågorna:

Den första frågan: Vem är författaren till boken, som heter *Miṣbāḥ* men som inte är al-Muṭarrizīs *Miṣbāḥ* utan en annan bok. Den diskuterar språket och verkar vara en ordbok eller en bok om ortografi. Vad är bokens titel?

2. Vem är Hind och vems dotter är hon? Var kan man finna berättelsen om henne? Vem är Bishr och vems son är han? I vilken bok finner man Bayād, Riyād, Ibn al-Duraiḥ och Lubnā? Shejk Muḥyī al-dīn säger: *la-nā uswa bi-hā'ulā'i fa-inna Allāh mā hayyama hā'ulā'i wa-ibtalā-hum bi-ḥabb amthāli-him illā li-yuqīm bi-him al-ḥujaj 'alā man idda'ā maḥabbata-hu wa-lam yahumm fī ḥubbi-hi haymān hā'ulā'i ḥaiṯu dhahaba al-ḥubb bi-'uqūli-him wa-afnā-hum 'an-hum li-mushāhadāt shawāhidi-hum maḥbūba-hum fī khayāli-him fa-aḥrā min an yaz'am anna-hu yuḥibbu man hūwa sami'a-hu ilakh.*

Betyder det att hans kärlek till och dyrkan av gud är mera passande för honom och mer fördelaktig än hans övermod och påstående att han älskar gud? Eller är ordet *an* överflödigt och fel? Därmed vore betydelsen att den som hävdar att han älskar gud är bättre än den som älskar någon som liknar honom själv.

3. I 'Abd al-Ghanīs kommentar: *fa-'awālim ḡahurat wa-mā ḡahurat wal-ḡaqq ta'ālā ḡahura wa-mā ḡahura wa-laisa hādḡā al-kalām mutanāqīṣan li-anna al-ḡuhūr bi-i'tibār wa-naḡy al-ḡuhūr bi-i'tibār ākḡar ilakh.*

Betyder det att gud är uppenbar i ett uttryck och att gud är icke-uppenbar i ett annat uttryck? Eller är det mera korrekt att säga *li-anna al-ḡuhūr bi-i'tibār naḡy al-ḡuhūr bi-i'tibār ākḡar*?³¹ Är meningen grammatikaliskt fel? Hur korrigerar man den? Därefter säger han: *fa-idḡā naḡartu ilā al-wujūd alladhī ḡahurat bi-hi al-'awālim fa-nuḡhat-hu 'an al-'awālim wa-sabaḡat-hu 'an-hā wa-hūwa 'an tasbīḡ kull shai' ḡahura la-ka wa-inkashaḡa al-amr 'alā mā hūwa 'alaihi.* Borde det vara *wa-hūwa 'an tasbīḡ kull shai'* eller är det *wa-hūwa 'ayn tasbīḡ kull shai'*. Om det är så, vad betyder det?

4. Kommentatorn säger: *fī ḡaqq al-wādī al-muḡaddas ṡawā summiya bi-dḡālika li-anna man kāna fī-hā yanṡawī 'inda-hu wal-kā'ināt kull-hā ṡayyan.* Finns det i uttrycket någonting som är överflödigt och fel? Om inte, vad betyder det?

5. Kommentatorn säger: *wa-waṡala-hu kināya 'an maḡw tu'ayyinu-hu fī ḡaḡrat al-wujūd al-ḡāḡir wa-tajallī al-sirr al-bāḡir wal-asr al-qāḡir.* Vad betyder uttrycket *al-asr al-qāḡir*?

6. 'Abd al-Ghanīs ord i hans dikt:

*khalq takthur 'add-hum · fa-tanāsālū wa-tawāladū ·
wa-tafarraqū firaqan wa-hum · maḥsūd-hum wal-hāsīd*

Hänvisar *firaqan* till *maṣdar muṭlaq*?³² Är betydelsen den att hela skapelsen består av blott två grupper: de som blir avundade och de som avundas? Därefter säger han: *wa-hum al-shu'n li-dhāti-hi fa-ṭawārif wa-tawāladū*. Betyder *al-shu'n* tillstånd eller manifestation av essensen? Hur är det med *ṭawārif wa-tawāladū*, är det de som kommer sent och de som kommer först?

7. Sufi Najm al-dīn ibn Isrā'īl sade i sin dikt:

*yā man bi-ru 'yā-hu yatimm al-surūr · wa-man la-hu fī kull shai' zuhūr ·
anta alladhī tashṭāq arwāḥa-nā · ilaihi fī ḥāl al-nawā wal-ḥuḍūr ·
dāma tajlī-ka fa-lā ghaira · wa-ghairat al-'āshiq 'ain al-gharūr ·
tujnā wa-tajlī li-'uyūn al-warā · fa-wajhu-ka al-waḍḍāḥ nawwara wa-nūr ·*

Är hans ord *dāma tajlī-ka* en bön, som innehåller en önskan om att hans herre alltid vore närvarande? Vad betyder det att människan har *ghaira* till sin herre och till herrens närvaro? Vad betyder hans ord *tujnā*, är det korrekt eller borde det vara *tukhabbī*? Är det detsamma som *tukhba 'u*? Vokaliseras *t-j-l-y* *tujallā* i passiv? Betyder det att även om guds essens är dold, såsom den älskade är avskild från älskaren, kan gud vara synlig för människornas ögon därför att guds ansikte lyser och är ljuset? Eller vad betyder det?

8. Vad är versmåttet i denna dikt:

bi-khamr dhikr al-ḥabīb sakrā · wa-farṭ ḥamdī la-hu wa-shukrā

Är versmåttet *kāmil*, det vill säga *mutaf'ilātun mutaf'ilātun* och så vidare.

9. Najm al-dīn ibn Isrā'īl är känd bland sufierna. Vem är han? Var föddes han och när?

10. Šafī al-Ḥillīs ord då han beskriver hästar:

*wa-'ādiyāt ilā al-ghārāt ḍabḥan · yurīka al-qadh ḥāfir-hā iltihāban ·
idhā sābaqat-hum al-rīḥ farrat · wa-alaqat fī yad al-rīḥ al-turābā*

Vad betyder *yad al-rīḥ*? Är det frambenet?

11. 'Abd al-Ghanīs, kommentatorns, ord: *hallā ba'athtum ma'a al-rūḥ ḥaithu nafakhat fī-hi 'an amri-kum taḥīyatan la-hu wa-salāman wa-amānan min al-mukarraba*.

Är det sista ordet *al-mukarraba*? Jag vet inte vad det är och vad det betyder. Efter detta säger han *min qabīl al-irth al-yaḥyawī*. Vad betyder *al-irth al-yaḥyawī*? Var i Koranen nämns Yaḥyā? Koranversen lyder: ”Frid över honom den dag han föddes, den dag han dör och den dag han varder uppväckt till liv.”³³

12. Kommentatorns ord: *qāla ibn al-muṣannif fī sharḥ al-Alfīya qad yaḍrib al-shā'ir fa-yurakkkham mā laisa munādan lākin bi-sharṭ kauni-hi ṣāliḥan*

li-an yunādā fa-min-hu qaul Imru' al-Qais: "La-na'm al-fatā ya 'shū ilā dau' nāri-hi · Ṭarīf ibn Māl lailat al-jau' wal-khaṣr."

Namnet är Ṭarīf ibn Mālik, men i dikten elideras *kāf* och det som blir kvar betraktas som hela namnet. Grammatikerna är eniga om att man kan göra det, när det är nödvändigt. Kommentatorn säger också att diktaren använder ordet *mirāḥā* som vokativ av *mirāḥān*. Han säger *yā mirāḥān* liksom vi säger *yā rijlān* och han säger att formen är nödvändig för diktens skull. Kommentatorn nämner detta då han förklarar Ibn al-Fāriḍs vers *wa-ramlat wādīyih mirāḥā*, men jag förstår inte hans ord. Han säger att *mirāḥā* är vokativ av *mirāḥān*, men så säger han *yā mirāḥān* och så vidare. Jag tror att uttrycket är felaktigt, men hur korrigera det. Vad är betydelsen då författarens son säger *yaḍrib al-shā'ir*? Därefter säger kommentatorn: *qāla ibn al-muṣannif fī sharḥ al-Alfīya wa-lā yurakkham lil-ḍarūra al-mu'arrāf bil-alif wal-lām li-'adam ṣalāḥīyati-hi lil-nadā wa-min hunā khaṭi'a man ja'ala min tarkhīm al-ḍarūra qaul al-rājiz "tawāṭun al-Makka min waraq al-ḥamā" 'alā anna asla-hu al-ḥamām*. Är ordet *tawāṭun* eller är det *qawāṭin*? Från vilken dikt kommer versen och vad betyder den? Är *rājiz* versmåttet eller är det ett substantiv som betecknar en poet? Därefter förklarar kommentatorn skillnaden mellan *al-murāḥ* och *al-marāḥ*:³⁴ *fa-in i'ta-bara taḥammul athqāl al-takālīf fī ahl al-wādīyīn ja'ala dhālika marāḥīn min arāḥat al-ibl wa-arāḥat bil-ḍamm wal-fath*. Hans ord *wa-arāḥat bil-ḍamm wal-fath* måste vara fel, men hur kan det korrigeras?

13. Poetens ord:

'ibādāt al-ghāfilīn taklīf · wa-'ilmu-hum bil-ilāh takyīf ·

kamā 'ubūdīyat alladhīna 'alā · ṣirāṭ sālikūn ta'rīf ·

wa-'arīfū rabba-hum 'ubūdīyatu-hum · bi-rabbi-him rif'a wa-tashrīf

Är versmåttet i dikten *munsariḥ*, det vill säga *mutaf'ilna maf'ulātu mustaf'il* och så vidare. Vad betyder *takyīf* och *ta'rīf*?

Det var det. Anledningen till att jag tröttar er med mina frågor är att jag vill låta trycka Ibn al-Fāriḍs dikt och jag vill redigera den så bra som möjligt. Jag är också osäker på formuleringen av den arabiska titelsidan. Är det korrekt att skriva så här: *hādḥā al-Qaṣīda al-hā'īya min al-ash'ār al-fāriḍīya naqala-hā bi-sharḥi-hā min al-kitāb al-mashhūr bi-Kashf al-sirr al-ghāmiḍ fī sharḥ Dīwān Ibn al-Fāriḍ li-sayyid ahl al-kashf wal-shu'ūr al-shaikh 'Abd al-Ghanī al-Nābulusī al-Shāmī a'lā Allāh maqarra-hu fī al-firdaus al-'ālī wa-tarjama-hā ilā al-lisān al-lāṭīnī al-qīdmī wa-ṣaḥḥaha al-sharḥ 'an al-sahwāt wa-waḍḍaha ba'd al-mushkilāt Gūrg Augūst Walīn al-Su'mī tammama ṭab'a-hu fī al-hajar Fulān ibn Fulān fī al-sana al-fulānīya*.

Kan man använda ordet *al-shu'ūr* i betydelsen *al-'ilm al-dhauqī* som är kunskapen bland de mystiker som söker upplyst visdom? Kan man använda ordet *qīdmī* i betydelsen *qadīm* eller i betydelsen lärd och vacker?³⁵

Det var allt. Jag hoppas att ni besvarar mitt brev snarast. Må så gott. År 1266 i slutet av ramadān-månaden. Skrivet av er tjänare och lärjunge Wallin.

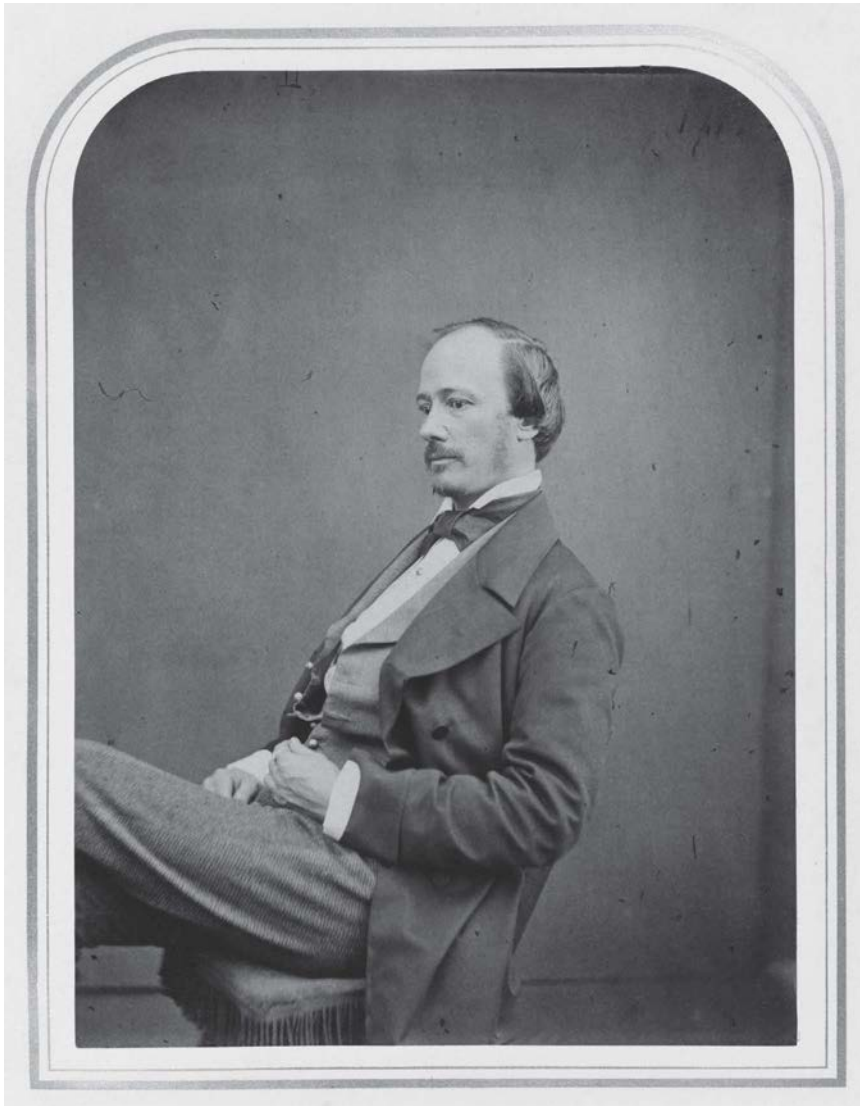
ÖVERSÄTTNING AV IRMELI PERHO

Till Norton Shaw

Åbo 23/8 1850

Gode D:r Shaw!

Stadd på en resa till landsorterna i Finland,³⁶ hade jag nöjet den 22:ra i denna månad erhålla Deras bref af d. 5 innevarande och ehuru allt ännu stadd på samma resa och befinnande mig för närvarande i Åbo, skyndar jag mig att besvara det härifrån förr än jag fortsätter min färd. Således för det första: H. Ayrtons bref från slutet af juni månad har jag riktigt erhållit och även besvarat; men som jag vid samma tillfälle hade att afsända en Arabisk bok, utgifven i Petersburg af den der bosatte Egyptiske Sheikhen, begagnade jag tillfället af en härifrån till London afresande Landsmans afresa. Det var nämligen Histor. Nat. Professoren H. Nordmann, som i slutet af Juni månad afgick från Helsingfors i afsigt att öfver Sverige bege sig till England och hufvudsakligen London i vetenskapliga afsigter. Honom öfverlämnade jag ett bref till H. Ayrton jämnte ofvannämnda Arabiska bok med anhållan att göra den bekant bland Herrar Orientalister och orientaliske Bokhandlare i London; men som jag nu [ser] af Deras bref, måste besagde Prof. Nordmann ej hafva framkommit till Eder, och kan jag ej förstå hvar han blifvit. Men som H. Ayrtons nämnda bref anmodade mig att anse hans bref såsom en privat skrifvelse från sig och derjämte underrättade att jag inom kort hade att vänta bref från K. Geogr. Sällskapets President i anledning af det anbud Sällskapet gjort mig till anträdande af en ny resa till Arabien,³⁷ så ansåg jag mig ej berättigad, före ankomsten af nämnda bref från Presidenten, att lämna Dem eller någon annan medlem af Sällskapet något annat svar än det jag privatim hade gett H. Ayrton uti nämnda, som det synes, ännu ej framkomna bref. H. Ayrton hade underrättat mig att K.G. Sällskapet hade noterat en

HENRY NORTON SHAW (1814–1868) VAR SEKRETERARE FÖR
THE ROYAL GEOGRAPHICAL SOCIETY I LONDON PÅ 1850-TALET.
FOTOGRAFI FRÅN 1855.

summa af 300 £ för, såsom jag förstod, en två års tur uti öknen och uppmanat dess President att i anledning häraf ställa sig i bref communication med mig. De nu underrätta mig om en votering af 200 £; men hvad afsigten för öfrigt med resan skulle vara, och hvilka fordringar och förväntningar Sällskapet för öfrigt göra af mig; derom säga hvarken De eller H. Ayrton något. Att gå tillbaka till Arabien och göra en "hum bug" resa af ett eller två år, kämpa med svårigheter och nöd, och af brist på tid och medel se mig hindrad uppgöra och utföra mina planer, såsom fallet varit med mig under mina förra resor der och sedan återvända med toma händer och resultat, med hvilka hvarken jag sjelf eller Sällskapet kunde vara belåtet – derpå kan jag ej ingå. Att anta det anbud Sällskapet nu gjort mig vore å min sida att handla oredligt med den goda tanke Sällskapet tyckes ha fattat om mig och ett nästan gagnlöst förslösande af Dess ✕ medel. Jag är dessutom nu sysselsatt på annat sätt. Inom en månad ungefär har jag att utge och offentligen försvara ett Academiskt Specimen för erhållandet af Professoratet vid vårt Alexanders Universitet i Helsingfors.³⁸ När detta är förbi och jag, såsom jag hoppas utnämnd till Professor med lön af omkring 300 £, hoppas jag möjligen kunna erhålla tjänstledighet på två eller tre år, och om Sällskapet då ännu, det vill säga, efter omkring ett år, vill stå vid sitt anbud eller på annat sätt bidraga till utförande af de planer jag alldrig skall upphöra att hafva och amma på öknen, hoppas jag genom hoplappande af min lön och Sällskapets anbud något så när kunna komma att realisera min önskan att återvända till det däjeliga land, på hvilket min håg och mitt sinne evigt skall leka. De mig nu af Sällskapet erbjudna 200 à 300 £ räcka mig knappt till att göra mig resfärdig från Europa. Skall jag med nytta och gagn kunna göra en ny resa till Arabien behöfver jag utom instrument en hop böcker och manuscript och åtskilliga förstudier i Astronomie och annat, som hittills för andra studier och andra syftsmål af mig blifvit försummade. Det är i sjelfva verket intet annat än öfvertygelsen det jag med den erbjudna summan och den låfvade tiden intet kan uträtta, som förmår mig att vägra antagandet af Sällskapets anbud; ty vete Gud, jag ville göra hvilka uppoffringar som helst för att åter komma till de käre Beduinerne; och det kunna De väl inse att jag ej längtar bort i afsigt att samla rikedomar i öknen sand. Dessutom såge jag gärna att något år eller så omkring unnades mig till utarbetande af de materialier jag äger från mina förra vandringar i östern. Det är åtskilligt så i språkligt som geographiskt och ethnographiskt

hänseende som jag har att utarbete, så snart jag slipper det odrägliga Academiska specimen som måste skrivas på latin, och kommer kanske i anledning deraf det K.G. Sällskap. att stadga sitt omdöme om mig och sålunda vidare kunna bestämma om det äfven framdeles kan stå vid sitt anbud. För närvarande förbjuder mig äfven tanken på min framtid att genom antagandet [av] ett temporelt anbud för ett eller två år uppgifva den förmånliga tjänst som här erbjuder sig för min lifstid.

Det gör mig mycket ondt att erfara det mitt lilla stycke om min förra resa i öknen ej blifvit färdigt att införas i Sällskapets Journal, så mycket mer som jag hade H. Ayrtons flerfaldigt och beständigt upprepade löften derom att hvad på honom ankomme, han ville göra det färdigt.³⁹ Det gör mig så mycket mer ondt som H. Ayrton visade mig för öfrigt så mycken vänskap och godhet under min vistelse i London. Men jag gjorde äfven der den ledsamma erfarenheten att man ej alltid kan lita på Engelsmannens ✕ vidtprisade och berömda "Sterling character".⁴⁰ Jag hoppas dock nu när De sjelf åtagit sig besväret med nämnda stycke, det skall gå raskare och bättre än i den slarfven Ayrtons händer.

Har ej herr Walker bestyrt om att några Exemplar af Arabiens charta öfversändas till mig?⁴¹ Ehuru ringa jag dertill gjo[...] vore det dock roligt att ha ett exemplar tillhanda här, för att deröfver meditera och planera ut nya resor. För tillfället påminner jag intet vidare af vigt utom de hjertligaste hälsningar till M. Rawlinson, H. Walker och andre som ännu komma ihåg mig. Vilja de hedra mig med någon skrifvelse må De ha godheten adressera brevet till Helsingfors såsom de gjort med det sednaste. Jag torde ej komma att dröja i trakten af Åbo mer än omkring 14 dagar, hvar efter jag återvänder till Helsingfors för att der tillbringa hösten och troligen vintern. Om möjligt skall jag under hösten söka få färdig relationen öfver min första resa i öknen och kanske så att den kan införas i följande del af Journalen.⁴² Vore det ej Engelskan som gjorde mig svårighet skulle jag ej tvifla derpå; men nu när jag behöfver deruti andras hjälp, så misströstar, så mycket mer som H. Ayrtons exem[...] visat huru litet är att bygga på andres biträde. Med [...]ktigaste vänskap och högaktning fortfar jag Herr Doctorns

G.A. Wallin

Åbo 23 Aug. 50.

Till Emil Rödiger
Helsingfors 24/9 1850

Helsingfors, den 24 Septemb. 1850.

Herr Professor!⁴³ Erst vorgestern hatte ich die Ehre Ihren Brief vom 22 Juli nebst den mitfolgenden drei Heften des Journals der D.M.G. zu empfangen. Schon desswegen war es mir unmöglich Ihnen irgend einen Bericht über die Resultate meiner Reisen einzusenden. – Ich übersende Ihnen hie[r]bey einige Inschriften, die ich aus Arabien mitgebracht,⁴⁴ obgleich ich nicht weiss ob sie Ihnen von Nutzen seyn können oder ob sie überhaupt irgend einen Werth haben. Die elf ersten sind von der in der Mitte von der Dahnâ Wüste belegenen Stadt Gubbé. Die mit N:o 1 bezeichnete ist eingehauen in einer ebenen Felsen Wand auf der Nördlichen Seite des Sandstein-Gebirges Muslimân (des alten Keteifé); die übrigen, N:o 11 eingeschlossen, sind abgezeichnet von allein liegenden grossen Steinen am Fusse desselben Gebirges. Die Nummern 12, 13, 14 sind von ʿUweinid, einem Thale, das vom Hismâ in das Harrâ Gebirg hineingeht. Die drei letztgenannten habe ich in dem der R. Geogr. Society in London überreichten Berichte copirt und die mögen im nächsten Hefte des Journals der Gesellschaft erscheinen.⁴⁵ Die elf ersten von Gubbé gedenke ich in dem Berichte abzuzeichnen, den ich derselben Gesellschaft über eine Reise über Algawf und die Landschaft der beiden Tay Gebirge nach Medina und Mekka abzugeben habe. Die Züge dieser Inschriften so wie im Allgemeinen aller, die ich auf meinen Reisen im Nördlichen Arabien gesahen, sind sehr roh und schlecht gemacht. Diese Inschriften mögen vielleicht keinen grösseren Werth haben als die Figuren von Camelen und Pferden und anderen Wüsten Thieren, die sehr oft in Arabien auf Felsen und in Bergswänden gesehen werden theils von ältern theils von neueren Zeiten her, und wahrscheinlich von müssigen Hirten Knaben gemacht sind. Können Sie doch irgend einen Gebrauch von diesen machen, steht es Ihnen frei sie so zu benutzen, wie es Ihnen gut scheint.

Wie bald ich Gelegenheit finden werde meine Beobachtungen über die Beduinen Sprache zu redigieren, kann ich noch nicht bestimmen. Ich habe noch einige Beduinen Gesänge, die ich wollte vorhergehen lassen. ✎ Warum die Zwei, die ich schon der D.M.G. eingesandt habe, im dritten Hefte der Zeitschrift nicht gedruckt worden sind, kann ich eben so wenig einsehen, als warum man einen Auszug aus einem Privatschreiben von mir an H. Profes-

sorn Fleischer in Leipzig eingeführt hat.⁴⁶ Wenn ich Ihnen privatim einige Erleuterungen und Auskünfte über die Beduinen Sprache geben kann, werde ich mich glücklich schätzen eine Gelegenheit dazu zu finden.

Mit Hochachtung ergebenst G.A Wallin.

Herr Professor!

Först i förrgår hade jag äran att motta ert brev från den 22 juli samt de medföljande tre häftena av *Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft*. Redan av den orsaken var det omöjligt för mig att sända in någon redogörelse för resultaten av mina resor till er. – Jag sänder er härmed några inskriptioner som jag tagit med mig från Arabien, även om jag inte vet om ni kan ha nytta av dem eller om de överhuvudtaget har något värde. De elva första är från staden Jubba som ligger i mitten av öknen al-Dahnā'. Den som är benämnd nr 1 är inhuggen i en slät klippvägg på norra sidan av sandstensbergmassivet Muslimān (det gamla Keteifé); de övriga, inklusive nr 11, är avritade från separat liggande stora stenar vid foten av bergmassivet. Nr 12, 13, 14 är från Wādī 'Uwainid, en dal som går in i bergmassivet al-Harra från Hismā.

De tre sistnämnda har jag kopierat i rapporten som överlämnats till The Royal Geographical Society i London och de torde publiceras i nästa häfte av sällskapets tidskrift. De elva första från Jubba ämnar jag återge i den rapport om en resa till Medina och Mekka via al-Jauf och området med de båda Tayyī bergsmassiven som jag skall avge sällskapet. Dessa inskrifters linjer är, liksom i allmänhet alla jag sett på mina resor i norra Arabien, mycket grova och dåligt gjorda. Dessa inskrifter har kanske inget större värde än de avbildningar av kameler och hästar och andra ökendjur som mycket ofta ses på klippor och bergväggar i Arabien, delvis från äldre och delvis från nyare tider och sannolikt gjorda av sysslolösa herdegossar. Om ni trots allt kan göra något bruk av dem så står det er fritt att använda dem efter eget gottfinnande.

Jag kan inte ännu slå fast när jag kommer att få tillfälle att redigera mina iakttagelser rörande beduinspråket. Jag har ännu några beduinsånger som jag vill låta gå före. Orsaken till att de två som jag redan sänt in till Deutsche Morgenländische Gesellschaft inte trycktes i tidskriftens tredje häfte kan jag förstå lika litet som orsaken till att man infört ett utdrag ur ett privatbrev av mig till professor Fleischer i Leipzig. Ifall jag privat kan ge er några upplysningar om beduinspråket skall jag skatta mig lycklig att få tillfälle därtill.

Med högaktning ödmjukast G.A. Wallin.

ÖVERSÄTTNING AV ELISA VEIT

Muḥammad 'Ayyād al-Ṭanṭāwī till Georg August Wallin
S:t Petersburg 11/10 1850 (nya stilen)

الجناب العزيز الخواجه ولين

اما بعد اهداء مزيد الاشواق فقد وصل كتابكم فتعجبت غاية العجب لاني ارسلت الكتاب في البوصطه يوم الاثنين ١٨ سنتابر وكان مرادى ارسله قبل ذلك بكثير لكن من حيث انى كنت فى الريف وان روسا الانيفرسيتيت امتنعوا من قبول الكتاب وقالوا لا يلزمنا الارسال ارسله مع البوصطه فلاجل ذلك وتوفير المشقة ارسلتهمع البوصطه لكننى كتبت على العنوان 20 ربل فضه فهذا يصل الى مكتبخانه وعنوانه التحنانى اليكم وفى قلبه جواب كتابكم وجواب الاسئلة الورقة التى ارسلتموها كتبت فيها وصولا باسمى فان كان الى هذا الآن ما وصل فاسئلوا من البوصطه وكذلك انا اسأل وعلى كل حال فى اخر الامر ان ضاع الكتاب ولم يصل اليكم فانا الضامن الغارم والفلوس والحمد لله عندى حاضرة لا اتصرف فيها حتى ياتينى منكم جواب بوصول الكتاب فارجوكم تعتذرون لى عند رئيس مدرستكم بسبب العاقبة وتخبروه بصورة الحال هذا ما لزم فهلبت من ارسال جواب بالسرعة تعلموننا فيه فلربما يكون وصل الكتاب فى ظرف هذه المدة ودمتم كما دتمت والسلام

29 sept 1850 ٤ ذى الحجة سنة ١٢٦٦

مخلص الوداد الشيخ محمد عياد

Kära *al-khwāja* Wallin

Då ditt brev anlände blev jag ytterst förvånad ty jag hade skickat brevet med posten måndagen 18 september.⁴⁷ Min avsikt hade varit att sända det redan mycket tidigare men emedan jag var på landet och universitetets ledning vägrade tillstånd till det, sägande att inget förpliktar oss att sända det, sänd det med posten. Därför och för att spara på besvär sände jag det med posten men jag skrev på kuvertet 20 rubel silver. Kuvertet togs till postkontoret och det inneliggande kuvertet var adresserat till dig och inneslutet i det svar på ditt brev med svar på frågorna och pappersarket som du sände. Jag skrev ett kvitto på mitt namn och om brevet inte till dags datum anlät gå och fråga på posten och jag gör likaledes här. I varje fall, om brevet gått förlorat och inte nått dig är jag ansvarig för förlusten och pengarna men gud vare tack har jag kontanter, som jag inte vill använda innan svar når mig från dig om brevets ankomst. Jag hoppas att du ber om ursäkt för min del av rektorn till ert universitet för förseningen och berättar honom om omständigheterna. Detta måste göras. Måtte ett svar sändas så fort som möjligt underrättande oss i saken. Kanske har brevet ankommit under denna tid. Må väl!

29 sept 1850 4 dhī al-ḥijja år 1266

Din tillgivne vän shejk Muḥammad 'Ayyād

ÖVERSÄTTNING AV KAJ ÖHRNBERG

مكتب الوزير احوالكم

POSTED BY THE READER

اصبح بعد احوالكم وانا في غنى عنكم وانا في غنى عنكم غاية العجب لاني ارسلت الكتاب في البوصلة
يوم الاثنين ١٨ سبتمبر وكان وادى ارسله قبل ذلك بكثير لكن رجعت ان كنت في ارسيل
وانه روك الانيغ سبت استغوا من قبول الكتاب وقالوا لا يرنا الا رسال ارسل
مع البوصلة فلا جاز ذلك وتوفي المشقة ارسلت مع البوصلة لكنني كتبت على العنوان
20 وبلغت هذا يصل الى مكتبخانه وعنوانه المختار في اليكم ورفقه جواب كتابكم وحوادث
الاسئلة والورقة التي ارسلتها كتبت فيها وهو كما يسمى فان كان هذا الاثنا ما وصلنا سئلوا
من البوصلة وكذلك اناسا وعلما كل حال في الامران ضاع الكتاب اولم يصل اليكم فان
الضامن الفارم والفلسك واحمد لعمري حاضرة لا اعرف فيها حتى ياتيتم فيكم جوابي
بوصول الكتاب فارجوكم تقدرون لي عندئذ يس مدرككم بوجوب الحاقه
وتجرب بصوره الحال هذا ما لم تهلبت من ارسيل جواب ما برسه تعلقونا فيه فلربما
يكون وصل الكتاب في هذه المدة ووقتم كما رستم والسلام

مخلص لوداد

محمد عبد

29 Sept 1850

10

Handwritten signatures and stamps at the bottom of the page.

Till Heinrich Leberecht Fleischer⁴⁸
Helsingfors 4/11 1850

Helsingfors d. 4 Novemb. 1850.

Herr Professor! Ich schulde Ihnen Dank für Ihren letzten Brief so wohl als für das Diplom eines ordentlichen Mitgliedes der D.M.G., das mir unlängst zugekommen ist.⁴⁹ Als eine Antwort auf die Fragen, womit Sie mich in Ihrem Briefe beehrt haben, bitte ich Sie für jetzt gefälligst mit den folgenden in aller Kürze abgefassten Anmerkungen fürlieb zu nehmen.

Die Nüancierung in der Aussprache der Vocale, wodurch der Dialect der Beduinen sich von dem der Bewohner der Türkisch-Arabischen Länder unterscheidet, scheint mir zunächst darin ihren Grund zu haben, dass die Ersteren überhaupt bestimmter und sicherer die Consonanten artikuliren als die Späteren; wie ich denn die Consonanten im Allgemeinen nicht anders ansehen kann als Modificationen, wodurch die Vocale ihren verschiedenen Klang erhalten. Bey den Meisten von diesen Arabischen Städte bewohnern und besonders bey den Egyptiern sind mehrere Consonanten ganz verwi-schen, wie *ظ ذ ث*,⁵⁰ andere verwechselt mit verwandten Buchstaben, wie *ق* mit *همزة*, andere tiefer, selten höher, im Organe artikuliert wie *ح ع* mehr oder weniger auch *ط ص*, andere nicht bestimmt genug angegeben wie *ش*, welcher Buchstabe in Egypt. allmählig in *س* zu übergehen scheint, andere durch Dialecten Verschiedenheiten anders ausgesprochen wie *ك ق ج*, andere durch Nachlässigkeit und Faulheit in der Aussprache erleichtert, wie die *المقلقلة*, deren scharfen Nachschlag ich nur bei sehr wenigen Stämmen noch genau gehört habe, und überhaupt scheint das zum Artikulieren eines jeden Buchstabens erforderliche Organ seine Bestimmtheit mehr oder weniger verloren zu haben, und dadurch ist auch der verschiedene Klang der Vocale modificiert. Wie auf einem Instrumente der Meister nur auf einen scharf begränzten Punct der Saite seine Fingerspitze hinlegt um jeden Ton hervorzubringen und darum auch dem Tone seinen vollen Klang giebt, wann der Liebhaber unsicher um den rechten Punct herumtappt und gewöhnlich den Ton entweder zu hoch oder zu niedrig, immer aber unbestimmt und ängstlich angiebt, so auch in den Sprachen. Bei den Beduin. ist der Punct im Organe, wo jeder Buchstabe artikuliert werden soll, scharf begränzt und bestimmt; bei den übrigen Arabisch sprechenden Nationen mehr wackelnd und unbestimmt,

und daher auch die Aussprache im Allgemeinen und zunächst der Klang der Vocale tiefer oder höher, breiter oder schärfer je nach den Naturverhältnissen worin die in ein fremdes Land verpflanzte Sprache sich ausgebildet hat und je nach dem Einflusse, den sie von anderen Völkerschafften und fremden Sprachen erlitten. Denselben unterschied, den man z.B. zwischen den Deutsch sprechenden im Mitteldeutschland und denen der Ostsee Provinzen, und vielleicht noch mehr zwischen den ächten Schweden und uns Finländern wahrnehmen kann, will ich in den Dialecten der Beduin. und der übrigen Araber gefunden haben. Die Sprache der Beduin. klingt als eine ursprüngliche mitgeborne um so zu sagen, die der Türkischen Araber als eine gelernte. Die eigentliche Duft der Sprache ist im fremden Lande verloren gegangen; das Volk, das sie zuerst mitgebracht, büsst nach und nach durch den Verkehr und die Aufmischung mit Anderen Nationen die Bestimmtheit und Sicherheit im Sprachorgane ein, und sucht je nach der Natur des neuen Landes entweder durch eine gewisse Breite und Feierlichkeit oder durch eine gewisse Scharfheit und einen spitzigen Accent diese Unbestimmtheit und dieses Herumfummeln des Organs zu ersetzen. So scheint es mir natürlich dass die Egypt. z.B. in ihrem flachen vom majestätischen Nilflusse durchströmten, von einer ewig holdseligen Natur beglückten Lande, durch eine gewisse feierliche Breite und einen ernsthaften immer wieder kehrenden Perioden Ton und einen oft zu affectierten Nachdrucke gesteigerten Wort Accent, die Lebhaftigkeit und Frische der ursprünglichen Beduin. Sprache, die ihnen allmählig verwischen war, zu ersetzen suchten; da das Verhältniss bei den Syrischen Bergsbewohnern ganz umgekehrt ist. Die Mesopotamier scheinen mir überhaupt mehr als irgend ein anderes Volk von d. Bewohnern der Türk. Arabisch. Länder die ursprüngliche Wüsten Sprache in ihrer Reinheit beibehalten zu haben, obgleich ich mir nicht verhehlen kann dass die Perser hier grossen Einfluss geübt haben. So möchte ich der Neigung der Egypt. zu einer breiten Aussprache den offenen a-Laut zuschreiben, den sie ʾ oft dem ɛ und den offenen o-Laut, den sie dem ɔ geben. Z.B. عندنا klingt in Egypt. gewöhnlich 'andéne, mit dem Accente offenbar ganz falsch auf dem kurzern Fath im penultima, in der Wüste 'indēnâ mit einem Vocale, der zwischen i, ä und ö klingt: عثمان klingt bey d. Egypt. 'osmân mit einem o wie in Ostern, bey d. Bed. 'uthmân mit einem u, das nahe an ö kommt ohngefähr [*sic*] wie d. Engl. u in utter. Auch im ɔ hört man gewöhnlich eine kleine

Nüancierung im Fath. Bey d. Egypt. z.B. klingt عَلَى 'aly mit einem offenen a, bey d. Bed. mehr wie 'äly oder 'öly. Eine ähnliche Modulation glaube ich mir gefunden zu haben in den Vocalen des ح, mit welchem Buchstab. Kesr gewöhnlich in ein ö und Damm in ein zu offenes o bey den Egypt. übergeht. So klingt auch die durch ا oder و gedehnte Sylbe nach ظ ط ص (ausgesprochen wie ein D oder ein Z) wie in ظاهر صاحب سلطان auch in Wörtern wie ظَهْر طيب صَبَّ gewöhnlich tiefer und dem O näher bey d. Egypt., weil die Aussprache dieser Consonanten und der davon abhängende Laut der Vocale nicht so scharf begränzt ist als bey d. Beduin. Es ist als ob man recht ängstlich die Aussprache dieser schwereren Consonanten festhalten wollte und sie darum recht tief in der Kehle artikuliert und mit recht breiten Vocalen ausspricht. Als man sich selbst aber nachher dieser breiten Aussprache bewusst wurde und befürchtete sie möge überhand nehmen, ist man, um dieselbe vorzubeugen, zum geraden Gegentheil übergangen, ich meine die Aussprache des Fath durch die Imâlê, welche dann die Grammatici unter Regeln gebracht und letztens H. Lane so genau beschrieben in seiner Abhandlung in der Zeitschrift. Gewöhnlich wird die Imâlê als eine Eigenheit der Sprache der Stämme Tamîm, Asad und Keis angegeben. Alle diese Stämme haben die Landschaft des Gâbâl Shammar, das alten Gâbâlâ Tay bewohnt und in unseren Tagen noch sind ganze Dörffer (hauptsächlich 4) von den Überresten der Tamîm bevölkert. Sie treiben Ackerbau und stehen in lebhaften Verkehr mit Baghdâd und ahmen noch heutzutage gerne der Sprache der Städtebewohner und der Perser nach, so dass sie bey den nachbar Stämmen Shammar und 'Enezé jetzt noch für einen eigenen und abweichenden Dialect bekannt sind. Denselben durch die Imâlê verfeinerten Laut des Fath hört man noch öfter bey den Egyptiern und den Syriern und die Regeln, die H. Lane aufstellt, sind vollkommen dem Egypt. Dialecte angemessen, können aber nicht auf die Bed. Sprache angewandt werden. In den meisten Ausnahmen, die er von der Regel macht, dass Fath wie ein a ausgesprochen wird, hat dieser Vocal noch wirklich bey d. Beduin. den vollen offenen a-Laut beibehalten. So wird in der Ausnahme von Regel 1. bei d. Bed. immer مَصَّتْ maṣṣat ausgesprochen, obgleich doch in dieser Feminin Endung die Aussprache des Fath vom vorhergehenden Consonanten abhängt, und gewöhnlicher et als at klingt. Z.B. حلت klingt ḥallet und شربت sharibet oder öfters shirbet, بكت aber bakat und مرقت marakat u.s.w. يخرج und نخرج werden nie in d. Wüste durch die

Imalé ausgesprochen, sondern immer mit einem offenen a oder noch öfters so wohl von d. Egypt. als den Bed. iukhrug und nukhrug: صيرف قرب ينقل erleiden auch keine Imâlé bey d. Bed.: يركب wird auch mit einem a ausgesprochen, oder gewöhnlicher von allen Arabern jirkab. هرم فرح مغفر جيهر شجر haben alle den offnen a Laut; شريف aber hat einen so kurzen Vocal dass es beinahe wie shrîf klingt. اشترت und جرى dagegen klingen ishtarát und garâ, das spätere selbst in Egypten nach meinem Ohre. Der Artikel klingt nie bei d. Beduin. anders als al mit einem offenen a. مصطفى حمرا رمى منى erleiden keine Imâlé und klingen, wenn mit einem e anstatt a am Schlusse ausgesprochen, dem Beduin. Ohre abscheulich. Die Suffixa die auf ein Alif ausgehen werden ebenfalls mit einem reinen a ausgesprochen z.B. ضربتنا ðarabatnâ. خيرة سنة klingt sanâ, سلامة sêlâmê, قبة kubbâ حركة ðarakê, عقبة akabâ هرة hirrá خيرة kheirâ, wogegen خيرة khirê klingt. Ueberhaupt ist das dieser Endung vorhergehende Fath sehr unbestimmt und scheint mir schwerlich auf Regeln zurückgeführt werden können. Die unter N:o 10 von den Diphthongen و und ئ von Lane aufgestellte Regel gilt auch bey d. Bed. Der erste geht doch durch eine sonderbare Eigenheit bei d. Bed. öfters in ein langes â über z.B. لو welche Partikel beynahe ausschliesslich wie لا klingt. موجود klingt auch sehr oft wie mâgood. Die gewöhnlichste Aussprache bey allen jetzigen Arabern ist von diesem Diphthonge das Französische au und von ئ das Franz. ei, mit Beobachtung der Anmerkungen und Ausnahmen, die H. Lane macht. In den Ausnahmen von N:o 14 klingt bei d. Bed. ابرة ibratun und ملكوا malakoo und مَنجُون manganoon. يدق تدق und يدق تدق wenn mit einem Fath ausgesprochen erleiden keine Imâlé; das erste wird aber beinahe öfters wie iduk̄k gehört. Wie H. Lane aber in N:o 16 behaupten kann dass بندر bandar und كم kam klingt, kann ich nicht begreifen. Das erste habe ich nie weder unter den Arabern noch d. Persern anders gehört als Bender (wie e in Bengel), das andere nie unter d. Bed. anders als kâm (wie ä in kämmen) und unter d. Egypt. gewöhnlich kâm als ob كام geschrieben. Die Regeln, die die Grammatiker über die Imâlé aufstellen scheinen mir überhaupt sehr willkührlich und sehr entbehrlich zu seyn. Wer die Aussprache der Arabischen Consonanten inne hat und den Vocal kennt, kann gerne nicht fehlen ihm den rechten Laut zu geben. Die höhere oder tiefere Modulierung muss Naturverhältnissen oder Nachahmung fremder Aussprache, wofür die den Türken ك unterwürfigen Araber berüchtigt sind, zugeschrieben werden. So hört man in den

meisten Theilen von Syrien das volle gedehnte a wie ä ausgesprochen z.B. ثلاثة *thelâthé* رقبات *raḡabât* etc. Auch die Beduin. haben diesen Laut von ä oder e in Fath; bis jetzt habe ich aber diese Fälle nicht unter Regeln bringen können. Einige Beispiele mögen zur Erläuterung dienen. لَيْنٌ wird ausgesprochen läbän, لَيْبِكُ *läbbeik*, بَدَنٌ *bädän*, بَدْرِيٌّ *bädrî* مَكَّةٌ *mäkká*, *mäkkat* oder *mäkkatin* (mit Tanwîn) مَكَارٌ *makkâr*, كَلَامٌ *kallam* كَلَامٌ *kêlâm*, بَلٌ *bäl* und *bälî* und *bälà* بَلَدٌ *balad* دَلَىٌّ *dallà* دَلْوٌ *delw* مَنَّانٌ *mann* مَنْ مَانٌ *män* قَيْسٌ *ḡeis* طَىٌّ *ṡay* aber *ṡay* und so weiter. Das Fath aber in كَلْبٌ und das in قَلْبٌ möchte ich mit dem selben a aussprechen, obgleich der Klang des Vocals durch die verschiedenen Consonanten ein wenig modificirt ist. – Was Ḍamm anbelangt hat es ziemlich denselben Laut bey allen Arabern. In einer Sylbe, wo es durch ein و gedehnt wird, klingt es doch gewöhnlich nicht so breit und tief bey den Beduin. als bey den Egypt. سَوْقٌ z.B. klingt bey d. Bed. wie *sûḡ* mit einem u wie in Kugel oder vielleicht ein wenig mehr zusammengepresst wie das Schwedische u in *supa* oder das Engl. u in *put*, bey den Egypt. aber wie o in dem Schwedisch. os od. das Engl. oo in *boot*. Wie aber H. Lane behaupten kann dass das Ḍamm mit ح und ع wie das o in *obey* klingt, verstehe ich gar nicht, oder mein Ohr muss sich gewaltig irren. كَحْلٌ بَعْدَ عَرَفِ حَبٍ werden alle bey den Bed. mit einem u wie das Schwedische ausgesprochen, und bey d. Egypt. mit u, das vielleicht ein wenig in ö hinüberspielt; aber ein o habe ich nie in diesen Worten heraushören können. Dasselbe gilt von لَغْوٌ و لَغْوَةٌ *ḡaw* habe ich immer *ḡilm* gehört. Von Kesr kann ich überhaupt nichts sagen als dass es immer und bey allen Arabern voller und dem e näher klingt als unser i, wie es denn dem Arabischen Organe ganz unmöglich ist einen so dünnen und seichten Vocal herauszubringen wie das Europäische i.

Zu der allgemeinen Regel, die H. Lane für die Betonung aufstellt, möchte ich hinzufügen dass, wenn zwei durch Dehnungsbuchstaben verlängerte Sylben in einem Worte zusammenstossen, die Betonung auf die zweite fällt und die erste nur gedehnt ausgesprochen wird. So hat in سَاعَاتٍ مَرْزُوقُونَ دِكَاكِينَ den Accent ausschliesslich auf die letzte Sylbe. Die Ausnahmen حَمْرًا عَلَيَّ اللهُ gelten nicht bey d. Bed. Die zwei ersteren haben den stärkeren Accent auf die letzte Sylbe und das letzte beinahe immer auf die erste, weil sie als Artikel gilt. Das Masculin von حَمْرًا heisst bey d. Beduin. حَمْرٌ *ḡamár* mit dem Accente auf die letzte Sylbe statt اَحْمَرٌ. Dasselbe gilt von den meisten Worten von dieser Form z.B. خَضْرٌ statt اَخْضَرٌ. Dagegen sagt man اَخِيرٌ statt

خير und اسود aswad nie سَوَد auch nicht iswid wie allgemein in Egypt. In der Regel N:o 2 wird bey d. Bed. gewöhnlich der gravis Accent stärker gehört. Die Imperativ Hamzé wird so kurz ausgesprochen dass sie beinahe gar nicht gehört wird. ارمى und ارموا klingen ungefähr rmî und rmoo. Wird nun ein Suffix angehängt, so verschwindet der erste Accent ganz und gar und ارمىنى und ارموه klingen irmînî und irmôoh, wie jetzt immer das Suffix der dritten Person ausgesprochen wird. انا عصى قتى und dergleichen Wörter haben den stärkeren Accent auf die letzte Sylbe bey d. Bed. und folgt ein anderes Wort oder ein Suffix geht die erste Betonung ganz verloren z.B. انا حمار ānāḥmâr, عساک 'āsâk. Die Regel N:o 3 gilt nicht bey d. Bed. رمى لىن بلد u.a. haben immer den accent auf die letzte Sylbe und klingen bālād lābān, ramâ. Wenn ein solches Wort Tanwîn haben soll, muss ein anderes Wort folgen, und dann rückt der Accent vorwärts auf das folgende Wort und das erste hat keine Betonung z.B. بلد زىن bālādīn zéin, wo keine Sylbe im ersten Worte betont wird. So auch بيضا يد iādīn béidâ etc. In Wörtern wie قلب wo die erste Sylbe durch Position lang ist hat diese Sylbe den Accent, nie die Tanwîn Endung. Wird aber ein anderes Wort hinzugefügt wie es in der Sprache beinahe unvermeidlich ist, geht dieser Accent auf das folgende Wort z.B. قلب قوى kālībīn kâwwy. In Wörtern aber, wo der zweite Buchstab der ersten Sylbe ein غ ° ح ° خ wird immer von den jetzigen Beduin. diesem Buchstaben ein kurzer Hülfsvocal gegeben, der denn auch die Betonung bekommt z.B. ظهْر wird ausgesprochen ḡhūhūr بَحْر baḡhâr بُحْل bukhúl ثَغْل thaghál etc. Auch Verba die mit einem von diesen Buchstaben anfangen haben im Aorist diesen Hülfsvocal z.B. يهالك iahalak oder jihilik يحفر iahafar يخرج iakharag oder jukhurug, يغشى iaghashi etc. wie denn im allgemeinen die Bed. diese Buchstaben nicht gerne ohne diesen Hülfsvocal aussprechen z.B. دهنًا mahalab etc. Die 4:te Regel kann überhaupt nicht gerne in der Sprache angewandt werden. Wörter wie قلب und بلد verlieren im Waḡf die Schluss Endung und in Verbindung mit anderen Wörtern rückt der Accent vorwärts auf das folgende Wort. رقبة hat den Accent den H. Lane angiebt رقيات aber hat die Betonung ausschliesslich auf die letzte Sylbe. Die 5:te Regel gilt nicht bei d. Beduin. und قائمة رقبة und مكسرة mit dem egyptischen Accente, den H. Lane angiebt, ausgesprochen klingen dem Beduin. Ohre ganz abscheulich. Das erste Wort klingt ráḡābātīn; wie oben aber angedeutet, muss, wenn es Tanwîn haben soll, gerne ein anderes Wort folgen, welches denn die Betonung erhält. Wenn

dieses Wort mit einem andern zusammengehängt wird z.B. mit einem Suffix wie رقبتك *raqbatuk* wird es im Egypt. gewöhnlich *raqábták* ausgesprochen, in der Wüste aber رقبatak *raqbatak*. قائمة *qáimat* und مكسرة *makšara* haben den Accent, das erste Wort auf die erste Sylbe, das zweite auf die zweite und erleiden in keinem Falle die Egypt. Betonung. Die 6:te Regel verträgt sich auch nicht mit dem Beduin. Ohre. رقبة الاسد *raqbat al-asad* hat immer bey d. Bed. den Accent auf dem Artikel und klingt *rakabatúlasad* oder *rakbatúlasad*; in Egypt. gewöhnlich *rakábtulásad*. So auch die übrigen Beispiele, wie denn im Allgemeinen immer der Artikel in der Beduin. Sprache stark betont wird. Die unter N:o 7 angeführten Beispiele haben auch keinen andern Accent als den auf die gedehnten Sylben. Die 8:te Regel verstehe ich nicht; die Beispiele aber ممالك *malálik* und ضربتن *šarabtinna* können nach meinem Ohre nicht anders accentuirt werden als *mēmálík* und *dārabtúnna*. مدرجت *madraǧat* und تدرجت *taǧraǧat* haben den Accent, das erste auf die Penultima und das zweite auf die zweite Sylbe. Nichts verräthet so den Egypt. Fellah als die Beobachtung der 9:ten Laneschen Regel. Die Betonung der zweiten Sylbe in den Formen انفعل *infʿal* und افتعل *iftʿal* kann das Beduin. Ohr nie und in keinen Formenbildungen ertragen. Der Accent liegt immer hier auf die erste Sylbe. Selbst in den Verben مضاعف *mušāʿaf* hat immer die erste Sylbe den Accent z.B. تندل *tinǧal* als ob es *tindalil* wäre nicht *tindáll*. Einem ungewohnten Ohre klingt es wie Aor. von نذل *naǧal*. Dasselbe gilt von ربنا *rubna* und خاتمه *ḫatma*, wo die Beduin. nie der zweiten Sylbe irgend einen Accent geben. رمانا *rumana* und رماه *ruma* werden auch bei d. Bed. so wie in Egypt. ausgesprochen; له *la* bildet in der jetzigen Sprache gewöhnlich nur eine Sylbe, die in d. Wüste *lah* und in Egypt. *luh* ausgesprochen wird. لهم *lahem* hat bei den Bed. die Betonung auf die letzte, nicht wie in Egypt. auf die erste Sylbe. Die Regel von فاعل فعل *faʿal faʿal* und افعال *afʿal* gilt auch nicht in d. Wüste. Das Wort كذا *kaǧa* wird nicht gerne von den ächten Bed. gehört, sondern هيك *hiik*, hat aber bei ihnen den Accent auf die letzte Sylbe. Dasselbe gilt von اما الا فما *ama al-ifa ma* und على ما والله *ʿala ma wa-llah*. Die Anmerkungen über الله *allah* und ما *ma* werden streng gefolgt von d. Beduin. Die Regel von كتبوا لي *kaṭbuwa li* gilt auch bei den Bed. und solche zusammensetzungen haben immer den starken Accent auf die Sylbe, die dem letzten Worte vorau[s]geht. Die angedeutete Regel von يخ لك *yaḫ lak* gilt ausschliesslich besonders in Negd wo es *bakhállak* ausgesprochen wird. Marḥaban *bika* mit dem Accente auf die preposition klingt dem Bed. Ohre widerlich: nach der Analogie sollte es *marḥabámbak* ausgesprochen werden, wird aber nicht gerne so gebraucht. Die 11:te Regel ist der Beduinen Sprache

gerade entgegengesetzt. Der Artikel hat immer den Accent in der Wüste. Z.B. اللين *állābān* القلب *álqalb* القول *álkawl* البحر *álbāḥār* العصى *álāṣā*. In Egypten hat die erste Sylbe des Wortes den Accent wie H. Lane angiebt; in Mesopotamien und zum Theil auch in Syrien ist der Beduin. Accent der allgemeine.

Was die alten grammatikalischen Formen betrifft, so sind bey den Beduinen die Folgenden noch im allgemeinen Gebrauche: im Nomen wird das Tanwīn noch immer gehört, so bald man über die Gebirge gekommen ist, die sich längs der Küste des Rothen Meeres hinzichin. Bey den Beduinen d. Peträischen Halbinsel und bey den Ḥuweitāt und anderen, die auf d. Westlichen Seite dieses Gebirges oder in den Gebirgen selbst (التَّهَمَّة) leben wird das Tanwīn nur Ausnahmsweise gehört, obgleich es ihnen doch nicht fremd zu seyn scheint. Das jetzige Tanwīn hat doch keine andere Endung als *in* z.B. رجل *ragulin* امرأة *imra'tin* etc. Zuweilen hört man selbst in der regulären Plural Form das Tanwīn z.B. نازلين *nāzilīnin*. Wenn nach dem Tanwīn ein kurzes Wort wie *und* *به* *له* zu stehen kommt geht die Tanwīn Endung mit dem Folgenden Buchstaben in einen dunkleren Nasal Laut über, der denn auch immer die Hauptbetonung bekommt z.B. ابن نازلين به (يعنى الجبل) *nāzilīnimbah* ام لى *ibnīlli* ein Sohn von mir ام لى *ummīlli* meine Mutter اخو لك *akhwīllak* ein Bruder von dir etc. Solche zusammensetzungen sind überhaupt sehr beliebt bei den Beduinen und man sucht sie so viel als möglich zu bilden. So bald aber das zu tanwinierende Wort am Ende wenn auch der kleinsten Periode steht giebt man ihm nicht die Tanwin Endung sondern wendet die Regel vom Waḳf an z.B. هذا هواً شين ما نسفر به *ḥāḏā ḥawā' šīn mā nāsfar bih* das ist ein schlechtes Wetter, worin man nicht reisen kann, in welchem Satze das Wort شين kein Tanwīn hat. Die Regeln der alten Grammatiker über *منصرف* und *غير منصرف* beobachten die jetzigen Beduinen nicht, man kann z.B. sagen *مصر* und *طلحة* etc. Die Singular Endung *un* habe ich, wenn ich die studierten Sheikhe ausnehme, nur ein einziges Mahl von einem jungen Mädchen in Negd gehört, und dann auch mit einem so unklaren und dünnen u Laute, dass es mir beinahe wie ein *i* geklungen ist. Die Tanwin Endung *an* wird in der Regel nicht von den Beduinen gebraucht, selbst wo sie eine adverbial Endung ist z.B. ايدا *ida* wird bey d. Bed. ausschliesslich *abadā* nicht *abadan*, wie in Syrien und Egypten, ausgesprochen. اهلا وسهلا *ahlâ* klingen gleichfalls *ahlâ* (oder öfters *halâ*) *wa sahlâ* etc. Diese Accusativ Endung *an* wenn sie adverbialiter gebraucht wird, ist der einzige Ueberrest des Tanwīns bey den Egypt. und Syrier. Die verschie-

denen Casus Endungen werden auch nicht nach den grammatikalischen Regeln mehr gebraucht. Man hört sie aber doch in gewisser Hinsicht in verschiedenen Stämmen. So habe ich immer bey den Ṭuwarâ Beduinen Damm gehört durch alle Casus: z.B. مررت بَعْمُكُ, جاء عَمُّكَ, مرحبًا رايته عَمُّكُ selbst مرحبًا رايته عَمُّكُ. ابن عمي und بك. In Negd hat dieser kurze Vocal öfters den a-Laut und in Egypt. und Syrien beinahe ausschliesslich den von i. Dualis ist im allgemeinen Gebrauche bei allen Arabern und wird mit einer gewisser vorliebe angewandt. In Egypt. wird unter den Fellahs mit مرحبا gegrüsst und darauf geantwortet مرحبتين. Es wird in sehr verschiedenen Redensarten angebracht z.B. بدي اكلمك كلمتين ich habe dir paar Worte zu sagen etc. Die Endung *ân* im Dualis habe ich nur in zwei Wörtern gehört nämli. عُفَّان und عودان, die sehr oft von den Stämmen Benî 'Uqbâ und Benî 'Aṭiyâ gebraucht werden in der Bedeutung vom egypt. بعدين d.h. nach einer Weile, kurz nachher. Dies Wort بعدين, das immer ba'dân ausgesprochen wird in Egypt. scheint Lane in den Ausnahmen von der Regel 12 Seite 180 für eine verdorbene Aussprache des Wortes بعدًا zu halten. Ich möchte es lieber für eine Dual Form halten. Zuweilen habe ich die Dual Endung *ân* versuchsweise unter den Beduinen gebraucht, und bin immer verstanden worden. Das Epithet und das Prædicat von einem Dualis wird gewöhnlich in Pluralis gesetzt. Die gewöhnliche Form vom regul. Plural ist bey allen Arabern *în*. Doch hört man sehr oft in Negd, nie in andern Ländern die Nominat. Endung *oon*; und es zu bemerken dass man es vom Volke und selbst von Weibern hört, nicht allein von denen, die lesen und schreiben können. Die regul. Femin. Endung *ât*, die in Adjectiva bey den Egypt. beynahe ganz verloren gegangen ist, wird immer so wohl unter den Beduin. als den Syriern gebraucht. Man sagt مزيونات und بنات زينات wo die Egypt. allgemein طيبة بنات und selbst طبيين sagen. In Syrien wird diese Form oft wie ein Diminutiv gebraucht z.B. طوطونات tytynât (bemerken Sie Herr Professor die Türkische Aussprache!) ein bisschen Taback u.s.w. Von den Pronomina ist das Femin. هن das bey den Egypt. ganz verloren ist, bey den Beduin. noch im allgemeinen Gebrauche, wird aber *hin* ausgesprochen. Eine Eigenheit bey d. Bed. ist ohnediess dass sie sehr Diminutiv Formen lieben, die man sonst sehr selten in Egypt. und Syr. Hört. Eine andere Eigenthümlichkeit ist dass sie immer den Artikel mit einem vorgesetzten *h* aussprechen. Man sagt z.B. عبد الله المحمود hâssaná hâdhi oder hâdhi عبد الله المحمود hâdhi halmaḥmood d.h. sohn von Maḥmood البيت halbeit etc. Und das darf nicht, wie

vermuthet werden könnte, als eine Verkürzung von هذا angesehen werden, weil diess Pronom. in der jetzigen Beduin. Sprache gewöhnlich nach seinem Substant. gesetzt wird. – In den Zeitwörtern sind folgende Formen bey den Bed. in gebrauch. فعلتُ فعلتُ فعلتُ فعلتُ فعلتُ. Eine sehr ausgebreitete und unter d. Bed. und Syriern gewöhnliche Art die erste Person Sing. auszusprechen ist فَعَلْتُ wie die 3:te Pers. Fem. besonders in den Verben اجوف z.B. قُلْتُ kulet anstatt kult. In Verben, deren erste Buchstabe eine hamzé ist wie اكل hört man in Algawf oft kaleit anstatt akalt. Vom Dual im Verbum kann ich mich nicht erinnern je ein Beispiel gehört zu haben. Plural wird folgendermaassen conjugiert فعلن فعلوا welche letzte Form doch immer fa'alín ausgesprochen wird, nie fa'alna, فعلنوا oder فعلتم; فعلتن; فعلتنا habe ich nie gehört, und فعلنا. Im Aoriste unterscheidet man nicht mehr die verschiedenen Mode; der Schlussbuchstabe hat keinen Vocal: doch hört man einen deutlichen Unterschied zwischen لا اقول و لا اقل لم اقل obgleich die letztere Partikel sehr selten und ohne Rücksicht auf die Zeit gebraucht wird. Aorist wird also folgendermaassen flectirt: تفعلين تفعل تفعل نفعلين نفعل نفعلين نفعلون نفعلون نفعلون نفعلون نفعلون. Diese Plur. Endungen in oon werden von allen Beduin. noch gebraucht anstatt die Egyptische يفعلوا و يفعلوا و يفعلوا oder die noch gewöhnlichere يفعلن in d. 3:ten Person, und in der 2:ten obgleich nicht so allgemein gebrauchte تفعلم. Die einzige Eigenthümlichkeit im Imperativ in der Bed. Sprache ist die Fem. Endung افعلين anstatt افعلوا und im Plur. sehr oft افعلون anstatt افعلی und Fem. افعلين. Die energische Form vom Imper. glaube ich mir nur ein einziges Mahl gehört zu haben von einem kleinen Knaben in Baghdâd; da ich sie aber sonst nirgends wahrgenommen, fürchte ich es dann falsch gehört zu haben. – Diess ist nun das Hauptsächlichste, was ich in aller Kürze und Eile von meinen Beobachtungen über die Beduinen Sprache mitzuthemen habe. Nehmen Sie es wohlwollend und nachsichtig auf nebst meiner Versicherung der grossen Achtung die ich Ihnen hege.

Georg Aug. Wallin.

Herr Professor!

Jag är skyldig ert ett tack för såväl ert senaste brev som det diplom över ordinarie medlemskap i tyska orientälskapet som jag nyligen erhöill. Som svar på

de frågor som ni hedrade mig med i ert brev, ber jag er för tillfället vara vänlig och hålla till godo med följande i all korthet formulerade anmärkningar.

Nyanseringen i uttalet av vokalerna, där beduinernas dialekt skiljer sig från invånarnas i de turkisk-arabiska länderna, tycks mig närmast bero på att de förra överhuvudtaget artikulerar konsonanterna bestämdare och säkrare än de senare; jag kan i allmänhet inte se konsonanterna som annat än modifikationerna genom vilka vokalerna erhåller sin olika klang. Hos de flesta av dessa arabiska stadsbor och särskilt hos egyptierna är flera konsonanter helt otydliga, som *th*, *dh*, *z*, andra utbytta mot besläktade bokstäver, som *q* mot *hamza*, andra artikuleras djupare, sällan högre, i talorganet som *h*, ' , mer eller mindre även *ş*, *t*, andra anges inte tillräckligt tydligt som *sh*, en bokstav som i Egypten gradvis verkar övergå i *s*, andra uttalas olika på grund av dialektskillnader som *j/g*, *q*, *k*, andra förenklas genom slarv eller lättja i uttalet, som *al-muqalqala*, vars skarpa efterljud jag hittills hört tydligt hos endast mycket få stammar, och överhuvudtaget verkar det organ som krävs för att artikulera varje bokstav ha mer eller mindre förlorat sin precision, och därmed har också vokalernas olika klang modifierats. Som mästaren lägger fingertoppen på en avgränsad punkt på instrumentets sträng för att frambringa varje ton och därför ger också tonen sin fulla klang, medan dilettanten osäkert famlar omkring runt den rätta punkten och vanligtvis anger tonen för högt eller för lågt, dock alltid obestämt eller ängsligt, så är det också i språken. Hos beduinerna är den punkt i talorganet där varje bokstav skall artikuleras skarpt avgränsad och bestämd; hos de övriga arabisktalande nationerna är den mera vacklande och obestämd, och därför är också uttalet i allmänhet och vokalernas klang i synnerhet djupare eller högre, bredare eller skarpare allt efter de naturförhållanden som det i ett främmande land inplanterade språket utvecklats i och allt efter det inflytande det utsatts för från andra folkgrupper och främmande språk. Samma skillnad, som man kan iaktta mellan exempelvis de tysktalande i mellersta Tyskland och de i Östersjöprovinserna, och kanske i ännu högre grad mellan de äkta svenskarna och oss finländare, tycker jag mig ha funnit mellan beduinernas och de övriga arabernas dialekter. Beduinernas språk låter som ett ursprungligt, ett så att säga medfött, de turkiska arabernas som ett inlärt. Språkets egentliga doft har gått förlorad i det främmande landet; det folk som först tagit det dit förlorar undan för undan precisionen och säkerheten i talorganet genom umgänge och uppblandning med andra nationer, och försöker alltefter det nya landets natur kompensera denna obestämdhet och talorganets omkringfamlande antingen med en viss bredhet och högtidlighet eller med en viss skarphet och en spetsig

accent. Så ter det sig för mig naturligt att till exempel egyptierna, i sitt platta, av den majestätiska Nilfloden genomströmmade land, välsignat av en evigt huld natur, försökte ersätta livligheten och friskheten hos det ursprungliga beduinspråket, som så småningom suddats ut hos dem, med en viss högtidlig bredhet och en allvarlig alltid återkommande periodisk ton och en ofta till affekterat eftertryck stegrad ordaccent; medan förhållandet bland de syriska bergsinvånarna är det rakt motsatta. Mesopotamerna verkar överhuvudtaget mer än något annat folk bland invånarna i de turkisk-arabiska länderna ha bibehållit det ursprungliga ökenspråket i sin renhet, även om jag inte kan förtiga att perserna utövat ett stort inflytande här. Så skulle jag vilja tillskriva egyptiernas tendens till ett brett uttal det öppna a-ljud, som de ofta ger 'i, och det öppna o-ljud, som de ger 'u. Till exempel uttalas 'indānā i Egypten vanligen 'andéne, med betoningen uppenbart helt felaktigt på det korta fathā i penultima, i öknen 'indēnā med en vokal, som uttalas mellan i, ä och ö: 'uthmān uttalas av egyptierna 'osmān med ett o som i det tyska Ostern, av beduinerna 'uthmān med ett u som kommer nära ö, ungefär som det engelska u:et i utter. Även i 'a hör man vanligen en liten nyansering i fathā. Bland egyptierna exempelvis låter 'alīy som 'aly med ett öppet a, bland beduinerna mera som 'āly eller 'ōly. En liknande modulation tror jag mig ha funnit i bokstaven ḥ:s vokaler, med denna bokstav övergår kasra vanligen i ett ö och damma i ett öppet o i Egypten. Så låter även den genom a eller u uttänjda stavelsen efter ṣ, ṭ, ḏ (uttalad som ett ḏ eller ett z) som i *sultān*, *ṣāhib*, *ḏāhir* också i ord som *ṣabb*, *ṭayyib*, *ḏahr* vanligen djupare och närmare o bland egyptierna, eftersom uttalet av dessa konsonanter och de därav beroende vokalljuden inte är så starkt avgränsat som bland beduinerna. Det verkar som om man riktigt ängsligt ville hålla fast uttalet av dessa tunga konsonanter och därför artikulerar dem riktigt djupt i strupen och uttalar dem med riktigt breda vokaler. När man dock själv senare blev medveten om det här breda uttalet och fruktade att det kunde ta överhanden, övergick man från att förebygga det till den raka motsatsen, jag menar uttalet av fathā genom imāla, vilket grammatikerna sedan lagt till reglerna och H. Lane nyligen beskrev så noggrant i sin avhandling i tidskriften. Vanligen uppges imāla som en egenhet hos stammarna Tamīm, Asad och Qais. Alla dessa stammar har bebott landskapet Jabal Shammar, det gamla Jabalā Ṭayyī och ännu i våra dagar är hela byar (huvudsakligen fyra) befolkade av resterna av Tamīm. De bedriver åkerbruk och står i livlig förbindelse med Bagdad och tar än i dag gärna efter stadsbornas och persernas språk, så att de hos grannstammarna Shammar och 'Anaza fortfarande är kända för att ha en egen och avvikande dialekt. Samma

uttal av fatha förfinat genom imāla hör man ännu oftare hos egyptierna och syrierna och de regler som H. Lane ställer upp är fullkomligt riktiga när det gäller den egyptiska dialekten men kan inte tillämpas på beduinenspråket. I de flesta undantag han gör från regeln att fatha uttalas som a, har denna vokal i själva verket behållit det fulla öppna a-ljudet hos beduinerna. I undantaget till regel nr 1 uttalas *maṣṣat* bland beduinerna alltid maṣṣat, även om uttalet av fatha i denna feminina ändelse är beroende av den föregående konsonanten och oftare låter som et än at. Exempelvis uttalas *ḥallat* ḥallet och *sharibat* sharibet eller oftare *shirbet*, men *bakat* bakat och *maraqat* marakat o.s.v. I öknerna uttalas *yakhruj/g* och *nakhruj/g* aldrig genom imāla utan med ett öppet a eller ännu oftare av såväl egyptierna som beduinerna iukhrug och nukhrug: *yanqul*, *qaruba*, *ṣairaf* tål likaså inget imāla hos beduinerna: *yarkab* uttalas också med ett a, eller vanligare jirkab av alla araber. *shaj/gar*, *j/gaihar*, *maghfar*, *faraḥa*, *haram* har alla det öppna a-ljudet; men *sharīf* har en så kort vokal att det nästan låter som shrīf. *ishtarat* och *j/garā* låter däremot som ishtarat och garā, det senare till och med i Egypten i mitt öra. Artikeln uttalas bland beduinerna aldrig annorlunda än al med ett öppet a. *minā*, *ramā*, *ḥamrā*, *muṣṭafā* tål inget imāla och låter motbjudande i beduinens öra om de uttalas med e i stället för a på slutet. De suffix som slutar på 'alif uttalas likaså med ett rent a, till exempel *darabatnā* darabatnā. *sana* uttalas sanā, *salāma* sēlāmē, *qubba* qubbā, *ḥaraka* ḥarakē, *'aqaba* 'aḳabā, *hirra* hīrrā, *khaira* kheirā, däremot uttalas *khīra* khīrē. Överhuvudtaget är det fatha som föregår denna ändelse mycket obestämt och verkar knappast kunna föras tillbaka på regler. Den regel som Lane ställer upp under nr 10 för diftongerna *au* och *ai* gäller också bland beduinerna. Den förstnämnda går dock genom en märkvärdig egenhet ofta över i ett långt ā hos beduinerna, exempelvis *lau*, en partikel som nästan uteslutande låter som *lā*. *mauj/gūd* låter även mycket ofta som māgood. Det vanligaste uttalet av denna diftong bland alla dagens araber är det franska *au* och av *ai* det franska *ei*, med beaktande av de anmärkningar och undantag som H. Lane gör. Bland undantagen till nr 14 uttalas *ibratun* hos beduinerna *ibratun* och *malakū* malakoo och *manj/ganūn* manganoo. När *yaduqq*, *taduqq* och *naduqq* uttalas med fatha tar de inget imāla; det förstnämnda låter nästan oftare som iduḳḳ. Men hur Lane i nr 16 kan påstå att *bandar* uttalas bandar och *kam* kam kan jag inte begripa. Det förstnämnda har jag varken bland araberna eller bland perserna någonsin hört som annat än Bender (som e i det tyska Bengel), det senare bland beduinerna aldrig som annat än kām (som ä i det tyska kämnen) och bland egyptierna vanligen kām, som om det skrevs *kām*. De regler som grammatikerna ställer

WALLIN I ETT BREV TILL GEITLIN DEN 3 MARS 1847: "DE ÄRO OUTSÄGLIGA VÄNNER
OCH OM DETTA DJUR EJ FUNNES, STODE ARABIENS ÖKNAR TOMA OCH OBEBODDA.[...] EJ
UNDER DERFÖRE, OM DET BLIFVIT EN REGEL I DEN GAMLA ÄKTA ARABISKA POESIEN, ATT
BÖRJA HVARJE SKALDESTYCKE MED NÅGRA LOFVERS ÖFVER DETTA DJUR, OCH ATT DENNA
REGEL ÄNNU FORTLEFVER OCH IAKTTAGES AF NUTIDENS ARABISKA SKALDER."

SE WALLIN 2013, S. 339. FOTOGRAFI CA 1910, OKÄND FOTOGRAF.

upp om imāla ter sig för mig överhuvudtaget mycket godtyckliga och överflödiga. Den som lärt sig uttalet av de arabiska konsonanterna och är bekant med vokalen kan svårligen misslyckas med att uttala den rätt. Den högre eller lägre modulationen måste tillskrivas naturförhållanden eller imiterandet av ett främmande uttal, som de araber som är underkastade turkarna är kända för. Således hör man i de flesta delarna av Syrien det fulla utdragna a:et uttalas som ä, exempelvis *thalātha* thelāthé, *raqabāt* raqabât, etc. Även beduinerna har detta ä- eller e-ljud i fatha; hittills har jag dock inte lyckats ställa upp regler för dessa fall. Några exempel kan kanske tjäna som närmare förklaring. *laban* uttalas läbän, *labbaik* läbbeik, *badan* bädän, *badrī* bädrī, *makka* mäkká, *mäkkat* eller *mäkkatin* (med tanwīn) men *makkār* makkâr, *kallam* kallam, *kalām* kēlām, *bal* och *balā* bäl och bälä men *balad* balad, *dallā* dallä, *dalw* delw, *mann* mann, *man* män, *qais* keis men *ṭayy* ṭay och så vidare. Men fatha i *kalb* och i *qalb* skulle jag vilja uttala med samma a, även om vokalens klang är något modifierad genom de olika konsonanterna. – Vad gäller ḍamma så låter den rätt lika hos alla araber. I en stavelse där den förlängs genom *u* är den dock vanligen inte så bred och djup bland beduinerna som bland egyptierna. *sūq* låter till exempel bland beduinerna som *sūḳ* med ett *u* som i det tyska Kugel eller kanske något mer sammanpressat som det svenska *u:et* i *supa* eller det engelska *u:et* i *put*, men hos egyptierna som *o* i det svenska *os* eller det engelska *oo* i *boot*. Men hur H. Lane kan hävda att ḍamma med *ḥ* och ' låter som *o* i *obey* förstår jag inte alls, eller så måste mitt öra missta sig enormt. *ḥubb*, 'urf, *bu'd*, *kuḥl* uttalas alla av beduinerna med ett *u* som det svenska, och av egyptierna med ett *u* som kanske övergår en aning i *ö*; men ett *o* har jag aldrig kunnat uppfatta i dessa ord. Detsamma gäller för *lughā* och *lughawī*. *ḥilm* har jag alltid hört ḥilm. Om *kasra* kan jag inte säga någonting alls förutom att den av alla araber uttalas fylligare och närmare *e* än vårt *i*, som om det är helt omöjligt för det arabiska talorganet att frambringa en så tunn och platt vokal som det europeiska *i:et*.

Till den allmänna regel, som H. Lane ställer upp för betoningen, skulle jag vilja tillägga att när två stavelser som tänjts ut med förlängningsbokstäver möts i samma ord så ligger betoningen på den andra och den första uttalas enbart förlängd. Således har *sā'āt*, *marzūqūn*, *dakākīn* betoningen uteslutande på sista stavelsen. Undantagen *ḥamrā*, 'alīy, *allāh* gäller inte hos beduinerna. De två förra har den starkare betoningen på sista stavelsen och det sista nästan alltid på den första eftersom den räknas som artikel. Maskulinum av *ḥamrā* heter hos beduinerna *ḥamar* ḥamár med betoningen på sista stavelsen i stället för *aḥmar*. Detsamma gäller för de flesta ord i denna form, exempelvis *khaḍar* i stället för

akhḍar. Däremot säger man *akhyar* i stället för *khair* och *aswad* *aswad* aldrig *sawad* inte heller *iswid* som allmänt i Egypten. I regel nr 2 hörs vanligen den grava accenten starkare hos beduinerna. Imperativ-hamza uttalas så kort att det nästan inte hörs alls. *armī* och *armū* låter ungefär som *rmī* och *rmoo*. Ifall man lägger till ett suffix så försvinner den första betoningen helt och hållet och *irmīnī* och *irmūhu* uttalas nu *irmīnī* och *irmōoh*, såsom suffixet för tredje person nu alltid uttalas. *anā*, *'aṣā*, *fatā* och liknande ord har den starkare betoningen på sista stavelsen hos beduinerna och om ett annat ord eller ett suffix följer så försvinner den första betoningen helt, exempelvis *anā hmār ānāhmār*, *'aṣāk 'āsāk*. Regel nr 3 gäller inte bland beduinerna, *balad*, *laban*, *ramā* och andra har alltid betoningen på sista stavelsen och låter som *bālād lābān*, *ramā*. För att ett sådant ord skall ha *tanwīn* måste det följas av ett annat ord, och då flyttas betoningen framåt på det senare ordet och det första har ingen betoning, exempelvis *baladīn zain* *bālādīn zēin*, där ingen stavelse betonas i det första ordet. Likaså *yadīn baiḍā* *iādīn bēiḍā* etc. I ord som *qalb* där den första stavelsen är lång genom sin position så har denna stavelse betoningen, aldrig *tanwīn*-ändelsen. Men om ett annat ord läggs till, vilket är nästan oundvikligt i språket, hamnar betoningen på det följande ordet, exempelvis *qalbin qawīy* *qālbīn qāwīy*. Men i ord där första stavelsens andra bokstav är *h*, *ḥ*, *kh*, *gh* ger dagens beduiner alltid denna bokstav en kort hjälpvokal som sedan också betoningen faller på, exempelvis *zuhr* uttalas *dhūhūr*, *baḥr* *baḥár*, *bukhl* *bukhúl*, *thaghl* *thaghál* etc. Även verb som börjar med någon av dessa bokstäver har i aorist denna hjälpvokal, exempelvis *yahlak* *iahalak* eller *jihilik*, *yahfar* *iahafar*, *yakhrāj/g* *iakharag* eller *jukhurug*, *yaghshī* *iaghashi* etc. då beduinerna i allmänhet ogärna uttalar dessa bokstäver utan denna hjälpvokal, exempelvis *dahnā* *dahanā*, *maḥlab* *maḥalab* etc. Den 4:de regeln kan överhuvudtaget inte gärna tillämpas på språket. Ord som *baladun* och *qalb* tappar i *waḥf* slutändelsen och i förbindelse med andra ord skjuts betoningen framåt på det följande ordet. *raqaba* har den betoning som H. Lane uppger men *raqabāt* har betoningen uteslutande på sista stavelsen. Den 5:e regeln gäller inte bland beduinerna och *raqaba*, *qā'ima* och *mukassara* uttalat med den egyptiska betoning som H. Lane uppger låter helt avskyvärd i beduinens öra. Det första ordet uttalas *rāqābātīn*; men om det skall ha *tanwīn* så måste, som antyddes ovan, gärna ett annat ord följa som då får betoningen. När detta ord kombineras med ett annat, till exempel med ett suffix som *raqabtak* uttalas det i Egypten vanligen *raqābtāk*, men i öknen *rāqbatak*. *qā'ima* och *mukassara* har betoningen, det första ordet på första stavelsen, det andra på den andra och tål i inget fall den

egyptiska betoningen. Den 6:e regeln passar inte heller beduinens öra. *raqabat al-asad* har bland beduinerna alltid betoningen på artikeln och låter som raka-batúlasad eller rakbatúlasad; i Egypten vanligen rakábtulásad. Så även de övriga exemplen, eftersom artikeln i beduinspråket i allmänhet får stark betoning. De under nr 7 anförda exemplen har inte heller någon annan betoning än den på de förlängda stavelserna. Den 8:e regeln förstår jag inte; exemplen *mamālīk* och *ḍarabtunna* kan dock efter mitt öra inte betonas på annat sätt än mēmālīk och ḍarabtúnna. *tadahraj/gtu* och *mudahraj/gatun* har betoningen på penultima respektive andra stavelsen. Ingenting avslöjar en egyptisk fallāh som följandet av den 9:de laneska regeln. En betoning av andra stavelsen i formerna *infa'ala* och *ifta'ala* kan beduinens öra aldrig och i inga böjningsformer tåla. Betoningen ligger här alltid på första stavelsen. Till och med i verben *muḍā'af* betonas alltid den första stavelsen, exempelvis *tindall* tındall som om det vore tindalil inte tindáll. För ett ovant öra låter det som aorist av *nadala*. Detsamma gäller för *khātimuhu* och *rabbunā*, där beduinerna aldrig lägger någon betoning på andra stavelsen. *ramāhu* och *ramānā* uttalas även bland beduinerna som i Egypten; *lahu* utgör i dagens språk vanligen endast en stavelse, som uttalas lah i öknen och luh i Egypten. *lahum* har hos beduinerna betoningen på den sista stavelsen, inte på den första som i Egypten. Regeln rörande *fa'ala*, *fā'ala* och *af'ala* gäller inte heller i öknen. Ordet *kadhā* hörs inte gärna av de äkta beduinerna, utan *hīk*, men har hos dem betoningen på sista stavelsen. Detsamma gäller för *kaman*, *kamā*, *ladhā*, *li-man*, *lammā*, *badā*, *wa-lā*, *wa-mā*, *fa-lā*, *fa-mā*, *illā*, *ammā*, *aflā*. Anmärkningarna rörande *wa-llāh* och *mā*, *'alā* följs strängt av beduinerna. Regeln rörande *katabū lī* gäller också bland beduinerna och sådana sammansättningar har alltid den starka betoningen på den stavelse som föregår det sista ordet. Den antydda regeln rörande *bakh laka* gäller uteslutande särskilt i Najd där det uttalas *bakhillak*. Marḥaban bika med betoning på prepositionen låter avskyvärt i beduinens öra: analogiskt sett borde det uttalas marḥabāmbak, men används inte gärna så. Den 11:te regeln är rakt motsatt till beduinspråket. I öknen ligger betoningen alltid på artikeln. Exempelvis *al-laban* állåbān, *al-qalb* álkalb, *al-qaul* álkawl, *al-baḥr* álbāḥār, *al-'aṣā* álāṣā. I Egypten betonas ordets första stavelse som H. Lane uppger; i Mesopotamien och delvis även i Syrien är beduinernas betoning den allmänna. Vad gäller de gamla grammatikaliska formerna så är följande fortfarande i allmänt bruk bland beduinerna: i nomen hörs tanwīn fortfarande så snart man kommer över bergen som sträcker sig längs Röda havets kust. Bland beduinerna på Sinaihalvön och bland Ḥuwaitāt och andra som bor på bergens västra sida eller i själva bergen

(*al-tahama*) hör man tanwīn endast i undantagsfall, även om den ändå inte verkar vara främmande för dem. Dagens tanwīn har dock ingen annan ändelse än *in*, exempelvis *raj/gulin* ragulin, *imra'atin* imra'tin etc. Ibland hör man till och med tanwīn i den reguljära pluralformen, exempelvis *nāzilīnin* nāzilīnin. Ifall ett kort ord som *lahu* och *bihi* ställs efter tanwīn övergår tanwīn-ändelsen med den efterföljande bokstaven i ett mörkare nasalljud, som också alltid får huvudbetoningen, till exempel *nāzilīnin bihi* (*ya'nī al-j/gabal*) nāzilīnimbah, *ibnin lī* ibnīlli en son till mig, *ummin lī* ummīlli min mor, *akhwīn laka* akhwīllak en bror till dig etc. Sådana sammansättningar är överhuvudtaget mycket omtyckta bland beduinerna och man försöker bilda dem så mycket som möjligt. Men så snart det minsta skiljetecken står i slutet av det ord som skulle tanwīneras ger man det inte tanwīn-ändelsen utan tillämpar regeln rörande waḳf, till exempel *hādhā hawā'in shayyin mā nusaffiru bihi* det är ett dåligt väder som man inte kan resa i, en sats där ordet *shayyin* inte har tanwīn. De gamla grammatikernas regler rörande *munṣarif* och *ghair munṣarif* följer dagens beduiner inte, man kan till exempel säga *miṣrin* och *ṭalḥatin* etc. Singularändelsen *un* har jag, om jag bortser från de utbildade sheikerna, hört bara en enda gång av en ung flicka i Najd, och då med ett så otydligt och tunt u-ljud att det för mig nästan lät som ett i. Tanwīn-ändelsen *an* används i regel inte av beduinerna, inte ens där den utgör en adverbialändelse, exempelvis uttalas *abadan* bland beduinerna uteslutande *abadā*, inte *abadan* som i Syrien och Egypten. *ahlan wa-sahlan* låter likaledes som *ahlā* (eller oftare *halā*) *wa sahlā* etc. Denna akkusativvändelse *an* är när den brukas adverbialiter den enda kvarlevan av tanwīn bland egyptierna och syrierna. De olika kasusändelserna används inte heller efter de grammatikaliska reglerna längre. Man hör dem ändå i vissa sammanhang i olika stammar. Så har jag alltid hört *ḍamma* i alla kasus hos Ṭuwara-beduinerna: till exempel *j/gā'a 'ammuka*, *marartu bi-'ammuka*, *ra'aitu 'ammuka*; till och med *marḥabā buka* och *ibnu 'ammī*. I Najd har denna korta vokal ofta a-ljudet och i Egypten och Syrien uteslutande i-ljudet. Dualen är i allmänt bruk bland alla araber och används med viss förkärlek. I Egypten hälsar man bland fallāḥerna med *marḥabā* och svarar med *marḥabatain*. Den används i mycket olika fraser, till exempel *biddī aklamuka kalimatain* jag har ett par ord att säga dig etc. Ändelsen *ān* i dualis har jag bara hört i två ord, nämligen *'ūdān* och *'uqbān*, som mycket ofta används av stammarna Banī 'Uqba och Banī 'Aṭīya i samma betydelse som det egyptiska *ba'dain*, det vill säga efter en stund, kort efteråt. Detta ord *ba'dain*, som i Egypten alltid uttalas *ba'dān*, verkar Lane i undantagen till regel nr 12 sidan 180 anse för ett förstört uttal av ordet *ba'dan*. Jag

skulle hellre vilja anse det för en dualform. Ibland har jag på försök använt dualändelsen *ān* bland beduinerna och alltid blivit förstådd. Dualens epitetet och predikat sätts vanligen i pluralis. Det regelbundna pluralets vanliga form är *īn* hos alla araber. Man hör dock mycket ofta i Najd, aldrig i andra länder nominativändelsen *oon*; och märk att man hör det från folket och till och med från kvinnor, inte bara från de läs- och skrivkunniga. Den regelbundna feminina ändelsen *āt*, som hos egyptierna nästan helt försvunnit i adjektiven, används alltid bland såväl beduinerna som syrierna. Man säger *banāt zayyināt* och *muzayyūnāt* där egyptierna i allmänhet säger *banāt ṭayyiba* och till och med *ṭayyibīn*. I Syrien används denna form ofta som ett diminutiv, exempelvis *ṭūṭīnāt* ṭyṭynāt (lägg märke till det turkiska uttalet herr Professor!) litet tobak och så vidare. Av pronomina används det feminina *hunna*, som helt försvunnit hos egyptierna ännu allmänt bland beduinerna men uttalas *hin*. Det är i alla fall en egenhet hos beduinerna att de älskar diminutivformer mycket, vilka man annars hör mycket sällan i Egypten och Syrien. En annan egenhet är att de alltid uttalar artikeln med ett föreställt *h*. Man säger till exempel *al-sana hādhīhi* hássaná hādhī eller hādhī, 'abdallāh al-mahmūd 'abdallah halmahmūd, det vill säga Mahmūds son, *al-bait* halbeit etc. Och detta får inte, som man kunde förmoda, ses som en förkortning av *hādhā*, eftersom detta pronomen i dagens beduinspråk vanligen placeras efter substantivet. – Bland tidsorden används följande former av beduinerna *fa'al*, *fa'alat*, *fa'lat*, *fa'alti*, *fa'ilat*. Ett mycket utbrett och bland beduiner och syrier vanligt sätt att uttala första person singularis är *fa'alat* som tredje person femininum särskilt i verben *aj/gwafa* exempelvis *qulat* kulet i stället för kũlt. I verb vars första bokstav är hamza som *akal* hör man i al-Jauf ofta kaleit i stället för akalt. Jag kan inte minnas att jag någonsin skulle ha hört ett exempel på duala former av verb. Pluralis konjugeras som följande *fa'alū*, *fa'alna*, den sista formen uttalas dock alltid *fa'alīn*, aldrig *fa'alna*, *fa'altū* eller *fa'altum*; *fa'altunna* har jag aldrig hört, och *fa'alnā*. I aoristen gör man inte längre skillnad mellan de olika modus; slutbokstaven har ingen vokal: man hör dock en tydlig skillnad på *lā aqũl* och *lam aqũl* fastän den senare partikeln används mycket sällan och utan hänsyn till tid. Aorist flekteras således på följande sätt: *yaf'al*, *taf'al*, *taf'al*, *taf'alīn* (används allmänt av beduinerna i stället för det egyptiska *taf'alī*) *af'al*. Dual förekommer inte. Plural *yaf'alūn*, *yaf'alīn*, *taf'alūn*, *taf'alīn*, *naf'al*. Dessa pluraländelser i *oon* används fortfarande av alla beduiner i stället för de egyptiska *yaf'alū* och *taf'alū* eller den ännu vanligare *yaf'alum* i tredje person, och i andra den dock inte så allmänt använda *taf'alum*. Den enda egendomligheten i imperativet i

beduinspråket är den feminina ändelsen *if'alīn* i stället för *if'alī* och i pluralis mycket ofta *if'alūn* i stället för *if'alū* och femininum *if'alin*. Den energiska formen av imperativet tror jag mig ha hört bara en enda gång av en liten gosse i Baghdad; men eftersom jag inte hört den någon annanstans, är jag rädd att jag hörde fel då. – Detta är nu det huvudsakliga som jag i alla korthet och hast har att meddela av mina iakttagelser av beduinernas språk. Ta emot det välvilligt och förståelsefullt tillsammans med min försäkran om den stora aktning jag hyser för er.

Georg Aug. Wallin.

ÖVERSÄTTNING AV ELISA VEIT

Till Norton Shaw

Helsingfors 13/1 1851

Helsingfors 13 Januari 18[...]

Gode Doctor Shaw!

Jag beder Dem tillåta mig härmedelst öfversä[...] Dem min hjertligaste tack så väl för Deras bref af [...] November, som för Presidentens Address, hvilke[...] förr än några dagar efter det förra kom mig t[...] Låt mig försäkra Dem det gör mig stort nöje [...] hågkommen af Dem och det förtjenstfulla a[...] får kalla Dem Dess Secreterare,⁵¹ ock det till, [...] för mig hedrande sätt med uppmaning al[...]spicier företaga en ny resa till Arabien, [...] än förr längtar från hemlandets kalla tun[...] dess tysta bedröfliga lif och den magra torr[...] jag här såsom Professor har, att instafva de[...] unge Studenter vid vårt Universitet. Under dylika förhållanden kunne De lätt tänka att jag hvälfver planer inom mig att ju förr dess hällre kunna realisera det jag alltid skall anse som hufvud syftet för mitt lif, jag menar att blifva satt i tillfälle att återvända till Östern och hufvudsakligen Arabiens öknar. Det är hufvudsakligen ur tvänne olika synpunkter dessa planer kunna ställas i verket och under tvänne olika förhållanden jag kan återvända dit; antingen för att såsom Europeisk resande utforska i vetenskapligt hänseende Arabiens Terra incognita och till den vettgiriga Western och hufvudsakligen Londons lärda Sällskaper lämna resultaterna och detaljerna af mina forskningar; eller ock för att för eget nöje och egen tillfredsställelse i öknens friska natur söka en undflygt

från Europas tryckande Atmosphere och i Beduinens fria muntra och raska lif [i] lugn och ro från Westerns fåfänga flärd och conventionella tvång och såsom fri beduin få lefva och dö bland öknens frie söner. Att sålunda vända ryggen mot vester och ansigtet mot öster är mig lätt och står mig till buds när helst jag vill: skall ock verkställas för eller sednare; men att återvända till Östern såsom Europeisk vetten- skapsman och up[...]t syftemål jag såsom sådan gjort mig och utföra hvad i d[...] hänseende åligger mig, der till fordras mycket som ej står mig till buds. Skall jag såsom sådan återgå till Arabien och utstätta mig för de faror och vedermödor mig *såsom sådan* ovillkorligen der komma att möta och, hvad än mera är, underkasta mig de fordringar och pretentioner Europa och i synnerhet det Sällskap, som utsände mig, säkert ej skulle underlåta att göra på mig och än vidare [...]sta på mig tyngden af de förbindelser och obligationer, hvori [...] komme att stå, då måste jag åtminstone ha den till[...]dsställelsen och det nöjet att kunna få göra min sak *väl*. [...] ville ej nu nöja mig med att på må-få och efter ojämna [...]el steg och osäkra klockor mäta de okända distancerna [...]d slätterna, jag ville astronomiskt bestämma hvarje [...]e plats i det inre af landet åt alla håll dit jag kun[...] tränga, identifiera den gamla rika geographien [...] såsom den nu ligger okänd och begrafven hos de [...]biske Auctorerne,⁵³ med den nya, se landet åt alla [...] som ögonvittne sjelf försäkra mig om sannin[...] stora absolut sterila slätter och sandmoar, som [...] och till en del Orientaliske Geographer med en [...]surance och en sådan märkelig à-plomb sätter [...] på våra chartor i de innersta delarne af Södra Arabien. Men det är ej allenast i rent geographiskt hänseende detta land erbjuder så många intressanta punkter för forskning. Jag ville äfven samla de ursprungliga genuina beduin-lagarna, som säkert från de allra afläg[s]naste sekler ännu fortleva bland detta patriarchaliska folk, och jag förmodar deraf en codex kunde sammanbringas som i intresse och egendomlighet, kanske äfven i humanitet, ingalunda skulle efterge den gamla Saliska eller våra åldriga göthiska förfäders lagar.⁵³ Jag ville vidare samla den rika, nästan outtömliga, ännu lefvande poetiska litteraturen, som säkert i omfång och intresse ej komme att efterge den samling vi ha från äldre tider i den berömda Hamâsá.⁵⁴ Jag ville grundligare ha tillfälle att ethnographicera de olika stammarne, följa deras öfverrumplande och krigiska tåg i forntiden då de i större skaror utflyttade från sina hedar och befolkade de kringliggande odlade och fruktbara länderna, och deras

tysta nästan omärkbara emigrationer i våra tider, som oupphörligt för sig gå till Abyssinien och Negerländren, till Egypten, Syrien, Mesopotamien och Persiska rikets gränser och småningom sprida sig allt vidare och vidare, så att ej sällan omkring Bokhara och Samarkand skola anträffas arabiska colonier, som ända till våra dagar ha bibehållit sin Prophets rena sp[...] tyckes detta fattiga men alltid naturfriska och i grunden h[...]na folk af naturen sjelf vara utsätt att tid efter annan uppfriska bloden i än råa eller [...]den försoffade nationers ådror.⁵⁵ Å ena sidan bevarade dem natu[...] armod i deras eget land från det förfall och den försoffning, s[...] hvilken alltid halfbildade folkslag i rikedom och yppighet [...] utsatte, å andra sidan dref nöden dem ut från sina hem [...] för att söka bergning åt sig sjelf och ge lif åt andra. Jag ville häri [...] söka bestyrkning på en hypothes, jag ej kunnat undgå att upp[...] för mig sjelf, att nämligen Araberne ursprungligen bestå [...]ne olika stammar, den Jemåniska och den Nordliga ell[...]⁵⁶ Den förra leder troligen sitt ursprung från eller åtminstone[...] i närmaste förhållande till Indien, har släktskaps-tyc[...] dess folk och Abyssinierna, emellan hvilka bådas lan[...] egen halfö ligger; den sednare är ren Semitisk, [...] som Judarne, hvars typ och hvars språk de äga. [...] Hi]gâz och Negd, således i midten af halfön, som dess [...] stammar stötte tillhopa och till en del amalg[...] och det var sålunda den Jemåniska bildades [...] utflyttningar bland kringboende nationer. Ty d[...]ligen de som ha emigrerat och befolkat Egypten [...] Mesopota]mien; den Syriska, hvaraf 'Enezé nu utgöra de[...] tribus, ha helst hållit sig hemma i sina öknar.⁵⁷ [...]sakligaste moment till utridande af de Jemåniska folkens äldsta historia och förhållanden är det Himjaritiska språket, som, enligt Fresnels påstående, ännu till en viss grad skall lefva och talas i provinsen Mahrâ på halföns Sydöstra kust.⁵⁸ Det är således dit jag hufvudsakligen ville vända mitt ögnamärke, och det vore de Södra och Sydöstra delarne af landet, som åtminstone för en lång tid komme att ta min forskning i anspråk. Till utförande af sådana och andra linguistiska och ethnographiska planer, jag uppgjort mig för en ny resa till Arabien, behöfs lång tid och stora medel. Icke som skulle jag för egen del och egen välplägning behöfva mycket; ty vore kräslighet och vällefnad mitt tycke och min lust, så skulle jag i sanning ej längta tillbaka till öknen; men den som i detta land vill röra och vända sig efter sitt eget tycke och åt de trakter och på de tider han sjelf vill, behöfver medel att komma fram. Kan han resa som en Derwish eller som beduin,

behöfver han intet, men får då hålla till godo att kanske ett halft eller ett helt år ligga öfver i en by eller ett läger, der han intet kan uträtta, för att afvänta en karawans ankomst, och med den måste han sedan följa kanske åt Wester i stället för Öster eller på långa avvägar söka sig en cirkel-väg, dit han i andra fall kunde fram komma [...]el-väg. En som reser bland Beduinerne måste dessutom vara [...]ikostig och liberal man och om möjligt öfverträffa dem sjelfve [...]na den första och största Nomad dygd. Om han lefver på deras hospitalitet i deras tält, lefva de på hans under [...]esorna och "the odds" äro emot honom, emedan han är ensam och [...] många, ofta en hel här. När der till kommer att jag nu måste skyd[...] icke allenast min egen person, såsom under mina förra resor, u[...] äfven instrumenter och böcker och manuscript, som jag måste [...] med mig, bidra dessa omständigheter naturligtvis till ökan[...] omkostnaderna. Jag måste nu leja ledsagare och försvarare [...]gor, der jag förr alldrig tvekade att våga mig ensam fram, [...] genom mutor förmå de orolige följeslagarne att lämna mig [...]tällen, der *mitt* intresse fordrar att dröja, *deras* att skynda förbi, [...] med små gåfvor vinna deras välvilja och förtroende och med [...] förmå dem att föra mig till ställen, dit de sjelfve kan[...] färdas. Jag upprepar ännu, för att resa i Arabien på [...]nskapen nyttigt sätt fordras lång tid och tillräckliga [...]om alla Sällskaper i London äro så fattiga att det [...]ogr. Sällsk. till exempel ej har att åt en, som de visa [...] af att under egna auspicijer vilja utsända på [...] resor i Arabien, erbjuda mer är hvad [...] en ger åt sin dräng i London i årlig aflöning, [...] oberest af mig åtminstone till dess ett anstän[...] kan göras, eller jag sjelf på annat håll kan forskaf[...] erforderliga medlen för en vetenskaplig resa. Att an[...] anbud, som nu göres mig, och gå tomhändt till öknen och vända tomhändt derifrån tillbaka, vore att vanära mig sjelf och vanära det sällskap, som utsändt mig; och det vill jag ej, ehuru Gudarne veta huru mycket det kostar på mig att måsta ligga här och frysa bort i vår kalla Nord och huru gärna jag uppgåfve Professorskapet med Fädernelands och släktskapsförhållanden för möjligheten att på ett tillfredsställande sätt kunda åter vända till Östern.

Ha godheten fråga M:r Ayrton om han erhållit ett bref från mig från slutet af Juni månad tillika med en Arabisk bok af Sheikh Muhammad 'Ayâd, som jag afsände härifrån med Professor Nordmann och om han vidgjort något för att göra boken bekant hos någon bokhandlare. – Det manuscript, hvarom jag talat, innehållande relationen om min första resa i Arabien har jag nära nog

färdigt, ehuru Engelska språket, som jag åter fördjärfvat mig att begagna, naturligtvis behöfver stor omhyfsning och corrigering. Det blir något vidlyftigare och kommer troligen att uppta innemot 3½ till 4 ark tryckt. Som min tid framdeles kommer att mycket upptagas af andra göromål fruktar jag dock det ej blir färdigt till afsändning före instundande sommar. I hopp att vid tillfälle åter få höra något från Dem och Deras Sällskap framhärdar Deras sannskyldige vän och tjenare Georg Aug. Wallin.

P.S. Ursäkta att jag besvårar med innelykta bref och med anhållan att, om De framdeles vilja hedra mig med någon skrifvelse, De måtte begagna Latinska bokstäfver i stället för de gamla Göthiska, hvilkas läsande gör mig stor svårighet och möda.

Till Frederick Ayrton
Helsingfors vintern 1851⁵⁹

I have to return to You Sir my most sincere thanks for the great trouble You have taken in correcting the paper I had the honour of presenting to the R.G.S. during my stay in London and although I feel fully convinced the motives that induced You to undertake such a tedious and loathsome work were grounded on the Oriental principle of performing good works *lillāhi*⁶⁰ and for their own sake and not upon any especial Good-will of Yours for my own little self I hope You will not spurn to accept the expressions of my warmest gratitude. It is in fact more to the new appearance, I feel assured my paper has taken under your able hands any intrinsic value of its own, that I ought to ascribe the great distinction, wherewith the Council of the Society has been pleased to honour me in adjudging to me the half of the Royal premium for geographical discoveries, a distinction I know myself not to deserve as to yet, but regard as an anticipated and beforehand reward for what I hope I shall find an opportunity of doing in future. As however the paper which D:r Shaw informs me in his last letter has been sent with the maps through the Russian Consulate, is not come to hand, I have not had pleasure of reading it yet but I hope it will not be long more in arriving. I have moreover to call Your attention to a circumstance which if misunderstood/not explained, seems to give You an occasion of taxing me with negli-

gence and probably was/seems to be the reason, why the correspondence, You were kind enough to open with me soon after my having left London with a letter of June past, was abruptly cut off. I duly answered to that letter with an other of 23 of June but as I had to adjoin to it an arabic book of sheikh Muḥammad ʿAyâd in Peterbourgh, which the Author had desired me to send over to some of my acquaintances in London with the request of making it known to Arabic Scholars and Sellers of Oriental books, I profited by an opportunity, which presented itself, for the remittance of the book and the letter by a countryman of mine M:r Nordtmann Professor of Natural history at our University here, who at that time was ready [to] set out on a journey to visit different parts of the Continent and to England. Well remembering the great kindness You always had shewn me during my stay in the Metropolis, and wholly convinced that I would find no abler and more ready man than You with whom to trust the commission of my Arabic friend I took the liberty of adressing the book to You. Professor Nordtmann, when arrived at Paris where intended to make a stay of 5 weeks, left the book and the letter with M:r Mill-Edwards, Membre de l'Institut, Professeur au Museum d'Histoire naturelle à la Faculté des sciences de Paris, Jardin de Plants⁶¹ with the enjoinderment to transmit it to London. That M:r Mill-Edwards/That French-English Naturalist appears however to have been as negligent in executing the commission as ours. When Nordtmann returned from his journey last autumn he assured me that my packet was duly forwarded to You and trusting in his word I regarded the whole affair as settled. But as I had no further advice, neither from You nor the sheikh in Peterbourgh I suspected all was not right and took the opportunity of asking D:r Shaw to inquire how the state of the affair was, and from his last letter but one I learn that neither book nor letter is come to hand. In which of the two Naturalists the fault be, I will not venture to decide but I hope You'll not find it with me. At all events I shall take the liberty of sending You an other copy of the book by the next opportunity, when I remit to the R.G.S. the account of my first journey through the centre of the northern desert of Arabia. In the mean while I beg You not to let this casualty influence upon [the] friendly sentiments I flatter myself You entertained towards me and the affection of which You have given me so many evident proofs, and believe me I have the greatest pleasure of subscribing myself, my dear Sir, Yours faithfully

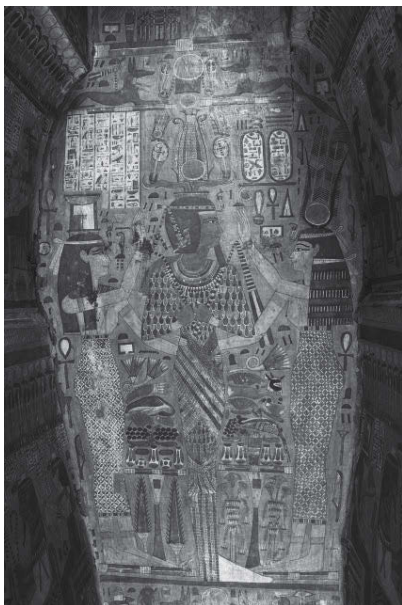
Till Wilhelm Lagus

Helsingfors 14/4 1851

Original saknas, koncept publicerat i *Bref och dagboksanteckningar* (1905), s. 342–344.

Broder Wilhelm!

Förnämsta orsaken till detta bref är att besvara dig med följande kommission på den ort, där du nu vistas.⁶² Saken är på följande sätt. År 1848, sommartiden, afsändes från Kairo en remiss, innehållande åtskilliga egyptiska djur, därstädes af mig uppköpta och preparerade för det anatomiska museum af vårt universitet.⁶³ Remissen gick öfver Alexandria och Konstantinopel till Odessa, på föranstaltande af grefve Armfelt, som, ombedd därom från vårt universitet, hade i bref kommunicerat sig med ryske konsuln i Kairo, herr Bokty. Som jag vid denna tid var frånvarande från Kairo, så kunde jag ej taga någon befattning med remissens afsändande; men herr Bokty bestyrde därom, och vi veta att den riktigt framkommit till Odessa men ej längre. Här blef den troligen liggande i karantänen för att dela samma öde som en annan, året 1846 tror jag, afgången dylik remiss, som fördärfvad, sönderslagen, splittrad och roffad efter många mödor och besvär slutligen kommit fram till oss. Den förra innehöll en hop af ödlor och ormar, inlagda i glasburkar i sprit, af hvilka ingen enda kommit oss till handa, med mycket annat.⁶⁴ Jag kan medgifva och förstå, att den egyptiska spriten kunde locka karantänherrarne; men detta är ej fallet med den nu ifrågavarande. Den innehöll intet annat än djur och hufvudskålar och ben och skelett, som jag tycker karantänmästarne, om än aldrig så glupske, ej gärna kunde ha smak på. Det kunde således vara något hopp, att dessa ben ännu kunde återfinnas och förskaffas hit, där de för Bonsdorff skulle vara af högsta intresse. Och det är nu härom vi vilja bedja dig att ta anstalter. Vår finske konsulsagent i Odessa torde kunna ge dig de bästa upplysningar härom och kraftigast gå dig till handa med tillrättascaffandet af det förlorade. Remissen innehöll följande saker: 2:ne krokodilskelett, 1 dito schakal, 1 dito af räf, 1 gasell, 1 hyäna, 1 vildkatt, 1 mumie i kista, 3 stycken kranier af en grek, en neger och af en egyptisk mumie.⁶⁵ Hvad den i kista inlagda mumien beträffar, så skall enligt Nordmanns utsago, som därom blifvit underrättad af grefve Armfelt, i stället för en mumiekropp ett hufvudlöst kadaver af ett barn blifvit instucket i mumiekistan och sålunda

MUMIEN SOM VAR I SARKOFAGEN WALLIN SKICKADE HEM FRÅN EGYPTEN
ÄR INTE BEVARAD MEN SJÄLVA SARKOFAGEN ÄR NU ETT AV DE VÄRDEFULLASTE
FÖREMÅLEN I FINLANDS EGYPTOLOGISKA SAMLING.

ankommit till Odessa. Detta låter mig alldeles otroligt i många hänseenden. Först, emedan jag omöjligen kan misstänka något underslef, gjordt af den man, som i Kairo hade bestyret härom, och för det andra, emedan, om kistan verkligen innehållit ett kadaver i stället för en mumie, däraf naturligen under den minst tio dagars långa resan från Kairo till Odessa hade uppstått en förruttelse och en stank, som gjort det omöjligt för något fartyg att taga en sådan pjes ombord. Emellertid vore det angeläget att få reda därpå; ty har underslef skett i Kairo, så är det lätt för mig att ställa saken till rätta där. De andra sakerna böra i alla fall ännu finnas till, åtminstone benen däraf, hvilka egentligen behöfvas. Det är således dem som vi bedja dig på ett eller annat sätt skaffa reda på. Vore de spridda och sönderslagna, som troligt är efter den grundliga karantän af omkring tre år de undergått, så spar dock ingen möda att samla ihop dem och packa in dem samt sedermera på bästa och möjligast fortaste sätt öfversända dem hit. Det skadar väl ej, att du grälar och puttrar med ryssarne för att få reda på dem; du har väl redan fått lära dig, att sådant behöfs med den nationen, såsom vi å andra sidan hoppas, att du ej har afseende på det besvär, vi härigenom förorsaka dig för vårt universitets skull.

Här går allt sin gamla, tröga trallgång i kulna nordnen. Våren är nära nog inne med värme men intet grönt, med smutsiga och stinkande gator och andra agrementer, som höra till. Om det höga nådiga besök, som universitetet nyligen hade, och anledningen därtill har du säkert redan hört och läst så mycket, att jag ej behöfver därom relatera.⁶⁶ I konsistorium lallas om dåliga och svaga borgesförbindelser på lån, och det vackra vädret glesnar auditoriebänkarna på åhörare. Arabiskan, som jag börjat med, vill ej smaka. Jag öppnade dem för ett auditorium af omkring 10–12 personer, som höllo ut sålänge allmänna saker och ljudläran fortforo; men när det gällde allvarsammare saker, glesnade de af till 3–4–5. Jag är den, som minst undrar härpå. Påskferierna ingå i dag, och efter dem lär det vara föga kvar af den egentliga terminen. Professor Laurell och lektor Backman äro de ende af alla academici, som sökt tillåtelse att resa öfver till London, till den stora exhibitonen.⁶⁷ Åtskilliga andra af våra stadsboar tänka sig ock dit, dock jämförelsevis ganska få. Jag måste, Gud nåde, bli här, ej för brist på reselust men för brist på nervus rerum agendarum.⁶⁸

Tänker du dig snart ut på vidare vandringar i den glada södern? Af dina bröder och andra förvanter hör jag, att du trifves väl, där du nu vistas: bättre

skall du väl trifvas i Grekland, när du kommer dit. Ännu en gång: haf godheten efter bästa förmåga ta reda på de naturalhistoriska saker, som borde finnas i Odessa-karantänen, och låt oss vid tillfälle höra, hvad vi i anseende till dem ha att hoppas.

G.A. Wallin.

Till Michail Nikolajevitj Muravjov

Helsingfors 24/4 1851⁶⁹

Conformément à l'injonction de Votre lettre du 12 du courant j'ai l'honneur de Vous adresser en réponse aux questions, que Vous daiguez de m'y faire, les remarques suivantes.

1:0 Quant à l'époque la plus propice pour entreprendre un nouveau voyage en Arabie, en ce qui regarde moi-même, je crois qu'il me faudra encore une année de préparatifs pour me mettre en état d'explorer ce pays inconnu d'une manière satisfaisante aux demandes de la science. Les études, auxquelles je me suis adonné jusqu'à présent, ont été principalement philologiques et le but du voyage, que je viens de faire en Orient, était avant tout de me perfectionner dans la langue Arabe et me familiariser avec le moeurs et les coutumes des Mouhammadans; mais les connaissances astronomiques, géologiques et d'autres d'une obligation indispensable pour un voyageur scientifique me manquent ou entièrement ou en partie. Si je serai mis à même de retourner au desert pour achever les recherches, que j'y ai commencées, je crois avant tout devoir tâcher de porter avec moi des instrumens astronomiques, quoique je n'ignore point les difficultés et l'embarras que cela me causera parmi les Bedouins soupçonneux. Je dois en consequence acquérir les notions fondamentales de l'Astronomie, et surtout la routine et la sûreté pratique de me servir de ces instrumens afin de pouvoir fixer la position géographique des lieux, où je reussirai à penetrer dans l'intérieur de la presqu'île; je dois posséder quelque teinture de la Geologie pour pouvoir déterminer les formations des montagnes et quelque pratique de l'art de dessiner afin d'être à même à dessiner les ruines que je rencontrerai sur mon chemin. Pour identifier la Geographie moderne de l'Arabie avec l'ancienne, qui se trouve à présent pour la plus grande partie cachée et inconnue dans

les oeuvres des Auteurs Arabes, je pense utile et necessaire de faire des extraits des manuscrits orientaux, qui regardent cette science. Parmi tous les Geographes Arabes Jâkoot me parait un des meilleurs et sans contredit celui qui a traité la Geographie speciale de l'Arabie de la manière la plus satisfaisante.⁷⁰ C'est donc du celebre ouvrage de ce Geographe que je crois devoir faire des extraits, qui pourront me guider dans mes voyages et en même temps repandre de la lumiere sur les relations des anciens habitants du pays, supposé me succederait à identifier les noms, sous lesquelles les places etaient connues chez eux, avec ceux qu'elles portent aujourd'hui. De cet ouvrage le Musée Asiatique à S:t Peterbourg possède un manuscrit, le Musée Britanique à Londres un autre. Le premier est si defiguré de fautes du Copiste qu'on ne saurait s'en servir qu'avec la plus grande circonspection, l'autre, à quelques lacunes près, parait être plus correct écrit d'une main tres diligente avec beaucoup de soin. C'est par la collation d'une avec l'autre de ces deux manuscrits que j'espère pouvoir recueillir d'une manière satisfactoire ce que les Auteurs indigènes nous offrent de plus important en fait de la Geographie de l'Arabie. Une autre science des Arabes aussi essentielle pour le debrouillement de l'ancienne histoire et Geographie de la presquile tant avant qu'après l'introduction de l'Islâm, ce sont les Genealogies des tribus Bedouines, qui toujours nomades et toujours changeant de domicile ont donné, chaqu'une à son tour, leur nom à la province, qu'elles habitaient et possedaient pour un certain espace de temps. C'est pourquoi nous trouvons incessamment que les lieux en differens siecles prennent de differens noms. La plupart des tribus presentes tirent leur origine des anciennes, qui autrefois ont habité d'autres parties du pays que leur descendans de nos jours, et ce n'est qu'en suivant leur genealogies et les traces de leurs emigrations par les diffe[re]ntes provinces, auxquelles elles ont donné leur nom, qu'on reussira à expliquer leur histoire. Parmi les Genealogies Arabes, que j'ai eu l'occasion de consulter j'ai trouvé celle de l'Auteur nommé Alkalkashendy la plus convenable à mes desseins et à mes vues et c'est de cet ouvrage,⁷¹ dont le Musée Britanique à Londres possède deux bons Manuscrits, que je desirerais de prendre une copie. Je dois de plus me communiquer avec les Orientalistes Savans de l'Europe, surtout Messieurs Fraehn à S:t Peterb., Fleischer à Leipzie, Roediger à Halle, Freytag à Bonne, Caussin de Perceval et Quatremère à Paris sur les points les plus essentiels à eclaircir relativement

à l'ancienne Arabie; je dois obtenir d'eux des renseignements concern[an]t le pays, que je vais explorer; je dois les exhorter à me poser des problèmes et des questions à expliquer et éclaircir pendant le voyage projeté. En tout ce qui regarde la Géographie j'espère que la Société Géographique de S:t Peterb. me fournira tous les avis nécessaires. C'est pour faire de tels préparatifs ۞ que je crois avoir besoin d'environ d'une année, dont je désirerais de passer une partie dans ma patrie, l'autre à S:t Peterb. et à Londres. Le Professeur d'Astronomie à Notre Université de Helsingfors me commencera dans sa science et m'exercera à l'usage des instrumens; je pourrai apprendre ici les notions les plus nécessaires de la Géologie et de l'Art du dessin. A S:t Peterb. je ferai les extraits de Jaqoot et d'autres Auteurs Arabes et à Londres je les corrigerai copiant en même temps l'oeuvre genealogique de'Alkal-kashendy, tout en me perfectionnant dans les autres études préparatoires. En traversant l'Europe pour me rendre à Londres je trouverai l'occasion de communiquer personnellement avec les Savans Allemands et Français. Vers la fin de l'été 1852 j'espère pouvoir quitter l'Europe pour faire la traversée à l'Egypte. Au Caire il me faudra environ deux ou trois mois pour prendre les arrangemens spécialement nécessaires pour le voyage du desert, de sorte qu'à la fin de l'an nommé j'espère mettre pied à terre Arabie.

2:0 Le temps, dont je crois avoir besoin pour les recherches que je me propose à faire en Arabie, j'évalue au moins à cinq ans. La nature particulière du desert, les rapports sociales de ses habitans entre eux, la fierté et la méfiance des Bedouins opposent sans cesse des obstacles au voyageur, contrariant et croisent toujours ses plans, causant ainsi des retardemens qui n'admettent aucun calcul d'avance. Et encore je me réserve que, si après cinq ans les résultats de mes voyages satisfassent au Gouvernement et à la Société, aux frais desquelles je les ferai, et que des districts du pays même ou des objets relatifs à l'histoire et l'ethnographie des Arabes restent; pour l'exploration desquelles des nouveaux voyages seront jugés nécessaires, l'exécution de telles recherches sera offerte déferée a moi.

3:0 Les parties de l'Arabie, qui ont été explorées jusqu'à present, sont principalement le Nord du desert Syrien et divers districts du Hîgâz par Burkhardt; le Yemen et d'autres contrées par Niebuhr; le 'Umân par Wellsted, quoique d'une manière ۞ très insuffisante, quelques provinces de Negd et de l'Arabie centrale par Sadlier et les Officiers Européens, qui suivaient

l'armée Egyptienne sous le commandement d'Ibrahîm Pacha.⁷² Les deux voyages que j'ai fait dans l'intérieur du desert septentrional et une partie de Negd, jeterent peut-etre quelque lumière sur les provinces d'Algawf et de Gebel Shammar avec les environs, par les relations que j'en ai données, et dont une est inserée dans le Journal de la Societé Geograph. de Londres, l'autre prête, à quelques pages près, d'être remise a la même Societé.⁷³ Mais jusqu'à present il n'y a pas d'observation astronomique faite dans l'intérieur de la presqu ile, pas de place, dont la position geographique soit fixée. Nos cartes de l'Arabie sont construites sur des conjectures et combinaisons des reseignemens souvent douteux de voyageurs et des informations pas toujours bien entendues des Auteurs ; les distances sont mesurées après les marches journalières des caravans et après les pas du chameau, qui varient selon le caractère du sol, où l'animal [*sic*] et selon la race à laquelle il appartient. C'est surtout les provinces orientales de Negd constituant les possessions des Princes Wahhâbites de la famille de Sa'ood, qui j'ai lieu à supposer d'être mal placees dans nos cartes. Negd est d'ailleurs sous plusieurs points de vue une des plus interessantes provinces de l'Arabie. C'était ici et en Hîgâz que les tribus Kahtâniennes, emigrées de l'Yemen et d'autres parties meridionales de la presqu ile, rencontrèrent les Nomades 'Adnâniens. La culture, que les premiers avaient reçu probablement des Indes et de l'Habysinie s'amalgama ici avec celle des autres, derivée apparemment de la Syrie et Mesopotamie. Ayant approprié ici les moeurs et le caractère des Nomades du Nord, ils faisaient de nouvelles emigrations aux pays limitrophes, peuplerent l'Egypte, l'Afrique septentrionale, la Syrie et la 'Irâk donneraient une nouvelle vie aux anciens habitans, dont la vigereur s'était graduellement fletrie; leur instillèrent cet amour d'indépendance, qui toujours caracteriza les vrais fils du desert, et se repandirent la nouvelle religion unitaire et leur langue naive dans une grande partie de l'Asie. C'était en Negd que le puritanisme Wahhâbite nacquit dans le siècle passé et c'est d'ici que font, même au temps où nous sommes, des individus et des familles bedouines des émigrations presque journalières aux pays cultivés qui bordent le désert, et il n'y a guère une tribu Arabe en quelque endroit qu'elle demeure à present, dont le berceau ne soit en Negd, ou l'époque la plus brillante de son histoire ancienne ne se soit passée ici. Mais c'est encore sous un point de vue physiqal que cette province requiert notre attention. Constituant le plateau central de la

presqu'île elle sépare les deux vastes déserts sablonneux, qui occupent le centre de l'Arabie septentrionale et méridionale et est abritée contre eux par la chaîne des Montagnes de Ṭay au Nord et celle du Gebel Al'âriḍ au Sud. C'est au travers de cette province que je chercherais à trouver mon chemin à Mahrá, autre province sur la côte S.E. de l'Arabie, qui jusqu'à présent n'a été explorée par aucun Européen. C'est à Mahrá que M. Fresnel prétend qu'on parle encore un dialecte de l'ancienne langue Ĥimiaritique et c'est de recherches de ce dialecte, que je voudrais m'occuper principalement ici. La direction, que je suivrai dans mon voyage, serait du port de Wegh, sur la côte de la mer Rouge entre Jambu' and [*sic*] Muweilaḥ aux anciens domiciles des Themoodites à Ĥigr, où il y a lieu à supposer selon les informations, que les Bedouins des environs m'ont données, qu'on trouve quantité d'inscriptions en même caractères, dont j'ai donné dans les relations de mes voyages quelques copies. Il y a d'ailleurs partout ici des traces bien remarquables d'une ancienne culture, soit Juive, soit Chrétienne, s'étendant le long des descentes des montagnes d'Attahamá dont j'ai trouvé des vestiges aux environs du village de Tebook.⁷⁴ C'est bien probable que cette culture s'étendait aussi dans l'intérieur de la province du Ĥigâz, et ce sont les traces de cette culture que je voudrai suivre. Ayant copié les inscriptions du Ĥigr et déterminé la position géographique de la place, je tâcherai de faire des excursions dans le Ĥigâz vers la Medîná et la montagne de Job. La ville de 'Elà se trouve aussi ici tout au milieu de quatre tribus puissantes: Les Bely, les Ḥarb, les Fuḵarâ et les Bishr, avec lesquelles je me trouve en relation de frère depuis mon dernier voyage. D'ici je me tournerai vers Kheibar, principal domicile des anciens Juives de l'Arabie; Alḵasîm, Alriiâḍ, la résidence des princes Wahhâbites, et les provinces de Negd oriental comme Sedeir, Alaḥsa etc. Pendant ces voyages je ferai des excursions vers le pays, qui dans nos cartes est nommé la partie inhabitée de l'Arabie et vers les montagnes du Gebel Al'âriḍ. Ayant fini mes recherches ici, je crois devoir me rendre à Baghdâd pour les rédiger et les remettre à S:t Peterbourg. Selon les renseignements, que je recueillerai, pendant le voyage, de ces contrées et des relations des tribus différentes l'une envers l'autre, je déciderai si je pourrai risquer de me chercher un chemin par la province de Jabrîn à 'Umân et Mahrá ou si je dois m'enbarquer à Albaḡrá pour faire la traversée à Maskat par mer. En l'un et l'autre cas le but de ce voyage sera l'exploration de ces

deux provinces et l'étude du dialect qu'on parle en Mahrá. De là je prendrai le chemin des montagnes de l'Yemen ۞ le long des limites des célèbres provinces de Ḥadramawt et Alahkâf pour me diriger vers 'Aden. Les ordres du Gouvernement et ceux de la Société l'état où se trouve ma santé après cinq ans de voyages pénibles décideront où je dois me diriger de 'Aden, ou vers l'Europe ou vers d'autres parties de l'Arabie.

4:0 Pour les secours, qui me seront nécessaires pour ces voyages je sou mets à votre jugement les conditions suivantes: 1:0 dispense de ma charge actuelle comme professeur à l'Université Alexandrienne à Helsingfors pour six ans avec le montant entier des appointemens, courans [*sic*] pendant tout le temps de mon absence: 2:0 400 Livres de Sterling par an, remises à ma disposition en Orient sans décompte, pour couvrir les frais du voyage: 3:0 tous les instrumens, dont la Société trouvera utile de me fournir: 4:0 1200 Roubles en argent, à toucher dès ce que je serai engagé pour l'entreprise, à fin de payer les dettes, que j'ai été forcé à faire pour les voyages précédans de sept ans, dont je n'ai joui de subsides de la post du Gouvernement que pour cinq, et avant la liquidation desquelles il me sera impossible de quitter ma patrie.

I enlighet med åläggandet från ert brev av den 12 innevarande har jag äran att rikta till er, som svar på frågorna ni i det har godheten att mig göra, följande kommentarer.

1:0. Beträffande den mest gynnsamma tidpunkten vad mig angår för att företa en ny resa till Arabien, tror jag att det kommer tarvas mig ännu ett år av förberedelser för att vara i ett sådant tillstånd att kunna utforska detta okända land på ett sätt som tillfredsställer vetenskapens krav. De studier vilka jag har ägnat mig åt fram tills nu har i huvudsak varit filologiska och syftet med resan jag nyligen gjorde i Orienten var framför allt att förkovra mig i det arabiska språket och att bekanta mig med muhammedanernas seder, bruk och kutymmer; men kunskap i astronomi, geologi och andra av oundgänglig förpliktelse för en vetenskaplig resa saknas mig antingen helt och hållet eller delvis. Om jag kommer kunna återvända till öknerna för att slutföra forskningarna som jag påbörjade där, tror jag framför allt att jag borde försöka bära med mig astronomiska instrument, fastän jag inte är ovetande om svårigheterna och förlägenheten som dessa skulle orsaka mig bland de misstänksamma beduinerna. Följaktligen måste jag förvärva elementära kunskaper i astronomi och i synnerhet rutinen och den praktiska säkerheten att begagna mig av dessa

instrument för att kunna bestämma de platsers geografiska position som jag lyckas nå i halvöns inre; jag måste besitta viss geologisk kunskap för att kunna fastställa bergsformationer och någon praktik i teckning för att vara förmögen att teckna ruinerna jag kommer att råka på under min väg. För att identifiera Arabiens moderna geografi med den äldre, vilken man till största delen hittar gömd och okänd i arabiska författares verk, tycker jag det är nyttigt och nödvändigt att få utdrag ur orientaliska manuskript som rör denna vetenskap. Bland alla arabiska geografer förefaller mig Yāqūt en av de bästa och obestriddigen den som har behandlat Arabiens särskilda geografi på det mest tillfredsställande sättet. Det är således ur denna geografis ryktbara verk som jag tror man borde göra utdrag, vilka kommer att kunna vägleda mig på mina resor och samtidigt sprida ljus över landets forna invånares relationer, föregivet det skulle följa på mig att identifiera de ortnamn som var kända hos dessa med de namn under vilka orterna är kända i dag. Av detta verk äger Asiatiska museet i S:t Petersburg ett manuskript, British Museum i London ett annat. Det första är så förvanskat av kopistens fel att man bara med största återhållsamhet skulle kunna använda sig av det, det andra verkar vara mer korrekt, så när som på några luckor, skrivet med flink hand och med stor noggrannhet. Det är genom kollationering av det ena med det andra av dessa två manuskript som jag hoppas kunna på ett tillfredsställande sätt samla ihop det viktigaste som de infödda författarna ger oss om Arabiens geografi. En annan av arabernas vetenskaper lika väsentlig för utredningen av halvöns äldre historia och geografi, såväl från tiden före som efter islams införande, är de genealogier över de nomadiserade och hemortsväxlande beduinstammarna vilka var och en turvis har namngett den region som de bebott och härskat i under en viss tidsperiod. Det är därför vi ständigt finner att orter i olika tidevarv har olika namn. Största delen av de aktuella stammarna härrör sitt forntida ursprung från andra, fordom bebodda, delar av landet än de områden ättlingarna bebor i våra dagar, och det är endast genom att följa stammarnas genealogier och spåren av deras utvandringar genom åtskilliga regioner vilka de har namngett, som man lyckas klarlägga deras historia. Bland de arabiska genealogier som jag har haft tillfälle att konsultera, har jag funnit att den av en viss författare al-Qalqashandī är mest lämplig för mitt syfte och min uppfattning och det är av detta verk, av vilket British Museum i London äger två bra manuskript, som jag skulle önska göra en kopia. Jag behöver därutöver sätta mig i förbindelse med Europas lärda orientalist, framför allt herrarna Frähn i S:t Petersburg, Fleischer i Leipzig, Rödiger i Halle, Freytag i Bonn, Caussin de Perceval och

Quatremère i Paris, angående de viktigaste frågorna att belysa beträffande det forntida Arabien; jag behöver av dem erhålla upplysningar rörande landet jag ska åka för att utforska; jag måste uppmana dem att ställa mig frågor och problem som behöver förklaras och belysas under den planerade resan. I allt det som rör geografien hoppas jag att geografiska sällskapet i S:t Petersburg kommer att förse mig med alla behövliga råd. Det är för dylika förberedelser som jag tror mig behöva omkring ett år, av vilket jag skulle önska tillbringa en del i mitt hemland, en annan del i S:t Petersburg och i London. Professorn i astronomi vid vårt universitet i Helsingfors kommer att leda mig i sin vetenskap och öva mig i användningen av instrumenten; jag kommer här att kunna skaffa mig de mest nödvändiga kunskaper i geologi och teckningskonst. I S:t Petersburg kommer jag att göra utdragen av Yāqūt och av andra arabiska författare och i London kommer jag att korrigera dem, samtidigt som jag kopierar det genealogiska verket av al-Qalqashandī, allt under det att jag förbättrar mig i de andra förberedande studierna. Under det att jag reser genom Europa för att bege mig till London kommer jag att finna tillfällen att kommunicera personligen med de lärda tyskarna och fransmännen. Mot slutet av sommaren 1852 hoppas jag kunna lämna Europa för att göra överresan till Egypten. I Kairo kommer jag att behöva omkring två eller tre månader för att vidta förberedelser nödvändiga för resan i öknen, så att jag vid slutet av det nämnda året hoppas stiga av på Arabiens jord.

2:o Tiden, som jag tror att jag behöver för de studier jag ämnar göra i Arabien, uppskattar jag till minst fem år. Öknens speciella natur, de inbördes relationerna mellan invånarna, beduinernas stolthet och misstänksamhet lägger ständigt hinder i vägen, förhindrar och korsar ens planer och orsakar sålunda förseningar som inte kan tas med i förhandsplaneringen. Och igen väntar jag mig att, om mina resors resultat efter fem år tillfredsställer regeringen och sällskapet åt vilka jag kommer göra kostnaderna och om det återstår regioner i själva landet eller frågor gällande arabernas historia och etnografi för vilkas kartläggning nya resor bedöms nödvändiga, utförandet av sådana forskningar kommer vara erbjudna hänvisande åt mig.

3:o De delar av Arabien som har blivit utforskade fram tills nu är genom Burckhardt huvudsakligen norra syriska öknen och diverse områden i al-Hijāz; genom Niebuhr Jemen och andra trakter; genom Wellsted Oman, fastän på ett bristfälligt sätt; genom Sadleir och de europeiska officerare som åtföljde den egyptiska armén under Ibrāhīm paschas befäl några landskap i Najd och Centralarabien. De två resor jag har gjort i det inre av norra öknen och i en del av

Najd sprider, genom två beskrivningar som jag tagit fram över dessa resor, kanske lite ljus över landskapen al-Jauf och Jabal Shammar med omgivningar; av dessa beskrivningar är en införd i *The Journal of the Royal Geographical Society* i London, den andra är, sånär som på några sidor, färdig att vara överlämnad åt samma sällskap. Men fram tills nu har det inte gjorts astronomiska observationer i det inre av halvön, inte preciserats orters geografiska position. Våra kartor över Arabien är konstruerade på gissningar samt kombinationer av ofta osäkra upplysningar från resenärer och upplysningar, inte alltid väl uppfattade, av författare; avstånden är mätta efter karavanernas dagliga gång och efter kamelens steg, som varierar enligt jordmånens typ på vilket djuret går och enligt vilken ras det tillhör. Det är framför allt de orientalska landskapen i Najd, bestående av familjen Sa'ūds wahhabitprinsars egendomar, som jag hade anledning att anta är dåligt placerade i våra kartor. Najd är för övrigt ur flera synpunkter ett av de mest intressanta landskapen i Arabien. Det var här och i al-Hijāz som qaḥṭānit-stammarna, utvandrade från Jemen och andra sydliga delar av halvön, mötte de nomadiska 'adnāniterna. Kulturen, som de förra troligen hade erhållit från indierna och abessinierna smälte här ihop med kulturen av de senare, härstammande från Syrien och Mesopotamien. De tillägnade sig här sederna och läggningen av nomaderna i norr, och gjorde sedan nya utvandringar till angränsande länder, befolkade Egypten, norra Afrika, Syrien och Irak; gav nytt liv till de gamla invånarna vars livskraft gradvis vissnat; ingöt i dem kärleken till självständighet som alltid har karaktäriserat öknens äkta söner, och den nya enhetliga religionen och stammarnas infödda språk spreds i en stor del av Asien. Det var i Najd som den puritanska wahhabismen föddes under det föregående seklet och det är härifrån som, samtidigt där vi befinner oss, beduiner och deras familjer nästan dagligen emigrerar till kultiverade länder som kantar öknen, och som det nu förblir är det knappast någon arabstam i något område vars vaggas inte skulle ligga i Najd, eller vars äldres historias mest lysande epok inte skulle ha varit tillbringad här. Men det är fortfarande ur en fysisk synpunkt som detta landskap kräver vår uppmärksamhet. Det består av halvöns centralplatå och separerar de två vida sandöknarna som upptar det centrala nordliga och sydliga Arabien, och är skyddad mot dem av bergskedjorna Ṭayyī i norr och Jabal al-'Āriḍ i syd. Det är genom detta landskap som jag skulle söka hitta min väg till al-Mahra, ett annat landskap på sydöstliga kusten av Arabien, som fram tills nu inte har blivit utforskat av någon europé. Det är i al-Mahra som herr Fresnel hävdar att man ännu talar en dialekt av det gamla himjaritiska språket och det är studiet av denna dialekt

som jag i huvudsak skulle vilja ägna mig åt där. Riktningen som jag kommer att följa under min resa skulle vara från hamnen al-Wajh, vid Röda havets kust mellan Yanbu' och al-Muwailih, till Thamūds gamla hemorter i al-Hijr där det finns anledning att antaga, enligt information som beduinerna där omkring har gett mig, att man hittar en stor mängd inskriptioner i samma skrift som jag har gett några kopior av i mina redogörelser över mina resor. Det finns dessutom överallt här mycket anmärkningsvärda spår av en gammal kultur, antingen judisk eller kristen, som sträcker sig ut längs med sluttningarna av al-Tihāma-bergen av vilken jag har hittat lämningar runt omkring byn Tabūk. Det är mycket troligt att denna kultur har sträckt sig ut också i det inre av landskapet al-Hijāz, och det är spår av denna kultur som jag skulle vilja följa. Efter att ha kopierat inskriptionerna i al-Hijr och bestämt platsens geografiska position, kommer jag att försöka göra exkursioner i al-Hijāz mot Medina och berget Job. Staden al-'Ulā påträffas också här precis i mitten av fyra mäktiga stammar: Balī, Ḥarb, al-Fuqarā och Bishr, med vilka jag befinner mig i brödraförhållande sedan min senaste resa. Härifrån kommer jag att vända mig mot Khaibar, den huvudsakliga forna hemorten för Arabiens judar, al-Qasīm, Riyadh, wahhabit-prinsarnas residens, och landskapen i orientaliska Najd såsom Sudaīr, al-Aḥsā' etc. Under dessa resor kommer jag att göra exkursioner till det område som i våra kartor är märkt som den obebodda delen av Arabien och mot bergen Jabal al-'Āriḍ. Efter att ha avslutat mina studier där, tror jag att jag borde bege mig till Baghdad för att skriva ner dem och lämna in dem till S:t Petersburg. Enligt de uppgifter som jag kommer att samla in under resan om dessa trakter och om de olika stammarnas relationer gentemot varandra, kommer jag att besluta om jag kan riskera att söka mig en väg via landskapet Jabrīn ända till Oman och al-Mahra eller om jag måste gå ombord en båt i al-Baṣra för att ta sjövägen till Muscat. I båda fallen kommer syftet med denna resa vara utforskningen av dessa två landskap och studiet av dialekten man talar i al-Mahra. Därifrån kommer jag att ta bergsvägen till Jemen längs med de angränsande berömda landskapen Hadramaut och al-Aḥqāf för att bege mig mot Aden. Orderna från regeringen och sällskapet, min hälsas tillstånd efter fem år av mödosamma resor kommer att bestämma vart jag måste bege mig från Aden, mot Europa eller mot andra delar av Arabien.

4:o. För det understöd som kommer vara mig nödvändigt för dessa resor, framlägger jag för ert utslag följande villkor: 1:o dispens för sex år från min aktuella befattning som professor vid Alexanders-Universitetet i Helsingfors med lönnens hela belopp löpande under hela tiden av min frånvaro: 2:o 400

pund sterling per år, ställda till mitt förfogande i Orienten utan redovisnings-skyldighet, för att täcka resans utgifter; 3:0 alla instrument som sällskapet finner nyttiga att förse mig med; 4:0 i 200 rubel silver att lösa in så snart jag har påbörjat detta uppdrag, för att betala de skulder som jag har varit tvungen att dra på mig under sju år för de tidigare resorna, då jag av regeringen har åtnjutit tjänstens bistånd endast för fem år, och före likvideringen av dessa kommer det att vara mig omöjligt att lämna mitt hemland.

ÖVERSÄTTNING AV KIRA PIHLFLYCKT

Till Norton Shaw

Helsingfors 9/5 1851

Helsingfors d. 9 Maj 1851.

Min Gode Doctor Shaw!

Jag har att tacka Dem för tvänne högst kärkomna och viktiga bref; det ena af d. 27 Mars med underrättelsen om det viktiga steg Sir R. Murchison tagit för att åvägabringa en ny resa till Arabien, jämnte andra för mig föga älskade upplysningar; det andra af den 17 April med den glada nyheten att Rådet af det K.G.S. i London täckts tillerkänna mig ett Premium, det enda som detta år utgafs, för det ringa jag lyckats uträtta för Geographien. I anledning af Sir Murchisons skrifvelse till Petersburg hade jag nyligen att emottaga ett bref af General Muravjov, vice President för det Kejs. G. Sällsk. i nämnda stad, hvori jag uppmanades att lämna en kort plan om de provinser jag hufvudsakligen ville besöka i Arabien; huru lång tid jag torde behöfva för mina undersökningar der; hvilka medel mig vore behöfliga etc., och har jag sedermera aflämnat mit svar derå; men tills vidare ännu ej erhållit några vidare underrättelser. Den copia af Sir R. Murchisons bref, som De säga sig bifogat Deras eget, fattades, af hvilken orsak vet jag ej; antingen De glömt den eller de nitiske tjänstemännen vid Postverken uttagit den från Deras couvert. Tacka hjertligen med ett Nordiskt handslag Herr Walker, som med en sådan stor liberalitet beviljade mig hela 25 exemplar af den stora chartan af Arabien. Jag är sjelf förvånad och flat öfver all den godhet, hvarmed mine vänner i London ännu ihågkomma mig. Herr Ayrton skall jag sjelf skriva till för att aflägga min tacksägelse för den möda han gifvit sig med mitt lilla papper och

WALLIN HÄMTADE HEM 49 OLIKA SLAGS MYNT. ETT AV DE ÄLDSTA ÄR DENNA DINAR FRÅN FATIMIDERNAS TID PÅ VILKEN MAN KAN LÄSA KALIFEN AL-MU'IZZ LI-DĪN ALLĀH (CA 930–975) NAMN.

tillika upplysa honom om det förkomna brefvet och boken som den berömda men högst slarfaktige landsmannen och collegan Prof. Nordtmann lofvat framskaffa, då han förleden sommar besökte London. Det Premium som till min förvåning det Höga Rådet af Deras Sällskap tillerkännt mig, emottager jag, med djup tacksamhets känsla, icke för hvad jag hittills gjort, utan såsom en påminnelse om den plikt, som åligger mig, att framdeles söka göra mig förtjent af en sådan utmärkelse. Jag är nöjd att emottaga detsamma på hvilket sätt som faller Sällskapet sjelf lämpligast, antingen i reda penningar eller i något instrument; ehuru i det fallet att jag ej komme att återvända till Arabien jag knappt vet på hvad sätt jag skall använda ett sådant instrument eller till hvad gagn det vore mig här, och äfven, i fall jag skall företaga en ny resa, det Peterburgiska Sällskapet väl förser mig med alla behöfliga instrument. Jag sjelf kan ej komma öfver till Sällskapets årsdag, så mycket jag ock längtade att få öfvervara en sådan högtidlighet och tillika se det lif som nu måste råda i Deras stora verldsstad i anledning af den stora Exhibitionen; hvem som

emottager den i mitt ställe är mig tämmeligen likgiltigt ehuru jag helst såge att De sjelfve gjorde det, såsom den redligaste och bästa vän jag äger på Deras ort; men går detta ej an i anseende till Deras innehafvande befattning såsom Sällskapets Secretär, så må vår Minister eller Consul, hvem helst vill åtaga sig det, emottaga nämnda Premium. Utlämnas de i pengar så kunna de lämnas åt Rew Prescott & Comp. för att öfversändas eller ingå i detta Hus' räkenskaper med Commerce-Rådet och Consulen H. Borgström & Comp. i Helsingfors. Mitt andra papper rörande första resan i Arabien öfver Algawf och Gäbäl Shammar har jag så när som på några blad färdigt och tänker afsända det med nämnde H. Borgström till Herr Doctorn. Han tänker sig i medlet af Juni härifrån till den store Exhibitionen och gör inga svårigheter att taga pappren med sig; är dessutom en högst pålitlig man, rena motsatsen af Nordtmann. Det uppgår till 10 fullskrifna ark och om De sjelfve eller någon annan ger sig tålmod att omskrifva min Engelska, så hoppas jag det kan ge ett litet bidrag till Deras Journal. Men hvad detta papper beträffar skall jag i ett särskildt bref ta mig friheten göra Dem vid ett annat tillfälle några anmärkningar. Blir ingen resa af till Arabien, i hvilket fall jag måste börja sysselsätta mig med Astronomiska och Geologiska förstudier, så tänker jag i sommar få tid att börja utarbete en vidlyftigare beskrifning om mina resor och alla de äfventyr jag haft derunder hufvudsakligen med afseende fästadt på den större Publiken och tillika såsom en penning speculation. Kunde jag i London få någon öfversättare som för halfpart ville bestyra om manuscipetets öfversättning från mitt modersmål och dess tryckning, så kunde jag kanske hoppas kunna förtjena något till samlandet af en fond jag på ett eller annat sätt skall försöka få ihop till utförandet af de planer jag med Finsk envishet umgås med på öknen, dit jag i alla fall aldrig skall uppge mitt hopp att återkomma. Af Deras bref ser jag att De roat sig med att öfversätta mitt bref om resan till Syrien.⁷⁰ Jag påminner mig några betydligare tryckfel som förekommo i den tidning, der det var infördt, som t.ex. att Sinai Beduinerne bränna kål af Camel dynga och jag tror äfven några andra. Men jag vet ej hvilka afsigter De hafva med denna öfversättning. Anse De brefvet förtjena någon sorts uppmärksamhet och vara af intresse nog att uppläsas vid något möte af Deras Sällskap eller att offentliggöras så har jag visst intet deremot; afsigten med dess skrifvande var blott att sända en hälsning till mine hemma varande vänner och ge dem ett begrepp om mitt lif i Östern; anspråk på

vetenskaplighet eller nyhet i upplysningar om Österns förhållanden gjorde det ej, och vill det Geogr. Sällskapet eller någon större Publik emottaga det på samma sätt och utan andra pretentioner än möjligen en timmas underhållning och nöje, så är det mig en glädje och jag tackar Dem hjertligen för det besvär De gjort sig öfver häri. – Förlåt att jag besvärar med öfversändandet af innelycktade bref såsom jag ock någon gång förrut tagit mig friheten att göra. Är Major Rawlinson ännu quar i London, haf godheten frambära till honom uttrycket af min högaktning och helsa andre som ännu bära mig i åtanka H. Walker och H. Stanley etc. och tro mig Herr Doctor och redlige vän Deras uppriktige Georg Aug. Wallin.

P.S. När jag rätt betänker mig torde det så väl för det Kungl. Geogr. Sällsk. som för mig sjelf vara lämpligast att ofvannämnda Premium ges mig i reda penningar, hvilka då lättast deponeras hos Rew Prescott & Comp. tills vidare ordres.

Till Norton Shaw

Helsingfors 10/6 1851

Helsingfors 10 Juni 51.

Gode Doctor Shaw och redlige vän!

Tillåten att introducera hos Dem en af vår stads mäst aktningssvärde män och en af mina redbaraste vänner Handlanden, Commerce Rådet och Consulen Herr Borgström, som är en af de få som erhållit tillåtelse att härifrån besöka verlds-marknadens stora exposition. Han öfverbringar Dem det omtalta papperet, ämnadt för det Geogr. Sällskapets Journal, om hvilket jag tar mig friheten göra följande anmärkningar. Som De se är det affattadt på Engelska; och ehuru jag från början nästan var öfvertygad att, i fall jag hade använt mitt modersmål, en öfversättning derifrån icke torde ha förorsakat större besvär än omskrifvningen och corrigerandet af min bråkade Engelska, så kunde jag dock ej hålla mig ifrån att fresta mig ännu en gång i det språk, jag vänt mig att, jämnte det folk, som talar det, älska och värda högst; och ehuru jag väl inser att denna min Nordiska fåfänga ej kan tjena till orsak att förorsaka en annan ett onödigt besvär, hoppas jag dock att åtminstone De vilja antaga den såsom en ursäkt. I alla fall är det nu gjordt, och tomt

prat kan ej göra det ogjordt och jag lämnar derföre alla vidare ursäkts försök. Jag uppfyller nu härmed det löfte, jag i min sista relation offentligen gaf att lämna en dylik också öfver min första resa genom öknen, och jag har således inga andra anspråk och ingen annan afsigt med detta papper; men vill det K.G.S. derjämnte anse mig härmedelst hafva afbördat helst den ringaste del af den skuld, hvori det satt mig genom den sista utmärkelse och det prof af välvilja det låtit mig vederfaras, så vore det mig åter ett nytt och stort bevis på den humanitet och den äkta beduinskt liberala vänskap jag fått röna i London i allmänhet och specielt af detta utmärkta Sällskap under min vistelse bland Eder. Jag har i denna relation kanske för mycket låtit förleda mig in på reflexioner; som möjligen kunna anses ligga utom min egentliga resa: jag har sjungit efter egen näbb och är åtminstone subjectivt öfvertygad om riktigheten af dem, ehuru kanske ovana att skrifva i allmänhet och i synnerhet på ett främmande språk kommit mig att hoppa öfver den i allt rådande Europeiska convenencens regler, och det är derföre jag beder Dem med Deras stora vana och säkra takt ändra och utmönstra sådant, som kunde vara öfverflödigt eller stötande mot den fina Vesterländska smaken. Jag har vidare begagnat de äkta arabiska orden och uttrycken i stället för sådana, som ursprungligen tagna från detta språk, men sednare förvidna efter falskt Europeiskt uttal; under denna fördärfvade form vunnit burskap i Vesterländska språk. Så har jag öfverallt skrifvit det Arabiska Bēdāwy i stället för det förvrängda bedooin, Alqāhirā i stället för Cairo etc. Skulle det stöta för mycket de på allt gammalt hårdtnackadt fasthållande Engelsmännen, så går det an att ändras, ehuru, sanningen att säga, jag ej inser någon förnuftig grund för ett sådant handlingssätt. Hvad transscriptionen af de arabiska namnen och orden beträffar har jag i detta opusculum följt samma regel som i det förra och dessutom låtit medfölja ett appendix, hvori de samma äro skrifna med deras ursprungliga grundcharacterer på Arabiska. Detta appendix innehåller dessutom några utdrag från Iaḳoots ypperliga Geographiska Lexicon, som jag ansåg vara nödiga att afskrifva dels derföre att jag, såsom jag i den Engelska texten på flera ställen antydte, ej kunde lita och vara säker på det bristfälliga Manuscript jag i Petersburg hade att tillgå och i följe deraf måste tveka om min öfversättnings riktighet, dels ock emedan jag ansåg dylika utdrag kunna vara af intresse för vetenskapsmän, som ej ha att tillgå detta sällsynta arbete. I fall nu De sjelf ville åtaga Sig besväret att corrigera

min Engelska, så blir det väl nödigt att någon Arabist läser genom correctur arken för den Arabiska texten och ville denne Arabist härunder jämföra och collationera med det Manuscript af Iakoot, som finnes på British Museum och i anmärkningar och små noter anföra varianterna, kunde detta vara af stor nytta. Det sednare Manuscriptet har åtskilliga stora lacuner; men kanske de ej inträffa just på de ställen, som här förekomma. Skulle Herr *Rieu* af kärlek för saken och vänskap för mig vilja åtaga sig detta besvär, så vore han såsom Custos i British Museum af de Muhammadanska Manuscripten, den som hade Iakoot sig närmast.⁷⁶ Hälst såge jag verkligen att De ville åtaga sig besväret af corrigerandet; jag kunde då lita på att det blefve fortare färdigt än det sista, och för min del tror jag äfven Herr *Rieu* skulle kanske vara den lämpligaste att läsa correcturet af Arabiskan och anställa nämnda collationrande. *Renouard* känner jag ej och vet ej om han mera vill ge sig besvär för denna relation som han gjorde för den förra. Men allt lär bero på Cons[e]jllens beslut och öfvertygad som jag är att De med sin ovanliga godhet och vänskap göra hvad göras kan och hvad bäst är, har jag ingen omsorg eller oro härom. Skulle Major *Rawlinson* ännu vistas i London, så vore det mig särdeles önskeligt att han läste genom papperet på förhand och gäfv e sitt yttrande derom. Då *Conseillen* hade godheten med sådan ynnest upptaga mitt sista papper, tviflar jag ej på att den skall göra detsamma äfven med detta, till hvilket utarbetande jag i alla fall haft mera tid och i visst afseende mera lugn. Jag tänkte ännu vidfoga ett annat appendix innehållande mot 150 namn på de i öknen vanligast förekommande träd, buskar, örter och grässlag jämnte små anmärkningar huru *Bedawierne* använda en del af dem till medicien; men det blef nu borta dels emedan jag ej ansåg det höra hit, dels ock emedan min fullkomliga okunnighet i natural historia i allmänhet och Botanik i synnerhet ej tillät mig att bestämma dem till genus och species med upptagandet af deras latinska eller Europeiska namn. Jag har strödda materialier till en liten Medicinsk topographie öfver de trakter af öknen, som jag berest, hvilka jag någon gång hoppas få tillfälle att redigera och det är väl egentligen dit detta appendix hör.⁷⁷ – Stor fursten *Constantin* väntas hit till vår stad alla dagar. Han har skickat bud att han då vill träffa mig, såsom jag förmodar, för att tala om en ny resa till Arabien. Inom den 20:de i denna månad sednast säger han sig skola inträffa här och derinno m således torde det blifva afgjordt huruvida jag åter får bege mig till öknen eller ej. Emel-

lertid är det ej utan en viss räddhåga jag emotser ett engagement af det Geogr. Sällsk. i Petersburg och Ryssarne i allmänhet. Deras fordringar och pretentioner äro vanligen stora och öfverdrifna och de kunna ej uppskatta och känna ej de svårigheter som möta en Resande i Arabien: de äro dessutom vane att behandla eget ✎ folk som hundar och veta ej af hvad ett gentlemanlikt beteende mot dem vill säga. Huru annorlunda hade det varit med England! Jag hade, om engagerad derifrån, med kärlek och fröjd begifvit mig ut och gjort hvad i min förmåga stått; nu är det ej utan tvekan jag antager ett Ryskt anbud om det göres mig. – Men jag hade så när glömt att det medföljande papperet behöfver ett namn. Jag hoppas De vilje christna detta barn såsom det förra: namnet är dock af föga vigt och jag är säker De hitta mycket lättare än jag på ett som passar. – För några dagar sedan erhöj jag från Cairo ett manuscript innehållande en chrönica om Wahhabiterna från deras första uppkomst 1159 Higrá till 1216, sammanskrifven af en Syrier, hvilken såsom läkare medföljde Tusûn Pâshâs armee på dess fälttåg i Negd. Ehuru det är blott en ofullständig chrönica så hoppas jag den skall blifva af intresse i ett folks och en sects historia, som hittils är så föga känd och ofta så missförstådd i Europa som Wahhabiternes. Ehuru ännu ej fullständigt innehåller manuscriptet 7 ark och fortsättningen hoppas jag framdeles erhålla. – Medföljande bok och bref hoppas jag De vid tillfälle vilja ha godheten framskaffa till Ayrton. Det är ett nytt exemplar af den Peterburgiske Sheikhs bok, i stället för det som förleden sommar förkom genom min landsman Nordmans vårdslöshet, med anhållan att Herr Ayrton ville göra arbetet bekant och förmå någon Orientalisk bokhandlare att antingen köpa eller ta i commission ett antal af exemplar. –

Helsingfors 11 Juni 51.

I dag morgon anlände Storfursten Constantin hit på sin Fregatt och i anledning af de ordres jag hade fått uppvaktade jag honom om bord hans skepp. Min resa till Arabien är å hans sida afgjord och, sjelf Orientalist och mächtig i synnerhet Turkiska språket, tyckes han vara högeligen intresserad för den. Med nöje erfor jag äfven af honom att min instruction om resorna och hvad dertill hör kommer att uppgöras af det G.S. i London i förening med Det i Petersburg. Så snart Engelmän äro med kan jag vara säker på att bli behandlad som en gentleman, och då fruktar jag ej att med mod och beslutsamhet gå emot de mödor och faror som vänta mig i öknen. Jag

behöfver ej säga att jag med den utmärkaste välvilja emottogs och bemöttes af Storfursten; hos honom som hos de öfrige medlemmarne af den Kejsrerliga familjen är själs adel medfödd; men det gör mig ondt att ej kunna säga det samma om den Ryska aristocratien, till hvilken de fleste af medlemmarne af det Ryska Geogr. S. höra. Emellertid får jag nu börja sysselsätta mig med hittills för mig alldeles främmande vetenskaper; förnämligast Astronomiska och Geologiska. På vårt härvarande Observatorium tänker jag i sommar förvärfva mig behöflig färdighet och praktisk säkerhet att begagna chronometern och Sextanten och hvad annat behöfves för det Geographiska bestämmandet af orters läge, äfven som de nödigaste förkunskaper i Geologien. I höst beger jag mig till Petersburg för att göra utdrag ur Iakoots ypperliga Geographiska arbete i allt hvad rör Arabien och i början på nästa år torde jag kunna komma öfver till London för att der genom collationerande med det manuscript af Iakoot, som der finnes, corrigera mina utdrag och stadfästa mina preparatifa studier och göra mig på bäst möjliga vis skicklig till det svåra uppdrag, jag blifvit hedrad med. En hufvudsak för god framgång vore dock att ej allt för mycket skrektes och hojtades om företaget; ty blir det bekant att jag under så höga auspicer som Englands och Rysslands går att företaga en resa till öknen, så är det ganska troligt att jag redan i Cairo hos 'Abbas Pasha får den äran att dricka min sista "caffé kopp". Emellertid kan jag ej undgå att ställa mig i relation \propto med de förnämste Arabister i Europa, hufvudsakligen Herr Caussin de Perceval i Paris, hvars lärda arbete i Arabernes historia före Muhammad just genom den Geographiska osäkerhet, som råder deri, ett stort fel och stor brist vidlåder.⁷⁸ Antingen jag skall göra det privatim eller genom de Geographiska Sällskaper, som utskicka mig, vet jag ej ännu, men i alla fall hoppas jag vid min genom resa genom Europa till London mundteligen få communicera med honom så väl som med Fleischer och Roediger i Halle och Leipzig. Jag är emellertid nyfiken att snart få se min instruction och kunna besluta huruvida jag kan se mig i stånd att uppfylla hvad man fordrar och förväntar [av] mig. Hvad jag vet är, att vilja ej fattas mig och derjämte kan jag försäkra att ju liberalare min instruction blir och ju friare jag blir tillåten att röra mig, desto större framgång kan jag låfva åt de Sällskaper som utskicka mig. Hvad pecuniära tillgångar beträffar, torde de ej komma att göra några svårigheter, sedan Ryssland intresserat sig för saken: der finnes mynt nog och blott någon af Kejsar familjen befäller,

sparas ej derpå. Emellertid far väl och låt mig snart höra något från Dem. De chartor och exemplar De haft godheten afsända genom vår Consul ha ännu ej framkommit och jag undrar just högeligen hvar de ha blifvit liggande. Kunde nästa papper blifva färdigt för första delen af nästa års Journal såge jag det gärna. – Öfverbringaren af detta Herr Borgström har jag lämnat i uppdrag att lyfta de 25 Guineer det K.G.S. hade godheten tilldela mig. Jag är nyfiken att [*sic*] årsberättelsen af Sällskapet; på årsdagen var det väl åter som vanligt stort spektakel efter Europeiskt manér och långa tal etc. etc. af allt det kram som Européen ännu ej kunnat göra sig fri från.

G.A. Wallin

Till Aleksandr Vasiljevitch Golovnin

Helsingfors 1/7 1851⁷⁹

Monsieur, j'ai eu le plaisir de recevoir V. lettre de 5 Juillet, par laquelle vous avez pris la peine de/eu la bonté m'informez que S.A.I. le G D C. desire de savoir quand, où je me propose de arriver à S:t Peterbourg pour conferer avec la S.G. sur le voyage projeté en Arabie. En même temps V. V. êtes donné la peine de me faire avis/part de la dispense pour six ans de ma charge actuelle, qui S.M. l'Empereur a daigné m'accorder avec conservation des émolumens, qui y son attachés, ainsi que et de la gratification de 1,000 Roubl.arg. par la quelle l'Aug. Chancellier de notre Université a bien voulu signaler Son approbation du voyage. En reponse de quoi je prend[s] la liberté de Vous soumettre les remarques suivantes. J'ai eu l'honneur de recevoir du Min. Secretaire d'Etat le Comte Armfelt sous la date de 16/28 Juin N:o 54 une lettre, par laquelle il m'informe de la grace, qui m'a été accordée de la part de Sa M. et de celle de l'Aug. Chancellier; et comme il était evident de cette lettre que le Comte ne connaissait pas toutes les conditions, sous lesquelles je m'avais déclaré disposé à entreprendre le voyage projeté sous les auspices communs des Sociétés Geographiques Russe et Anglaise je pris le soin de le mettre au fait des quatre clauses, que j'avais eu l'honneur de faire dans ma lettre au Gen. Mourawjoff savoir: 1:o etc. J'informais de plus le Comte que c'était lui le premier, qui me donnait la nouvelle du consentement donné à de la première des quatre clauses que la S.I.G. de S:t P. ne avait jusqu' à

présent m'honoré d'aucune réponse définitive à la lettre, adressée par moi au Vice-President sous la date de 24 Avr/6 Mai, & que comme l'Instruction du voyage projeté, dont la rédaction avait été commise/déféré par la S.I. à la S. Royale ne m'était pas encore communiquée, je ne savais si je pourrai prendre sur moi l'exécution des plans qu'on va m'y prescrire, que regardant en consequence de cela l'entreprise en question aussi problematique que du premier abord en conséquence de cela je ne me regardais/tenais point autorisé de profiter de la gratification, dont j'avais été honoré jusqu'à la decision définitive de toutes ces circonstances. Voilà aussi, Monsieur, pourquoi je me trouve dans une incertitude parfaite en ce qui regarde l'époque quand/où je pourrai arriver à S:t Peterbourg. C'est encore à raison de la même incertitude que je ne puis pas commencer les études préparatoires, qui, comme j'avais l'honneur d'indiquer dans la lettre au Gen. Mourawjoff, auront pour l'objet principal l'Astronomie et la Géologie et l'art dessin. Si néanmoins la S. Imp. G. trouvera utile de conférer avec moi d'avance sur le voyage projeté je me fais un devoir de Vous prévenir qu'il faudra de manière ou d'autre me procurer les moyens nécessaires pour le voyage à S:t Peterbourg; car quant à moi-même, je n'en ai aucuns. Nommé profes. vers la fin de l'année passée et ayant rempli les fonctions de mon service pendant le semestre prochainement écoulé, j'ai pour tous les appointemens obtenu la rémunération de quatre-vingt-cinq (85) Roubl Arg. une somme, qui ne me permet pas de dépenser à des voyages.

Min herre, jag har haft nöjet att få emottaga ert brev av den 5 juli i vilket ni hade tagit er besväret/haft godheten att informera mig om att Hans Kejsersliga Höghet storhertigen Konstantin önskar veta när jag ämnar anlända till S:t Petersburg för att överlägga med det geografiska sällskapet om den planerade resan till Arabien. Vid samma tillfälle gjorde ni er mödan att tillkännage mig dispens för sex år från mitt aktuella ämbete, som Hans Majestät Kejsaren har haft godheten att bevilja mig, med bibehållande av lönen som till ämbetet är förbunden såväl som gratifikationen på 1 000 rubel silver med vilken vårt universitets upphöjde kansler ynnestfullt har signalerat sitt godkännande av resan. Som svar på detta tar jag mig friheten att underställa er följande kommentarer. Jag har haft äran att få emottaga av ministerstatssekreterare greve Armfelt vid datum 16/28 juni nr 54 ett brev med vilket han informerar mig om ynnesten som har beviljats mig å Hans Majestäts och upphöjde kanslerns vägnar; och

emedan det var uppenbart i detta brev att greven inte känner till alla de omständigheter under vilka jag har förklarat mig vara beredd att ge mig ut på den planerade resan, under det gemensamma beskyddet av de ryska och engelska geografiska sällskapen, ombesörjer jag att upplysa honom om de fyra klausuler som jag hade äran att utforma i mitt brev till general Muravjov, nämligen 1:o etc. Jag informerade dessutom greven om att han var den första som gav mig det nya samtycket till den första av de fyra klausulerna; att kejsrerliga geografiska sällskapet i S:t Petersburg inte hade fram tills nu ärat mig med något slutgiltigt svar på brevet sänt av mig till vicepresidenten vid datum 24 april/6 maj; att, emedan anvisningarna för den planerade resan vilkas författande hade varit tillsatta av/överlämnade åt det kejsrerliga sällskapet för det kungliga sällskapet, inte ännu hade meddelats mig, visste jag inte om jag kunde ta på mig genomförandet av planerna som man skulle ålägga mig, då jag följaktligen betraktade denna uppgift lika problematisk som vid första anblicken, således ansåg jag mig inte auktoriserad att dra nytta av gratifikationen med vilken jag hade blivit förärad fram tills det definitiva beslutsfattandet av alla dessa omständigheter. Det är också därför, min herre, som jag befinner mig i en total ovisshet gällande tidpunkten när jag kommer att kunna infinna mig i S:t Petersburg. Det är också på grund av samma osäkerhet som jag inte kan påbörja de förberedande studierna vilka, som jag hade äran att uppge i brevet till general Muravjov, kommer att ha som huvudsakligt föremål astronomi, geologi och teckningskonst. Om likväl kejsrerliga geografiska sällskapet finner det lämpligt att överlägga med mig på förhand om den planerade resan, betraktar jag det som min plikt att underrätta er om att det kommer att vara nödvändigt att på ett eller annat sätt skaffa mig de nödvändiga medlen för resan till S:t Petersburg, ty jag själv har inga sådana. Utsedd till professor mot slutet av föregående år och efter att ha fyllt min tjänsts funktioner under den snart gångna terminen, har jag som totallön erhållit en ersättning på 85 rubel silver, en summa som inte tillåter mig att göra utlägg på resor.

ÖVERSÄTTNING AV KIRA PIHLFLYCKT

Till Norton Shaw

Helsingfors 6/8 1851

Helsingfors d. 6 Aug. 51.

Gode Doctor Shaw, En lång tid har förgått sedan jag sist hade nöjet emot-taga några underrättelser från Dem och Deras Sällskap och det är hufvudsak-ligen i anledning häraf jag tager mig Friheten afsända till Dem dessa rader för att förfråga mig huruvida ett papper innehållande Relationen om min första resa genom öknen, framkommit Dem tillhanda. Jag afsände detsamma härifrån med Commerce Rådet och Consulen Herr Borgström och hans son, hvilke jag vet omkring den 8 Juli framkommit till London. Derjämte följde ett bref och en Arabisk bok till Herr Ayrton och som jag är otålig om att veta huruvida så väl det ena som det andra riktigt framkommit, ber jag Dem vid första tillfälle derom underrätta mig äfven så väl som om andra omständig-heter rörande Deras Sällskap, vid hvilket jag, ehuru främmande, känner mig fästet med innerliga vänskaps och tacksamhets band. – Den i fråga komna nya resan till Arabien tyckes ännu stå i vida fältet och vara oafgjord; åtminstone har jag ännu ej erhållit något bestämdt svar från det Geogr. Sällskapet i Peter-burg, och alls inga från Deras Sällskap angående densamma. – Kartorna och de Exemplar af min redan tryckta förra Relation vet jag genom bref från vårt General Consulat i London derifrån vara afsända; men äfven de äro mig ännu ej tillhanda komna. – För öfrigt har jag under innevarande Sommar ej kommit mig till något särdeles arbete. Jag tänkte använda denna tid till redi-gerandet af mina resor för att sedan erbjuda dem i öfversättning det Engelska Publicum; men frågan om den nya resan har kommit emellan och förhindrat mig derifrån; då åter ovissheten om dess utförande å andra sidan förbjudit mig att vidtaga de Astronomiska och Geologiska förstudier, på hvilka jag i händelse af en ny resa, ville använda denna tid. Sväfvande sålunda i ovisshet mellan det ena och det andra har jag mest tillbragt min tid med segling, fiskning och skytte i vår vackra skärgård. Tro mig emellertid Deres alltid tillgifne vän G.A. Wallin.

Till Norton Shaw

Helsingfors 15/8 1851

Helsingfors d. 15 Aug. 51.

Herr Doctor och Gode Vän, Ehuru jag nyligen hade nöjet att skriva till Dem, kan jag ej undgå att begagna [...] tillfälle, som nu erbjuder sig genom en af mine [...]ste Universitets Kamrater Herr Brukspatronen [Tige]rstedts afresa till London, för att ännu uppre[...] önskan jag uttryckte i det sista lilla bref[...] så snart som möjligt få höra huruvida [...] Juni härifrån afsända berättelsen om min [...] genom öknen kommit Dem och Deras [...]llhanda, och vidare för att besvara Dem [...] mission, som jag sednast glömde, [...] för att bedja Dem låta bäraren af [...]se låta Dem vara Sig recommen[...] comission beträffar, hvarmed [...]iheten besvara Dem, bestode den deri [...] allt ville vid första tillfälle på Mis[...]kapets eller Bibel Sällskapets boklådor efterfråga om der finnes att tillgå denna bok: Nya Testamentet (ახალო ადოჰბა) på Georgiska, tryckt i S:t Petersburg 1818. 4:o.⁸⁰ Ett annat exemplar af Nya Testamentet på Georgiska har äfven blifvit utgifvet, men med andra mera spetsiga typer än det nämnda, på hvars styl jag i dess titel försökt att ge ett prof. Skulle boken finnas ville jag be Dem att af bäraren här af H. Tigerstedt taga penningar för att köpa den och öfverlämna den åt honom för att hit öfverbringas. Derjämnte ville De ha godheten på nämnde Bibel och Missionärs Sällskaps boklådor efterfråga och taga Cataloger på de böcker och de öfversättningar af de heliga Skrifterna, som de sjelfva tryckt eller genom sina medel annorstädes befordrat till publication. Detta allt har H. Tigerstedt lofvat taga i sin värjo och riktigt öfverskaffa vid sin tillbakakomst hit i höst. – Åt den i början af sistförflutne Juli månad härifrån till London afreste Theologie Professoren Herr A. Laurell tog jag mig friheten lämna Deres adress i hopp om att De med Deres ovanliga välvilja ✕ mot Nordboer i allmänheten ville omfatta honom med den vänskap De alltid pläga visa dem. Den samma välvilja och vänskap önskade jag äfven H. Tigerstedt kunde afvinna Dem, hvilken nu beger sig till Deres Verldsstad för att såsom millioner andre njuta och lära sig af den stora Exhibitionen. – Men utom dessa syftemål me[...] detta bref, har jag ett annat för mig sjelf ve[...] viktigare, som jag ej ville anförtro att gen[...] Ryska posten gående bref, och det vore att g[...] Dem utbedja mig upplysningar om de [...]lingar

WALLIN SKRIVER TILL GEITLIN DEN 2 AUGUSTI 1848 "MEN SNART LEDSNAR MAN PÅ DEN LILLA STADENS SPETSborgar LIF och PÅ DE TRÅNGA HUSEN och MAN BÖRJAR ÅTER LÄNGTA UT TILL ÖKNEN" och SYFTAR DÅ PÅ UMGÅNGET I HELSINGFORS. SE WALLIN 2014, s. 227. UNIONSGATAN 1870 AV CARL ADOLF HÅRDH.

och den correspondence, som [...]modar ägt rum mellan det Rysk[...]skapet af Petersburg och det Engelska af Lo[...]ende den i fråga komna nya [...] Arabien. På privat väg har jag [...] det skall vara det Ryska Sälls[...] helt och hållet utesluta det En[...] företaget och under fullkoml[...]cier sända mig tillbaka till ök[...] alldeles mot mina önsknings [...] på många och olika skäl och hufvudsakligen derföre att jag är öfvertygad det hvad Ryssland i vetenskapligt hänseende på egen hand företager, sällan eller alldrig har några goda resultat i synnerhet när det gäller ett land, hvilket, såsom Arabien, i det Nordiska colossal riket är mera ett terra incognita än någon annorstädes, och hvars exploration för detsamma är af absolut ingen materiel nytta. Och att Ryssland gör något blott för vetenskapens skull, derom kan jag alldrig öfvertyga mig. Hvad nu denna min projecterade resa beträffar så är det min öfvertygelse att intet annat än tomt skryt och jalousie mot det Engelska Sällskapet är driffjädern för det Ryska att ställa den i verket. Icke destomindre erfar jag att det funnit sig befogadt, troligen af egen okunnighet om Arabiens förhållanden, att öfverlämna redactionen af min Instruction åt det K.G.S. af London. Hvad mig sjelf beträffar är jag lämnad i fullkomlig okunnighet om hvad mellan de båda Sällskaperna för sig gått och icke allenast häruti utan äfven i andra afseenden ꝛ har jag att klaga öfver ett uppförande å det Ryska Sällskapets sida mot mig vida under det, som en Gentleman tyckes mig ha en rätt att fordra. Det är således med oro jag emotser ett engagement för det Ryska Sällskapet och jag tillstår upprigtigt att hade jag fullt skäl att bryta mitt på sätt och vis gifna [...] att företaga resan, jag ej skulle tveka att göra [...] Emellertid tänker jag påstå och fordra det det [...]ska Sällskapet äfven måtte på något sätt [...]ra delaktigt i företaget och tar mig frihe[...]ppmana dem häri ryggstödja mig. Jag [...] i sanning att underkasta mina arbe[...]orskningar under den tillämnade [...] och bart det Ryska Sällskapet; ty i det [...] litet som i hela den stora barba[...] någon, som känner något [...] Geographie och dess gamla historia. [...]ppt om der finnes någon som [...] intresse att samvetsgrannt re[...]plysningar jag skulle lyckas att [...] uträkna och på Charta nedlägga [...] geographiska observationer, som blefve hufvudsaken för mina resor. Och hvad kunde vara mera nedslående att efter långa resor och mödor se att resultaterna deraf dock utfölle till föga fromma för vetenskapen och verlden! Och om dessa resultat skulle offentliggöras på Ryska språket? hvilket ej förekommer mig allt för otroligt, hvilken fröjd hade jag

sjelf och verlden af hela företaget? Och skall det Engelska Sällskapet ej deltaga i resan, hvems protection skall jag anlita i Bagdad, Maskat och Aden, der Ryssland inga Consuler eller Agenter har eller i Gidda och Mokha, dit möjligen mina vägar kunde komma genom ödets nycker att föras? Och i detta fall, hvem skall förse mig med instrumenter? Ty jag ville knappt lita på dem som det Ryska Sällskapet skulle ge mig med på resan. Och om olyckan träffar mig i öknen och jag der, hvilket alla dagar plägar ske, blir utplundrad och blottad på allt, instrumenter och anteckningar gjorda under resan, och sedan upplyser det Ryska Sällskapet derom, skall det tro mig? I Ryssland är hvar och en hållen för lögnare och bedragare och heder och ära tror man ej på hos någon! ✗ Sådana och många andra farhågor har plågat mig allt sedan jag fått underrättelsen om att det Engelska Sällskapet ej skulle deltaga i expeditionen och de ha blott ökats derigenom att jag på så lång tid ej erhållit något bref från Dem. Jag har till ock med fått den tanken att De möjligen skrifvit mig till; men att de tjenstfärdige Ryske Post ämbetsmännen ej behagat sända brefvet eller brefven fram. För att undvika en sådan intercepti[...] ber jag Dem genom bäraren häraf Herr Tigerste[...] antingen i bref eller mundteligen sända u[...]derrättelser om hvad som allt sedan Sir R. M[urchi]sons bref, hvaraf den af Dem till mig afs[...]pian blifvit uttagen och bortsnappad ur [...] för sig gått mellan det Kungliga och Kejs[...]skapen samt hvad resultaten af d[...]lingar slutligen blifvit. Det vore af v[...] få sådana upplysningar på det, [...] rätta mig derefter då jag i Sept[...]ligen kommer att resa till Peters[...] det Ryska Sällskapet conferen[...] ämnade resan. Emellertid ber j[...] gång att dess förinnan i bref je[...] underrätta mig om förenäm[...] första Resa i öknen kommit Dem [...] om Conseillen beslutit dess publicerande i Journalen samt huru snart detta kan ske med flera omständigheter som der till höra. Äfven från Herr Ayrton har jag förgäfves väntat bref. Månne han har erhållit den bok, jag med Borgström i packetet till Dem afsände honom och månne han tagit några anstalter om dess bekantgörande hos vänner och boksäljare af den Arabiska Litteraturen? Låte De mig ej så länge vänta på bref från Dem och tro mig för alltid Deras tillgifne Georg Aug. Wallin.

Till Heinrich Leberecht Fleischer
Helsingfors 6/9 1851

Helsingfors d. 6. Septemb. 51

Herr Professor! Ich nehme mir die Freiheit Ihnen das Beifolgende zu übersenden mit der Bitte, wenn Sie es der Mühe werth finden, dasselbe zu revidieren und nachher der Redaction der Zeitschrift zu übergeben um bei Gelegenheit im Journal eingeführt zu werden. – Ich benutze zugleich diese Gelegenheit um Ihnen ein Exemplar von dem kleinen grammatikalischen Werkchen لامية الافعال des berühmten Ibnu-Malik zu schicken, das ich, um als eine Grundlage für die Vorlesungen in der Arabischen Etymologie, die ich im Winter angefangen, zu dienen, hier in Stein habe drucken lassen. Es mag Ihnen als eine Berichtigung des Fehlers dienen, den die Redaction der Zeitschrift, ich weiss nicht auf welche Auctorität, macht, wo sie sagt ich habe die Alfíyá desselben Grammatikers hier lithographirt.⁸¹ Einen andern Fehler macht die Redaction auch, wo sie behauptet ich habe mich sechs Jahre in Arabien aufgehalten. Wenn ich sehr genau die Zeit rechne, die ich in jenem Lande zugebracht, beläuft sie sich höchstens auf 18 Monathe. – Was das Büchlein betrifft, glaube ich Ihnen folgende Anmerkungen machen zu dürfen. Es ist diess der Zweite Versuch, der hier gemacht worden in Lithographieren eines Arabischen Textes; der erste nämlich, der noch mehr misslungen ist, war die حائية des Ibnu-Ifâriq mit den Commentare des 'Abdu-'l'rany des Nablúsienser, die ich im vorigen Herbst hier publicirte.⁸² Daher erklärt sich der oft undeutliche und weniger nitide Abdruck im Steine; ich hoffe aber in künftighin vielleicht ٱ zu edierenden Werken leicht eine grössere Nitidität zu erreichen. Als ich zuerst die Absicht hatte den Text ohne Vocale zu publiciren und auf diese Weise schon die 12 ersten Seiten, die einen Stein ausmachen, geschrieben hatte, nachher aber hauptsächlich den Ermahnungen des H. Geitlins nachgebend, mich entschliess dieselben auszuschreiben, wurde ich genöthigt sie nebst andern grammatikalischen Zeichen auf dem Steine selbst in den Text einzutragen. Diess nun verursachte auf diese Seiten eine grössere Undeutlichkeit und mehrere Schreibfehler als Vergleichungsweise auf die übrigen. Als ich ohnediess nur ein Manuscript von dem Werke habe, welches ich selbst aus einer in der Bibliothek zu Alazhar befindlichen Handschrift in Cairo gemacht, habe ich durch Inadvertenz einige Fehler aus diesem

Manuscripte in den lithographirten Text auch einschleichen lassen. Diese so wohl als die Lapsus Calami gedenke ich alle zu sammeln und in einem Nachzutragenden Blatte als Schreibfehler anmerken. Im Lexicon Ḥāgg Khalifās ist der Anfang vom Commentare des Bedru-d-dīn anders angegeben als in meiner Edition und es scheint in der That als habe unser Abschreiber die ganze Khuṭbā des Commentators ausgelassen.⁸³ In dessen kann der Verlust dieser Khuṭbā nicht sehr hoch angeschlagen werden und der Sheikh Al'atṭar, von welchem ich einen guten Glossen-Comentar حواشى über das Werkchen besitze, erwähnt auch keiner solchen Khuṭbā.⁸⁴ Ich bekomme eben von einem Freunde in Cairo eine Chronik der Wahhabiten genannt

ذكر دولة الوهابية من ابتدا دولتهم الى غاية دخولهم الحرمين وجميع ما وقع لهم من المحاربات
verfasst von einem Muhammadanische Arzt, der die Campagne der Egyptischen Armee mitmachte in Negd. Sie geht vom Jahre 1159 bis 1210 Ḥigrā und obgleich sie im Allgemeinen sehr arm zu sein scheint, mag sie nicht ohne Interesse sein in Kriegen und Verhältnissen einer Secte, die uns noch so unbekannt geblieben ist. Sie scheint noch nicht beendigt zu sein; ich hoffe aber dass ich die Fortsetzung auch bald bekommen werde.

Ich verbleibe Herr Professor mit der grössten Hochachtung Ihr ganz ergebener GAWallin.

Herr Professor!

Jag tar mig friheten att sända er det bifogade och ber er, om ni finner det mödan värt, revidera detsamma och därefter överlämna det till tidskriftsredaktionen för att införas i journalen vid tillfälle. – Jag utnyttjar samtidigt tillfället att sända er ett exemplar av det lilla grammatiska verket *Lāmiyat al-af'āl* av den berömde Ibn Mālik, som jag här låtit göra stentryck av som underlag för de föreläsningar i arabisk etymologi som jag började hålla i vintras. Det kan kanske för er korrigeras det misstag som tidskriftens redaktion, jag vet inte på vilken grund, gör när man säger att jag här litograferat Alfīya av samma grammatiker. Ett annat misstag gör redaktionen också när man hävdar att jag skulle ha uppehållit mig sex år i Arabien. När jag mycket noggrannt beräknar den tid jag tillbringat i landet uppgår den till högst 18 månader. – Vad gäller boken tror jag mig få göra följande anmärkningar. Detta är det andra försöket som gjorts här att litografera en arabisk text; det första, som misslyckades ännu mer, var nämligen *ḥā'īya* av Ibn al-Fāriḍ med kommentarerna av 'Abd al-Ghanī al-Nābulūsī, som jag publicerade här ifjol höstas. Detta förklarar det

ofta otydliga och mindre läsbara stentrycket; jag hoppas dock lätt uppnå en större läsbarhet i de verk jag möjligen redigerar framöver. Då jag först hade för avsikt att publicera texten utan vokaler och redan skrivit de 12 första sidorna, vilka utgör en sten, blev jag dock senare, huvudsakligen som en eftergift till H. Geitlins uppmaningar att skriva ut dessa, tvungen att införa dem jämte andra grammatikaliska tecken i texten på själva stenen. Detta förorsakade en jämförelsevis större otydlighet och fler skrivfel på dessa sidor än på de övriga. Då jag dessutom har endast ett manuskript av verket, vilket jag själv gjort från en handskrift i biblioteket vid al-Azhar-universitetet i Kairo, har jag genom oaktsamhet låtit en del fel ur detta manuskript smyga sig in även i den litograferade texten. Dessa liksom stavfelen tänker jag samla och ange som skrivfel på ett blad som införs i efterhand. I Ḥājjī Khalīfas lexikon anges början av Badr al-dīns kommentar annorlunda än i min edition och det verkar verkligen som om vår avskrivare utelämnat kommentatorns hela khuṭba. I sig kan inte förlusten av denna khuṭba anses som väldigt stor och shejk al-ʿAṭṭār nämner inte heller en sådan khuṭba i den goda kommentaren *ḥawāshī* till verket som jag äger. Jag får nu av en vän i Kairo en krönika över wahhabiterna *dhikr al-daulat al-wahhābīya min ibtadā daulatuhum ilā ghāya dukhūlihim al-ḥaramain wa-jamīʿ mā waqaʿa lahum min muḥārabāt* skriven av en muhammedansk läkare som deltog i den egyptiska arméns kampanj i Najd. Den sträcker sig från 1159 till 1210 Hijrans år och även om den i allmänhet verkar mycket mager så kan den kanske ändå inte vara helt utan intresse gällande krig och förhållanden hos en sekt som ännu är oss så obekant. Den verkar inte ännu vara avslutad; jag hoppas dock att jag snart får även fortsättningen.

Jag förblir, herr Professor, med största högaktning er helt tillgivne G.A. Wallin.

ÖVERSÄTTNING AV ELISA VEIT

Till Norton Shaw

Helsingfors 9/9 1851

Helsingfors d. 9 Sept 51.

Gode Doctor Shaw! Ehuru jag på sednare tider kanske allt för mycket besvärat och tröttat Dem med tätt på hvarandra följande bref och biljetter, kan jag ej underlåta att begagna det tillfälle, som nu, då jag har att afsända ett bref till en i London bosatt landsman, erbjuder sig för att med några rader

underrätta Dem det jag nu slutligen erhållit de af Ost Indiska Compagniet mig så frikostigt begåfvade 25 Exempl. af den stora chartan af Arabien med åtföljande 20 af Relationen af min andra resa.⁸⁵ Jag kan ej neka att jag var högeligen nyfiken att se den nya gestalt som mitt på det hela magra papper antagit under H. Ayrtons händer och jag kunde ej tvifla på att det högeligen måtte ha vunnit derigenom i värde, öfvertygad som jag nästan var att det K.G.S. hufvudsakligen för denna nya redaction funnit för godt tilldömma ett så i allmänhet kient arbete ett pris. Men, för att genast utsäga min mening, jag fann min väntan fullkomligen felslagen. Efter att ha genomögnat några sidor jämnte de *lärda* noter hvarmed H. Ayrton funnit för godt *pryda* papperet, blef jag slagen och förvånad öfver den ton af *lörd* och *conaisseur* som H. Ayrton behagat antaga och som jag ingalunda hade önskat in i detta opusculum.⁸⁶ Det var ej min mening att göra det till academisk dissertation; ty hade jag velat det, hade jag troligen bättre än H. Ayrton kunnat citera och upprada de auctorer och källor som han nu alldeles mot mitt syftemål packat in i den lilla boken. Och denna lärda ton föll *mig* så mycket mer i ögonen, som jag i grund vet att H. Ayrton känner just ingenting af den Orientaliska Litteraturen. Allt är blott å hans sida ett tomt show och han ville begagna detta tillfälle af redactionen af mitt papper blott för att ge sig ett namn af Orientalist och en *lörd* air i en sak, som han platt ej känner; ty att de citerar han hoppackar äro af någon vinst för vetenskapen eller af honom uppställda i detta afseende, det kan hvarken jag eller någon annan tro, som tittat in i boken. Detta i allmänhet om den generela ton, som jag har tyckt mig genomläsa i hans redaction och som mer eller mindre äfven lyser fram i hans Engelska; men jag måste vidare anmärka några verkliga fel som han påpackat mig och som jag, om möjligt gärna såge i något annat häfte af Journalen anmärkta som tryckfel. 1:mo således har han tvärtemot min orthographie alldeles falskt satt en punkt under bokstafven *d* i ordet Nufood och användt detta skriftsätt genom hela boken och i anledning deraf sid. 18 † gjort en not som är alldeles falsk. Nufood bör skrivas utan punkt under *D* och kommer från en helt annan stamm än han i sin Orientaliska lärdom trott, såsom jag vidlyftigare förklarar i det sist afsända papperet. Sid. 20. raden 2 står Ma'âzé and Benî 'Atiyá: i stället för *and* bör det stå *or*; ty de äro tvänne olika namn på en och samma beduinstam. Sid. 32. rad. 25 står: but streaks and patches of a plant called rawd. Det är icke plantan sjelf som heter rawd, utan med detta ord

och dess plural riiåd betecknas just dessa sträck och fläckar med vegetation, som här och der stryka genom en steril öken trakt. Huru har detta kunnat undfalla Renouard? Sid. 42. rad. 18. står the region of Negd etc. Detta är grundfalskt och har aldrig varit min mening och står äfven ej i mitt papper. Den region som det här är fråga om, nämligen den som går mellan Nufood landet såsom dess östra gräns och Tahamá kedjan såsom dess vestra, kann aldrig kallas Negd och har ej eller af mig blifvit så kallad, hvilket äfven skönjas af den medföljande chartan, der detta landsträck står betecknad med namnet Bâdiiét Alshâm. Hvar har således H. Ayrton tagit Negd från? Sid. 44. rad. 18. står viz. a bucket of camel skin hung to the end etc. Dessa sednare ord och hvad derpå följer är tillagdt af Redacteurerne och står ej i mitt manuscript. Den hydrauliska machine som dessa Herrar behagat imaginera sig och Renouard vidare beskrifver i sin not hör alldeles ej hit och förekommer aldrig i det inre af Arabien och i Negd; utan den här brukliga machinen är en helt annan, om hvars construction jag äfven i mitt sednare papper försökt att ge en idé. Det utöfver mitt manuscript tillsatta så väl i texten som i noten är således alldeles falskt. Hvad den af A. på samma sida gjorda not om 'Elâ beträffar så har jag sjelf till en del fel. Jag hade bordt transcribera detta ord 'Ilâ eller 'Ulâ; men jag har låtit förleda mig af ljudet. Falsk är Ayrtons påstående att det uttalas 'Alâ. Sid. 47. not ‡ säger H. Ayrton att Baṭīn är Dimin. form af Baṭn. Det är falskt. Dimin. formen skulle heta buṭein. Då man ej bättre känner de grammatikaliska formerna af Arabiskan borde man ej blanda sig i att göra grammatikaliska observationer. I noten § anföres efter Burkhardt att de Temîm som nu lefva i Ḳafâr vore utflyttade från Ḥawṭâ. Jag tror det ej; ty största delen af Ḳafârs Temîm äro troligen afkomlingar af dem som först bebodde detta land. Denna anmärkning är dock af mindre vikt. Sid 49. Not * i hvilken R. uppger betydelsen af det Arabiska ordet Ṭa'oos att vara peacock är origtig. Ordet har en helt annan härledning och såsom jag vid ett tillfälle utvecklat i det Tyska Orient. Sällskapetets Journal står Ta'oos طووس troligen i stället för Taoos طووس och detta i stället för Ṭeis طيس. På sista raden af samma sida har H. Ayrton efter orden: on the other side of al-Dāhānā behagat tillägga towards the Persian Gulf, hvilket jag anser möjligen kunna leda till missförstånd. Jag menar i allmänhet det land som ligger mellan denna sandås och Euphrates, hvilket nu för mig som kom från Negd var den andra sidan af sandåsen; men ingalunda det land som då låg till

höger om mig mot Persiska viken. Utom verkliga tryckfel, som såsom sådana kunna igenkännas af hvarje läsare, äro dessa de hufvudsakligaste fel jag vid en flygtig genomläsning bemärkt. Ty jag måste bemärka att jag i allmänhet har en afgjord motvilja att noggrant genomläsa något som jag sjelf skrivit och derföre har jag ända tills i dag ej kunnat förmå mig att ens genomgå det lilla papperet. Och jag kan ej neka att H. Ayrtons redaction af det samma ökat denna min motvilja. Skulle det sist afsända papperet finnas af Conseillen förtjena att införas i Journalen ville jag bedja den att ingalunda lämna redactionen af det åt H. Ayrton, utan helst, om möjligt, se att De sjelf och Herr Rieu ville besvåra sig dermed. Skulle någonting absolut ej kunna förstås eller misstydas i anledning af det främmande språk jag deri begagnat, ville jag bedja Dem upptäckna sådana ställen på ett papper och derom i bref communicera Sig med mig. Äfven såge jag särdeles gärna att den Arabiska text som [...] med följer, blefve tryckt och jag kan ej annat än harnas öfver att detta blifvit uraktlåtet i det sista papperet;⁸⁷ [...] tillsatser som blifvit gjorda för att identifiera min sätt att transcribera med det vanligen antagna En[...]ska är af platt ingen nytta. Deremot vore utskrifningen af Arabiskan af oräkneligt gagn för alla. De få [...] Arabisk text som finnas på sidan 30. göra skam af tryckeriet och en ännu större af correcturläsaren. [...] H. Rieu åtaga sig besväret med correcturläsandet af Arabiskan, tviflar jag ej att den finge ett helt [...]at utseende. Ett annat fel i det förra papperet, som äfven möjligen förekommer i det sednare, och som [...] och hållet faller på mig, är min orthographie af Muweilah. I dess ställe bör öfverallt stå Muweilih. [...] A förändradt till I. Det platta Appendix såsom de många skolpojksaktiga noter och anmärkningar [...]versättningar hade jag hållre önskat borta; men hvad är nu mera att göra. Måtte De snart lämna [...]ättelser från Dem åt den derpå länge väntande vännen Georg Aug. Wallin.

Norton Shaw till Georg August Wallin

London 17/11 1851

3 Waterloo Place

Nov. 17:th 1851.

Royal Geographical Society, London

My dear Professor,

Lieut. Pim R N being about to start for St. Petersburg upon his contemplated exploration of the coasts of Siberia, in quest of Sir John Franklin's missing expedition,⁸⁸ I hasten to give him a few lines to you, in order that you may be able to render him any service in your power during his brief stay. Lt Pim is highly recommended to the Russian Authorities who will, I feel convinced, afford him every assistance in his bold and haza[r]dous enterprise.

Our President Sir Roderick Murchison has duly brought before the Council of this Society the liberal manner in which the Imperial Geographical Society of S:t Petersburg has come forward in aid of your proposed Mission to Arabia, and he has already communicated with M de Khanikoff upon the subject. At the Council an opinion was very generally expressed that so learned and so enterprising a traveller as yourself ought not to be too closely tied by regulations, and that the explorations, which you desire to make in Arabia, should be, as far as possible, left to your own judgment. While this opinion ✎ must be highly flattering to your feelings as a man, it will at the same time attach to your exertions a great degree of responsibility, of which I feel certain you will prove yourself in every respect worthy. It appears to me very desirable that the province of Hadramaut, should form one of the objects of your Mission, and that next to the Geography of Arabia, its Ethnology [*sic*] and Philology ought to be carefully examined. You have I believe a printed set of the "Hints for Collecting Geographical Information", published by this Society, and I need not call your attention a second time to them. I enclose however another Copy, in case you may have mislaid the former set. Any directions you may receive from the Imperial Geographical Society of S:t Petersburg will be of course strictly observed. Let me however point out to you that from *this* Society no directions partaking of any political character ever emanates;⁸⁹ in proof of which *in confidence* I inform you, that when upon one occasion, a gentleman travelling in the pay

of this Society, thought fit to exceed his instructions and dabble very slightly in matters of a political nature, the Council immediately withdrew its patronage and refused to advanced any more funds to him. I merely mention the circumstance, although I am sure no such warning would be necessary to you. I need not assure you of a warm reception here, and that Sir Roderick Murchison, the President, will do every thing in his power to further the objects of your Mission as speedily and as thoroughly as possible.

The Royal Award to you for your first exploration in Arabia remains still here. At your desire I was first upon the point of paying it into the Bankers for you, when your second request arrived, desiring it to be handed over to your friend, the Merchant. But he did not leave his address with your letter and I searched in vain for him. – The Copy of the Georgian Testament is not yet to be found, but I have hopes of obtaining a Copy for you, and the Arabic work, sent by you, for M:r Ayrton I have detained until your arrival, as M:r Ayrton is at present in Egypt. Finally let me beg of you, my dear Professor, to present my best respects to M de Khanikoff and to assure him that it will always afford me the greatest pleasure to receive through him any accounts of the Progress of Geographical Science in Russia, and in return I will make it apoint to keep him “au courant” with anything occurring here. I had this year the honour of reading a short account of his ascent to Mount Ararat,⁹⁰ not only before this Society but likewise at the Meeting of the British Association for Science, and as Professor Shaw [*sic*], of the University of S:t Petersburg, has kindly offered to render into English some of the more important Proceedings of the Imperial Geographical Society of Russia, we all hope in future to be in a condition more fully to understand and consequently to appropriate these valuable documents.

Let me beg of you to excuse this my long and hurried epistle, and sincerely hoping soon to see you in London. Believe me, My dear Professor, to be always Yours truly Norton Shaw M.D. Sec RGS

Till okänd adressat

S:t Petersburg trol. december 1851⁹¹

Conformement à l'injonction du V.P. je me suis rendu le dimanche passé à M.N. et voici le resumé de la conversation que nous avons eu. M.N. m'a informé que la première lettre que j'avais l'honneur d'adresser au V.P. formait la base sur laquelle les discussions en fait du voyage projeté en arabie se sont faites dans le Conseil et que des conditions, sous lesquelles je m'y suis déclaré disposé d'entreprendre cette expedition, celle qui regardait les frais de voyage en consequence était expliquée et interpreté du Conseil d'une autre manière que or entre les conditions sous lesquelles je m'y suis déclaré disposé d'entreprendre cette expedition, celle qui regarde les frais de voyage était concue en ces termes 400 £. de St. remises à ma disposition en Orient sans décompte dans l'ébauche de la lettre mentionnée se trouvent après les mots 400 £ de St. l'expression *par an* que j'ai par inadvertance, je l'avoue franchement, omise dans la copie. En conséquence de cette inadvertance, le Conseil, à ce que M.N. m'a dit, a compris cette condition de manière que je n'eusse demandé cette somme de 400 £ S:t qu'une fois pour toutes pour les frais d'un voyage de 6 ans. C'est en regard d'une demande si modérée que le Conseil, quoique pas sans étonnement de mon desinterressement, s'est cru devoir sur le champ accéder à toutes les propositions que j'avais faites. Au commencement de l'Automne une autre lettre adressée par moi sous la date de ... Juillet à M. Golownin en reponse d'une lettre, dont il m'avait honoré fut par hazard delivrée au Secret. de la Société et par lui lue devant le Conseil à la première séance après les vacances de l'été. Dans cette lettre j'avais trouvé l'occasion de ✕ repeter les conditions mentionnées dans la precedente au V.P. mais maintenant/cette fois-ci sans y oublier l'expression *par an* après les mots 400 £ St. Cette lettre est venue comme coup de tonnère, c'est les mots de M.N. que je réfère, surprendre et etonner le Conseil, qui avait deja décidé le voyage selon le sens dans lequel il avait pris la condition concernant les 400 £ S:t. Il y avait donc un mal-entendu qui devait être expliqué. On comprenait à présent que ce m'était impossible de mener à bonne fin une telle expedition par de tels moyens et M.N. m'a déclaré qu'on la Societé voudrait bien me montrer la complaisance d'entrer derechef en discussion sur l'expedition arabe à fin d'eclairar [*sic*] le mal-entendu et

lever la difficulté qui s'était présentée. Mais comme le Conseil en avait déjà arrêté la décision il fallait lui donner l'occasion d'entamer la question sous un autre point de vu et c'est pourquoi je suis prié par M.N. de m'engager en conjonction avec l'expédition arabe en retournant en Russie d'entreprendre un autre voyage, dont le but principal serait l'exploration des Provinces de Boukhara Samarkand Khiva et d'autres parties de l'Asie centrale. Comme ces provinces là sont limitrophes à la Russie leur exploration serait d'un intérêt spécial pour la Société Imp. Geogr. de Russie et si une expédition en les provinces nommées pourrait être mise en rapport avec celle projetée en Arabie⁹² un aspect tout-à-fait nouveau serait donné à l'entreprise et en même temps le Conseil se verrait mis à même de modifier la décision auparavant arrêtée et me voter de nouveaux moyens suffisantes pour decemment tout l'une que l'autre.

I överensstämmelse med åläggandet från vicepresidenten begav jag mig föregående söndag till M.N. och här kommer sammanfattningen av samtalet som vi hade. M.N. informerade mig om att det första brevet som jag hade äran att skicka till vicepresidenten bildade grunden för hur diskussionerna hade förts i rådet rörande den planerade resan till Arabien, och då villkoren under vilka jag har förklarat mig vara beredd att företa denna expedition, var det som rörde resans utgifter på ett annat sätt förklarade och uppfattade av rådet än bland villkoren under vilka jag hade uppgett mig vara beredd att företa denna expedition; det som rör resans utgifter var utformat i dessa termer 400 £ sterling efterskänkta utan redovisningsskyldighet till min disposition i Orienten; i utkastet till det nämnda brevet förekommer efter orden 400 £ sterling uttrycket *per år* som jag av misstag, jag erkänner det öppet, hade utelämnat i avskriften. Som följd av detta misstag förstod rådet, enligt det som M.N. sade mig, detta villkor så att jag skulle ha anhållit om denna summa på 400 £ sterling endast en gång för alla för kostnaderna för en resa på sex år. Det var med hänsyn till en så moderat anhållan som rådet, fastän inte utan förvåning över min osjälviskhet, trodde sig utan dröjsmål böra bevilja alla förslag jag hade gjort. I början av hösten överlämnades ett annat brev, sänt av mig vid datum – juli till M. Golovnin som svar på ett brev som han hade förärat mig med, handelsevis till sällskapets sekreterare och lästes av honom för rådet vid det första sammanträdet efter sommarledigheterna. I detta brev hade jag funnit tillfälle att upprepa de nämnda omständigheterna i det föregående till vicepresidenten

men nu/denna gång här utan att däri glömma uttrycket ”per år” efter orden 400 £ sterling. Detta brev slog ner som en blixtnad – det är M.N.s ord som jag hänvisar till – förvånande och överraskande rådet som redan hade beslutat om resan enligt vilket det hade antagit villkoret angående de 400 £ sterling. Det fanns således ett missförstånd som måste bli förklarad. Man förstod nu att det var mig omöjligt att slutföra en sådan expedition med sådana medel och M.N. förklarade för mig att sällskapet gärna skulle vilja visa mig tillmötesgåendet att ånyo ge sig in i en diskussion om den arabiska expeditionen, för att bringa klarhet i missförståndet och undanröja svårigheten som hade presenterat sig. Men eftersom rådet redan hade kommit till ett beslut i ärendet behövde han få tillfälle att ta upp frågan utifrån ett annat perspektiv och det är därför jag var inbjuden av M.N. att, i samband med den arabiska expeditionens återvändande till Ryssland, engagera mig i att företa en annan resa vars huvudsakliga syfte skulle vara utforskningen av landskapen Buchara, Samarkand, Khiva och andra delar av Centralasien. Eftersom dessa landskap gränsar till Ryssland, skulle deras utforskande vara av ett speciellt intresse för kejsrerliga ryska geografiska sällskapet och om en expedition i de nämnda landskapen kunde vara satt i förbindelse med den planerade i Arabien, skulle en helt och hållet ny aspekt vara knuten till företaget och samtidigt skulle rådet ha möjlighet att modifiera det tidigare beslutet och rösta om nya tillräckliga medel åt mig för att på ett skapligt sätt genomföra båda två.

ÖVERSÄTTNING AV KIRA PIHLFLYCKT

Till Norton Shaw

Viborg 18/1 1852

Gode vän Doctor Shaw

Ehuru De troligen redan antingen genom bref från G. Sällskapet i Petersburg eller genom Herr Pim blifvit underrättad om huru affären af den Arabiska expeditionen står för närvarande, önskar äfven jag särskildt från Dem framlägga saken i dess sammanhang, så mycket mer som jag sjelf alldeles ej känner de förhandlingar som för sig gått de båda Sällskaperna emellan och äfven dessutom har att tacka Dem för tvänne bref, hvilka hitintills blifvit obesvarade. De påminne Sig de bref som jag, efter min afresa från London om våren 1850 hade nöjet växla med Dem och det bestämda afslag

jag gaf på det erbarmliga anbud Kung. G. Sällskapet gjorde mig att med 200 £ företaga en ny explorations resa till Arabien. De påminne Sig likaledes huru Sir R. Murchison, sedan, enligt Deras bref, i England sjelf applicationer förgäfves blifvit gjorda till andra Sällskaper för understödjande af ett företag hvilket närmast måste intressera England och dess Ost Indiska Compagnie, på eget bevåg, skref till Stor-Fursten Constantin för att förfråga sig huruvida det Kejs. Ryska Geogr. Sällskapet ville med det Eng. förena sig om den i fråga komna expeditionen. I anledning deraf hade jag att från det Ryska Sällskapets Vice-President General Murawjoff emottaga ett bref dateradt d. 24 Apr. 51, i hvilket, utom andra till mig ställda frågor, äfven denna göres mig: *Quels sont les secours, qui Vous seront nécessaires de la part du gouvernement et de celle de la Société géographique Russe pour mener cette entreprise à bonne fin?*⁹³ I bref af den 6 Maj 51 svarade jag på detta vilkor på följande sätt: *pour les secours qui me seront nécessaires pour ces voyages je sou mets à Votre jugement des conditions suivantes: 1:o dispense de ma charge actuelle comme professeur à l'Université Alexandre à Helsingfors pour six ans avec conservation du total des appointements, qui y sont attachés: 2:o) 400 Livres de Sterling, remises à ma disposition en Orient sans décompte, pour couvrir les frais du voyage: 3:o) tous les instrumens, dont la Société trouvera utile de me pourvoir: 4:o) 1200 Roubl. an argent, à toucher dès que je serai engagé pour l'entreprise etc.*⁹⁴ Härvid måste jag nu genast anmärka att i conceptet till ofvannämnda mitt bref af 6 Maj efter de under 2:o) anförda 400 £ *Sterl.* stå orden *par an*, hvilka liksom af ett eget fatum blifvit bortlämnade vid renskrifningen,⁹⁵ och skulle någon tvifla på min egen sannfärdighet i denna uppgift, kan jag lagligen bevisa det genom den Man, en collega af mig vid vårt Universitet, hvilken jag anlitade att corrigera det franska språket, jag i conceptet begagnat. Jag kunde ta min tillflykt till advocatur och förklara att, som den af General Murawjoff mig gjorda frågan specielt gällde de medel jag trodde mig behöfva af Regeringen och det *Ryska Geogr. Sällskapet* särskildt, underhandlingarne med det Engelska ännu stode att öppnas och det naturligen nu under annan synpunkt, då jag redan förkastat det första lumpna anbud, mig derifrån gjorts. Jag kunde göra respective Sällskaper uppmärksame derpå att, som jag förbehållit mig dessa 400 £ särskildt för bestridande af resekostnaderna, hvar och en kunde inse orimligheten att denna summa skulle räcka till för en resa af 6 år, af hvilka 5 bestämda

för explorationen af Arabien och ett för resor och förstudier och utdrag ur Arabiska manuskript i Europa. Hvar och en inser obilligheten och orättvisan i en sådan fordran, ✕ då det arma fattiga Finland skulle med omkring 7500 Rub. silfv. (det ungefärliga beloppet af min lön som professor för 6 år) delta med Ryssland och England i en expedition, som på intet annat vis angick det än sålunda att det derigenom förlorar en ämbetsman vid dess Universitet på 6 år, hvilken möjligen kunnat gagna sitt fädernesland och dess ungdom. Men allt detta insågs icke: intet skriffel anades: skriften förklarades bokstafligen och i bref af den påföljande 28 Juni från Finska Stats Secreteraren Grefve Armfelt underrättades jag att tjenstledighet blifvit mig beviljad af H. Majestet på 6 år jämnte bibehållande af min lön, och de jämnte af Thronföljaren för, vårt Universitets Cancellar 1000 Rb. Silfv. mig gifna i gratification.⁹⁶ I bref af den 3 Juli 51 svarade jag Grefve Armfelt att, som jag ännu ej från det Kejs. Geogr. Sällskapet blifvit underrättad huruvida de öfriga af mig ställda villkoren blifvit antagna, jag ej ansåg mig berättigad att göra bruk af de Kejslerliga Nådebetygelser, mig blifvit visade. Derjämnte begagnade jag samma tillfälle att upprepa mina i brefvet till General Murawjoff gjorda villkor, men utan att nu utelämna den närmare bestämningen af *åriligen* efter de nämnda 400 Pund sterling. Härpå erhöj jag vidare intet skriftligt svar; men blef någon kort tid derefter besökt af en vid Finska Stats Secretariatet attacherad ämbetsman, som genomsåg mitt Concept till brefvet af d. 6 Maj och derigenom öfvertygade sig att min fordran gällde 400 Pund om året. Vid samma tid hade jag att emottaga en officiell skrifvelse på Ryska under-tecknad af Ryska Geogr. Sällskapets Vice-President af den 10 Juli 51, hvori jag underrättades om fullkomligen detsamma som i Grefve Armfelts bref, hvarken mer eller mindre. Dessförinnan hade jag erhållit ett privat-bref af den 5 Juli 51 från herr Golownin, hvilken, så vidt jag vet, är Hand Secreterare hos Hans Kejslerliga Höghet Storfursten Constantin. I detta bref frågar [...] Herr Golownin på Storfurste Constantins vägn[...] hvilken tid ungefärligen jag tänker infinna mig i Petersburg för att börja conferencerna angående den föreslagna resan med Kejslerl. R.G.S. Jag underrättas vidare deri om detsamma, som Grefve Armfelts bref redan upplyst mig om. Härpå ger jag detsamma svar som till Grefve Armfelts bref, i skrifvelse af d. 11 Juli 51 och tillägger att, i fall min närvaro i Petersburg finnes vara af nöden, pengar måste ges mig särskildt till en sådan resa. Detta sednare bref från mig till

Herr Golownin blef af honom lämnadt till Kejs. Ryska G.S. och finnes ibland handlingarne beträffande den Arabiska Expeditionen, ehuru såsom privat icke endosseradt med de öfriga. Äfven i detta bref till Herr Golownin hade jag begagnat tillfället att upprepa de fyra vilkoren och äfven nu *icke* glömt det viktiga tillägget *par an* efter de 400 Pund Sterl. I bref af d. 21 Aug. 51, hvarmed följde några exemplar af de chartor och reserelationer, som jag just vid denna tid erhållit från London, tackar jag Gener. Murawjoff för diplomtet af Corresponderande Medlem, hvarmed Kejs. R.G.S. behagat hedra mig⁹⁷ och underrättar honom tillika derom att jag erhållit ofvannämnda Ryska Office af 10 Juli; men upprepar desamma anmärkningar jag förr gjort till Grefve Armfelt och Herr Golownin och, beropande mig på mitt första bref af d. 6 Maj 51, hvori jag ännu ej hade aning om något begånget skriffel, försäkrar jag honom att jag ej kan göra några afprutningar på något af de af mig ställda vilkoren. Härefter erhöil jag från Kejs. R.G. Sällskapets Secreterare H.J. Khanykoff ett bref dateradt 12 October 51 åtföljdt af utdrag från Sällskapets protocoll, hvilket jag bilägger i dess helhet emedan jag råkar deraf äga en afskrift. Sist erhöil jag d. 31 Oct. 51 ett bref från H. J. Khanykoff dateradt den 20 Octob. 51 ~~z~~ hvori öfversändes mig 300 Rb. Silfv. Svaret på detta bref innehöll intet nämnvärdt, blott att jag lofvade ge mig å väg till Petersburg det första väderleken och vägarne skulle tillåta, samt att jag ej ansåg mig berättigad till de 200 Rb. S. af hela summan, förr än de i fråga ställda conferencerna voro slutade till vederbörandes nöje. Den 27 sistlidne December öfvervarade jag sessionen af Kejs. R.G. Sällskapets Conseil. En bland de första frågor jag här gjorde var huruvida från England förbindelse blifvit ingången att årligen under 6 år betala mig för i fråga stående Arabiska Expedition 200 £ Sterl; ty de i protocoll utdraget nämnda 1500 Rubel Silfv. årligen under 6 års tid hade jag trott af Kejs. R.G.S. vara anslagna såsom svarande mot 200 £ sterl. årligen att åt mig utbetalas. Jag styrktes så mycket mer i denna min tro som i andra raden ofvanom de 200 £ st. som skulle utbetalas mig i slutet af 52 voro beräknade till 1450 R. silfver. Öfverskottet af 50 Rb. Silfv. ansåg jag i rundt tal vara beräknadt för de högre expeditionskostnader, hvarmed medlens öfversändande till aflägsnare orter i Orienten som Basra och Maskat, nödvändigt blefve förbundet. De öfriga 200 P. S:t. ansåg jag mig böra erhålla årligen från England, hvilket förenat sig med Ryssland om expeditionen och egentligen först proponerat den summa. På den fråga jag hade gjort i Rådet

erhöll jag af Dess Ordförande ett negativt svar och då jag sedan önskade få veta hvarifrån dessa andra 200 £ årligen skulle ställas till min disposition togos handlingarne beträffande den Arabiska Expeditionen fram för att upplysa mig om förhållande. Händelsen gjorde att under hela min vistelse i Petersburg Sällskapets Secreterare Herr J. Khanykoff (bror till den Khanykoff som bestigit Ararat) [...]rhindrad att bestrida sin tienst. Hans hustru näm[...] låg hela denna tid för döden sjuk och för[...]ade derigenom sin sörjande man att delta [...]a offentliga göromål. Dessutom hade han just blifvit utnämnd till Civil-Guvernör någonstads i trakten af Orenburg och står färdig att lämna sin befattning som Secreterare. Handlingarne upplästes således nu i Rådet af en annan och händelsen ville att det första som derifrån föredrogs var mitt ofvan nämnda bref till Herr Golownin, der jag uttryckeligen hade nämnt 400 £ *par an*. Härpå discuterades saken helt lätt och obiter och jag fick snart taga afträde med tillsägelse att följande dagen infinna mig hos en af Rådets medlemmar Herr Nadezdin. Denne underrättade mig nu om sakens sammanhang och visade mig tillika mitt eget bref af 6 Maj, hvori jag nu först med häpnad ser att bestämningen *par an* saknas vid de 400 £ St. Detta bref af d. 6 Maj hade utgjort grunden och basen för de discussioner som i Sällskapet blifvit hållna öfver i frågavarande Expedition och det var i förmodan att de 400 £ voro fordrade af mig blott en gång för alla, som man hade trott sig, icke utan förundran öfver ringheten af mina conditioner, genast gå in på den af Eng. G.S. gjorda propositionen. Sedermera frågade jag af H. Khanykoff upplysning om Protocoll utdraget som jag erhållit och om de deri omnämnda 1500 R. S. och underrättades derom att 1500 var ett i afskriften gjordt skriffel i stället för 500 R. S. och att dessa 500 R. blifvit af Sällskapet anslagna för möjliga hittills oberäknade bi-afgifter för resan och för att derigenom samla småningom de för tryckningen af resans resultat nödiga medel. Jag blef sålunda tillfullo öfvertygad om det missförstånd som hade genomgått alla förhandlingar om ifrågavarande resa. Jag ansåg mig nu således derom böra upplysa R.G. Sällskapet ✕ och i bref af den 8 Januari 52 till Herr J. Khanykoff erkände jag det skriffel, som blifvit begånget i mitt bref af 6 Maj 51 men förklarade mig tillika ur stånd att kunna företaga resan med de medel, hvilka nu voro anslagna derföre. Dessa medel äro nu således följande: från Finland 8500 Rb. S., af hvilka jag dock bestämdt ej vill använda något för resan utom i högsta nödfall; ty jag anser det för en orättvisa mot

mitt land. Af Ryska Geogr. Sällskapet 1450 Rb. S. en gång för alla och en reserve summa af 500 Rb. S. om året hvaraf jag dock ej har bestämdt att räkna på något för min del: tillsammans således från detta håll 4450 Rb. S. Från England 200 £ st. = 1270 Rb. S. och nödiga instrument och fri öfverresa till Egypten (en nådegåfva som jag aldrig skulle begagna mig af). Man måste tillstå, i denna complicerade Comedie spelar John Bull representerad af sitt Ost Indiska Compagnie,⁹⁸ på ett särdeles nobelt sätt sin rôle af generös Gentleman i förhållande till Nordens björn. Han tycker han funnit en man, hvilken kunde passa att utföra en för honom kär plan och sänder honom så med fagra ord och granna recommendationer till Ryssland för att tigga de för utförandet nödiga medlen. Om vi beräkna hela beloppet af mina fordringar för hela resan af 6 år uppgår det till omkring 24.000 Rb. Silfv.: vi finna vidare att Ryssland tillika med Finland redan anslagit dertill 12.950 d.v.s. öfver hälften och det för ett företag som naturligen måste för dem ha vida mindre intresse än för England, som hittills ej velat lösa på sin pung med mer än 1270 Rb. Återstår således nu intet annat än att erfara huru vida England vill votera och gifva resten af de af mig fordrade medel eller ej. I förra fallet stå vi här i Norden vid våra ord och resan skall företagas, [...] sednare fall, blir intet deraf. –

Det Kungliga priset af 25 Guineer som Deras Sällskap behagat tilldömma mig, har jag aldrig bett Dem lämna annorstädes än hos Rew, Prescott & Co. och jag upprepar denna min anhållan äfven nu. – Huru framskrider redigerandet af mitt sist öfversända Manuscript, har det blifvit läst redan? Kanske tryckt? Jag hoppas redactionen deraf skall blifva bättre än af det förra som gick genom Ayrtons händer, och som i sjelfva verket så misshagar mig att jag ej gärna delar ut af det stora antal aftryck De haft godheten öfversända mig. Vi öfversända med dagens post bref till Rew Prescott & Co. med anhållan emottaga af det Kungl. G.S. summan af 25 Guineer och be Dem ha godheten lämna summan i deras händer. Jag skrifver detta i Wiborg, der jag nu på min återresa från Petersburg uppehållit mig tvänne dagar. I morgon beger jag mig på väg hem till Helsingfors, der jag väntar underrättelser från Dem.

Viborg 18 Januari 1852. G.A. Wallin.

Императорское
Русское Географическое
Общество
издрано

Профессора Валина

слонит членомъ Корреспондентомъ

Вузъ-Президиуму А. М. Бибикова

№

Мая 1851 г. в. в.
С. Петербургъ.

Секретарь *Валин*

Till ryska geografiska sällskapets råd
Helsingfors trol. januari 1852⁹⁹

Vom Vice-Präsidenten der Kaiserl. Russ. Geogr. Gesellschaft dem General Mour. bei einem Besuche, den ich neulich die Ehre hatte bei Seiner Excellence abzustatten, befragt ob ich nach glücklich beendigter Ausforschung der Arabischen Halbinsel auf die Rückreise nach Russland nicht einen andern [Weg] als den im Plane der projectirten Expedition vorgeschlagenen directen, einschlagen wollte, der hauptsächlich durch die bis jetzt entweder ganz oder doch nur unvollkommen explorirten Provinzen von Kabul, Herat, Balkh Samarkand, Bukhara und Khiwa gehen sollte, habe ich so viel lieber mich dazu bereit erklärt da ich dadurch hoffen konnte einen lange gehegten Plan in Erfüllung bringen zu können. Ich hatte nämlich durch Nachrichten die ich wehrend meiner früheren Reisen im Orient hauptsächlich von Bukhara und Afghanen Derwischen erhalten die Überzeugung gewonnen, nicht allein dass gerade in jenen Ländern die reichlichste Ausbeute von werthvollen Muhammadanischen Handschriften zu machen sei, sondern auch dass Arabische Colonien in grosser Anzahl dort angetroffen werden, die durch lange Generationen noch bis unserer Zeit ihrer Väter Sprache in ihrer ursprünglichen Reinheit beibehalten haben. Diese Nachrichten im Verein mit der Hoffnung jene Länder, wo früher ein Hauptsitz für die Islamitische Litteratur war, philologisch ethnographisch und zum Theil auch geographisch auszuforschen, regten meine natürliche Reiselust am lebhaftesten an, so dass ich schon in Cairo den Plan fasste in Gesellschaft mit einem aus Bukhara gebürtigen Derwische über Indien und Kaschmir nach Balkh, Samarkand und Bukhara zu gehen um auf diesem Wege nach Russland zurückzukehren. Da mir aber die zu einer solchen Reise nöthigen Mittel ganz fehlten scheiterte dieser wie mancher andere meiner Reisepläne und ich musste noch mich selbst glücklich schätzen dass ich auf dem kürzesten Wege nach Europa kommen konnte. Mit desto grösserer Freude musste ich also den Vorschlag des Vice-Präsidenten umfassen die Länder, wohin mein Sinn schon lange gestanden, jetzt mit allen zu einer wissenschaftlichen Expedition erforderlichen Mitteln, zum Besten der Wissenschaft zu bereisen und es schien mir, bei einem flüchtigen Betrachten der Carte dass die folgende Route die intresanste und für die Wissenschaft die Resultatreichste sei: da diese Expedi-

tion als eine Fortsetzung der Arabischen angesehen werden muss dünkt mir dass der angemessenste Ausgangspunkt der Reise sollte die Pers. Hafenstadt Bander Abbâsi sein. Von dort sollten die in Frage stehenden Länder über die folgenden grössere Städte als Stationen durchkreuzt und untersucht werden: Kandahâr, Ghazné, Kabûl, Herat, Balkh, Samarkand, Bukhara und Khiwa.

Da ich die Schwierigkeiten, die speciell mir als Unternehmer einer solchen Reise entgegneten, näher in Augenschein und Erwägung gezogen, habe ich zunächst den Umstand als das grösste Ungemach ansehen müssen dass mir die in jenen Ländern gesprochene Volkssprache beinahe vollkommen unbekannt ist. Ich darf zwar hoffen dass ich mich mit dem Arabischen und Persischen werde durch helfen können da besonders das letzt genannte die unter den so genannten gebildeteren Classen die allgemeine س und auch die wissenschaftliche so wie das erstgenannte die hochgeachtete Religions Sprache ist;¹⁰⁰ aber es muss einem jeden einleuchten wie schwierig um nicht unmöglich zu sagen es einem sein muss mit irgend einem Nutzen für sich selbst oder die Wissenschaft ein Land zu bereisen wo er mit dem eigentlichen Volke nicht verkehren kann sondern auch wie gefahrvoll ihm eine Reise in solchen Umständen werden muss in Ländern, deren Einwohner bevor allen andern Nationen für ihre wilde Roheit und ihren Hass gegen Fremden berüchtigt und ohne diess zum Theil in Religionspartien, von Schiiten und Sunniten zertheilt die sich mit blindem Fanatismus und unversöhnlicher Intoleranz einander feindselig gegenüber stehen.¹⁰¹

Ein andrer eben so beachtenswerther Uebelstand ist dass ich mit den in jenen Ländern herrschenden Verhältnissen und mit der Art dort zu reisen und mit den Einwohnern zu verkehren vollkommen unbekannt bin. Auch habe ich durch den Abstecher, den ich im Jahre 1848 nach Persien gemacht, dem abgeschmackten und demoralisirten Perser Volke das doch in Denkungsart, Charakter und Lebensverhältnissen die grösste Verwandtschaft mit denjenigen Nationen haben müssen, durch welche die jetzt vorgeschlagene Reise gehen würde, nichts als den höchsten Veracht abgewinnen können so dass ich im Gegensatz zu der Liebe und der Achtung, mit der ich zu den edlen und ritterlichen Beduinen gehe, nur mit Missmuth und Widerwillen den Gefahren und Abenteuern unter rohen Belûdschen, Afghanen und Turkomannen entgegensehe und wo dem Reisenden die Lust und die Hingebung fehlt, da wird er auch wenig ausrichten.

Demnächst müssen wir den Umstand näher in Erwägung nehmen dass die vorgeschlagene Reise auf Kosten [von] zwei oder drei von den für die Arabische Expedition vorgeschlagenen fünf Jahren gemacht werden soll. So viel ich aber jetzt voraus sehen kann werden auf der einen Seite 3 Jahre nicht genug sein um die Theile von Arabien, die ich nach dem in aller Kürze entworfenen Plane hauptsächlich bereisen wollte, in den vorgeschlagenen/angedeuteten Beziehungen auszuforschen und obgleich ich vollkommen das Interesse durchschaue das die Russ. Geogr. Gesellschaft für die Exploration jener Mittelasiatischen Länder haben muss, muss ich meinerseits gestehen dass die Arabische Halbinsel für mich speciel ein grösseres Interesse hat. Auf der andern Seite werden aber auch zwei Jahre für die Ausforschung der genannten Länder nicht hinreichen, und ich werde mich so genöthigt sehen auf der einen so wohl als auf der andern Reise die Forschungen in zu grosser Eile und überhin zu machen und dadurch das Endzweck der einen so wohl als der anderen Expedition zu verfehlen, womit weder der Wissenschaft noch den Planen der R.G.G. gedient ist.

In Betrachtung dieser und anderer Umstände kann ich mich jetzt im Voraus *nicht* anheischig machen die projectirte Reise durch die genannten Mittelasiatischen Provinzen auszuführen. Es verbietet mich das Pflichtgefühl mich in Abhängigkeit und Verbindlichkeit bei der R.G.G. zu setzen durch Annehmen einer Subvention für eine Reise, von der ich durch den vollkommenen Mangel an den zu einer solchen Unternehmung nöthigen Vorkenntnissen ꝛ weder der Wissenschaft oder mir selbst, noch der Gesellschaft irgendwie sichere und befriedigende Resultate in Aussicht stellen kann. Das Einzige was ich jetzt versprechen kann ist dass wenn nach glücklich und zur Befriedigung der Engl. und Russ. Geogr. Gesellschaften zu Ende gebrachter Exploration von Arabien, meine Constitution und Gesundheit es erlauben, ich nach der Östlichen Küste vom Persischen Meerbusen hinübergelien will um da Nachrichten von dem Zustand und den Verhältnissen zwischen den verschiedenen Stämmen, durch welche der vorgeschlagene Weg sollte genommen werden, einzuholen um darnach mich zum Annehmen oder zum Abschlagen einer Unterstützung für eine solche Reise zu entschliessen.

Was die projectirte Reise nach Arabien besonders betrifft muss ich den Rath *der* R.G.G. noch auf folgenden Punkte aufmerksam machen und seine Einwilligung darin mir ausbitten[.] ꝛ

Die 400 Pfund Sterling, die mir um die Reisekosten zu bestreiten von den Gesellschaften bewilligt sind, müssen im Anfange jedes Jahres im Voraus bezahlt werden, weil, nachdem ich einmal eine Stadt worin Europeer zu treffen sind, werde verlassen haben um mich nach den Wüsten zu begeben, ich wahrscheinlich keine Gelegenheit finden werde im Laufe des Jahres dahin zu wiederkehren und Ich also gleich alle Mittel mitnehmen muss die ich für jede Exkursion nöthig habe. Im ersten Jahre 1852 wird diess der Fall nicht sein, da ich es in Europa mit den Zubereitungen und den für die Reise nöthigen preparatif Studien zu bringen werde, und ich überlasse es ganz der Gesellschaft in diesem Jahre mir das Geld auszubezahlen wann es ihr gelegen ist, aber mir selbst wäre es am liebsten auch in dem Jahre wenigstens die Hälfte im Voraus zu bekommen da die genannten Vorstudien und allerlei Bücher die mir zu demselben Zweck nöthig sind, Ausgaben verursachen werden, die ich sonst schwerlich bestreiten kann. Während der Reise aber im Orient muss die *ganze* Summe von 400 Pfund gleich im Anfange jedes Jahres zu meiner Disposition stehen und ich hoffe am Ende jedes vorhergehenden Jahres den Ort bestimmen zu können, wo ich wünsche dass sie hingeschickt werden soll; aber wenn diess durch die Hindernisse die einem Reisenden in der Wüste beständig entgegentreten und ihm seinen Reiseplan unaufhörlich umzuändern nöthigen, nicht möglich wäre, soll das Geld entweder dem Russischen oder Englischen General Consul in Alexandrien remittirt werden, mit der Anmahnung die ganze Summe bei der ersten Nachricht von mir gleich nach dem Orte zu übersenden, den ich ihm dann bestimmen werde. Sollte die Remisse ausbleiben oder sonst irgend eine von den Bedingungen, die gemacht sind, nicht erfüllt werden, werde ich diess als Zeichen ansehen dass meine Bemühungen die Approbation der Gesellschaften, die mich ausgesandt, nicht gewonnen haben und als eine Anzeige die weitere Reise abzubrechen. Damit sollen aber auch die Gesellschaften die Subsidien, die bis dann ausbezahlt worden, $\frac{1}{2}$ verwirkt haben; dagegen behalte ich es mir vor, wenn es mir möglich wird die Exploration von Arabien auch ohne den von den Gesellschaften mir versprochenen Unterstützungen fortzusetzen, die noch übrige Zeit von dem mir vergonnenen Urlaube zu diesem Zwecke benutzen zu dürfen und die Resultate dieser Explorationen wo und wie ich selbst will zu verkaufen und zu publiciren.

Wenn meine Constitution dem Clima und den Mühen oder auch ende-

mischen Krankheiten während der Reise so weit unterliegen würde, dass ich dieselbe nicht ohne Gefahr für meine Gesundheit oder vielleicht mit zu wenig Nutzen und zu geringer Ausbeute für die Wissenschaft fortsetzen könnte, soll es mir frei stehen auch bevor die bestimmten sechs Jahre zu Ende sind, entweder ganz oder für so lange Zeit als ich für eine vollkommene Genesung nöthig habe, nach Europa zurück zukehren und zu demselben Zweck wünsche ich dass mir erlaubt sei bevor meiner Abreise nach London im Anfange nächsten Sommers einen Monath oder sechs Wochen in Carlsbad oder an irgend einer andern Mineral Quelle in Deutschland zuzubringen um dort die Leberleiden und einen damit wahrscheinlich in Verbindung stehenden Schwindel zu heilen, woran ich in der letzten Zeit gelitten habe.

Auch glaube ich die Gesellschaft darauf aufmerksam machen zu müssen dass aller Vorsichtsmassregeln ungeachtet ein Reisender in Arabien sei er Eingeborner oder Fremder nie auf Sicherheit der Person und des Eigenthums rechnen darf. Es mag ihm gelingen für eine lange Zeit die Halbinsel in allen Directionen durchzukreuzen ohne dass irgend ein Unglück ihm wiederfährt, was jedoch selbst unter den Beduinen ein höchst seltener Fall ist; es kann ihm aber auch geschehen dass bei dem ersten Schritt den er in der Wüste thun will ein Streifzug von Nomaden Räufern auf ihn stösst und ihm alles beraubt, was er mit sich bringt. So könnte auch mich das Unglück treffen und ich nehme mir die Freiheit die Gesellschaft zu fragen wie ich mich zu benehmen muss, wenn dass gleich im Anfange der Reise die Instrumente, mit welchen die Gesellschaften mich versehen haben, mir beraubt und abgenommen werden: soll ich in dem Falle, wenn es mir auf irgend eine Art möglich wird, die Reise ohne Instrumente fortsetzen oder nach Egypten oder irgend einem andern von den Türkisch-Arabischen Ländern zurückkehren um von dort mir neue Instrumente von Europa zu verschaffen? Es könnte aber ein noch unglücklicher Fall eintreffen, worauf ich schon jetzt die Gesellschaft vorbereiten muss. Ich könnte geplündert werden in einer Zeit, wo ich schon nach geendigter Exploration von einem Theile der Halbinsel, fertig stehe nach einer Türkisch-Arabischen Stadt zurückzukehren um von dort die Resultate, der Reise nach Europa herüberzuschicken. Bei einer solchen Gelegenheit ist es mehr als wahrscheinlich dass alle Papiere und Annotationen, die ich mit mir trage, verloren gehen und die etwaige Ausbeute die ich gemacht, sich also bloss auf das was ich von der Reise im Gedächtnisse behalte, reduciren

werde. Ich bin zwar jetzt durch die Vergleichungs weise reicheren Mittel, und die längere Zeit die mir von der Kaiserlichen Gesellschaft vergönnt sind so wie auch durch die Erfahrung die ich durch meine frühere Reisen in Arabien gewonnen, mehr als vielleicht irgend einer Anderer im Stande gesetzt Massregeln zum Vorbeugen solcher Unglücksfälle zu treffen, und ich hoffe natürlich selbst auf den glücklichsten Ausgang und den reichlichsten wissenschaftlichen Gewinn der Expedition, ich habe mich aber verpflichtet gehalten die Gesellschaft auf die/solche in der Wüste täglich vorkommenden Fälle aufmerksam zu machen, welche die Früchte der ganzen Unternehmung vereiteln könnten, damit nicht allzu hoch aufgeschrobene und zu sanguinische Hoffnungen auf mich gelegt werden.

Demnächst sei es mir erlaubt die folgenden Fragen an die Gesellschaft zu machen. Hat die Königliche Gesellschaft in London oder die Ost indische Compagnie sich verbunden jährlich während der ganzen Reise 200 Pfund zu bezahlen oder wird diese Summe nur ein für allemal beim Antreten der Reise mir aus England gegeben? und im letzteren Falle, wird/hat die Kajserliche Gesellschaft der ganzen Summe von 400 Pfund das auszahlen übernommen? und ist es von der letztgenannten allein dass ich den ganzen bestimmten R Betrag zu empfangen habe für eine Unternehmung, von der doch England speciell den hauptsächlichsten Nutzen haben wird.

Demnächst muss ich die Gesellschaft daran erinnern dass es mir vom Anfange an in Aussicht gestellt wurde die projectirte Arabische Reise unter den vereinten Auspicien der beiden so wohl der Engl. als der Russ. Geogr. Gesellschaften auszuführen und dass ich nur unter dieser Bedingung dieselbe unternehmen werde. Wenn nun aber weder die Londoner Geogr. Gesellschaft noch die Engl. Ostindische Compagnie sich verbunden hat mehr als ein für alle mal mir beim Antreten der Reise die Summe von 200 Pf. St. auszubezahlen, muss ich mir eine Erklärung darüber ausbitten wie die Engl. Geogr. Gesellschaft sich für die übrigen fünf Jahre in der Expedition betheiligen wird und in welchem Verhältnisse ich von der Königlichen oder Kajserlichen Gesellschaft abhängig bin.

2:do) Von welcher Beschaffenheit und von welchen Umfange müssen die Reiseberichte sein die ich hereinzuschicken habe? und wann und auf welche Art müssen sie nach Europa gesandt werden? Was die Sprache betrifft kann ich nicht verheissen so lange die Reise dauert dieselben in einer andern als

der schwedischen abzufassen; wenn aber mit dem publiciren der Resultate gewartet wird bis nach meiner Zurückkunft will ich wenn gefordert wird ich die Resultate bei mehr Musse entweder Deutsch oder Englisch schreiben.

3) Was meinen Lohn als Professor an der Alexanders Universitet anbelangt dessen Beibehaltung ich während der Reise mir vorbehalten habe, muss ich die Gesellschaft darauf aufmerksam machen dass diese Bedingung noch nicht erfüllt ist. Durch eigene bei der Finnischen Universitet herrschende Verhältnisse ist mir obgleich schon am Ende vom vorigen Jahre zu Professor ausgenannt bis jetzt noch nicht der ganze mir zukommende Betrag des Salars ausbezahlt worden sondern statt des von der Krone einen Prof. an unserer U. bestimmten Honorars das sich auf ungefähr 1300 Rub. Silber beläuft, ist mir bis weiterhin nur eine Vergütung von 600 Rub. S. jährlich zuerkannt. Ich nehme mir in Folge dessen die Freiheit die Gesellschaft zu fragen von woher ich den Rest von ungefähr 700 R. S. zu beziehen habe. Da ich von dem mir als finnischem Professor zukommenden Honorar nichts für die vorgeschlagene Expedition, es sei denn im höchsten Falle der Noth, verwenden will, sondern einen Theil dieser Summe für Bedü[r]fnisse im Vaterlande während meiner Abwesenheit und einen andern als eine *pro labore*¹⁰² Vergütung bestimmt habe, wünsche ich dass der ganze Betrag in Helsingfors ausbezahlt werde. Zugleich muss ich aber zufügen dass, ich es für unrecht halte mein armes Vaterland und seine Universitet sich mit Rusland und England in einer Expedition, in der es wie es einem jeden einleuchten muss eigentlich gar kein Interesse und von welcher es keinen directen wissenschaftlichen Gewinn hat, betheiligen zu lassen.

Tillfrågad av vicepresidenten för det kejsrerliga ryska geografiska sällskapet general Muravjov, vid ett besök jag nyligen hade äran avlägga hos Hans Excellens, om jag, efter lyckligt avslutad utforskning av Arabiska halvön på tillbakaresan till Ryssland, inte ville slå in på en annan väg än den direkta som föreslagits i planen för expeditionsprojektet, vilken huvudsakligen skulle gå igenom de hittills antingen helt eller dock mera ofullständigt utforskade provinserna Kabul, Herat, Balkh, Samarkand, Buchara och Khiva, förklarade jag mig desto hellre beredd därtill som jag därigenom kunde hoppas uppfylla en länge hyst plan. Jag hade nämligen genom underrättelser, som jag erhållit huvudsakligen av Buchara- och Afghanderwisher under mina tidigare resor i

Orienten, blivit övertygad inte enbart om att det rikligaste utbytet av värdefulla muhammedanska handskrifter står att finna i dessa länder utan även om att ett stort antal arabiska kolonier påträffas där, vilka genom många generationer ända till vår tid bibehållit sina fäders språk i sin ursprungliga renhet. Dessa upplysningar förenat med förhoppningen att filologiskt, etnografiskt och delvis även geografiskt utforska dessa länder, som förr var ett centrum för den islamiska litteraturen, väckte å det livligaste min naturliga reslust, så att jag redan i Kairo beslöt mig för att tillsammans med en derwish född i Buchara färdas via Indien och Kashmir till Balkh, Samarkand och Buchara, för att återvända till Ryssland den vägen. Då jag dock helt saknade medel nödvändiga för en sådan resa gick denna liksom ganska många andra av mina reseplaner i stöpet och jag fick dessutom skatta mig själv lycklig att jag kunde ta mig till Europa den kortaste vägen. Med desto större glädje måste jag således omfatta vicepresidentens förslag att nu med alla medel som är nödvändiga för en vetenskaplig expedition till vetenskapens fromma resa i de länder som min håg redan länge stått till, och det syntes mig när jag flyktigt betraktade kartan att följande rutt vore den intressantaste och mest resultatrika för vetenskapen: då denna expedition måste anses vara en fortsättning på den arabiska tänker jag mig att den persiska hamnstaden Bender 'Abbās skulle vara den lämpligaste utgångspunkten för resan; därifrån skulle de ifrågavarande länderna genomkorsas och utforskas med följande större städer som stationer: Kandahār, Ghaznī, Kabul, Herat, Balkh, Samarkand, Buchara och Khiva. När jag närmare undersökt och övervägt de svårigheter som möter speciellt mig som företagare av en sådan resa har jag först och främst varit tvungen att betrakta som det största omaket den omständighet att det folkspråk som talas i dessa länder är mig nästan fullkomligt obekant. Jag kan visserligen hoppas på att kunna ta mig fram med arabiska och persiska eftersom särskilt det sistnämnda är det allmänna i de så kallade bildade klasserna och även det vetenskapliga, liksom det förstnämnda är religionens högt aktade språk. Men var och en måste inse hur svårt, för att inte säga omöjligt, det måste vara att resa med någon som helst nytta för sig själv eller vetenskapen i ett land, där man inte kan vara i kontakt med det egentliga folket, och även hur farlig en resa under sådana omständigheter måste bli i länder vars invånare framom alla andra nationer är beryktade för sin vilda råhet och sitt hat mot främlingar och dessutom är delvis splittrade i religionspartier, shia och sunni, som förhåller sig fientligt till varandra med blind fanatism och oförsonlig intolerans. En annan likaledes beaktansvärd olycklig omständighet är att förhållandena i dessa länder och sättet att resa och kommu-

nicera med invånarna där är fullkomligt obekanta för mig. Från den avstickare till Persien jag gjorde 1848 kunde jag inte heller vinna annat än det högsta förakt för det fadda och demoraliserade perserfolket, som gällande tänkesätt, karaktär och levnadsförhållanden måste uppvisa det största släktskap med de nationer som den nu föreslagna resan skulle gå igenom, så att jag i motsats till den kärlek och aktning med vilken jag går till de ädla och ridderliga beduinerna enbart med missmod och motvilja emotser farorna och äventyren bland råa balucher, afghaner och turkmener. Och där den resande saknar lust och hängivenhet kommer han också att uträdda föga.

Därefter måste vi närmare överväga den omständighet att den föreslagna resan skall göras till kostnaden av två eller tre av de fem år som föreslagits för den arabiska expeditionen. Såvitt jag nu kan förutse kommer dock å ena sidan tre år inte att vara tillräckligt för att i de avseenden som föreslogs/antyddes utforska de delar av Arabien, som jag enligt den i all korthet uppställda planen huvudsakligen ville beresa, och även om jag fullkomligt förstår det intresse som det ryska geografiska sällskapet måste ha för utforskandet av dessa centralasiatiska länder, måste jag för min del erkänna att den Arabiska halvön för mig speciellt äger ett större intresse. Men å andra sidan kommer inte heller två år att räcka till för att utforska de nämnda länderna, och jag kommer således att bli tvungen att på både den första och den andra resan utföra efterforskningarna i för stor hast och för ytligt och därigenom förfela slutmålet med både den första och den andra expeditionen, vilket varken tjänar vetenskapen eller sällskapets planer.

Med beaktande av dessa och andra omständigheter kan jag nu *inte* på förhand förbinda mig till att genomföra den föreslagna resan genom de nämnda centralasiatiska provinserna. Pliktkänslan förbjuder mig att göra mig avhängig och förplikta mig gentemot sällskapet genom att ta emot en subvention för en resa för vilken jag på grund av fullkomlig avsaknad av de förkunskaper som är nödvändiga för en sådan resa inte kan utlova några säkra och tillfredsställande resultat varken för vetenskapen, för mig själv eller för sällskapet. Det enda jag nu kan lova är att, om min konstitution och hälsa tillåter det, efter lyckligt och för de engelska och ryska geografiska sällskapen tillfredsställande slutförd utforskning av Arabien förflytta mig till Persiska vikens östkust för att där inhämta underrättelser om tillståndet och förhållandena mellan de olika stammarna, genom vilka den föreslagna vägen skulle tas, för att därefter besluta mig för att motta eller avböja ett understöd för en sådan resa.

Gällande specifikt den projekterade resan till Arabien måste jag ännu göra sällskapets råd uppmärksam på följande punkter och be om dess medgivande.

De 400 pund sterling som sällskapet beviljat mig för att täcka resekostnaderna måste betalas på förhand i början av varje år eftersom jag, efter det att jag en gång lämnat en stad där europeer kan påträffas för att bege mig till öknarna, troligen inte kommer att få tillfälle att återvända under året och därmed genast måste ta med mig alla medel jag behöver för varje exkursion. Det första året 1852 kommer detta inte att vara fallet, då jag kommer att tillbringa det i Europa med förberedelserna och de för resan nödvändiga förberedande studierna, och jag överlåter helt åt sällskapet att detta år utbetala pengarna när det är lämpligt, men jag skulle själv helst även detta år få minst hälften i förväg eftersom de nämnda förstudierna och allehanda böcker som jag behöver för detta syfte kommer att orsaka utgifter som jag annars svårigen kan täcka. Under resan i Orienten måste dock *hela* summan på 400 pund stå till min disposition genast i början av varje år och jag hoppas i slutet av varje föregående år kunna bestämma en ort, dit jag önskar att den skickas; men om detta inte skulle vara möjligt på grund av de hinder som ständigt möter en resande i öknen och oupphörligt tvingar honom att ändra sin resplan, skall pengarna översändas till antingen den ryske eller den engelske generalkonsuln i Alexandria, med uppmaning att vid första meddelande från mig genast sända hela summan till den ort som jag meddelar honom. Om remissen skulle utebli eller något av de andra uppställda villkoren inte uppfyllas kommer jag att se det som ett tecken på att mina ansträngningar inte har vunnit godkännande hos de sällskap som skickat ut mig och som en signal att avbryta resan. Men därmed skulle även sällskapen ha förverkat de subsidier som dittills betalats ut; däremot förbehåller jag mig att, om det är möjligt, fortsätta utforskandet av Arabien även utan det av sällskapen utlovade understöden; att få använda den återstående tiden av den ledighet som beviljats mig i detta syfte och sälja och publicera resultaten av denna forskning var och hur jag själv vill.

Om min konstitution under resan skulle överväldigas av klimatet och mödorna eller av endemiska sjukdomar i den grad att jag inte kan fortsätta den utan fara för min hälsa eller kanske med för liten nytta och för ringa utbyte för vetenskapen, skall det stå mig fritt att återvända till Europa också innan de fastslagna sex åren förflutit, endera helt eller för så lång tid jag behöver för ett fullkomligt tillfrisknande, och i samma syfte önskar jag att det tillåts mig att före min avresa till London i början av nästa sommar tillbringa en månad eller sex veckor i Karlsbad eller vid någon annan mineralkälla i Tyskland, för att där hela de besvär med levern och en svindel som sannolikt hänger ihop därmed, som jag lidit av den senaste tiden.

Jag tror mig även vara tvungen att göra sällskapet uppmärksamt på att en resande i Arabien, oaktat alla försiktighetsmått, vare sig han är infödd eller främling, aldrig får räkna med säkerhet för sin person eller egendom. Han kan lyckas korsa halvön i alla riktningar under lång tid utan att råka ut för någon olycka, vilket dock är mycket sällsynt till och med bland beduinerna; med det kan också hända att vid första steget som han vill ta i öknen, nomadiska stråtrövare råkar på honom och rånar honom på allt han har med sig. På detta sätt kunde även jag råka illa ut och jag tar mig friheten fråga sällskapet hur jag skall göra, om de instrument som sällskapen försett mig med berövas mig och tas ifrån mig genast i början av resan: skall jag då, om det på något sätt är möjligt, fortsätta resan utan instrument eller återvända till Egypten eller något annat av de turkisk-arabiska länderna för att där skaffa mig nya instrument från Europa? Men en ännu olyckligare situation skulle kunna inträffa, som jag redan nu bör förbereda sällskapet på. Jag skulle kunna bli plundrad vid en tidpunkt när jag redan, efter avslutat utforskande av en del av halvön, står i beråd att återvända till en turkisk-arabisk stad för att skicka över resans resultat till Europa. Vid ett sådant tillfälle är det mer än sannolikt att alla papper och anteckningar som jag bär med mig går förlorade och kanske det utbyte jag fått reduceras till endast det jag har kvar i minnet av resan. Även om jag genom de i jämförelse rikare medel och den längre tid som förunnats mig av det kejsrerliga sällskapet, liksom genom den erfarenhet jag vunnit genom mina tidigare resor i Arabien, kanske mer än någon annan är i stånd att vidta mått och steg för att förebygga dylika olyckor, och jag hoppas naturligtvis själv på den lyckligaste utgång och rikaste vetenskapliga vinst av expeditionen; anser jag mig dock skyldig att göra sällskapet uppmärksamt på de/dylika fall som dagligen förekommer i öknen, som kan tillintetgöra frukterna av hela företaget, så att inte alltför högt uppskruvade och optimistiska förhoppningar läggs på mig.

Härefter må det tillåtas mig att ställa följande frågor till sällskapet. Har det kungliga sällskapet i London eller det Ostindiska kompaniet förbundit sig att betala 200 pund årligen under hela resan eller ger man mig endast denna summa en gång för alla från England när jag påbörjar resan? och i det senare fallet, har det kejsrerliga sällskapet övertagit utbetalandet av hela summan på 400 pund? och är det från det sistnämnda ensamt jag har att erhålla hela den bestämda summan för företaget, som ju England i synnerhet kommer att ha den huvudsakligaste nyttan av.

Härefter måste jag påminna sällskapet om att man från första början låtit mig

förstå att jag skulle göra den projekterade arabiska resan under det förenade beskyddet av båda, såväl det engelska som det ryska geografiska sällskapet, och att jag enbart på detta villkor kommer att genomföra den. Om nu varken det geografiska sällskapet i London eller det engelska Ostindiska kompaniet har förbundit sig att utbetala mer än engångssumman på 200 pund sterling vid början av resan, så måste jag be om en förklaring hur det engelska geografiska sällskapet kommer att engagera sig i expeditionen gällande de återstående fem åren och i vilket förhållande jag är beroende av det kungliga eller kejsarliga sällskapet.

2:do) Av vilken beskaffenhet och av vilket omfång bör reseberättelserna vara som jag skall skicka in? och när och på vilket sätt bör de skickas till Europa? Vad språket beträffar så kan jag inte ställa i utsikt, så länge resan varar, att författa dem på annat än svenska; men om man väntar med att publicera resultaten tills efter min återkomst så kommer jag när jag har bättre ro, om så fordras, skriva ner resultaten på antingen tyska eller engelska.

3) Vad gäller min lön som professor vid Alexanders-Universitetet, som jag förbehållit mig att behålla under resan, måste jag göra sällskapet uppmärksam på att detta villkor inte ännu är uppfyllt. På grund av speciella förhållanden som råder vid det finska universitetet har jag, trots att jag utnämndes till professor redan i slutet av förra året, inte ännu utbetalats hela beloppet av den lön jag har rätt till, utan i stället för den lön som kronan slagit fast för en professor vid vårt universitet, vilken uppgår till ungefär 1 300 rubel silver, har jag fortfarande beviljats endast en ersättning på 600 rubel silver om året. Jag tar mig därför friheten att fråga sällskapet varifrån jag kan erhålla resten på ungefär 700 rubel silver. Då jag inte vill använda något av den lön som tillfaller mig som finsk professor för den föreslagna expeditionen, på sin höjd i yttersta nödfall, utan har bestämt en del av beloppet för behov i fäderneslandet under min frånvaro och en annan del som ersättning *pro labore*, önskar jag att hela beloppet utbetalas i Helsingfors. Samtidigt måste jag dock tillägga att jag anser det orätt att låta mitt fattiga fädernesland och dess universitet med Ryssland och England delta i kostnaderna för en expedition som det, vilket var och en måste inse, egentligen inte har något intresse av och av vilken det inte får någon direkt vetenskaplig vinning.

ÖVERSÄTTNING AV ELISA VEIT

Till Gustaf Sebastian Sagulin

Helsingfors 14/2 1852

Afskrift

Herr Gustaf Sebastian Sagulin (Detta på utanskriften af brefvet J.A.)

Broder! Då jag om sommarn 1850 efter sju års frånvaro, kom tillbaka till Helsingfors, var bland de första besök jag hade att emottaga, ett af slagtarn Solom. Jonson, hvars ändamål var att påminna mig om återbetalningen af en contra-borgen, som jag på Dig hade ingått hos honom. Han hade då nemligen år 1838 blifvit nödgad för Dig delbetala en skuld på hvilken Dr Erwest och jag stodo i contra borgen, och som jag då vid på fodran, ej hade medel att havrera den samma, gaf jag honom under den 1 Septemb. 1838 en skuldsedel på min partage i contra-borgen, hvilken då belopp sig till 116 Rubel B:nco assign. Denna skuldsedel var jag sedan ej i tillfälle att inlösa, och jag begaf mig på min resa med den jämnte flere andra på min nacke. Först den sistförflutna 22 September 1851 inlöste jag hos Solom. Jonsson nämnda skuldsedel, som emellertid under de 13 år den lupit med sex procents ränta hade stigit till ungefär 206.5 Rub. B:co assignat. eller 59 Rub. silfver. Okunn[i]ghet om din adressat har hitills förhindrat mig underrätta Dig härom; men då jag för någon tid sedan reste genom Wiborg, erhöll jag der underrättelsen att Du skulle vistas i närheten af denna stad hos Domaren Lawonius, och begagnande mig af denna upplysning har jag härmedelst tagit mig friheten påminna Dig om denna affair, med anhållan att Du vid första tillfälle ville underrätta mig om huru Du är sinnad densamma arrangera och förblifver jag som fordom Din vän och broder Georg Aug. Wallin

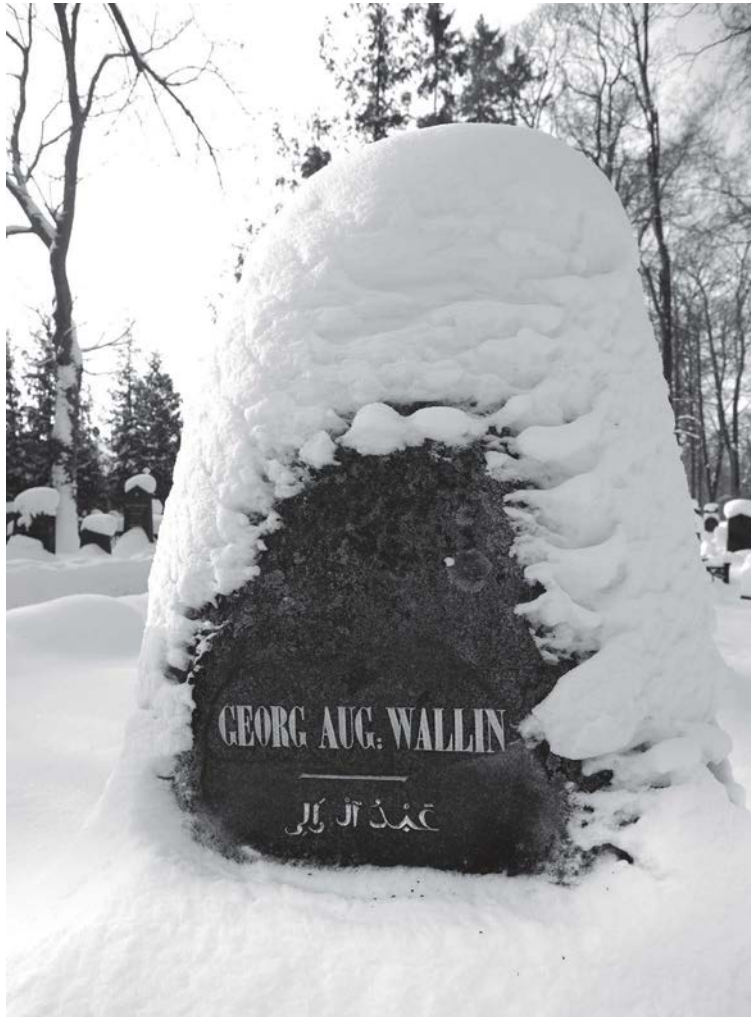
Helsingfr 14/2 1852.

Till Carl Wilhelm Ahrenberg

Helsingfors 14/2 1852

Magister Carl Wilhelm Ahrenberg (Detta som utanskrift J.A.)

Gode Broder och Vän. Innelyckte bref till Sebastian Sagul sänder jag dig gode Broder, i den tro att du öfverlåter det åt honom och quitterar hos honom 59 Rub Silfver, så den affairen är afslutad. För den gästvänskap jag hos dig

WALLINS ARABISKA NAMN "ABD AL-WĀLĪ PÅ HANS GRAVSTEN PÅ SANDUDDS BEGRAVNINGSPLATS. WALLIN SKREV I DAGBOKEN DEN 26 OKTOBER 1849:

"MÅTTE HERREN UNNA MIG ATT FÅ LÄGGA MINA ARMA BEN EN GÅNG TILL HVILA I ÖKNENS SAND". SE WALLIN 2015, s. 194.

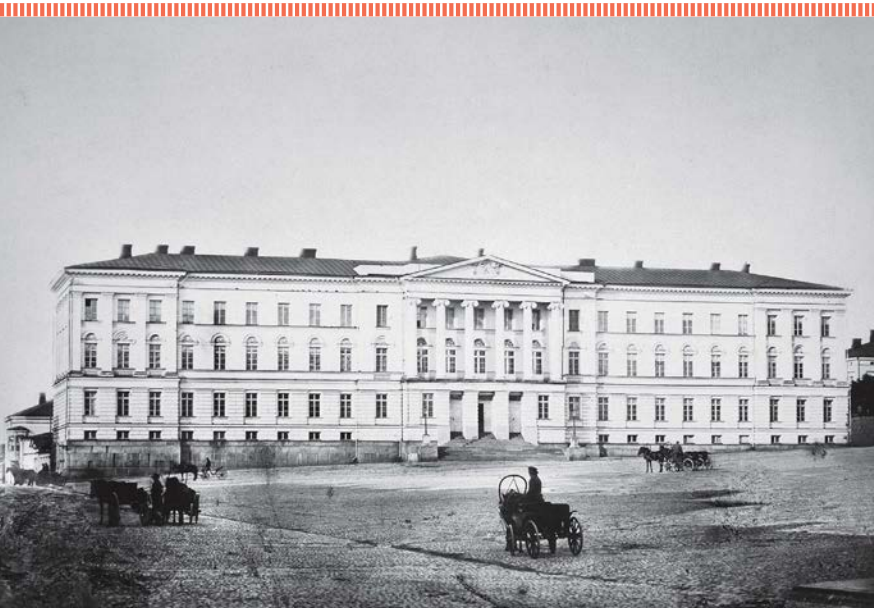
FOTO JANNE RENTOLA 2010.

och Hjärterdam åtnjutit tackar jag så oändligen. Säg henne att jag läser alla dagar partitur och andra noter af den store Auber och finner dem alldeles nya i melodin och harmonin. Det skall blifva mig vändeligen kärt att när vi åter träffas få taga ut dem med henne. Senaste noterna voro väl svåra att som nödvändigt sedan var tage ut utan vidare studium. Jag har fått nya noter af Krohn i Sanct Petersburg, men har icke haft tid att ännu studerade dem. Jag lemnade dem till Lagus' flickor. Helsa broder Gustaf och Georg samt Thomas Zagel om han är i staden hans rekommendationer komma mig synnerligen väl till pass både hos Krohn och Grefve Stroganoff. Din broder och vän Georg Aug. Wallin.

GEORG AUGUST WALLIN

Reseskildring av Wallins första resa
till Arabiska halvön

1845

WALLIN PÅBÖRjade EFTER HEMKOMSTEN TILL HELSINGFORS 1850 en reseskildring av sin första resa till Arabiska halvön. Skildringen är avsedd för en allmän publik. Den är skriven på svenska med arabiska ord och uttryck translittererade till latinska alfabetet i den löpande texten. En del arabiska ord har Wallin försett med en fotnot där han ger läsare den arabiska skriftformen av ordet. Hela den första resan från Kairo via Sinai till Arabiska halvön sträckte sig från april 1845 till mars 1846. Reseberättelsen omfattar dock endast de cirka två första veckorna av resan och tar därefter abrupt slut.

Manuskriptet till reseskildringen finns i Wallins arkiv i Nationalbiblioteket i Helsingfors. Det har redigerats av Wallin och har därför omskrivningar, strykningar och tillägg. Ändringarna är inarbetade i den här utgivna texten och de redogörs inte för separat i avsnittet "Ändringar i handskrifterna", till skillnad från utgåvans praxis i övrigt. Skildringen har inte heller försetts med löpande kommentarer och markering av sidbyten, främmande ord och uttryck återges utan översättning till svenska.

Jag hade tillbragt ungefär ett o. ett halft år i Egypten, dels för att under Orientaliske Lärdes handledning fortsätta de studier [i] den gamla Arabiska litteraturen jag i Europa hade börjat, dels, och det hufvudsakligen, för att vinna öfning och färdighet att tala det moderna språket. För att så mycket lättare vinna min afsigt, hade jag, som de flesta i Egypten bosatte eller resande Europeer, anlaggt orientalisk drägt; dock icke den vanligast brukliga Turkiska, utan den inhemska Arabiska Sheikh costymen, bestående af hvit turban,¹ en yttre fotsid rock af kläde, i fall den är försedd med kortare armar kallad Gibbé² eller med längre och vidare faragigé vidare en inre af något bomulls- eller half-siden tyg tillverkad *koftân*,³ tillbunden om midjan med ett vidlyftigt bälte;⁴ röda skor⁵ till fotbetäckning på bara fötter, korta hvita bomulls böxor⁶ som räckande till knäen, lämna nakna benen och understundom en längre väst⁷ af brokigt tyg under koftanen och under vintern då och då en öfverrock⁸ i breda ränder af hvitt och grått tvåfärgadt tyg af Camelgarn. Jag hade, så mycket min individualitet tillät, tagit Herr Lane in hans förtjenstfulla arbete ”the customs and manners of the modern Egyptians” till min förebild, besökte dageligen Moskée och Caffé hus och allt hvad Cairo erbjuder af publica nöjen; tillbragte, så ofta det var mig möjligt, på Orientaliskt vis större delen af mina dagar hos bekante i deras små handelsbodor vid torggatorna och aftarne antingen i privata sällskaper, som samlats till det vanliga nöjet att höra fyra eller fem *Ḳor’ân*läsare⁹ recitera hela¹⁰ den heliga boken, eller, och det oftare,

1 عمامة

2 جبة

3 قفطان

4 حزام

5 صرمة. 1. مرکوب

6 لباس

7 صديرية

8 عباية. 1. عبي

9 فقها

10 ختمة

i moskeer dels inom dels utom staden, dit på bestämda aftnar i veckan en särskild klass af Derwisher jämnte andre komma tillsammans för att under åtskilliga religions öfningar och de underbart hemska lofsånger kallade dhikr¹¹ tillbringa nätterna till de Helgons¹² ära hvars Mausoleer dessa moskeer utgöra och till hvilkas tjenst desse fromme män invigt sig. Större delen af denna tid bodde jag i min Sheikhs och lärares familj uti ett rent arabisk stadsdel och hade sålunda äfven tillfälle att se det husliga lifvet. Under sommaren gjorde jag i hans sällskap en resa till de närmaste landsorterna¹³ omkring Cairo och tillbragte några veckor in en liten by bland Fellåher¹⁴ med hvilka jag sedan följde till Egyptens största marknad, som afhålles i det berömda Helgonet Aḥmad Albadawis¹⁵ by och dödsort Ṭanṭa.¹⁶ Under vintern gjorde jag likaledes i sällskap med min Sheikh resan till öfra Egypten ända opp till Wādî Ḥalfá¹⁷ vid Nilens andra cataract. Jag hade under denna tid af rörligt lif kommit i beröring gemenskap med män af alla stånd och samhällsklasser, lärt mig känna den Egyptiske araben på olika orter och i olika förhållanden, tillagnat mig hans språk nog att utan svårighet kunna meddela mig och att förtjena namnet egyptiserad¹⁸ som vanligen gafs mig. Ehuru jag i Egyptierns i allmänhet låga och förödmjukade sinne tyckte mig ännu i grunden finna quar en del af den fria och okufvade anda, som framlyser ur de ursprunglige Arabernes historia, och oaktadt hans smilande och hala väsende mycket af den pietet och fromma entusiasiam som mer eller mindre utmärker alla Muhammedanske österns folk, så hade jag dock svårt att i dem igenkänna afkomman af den stora nation, som från ett politiskt intet och från det fattigaste ökenland utgått för att skapa en mäktig stat som beherrskade för sekel de rikaste länder af gamla verlden. Hans språk, ehuru genom

11 ذكر

12 ولي

13 ارياف

14 فلاح

15 احمد البدوي

16 طنطا [pro طنطة]

17 وادى حلفه

18 مصراوى

tidens längd, nya naturförhållanden och uppblandning med främmande nationer fördärfvadt, hade jag till större delen ännu funnit det samma på hvilket hans religions codex blifvit affattad; men i hans nu sjungna quäden kunde jag ej igenkänna den ande, som skapat den gamla arabiska poesien prisade alster och i hans liknöjdhet och apathie ej det lif och den idoghet som frambragt en af alla folkslags rikaste litteraturer. Jag längtade derföre att se det arabiska folket i det land, der vaggan var för dess storhet, i deras egen fattiga öken, hvars hårda och omilda natur hade ammat det kraftiga och fria folk, hvars afkomlingar nu försoffade och förvekligade under främmande despoters välde framsläpa ett aftynande lif i världens härligaste länder. Jag beslöt att söka mig en väg till deras öken oakadt alla de fabler och berättelser om beduinernes vilda och omenskliga sinne, deras röfvarlust och gudlöshet och alla andra nedriga characters drag, hvarmed mine Mohammadanske vänner i Cairo sökte afråda mig från ett sådant företag. Genast efter min tillbakakomst från öfra Egypten började [jag] således träffa anstalter för min afresa till öknen. Jag hade förgäfvit i Cairo sökt upplysningar om öknens och dess folks förhållanden; de arabiske stadsboarne och i synnerhet Egyptierne äro alldeles okunnige om deras stam- och grannfolks lynne och lefnadssätt och betrakta dem såsom gudlöse röfvere, som, enligt deras eget uttryck, kunna slå ihjäl en resande för att plundra en trasig mössa.¹⁹ Utom de upplysningar jag hade hämtat ur Burkhardt arbeten öfver Beduinerne, hade den Franske Consulen i Giddá²⁰ Herr Fresnell, som händelsevis vid denna tid passerade genom Cairo, gifvit mig några vinkar och förhållningsreglor; äfven H. Baron v. Wrede, som nyligen återkommen från sin resa i södra delarne af Arabien, nu vistades i Cairo, hade genom berättelser om sina äfventyrliga färder gifvit mig många ledtrådar att umgås med beduinerne. Det oakadt kunde jag ej uppgöra för mig någon plan för den resa jag stod färdig att anträda. Jag hade föresatt mig att sträfva till staden Algauf, belägen nästan i midten af Arabiens

19 عرقية

20 جدة

norra öken; men hvilken väg jag skulle taga för att nå detta mål, och hvilken för att derifrån antingen återvända till Egypten eller fortsätta resan till Persiska viken hvarken tänkte jag på eller tyckte jag mig på för hand kunna bestämma. Då min Sheikh, hvars uppriktiga vänskap jag hade vunnit, såg att de föreställningar han oupphörligen gjort mig mot min tillämnade resa och de förfärande berättelser om Beduinernes grymhet och roflystnad, hvarmed han sökte afskräcka mig derifrån ej bidrogo till annat än att öka min envishet, som han tyckte, att fresta Herrens nåd och att såsom en sjelfspilling kasta mig i fördärfvet, gaf han efter för min idkeligen upprepade sats att intet kunde ske mig som ej stod skrifvit på min panna²¹ vare sig ibland Egyptens bildade och religiöse folk eller bland öknens vilde och gudlöse röfvare. Han var nu lika ifrig att hjälpa mig i förberedelserna till resan och uppköpa behofven till vägen så väl provianten sjelf som de kärl, som behöfdes till dess förvarande och forslande. I Orienten i allmänhet och i synnerhet i Arabien nyttjas ej andra kärl än säckar och påsar vare sig för våta eller torra varor. Hela lasten inpackas uti tvänne stora säckar,²² försedda på hvarje sida af öppningen med en ögla,²³ med hvilken de hängas om de tvänne uppstående pinnorna²⁴ af ridsadeln.²⁵ Vattnet bevaras i en dertill beredd hud²⁶ vanligen af bock eller get skinn, det skirade smöret²⁷ som alltid är i flytande form i en mindre ungefär på samma sätt beredd hud²⁸ eller i Egypten vanligare i ett styfvare läderkärl kalladt battá.²⁹ Som jag ännu var fullkomligen obekant med öknens förhållanden och sättet att resa i den lät jag i anordningen af min matsäck för vägen helt och hållet leda mig af min Sheikh, hvilken ehuru lika obekant som jag med det folk och det land, dit jag ämnade mig, dock såsom Oriental

21 اللی مكتوب علی جبینی

22 خیش 1. عدول

23 عراوی pl. غروة

24 عزالة

25 عبيط 1. شداد

26 قربة 1. جود hos Bed.

27 سمن

28 مكرش 1. عكة

29 بطّة

trodde sig känna behofven på en resa bättre än jag. Han försedde mig med en sorts på resor här ganska brukliga goda hvete skorpor,³⁰ risgryn³¹ färsk egyptisk ost,³² torra dadlar³³ och smörbakade små runda bullor,³⁴ förutan hvilka en egyptisk matmor aldrig tillåter en anförvandt eller långvarig gäst att bege sig å väg från hennes hus. Under det min Sheikh sålunda ordnat min matsäck hade jag att sörja för iordningställandet af en apothekarlåda, som jag beslutit att taga med mig dels möjligen för eget behof dels ock för att med den understödja min uppgift af att vara läkare, som jag ämnade utgifva mig att vara och för hvad jag redan under min vistelse i Egypten hade passerat. Sedan jag fått dessa förberedelser uträttade och jag ansåg mig så färdig till resan, som jag efter omständigheterna och min osäkerhet om de verkliga behofven på vägen och i det främmande landet, kunde göra mig, återstod blott att skaffa mig en bedawi som åtog sig att föra mig till 'Aḳabá,³⁵ som jag hade beslutit att göra till den första stationen på min väg. Det är ej svårt att finna bedawier i Cairo. Utom det att de öfverallt anträffas på gatorna ha de i synnerhet i förstaden Alhasaniyé³⁶ åtskilliga publica hus kallade Wekâlé³⁷ uti hvilka de bruka ha sitt tillhåll, och der alltid underrättelser kunna fås om dem. Sjelfve bo de eller rättare lägga de med sina kameler utom staden i närheten af mamlúkernes mausoleer i trakten af det så kallade Kâid Bei,³⁸ der de tillbringa nätterna efter att om dagen ha lupit i staden för att söka lega och forslor för sina cameler. Äfven häri var min Sheikh mig behjelpig. Samma dag jag underrättade honom att jag var fullkomligen färdig till afresa uppfångade han på gatan en förbigående Bedawi, som han underrättade om min afsigt att resa till 'Aḳabá med tillfrågan om han kunde skaffa tvänne cameler för att

30 بُكْمَات

31 إِزْرُا. اِرْزُرْ

32 جَبْن

33 بَلْح اِبْرِيْمِي

34 كَعْلِك

35 عَقِيَّة

36 الْحَسْنِيَّة

37 وَاكَايِل. pl. وَاكَايِلَة

38 قَايِد بِيَك

forsla mig och mitt bagage dit. En sådan handel, såsom i sjelfva [verket] hvarje annan, går i Orienten i allmänhet med många omständligheter och fordrar lång tid och långa prutningar. Två dagar förgingo förr än det slutliga priset kunde bestämmas, under hvilka vår Bedawi besvarade oss med täta och oupphörligen upprepade besök dels för att tigga sig till en högre lega dels för att njuta af dadel och brö eller någon annan husmanskost, hvarmed vi vid dylika tillfällen plägade traktera honom. Slutligen fastställdes legan till 100 piaster d.v.s. omkring 6,30 Rb. S. för Camelen från Cairo till 'Akabá med rättighet för mig att på vägen uppehålla hvar helst och så länge jag ville för en extra afgift af 3 Piaster på dag. Som jag ville så mycket som möjligt undvika allt som kunde väcka misstankar om mitt europeiska ursprung hade jag vid uppgörandet af legan och öfverenskommelsen med bedawien icke, såsom annars europeers vana är vid dylika tillfällen, anlitat min Consuls biträde; och jag har äfven sedermera alltid funnit att dylika au[c]toriteters inblandning i dylika affärer utverkar intet annat än en betydlig förhöjning i legan. Dock ovan som jag ännu var vid bedawier och okunnig om deras character, ansåg jag försigtigheten fordra att uppgöra skriftligt contract i trenne Muhammadanska Sheikhers närvaro, som sedermera äfven satte sina namn och sigill under contractet, såsom vittnen, och som det ej torde vara utan intresse för läsaren att hafva ett exempel af den orientaliska stilen i dylika Document inför jag det här i öfversättning: orsaken till uppsättandet af denna skrift och anl[e]dning till dess affattning är att den helgade Fredagen den 26 Rebí'u-l-awwal af året 1261 af Prophetens Higrá (öfver hvilken eras stiftare vi ned kalle vare Guds högste nåd och rikaste välsignelse) infann sig Arab Sheikhen Husein Abû Sa'âdé, son till aflidne salig Maḥmûd af Tuwarâ stammen, och öfverenskom med/förbandt sig att åt doctorn Herr Hâgg Waly *om legan för* tvänne cameler att föra honom till Al'aḳabá för ett bestämdt pris belöpande sig till af 200 Piaster, ej mer och ej mindre, hvar till hvarje af de båda contrahenterne förklarade sig samtycka. Derjämte öfverenskommo de att, i fall nämnde Hâgg Waly fann för godt att dröja hos

någon Nomad stam vare sig för att hvila eller för att utöfva sin konst såsom läkare, honom ålåde att till berörde Husein betala 3 piaster utöfver den bestämda legan för hvarje dag han sålunda rastade under vägen och fordrade dessutom Hågg Waly såsom ett villkor att Husein måtte visa honom tjenstvillighet och lydnad under resan så väl som under rast-dagarne och att, då de framkommo/vid framkomsten till Al'akabá, ej lämna honom förr än han antwordat honom i skydd hos pålitlige män af någon af de stammar, till hvilka Hågg Waly sjelf önskade färdas och att öfvervänta tills contract med dem härom blifvit uppgjordt, samt vidare att ej återvända utan bref från honom om huru resan aflupit. För uppfyllandet häraf borgar stamchefen Arab Sheikhen Manşûr Naşşâr, och hans namn och sigill gälla såsom bevis på honom. Detta uppgjordes och stadfästades förmedelst vittnet, som nedanföre nämns, men Herren är den bäste af vittnen. Derjämte ålades bedawien att ovillkorligen återhämta från den plats der vi komme att skiljas åt, ett egenhändigt bref från mig till den Sheikhs hus, hvarifrån han förde mig, med hotelse att i vidrigt fall eller om han på något annat sätt bröte mot contractets villkor, anstalter skulle tagas hos de i Cairo bosatte bedawi Sheikher och hos uppsyningsmannen öfver Grekiska klostret, af hvilken han till en del berodde, att finna och belägga honom med tjenligt straff. Jag har äfven sedermera alltid iakttagit försigtigheten att lämna hvar och en Bedawi som fört mig någon väg vid vår skiljsmäsas ett bref att taga tillbaka till den plats, derifrån vi rest tillsammans eller att fortskaffa längre fram till någon stad eller by, der jag hade vänner. Ehuru man äfven härföre vanligtvis får betala en högre lega, har jag tyckt mig finna Bedawierne bära en viss respect härför och lägga en särdeles vikt på dylika brefs framskaffande. Så har jag från olika trakter och nomad läger i Sherâ bergen och ända från Algauf o. Håil sändt bref, som riktigt ehuru långsamt framkommit till Cairo. Deremot har jag funnit skrifna contract af ingen nytta; ty Bedawien håller sig i allmänhet lika bunden af sitt ord som af sin skrift, utom det att nästan ingen Bedawi förstår att läsa eller skrifva. Också brukas de alldrig annorstädes än i de större städerna

såsom Cairo och Damascus, der de troligen först i sednare tider genom Europeer blifvit införda; bland de egentlige Bedawierne har jag alldrig sett sådana uppgöras utan då hos dem någon viktigare angelägenhet eller öfverenskommelse afslutas, sker det vanligen blott i närvaro af vittnen. Understundom har jag dock sett i öknen att någon mäktigare stam Sheikh låtit å sina vägnar någon skrif och läs kunnig man i en by, för en resande som derom hos honom anhållit, skrifva ett uppbud till alla de under honom lydande nomader, att ostörd låta honom färdas fram inom stammens område och att lämna honom oplundrad hvar helst han af dem anträffas. Jag sjelf bar på en resa mellan Algawf och Gubbé en sådan skrifvelse, affattad af en skriftlärd³⁹ i den förstnämnda staden å en mäktig 'Enezé Sheikhs vägnar för att skydda mig mot plundring af till denna stam hörande Nomader, hvilka jag möjligen kunde möta på min väg. Jag anmodades att, i fall af sådant möte, uppläsa för dem skrifvelsen och förklara dem det förhållande hvori jag stod till Sheikhen samt försäkrades att jag sålunda skulle tillåtas fortsätta min väg orörd. Lyckligtvis behöfde jag ej detta pass, och tviflar högeligen att det haft äskad verkan; men det oaktadt har jag sett ganska många resande stadsboer, som burit sådant med sig. Den viktigaste omständighet vid sådana, som vid alla andra documenter, är sigillet, hvilket vanligen tryckes nedantills desamma alldrig i lack utan i bläck, som lätt med lillfingret stryckes öfver stenen, hvori ägarens namn jämnte någon kort sentence är ingraverad. Stenen är infattad i en klackring,⁴⁰ nästan uteslutande gjord af silfver, hvilken, i enlighet med hvad Propheten sjelf brukat, nästan hvarje Arab, så stadsbo som Nomad, anskaffar sig så snart tillgångar och tillfälle medgifva.

Vanligen fordrar den Bedawy, med hvilken ett sådant contract eller hvilken annan förbindelse som hälst afslutes, att hela den penningsumma, som i anledning häraf tillkommer honom,⁴¹ genast och på förhand i enlighet med det allmänna bruket i

39 خطيب

40 خاتم

41 بخشيش

hela östern måtte utbetalas eller åtminstone före fullgörandet af contractet å hans sida. Så t.ex. vid en resas företagande anser han sig berättigad att fordra utbetalningen af hela legan så snart han infinner sig med sina ök för att lastas med den resandes effecter. Dock ville jag råda hvar och en att ej häri efter komma hans önskan, utan att låta en större eller mindre del der af stå inne till den plats är uppnådd, hvartill Bedawin förpligtat sig att framföra den resande, för att sålunda vara i stånd genom innehållande af hela återstoden eller genom afdrag deraf på något sätt tvinga honom till uppfyllandet af de honom ålaggda villkoren. Orsaken till denna fordran å Bedawins sida är oftast den, att han före sin afresa vanligen har åtskilliga uppköp att göra, t.ex. af mundförråd eller kläder åt sig och sin familj, dem han antingen under resan eller efter dess slut har för afsigt att föra hem till sin stam i öknen; men ganska ofta äfven misstroende för sin reskamrat och, såsom han sjelf uppger, fruktan för att under färden blifva plundrad af fiender och så lunda gå miste om sin lega. Gäller resan till öknen, anser han sig ha mindre skäl att frukta hvad den förra omständigheten beträffar, emedan den i öknen resande stadsbon då alltid står mer eller mindre i hans makt; men gäller resan till en stad är förhållandet omvänt, och i sådant fall kan Bedawien sällan förmås att låta legan inestå till dess resans mål är upphunnet. Då jag t.ex. i Gebel Shammar accorderade med någre Nomader att derifrån föra mig till Meshhed 'Aly och alla villkor redan voro afslutne och legan för öknen bestämd men jag envist vägrade att i deras tält utbetala mer än halfva summan, uppslogo de hela öfverenskommelsen och förklarade kort om godt att de ej gåfve sig å väg förr än de hade fulla beloppet i sina händer och berättade mig dervid en händelse, som passerat dem förut med någre stadsboer från Hâil, hvilke de fört till nämnda stad på deras löfte att der erhålla/betala legan *för sina* djuren. Fram komne dit hade stadsboerne föreburit allehanda svårigheter, och som en Bedawy sällan får rätt i en stad, hade och saken nu så aflupit att de ingen lega fått för sina kameler. Med mig aflopp saken här så att jag fick lega andre Nomader, som ingingo på det villkoret

att hemma emottaga halfva summan och under resan i öknerna två dagar före vår ankomst till vårt mål den andra halfvan, med det förbehåll att, i fall jag ej då skulle betala dem, de hade rätt att lämna mig och mina effecter der[.] Jag har flera exempel på bedrägerier föröfvade af stadsboer mot Bedawier och i allmänhet på neslig behandling af dem under deras besök i städerna. Nästan hvar och en som rest i dessa trakter har anmärkt den olika character Bedawin visar i en stad mot den han visar i öknerna och jag har otaliga gånger sett huru Nomaden i en stad tåligt fördragit en behandling, som han hemma och bland de sina skulle bemött med svärdshugg eller dolkstygn. Å sin sida är åter Bedawin herre i sin öken och låter icke sällan den med honom resande stadsboen erfara sin öfvermakt der, såsom i allmänhet i östern, kanske mer än någon annorstädes hvar och en spelar den öfvermodige i sitt eget hem, hvilket Bedawierne uttrycka med ett allmänt gängse ordspråk nämligen: haren/räfven är varg i sitt eget land.⁴²

Dessutom är att märka vid hvarje contracts uppgörande såsom i allmänhet vid hvarje öfverenskommelse som träffas i östern, att en handpenning⁴³ måste ges så snart contrahenterne äro ense om villkoren, hvilken sedan går förlorad för den, som bryter sitt ord. I Egypten och Arabien är det vanligt att den legande betalar denna handpenning, som dock i allmänhet är ganska ringa, flera eller färre piafter allt efter summans storlek, och af Bedawin plägar stundom såsom motpant fordras hans svärd سيف eller hans dolk knif جنبيه خنجر شبرية men i Syrien i synnerhet Damascus är det vanligare att den legde, sedan han erfarit den andres boning, lämnar åt denne sednare en mindre summa af några piafter såsom pant att bevaras tills han på den för utsatta tiden infinner sig med sina ök, då han genaßt eller när hälst han behagar under resan har rätt att tillbakafordra sin pant, och skulle den legande åter mött något hinder för resan är han skyldig icke allenaßt återbetala den deponerade summan utan ock dertill lägga ett lika stort belopp ur egen cassa.

42 كل حصين في بلدة ذيب

43 عربون

Äfven min Cairo Sheikh, hvilken för min nu anträdande resa i allmänhet åtog sig hela bestyret, hade ansett säkerheten så väl som gammal plägsed fordra att ge en sådan handpenning af 20 piaster och såsom motpant taga af Husein hans dolk. Sedan förberedelserna sålunda voro träffade till det slutliga contractets uppgörande sammankommo vi samteligen så väl contrahenterne som tvänne vittnen utom min Sheikh, hvilken äfven, ehuru författare af sjelfva contractet, gällde ännu som ett tredje, och som det ej torde vara utan intresse för läsaren etc. (Här införes contractet). Sedan nu sålunda allt var afgjordt uppläste hvar och en halfhögt för sig Alfâtiḥá⁴⁴ d.v.s. det öppnande capitlet. Så kallas nämligen den första suren, eller capitlet i Alḩur'ân, emedan det öppnar eller börjar Muḩammadanernes heliga codex. Den består af blott 25 ord indelade i 7 korta verser och reciteras vid alla möjliga de mest olika tillfällen i synnerhet af stadsboerne, och utgör liksom en bön om god framgång i det företag man går att börja och äfven ett stadfästade af ett beslut man fattat. Då Muhammadanarn går förbi en Moské eller ett helgons graf, då han om morgonen öppnar sin boda för att dagen om bedraga sina köpare, då han om aftonen tillsluter den efter gjord vinst eller förlust, då han vaknar eller går till hvila, i lust och välgång så väl som i sorg och olycka läser han from och hängifven sitt fâtiḩá oftare än vi vårt Fader vår och oftare än Catholiken eller Greken korsar sig. Efter slutad uppläsning af denna bön fordrar bruket att man med båda sina flata händer stryker sig öfver hela ansigtet från hår fästet ned öfver haken och hufvudsakligen skägget, troligen för att antyda det man är ren inför Herren i afseende på den afsigt, med hvilken man reciterat den samma, ungefärligen så som man hos oss ofta ser en man gnugga sina händer för att liksom aftvä sig all skuld i en sak. Sedan alla dessa ceremonier voro genomgågna, framhämtades frukosten som med lust och god appetit förtärdes af alle närvarande, men i synnerhet de tvänne Bedawierne hvilke,

44 الفاتحة

sedan de intagit den och dessutom erhållit halfva beloppet af legan aflägsnade sig med tillsägelse att på den tredje dagen om morgonen infinna sig i Sheikhs hus med sina ök till afresa. Under den tid af tvänne dagar mig sålunda ännu var lämnad i Cairo, hade jag att ombesörja ett pass af öfver K̄âdin för hufvudstaden. Sådana rese pass, kallade Tadhkeré eller på Turkiska vidlyftigare rese-document,⁴⁵ hafva först i sednare tider blifvit införda i Orienten under den Europeserings-mani, med hvilken Sultanen och hans underlydande Furstar söka att regenerera deras multnande välde. Numera åligger det åtminstone hvar och en Muhammadan, vore han Egyptier eller utlänninge, som lämnar Cairo för att i hvilket afseende som hälst bege sig till någon annat land att förse sig med en sådan Tadhkeré, hvilken, såsom de i Europa brukliga, innehåller ett kort signalement af den resande, jämnte dess namn och hemvist, upptäcknade dels i tryck dels i skrift på ungefärligen en sedece sida nedtills signeradt med K̄âdi domstols sigill. Det är sällan och på få ställen sådana pass i Östern ännu efterfrågas, i öknen naturligtvis alldrig, men väl i större städer, vid quarantine och tull bevakningar samt andra platser, der de styrande turkiske Pashorna hålla vakt och uppsyningsmän hvilke tillåta sig att preja och plåga kommande fremlingar/de resande på allt sätt. En under Europeisk protection stående fremling är i allmänhet mera skyddad emot dem, i synnerhet om han bär Europeisk drägt, men infödingar få känna hela tyngden af de dem påtvugne nya från Europa inhämtade inrättningar och lämpa sig ehuru med knot och satir mot deras hatade herrar derunder. Äfven jag ansåg försigtigheten fordra att, för hvarje längre utflygt jag gjorde från Cairo, förse mig med ett sådant rese-pass, och ehuru jag ganska sällan behöfde det, var det mig af stor o. oersättelig gagn vid de få tillfällen, då det efterfrågades, så mycket mer som det antydde att jag var Rysk undersåte.

مرور تذکره سی 45

På den utsatte dagen, som var den 11 Apr. 1845 infunno sig mine tvänne Bedawier tidigt om morgonen med sina ök till afresa, och knäfällde dem på gatan utanför min Sheikhs hus, der de blefvo lemnade att vänta under det frukosten och afskeds caffet intogos. Som all min packning var i ordning och inlagd i de här brukliga tvärsäckarne, var lastningen snart gjord. Jag hade här, såsom alltid framdeles, iakttagit den allerstädes för resor gällande regeln att ha så få lösa saker som möjligt och hade derföre inpackat hela mitt baggage uti trenne stora säckar, af hvilka tvänne lika vägande hängdes med sina repöglor på sadelstolparne på hvar sin sida af en kamel, och den tredje motvägd af vatten-huden på den andra, så att hela pålassningen blott bestod i att upplyfta dessa fyra stycken på de knäfällda djuren. Jag följdes ut af den tjenare jag för de sista månaderna hade begagnat jämnte min Sheikh och tvänne andre grannsheikher, i hvilkas sällskap jag nästan uteslutande lefvat, och som det hus, hvori jag bodde ej var aflägsset från den stadsport kallad Bâbu-n-naşr d.v.s. Seger porten, genom hvilken vägen går till Suez och Arabien, räckte vår vandring genom de ännu på morgonen tämmeligen folktoma gatorne icke länge. Ett kort uppehåll förorsakade oss dock tullen vid nämnda stadsport, der man tvang mig att betala exportafgift för några skålpund krut, som jag hade tagit med mig för att vid tillfälle skänka åt mine Nomad följeslagare (i fall vi under vägen kommo öfver ville bråd) af hvilke en var försedd med bössa. Min egen bössa hade jag lämnat quar i Cairo, och begaf mig å väg, på fleres inrådan, utan alla andra vapen och talismaner än en K̄ur'ân, hvaraf jag händelsevis i Cairo funnit ett gammalt välskrifvet manuscript i mycket litet format. Det är nämligen vanligt hos alle Muhammadanske folk slag, äfven Beduinerne icke undantagne, att de bära allehanda talismaner⁴⁶ så väl hemma i det dagliga lifvet, som i synnerhet på resor. Folket åtnöjer sig i detta afseende med en hoprullad eller sammanvikt pappersrimsa vanligen i långt format, som af någon skriftlärdd eller Derwîsh blifvit fullskrifven med små

46 حجاب

sentencer ur Alkur'ân eller ock ganska ofta med de vidunderligaste saker och namn på Genier och Andar, som anses kunna skydda menniskan mot olycka och afundens onda öga; men de mera bildade bära vanligen såsom talisman ett litet exemplar af Kur'ân, hvilket de bevara i ett ofta grannt med gull broderadt rött safians fodral, vanligen hängdt i form af en patrontaska öfver axeln. Häri, som i annat, ansåg jag böra bequäma mig att följa det allmänna bruket, utom det att sjelfva boken, hvilken af Muhammadanerne sjelfve anses innehålla allt hvad af menniskoanden kan tänkas och fattas, och i allmänhet ligger till grund för deras lag och alla andra institutioner vid alla de mest olika tillfällen och vid alla disputer och frågor är oundgänglig för den hvilken ej, såsom de fleste bildade Muhammadaner, känner den heliga boken utantills. Jag hade dock ej ansett nödigt att förvara den i något fodral, utan gaf den plats i en liten Europeisk hand väska med lås, i hvilken jag hade min kalender dagbok behöfliga papper jämnte skrifdonet och andra småsaker. Utom stadsporten vidtager omedelbarligen den vilda ökenstrakt som härifrån oafbruten fortsträcker sig till Suez och uppåt mot Syrien. Närmast omkring Cairo är den kuperad af höjder och berg låga kullar, o. åsar, hvilka bildade af öknens sand och det grus, som under seklers lopp hopats ur förfallna byggnader omgifver staden nästan på alla sidor. Emellan dessa grusåsar, till största delen ytterst mot öknen begränsade af Mamlûkernes praktfulla grafstad, sträcka sig Cairos begravningsplatser, i och omkring hvilken Bedawierne gemenligen lägga med sina kameler under sina besök i Cairo. Det var också hit vår kosa nu ställes för att förena oss med någre andre Araber, som ämnade sig ungefärligen samma väg som vi och för att ännu uträtta ett och annat som mine följeslagare sade sig ha att ombesörja. De tre Sheikherne och min tjenare, som af vänskap och artighet hade följt mig utom stadsporten beledsagade oss dock icke ända fram till lägerplatsen utan vände om vid de första grafvarne, sedan de tagit ett högtidligt och ceremonielt afsked. Stadsboerne äro häri som i alla andra convenencens fordringar mycket omständlige och lägga vikt derpå; från en Nomad skiljer man sig vanligen utan att säga

ett farväl eller någon annan compliment. Jag hade här att korskyssa tredubbelt alle fyra på deras axlar under upprepande å ömse sidor af önsknigar om välgång och helsa och derefter att gemensamt med alle närvarande fram mumla/upprepa ett Fâtiḥá med den dertill hörande slätningen af ansigtet och skägget. Min tjenare gret (crocodil) tårar, kysste min hand och tackade för den drickspenning, jag gaf honom under det min Sheikh ytterligare påminte Husein att på allt sätt under resan gå mina önsknigar till mötes och ihåg komma de pligter honom ålågo. Men snart var också detta sista tålamodsprof af stadsboernes tråkiga artighet öfverståndet; jag påskyndade mina Bedawier att drifva fram öken och följde till fots deras glada gång mot öknen, under det de hemgående följeslagarne ännu gång efter gång utropade åt mig den vanliga afskeds formeln: i fred.⁴⁷

Vi hade gått knappt en half timma då vi gjorde halt på en öppen plats der en ung Bedawygosse jämnte sin gråskäggige far satt som vakt vid åtskilliga säckar och annat nomad baggage. Öken knäfällades och aflastades, hvilket alltid betyder ett längre dröjsmål, och mine följeslagare upplyste mig nu först om det de ej ännu hade fyllt sin[a] vattenhudar, och ej eller uppköpt det under vägen till Suez för deras Kameler nödiga foder. De hade dessutom åtskilliga andra uppköp att göra och behöfde derföre den andra ännu hos mig innestående hälften af legan och ehuru jag prutade här emot efter all förmåga blef jag till sluts nödgad att utbetala den; ty den som utan att känna Bedawin och hans språk, ger sig med honom in på discussion i en sådan fråga kan nästan säkert räkna på att blifva af honom besegrad/uttröttad. Så snart de hade fått pengarne i sina händer begåfvo de sig tillbaka till staden och lämnade mig här med mitt bagage i sällskap med de tvänne nomader vi anträffat före oss. De öppnade genast samtalet med mig; ty en Bedawy kan alldrig sitta tyst om han har någon att meddela sig med; men som vi funno att vi föga förstodo af hvarandres språk och Bedawin i synnerhet snart tröttnar att prata med en, som ej känner hans dialect och

47 مع السلامة

WALLIN TILL GEITLIN DEN 12 JUNI
1849: "JAG VET EJ HVAD DENNA MIN
KÄRLEK TILL ÖKNEN KAN VARA – JAG
KÄNNER DEN DOCK REDAN FÖR VÄL
ATT VÄNTA MIG ANNAT AF DEN ÄN
HUNGER O. TÖRST O. HET SOL UTAN
SKUGGA O. HVARJE STUND FRUKTAN
ATT BLI UPPSNAPPAD O. UTPLUNDRAD
AF MINE VÄNNER BEDUINERNE O.
SKONINGSLÖST SEDAN LEMNAD AF
DEM ATT DÖ AF NÖD ELLER PRÖFVA
MINA KRAFTER MED EN NATUR LIKA
SKONINGSLÖS SOM DESS SÖNER."
SE WALLIN 2014, S. 391.
FOTOGRAFI FRÅN 1920-TALET,
OKÄND FOTOGRAF.

hans ökens förhållanden, upphörde det af sig sjelf. Inom en stund infann sig en tredje man, också Nomad, men uppenbarligen mera van vid stadsboer och deras språk; ty då han talade med mig förstodo vi hvarandra fullkomligen väl, men då han vände sig i sitt tal till sina kamrater, var han mig lika oförståndlig som de. De Bedawier nämligen som nomadisera omkring städerna eller i allmänhet ha relationer med bosatte åkerbrukande Araber, tala vanligen tvänne dialecter, sitt eget ökenspråk och det som är gängse ibland de sednare och ehuru de båda vid nogare granskning föga skilja sig från hvarandra och i synnerhet af den, som känner det gamla gemensama språket, knappt kunna anses som olika dialecter, är det visst att en Bedawy vid sin första ankomst till en stad har lika svårt att göra sig förstådd der, som en stadsbo i öknen och jag vet mig sjelf sedermera ofta agerat tolk icke allenast emellan dem utan äfven mellan Syriske och Egyptiske stadsboar sinsemellan. Bildade och studerade män förstå hvarandre dock vanligen genast och äfven de lägre classerne efter ganska kort tid af sammanvaro, så att de omkring Egypten boende Bedawier t.ex. efter några resor till hufvudstaden kunna i allmänhet göra sig förstådde på det språk, som der talas. För mig såsom främling räckte det länge förr än jag kunde förstå öken boerne och jag har ofta gjort samma observation på turkar perser och i synnerhet Europeer, hvilka efter mångårig vistelse i Cairo och tämmeligen mäktige den Egyptiska dialecten, dock på lång tid eller alldrig kunnat bringa det derhän att obehindradt göra sig förstådde af dem. Olikheten består ej så mycket i skiljda ord och uttryck, ehuru visserligen Nomaderne ha bibehållit mera ur det gamla språkets ofta oviga constructions sätt och phraser, hvilka af de practiske stadboerne redan utbytt mot oegentliga ofta mot språkets genius bildade bequämare, som icke mer uti den olika organen och accenten, hvilken sednare hos nomaden vanligen är fullkomligen motsatt den hos stadsboen. Äfven ger den förre hvarje särski[l]d bokstaf det rika arabiska alfabetet dess bestämda uttal/ljud, då den sednare redan förblandar flere af dem med hvarandra och dessutom har stadsbon, som öfverallt visar en större

håg för förenkling och i allmänhet utbildar sitt språk till större regelrätthet, börjat utbyta oregelbundna formationer mot mera bestämda och utlämna en mängd af de många egentligen onödiga grammatikaliska former och ändelser, hvilka förekomma i det gamla språket och ännu till största delen bibehållas af Nomaden.

Den Nomad som nu hade infunnit sig hos oss vid vår lägerplats och som, att dömma af hans dräkt uts. o. språk,⁴⁸ uppenbarligen var någon mindre stam-chef stående i täta relationer med hufvudstaden började samtalen med frågor om hvart min kosa rigtades och de afsigter som förde mig ut till öknen. Dessa voro väl de samma frågor, som sedan under den vidare resan gjordes mig dageligen och stundeligen men som jag ägde ej ännu färdigheten och vanan att besvara eller omgå dem med stående vanliga fraser och undvikande uttryck, som jag framdeles förvärfvade, satte de mig nu i stor förlägenhet. Jag utgaf mig i allmänhet för läkare o. vaccinator, och hade för afsigt att såsom sådan söka mig en väg genom öknen ändra fram till Mekká, dit pligten och min fromma längtan såsom en rätt trogen manade mig till pilgrimsfärd ehuru oförmögen att verkställa denna långa resa på egen bekostnad. Jag gaf mig så tidigt å väg för att med min läkarekonst hos de frikostige o. gästfrie Nomaderne söka förtjena icke allenast resekostnaderna utan äfven så mycket jag komme att behöfva i den heliga staden under sjelfva pilgrimshögtiden, hvilken detta år inföll först i början av December månad. Emellertid sökte jag å min sida af Nomaden erhålla upplysningar om de Bedawy stammars förhållanden till hvarandra, genom hvilka min väg komme att gå och om det bästa o. säkraste sätt att färdas ibland dem. Till min förvåning fann jag att han kände föga eller intet, ofta till och med ej namnen af stammar i det inre af Arabien hvilka jag sade mig sinnad att uppsöka; han var af Heiwyâ stammen/Nomaderne från 'Aḳabá och hade kunskap om inga andre än sina närmaste grannar Ḥuweitât och Ḥeiwât. Men det är en erfarenhet som jag, jämnte de fleste andre resande i dessa länder ofta haft tillfälle att göra, att

خواجه شيخ افندی 48

Araberne i allmänhet äro högst okunnige om andra än sina egna hemtrakter och de närmaste gränslandskap och med undantag af högst få något mera bereste män, dem man stundom här o. der träffar är det lika fåfängt att söka upplysningar om Negd af en Syrier, som af denne om det inre af öknen och dess förhållanden. Emellertid uppgaf mig min Nomad namnen på någre de förnämste Sheikher af Huweiṭat bland hvilka jag i alla fall ej kunde undvika att färdas, hvilken väg jag än ville taga och försäkrade mig det desse män voro fullkomligen mäktige att skydda mig i hela den om liggande trakten. Sålunda hade vårt samtal uttänjt sig till någon timma eller så och nomaden som härunder redan ofta visat sig otålig, förklarade nu det han hade göromål, som kallade honom till staden; men mente att jag var skyldig honom en drickspenning ej mindre för de upplysningar, han gifvit än i hans egenskap af chef för en afdelning af den stam, till hvilken mine följeslagare hörde. Af intet ansättes och plågas den bland Araber resande främlingen, hvilken ännu ej lärt sig umgås med dem, så mycket som af sådant tiggeri och det är i sjelfva verket det bästa criterion på de framsteg en utländning gjort i studierna af folkets egenheter och sinnelag att han så litet som möjligt af det anlitas om en drickspenning.⁴⁹ Då jag först ankom till Alexandria och efter den plan jag föresatt mig för mitt lefnadssätt genast, ehuru ännu i Europeiska kläder, började umgås med det egentliga folket, kunde jag ej tala ett ord vid en inföding eller göra honom den simplaste fråga utan att afskrämmas med de vidrigt ljudande, för öfrigt persiska, orden bakhshîsh jā khawâgê d.v.s. en drickspenning, min Europeiske Herre! Barn och gubbar följde mig långa stycken, längs gatorne oupphörligen upprepande dessa skorrande gomljud tills jag blef tvungen att kasta åt dem en kopparslant och knappt hade de upptagit den och vänt mig ryggen förrän jag hörde deras mjuggskratt och skämt öfver min oerfarenhet och deras fröjd öfver att kunna bedraga en otrogen eller fastmera en utländning, ty deras förakt gäller ej allenast Europeer utan i allmänhet hvar och en

49 ثلاثة من طباع الجهال الغضب من غير شيء والاعطا من غير حق وترك التميز بين الصديق والعدو

främmande, som ej känner eller ej conformerar sig efter deras bruk. Turkar och i synnerhet Perser gäckas och bedragas lika mycket af den illsluge och humoristiske Egyptiern som en christen; det är ej så mycket religionen, som häri afses som fastmer kännedomen om det vanliga bruket och seden.⁵⁰ Ett vanligt talesätt bland alle Araber är: hvar och en sak har sin regel,⁵¹ och den som i alla förhållanden känner denna regel o. vet att använda den han är den kloke erfarne mannen,⁵² den vise,⁵³ som värderas och älskas, och alldrig utsättes för tiggeri eller skämt då deremot bristen på denna kunskap alldrig kan ersättas af hvilka andra egenskaper som helst. Det tyckes ej vara så mycket behöfvat, som/ hvilket drifver flertalet af de Arabiske tiggarna i de större städerna att förfölja de främmande som ej fastmer okynnet och lusten att begabba dem; ty de verkligen behöfvande anlita sällan någre andre än sina trosförvandter om allmosor och gå i allmänhet på ett helt annat sätt tillväga. Det lättaste sätt är väl att med hårda ord eller onda miner snäsa af desse tiggare, såsom oerfarne Europeer vanligen pläga, men för den som vill lefva bland folket och lära känna det i dess hemseder och national lynne är detta ej det lämpligaste, utan han måste försöka förvärfva den egna orientaliska värdigheten i hållning och min och den kännedom af vanliga seder och bruk, som befriar honom ifrån att als ansättas af deras påhängsenhet. Egyptierne sjelfva sällan eller alldrig plågas af dem och jag påminner mig huru, det första året af min vistelse i Östern under en resa i nedra Egypten i sällskap med min Cairo Sheikh, jag allestädes och i synnerhet i Helgonet Aḥmad Albedawis Moské i Tanṭá oaktadt den inhämska drägt jag bar beständigt omringades af tiggare af alle slag då min vän och följeslagare gick dem fullkomligen fri och det säkra är att jag på de sednare åren här, sedan jag först betalat mina lärpenningar, alldrig frågades om almosor af andre än sådane, som anse sig dermed göra den anlitate en ära. I allmänhet är tigger väsendet i

50 قانون

51 كل شيء له قانون

52 جذع

53 حكيم

de större orientaliska städerna utbildadt till ett högst egendomligt sätt/system, hvars detaljer det dock blefve för vidlöftigt att här vidare söka utveckla; det bedrifves af flere som ett eget handverk och det finnas exempel på sådane, som derigenom samlat sig jämförelsevis stor förmögenhet. Bedawierne betrakta å sin sida stadsboerne ungefärligen på samma sätt, som desse främlingarne och göra sig inga scrupler att tigga af dem, ehuru de nästan alldrig göra det sinsemellan, såsom jag hos de Orientaliska folkslag bland hvilke jag lefvat i allmänhet funnit den åsigten gällande att de hållre beklaga sin nöd för den främmande än sine egne. Vanligen äro dock de begärande nöjde med ganska litet. I Constantinopel slipper man dem med en para = 0,173 kop. och låter derföre ock sällan någon af dem ohjelpt gå sig förbi; men i Egypten der ett så litet mynt ej finnes, har man ej mindre att ge dem än 5 sådana para. Den nu i fråga varande nomad-chefen kunde dock naturligtvis en sådan drickspenning icke bjudas, utan jag ansåg 1½ piaster, svarande ungefärligen mot 10 kop., vara det minsta jag kunde ge, och den förnöjsamma min han gjorde vid emottagandet häraf o. den skyndsamhet med hvilken han aflägsnade sig, visade att han ingalunda väntat sig mera.

Emellertid hade förmiddagen framskridit utan att mine följeslagare och reskamrater infunnit sig. Min belägenhet var ingenting mindre än behaglig der jag satt med mitt kringkastade baggage på en öppen ökenplats väntande på att få bege mig å väg. Lyckligtvis var dagen ej så varm; solens sken var slöadt af den tjocka, till en del qualmiga luft, som ej sällan vid denna tid under de så kallade 50 dagarne,⁵⁴ hölja den annors året om oföränderligt klara blåa Egyptiska himmelen. Men jag visste ej hvad jag skulle företaga att fördrifva tiden. Caffet, hvartill man annors vid dylika tillfällen alltid tar sin tillflykt i öknen, hade jag ännu ej lärt mig bereda, och hade äfven derföre ej förstått att anskaffa mig den dertill erforderliga rustning. De tvänne nomaderne, som utgjorde mitt enda sällskap, suto tyste och lagade om sadlarne utan att

54 خماسين

visa någon synnerlig lust hvarken att å nyo öppna samtalet med mig, som ej rätt förstod dem, eller att meddela sig med hvarandra i anseende till det förhållande, hvori de stodo af far och son, och gråhårgubbe och skägglös gosse. En och annan liten flicka, som från hufvudstaden kommit hit ut för att samla cameldynga till preparation af bränsle, syntes ströfva af och an i den toma öknen och närmade sig tillfälligtvis äfven våra djur för att beskatta dem och en annan gång infann sig en gammal gumma med en korg full af färskt bröd, med hvilken hon gick omkring att uppsöka här lägrande Bedawier i hopp om afsättning på sin vara. Så hade jag tillbragt ungefär 6 timmar i fåfång väntan på mine legda följeslagares återkomst från staden, och jag frågar hvilken Europé med tålmod kunnat fördraga detta. Äfven jag harmades och lät då och då min vrede bryta ut i ett halfhögt Gud fördömme deras far;⁵⁵ men lämpade mig dock i min ställning med mera ro och större lugn än jag under dylika omständigheter kunnat hoppas. Jag såg före mig en resa af besvär och försakelser, och fantasien målade mig mödor och faror större än jag sedan i verkligheten fann dem, och för dem försvunno ögonblickets små förargelser och olägenheter. Slutligen innfunno sig mine Bedawier omkring kl. 3 på eftermiddagen i sällskap med en tredje, som blifvit legd af en Kurd stående i militär tjenst hos Egyptiske Pashan, för att föra honom till 'Aḳabá. Denne Kurd var för omkring halfannan månad återkommen från en pilgrimsfärd som han i sällskap med sin hustru hade gjort till Mekká och föregaf sig nu måsta återvända till 'Aḳabá för att derifrån afhämta sin hustru, hvilken, i följe af ett fall från den camel hon ridit och deraf uppkommen sjukdom i nacken, hade blifvit nödsakad quarstanna der för att botas. Som vår väg således var gemensam, skulle vi alle följas åt, ehuru jag i grunden var föga belåten med denna tillökning af vårt sällskap. Han var Turk, och redan såsom sådan icke gärna liden af Araber och så mycket mindre af mig som han genast adresserade sig till mig på sitt modersmål, hvilket jag ej är mäktig. Jag hade åter att utstå en

الله يلعن ابوهم 55

examen af honom beträffande mitt hem land mitt modersmål och mål/afsigten för/med min resa; men sedan jag, uppenbarligen honom till nöjes besvarat dessa frågor på Arabiska, hvilket språk han med lätthet talade, uppstod ett godt och vänskapligt förhållande emellan oss, som sedan fortfor under hela resan.

Våre Bedawier hade härunder samlat sig vid sidan af oss och suto alle i en skock pratande och delibererande med hvarandra i den häftiga o. hög ljudda ton, som vanligen utmärker deras samtal och ger dem i en ovans öron characteren af i gräl och disput. Deras språk var mig ännu så okänt att jag ej ens kunde förstå hufvudfrågan hvarom deras samtal rörde sig, men deras blixtrande ögon och oupphörligen svängda armar låto mig ana att någon vigtigare sak förhandlades. Resultaterne visade sig dock snart. Efter omkring en half timmas disput närmade sig Husein med hvilken jag hade uppgjort contractet, till mig och förklarade det de hade kommit öfverens med hvarandra att den sednast med kurden an komne Bedawien skulle föra äfven mig fram till 'Akabá på den kamel dock, som jag hade legat, och att han sjelf skulle blifva quar i Cairo. Den Bedawy, i hvars händer han lemnade mig, hörde till samma stam som han sjelf, var en fullkomligen lika pålitlig man och skulle uppfylla alla af mig gjorda vilkor med samma beredvillighet: jag kunde intet förlora på bytet: Husein sjelf hade mött oförutsedda hinder, som gjorde det omöjligt för honom att följa med, utom det att det vore alldeles onödigt att de alle tre skulle göra resan med oss. Jag yrkade styft häremot och förklarade mig inga lunda kunna ingå på någon förändring af det först gjorda contractet eller taga någon annan till min följeslagare än Husein. Saken förhandlades med den vanliga orientaliska vidlyftheten, alle deltog i disputen, grunderna för och emot upprepades idkeligen, vi blefvo häftige på ömse sidor; men jag stod fast vid att ej afgå från contractet och fordrade att i vidrigt [fall] föras tillbaka till Cairo, der hela saken kunde föreläggas de skriftlärd Sheikher, som bevittnat vår öfverenskommelse, eller afgöras inför hufvudstadens kâdî. När de slutligen sågo att jag ej stod att ändras i mitt beslut gáfvo de efter och förklarade sig villige

att följa med alle tre, hvar och en med den, som honom legat. Emellertid hade solen närmat sig sin nedgång och vi borde ge oss å väg för att hinna öfver de närmaste omgifningar af staden, hvilka Nomaderne i allmänhet frukta såsom omsvärfvade af tjufvar och snattare. Vi lastade således våra ök och begåfvo oss å väg med vår lilla karawan, bestående af tre Bedawier, den Kurdiske militären och mig jämnte 4 kameler, af hvilke två voro legde af mig, en af Kurden och den fjerde, lastad med proviant för våra följeslagares familjer i öknen, skiftevis tjenade dem till ridt. Som vägen mellan Cairo och Suez erbjuder intet bete för djuren äro Bedawierne alltid nödsakade att för denna färd förse sig med foder för dem i någondera af dessa städer, bestående vanligast i bönor, hvilka fördelade i säckar utöfver lasten måste bäras af hvart och ett djur särskildt och må jag i förbigående anmärka denna väg är den enda, jag i Arabiens öken gjort, på hvilken denna försigtighet måste iakttagas. Framdeles då jag färdades genom denna trakt plögade jag äfven förse mig med bränsle, ty äfven detta, som annors anträffas mer eller mindre öfverallt, saknas nästan helt och hållet på denna absolut sterila och mycket befarna väg.

Efter omkring halfannan timmas marche ankommo vi, redan en stund efter solens nedgång, till en mellan små sandhöjder omsluten plats på hvilken en större karavan af omkring 20 till 30 ök, var lägrad. De kommo från Suez lastade med caffesäckar och ville hvila här natten öfver för att nästa morgon, så snart stadsporterne öppnades tåga in. Åtskilliga eldar brunno redan på kyttande dynga sällskapet, deladt i små kottier suto deromkring, sysselsatte med att bereda sitt caffè eller sin afton måltid; kamelerne lågo förnöjsame nära invid eldarne mellan tvärsäckarne, aflastade och uppställde på ömse sidor om dem, somlige förtärande den framför dem på ett täcke utbredda aftonportion af bönor, somlige idislande den redan förtärda sparsamma kosten; mellan dem sprungo halfnakne barn från eld till eld eller från ök till ök för att söka det trefligaste sällskap eller för att bestyra om djurens föda eller/och lastsäckarnes ordnande; öfver allt hördes glädligt glam och högljudt prat bland de sorglöse Bedawierne, som

nu efter dagens sol och vägens mödor i de mest olika ställningar hvilade ut i den mjuka sanden och från flera håll inbjödos vi, genast sedan vi knäfällt våra djur, att delta i en aftonmåltid eller att förfriska oss med en kopp caffè. Ehuru ännu ovan vid dylika scener, som jag sedan nästan dageligen fick bevittna under mina färder i östern, fann jag mig genast hemmastadd i dem så väl som med Bedavierne sjelfve, hvilke, då de af mine följeslagare fingo höra att jag var läkare, redan nu i mörkret började öfverhopa mig med frågor och begära mitt råd i de mest olika sjukdomar. Bekantskapen var snart gjord med dem, de visade ej det minsta mistroende utan fastmer en öppenhet och okonstlad enfald i deras umgänge, som lät mig ana att de nomadiske Araberne ingalunda voro det förfärliga röfvareslägte, som deras vanslägtade afkomlingar i Egypten utmålade dem för mig; jag tyckte med sådana män skulle jag ingen svårighet ha att komma till rätta, jag fann mig befryndad med dem mera än med det folk, jag hittills lärt mig känna här, och denna öfvertygelse, vunnen redan den första afton jag tillbragte med dem, fann jag alltid sedermera bekräftad och bidrog icke ringa att nu skingra den oro, jag under dagen ej kunnat göra mig fri ifrån. Den höga friska ökenluften, uppblandad som den här var af dofter från Nildalens rika grönskande fält, den lugna saliga Egyptiska himmelen, nyheten i mitt läge, som ej kunde undgå att behaga och intressera mig – allt bidrog att ge lugn åt mitt sinne, grubbladt som det under dagen varit af förtankar på den förestående långa resan, och jag sof min natt med en försmak af det lugn och den innerliga ro, hvarmed jag sedermera hvilat så mången natt på öknens sand.

Då vi den följande morgonen före solens uppgång, såsom vanligt i hela östern, stigit upp för att lasta våra ök till fortsättande af resan, fann jag ej min följeslagare Husein. Vid efterfrågan, hvar han var, erhöj jag till svar kort om gott att han begifvit sig till baka till staden med den föresats att ej följa med oss på resan. Hvad var att göra? Att vända om för att söka redan på Husein och tvinga honom till uppfyllandet af contractet, skulle förorsakat dröjsmål och krångel, hvilket jag ej ville underkasta mig; att gråla med de

tvänne andre Bedawierne hjälpte ej, så mycket mindre, som jag på förhand utbetalat hela legan och intet medel hade att straffa dem. I grunden var det mig ock likgiltigt om han följde med eller ej; den sednast ankomne Bedawien vid namn Muṭeir behagade mig på det hela mer än Ḥusein och i sjelfva verket var det onödigt att tre män skulle gå med endast fyra kameler; men det förargade mig att redan nu göra en erfarenhet, som motsade den hos Cairo boarne nästan till ordspråk öfvergå[n]gna ordhålligheten af Nomaderne och att se mitt i går så bestämdt uttryckta afslag på Ḥuseins önskan att blifva quar, godtyckligt åsidosatt. Jag mumlade i skägget några Egyptiska kötteder, men fann för godt att rida upp på min kamel och fortsätta färden med vårt nu på en man minskade sällskap. Den karawan med hvilken vi här tillbragt natten hade redan tidigare brutit upp och med den hade Ḥusein tagit kosan till staden.

Detta var för mig den första dagen af en ökenresa och första gången jag i min lefnad ridit en kamel, om hvars förfärligt skakande och tröttande gång jämnte andra vanarter, jag i Europeers resebeskrifningar läst så mången klagovisa. Tvärt emot den förmodan jag i anledning häraf hade gjort mig och den fruktan den af Europeer allmänt uttrycka ovilja mot detta djur ingifvit mig, fann jag mig fullkomligen bequämt i sadeln, blott att jag stundom häpnade för den höjd, på hvilken jag satt, då jag kastade mina ögon ned mot marken. Vål kan jag ej neka att dess gång är skakande, kanske mer än något annat djurs, men det är en jämn oföränderlig takt i denna gungning, som åtminstone för mig gör dess långsträckta steg angenämare än åsnans, mulåsnans och hästens korta knaggliga gång, ungefärligen så som man svajar lättare på det öppna havets långa mäktiga vågen är jämnare än på den trånga instängda fjärdens korta klappsjö. Bequämheten hvarmed man rider en kamel beror dessutom mycket på sadeln, af hvilken Araberne öfverallt äga tvänne slag, en för ridt, kallad i Egypten och trakten deromkring ṛabîṭ⁵⁶ men annorstädes vanligen shedâd,⁵⁷ och en

56 غيبط

57 شداد

annan för last betäcknad med namnet withr.⁵⁸ Båda spännas med en bukhjol⁵⁹ rätt öfver kamelens puckel, på hvilken ock hela lasten hvilar då den förra begagnas; men vid bruket af den sednare, som hufvudsakligen består af ett i oval viket bolster, ligger tyngden mera på djurets kors. På shedåd hänges lasten, inpackad i tvärsäckar, på tvänne pinnar, hvilka, ungefärligen så som på våra gammalmodiga ridsadlar, höja sig på ömse sidor om den och emellan dem sitter på en utbredd dyna den ridande gränslen, stödjande sina fötter med korslaggde ben på kamelens hals. På withr som är den egentliga last och pack sadeln hängas tvärsäckarne öfver det mjuka bollstret så att öglorna fästas i hvarandra med en lös sticka och den som rider derpå sitter vanligen bakom puckeln med båda fötterna svängda åt en sida öfver lasten. Men ännu mer beror den bequämare eller obequämare ridten på öket sjelft och den race, till hvilken det hör samt den dressering den erhållit. En kamel, som blivit van vid svåra laster har i allmänhet en tung och skakande gång och som det är fallet med de flesta, man anträffar på gränserna af cultiverade land och i synnerhet Egypten, torde detta gifvit anledning till den afvoghet, hvarmed de fleste Europeiske resande betrakta detta djur och den erfarenhet, de gjort af dess tröttande marche; men i det inre af öknens, der rikedomerna på dem är större, användes sällan en last kamel till ridt eller tvärtom och jag har här vanligen färdats på kameler, hvilkas vaggande gång eller lunk behagat mig bättre än den bästa ridhästs. Jag skall framdeles ofta ha tillfälle att återkomma till detta ämne och tillägger derföre här blott den anmärkning att jag genast nu under min första dagsresa fattade en stor förkärlek för öknens djur, hvilken sedermera allt ökades ju mer jag lärde mig känna detsamma.

Vår väg gick längs den stora stråten, som öfver Cairo förenar Medelhafvet med det Röda hafvet, och nu genom den Engelska transit-communication till Indien blifvit betecknad med små värdshus eller stations byggnader, der hästarne ombytas för de vagnar, hvori de resande på om kring 10 till 12 timmar tillrygga

58 وئر

59 حزام

lägga färden genom denna öken. Redan förut hade den blifvit utstakad med små tornartiga byggnader, öfver hvilka Muhammad 'Aly hade ledt sin telegraph linie från Suez till Cairo och vidare till Alexandria; men ehuru de ännu stå quar och vårdas af en på stället boende vakt, tyckas de alle luta mer och mer till förfall i samma mån, som behofvet af dem upphört. De Europeiska stationshusen torde äfven blifva umbärliga och försvinna, då den järnväg som nu skall vara under arbete, framdeles kommer att öppnas; men den stråt, som kamelens mjuka och elastiska klöf från Pharaonernes tid trampat ut genom sekler i den hårda öknejorden är ännu outplånad och torde ännu efter århundranden kunna skönjas. Den går såsom alla ökne vägar, der större karawaner tåga fram, i en stor mängd af småstigar, löpande paralellt med hvarandra i obetydliga blott på afstånd märkbara slingringar, förorsakade af den egna svängning kamelen gör med sina ben under sin gång. För öfrigt är landskapet det mest monotona man ser äfven i öknen; knappt tecken till vegetation synes, inga nomader lägga här och sött vatten finnes ej på de tre dagar, Bedawierne vanligen behöfva med sina öfverhufvud dåliga djur för denna väg. Rörelsen af af och an gående karawaner och till och med ensamme resande till fots eller till åsna är deremot ovanligt liflig och jag kan ej påminna mig någon annorstädes i Östern, icke ens på de mest befarna vägar i Syrien och Persien, hafva sett en så stark communication som här, ehuru folket berättar att ännu i början av Muhammad 'Alys regering osäkerheten var så stor att man blott då och då under året i stort beväpnadt sällskap och under skydd af nomad Sheikher färdades här fram. Större delen af de kringboende Nomaderne, i synnerhet de på Sinâ halfön, lefva nästan året om på denna väg och förtjena sitt och sina familjers lifsuppehälle uteslutande på de foror, de föra emellan Cairo och Suez. (och blott då och då taga de sig under vårarbetet ledighet att tillbringa några veckor i sina hem i öknen. Till följe af den regnfattigdom som härrskar på deras halfö, kanske mer än i något annat land af öknen, lefva de i torftigare omständigheter än jag någon annorstädes sett bland Bedawierne; deras föda utgöres

hufvudsakligen af mais,⁶⁰ på månader slagtas ofta hos dem ej ett få och den sparsamma men särdeles kraftfulla mjölk, deras hjordar ge, kärnas till största delen till smör, hvaraf det mesta säljes i Cairo.)

De Egyptiske Fellaħerne, i synnerhet från de östra delarne af landet, hafva i sednare tider, då i anledning af [att] säkerheten blifvit större äfven [blivit] dem möjligt att färdas här utan nomadernes protection, börjat competera med dem och som deras kameler äro starkare och i allmänhet kunna bära större laster, göra de dem stort förfång i deras förtjenst. Detta har betydligt ökat Bedawiernes naturliga hat emot bönderne så att när de träffa hvarandra på vägen det sällan kan aflöpa utan käbbel och gräl. Jag har fyra särskilda gånger tillryggalaggt denna väg, dels med nomader dels med fellaher och hvarje gång har mitt sällskap råkat i träta med dem, de händelsevis mött af sina afvundsmän. Då i den inre öknen sådana trätor uppstå bland Bedawierne sinsemellan slutas de sällan utan handgemäng med sår och blodsutgjutelse, men här aflöpa de vanligen med fördömmelser och eder, på det högsta med hotande rörelser på/med dolken eller annat vapen och afgifva sålunda ganska löjliga och putslustiga scener. Bedawien slutar alldrig utan att göra den anmärkning det fellåħen tror sig ensam herre öfver denna väg och ej vill unna någon annan att färdas här fram för att förtjena ”hvad Herren honom beskärt” och den Egyptiske bonden å sin sida underlåter sällan att påminna sin fiende det de tider, ”tack vare våre Herre Pashan”, längesedan äro förbi då ökvens Araber ostraffadt fingo roffa och röfva och efter godtycke fara fram med de fredlige jordbrukarne närhålst de vågade sig på egen hand ut på en resa. Dessa äro blott yttringar af den strid, som från urminnes/evighet ännu fortbestår, så i naturen sjelf mellan öknen och de från den af människohand afvunna odlade land, som mellan de sednares i samhällsskick bosatte bebyggare och den förras sjelfsvåldigt frie kringströfvande Nomader. Men då Nomader möta Nomader, om de äro bekante med hvarandra eller ej, kunna de ej gärna gå förbi hvarandra

60 در = ادرا

utan att hälsa och under ett kort samtal utbyta de nyheter de hafva från de trakter, hvarifrån de komma. Så snart de se hvarandra på afstånd, börja de jämnka om sina kläder och vapen för att ge sig det möjligt förmånligaste utseende. Skjortan, som under dagen på resan vanligen hänger nedfälld till midjan, iklädes, hufvudbonaden putsas om och dess fransar ordnas öfver axlarne och ryggen, men framför allt måste den långa dolken omskrufvas och vridas några gånger i bältet för att erhålla den riktiga ställningen och sedan de så ställt sig i skick och ytterst kastat sin kapprock öfver sig hvilken under ridten vanligen hänger lös öfver sadeln, gå de att möta sina vänner med handslag och korskyssningar och att växla ett så långt samtal som tiden medgifver. Sådana möten äro för den resande här den enda omväxling i vägens monotoni; de nöjen och äfventyr, som en färd i det inre af öknen erbjuder, och som jag framdeles skall ha tillfälle att omnämna saknas fullkomligen här och ersättas föga af den jämnförelsevis större säkerhet, hvarmed man reser på denna väg.

Emellertid sökte jag använda min tid på det bästa för att göra mig hemmastadd i det lif, hvori jag för en lång tid framåt såg mig komma att lefva. Lyckligtvis behöfde jag ej göra den förskola och exercise i kamelridten, för hvilken jag hört flere Europeer beklaga sig måsta användt hela den första dagen eller flera af deras resa. De kameler, som erhålles här, äro dessutom så sediga och så vana vid sin gamla lastgång att den resande genom dem ej kan förvärfva sig den ingalunda lätta konst, som behöfves att efter behag länka och styra den inre ökne's djur. Jag hade deremot att öfva mig i den främmande Bedawy dialecten, hvilket blef mig så mycket svårare som mine följeslagare uteslutande med mig och kurden nyttjade det vanliga Egyptiska språket och som jag ännu ej alls kände ökne's förhållanden. Hvad jag i synnerhet vidare observerade var deras sätt att tillreda sin mat och sitt caffè samt i hvilken ställning de satte sig till Kurden och mig såsom deras reskamrater. Det förargade mig icke litet att genast finna dem betrakta min matsäck såsom sin egen, ehuru jag, enligt Europeiska åsichter redan i Cairo gjort det förbehåll, att de under hela resan skulle lefva blott på sin, och sedan jag några gånger tåligt åsett huru de, utan att ens fråga

mig, framtogo ur mina säckar och efter godtycke begagnade hvad helst dem behagade af mundförråd och kokanstalter, utbröt min förgelse i dåligt humör och gräl, hvori jag förklarade att de kunnat i Cairo lika väl som jag förse sig med hvad de behöfde utan att i sådana saker ligga sin reskamrat till besvär. Ehuru en sådan nidskhet på resprovianten utgör, enligt en Bedawis föreställning, det nesligaste drag i en mans character och nästan ett brott mot en följeslagares af honom såsom helig ansedda person, tego de nu; ty de voro vane att resa med Europeer och Christne, hvilke hos dem äro ökände för sådant bruk och hufvudsakligen just derföre af dem afskydde och hatade såsom reskamrater. All den förtjenst de hafva på här resande Europeer och de stora drickspenningar som ofta oförnuftigt nog slösas på dem, kunna ej försona dem med detta charactersdrag, och ofta har jag hört äfven de säfliga och i allmänhet mot de Christne mildt sinnade Sinâ Nomaderna, med största afsky och harm berätta huru Europeer hållre gifva återstoden af sin måltid åt sina hundar än åt sine Bedawy följeslagare. Jag utbytte dock ganska snart mina Europeiska åsigter i detta hänseende mot Nomadernas communism, och uppstod framdeles häri någon träta tystades jag genast med frågan: ”äro vi då Christne att vi skola gräla om matbitarne”. Jag insåg snart att den som ville vinna Nomadens vänskap och förtroende, hvarpå här mer än någon annorstädes en resas lyckliga utgång beror, måste åtminstone derunder med honom jämnt dela all lust och all leda och äga allt med honom gemensamt och min regel blef för framtiden att njuta intet, som jag ej kunde dela med min följeslagare. Såsom en främmande i Bedawiens tält icke gärna är tillåten att lefva på sin egen bekostnad och han icke utan att vanära sin värd der kan framtaga sin matsäck, så anses det ock vara den resandes skyldighet att under vägen hålla sine följeslagare frie och utan knot med dem dela allt, hvarmed han är försedd åtminstone hvad mat, vatten caffè och tobak beträffar, och som resällskapet ofta består af flere personer än man önskar, hvilke alle vanligen fordra fri gästning med den främmande, faller detta sig icke sällan ganska tungt för honom i synnerhet i ett land, der,

som i öknen, alla sorts lifsförnödenheter äro dyra och svåra att erhålla. Fordringarne äro väl i allmänhet icke stora; man afser ej så mycket varans godhet och quantitet som ej fastmera den beredvillighet, hvarmed den gifves; och hela konsten för den resande består i att hafva så få speciella behof som möjligt för att, när varan blir slut, med lätthet kunna bära försakelsen den [*sic*] eller att kunna nöja sig med den vanligen sämre kvalitet deraf som hans följeslagare ha att erbjuda. Detta gäller i synnerhet röktobak, på hvilken Bedawierne i allmänhet äro mycket begifne, och snikenhet på denna vara anses föraktligare än på hvilken annan som helst. En rökares tobakspung måste stå öppen för hvar och en i synnerhet om han är en främling och jag kan knappt tänka mig någon större olägenhet för en resande i öknen än att ha denna ovana; ty kamellaster af denna vara skola svårligen räcka till att tillfredsställa nomadernes passion i detta afseende. Jag är lyckligtvis snusare och som detta sätt att nyttja tobak är alldeles okänt i det inre af Arabien behöfde jag alldrig af den ringa provision, jag medtog för mig sjelf på min[a] resor, dela med åt andra utom i högst sällsynta fall då nöden någon gång tvang en följeslagare att stoppa sin pipa med snus i brist på annan tobak.

Som detta var min första färd i öknen och jag ännu föga kände behofven på en sådan resa, hade jag låtit min Cairo Sheikh inlägga i min matsäck flera saker, som jag sedan fann alldeles olämpliga. Detta var fallet med mitt hårda bröd och ännu mer med osten, som, ju längre den låg, så tilltog i salta att den snart blef oätbar. Det värsta var att min vattenhud, som var ny och efter det Egyptiska sättet invärtes beredd med kära, ännu gaf en bitter och kärf smak åt dess contenta, ehuru den redan tvänne veckor före min afresa hvarje dag afspolats med friskt vatten. Jag gladde mig dock redan nu och framdeles än mera att hafva följt min Sheikhs och andre Cairo vänners råd deri hällre förse mig med en hud än en tunna⁶¹ för min vattenprovision, bruket af vilken sednare börjar äfven på resor till kamel blifva allmännare här i synnerhet bland turkar

61 برميل

och andre främlingar. Huden är det enda lämpliga vatten käril i Östern: den är lättast att forsla fylld till fullo eller till en del passar den allestädes att hängas på kamelen och som torr men ännu fuktig hopvikes den i form af ett packet under det dess förnämsta förtjenst är att alltid hålla vattenet friskt. De som vanligen förekomma i Egypten äro till största delen beredda af stora gethudar med ännu på utsidan till en stor del bibehållet hår och införda från Hebron, der en större fabrik för dem finnes men i Arabien göras de ofta äfven af andra djurs skinn i synnerhet vild-kor,⁶² här alltid med afgarfvadt hår och beredes med barken af ett i öknen mycket vanligt buskträd kalladt 'Irn,⁶³ hvilken väl ock i början ger dem en ehuru i beduinernes och äfven mitt tycke icke obehaglig bismak. Den enda olägenhet är att de äro ömtåliga för stötar i synnerhet då de äro torra och att man då måste handhafva dem mycket försigtigt. De upphängas på sadelknapparne på samma sätt som andra säckar⁶⁴ förmedelst tvänne tåg, helst gjorda af palmbast, af hvilka hvart och ett med sin nedra ända är fästadt i en snodd, som förenar hvardera paret af de vid öfra leden afskurna föttern af djuret. Halsen är afskuren nedanom hufvudet och vid sjelfva öppningen är vidsydd en tillsatts af något mjukare läder, hvilken vrides och vikes samt slutligen tillbindes med ett hälst af ullgarn gjordt snöre,⁶⁵ för att förekomma vattnets uttrinring. Detta är den enda öppning och från den måste allt vatten så väl in som ut ösas, och som den i allmänhet göres så trång som möjligt måste i det ena som det andra fallet en skål⁶⁶ användas, hvilken stundom är gjord af förtenn[a]d koppar, men vanligast urholkad af ett enda trädstycke och i Negd utsirad med i allehande figurer inlagda messingsnaglar. Utom den stora huden plägar man ock på längre resor förse sig med ett mindre vatten käril⁶⁷ som efter behof fylles och hänges närmast till hands för att spara en sjelf den möda och

62 بقر الوحش

63 عرن

64 علاق

65 بُعج

66 قَدَح

67 مطارة زمزمية

det uppehåll som det förorsakar att för hvarje gång man behöfver dricka, stiga af och tömma i skålen. Detta käril är äfven gjordt af läder i något olika form i olika länder, med en trädtopp ofvan tills i stället för kork. De vackraste ses i Persien, der de ha stor likhet med våra buteljer, nedantills med en vid buk som slutar sig upptills i en lång smal hals men de äro små och draga vanligen ej mera än omkring ett halft stop. De Turkiska äro betydligt större och fulare, ofta i form af ett prisma, hålla omkring en kanna och kosta stundom lika mycket som en stor vattenhud, hvaremot de Egyptiska, som dock äro de olämpligaste och svagaste, äro ganska billiga. Bedawierne nyttja dessa sednare alldrig, utan om de, hvilket dock sällan inträffar, föra med sig något mindre vattenkäril, består det af en liten hud af samma form, som den stora, men beredd af ett lams eller en ödlas eller något annat mindre djurs skinn. Men nomaden föraktar vanligen en mängd af de bequämligheter, som för en stadsbo redan blifvit nödvändiga behof. Så anser han det nästan för en skam att bära sandaler oftare än när han nödgas gå öfver törne bevuxen mark, och stadsbons bequäma röda skor kann han knappt förmås att ta på sig, ehuru rikare och mächtigare Sheikher, som stå i relationer med städerna och med Turkar, gärna stoltisera med stöflar af rödt eller gult safian. När jag snöt mig i näsduk, blef jag vanligen skrattad år; böxor anstå ej en man att bära, blott quinnan ehuru äfven hon sällan begagnar sig deraf, och när Perser och Turkar komma släpandes med sina tält och paraplyer genom öknen för att skydda sig mot solens brand begabbas de af den härdade nomaden såsom fege och förklemade goddagspiltar. Jag hade lyckligtvis försedt mig med ganska få af sådana bequämligeher [*sic*] för min resa; men också dem fann jag mig ganska snart befogad att antingen helt och hållet göra mig af med eller ock att utbyta mot andra som passade bättre i öknen och de nya förhållanden, hvari jag befann mig. Detta var fallet så väl med min klädedrägt och en stor del af de husgeråds saker jag tagit med mig för mattillredningen, som med en stor del af min vägkost; men som resan i de närmaste trakter omkring Egypten ännu ej har den rätta characteren af en

ökenfärd, spar jag beskrifningen om de för en sådan nödiga behof till längre fram.

Timmarne för halt och marche under Bedawiernes resor äro här såsom öfverallt i Arabien högst obestämda och olika. Vanligen anger man att Bedawyn helst färdas om natten för att under dagen gifva sin kamel tillfälle att beta, hvilket vore djuret omöjligt under mörkret. Jag har ingenstädes i de trakter af öknen, der jag rest, funnit denna anmärkning besannad. Jag har gjort längre och kortare resor i Arabien, med sämre och bättre kameler, stundom då af dygnets 24 timmar blott 4 eller 6 kunnat uppoffras för hvila och rast och stundom då ej mer än 6 till 10 användes för vägen, men alltid och öfverallt har marchen hufvudsakligen gjorts om dagen. Den tid som användes till caffekokning matlagning och ätning och som sällan uppgår till mindre än tvänne timmar om dygnet, är tillräcklig för djuren för det sparsamma bete som unnas dem på en resa och ehuru Bedawyn alltid behandlar sitt älskade ök med den största ömhet fordrar han mycket af det när det behöfs och uppoffrar ej gärna sin tid och sin bequämlighet för det. Vål har jag sjelf alltid gjort den erfarenhet att kamelens gång är lättast och muntrast om natten, i synnerhet under de första timmarne efter solens nedgång och äfven hört sägas att man i vissa trakter af Negd, till exempel med den pilgrims karawan, som afgår från Başrá midt igenom öknen upp till Mekká, plägar göra sin hufvud march om natten och hvila öfver dagen, hvilket detta torde till en del vara fallet med de från Egypten och Syrien kommande pilgrimerne, såsom jag sjelf erfarit detta bruk vara det rådande i Persien, men de Arabiske Nomader bland och med hvilka jag färdats, har jag alltid hört tadla detta sätt att resa såsom onaturligt och i sjelfva verket det mest tröttande icke allenast för mannen sjelf utan äfven för hans ök och på alla de resor jag gjort här kan jag knappt påminna mig mer än en enda natt, då af fruktan för fiender vi ej gåfvo oss tid eller ro att sofva. Deremot är en Muħammadan i alla förhållanden i rörelse bittida på morgonen, och stiger vanligen upp redan en timma eller par före solens uppgång, såsom han ock gärna alltid använder de första tre eller

fyra timmarne af mörkret till glädtigt och förtroligt glam eller andra nöjen. Denna regel följer han/Bedawien ock på sina resor, och lastar vanligen redan vid den första morgonrodnaden, då endast brådska eller fruktan kan förmå honom att uppoffra aftonstundens nöje vid brasan och caffet för en nattmarche. Bruket att gå om natten och hvila om dagen har troligen sitt ursprung bland stadsboerne, som af fruktan för solens hetta i den skugglösa öknen och möjligen ock af otålighet att nå slutet af en för dem i alla fall högst besvärlig väg, föredraga denna förvända ordning. Under denna färd följde vi utan undantag alltid den vanliga regeln. Sedan vi om morgonen lastat vid första dagbräckningen/gryningen, gingo vi oafbrutet till ungefär två timmar före middagen, då vi lägrade för att koka vårt caffè och intaga vår frukost. Denna marche af omkring fem timmar göres vanligen på nykter mage,⁶⁸ om man icke aftonen förut hvilket dock sällan är fallet varit betänkt på att af quällsvarden spara sig ett stycke bröd eller annat för att dermed bryta morgonens fasta.⁶⁹ Jag var väl nu såsom ock vanligen framdeles under mina resor försedd med någon torr mat eller frukt för detta ändamål; men det oakadt blef det mig alltid svårt, van som jag var vid den i Europa och äfven Orientaliska städer brukliga dieten att genast om morgonen förtära en kopp varmt kaffe, att här i caffets land, undvara/försaka denna vederquickande dryck, hvaraf behofvet i öknens friska luft kännes så mycket mera som kylan omkring tiden af solens uppgång ofta är jämnförelsevis ganska kännbar. Jag har under alla färder med Bedawier försökt förmå dem till ett så kort dröjsmål om morgnarne som caffè kokningen skulle erfordra och ehuru de sjelfve alltid medgifva behofvet af denna morgondryck har jag blott högst sällan lyckats häri, och det endast då jag ej haft större sällskap än en ende med mig, som jag nästan nödgats befalla att häri efterkomma min önskan. Vid valet af lägerplats har man alltid närmast afseende der på att bete, kan erhållas för kamelerne, och bränsle för kokningen och brasan; men som vägen mellan

68 على الريق

69 فكوك الريق

Cairo och Suez, dels för landets sterilitet dels för den mängd af karawaner, som gå här fram, vanligen är fullkomligen blottad så på det ena som det andra, har man här mindre afseende på ställets beskaffenhet än annorstädes. Djuren aflastas dock alltid och tillåtas att stiga upp och vandra omkring, men då de af erfarenhet redan veta att intet bete står här att finnas aflägsna de sig hvarken gärna eller långt utan stå tåligt omkring sina packsäckar väntande att deras herrar snart måtte breda ut för dem deras mål på bönor eller hafre och oftast måste de med skrik och slag drifvas ut i öknen. Det vanliga och nästan enda bränsle, som står att finnas här är kameldynga eller stundom några sten eller ved kol, som man händelsevis hittar på vägen efter framgångna laster och noggrant plockar upp, ehuru de förra högeligen afskys af Bedawierne för deras i deras tycke obehagliga lukt, som röken af dem har/deraf ger. Nomaderne i de närmaste trakter omkring Egypten kalla/betäckna såsom Fellaħerne hvarje läger ställe, utan afseende på tiden då der göres halt, med det gemensamma namnet lägerplats;⁷⁰ men de i den inre öknen, som jämnte det gamla språket äfven bibehållit en större lust för att specialisera, kalla platsen, der om för middagen rastas frukost-plats⁷¹ och der quällsvarden⁷² intages och natten öfverhvilas nattläger.⁷³ Den mest vanliga tiden för den förra halten är en eller par timmar före middagen, och man dröjer här, allt efter den brådska man har, omkring en till tre timmar och efter det man intagit sitt caffè och sin frukost, söker man, såsom brukligt i hela östern, att njuta en stunds slummer. Caffet är det första, som beredes och intages, och är i sjelfva verket äfven i detta klimat den mest vederquickande förfriskning på en resa, men vanligen bereder man en så stor quantitet häraf att två eller tre koppar för hvar och en af sällskapet ännu återstå att njutas efter maten. Omkring en timma efter middagen lämnas denna lägerplats för att oafbrutet fortsätta resan till kort före solnedgången, då aftoncaffet och quällsvarden beredes och intages på samma sätt

70 محطّ

71 مَعْدَى

72 مَقِيل

73 مَمْرَاح مَعْنَى eller مَرَّاح

som på förmiddagen, blott med den skiljnad att brasan nu i den mörka natten och den svala ljuftva aftonluften sprida ett högre poetiskt skimmer öfver scenen och större trefnad och samtalslust i sällskapet. Är tiden knapp och man är angelägen att nå målet af resan, går man ofta, efter en rast af två eller tre timmar på denna lägerplats, ännu en längre eller kortare aftonmarche⁷⁴ före midnatt, och jag måste instämma med Bedawierne deri att jag alltid funnit icke allenast denna tid på dygnet den angenämaste för resor här utan ock den marche som då göres lider mest på vägen.⁷⁵ Kamelens steg är tystare nu (än om dagen) men också lättare och raskare, sången och pratet, hvarmed ryttaren plägar muntra sitt djur och som under dagen ofta höjes till obehagligt skrik,⁷⁶ sänker sig nu till knappt hörbart gnol i vekaste falcett ton, samtalet, som under dagens hetta oafbrutet forsatts, afstannar af sig sjelft i den djupa tystnad hvári öknen är sänkt eller vexlas i fall af behof blott i sakta hviskningar och afbrutna ord; stjernorna blicka med betydelsefull tindring från det djupt blåa fästet och månen belyser i alltid förändrad form/gestalt men med alltid samma hemlighetsfulla sken det storartade om ock färglösa landskapet; allt stämmer till alfvar och högtidlighet så ryttaren sjelf som hans kamel under det hvarken den förre är distraherad af den uppmärksamhet, han om dagen alltid måste ge den trakt hvári han färdas, för att om möjligt på förhand märka och förekomma möten med ovänner, eller den sednare af de buskar och örter, som i den friskhet hvarmed de glänsa i solens ljus oupphörligt locka den från dess väg och sålunda nödgår ryttaren att använda käppen eller hårda ord. Men svårigheten att lämna den trefliga brasan och att afbryta det lugn, hvári man vid den kommit efter en mödosamt genomvandrad dag, gör att man om möjligt alltid helst quarstannar öfver natten på denna lägerplats. Detta var åtminstone under denna resa nästan uteslutande fallet med oss. Sedan vi efter quällsvarden och caffet ännu tillbragt en stund i samtal, lagade vi våra nattläger i

74 سُرُوة

75 ما يقطع البلاد الا المشى بالليل

76 حنو

WALLIN SKRIVER DEN 14 DECEMBER 1847 TILL GEITLIN. "TY FÖDD OCH FOSTRAD I VÅRT FATTIGA FINLAND RÄKNAR JAG MIG STAMFÖRVANDT MED DEN FATTIGA ÖKNENS NOBLA SON." SE WALLIN 2014, S. 158.
BERNHARD MORITZ FOTOGRAFI AV BEDUINER NÄRA PETRA FRÅN 1916.

ordning och lade oss till hvila. Men förr än Bedawien slutligen lägger sig ned plägar han värma och vända sin kropp öfver brasan i mångfaldiga ställningar och gymnastiska rörelser. Han nedfäller sin skjorta från öfra delen af kroppen ned till midjan, der den vanligen omslutes af en gördel och först sträcker sina nakna armar och händer öfver och genom elden, sedan sina ben och fötter; derefter böjer han bröstet och ryggen så nära öfver brasan han möjligen kan och slutar med att stiga öfver⁷⁷ den med utbredda ben och långsamt steg, låtande derunder flammen slå upp under den utbredda skjortan mot låren och magen. Under alla dessa rörelser klår och skrapar han de särskilda delarne af sin kropp med händer och naglar stundom ock sten skerfvor, eller låter han någon af sina kamrater hjälpa sig häri och uttrycker den njutning och det behag, han finner härunder, med djupa stånkningar och pustar. Som Bedawien i sitt eget land alldrig är i tillfälle att erhålla de annors i hela östern så vanliga och välgörande ångbaden, och likaledes högst sällan finner vatten nog att tvätta sig och sina kläder så att månader, ofta ett helt år förflyter mellan en tvagning till den andra, är hans hud vanligen mycket oren och spröd hans porer tillstoppade och den lätta dräkt, han bär, full af ohyra. Den brist, hvaraf öknen lider, på det mest välsignelserika element, söker han, derföre ersätta med tvänne andra elden, och sanden, som är hans ökens jord, och begagnar dem för de ändamål, för hvilka vattnet blef gifvet åt mera gynnade land. Sina kärll tvättar han med den torra lina sanden, sjelf tar han ofta sitt bad⁷⁸ deri då han är sjuk; med elden mjukar han upp sine af ridt eller gång styfnade leder; med ett brinnande kål eller en rödglödgad spik bränner han sig sjelf, ofta med egen hand, och sin kamel för/mot de mest olika sjukdomar och när kräken i hans kläder oroar honom för mycket breder han ut dem i middagssolens brand för att rena dem från de ymniga inhysingarne eller skakar han dem öfver flammen. Denna sista manövre är ock den, med hvilken han vanligen slutar sin värmning vid brasan omedelbart förr än han lutar sig ned på sitt

77 تشلھب

78 ترمض

läger, hvilket han bereder på följande vis. Alla de säckar, som hans kamel eller kameler bära, uppställas/resas i rad antingen på höjd eller längd, för att sålunda bilda en vägg i le af hvilken han ligger skyddad emot nattens vind. Han tager sitt nattläger vanligen hälst uti någon dal, och som om aftonen det ganska ofta ännu är osäkert, från hvilket håll vinden kommer att blåsa under natten, följer han alltid i sådana fall den regel att vända sina säckar emot det vädersträck, hvarifrån dalen löper nedåt eller, som han kallar det, dess hufvud,⁷⁹ påstående att vädret vanligen kommer derifrån. Ofta söker han ock skydd af buskar men i brist på dem och på lastsäckar stora stenar eller berg, på hvilka sednare han dock alldrig, så vidt min erfarenhet sträcker sig, lägrar eller ligger han sig i le vid sin kamels stora kropp. Är marken öfverströdd med stenar vältras åtminstone de största undan, sedan en blifvit vald till hufvudgärd,⁸⁰ men består den af mjuk sand, skjutes en hop deraf tillsammans för att bilda en upphöjning för hufvudet och ofta göres äfven en svag fördjupning deri efter hela längden af mannens kropp. I den utbreddes skjortan, hvilken Bedawien såsom i allmänhet alle Orientaler alltid afkläder sig till natten, och den är vanligen det enda bolster, hvarpå han ligger. Till täcke har han gemenligen intet annat än det tunna öfverplagg af ull eller kamelgarn, hvilket han om dagen bär öfver sin långskjorta,⁸¹ och häri insväper han hela sin kropp från hufvud till föttren, så långt dess vidd och längd räcka till; men är kapprocken snäf lämnar han hållre sina fötter obetäckta än sitt hufvud och sitt ansigte, hvilket sednare han alltid visar sig mest angelägen om att skydda så mot solens strålar om dagen som mot nattens kyla och månens sken. På ett så fattigt nattläger och under så tunnt täcke har jag ofta sett Beduiner, stundom med öfver fotknölen nakna fötter, tillbringa nätter, då thermometeren ej visat mer än +5 till +8 centigrader och ehuru de naturligen under sådana förhållanden lida oändligt af kölden och hufvudsakligen härigenom ådraga sig den ledvärk, af

79 رأس الوادى

80 Genes. 28.11.

81 ثوب

hvilken nästan hvar och en redan såsom ung lider, äro de få som äro bättre försedde på sina resor. Hemma i sina tält äga de vanligen dock mattor och säckar, hvilka de under natten breda under och öfver sig och äfven på resor händer det icke sällan att de begagna sig för detta ändamål af de sednare, då af dem finnas några toma, och krypa då ofta hele och hållne in uti dem; men i annat fall hållas de ofta vakne af kölden och resa sig då gång på gång upp vid den kolnade brasan, vid kanten af hvilken de alltid bereda sitt läger, för att uppblåsa den brand, hvilken de vanligen gömt⁸² under askan för att i sådant afseende hålla elden vid lif⁸³ och i fall af behof åter snart få brasan tänd för att värma sig. Men det är icke allenast för att fördrifva nattens kyla Beduinere gör sin brasa, äfven under den hetaste sommardags middagssol blåser han upp sin eld till lågande flamma för att öfver den ruska bort den matthet, dagens hetta förorsakat, och ofta då tiden ej medgifver att göra halt på förmiddagen, ser man honom skynda fram om sina följeslagare, och i största hast göra upp en eld på ved, som han under sin gång samlat. Öfver den upprepar han nu, med solens glöd öfver sitt hufvud, samma rörelser som om aftonen och påstår sig deraf blifva fullkomligen vederquickt från sin trötthet. När sedan det öfriga sällskapet uppnår honom och hans brasa, kan sällan någon ryttare, om ock brådskan vore alldrig så stor, neka sig nöjet att stiga af för att på elden uppmjuka sina af solens brand svullna och förbrända lemmar. Om tiden medgifver, plägar han ock begagna denna eld för att på den bereda en törnig ökenplanta kallad kaddâd⁸⁴ till bete för sin kamel. Denna är en mycket vanlig växt i öknen och förekommer i de flesta trakter i stor ymnighet; men såsom Beduinen uppger för de hvassa törnen den skjuter, eller för någon annan orsak, kamelen äter den ej rå utan först sedan [den] blifvit lätt rostad öfver elden. Äfven hemma i sitt tält underhåller Beduinen vanligen dagen om sin eld, i fall han ej behöfver spara på ved och när ett sällskap är tillsammans är

82 دفن

83 ورت

84 كداد

brasan såsom caffet oundgänglig för trefnaden. Derföre är ock eldstålet⁸⁵ bland de viktigaste behof i öknen och en Beduin ger sig aldrig ut på äfven den kortaste färd utan att vara försedd dermed och glömmet aldrig i sina moderna sagor att först nämna det bland de förnödenheter, hvilken den på äfventyr utdragande hjälten tager med sig.

Jag hade lyckligtvis försett mig bättre med kläder och öfverplagg för resan, men det oaktadt måste jag tillstå att jag ehuru nordbo led af nattkylan vanligen mer än mine följeslagare. Deremot gick jag fri de i öknen så vanliga rheumatismerna och jag har äfven alltid gjort den anmärkning att rikare Sheikher och i allmänhet mera välmående Nomader, hvilkes tillgångar medgifva dem att förse sig med varmare och ymnigare kläder och att förskaffa sig en lif pels af fårskin, som i synnerhet bland de nordlige Beduinerne är mycket vanlig, sällan eller aldrig plågas af sådan värk. Utom min Egyptiske Sheikh costym, som jag ännu bar, hade jag för resan medtagit en stor Grekisk kapprock,⁸⁶ af ett sorts tjockt filtartigt kläde, ogenomträngligt både för regn och vind. Innantills är den försedd med tofsar eller små snoddar af ullgarn som ger denna sida utseendet af en rya, och i stället för krage har den, liksom en Burnus,⁸⁷ en capuchon hvilken efter behag kan dragas öfver hufvudet eller i form af en triangel nedfällas öfver ryggen. De äro egentligen inhemska i Grekland, der stora quantiteter af dem tillverkas i många olika former och couleurer och utföras derifrån i stor mängd hufvudsakligen till de närmaste Islamitiska länderna, bland hvars innevånare i synnerhet i Syrien de börja blifva allt allmännare; men också i Europa har jag sett dem, t.ex. i Trieste, der redan flera magazin finnas, hvari de förfärdigas och säljas och jag måste tillstå att jag aldrig och ingenstädes burit ett plagg, som gjort mig så mycket gagn eller som jag funnit så ändamålsenligt som denna kapprock. Under kamelridten i morgon och aftonkylan iklädde jag mig den såsom

85 زناد

86 قاپوٹ

87 قاقولة

ett öfverplagg på mina öfriga kläder, om natten begagnade jag den som täcke i det jag stoppade mina fötter in i capuchonen; mot köld och regn skyddar den så väl att jag under en färd i Persien tillbragte, varm och torr under den, en hel lång höstnatt under bar himmel och i hållande regn och med den omkring mig utan att frysa passerade i djup snö den beryktade slätten Deshti Agam⁸⁸ på bergen av Shirâz en vinter dag då vid soluppgången termometern hade sunkit till -15 Centigrad. Under mig på mitt nattläger utbredd jag en persisk matta af det större och grofvare slaget som kallas Kelim eller rättare Gelim.⁸⁹ De ha vanligen en rektangulär form af omkring 4 alns lång mot 2½ bredd och som de sakna den uppstående lo, hvarmed de mindre så kallade Segâdé⁹⁰ äro väfda, äro de hvarken så mjuka eller varma som de, men deremot starkare och lämpligare för öknens hårda jordmån, och ehuru min redan var gammal, då jag köpte den i Cairo och jag ingalunda var rädd om/sparade den, tjenade den mig dels som bädd och divan, dels som dyna på sadeln och tält emot sol och regn under alla mina resor utan att undergå någon särdeles förändring. Vanligen vek jag den i tu på längden och utbredd den dubbel; men när vederleken så fordrade kunde jag begagna den ena hälften också till täcke. Öfver denna matta lade jag vidare ett beredt fårskin⁹¹ med lång hvit och särdeles mjuk ull, hvilket, med den stora fett svansen inberäknad, höll närmare tre alnar i längd. Sådana skinn äro ganska vanliga i östern, i synnerhet bland Araber så väl de bosatte som de nomadiserande. I Egypten ser man i synnerhet lärde Sheikher och Derwisher begagna dem att sitta på, men Beduinerne nyttja dem oftare till bädd eller såsom ett klädesplagg till skydd mot kölden och hänga dem med ullen inåt vänd och framtills knutna med band öfver skuldrorne ned öfver ryggen. För det behof, jag begagnade mitt, äro de högst ändamålsenliga, men som man i Egypten vanligen bereder dem med alun, äro desse mycket sköra och gå lätt sönder, hvaremot

88 دشت عجم

89 كلیم

90 سجادة plur. سجاجيد

91 فروة

de, som man anträffar i öknen äro mjukare och starkare, ehuru i anseende till den sämre fårracen der ej försedda med så tjock och vek ull och ej eller så stora som de förra. Som jag så lunda var försedd med mera plagg än jag vanligen behöfde, kunde jag oftast afstå något eller flera af dem åt mine följeslagare; än min lättare Beduin kapprock⁹² af kamelgarn, än min matta eller min fårhud, hvarföre de alltid visade den största tacksamhet och erkänsla. Det är en allmän plägsed bland Beduinerne att värden infinner sig vid sin gästs bädd, då denne lagt sig, för att betäcka honom, och ytterligare jämnka om hans läger. Denna iakttaga de ock vanligen under resor och den första afton jag lägrade i sällskap med nye följeslagare inställde sig alltid min ledsagare för att uppfylla denna skyldighet; men som detta generade mig lika mycket på en väg som i ett tält, afböjde jag vanligtvis denna artighet och kunde lika litet vänja/finna mig dervid/häri som vid/i deras vana/bruk att ligga/om natten alldeles nakne/afkläda sig, ehuru jag alltid gjorde det och fann stort behag deri under vistelsen i städer, der tillgången på lakan och den större säkerheten tillåter en att sofva med större bequämlighet och ro. Under en resa i äfven de säkraste trakter af öknen måste man alltid vara rädd för röfvar och tjuvar och hålla ett vaksamt öga på sina kameler, som icke sällan begagna nattens mörker för att smyga sig bort. Derföre förmanar en Beduin alltid sitt sällskap att sofva lätt och ofta pläga de äfven, hvar i sin tur sitta vakne och hålla vakt hela natten igenom.

Vår marche var i allmänhet långsam och jämsig, såsom vanligt är fallet på resor i denna trakt med de Nomaders kameler, som bo omkring Egypten. De äro öfverhufvud dåliga, i synnerhet alldeles olämpliga till ridt, och äga icke eller såsom lastdjur den styrka som de Egyp. fellåhernes ök, hvilka i detta hänseende oftast äro att föredragas äfven de bäste af dem, som anträffas i den inre öken. Den samma observation har jag gjort med Persiens kameler, hvilka synas mig vara de starkaste tjockaste och rikhårigaste men äfven de plumpaste af alla, som jag sett. Det har blifvit mig försäkradt af

92 عبا

Perser att de särdeles väl skola trifvas i det jämnförelsevis kallare klimatet af detta land och att de med synbar fröjd pläga vältra sig i snödrifvorna om vintern; men hvad deras kropp vinner i styrka och fetma af den ymnigare och bättre födan och kanske äfven af det friskare klimatet, kan ej ersätta den gracilitet och snabbhet, som utmärker Negds och Umâns med rätta så prisade kameler. Äfven begagnas de af Perserne lika litet som troligen af någre andre än Beduinerne, till annat än lastdjur i hvilket afseende, så vidt min erfarenhet sträcker sig, de arabiska ovilkorligen äro de olämpligaste och svagaste, och i den samma mån de fordringar, man gjort sig af detta djur, blifvit nedstämda och dess character af sällskapligt husdjur outhärligt i alla öknens förhållanden, sjunkit till den af blott ett last ök, har det äfven förlorat de egenskaper, som utmärka det ädla i dess egentliga hemland. En naturlig följd häraf är ock den olika behandling, det har att röna af åkerbrukare och af nomader och som i synnerhet på en resa faller den främmande i ögonen. Den frie Beduinen som sjelf ej tål något band låter alltid sin kamel äfven i den största karawan gå fri och obunden, oftast utan betsel och grimma och styr den blott med en liten käpp eller sin hand eller häl, med hvilken han klappar den på skulderbladet eller än vanligare med endast ord huru helst han behagar, till långsammare eller raskare gång, att stanna eller röra sig, att knäfalla eller uppstiga och djuret förstår fullkomligen, sin herre och lyder honom, om han ock vore ett litet barn af nomad ursprung; men fellåhen, som sjelf blifvit så väl tuktrad af sine despotiske herrar, behandlar sitt djur med större stränghet och lämnar den mindre frihet, hvarföre det ock å sin sida visar större okynne. När han för sina kameler i karawan plägar han kedja dem tillsammans i en rad med den efterföljandes grimskaf bundet i den framför gåendes sadel eller till och med svans, och främst går han sjelf för att draga⁹³ (för hvilket fula ord han utbytt den nomadiska termen leda⁹⁴) den första vid dess grimskaf och med den hela den eftersläpade raden. Detta barbariska bruk förekommer

93 سحب

94 قاد

alldrig bland de äkte beduinerne, jag tror, knappt bland de mest vanslägtade i granskapet af Turkisk-Arabiska länder, utan när hos dem en enda man har att föra en större hop af dessa djur, vare de lastade eller ej, går han sjelf framföre dem upperepande med hög och något tremulerande stämma ropet *tirooj*, och hela raden följer efter honom jämnkande sina steg till än fortare än långsamare gång efter hans, och ehuru hvart och ett är fullkomligen fritt tillåter det sig nästan alldrig att afvika från raden eller ens att kasta sin långa hals åt sidan för att snappa upp en ört som står vid sidan af vägen.

Så har jag stundom sett någon rikare stam chef ensam leda en hjord af om kring 200 till 300 kameler i en marche, som i regelrätthet kunde täfla med den af väl dresserade soldater. Då ett större eller mindre sällskap af Beduiner färdas tillsammans och hvar och en kamel har sin ryttare, rida de vanligen alle eller flere i bredd med hvarandre för att desto friare kunna underhålla samtalet, eller de expatiera hitåt och ditåt om kring vägen för att betrakta landet och finna någon god planta till bete för kamelen; men alldrig rida de i en rad efter hvarandra, såsom fellaherne oftast bruka, och händer det att en främmande är med dem, hvilken, såsom först var fallet med mig, af oerfarenhet att länka djuret, hvilket det ock genast märker, blir efter de öfrige, så ropa de genast: [”]hvad sitter du där och jämsar som en fellâh, rid upp att vi få prata med dig.” Har han hyrt sin kamel af en Beduin, lemnar denne sitt djur helt och hållet i hans värjo att styras och länkas efter hans behag och blott vid lägerplatserne och om natten plägar han sjelf sköta om det, men har han hyrt den af en fellâh, anser denne sin skyldighet vara att antingen leda den sjelf vid grimskafvet eller att gå efter och med en käpp drifva⁹⁵ den framåt på vägen. Denna regel följer ock vanligen de Beduiner, som nomadisera i trakterna omkring Egypten och under denna färd så väl som under alla andra, jag framdeles gjort genom denna öken, har min följeslagare, ungefärligen såsom de allmänne åsnedrifvarne i Cairo, gått efter mitt ök för att med slag eller ord drifva det framåt, i fall jag ej uttryckeligen förbjudit honom

95 ساق

det. Men häri visa äfven desse Beduiner en större mildhet mot sitt djur än fellåhen. Den sednare kostar sällan ett vänligt ord på det, utan då han tröttnat att begagna sin käpp, gormar han ut i samma vresiga uttryck och plumpa förbannelser, som han nyttjar mot sine gelikar, då deremot Beduinen icke gärna kan förmå sig att slå det, åtminstone ej för att förorsaka det någon smärta, utan blott med milda och välsignande ord, stundom äfven med skämt och godmodig barskhet, söker muntra dess gång eller föra det på den väg han behagar. De vanligaste uttryck jag har hört desse Beduiner nyttja för detta ändamål äro: ”skydde dig Herren, så är du säker”: ”Gud välsigne dig”[.]⁹⁶

I alla fall lider detta sätt att drifva kamelen vida mindre på väg än det i den inre öknen allmänt brukliga att nämligen låta hvar och en ryttare sjelf sköta sitt ök. Detta tillsammans med trögheten och den sämre racen af de kameler, som här anträffas, samt den ringa brådska vi i allmänhet hade gjorde att vi först den 14 efter en marche af omkring 30 timmar från Cairo fram kommo till fästet 'Agrûd, som är den första stationen för de Egyptiske pilgrimerne till Mekká, beläget blott några timmars väg från Sueis och i allmänhet vidsträcktare byggt och hållet i bättre ordning/stånd än de flesta öfriga som på ungefärligen trenne dagars afstånd från hvarandra äro uppförda och underhållna längs denna väg så långt det Egyptiska gebietet sträcker sig. Det innehåller den första och, tror jag den enda, brunn i denna trakt och som mine följeslagare under vägen slösat med vår vatten provision och frikostigt skänkt bort deraf skål på skål åt män och karawaner, som mött oss, så att våra hudar blifvit toma och vi sjelfve redan under flera timmar lidit törst, voro vi nödgade att göra halt här för att förse oss med vatten. Jag gaf mig dock ej tid att vänta till dess mine följeslagare hunnit fylla och tillbaka hämta hudarne till vår lägerplats, som vi uppslagit på något afstånd från sjelfva byggnaderna, utan skyndade sjelf för att i fulla klunkar vid sjelfva brunnen få släcka den första törst, jag ännu hade utstått i öknen, till den byggnad

96 الله يبارك فيك - الله يسلمك تسلم

som är uppförd omkring det hydrauliska hjul,⁹⁷ hvarmed vattnet här, såsom vanligen i hela Egypten, upphalas af en oxen eller annat ö. Jag väntade mig ej någon välsmakande läskande dryck; ty under hela vägen hade jag hört mine reskamrater tala om 'Agrûds salt-bittra vatten, och den begärlighet, hvarmed oss mötande Araber slukade de skålar som af mine följeslagare iskänktes dem från min tjära beredda hud, hade låtit mig ana den vidriga smaken, af det vatten, hvarmed desse från denna af alla ökända brunn, hade fyllt sina egna; men det oakadt fann jag dess bitterhet mera motbjudande än jag föreställt mig, ovan som jag ännu var vid de dåliga vattenslag, hvarmed, man i öknen så ofta fått nöja sig. Detta är åtminstone klart och friskt och den betydliga quantitet jag nu tömde deraf tjenade till att åtminstone kyla min torra gom om den ock ej egentligen kunde släcka min törst. Som vi räknade på att i morgon komma till en källa, med bättre vatten än detta, fyllde mine följeslagare nu endast en hud, och den äfven blott till hälften, hufvudsakligen för att tjena oss till beredandet af vår aftonmåltid, hvilken vi hade beslutit att här intaga. I allmänhet ger sig Beduinen icke gärna å väg med alldeles tom hud om färden ock gällde endast några få timmar ock om det vatten, som står honom till buds vore än alldrig så dåligt; ty han säger i ordspråk: "vattnet är en god reskamrat"⁹⁸ och i öknen, der man mindre än annorstädes kan förutse växlingarne och utgången af en resa, är i sjelfva verket detta element det outhärligaste såsom det är det sällsyntaste.

Sedan vi här intagit vår quällsvard gjorde vi ännu en afton marche af om kring 3 timmar, den enda på hela denna väg, och lägrade till natten på den öppna och alldeles flacka slätt, som åt NO och Norr utan synbart afbrott sträcker sig nästan i niveau med hafsytan från Röda hafvets strand och Sueis mot Medelhafvet och Nilens östra utlopp. Vi böjde af något åt höger från den stora pilgrimsstråten och togo vår kurs ungefärligen emellan den och den väg som härifrån leder till Sueis, hvilken stad vi om

97 ساقية

98 الماء رفيق جيد

morgonen den följande dagen sågo på betydligt afstånd från oss till höger. Marken är här betäckt med en stel sandskorpa, som brytes och knastrar under kamelens fot, hvars hela klöf för hvarje steg aftecknas i den samma. En sådan mark, känd hos Araberne under namn af Sebâkh⁹⁹ salt jord förekommer vanligast såsom här på lågländta flackor i närheten af hafvet, hvars ebb och flod troligen inverkat på bildandet af deras sandcrusta; men äfven i den inre öken har jag anträffat sådan jordmån på ställen der en sådan inverkan af hafvet ej gärna kan förutsättas. Öfverallt är denna mark absolut steril, ej mäktig att frambringa ett strå af vegetation och gemenligen slät som ett golf utan en fördjupning eller en någon sten på sin yta. Ju längre vi på denna slätt närmade oss hafvet, desto mera aftog salt crustan i stelhet, tills den slutligen förvandlades i en blöt slippriga yta på hvars kamalen har svårare att framgå än på hvarje annan mark. Med samma säkerhet detta djur öfverskrider de ändlösa öken slätterna af sand eller de vidsträckta flackorna af stenbunden jord, fullströdd af hvassa kantiga stenskärfvor, klättrar den upp för branta och skrofliga bergsstigar och genomvandrar dälдер fullvältrade af runda kullerstenar och af intet afficieras dess elastiska klöf; men på den bedrägliga gyttjans¹⁰⁰ slippriga grund är det blott med den största motvilja den vågar sig, i synnerhet om den bär last. Också nyttja deras herre här den största försigtighet för att leda det öfver sådan mark; och att förekomma olyckliga fall, vid hvilka det icke sällan händer att djuret bryter sina ben. Ryttaren stiger vanligen af och en går för ut med varsama steg för att leda/föra djuret på/öfver de jämnförelsevis minst farliga ställen, upprepande ett interjectionslikt ljud, som Beduinen vanligen begagnar för att mana det till försigtig och långsamare gång under det en annan följer efter för att vid första tecken djuret ger till stappning, gripa det i svansen och sålunda stödja det från att slinta omkull. Det är dock blott en kort och smal sträcka som denna slippriga mark upptager här, ungefär i den direction, som den kanal förmodas ha

99 سباح

100 وحل

gått, som fordomdags förenade de båda hafven med hvarandra och vi kommo lyckligt deröfver. En annan försigtighet som Beduinerne vanligen iakttaga med sina kameler då de närma sig hafvet är att de besmörja deras näsborrar med denna gyttja, påstående att de derigenom förekomma sjukdomar, som sjöluften skall förorsaka dessa djur, hvilka i sjelfva verket tyckas lika litet som deras herrar från den inre öknen älska det salta vattnet och dess luft. Så har jag i allmänhet funnit kamelerne hos de Beduiner, som bo/lefva längs Röda hafvets kust och i Tahamá bergen sjukligare och mera ansatta af skabb¹⁰¹ än hos dem [som] nomadisera på den östra sidan af dessa berg och Sinâ Araberne göra alltid den anmärkning, sedan de förgäfves med smörjningar och andra läkemedel sökt bota sina djur för sjukdomar som de ådragit sig dels genom hafsluften i Sueis dels genom den ovana födan i Egypten, att de tillfriskna af sig sjelfva så snart de återkomma till sina hem i de inre delarne af deras halfö och der få njuta det sunda om ock vanligen sparsamma bete som deras fattiga öken har att erbjuda. Samma observation kan göras med Beduinerne.

Ehuru jag alltid, så långt min erfarenhet sträcker sig, funnit dem de bäste och hurtigaste sjömän bland alle Orientaler, är hafvet ingalunda deras rätta element, och hvarken tillgripa de sjömanslifvet såsom yrke eller lefva de vid hafvet om de möjligen kunna undgå/vika det. Större delen af de Arabiska fartyg, som gå på Röda hafvet, hafva Negrer och Egyptier till besättning och de Beduiner, som lefva längs sjö kusterna förlora mer eller mindre den äkta nomad characteren eller upphöra alldrig att längta till den inre öknen, såsom deras egentliga hem, hvars sandhaf ock i sjelfva verket kan anses tillfredsställa den längtan, sjönationer bära till deras element. Denna erfarenhet har jag gjort på mig sjelf; ty ehuru född och uppfostrad på en ö i hafvet och ur stånd att med trefnad lefva i upplandet, bar jag under en 9 månaders vistelse i det inre af Arabien saknaden af kusten med större lätthet än någon annorstädes. Jag har i Cairo och i andra större Arabiska städer träffat män från Negd, som oaktadt

¹⁰¹ حرب

det kräsligare och bequämare lif dem var unnadt att föra der och oaktadt den bekantskap de redan under en lång vistelse gjort med lefnadssättet och språket, och den fullkomliga acclimatisation de undergått der, dock alldrig kunde finna sig i sina nya förhållande utan synbarligen tvinades af, och jag har sjelf rest med män från Alriiåd, hufvudstaden i Wahhåbiternes land, som efter en några månaders uppehåll i Cairo, hvarunder de oupphörligen lidit af sjukdom, så snart de på sin hemresa hunnit på andra sidan af Arabiens kustberg, fullkomligen och nästan ögonblickligt återvunno helsa och lefnadslust. Då Araben med glada häpnad skådar nilens och Euphrates mäktiga och välsignelse rika floder, ser han med liknöjdhet ut öfver hafvets omätliga blå; ty han vet att dess bölja ej kan befrukta hans öken, och den högre betydelse detta element har i mensklighetens bildnings process kan han ej fatta, emedan han af naturen var hänvisad åt ett annat håll för att verkställa den andel han var bestämd att deri taga. Den fullkomliga brist på förbättringar och framsteg, som röjes i deras seglation och sjöväsende i allmänhet, äfven under de sista decennierna, då de likväl genom den beröring hvare de kommit med Europeer kunnat göra dem, så väl som den usla belägenhet, hvare de Arabiska sjöstäderna i allmänhet befinna sig, åtminstone i de trakter af Röda hafvets nordligare del, som jag haft tillfälle att besöka, tyckes, om äfven andra omständigheter härvid måste tas i anslag, till en stor del bevisa denna nationens obenägenhet mot hafvet. Ett lysande exempel på en sådan förfallen Arabisk sjöstad ger oss Sueis, ehuru den likväl måste räknas bland de bästa och troligen sättas i andra rummet efter Giddá. Före Muhammad Alys tid skall den hafva varit ännu mera förfallen och utgjort föga annat än en köping af några små usla lerkojor bebodda af och [*sic*] lösa män. Muhammad Alys krig i Alhigâz och Negd och de närmare relationer, som derigenom uppstodo mellan Egypten och Arabien, samt sednare den Engelska transit, som går häröfver till Indien bragte den upp till större välstånd; men äfven här röjas tydliga tecken af det förfall och den ruin, hvare redan öfverallt i Egypten de många i anledning af Vice Konungens regenerations försök uppkomna nya anstalter

och byggnader, allt mer och mer börja råka. Stadens moské ser usel ut både in och utvändigt; det stora och, tror jag, enda karawanserai eller Wekâlê,¹⁰² som finnes här, förekom mig såsom det sämsta och smutsigaste af alla de dåliga byggnader af detta slag jag i Orienten bebott, med knappt en enda fenster luft hvars gallerverk¹⁰³ af träd ej var sönderbrutet och med rummen så fulla af grus och scorpioner att jag i det bästa af dem, som stod att fås, ej utan rädsla vågade utbreda min matta. Den skärgårdsflotta, som den Egyptiske Regeneratoren, med stor kostnad och i ett nu framtröllade för sina krig mot Wahhåbiterne, står nu att gisna bort på stranden, den verksamhet, som då rådde på hvarfvet, har afstannat och i stället för de idoge skeppsbyggaren som då gäfvö lif åt den lilla staden, är nu dess enda trånga och mörka torggata och dess caffèhus fyllda med lättige lösdrifvare af Negrer och Egyptier, som söka empoj på de fartyg hvilka befara Röda Hafvet eller fattige Derwisher, som antingen ämnande sig till eller återkomne från Mekka uppehålla sig här några dagar för att finna en lägenhet af fri passage öfver hafvet eller hoptigga så mycket de behöfva för att framkomma till nästa station af deras vandrings resa. Men öfver de låga kojorne, hopsmetade i Egyptisk fellâh smak af lera in [*sic*] en jordvåning med platt tak, och till största delen hvitlimmade, höjer sig det Engelska ”Peninsular Company”s hus i Europeisk stil, häntydande på den architetur, som troligen i en framtid skall komma att segra öfver den nu rådande, och det slägte som då skall bebo denna hamnstad och befara dess haf.

Det var dock icke nu jag gjorde dessa anmärkningar öfver denna stad, hvilka, ringa och få som de äro, dock, vid trenne andra tillfällen då jag under hastig genomfart besökte den, syntes mig nästan de enda att göras; ty under denna resa veko vi icke här in utan gingo gerad från ‘Agrûd ungefär i O.t.S. dock med någon om väg för att behöfva öfvervandra det möjligt kortaste stycke af den ofvan nämnda blöta saltjord, som utgör likasom en fortsättning af den långa och grunda bukt, hvilken åt N.O. om staden skjuter

102 وكالة

103 شَيْبَاك

upp på den vida öken flackan. På andra sidan af denna sankiga jord höjar sig landet något från den dödande inverkan af hafvets vatten, och dermed börja spår af vegetation att vidta, som bli allt tydligare i den mån man närmar sig källan Mab'ûk,¹⁰⁴ hvilken vi uppnådde den följande dagen, den 15 April, efter en marche af omkring 9 timmar från 'Agrûd. Den är belägen på en ganska ört och buskrik slätt, sträckande sig ungefärligen i Öster och Wester, hvilken med sin källa, hvarvid nu en fårahjord, vallad af en äldre Beduin quinna, vattnades gaf mig nästan den första anblick af ett äkta öken landskap, belifvadt af en scen ur nomad lifvet. Quinnan var dock betäckt med den korta hvita, vanligen mycket nedsmutsade nässlöja,¹⁰⁵ som beduinskorna i trakten om kring Egypten pläga bära, alldeles emot det mode, som råder bland deras ädlare systrar af den inre öknen, och tycktes i allmänhet, såsom hennes begrepp om anständighet fordrade, söka undvika oss så mycket som möjligt och vände oss ryggen så ofta hon kunde. Mine Beduiner blickade henne dock ända derhän att hon i utbyte mot några af mina torra skorpor förmåddes ge mig en hel skål full af frisk fraggande mjölk från sina fårs spenor, men då jag af tacksamhet för denna vederquickande dryck sedan inbjöd henne att med oss delta i den frukost, vi här beredde på ris, utskrattades jag af mine följeslagare för den artighet eller fast mer oartighet jag gjorde mig skyldig af, att invitera en quinna till en måltid i sällskap med män och tilläts icke visa min erkänsla mot henne med mer än det som återstod i kärlet sedan vi slutat vårt mål.

Sjelfva källan vid hvilken står en låg enstaka mur af saltorkad ler-tegel såsom den enda fornlämning quäller upp uti en låg sandgrop och dess/med en ådra är på det hela ganska fattig hvars lilla basin i fall den blifvit tömd, behöfver en lång stund att fyllas ånyo, men dess vatten är sött och mjukt, ehuru i dess ursprungliga tillstånd ljumt och osmakligt att dricka såsom fallet är med de flesta källor och brunnar i öknen. Tömndt i huden och afkylt der är det dock af en utmärkt godhet och som Mab'ûk är den enda källa och

104 مبعوك

105 بُرْفَع

i sjelfva verket det enda drickbara/goda vatten i trakten af Sueis, pläga de mera välmående innevånarne af denna stad stundom genom Beduiner låta hämta sitt dricksvatten härifrån oaktadt det betydliga afståndet och den kostnad, som här med är förenad. Det vatten, som vanligen drickes i Sueis och som oaktadt de omgångar, hvarmed det transporteras dit, säljes hudtals till ganska skäligt pris, hämtas från andra sidan sjön från en stor pöl kallad Rarkadé¹⁰⁶ vid foten af de berg som stryka längs Sinâ halföns kust på något afstånd från stranden. Derifrån hämtas/föres det först af Beduiner på kameler i större fyrkantiga af kamelhudar beredda vatten säckar¹⁰⁷ ned till sjöstranden, för att vidare i båtar transporteras öfver viken till Sueis, der det sedan af vattumännen¹⁰⁸ utminuterats till ungefärligen 10 Para (=1.73 kop.) den vanliga gethuden. Ehuru bittert och osmakligt, är detta vatten dock vida bättre än det, som finnes i en brunn på ungefär tre quart timmas afstånd Väster om staden på vägen till 'Agrûd, hvilket sednare äfven i det största nödfall knappt kan förtäras af andre än boskap. Staden sjelf har ingen brunn inom sina murar och intet vatten utom hvad möjligen kan samlas i enskilda cisterner af regn, som vanligen/i allmänhet är sparsamt här; till följe deraf ock inga trädgårdar, intet grönt strå utom, som jag vill påminna mig, några blom krukor i fenstren af Peninsular Companys hus. Dock är torggatan försedd med grönsaker och frukter; ty nästan alla dagar tåga karawaner här in, lastade från Nilens stränder med provisionerna af de oundgängliga lifsförnödenheterna för folket och åtminstone en gång i månaden andra från Cairo hämta läckerheterna för det Engelska ångfartyget under dess färd till Indien. På andra sidan viken, vid de så kallade Moses' källor,¹⁰⁹ ha dock numera (1847) några trädgårdar och palmplanteringar uppstått, som med sina små byggnader tjena deras ägare, hvilke alle äro Orientaliske Christne, till villor dit de i båtar fara öfver sjön för att tillbringa sön och andre fri-dagar. Men dessa äro ock, så vidt jag vet, de enda odlade fläckar i trakten af

106 غرقدة

107 روايا pl. راويه

108 سقائين pl. سقا

109 عيون موسى

Sueis, och äfven de äro vida aflägsnade fattiga och få till antalet i anseende till det ringa vatten förråd dessa källor, eller rättare sagdt brunnar, innehålla. För öfrigt är staden omgifven af ett naket om ock ganska varieradt landskap; på Södra sidan ett kalt svart berg, från hvilket den bergsträckning som stryker längs Röda Hafvets vestra kust och mer eller mindre upptager hela det land som ligger mellan detta haf och Nilen, småningom trappar upp till Nubien och Tropländerna; på vestra och norra sidan den sterilaste öken; på den östra en låggrund hafs vik med sandbankar och på andra sidan af den, Sinâ halföns öde strand begränsad af mäktiga granit kedjor. Och det är föga nog någon utsigt för framtida vidsträcktare odling från annat håll än från den välsignade¹¹⁰ flod, som allbefruktande hvarthelst den genom naturen eller konsten når är mäktig att betvinga den hårdaste jord.

Efter ett uppehåll af 2½ timma vid Mab'ûk togo vi vår kurs ungefärligen i NO gentemot berget Arrâhâ,¹¹¹ till foten af hvilket vi kommo efter en marche af andra 2½ timma. Härifrån gick vår väg mera i full O mellan bergssträckningar, som till största delen tycktes bestå af kalksten. Namnen på bergen växlade lika mångfaldigt som på de särskiljde delarne af dälдерne hvari vi gingo; men som jag ansåg det vara af lika litet intresse för hvarje annan än landets eget folk att känna Alla dessa speciella benämningar, som det var omöjligt för mig att behålla dem i minnet, sparade jag mig mödan att upptäckna andra än de som syntes mig af någon större vigt, så mycket mer som jag redan nu, såsom ofta sedermera, icke alltid tyckte mig kunna lita på sanningen af de svar som mine Beduiner gáfvo mig på frågorna om sådana namn. Detta är en af de största svårigheter som möta en resande i öknen. Uttröttar han en Beduin med för många directa frågor om namnen på de ställen, genom hvilka hans väg går, i synnerhet om han ej är så pass mäktig hans språk att han härunder kan underhålla ett samtal som åtminstone till någon del intresserar nomaden, ledsnar denne snart på hans frågvishet

النيل المبارك 110

الراحة 111

och tvekar ej att ge honom till svar det första bästa ord, som faller honom på tungan. Ofta händer det ock att han ej känner namnet på det ställe, hvarom han frågas, men antingen af artighet för frågarn eller för att ej blifva skyldig honom något svar, fingerar ett som den resande sedan på god tro för in i sin dagbok. Dessa omständigheter tillsammans med det misstroende Beduinen alltid hyser för den främmande, som färdas genom hans land för att såsom han uttrycker sig, skriva upp det,¹¹² tvinga denne att iakttaga den största försigtighet och kritik vid dylika frågors görande och vid nedskrifvandet af de svar, honom ges. Bland Nomaderne i granskpet af Egypten och Syrien märkes denna olägenhet mindre; ty de äro till större delen redan dels quäste af Pashorne och fattigdom men dels ock mera vane vid Europeiske tourister och deras character, och sätt att resa men i den inre öken låter detta explorations system icke verkställa sig. Åtminstone har jag der ganska ofta fått till svar på directa frågor, jag i detta afseende gjort, kort om godt: hvad har den att göra dermed, eller erhållit en uppgift, som jag sedermera vid nogare granskning och efterfrågan funnit vara falsk. Mitt vanliga sätt att häri gå till väga blef derföre att först ur Beduinernes samtal med hvarandra lära mig så många namn på platser och stammar som möjligt och sedan anbringa dem rätt eller orätt i likgiltiga frågor som jag ställde till enskilte. Vål blef jag också nu ganska ofta skrattad åt och frågad huru jag kände dessa platser och hvad jag hade att göra med dem, men jag lyckades dock alltid att under samtalet fortsatt ofta med gräl och disput erhålla de underrättelser jag önskade. Beduinen bedömmar vanligen hvarje främling efter de tåpige och tafatte Turkar och Perser, som hvarje år stryka genom hans öken på pilgrimsfärd till Mekka och i allmänhet hafva lika litet intresse för landet som oförmåga att förstå/uppfatta dess folks character och de förhållanden, hvori de lefva; emellan dem uppstår alldrig någon vänskap och lika litet som de förre vilje nedlåta sig till förtrolighet med sine nomadiske följeslagare och beskyddare under vägen, anse sig desse pligtiga å sin sida att bemöta dem såsom

كتب البلاد 112

seden och convenencen bland Beduiner/dem sjelfve fordrar och långt ifrån att göra sig samvete af att bedraga dem, göra de sig fastmera en ära deraf. Träffa de deremot en främmande, som är hemmastadd i deras språk seder och bruk och känner landet och folket nog att ej kunna föras bakom ljustet och som derjämte ställer sig på en förtrolig fot med dem och täflar med dem i nomaddyder, så behandla de honom såsom en af dem sjelfve, ge honom namnet Bedawy och försöka ej gärna att bedraga honom i de upplysningar han önskar.

En annan och ännu större svårighet som möter en explorator i öknen är att han ej gärna kan nedskrifva de uppgifter, han erhåller, inför Beduinerne sjelfve utan blott i hemlighet och omärkt af dem. Redan Burkhardt klagar öfver detta/na olägenhet och såsom han fann jag alltid rådligast att upptäckna de annotationer jag på vägen måste göra, under min kapprock. De öfriga bibehöll jag i minnet till dess vi gjorde halt, då jag under en eller annan förevändning aflägsnade mig från det öfriga sällskapet och nedskref det viktigaste så noggrant tillfället medgaf och först sedan jag framkom till någon by eller stad var jag i stånd att vidare ordna de korta annotationer, jag sålunda gjort och att upptäckna äfventyren under vägen. Äfven i ett Beduin tält kan den resande icke gärna oförtäckt taga något till pappers om ej under någon förevändning t.ex. af att skriva en talisman eller trollform åt någon som derom anmodat honom. Beduinen misstänker alltid den främmande han ser begagna skriffröret och bär såsom i allmänhet allt naturfolk en stor respect på denna konst, icke sällan troende den deri erfarna genom den äga öfvernaturlig förmåga. Alla dessa omständigheter sammanräknade, i förening ännu med nödvändigheten af att begagna vid dessa annotationer det Arabiska språket eller åtminstone Arabiska bokstäfver göra att den resande, i synnerhet om han ej har öfverflödigt tid, har svårare här att rikta sin dagbok med namn än under andra rese förhållanden och i andra land, samt att han så mycket möjligt spar sig mödan att uppteckna annat än de största och mest i ögonen fallande contourerna af den trakt, genom hvilken han färdas.

Detta var fallet också med mig. Bland de många namn, mine följeslagare gånge hvarje slätt, hvarje höjd och hvarje däl i de låga bergssträckningar, emellan hvilka vår väg gick här, har jag i min dagbok blott namnet Ferâshât alshîh¹¹³ såsom betecknande en större dal mellan berget Alrâhâ i Söder och ett lägre berg kalladt Humeirâ i Norr. Namnet betyder Absinth-bäddar och är uppenbarligen gifvet landet i anseende till den stora rikedom det äger på denna ört. Beduinerne nämligen benämna ofta landen efter den växt som företrädesvis yfvas på dem, i synnerhet om den i ett eller annat afseende har betydelse i deras nomad-lif. Shîh örten tillika med en annan art af samma slägte, kallad 'ubeitheran,¹¹⁴ utgör i dessa trakter icke allenast den hufvudsakligaste bete för fårahjordarne utan och det mest characteristiska drag i physiognomien af landets flora. I den sterila öknen mellan Cairo och Sueis anträffas den redan här och der, men på Sînâ halfön börjar den blifva allmännare och utbreder sig mot öster till Sherâ bergen,¹¹⁵ hvars tunna humus skorpa nästan uteslutande är betäckt med denna ört. I den inre öken är den mycket sällsynt och försvinner redan omedelbarligen på östra sidan af den Arab. gränsbergskedjan. Kamelen förtär den icke gärna och blott i nödfall, men med desto större begär betas den af fåren och gettren, hvilkas mjölk den säges ge en egen styrka och aromatisk smak, så att det smör¹¹⁶ som af den kärnas anses för utomordentligt kraftfullt och godt och är mycket sökt äfven i städerna. Jag har sjelf pröfvat det bland Nomaderne på Sînâ halfön o. Shera bergen och funnit det äga en egen grönaktig färg och en behaglig doft, som jag ej erfarit denna vara äga annorstädes. Den utgör likaledes ett mycket vanligt bränsle i synnerhet på de sistnämnde bergen, som i allmänhet lida brist på större trädslag, och den eld som uppgöres derpå, sprider en behaglig lukt i tälten. Beduinen i trakterna omkring Egypten

113 فراشات الشيح

114 عبيثران

115 جبال الشرا

116 سمن الشيح

älska denna ört och/jämnte buskträdet Ratan,¹¹⁷ hvilka äro de vanligaste växter i hans land och det förnämsta betet för hans får, med samma förkärlek som nomaderne af den inre öken [älska] ‘Arfig¹¹⁸ och Artà,¹¹⁹ hvilka likaledes, den förra en storväxtare ört den sednare en buske förnämligast yfvas/frodas på de vidsträckta sand slätterna der och afgifva det yppersta foder för Negds tallösa kamel hjordar. Den första välkomsthälsning till öknen, som mine beduin följeslagare på hvarje resa jag gjort från Cairo, gifvit mig, har alltid varit en stängel af Shîh örten, ofta upp sökt på betydligt afstånd från vår väg som de framräckt mig med orden: ”detta är Shîh: vi äro nu Gudi låf i öknen och öknen är ren och ljuf.”¹²⁰ Den andra dagen, då man redan anträffar denna ört i större ymnighet samla de den i mängd och stoppa den mellan sadel träden och den dyna, hvarpå de hvila mot kamelens sidor för att så lunda lätta tryckningen på djuret och den resande njuter doften deraf under dagens ridt. Såsom Shîh örten utmärker sig genom sin balsamiska starka lukt, utmärker sig buskträdet Ratan genom sin vackra och jämnförelsevis resliga växt. Ehuru dess blad äro små och barrlika, ger dock hela busken, som alltid skjuter upp i en stor mängd af telningar, en behaglig skugga vid lägerplatsen om dagen och skydd mot kyliga vindar vid nattläget. ‘Arfig och Artà utmärka sig deremot mera genom mjukheten i sina veka ehuru äfven barrlika blad, till följe hvaraf de af kamelen älskas framföre allt annat foder. Poeterne så de gamle som moderne nämna ofta och företrädesvis dessa växter i sina skaldestycken och i synnerhet låta de gerna vindfläktar genomdoftade af höjdernas Shîh hämta dem hälsningar från fjerran vänner eller från deras eget hem.

Den slätt som här fått sitt namn af det öfverflöd den bär af Shîh örten, tog ej mer än ungefär tre quart timma att öfvertåga. Vi inträdde från slätten i ett trängre pass mellan bergen, som kallades Bal’im Almar’aribé¹²¹ d.v.s. platsen der Maghrabinerne slukades.

117 رتن

118 عرفج

119 ارطى

120 هذا الشيخ الحمد لله جينا البر والبرير

121 بلعيم المغاربة

Det hade fått sitt namn, enligt mine följeslagares utsago, af en inbördes strid som i fornda dagar här hade uppstått i de Nord Afrikanske Arabernes pilgrims karawan, i hvilken en stor mängd af dem hade omkommit. Desse Araber nämligen bilda en egen karawan, som på egen hand företager den heliga resan till Mekka och alldeles oberoende af andra pilgrimer följer på sitt tåg dit till en del olika vägar och olika tider. Så bildar hela den omväg vi från fästet 'Agrūd hade gjort förbi Mab'ūk en afväg från den vanliga Egyptiska pilgrimsstråten och som Maghrabinerne/desse Araber troligen för att fylla sina vattenhudar ur den goda källan, som möjligen kan gifva dem, ehuru ej en större karavan tillräcklig provision, företrädesvis taga den på sitt tåg har den efter dem fått namn af "Maghrabinernes väg".¹²² De anses af Arabiens Beduiner såsom de, hvilka bland alle i främmande land utflyttade Araber, renast hafva bibehållit sina nomadiska seder och character och respecteras af dem derföre lika mycket som de fruktas för deras tapperhet och afskys för deras snikenhet. Ehuru deras karawån vanligen räknar ett ganska ringa antal, ej mer än kanske mellan 500 till 1000 kameler, banar den sig ensam och utan all betäckning väg genom främmande stammar, med hvilka den ofta måste bestå häftiga strider, då den ej vill underkasta sig de prejerier, Beduinerne föröfva mot alle som färdas genom deras land och i synnerhet mot de båda stora pilgrimskarawanerna från Syrien och Egypten, ehuru dessa sednare äro åtföljda af en icke ringa militärisk escort. Då dessa sednare, om ock i våra tider kanske mer efter gammal vana än af nödtvång, betala alla de Beduin stammar genom hvilkas länder deras väg går, betydliga summor¹²³ för att under deras Chefers skydd och vägledning oantastade få tåga fram, låta Maghrabinerne aftvinga sig ingen eller blott en högst ringa vägs katt. Men i Arabien beskattas den resande kanske mer än i något annat land i verlden icke allenast efter det sätt och den ståt, hvarmed han färdas utan ock efter den närmare eller fjernare frändskap, hvori han på ett eller annat sätt står till öknens folk; och

122 درب المغاربة

123 صُرَّة

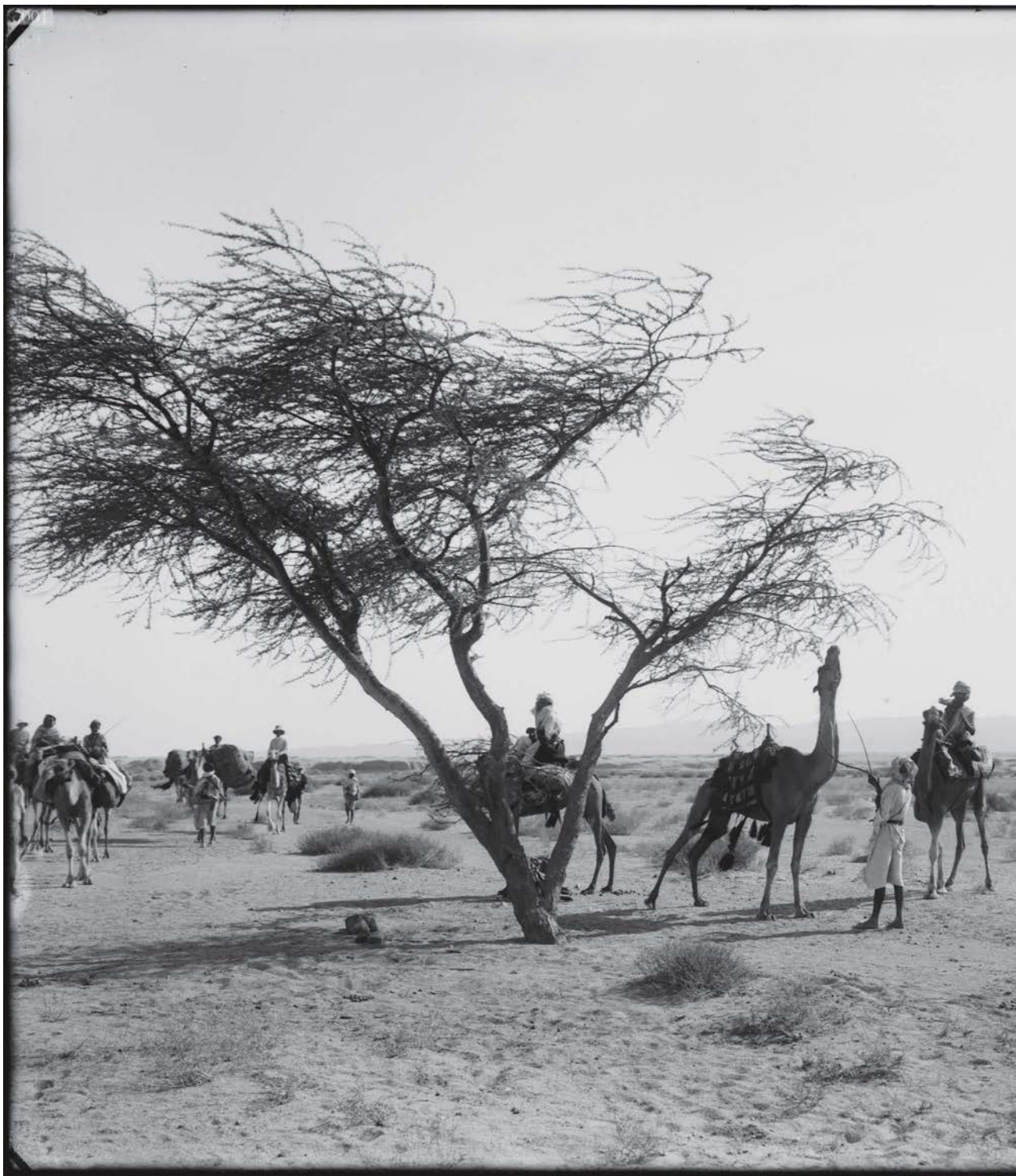
då de Egyptiska och Syriska pilgrims karawanerne, som till största delen bestå af Turkar eller andra utlänningar och Araber, hvilka redan i språk och character vida aflägsnat sig från de egentlige Beduinerne, framgå genom öknen under klingande spel af pipor¹²⁴ och tymbaler,¹²⁵ tåga de jämnförelsevis ännu nomadiske Maghrabinerne vane som de äro från sitt eget land vid de svårigheter och försakelser, hvilka alltid åtfölja färder i en öken, fram på sitt fromma tåg i den mest anspråkslösa rustning. Jag har blott en gång lyckats se deras karawan på ett återtåg från Mekká, och ehuru då redan van vid den uselhet som öfverallt stöter en Europé då han först kommer öfver till Orienten, kan jag knappt påminna mig någon annorstädes hafva sett en sådan hop af trasigt folk, som dessa Maghrabiner, ehuru deras härdade och väderbitna anletsdrag och den mängd af vapen hvar och en bar vittnande om den resoluta character hvarmed de pocka sig fram genom sina urfäders ogästvänliga öknar. Det pass, som efter dem erhållit sitt namn i denna bergstrakt, öppnade sig åter efter om kring en quart timmas väg i en bredare dal, i hvilken vi efter en fyra timmars vidare marsch närmare middagen gjorde halt på en plats, betecknad med namnet Ḥashm Alfarwá¹²⁶ troligen emedan den ofruktbara stenbundna bergsdal, genom hvilken vår väg gått ända från källan Mab'ûk, slutade här. Vår följeslagare Muṭeir förklarade nu att han var sinnad lämna oss här för att med ett af våra ök bege sig hem till sin familj i öknen med så mycket af hvete provisionen han kunde ta med sig, samt att den följande dagen infinna sig hos oss i fästet Alnakhal, dit vår väg närmast gick. Utom det att han i sjelfva verket var oss fullkomligen outhärlig, insåg jag att alla invändningar, jag här kunde ha lust att göra mot hans aflägsnande, af honom ej skulle beaktas och jag lät honom derföre utan vidare krångel, lasta vår bästa kamel med så mycket af lasten den kunde bära och bege sig å väg Söder ut mot dalen Tih, der hans stam nu skulle vara lägrad.¹²⁷ Den öfriga delen af lasten bestående af en

124 زَمَّارَةٌ

125 طَبِيلٌ

126 حِشْمُ الْفُرُوءِ

127 نَجْعٌ

WALLIN TILL GEITLIN DEN 8 OKTOBER 1847:
"SÅ TORR OCH STERIL ÄN DENNA SLÄTT VAR, HELSADE
JAG DOCK MED STOR FRÖJD ÅNYO ETT ÄKTA ARABISKT
LANDSKAP, MED ALL SIN STORARTADE NAKENHET
OCH FATTIGDOM." SE WALLIN 2014, S. 142.
FOTOGRAFI FRÅN SINAI CA 1900, OKÄND FOTOGRAF.

större säck hvete, som tillhörde vår andre Beduin och var bestämd för hans familj, gömdes under stenrös i dalen och Muteir tillsades att anmoda sin kamrats hustru den följande dagen infinna sig här för att afhämta densamma: och då jag ej kunde undgå att uttrycka min förundran der öfver att de så vågade lämna deras proviant vid vägen till ett säkert byte för den förste, som komme der fram, försäkrade de att de få stenar hvarmed de dolt säcken, äfven voro fullkomligt onödiga försigtighetsmått; och att, om de lämnat den midt på vägen, hvar och en skulle fara den orörd förbi. I sjelfva verket tyckes ock säkerheten bland Beduinerne sjelfve vara mycket stor och i sanning exemplarisk på hela Sinâ halfön och man säger att ingen rör den andres egendom, hvar helst han anträffar den. Jag har ofta sett tält upphängda i quistarne af en öken Accacia, som någon nomadfamilj lämnat; för att efter deras täta och nästan dagliga flyttningar om våren, hvarunder de ej begagna sina tält vänta deras återkomst till samma plats under sommaren, och de låta ej sällan sina kameler antingen ensamma eller i större hopar för ett halft eller helt år fullkomligen fria ströfva omkring på halfön för sig sjelfva utan att deras herrar bekymra sig om dem eller frukta att genom tjuftva hand förlora sin egendom. Men genom sitt läge är deras land, i synnerhet de inre och sydligare delarne deraf, skyddadt för så väl anfall som besök af främmande stammar och sinsemellan stå de vanligen i vänskapliga förhållanden så att man hör ibland dem nästan alldrig talas om de inbördes fejder och de ströf och tjuftåg, som höra till ordningen för dagen i de inre delarne af Arabien. Det är dock troligen ej läget af deras land ensamt, som är orsaken till denna säkerhet. Afskiljde som de lefvat från de öfrige Beduinerne och nästan utan all gemenskap med dem, och derjämte genom fattigdomen af deras land, nödtvungne att söka sitt lifsuppehälle i Egypten, blefvo de lätt bragte i beroende af dess herrskare, Muhammad 'Aly. Med den klokhet, som ledde alla hans handlingar, upphäfdde han sig alldrig till domare i enskiljda stamtvister och inbördes trätor, som uppstodo mellan de Nomader sins emellan, som lefde i eller på gränsorna af hans land; inblandade sig ej i deras lagskipning; pålade dem ingen skatt eller utskrifning af manskap;

men näpste strängt hvarje ut brott af beduinskt okynne, föröfvadt mot hans jordbrukande undersåter vare sig inom deras egna boningar eller på vägar. En sådan näpst hade ock Sinâ Beduinerne fått undergå, i början af Muhammad 'Alys regering, för plundringar de enligt gammal sed vågat föröfva på Sueis vägen; och sedan de tappert ehuru fruktlöst stridt emot de Egyptiske trupperne, i deras eget land och lärt sig inse sin underlägsenhet, lämpade de sig, med den böjlighet, som är ett grunddrag i nomadens naturfriske sinne, i de nya förhållanden hvilka de insågo nu mera måsta komma att äga/gälla mellan dem, och de förut föraktade fellåherne. Suweis vägen som förut varit en skådeplats för deras Nomadiske rövvar idrotter, blef nu en säker karawan stråt, på hvilken de med sina kameler i fredlig täflan med sina förre fiender förvärfva sig ett ärligare och på det hela säkrare lifsuppehälle, än fordom genom de tillfälliga och precära byten, de gjorde på svagare försvarade transporter och det våld de ej sällan föröfvade på det Grekiska klostret i deras land. Större delen af året tillbringa de nu på denna väg och det är med afseende derpå, som man ofta hör dem med sorgligt skämt kalla den deras hemland och deras bostäder.¹²⁸ Genom den beröring hvori de sålunda kommit med de fredligt sinnade jordbrukarne o. Cairos handelsmän och den mängd af tourister, som årligen beresa deras ända från Moses tid frejdade halfö, har deras sinne ombildat sig till den större foglighet och tolerance/fridsinnthet, för hvilken de allmänt äro kände bland Europeiske Resande men missaktade bland sina stamförvandter i Arabien. Så utbildade sig de fredliga förhållanden, hvori de för långa tider lefvat med hvarandra och den bland alle andre Araber exempellösa säkerhet, som råder i deras land och tillåter dem att lämna sin egendom på vägen utan fruktan att förlora den.

Sedan Muṭeir aflägsnat sig, lämnade äfven vi vår lägerplats för att fortsätta vår färd mot öster. Vi kommo omedelbarligen här ut på den stora Egyptiska pilgrims vägen, förbi ett lägre berg af mörkt utseende till venster, som vinterströmmarne öfverfärat med

128 درب السويس ديارنا واهالينا

sina rämnilar och därför gifvit underliggande del af dalen namn af det svarta bergets däld.¹²⁹ Efter en march af 3¼ timma från vårt sista läger hunno vi slutet af den bergstrakt, hvori vi hela dagen tågat, och utträdde på en vid öppen slätt, som, så långt ögat nådde, obegränsad utsträckte sig mot öster. Tvänne enstaka berg voro de enda framstående punkter på den vida flackan, vid hvilka ögat fann en hvil; det ena hette Hasan,¹³⁰ och tycktes, sedt härifrån, intaga medelpunkten deraf; det andra, kalladt Şadr¹³¹ syntes längst åt Öster i horisonten, i det de bergssträckningar vi nu lämnade bakom oss bildade liksom i en krans den Vestra gränsen af det stora ökne landskapet. Den sista hympel vi tågade förbi, sades innehålla en liten naturlig sistern, i hvilken tillfälligtvis funnes ett godt dricksvatten; men som dess quantitet alldrig var tillräcklig för en större mängd, var det bruket att, då pilgrims karavanen tågade här fram, endast fotgångare och derwisher, som följde med den, fingo dricka derur, och den hade med andledning deraf erhållit namnet af Derwishernes vatten smula.¹³² Hela slätten är känd under det gemensamma namnet af Wâdi-l-burûk¹³³ d.v.s. de lägrade kamelernes dal, och äges af flere olika Beduin stammar, som komma här ned för att söka bete åt sina hjordar; och det är troligen på det antal af nomad familjer, den under goda år kan nära, och deras kring tälten lägrade kameler, som denna benämning häntyder. Det anses nämligen alltid som en stor fördel och trefnad i nomad lifvet att äga så tillräckligt bete i närmaste trakt omkring tälten att hjordarne till hvar natt kunna komma hem och lägga vid dem. Nu stod hela landet förtorkadt och sterilt af brist på regn, och under hela vår vandring deröfver, ”hörde vi hvarken röst af menniskor eller sågo vi spår efter få”.¹³⁴ Vi togo vår kosa mot berget Hasan ungefär i S.O.t.O men upphunno det icke i dag under den närmare tre timmars march vi ännu gjorde. Som vi hade förlorat ett af våra ök och vår Beduin således hade

129 سيل ابو سواد

130 جبل حسن

131 جبل صدر

132 تميلة الدراويش

133 وادي البروك

134 ما حسينا حسن وما قصينا اثر

intet för sig sjelf att rida på, satt han sig, då han blef trött att gå, omväxlande upp på mitt eller Kurdens bakom sadeln på djurets croupe. Detta sätt att rida en kamel tvemännigt, kändt under namn af murâdafé,¹³⁵ är ganska vanligt bland Beduinerne och begagnas i synnerhet då de ge sig ut på mindre ströftåg, i hvilka ryttare¹³⁶ och fotgångare¹³⁷ delta. De sednare upptagas då vanligen växelvis den ena efter den andra af sin kamelryttare bakom honom och tillåtas så göra en större eller mindre del af vägen ridandes, tills de framkomma till platsen der fejden skall stå eller tjufnaden begås, då de stiga af och utföra sitt hvärf till fots. Det var sålunda som i 2 året af Higrá Propheten drog med 314 man, hvilka hade blott 70 kameler och två eller tre hästar att dela sig emellan till det berömda slaget vid Bedr. Men Beduin convenancen föreskrifver vissa regler i afseende på de båda platserna, i eller bakom sadeln. Ägaren af djuret tillkommer vanligen den förra, om han ej af artighet för en äldre och aktad person fritt afstår den åt honom; men alldrig sitter en man, om ock alldrig så ung bakom en quinna, vore hon äfven hans mor, och en Beduin rider ej gärna bakom en fellåh eller annan främmande man. Bär djuret last jämnt med eller öfver sina krafter, eller är det annars medtaget af brist på föda eller af resans längd, skulle en beduin anse det för ett missdåd att, utom i högsta nödfall, betunga det med öfverlast för att spara sig sjelf; och i detta fall fordrar reskamratskapets lagar att djurets herre, vare han dess verkliga ägare eller för tillfället blott en legare af detsamma, då och då nedstiger och går till fots för att låta sin följeslagare rida. Det var så Khalif Omar på den resa han i 16:de året af higrá gjorde upp till Jerusalem för att emottaga den capitulerande staden, stundtals sjelf gick till fots för att låta sin slaf som ej hade något ök för resan hvila sig ut på sitt ök. Jag har stundom gjort färder då jag haft att dela det legda öket mellan tvänne utom mig sjelf, och vid sådana tillfällen har jag i synnerhet funnit ägaren ifrig att icke å sina egna, men å den tredje intresserade

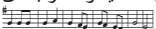
مرادفة 135

راكب pl. ركاب 136

زلام. 1. زلعة. 1. قراب pl. قرابة 137

mannens vägnar påminna mig om hvad det vanliga bruket och artigheten fordrade. På den resa vi nu gjorde voro våra djur hvarken trötta eller öfverlastade och vår Beduin behöfde ej göra sig samvete af att turvis rida upp bakom oss på det ena eller andra af dem. Mig var han alltid välkommen; ty han underhöll sin förryttare upphörligen med prat eller sång. Det förra rörde sig mest om öknens quinnor och deras företräden framföre städernes och börjades på följande sätt; den sednare bestod af följande troligen improviserade ord: ”detta är landet Tîh, och det är icke mitt land”¹³⁸ hvilka han oförändrade upprepade till oändlighet på samma enkla melodie;¹³⁹ men med mångfaldiga skiftningar i rösten; än i den djupaste bas, än i den spinkigaste falcett stundom med en skrålande hög stämman, som skar i mina öron, stundom i ett knappt hörbart piano. Det är bekant huru Beduinerne med sång pläga muntra sina kameler till raskare gång och ju högre de härvid kunna höja sin stämman desto större verkan har det på djuret, som icke sällan deraf kan drifvas i det vildaste gallopp. Jag har stundom sett dem härvid tillstoppa sina båda öron med händerna och stämman upp sin sång i det mest skärande skrik, en människoröst är mäktig af, och djuret, som varit nära att digna af trötthet, har ansträngt sina sista krafter för att nå målet af färden. Den vanliga sången på vägen är dock ett lågt tremulerande¹⁴⁰ gnol¹⁴¹ först med djupare stämman, sedan en octav högre och sist i falcett i en ännu högre, hvare rösten knappt mera kan förnimmas, och kamelen spetsar sina öron och lyss[nar] och följer vanligen i sin gång den rytm som hans herre anger. Jag har ofta försökt att gnola för min kamel äfven Europeiska melodier och så främmande och ovanliga de ock måste ha låtit för djuret, har jag nästan aldrig kunnat märka att det ej i sin gång skulle ha följt den takt som låg i sången. En annan sysselsättning som mycket upptog oss under vägen, i synnerhet så ofta vår beduin red upp bakom oss på djuren, bestod i att lära honom allehanda böner och korta verser

138 هذا بلاد التيه وما هو بلادى

139

140 دنون

141 تزازى

ur Kōr'ân. De Beduiner som bo i dessa trakter på sätt och vis underlydande Egyptiska regeringen äro, såsom de fleste andre stammar i vestra delen af Norra öknen fullkomligen okunnige om den Muhammadanska läran och dess ceremonier, men vare sig å deras sida af verkelig ohåg att inhämta någon kunskap derom eller af oförmögenhet å deras resekamraters sida att, såsom stadsboer alldeles oerfarne i öknen förhållanden, underhålla ett samtal i nomad-lifvet rörande ämne/frågor, som mera kunde intressera dem, ett bland de första ämnen, som bringas till tals, är religionen. Första anledningen till dessa samtal gaf vid detta tillfälle, såsom vanligen annars, den omständigheten att våra beduiner under hela resan ej en enda gång förrättat sin bön. Såsom bekant åligger det hvarje Muhammadan vore han hemma eller på resa att fem gånger om dagen göra sin bön, som består af flerahanda ceremonier, af hvilka en del är ganska påkostande och fordrar gymnastisk mjukhet i lemmarne att genomgå; och den enda lindring, dem häri under resor är tillåten, är att förkorta hvarje särskild bön till ungefär hälften af de vanliga ceremonierna. Mindre rigorösa Muhammadaner i synnerhet bland Turkar och Perser förklare sig dock ofta fullkomligen frie från alla sorts böner under en resa o. undskylla sig i synnerhet i öknen hufvudsakligen dermed att de ej äro vane vid att göra sin tvagning i sand,¹⁴² hvilket i brist på vatten är tillåtet i deras religion. Vår kurdiske reskamrat hörde till de sednares antal men som han redan länge lefvat bland Araber och nyligen kommit hem från sin pilgrimsfärd, hade han till en del försonat sig med sandablutionen och förrättade då och då under vägen sin bön. Hos alle böngörare är det ett vanligt fel, eller en förlåtlig religions ifver att önska och uppmana alle andre af deras omgifning att uppfylla samma pligt mot Herran som de och de äro alltid färdige att påminna dem, som häri trädskas, om deras skyldighet. Så hade äfven vår Kurd vid ett tillfälle, då han med den förnöjsama och gloria-glänsande min, som vanligen utmärker en Muhammadan efter förrättad bön, stigit upp från sina knäfällningar, frågat vår Beduin hvarföre han alldrig

142 تَيْمَم

uppfyllde sin pligt emot Herran och då han härpå fått det okonstlade svar, att han ej kände ceremonierne som böra iakttagas och ej bönerne som böra läsas dervid, började han fara ut emot Nomadernes okunnighet och liknöjdhet i det som dock vore en Islamits första skyldighet att förväfva sig kunskap om, i synnerhet då det för män, hvilke såsom han tidt och ofta besökte Egyptens städer och byar, ej kunde vara någon svårighet underkastadt. Beduinen lyssnade tyst och tåligt på hans bannor och förmaningar, men då Kurden slutligen upprepade en fråga som stadsboer mycket ofta pläga på skämt ställa till ökneboarne: ”Nej säg mig, är du Beduin eller Muslim”¹⁴³ svarade denne med hela häftigheten af en Nomads sinne, som tror sig förnärmad; ”jag är beduin”. Löjligheten i svaret och hela scenen bragte mig, för hvilken det ännu var nytt, ur hållning och jag brast ut i skratt, hvori genast också de andre tvänne deltog. Härmed var hettan släckt som börjat stiga upp i Beduinens sinne och med den spänslighet, som ligger i hans i grunden vida mer religiösa och humana hjerta än andra Islamiters, bad han oss nu lära sig huru böner bör förrättas. Det första var att lära honom recitera alfātiḥá, förutom hvilket ingen bön är giltig i Muhammadanska religionen och dernäst de vid dylika tillfällen mest brukliga af de korta kapitlen i slutet af Ḳur’án. Denna undervisning gafs honom än af mig än af Kurden allt efter han ridit upp bakom mig eller honom på våra ök och upptog större delen af den återstående vägen till alNakhal, den andra stationen från Cairo på den Egyptiska pilgrimsvägen, dit vi framkommo den 17 April efter en vidare march af om kring 9½ timma öfver slätten af Wâdî-l-burúk.¹⁴⁴ Vi hade sålunda behöft ungefär 33½ timmar från ‘Agrúd till Al Nakhal, eller 1½ timma mer än Pilgrimskaravanen som dock ej passerar källan Mab’úk vanligen använder på denna väg.

Redan flere timmar före vår ankomst hade vår Beduin gång efter gång frågat oss om vi ej kunde varsna fästet, som han med

143 بالله قل لي انت بدوي والا مسلم

144 Ges. 456 يسع :تريم جيم

P. 11 جيم = بهذا

bestämmdhet föregaf sig kunna se; men hade alltid/länge erhållit ett nekande svar. I sjelfva verket fordras det en Beduins skarpa långsynthet för att kunna urskilja sådana ensamt stående byggnader i öknen. Som de nästan uteslutande äro uppförda af obrändt tegel, beredda af den jord, på hvilken de stå, hafva de alla fullkomligt samma ljusgråa utseende som den, och presentera sig på afstånd för ett ovant öga såsom en af de sandhöjder, hvarmed ett arabiskt landskap vanligen är kuperadt. Annat är förhållandet med byarne här. De äro alltid omgifna af trädgårdar och större eller mindre palmplanteringar, som redan från långt håll med sina hviftande praktfulla kronor helsa den trötte öknefarern välkommen. Sådan vegetation afsticker allt för starkt mot det omgifvande döda landskapet för att ej anslå äfven det slöaste öga och lifva det mest fallna mod, och frågan beduinen aldrig försummar att här göra, ”ser du palmerna” eller i Syrien, ”ser du oliverna”, hvilka öfverhufvud för dess folk ha samma betydelse som de förra för Araberne, dröjer vanligen ej att erhålla ett jakande svar, hvari äfven kamelen på sitt sätt instämmer med en raskare och gladare gång. Det mål mot hvilket vi nu syftade var af inga färger releveradt; dess contourer försvunno bland sandkullarne och mitt ovana öga kunde knappt ännu på en halftimmas afstånd urskilja sjelfva byggnaden, ehuru den står på en höjd som betydligt uppstiger öfver den underliggande stora flackan. Den är byggd i quadrangulär form men på det hela mindre än de öfriga fästen på denna väg, som jag sett och omsluter en brunn med ymnigt ehuru föga smakligt vatten. Med det i Egypten vanliga hydrauliska hjulet upphissas det af tvänne oxar, som omväxlande aflösa hvarandra, och lades ut i tvänne stora bassiner, utanföre sjelfva byggnaden af hvilka den större torde vara omkring 6 aln djup med en längd af kanske 3 famn mot 2 i bredd. Dessa äro jemte en längre bort nedan för höjden belägen mindre bassin vid pilgrim karavanens inträffande här alltid till randen fyllda men innehålla äfven under det öfriga året en större eller mindre quantitet deraf dels för Nomader och Resande som till äfventyrs färdas här fram, dels för fästets egne befolkning, som här göra alla tvagningar och ablutioner. De äro

byggda af huggen kalksten, med väl arbetade trappsteg, som från olika håll leda ned ända till bottnet af dem och vittna om den omsorg, man i allmänhet använder på sådana anläggningar här. Det inre af fästet visar samma architectur som alla dess systrar, och i sjelfva verket nästan alla allmännare byggnader i Östern: en stor gård, ombyggd af murar i hvilka enskilda rum eller celler äro anbragta, hvilka erhålla sitt ljus och sin luft vanligen blott från de dörrar, hvarmed de öppna sig mot den gemensamma gården. Portgången är en af de viktigaste delarne af ett orientalisk byggnad och som man alltid fäster ett hufvudsakligt afseende derpå att så mycket möjligt tillsluta det inre af sina hus för främmandes blickar, construeras den vanligen i många och krokiga gångar i synnerhet i de större städerna. Men äfven der en sådan skygghet för främmande ej är orsaken, såsom på/i större publika byggnader och Karavanserai, bygges dock porten gärna så, att den inträdande ser intet annat fram för sig än en kal vägg längs hvilken han måste böja åt sidan för att inkomma på den egentliga gården. Det är vanligen i portgången värden emottager de vanliga besöken der intager han med dem caffet och afhandlar de göromål, som förorsakat besöket, då blott närmare vänner och släktingar eller vanlige bekanta endast vid bjudningar och särskilda tillfällen gifves tillträde till det inre af huset. Som den/portgången vanligen är hvälfd och fullkomligen utstängd för solen och dessutom genom portens öppnande ett behagligt korsdrag mellan gatan och gården kan åstadkommas och än mera afkylas genom jordens begjutande med vatten, är det den svalaste plats i hela huset och väljes derföre företrädesvis till middagsstundens siesta. För sådant ändamål äro ock [i] portgångarne divaner¹⁴⁵ uppmurade längs väggarne, små af palmquistar gjorda stolar¹⁴⁶ och längre bänkar¹⁴⁷ stå här och der omkring och en större flyttbar soffa af träd¹⁴⁸ midt emot sjelfva porten utmärker vanligen hederssätet; alla äro belagga med

145 مصطبة مصاطب

146 کرسی کراسی

147 مرقبة

148 دكة دكك

mattor,¹⁴⁹ flätade af en väfartig ört kallad ḥalfé¹⁵⁰ och öfver dem utbredas sedan för tillfället rikare klädes mattor¹⁵¹ af persisk eller turkisk tillredning. I stations fästen på pilgrims vägen är portgången af ännu större vigt än i städerna. Här är de det enda tillhåll och den vanliga gästammaren för alla främmande som ankomma, här göra de med fästets män sina böner och sina mål om dagen och här anvisas dem platser för de nattläger. Också äro de längs väggarne uppmurade sofforna här större och bredare och från dem ingå djupt in i murarne vida Nicher eller Alcover som likna små rum,¹⁵² i hvilka, de resandes baggage blir uppstapladt och plats anvisad för dem att vistas i och bo. Det var ock i den stora hvälfda portgången i hvilken våra lastade kameler likväl ej tillåtas inträda, som vi vid vår ankomst till An-nakhal blefvo emottagna af fästets befälhafvare,¹⁵³ en munter kort och trulsig man, som, hade det ej varit för hans mörka hy och solbitna ansigte, jag hållre hade tagit för en typ af John Bull än för en Arab. Sedan vi gifvit honom de ceremoniösa korskyssarne kom den ene efter den andra af fästets män fram för att på samma sätt hälsa oss välkomne och efter att så hafva smackat våra läppar trötta med kanske ett dussin män intogo vi våra platser på sofforne i afvaktan på caffet, som hos alla Araber alltid är det första, hvarmed en ankommen främmande undfägnas. Min reskamrat Kurden hade emellertid upplyst dem om att jag var en läkare, som tänkte mig ut till Beduinerne på förtjenst och värbete och man tog sig häraf anledning berätta det för någon kort tid sedan en Europeisk vaccinator hade färdats här förbi på återresa till Cairo. Han hade vistats ungefär tvänne månader bland här kring boende stammar vaccinerat deras barn och derigenom hopsamlat en hel hjord af får och getter i midten af hvilken han nu på en likaledes genom sin läkarekonst förtjenad kamel begaf sig tillbaka till Egypten. Man förespådde mig en lika god skörd genom utöfvande af min konst

149 كَصْبِيرَة حُصْر

150 حَلْفَة

151 سَجَادَة سَجَاجِيد

152 لِيَوَان

153 نَاطِر القَلْعَة

ehuru, som största delen af barnen redan blifvit vaccinerade, jag derpå föga mera torde komma att förtjena. Jag underrättade dem dock att jag var ej sinnad stanna i dessa trakter; jag tänkte mig längre fram till Beduinerne österut, till Sherârât och 'Enezé så mycket mer som jag erfarit att vårbetet hos dem detta år varit särdeles rikt och jag bland desse äkte frikostige Araber kunde hoppas ett bättre emottagande och en större förtjenst. Härifrån afrådde mig dock alle med en mund och med än mera förfärande berättelser om desse beduiners roflystnad och ogudaktighet än de, hvilka mine lärde vänner i Cairo uppdukade; de voro ett vildt, mot hela verlden fiendtligt sinnadt, folk¹⁵⁴ som fruktade hvarken Gud eller människa och allraminst en främling hvilken utan skydd och ej mäktig deras språk som jag, vågade sig ibland dem. Då jag sedan lärdt mig känna dessa stammar sjelfve och deras vida ädlare character än de Egyptiske Beduinernes, har jag storligen förundrat mig huru till och med desse män i Annakhal, som dock sjelfve bo i midten af en öken och till en stor del antagit nomadernes seder, så skeft kunnat bedömma dem. Men äfven bland Beduinerne sjelfve i dessa trakter råda samma åsigter om deras stamförvandter i öster och hvarthelst jag kom till dem sjöngs mig alltid samma visa att jag på denna sida Sherâ bergen kunde färdas i alla riktningar med fullkomlig säkerhet, men på andra sidan dem hade/skulle jag få blott tjufvar¹⁵⁵ och röfvare¹⁵⁶ att göra med. Jag hade från början en annan öfvertygelse häruti än de som under fortsättningen af resan öfverhufvud allt mera stadgades; och om jag äfven understundom i visst hänseende o. på annat sätt än de måste dela deras åsigt om Arabiens Beduiner fann jag hos desse sednare alldrig den fadhet och långsinthet som mer eller mindre ligger i Fellahernes character. Till desse hörde ock ursprungligen hela garnisonen af An-nakhal, som en alles utgjordes [av] omkring tjugu män, af hvilke de fleste hade familj. En stor del af dem voro af Maghrabiskt ursprung från Norra Afrika, andre härstammade från Egyptiske

154 قوم قومان pl.

155 نطاف نطاطيف pl.

156 خباليص

Fellåher, som tjent i Muhammad 'Alys armé. De stå alle under en befälhafvare, som i fästen vid denna väg kallas uppsyningsman,¹⁵⁷ men i de vid den Syriska vägen behedras med namnet Emîr¹⁵⁸ hvars få afkomlingar numera hufvudsakligen bo i Damascus. De sednare väljas uteslutande från en gammal arabisk stam kallad *kusheir*¹⁵⁹ men i de förra är han vanligen en turk; ehuru den nuvarande befälhafvaren här, som var Maghraby gjorde ett undantag från regeln. Den dernäst förnämste person i ett sådant stationsfäste vid pilgrimsvägen är proviant mästaren,¹⁶⁰ som oftast är en Egyptier, emedan de såsom beslägtade med/deras stam fäder Kopterne, äro allmänt ansedde som de bäste räckne mästare bland de Islamitiska folken. De öfrige utgöra den egentliga garnisonen och kallas vanligen med det gemensama namnet militär eller soldat;¹⁶¹ men jag är osäker huru vida någon annan sorts rang äger rum mellan dem än den ålder i åren och tjensten i allmänhet ger. I de fästen jag besökt på den Egyptiska pilgrimsvägen är förvaltningen af dem och antalet af deras män öfverhufvud detsamma provianter med andra förnödenheter hämtas dem från Egypten genom öknen till 'Agrûd och An-Nakhal och öfver röda hafvet till de som ligga vid kusten; och den Egyptiska Pashans myndighet är i allmänhet på ett värdigt sätt representerad och till en del äfven erkänt af närmast kringboende Nomader, hvilka lefva i godt förstånd med fästets män och med dem underhålla fredliga relationer; åt de flesta af grannstammarnes chefer är i alla dessa fästen ett eller flera magazin upplåtne att begagnas såsom förvaringsrum för matförråd och andra förnödenheter, som de ej kunna släpa med sig då de om våren aflägsna sig längre ut i öknen för att söka det bästa bete åt sina hjordar; men i de på den Syriska vägen åtminstone i de flesta [är] Sultanens myndighet representerad af högst få personer, vanligen blott 5 eller sex, som dessutom icke förstå att umgås med nomaderne. De afstånga sig vanligen helt

157 ناظر

158 امير

159 قشير

160 استاد

161 عسكرى

och hållet från dem och lefva instängde i sina fästen hela året om och om de någonsång våga sig utom sina murar i närmaste ökentrakt för att samla bränsle eller några andra behof, händer det icke sällan att de blifva plundrade och misshandlade i åsynen af sina inom fästet quarblefne kamrater. Äfven ges det till o. med i sednaste tider flera exempel derpå att sådana fästen med öppet våld blifvit verkligen bestormade af beduiner eller med list intagne o. förstörde, deras män/besättning utdrifven eller dödad; något som mig vetterligen ej händt i något af de Egyptiska. Också synes meningen/afsigten med dem ej vara att representera Sultanens makt och myndighet öfver öknen och dess folk, hvilket i sjelfva verket alldrig blifvit hvarken utöfvadt å ena sidan eller erkänd å den andra; utan utgöra de fastmera endast förvaringshus och magasiner för den proviant; som den pilgrimerne åtföljande escort behöfver under vägen till Mekka. Det förnämsta och hufvudsakligaste ändamål, hvarföre de blifvit uppförda är dock uppenbarligen att skydda och försvara den källa eller brunn som hvart och ett af dem innesluter, för att (som utan ett sådant försvar efter Beduinernes godtycke och infall kunde göras obegagnelig för pilgrimskaravanerne) sålunda sätta pilgrimerne åtminstone hvad denna på en öken resa vigtigaste förnödenhet beträffar i oberoende af nyckfulla Beduiner. Muhammad 'Alys planer med dessa fästen tyckas ha sträckt sig längre; han synes genom dem ha velat befästa sitt öfverherrskep öfver Beduinerne och insatte derföre i dem en större och vid nomaderne och deras seder mera van besättning och lyckades så väl i sina planer att han år 1847 kunde företaga en census af alle Beduiner i trakterne af Röda Hafvets nordligare kuster, hvilke ehuru förvånade och knotande dock underkastade sig en sådan troligen alldrig förrut i öknen verkställd beräkning af dess folk. Hvad den egentliga afsigten med denna census var, är svårt att inse men bland de många gissningar de ondt anande Beduiner som då räknades, uppställde, synes mig den troligast att Egyptens Pascha önskade bland dem utskrifva soldater för att completera sin förfallna armé. Alla dessa fästen tjena till/utgöra lika många samlingsplatser för de kringboende

Nomaderne i flera afseenden och ehuru det gemenligen heter att de stå under vissa de närmaste stammars skydd, utöfva deras besättning ett vida större inflytande på dem tillbaka och min öfvertygelse är att man härifrån lättast kunde betvinga öknens frie folk. Hvar och en af deras män förser sig från närmaste stad med sådana varor, som mäst behöfvas i öknen och afyttra dem sedan till höga priser åt Nomaderne. Som desse sednare högst sällan äro försedde med reda penningar och derföre oftast äro nödgade taga sina behof på skuld och i byte mot egna producter är det till en stor del i dessa fästen de afsätta sina varor och förse sig med sina förnödenheter. Understundom händer det äfven att de hänskjuta enskilda sinsemellan uppstående tvister till fästets män att afgöra och vi skole framdeles få tillfälle ge några exempel derpå. Fästets uppsyningsman är det ock, som hufvudsakligen bestämmer de beduiner, som vid pilgrimskaravanerne eller vid andra tillfällen skola framföra forslor och den lega de derföre böra erhålla och som detta utgör en af de vigtigaste inkomstkällor för de på Egyptens gränсор nomadiserande stammar inses i hvilket stora beroende desse redan härigenom stå till dessa fästen. Också nu låg i An-nakhal en mindre karavan af Tejâhâ Beduiner i väntan på förtjenst af hufvudsakligen Europeiske Resande, som vid denna tid vanligen passera här förbi på deras turer från Egypten öfver Sinai till Syrien. Det är nämligen häröfver stråtvägen går för de stora hopar af Turister, som Europa i sednare år börjat sända äfven till dessa trakter af Orienten. Sedan de vanligen tillbragt höst och vinter-månaderna i Egypten och der under besökt de gamla monumenterna i öfra Nil dalen och Nubien afpassa de tiden för besöket på Sinai och för ökenresan så att de vid Påsktiden kunna inträffa i Jerusalem. Vägen från Sinai taga de väl hälst genom 'Arabá dalen upp till Hebron för att derunder få tillfälle besöka det beryktade Petra i Wâdî Musà, men som denna färd i anseende [till] deromkring boende stammars fiendtliga förhållanden till hvarandra, vanligen är underkastad många faror och svårigheter, föredra många/de fleste den numera fullkomligen säkra vägen öfver An-Nakhal till Ghazzé eller Hebron. Sinâ Beduiner forsla dem till 'Akabá i fall de taga den

förra vägen och till An Nakhal i det sednare fallet, och härifrån föras de af Tejâhâ vidare upp mot Syrien. Som Påsken nu snart instundade hade några Tejâhâ beduiner ankommit med omkring tio kameler till detta fäste och lågo här redan flere dagar för att afvänta turisternas ankomst, ehuru de ingalunda voro säkre huruvida sådana verkligen här skulle passera och än mindre kände tiden då de kunde inträffa. Genom den handel garnizonen i dessa fästen sålunda drifva med nomaderne, ha de fleste af dem kommit till en viss grad af välstånd. Det första en man här företager, så snart hans omständigheter medgifva, är att bygga sig ett eget litet hus utanför sjelfva fästet för att sålunda erhålla ett eget hem för sig och sin familj. Så ha troligen de små byar uppstått som omgifva de fleste af dessa stationsfästen vid pilgrimsvägarna. I An-nakhal hade dock hittills blott en ende man af garnizonen byggt sig ett hus utanför fästet vid foten af den höjd, på hvilken detsamma är beläget. Vid sitt hus hade han anlaggt en liten trädgård, som han omgärdat med stenar från öken och kâkben af kameler som stupat på vägen och i hvilken/den odlade han på vatten ledt från fästets brunn allehanda i Egypten vanliga grönsaker. Men denna anläggning var den enda, som ännu hade uppstått här. Då jag sedermera i slutet af året 1847 färdades här fram på en resa till Syrien, blef jag högst förvånad att se en liten by af omkring ett dussin lerhus hvart och ett med sin lilla trädgård hafva upp växt vid sidan af den första anläggningen och jag skulle ej för undra mig att, i fall ödet efter något decennium ännu förde mig hit, få se en palmlund pryda den absolut sterila öken, som nu på alla sidor omgaf det ödsliga fästet, och sålunda göra skäl för det namn, som troligen med anledning af fordomdags här odlade palmer, blifvit gifvet denna plats.

Bland de om nämnde Tejâhâ beduiner, som lågo här, befann sig en ung man, som till följe af sjuk fot sedan några dagar ej kunnat föra kamelerne ut på bete och då de nu fingo höra att en läkare ankommit, dröjde de ej att anlita mig om hjälp. Jag hade knappt hunnit intaga min plats på en soffa i portgången och der samla omkring mig mitt baggage, förr än jag af en af fästets män anmodades att infinna mig hos Sheikhen för den lilla beduin

karawan, som lägrade utanför porten. Han önskade rådfråga och söka bot hos mig som läkare. Som jag ej hade aning om att någon annan än Sheikhen sjelf behöfde min hjälp, fann jag mig stött af den i en halft befallande ton gifna kallelsen och lät mannen gifva honom det svar att beduin slyngeln ej hade längre väg till mig än jag till honom och att, som han behöfde mig och icke jag honom, jag tyckte det han sjelf kunde inställa sig hos mig. Detta svar hade god verkan och gaf mig en lära, som jag sedan alltid vid dylika och alla andra tillfällen fann förmån/lämpligast att följa, nämligen att för beduinens stolthet aldrig ge efter en hårsman af sin egen. Sheikhen inställde sig ock genast sjelf och bad mig med stor ödmjukhet följa sig ut till sin son, som för sin sjuka fot hade svårt att röra sig. Gossen led till följe af en vrickning af värk i fot leden; men dels för att slippa med minsta möjliga besvär dels emedan jag insåg att foten snart skulle helna af sig sjelf bredde jag blott en lapp med quicksilfver plåster på den smärtande leden; och ehuru jag var öfvertygad att detta föga kunde påskynda smärtans häfvande, hade jag nöjet några dagar härefter, då jag vistades bland beduinerne i Wādî Tih, erhålla underrättelsen det gossen blifvit fullkomligen frisk och att han derföre ansåg sig ha att tacka endast mitt plåster. I detta hänseende är det troligen ingenstädes så lönande att utöfva medicin som bland Araberne. Huru ringa än den hjälp må vara, läkaren ger sin patient, till räknas honom och hans medicin vanligen alltid tillfriskningen om den ock inträffar först långa tider efter behandlingen, och jag vet mig sjelf ofta fått äran af att genom en enkel koppning, ett oskyldigt ögonpulver eller ett på skämt gifvet aphrodisiacum ha återskänkt lame förmågan att gå och blinde att se och gjort barnlöse par till fäder för en rik afkomma. Kunde man tro alle de underbara kurer, som Araberne berätta, kringstrykande quacksalvare dageligen göra bland dem, skulle i sanning ännu i Orienten lika stora och lika talrika underverk utöfvas som i fordna sekler och miraclernes tid vore ännu ej ute. Men utom denna gärd af tacksamhet å folkets sida och dess tro på läkarens undergörande förmåga hvilken sannolikt hos dem verkar mer till patientens fördel än all medicin har han föga belöning för sin konst och sitt besvär.

Detta fick äfven jag nu i An-Nakhal, der jag egentligen först började min medicinska fuskar-carrière i fullt mått röna och jag erhöill den första aftonen här en bitter försmak af allt det utsägliga tråk som detta mitt föregifna kall sedan så ofta förorsakade mig under mina vidare resor bland Araberne. Det fanns ingen man ingen/eller quinna inom fästets murar som ej tyckte sig lida af någon verkelig eller inbillad krämpa; hvar och en måste söka råd och hjälp hos mig och under det dygn jag tillbragte här var jag oupphörligen omringad af folk, som öfverhopade mig med ofta högst löjliga beskrifningar om de mest olikartade sjukdomar och fordrade bot därför. Jag hade ännu ej lärt mig umgås med dem och var ännu för enfaldig läkare för att ej allvarligt lystna till mine patienters klagan af de krämpor de inbillade sig äga och att ej önska efter förmåga och samvetsgranhet hjälpa dem. Jag hade uppställt min lilla apothecar låda på en soffa i portgången och satt sjelf bakom den med den vigtigaste min en Aesculapii son kan antaga afhörande mine patienters klagan och utvägande åt dem med mina vigtstkålar den medicin jag ordinerade. Ehuru jag så mycket möjligt försökt ge den ett klumpsigt arabiskt utseende och i detta afseende öfverstrukit den med den Islamitiska lif färgen grönt och derpå låtit utmåla i hvita bokstäfver en af de som bot mot sjukdomar ur *Ḳur'ân*, vanligast reciterande verser af detta innehåll ”vi nedsände i *Ḳur'ân* bot och nåd åt de rättrogne”¹⁶² kunde de häpne Araberne icke skåda sig mätte på de under af flaskor och burkar lådan innehöll och icke nog förundra sig öfver den rikedom och grannlåt, hvarmed de tyckte den ordnad. I allmänhet är det den största svårighet för en som vill kläda ut sig till Arab och passera derfor att ge sin person och de saker han för med sig ett så slarfvigt oordentligt och smutsigt utseende att han deruti ej för mycket afsticker emot dem sjelfva och derigenom väcker deras misstanka. Beduinerne sjelfve äga nästan alldrig någon sorts af träd gjorda kistor eller lådor, än mindre föra de sådana med sig på resor. Utom det att de äro

فانزل [فانزل] من القرآن ما هو شفا ورحمة للمومنين [للمومنين] 162

fullkomligen olämpliga för deras nomad lif i tält äro de svåra att lasta på kamelen och såsom allt hårdt som ej böjer sig efter dess sidor högst obequäma för djuret att bära. Alla mindre saker och förnödenheter, som de ej kunna kasta lösa i sina packsäckar, såsom salt, kryddor, caffè och annat snurra de in i slarfvor af gamla kläder och skjortor och förvara dessa knyten antingen på sig sjelfve eller bland det öfriga baggaget och i dylika slarfvor var det de alltid af mig emottogo sin medicin. Var jag stundom nödgad preparera dem något i flytande form, hvilket jag dock just med afseende på den absoluta bristen på förvaringskärl så mycket möjligt undvek emottogo de sådan medicin i de små järnbläcks cylindrar eller rör leder, i hvilka de vanligen pläga förvara sitt krut. Ovane som öknens folk äro att se alle slags kistor tänka de sig under dem alltid något hemlighetsfullt och doldt och kalla dem äfven derföre ”trollerskor”,¹⁶³ emedan de under sitt lås för människors ögon liksom undantrolla och gömma de saker de innesluta. Egyptiske och Syriske köpmän och förnämligast Turkar i allmänhet pläga dock på sina pilgrimsfärder föra sådana med sig och placera då tvänne jämntvägande mot hvarandra på hvardera sidan af kamelen, hvilken under en sådan voluminös och vidt utstående last i synnerhet i blåsväder går en tung och vacklande gång och beduinen som går bredvid kan sällan undgå att med en suck uttrycka den tanke att det är blott ”det röda guldets” hvarmed kistan är fylld som tynger ned hans älskade djur. För sådan misstanka var också min apothecar låda alltid utsatt. Hvert helst jag kom samlade sig folket först omkring den, lyfte och vägde den från alla sidor och calculerade sinsemellan vigten och värdet af det guld de förmodade den innehålla och ehuru jag omslutit den med en vanlig packsäck för att undandraga de nyfikne beduinernes blickar dess trollglans kunde icke ens folk som mötte oss på vägarne någonsin underlåta att med händerna trefva omkring på de utstående kanterna eller att åtminstone med ett slag af kamel käppen i förbifarten försäkra sig om hvad den hörniga säcken

163 سخارة pl. سحاحير

innehöll. Den första anmärkning som folket i beduin lägren och byarne, dit ryktet om min ankomst oftast hann före mig sjelf, gjorde vid afpackningen af mitt baggage beträffade alltid denna låda och deras förundran uttrycktes vanligen i utropet: ”här är hans guldkista! kors hvad den är tung.” och så stor var deras fördom och så stark deras öfvertygelse det den innehölle rika skatter att ehuru jag flere gånger på deras önskan visade dem alla vinklar och vrår deri och lät dem sjelfva beröra och betrakta alla dess flaskor och burkar, jag dock ej lyckades att bringa dem från deras illusoriska tankar om dess innehåll. Väl var folket i An-Nakhal, af hvilke dock de fleste längre eller kortare tid lefvat i Cairo eller andre större städer, mindre förundrade öfver mitt portativa apothek än de egentlige Beduinerne; men då jag vid ett tillfälle här var nödgad framtaga ett chirurgiskt bestick, som jag förde med mig, kunde ej eller de tillbakahålla sin förvåning öfver de blanka stål instrumenterne; men deras förvåning uttryckte sig i den för mig ganska obehagliga frågan: ”hvad har du som är muslim att göra med frangiska instrument?” och redan började en och annan uttrycka tvifvels mål om min renlärighet. De sednare laddes jag alldeles ej höra, och behöfde i sjelfva verket ej ha något afseende derpå, ty de fleste närvarande togo mitt försvar och tillrättavisade de misstänksama; och den förra frågan besvarade jag dermed att som vår tids Araber lika litet ägde någon egen medicin, som de kunde förfärdiga instrument, som dugde till annat än häst och djur operationer, hade den Muslim, hvilken önskade förkofra sig i denna konst, intet annat råd än att så väl i det ena som andra afseendet vända sig till de irlärlige Frangerne. Jag fick ock snart tillfälle att visa företrädet af mina instrument framför deras. Befälhafvaren i fästet led af svår värk i en carierad tand, som han redan länge ämnat låta utrycka; men hade allt hittills af fruktan för den förfärliga operationen uppskjutit dermed. Denna för sig går nämligen här vanligen sålunda att patienten utsträcket på hela sin längd på marken och hålles orörlig i denna ställning af tvänne män, af hvilke den ene sitter gränslö öfver hans ben, den andre omfattar hans hufvud och armar. Operatörn ställer sig likaledes gränslö öfver

patienten och applicerar i denna ställning mot den carierade tanden sitt instrument, som består/utgör i en grof klumpsig järnklöf eller ock en simpel på ändan afplattad spik. Sedan han fixerat detta instrument på den äskade platsen, slår han på den andra ändan deraf, som han håller i sin hand ett dugtigt slag med en hammare och tanden antingen utstötes med sina rötter eller krossas och icke sällan följer en bit af käken med. Stundom nyttjas äfven en vanlig hoftång för operationen i synnerhet om det gäller en tand i fram munden. De förundrade sig således icke ringa då jag framtog min tandnyckel och med detta lilla instrument och under jämnförelsevis obetydlig smärta lofvade befria patienten från hans tand. De betraktade den/instrumentet dock först noga och ej utan misstänksamhet och i synnerhet fordrade patienten sjelf en noggran beskrifning på dess bruk och på hela tillgången vid operationen; jag måste ompassa nyckelen flere gånger om tanden, visa huru och åt hvilket håll utdragningen skulle ske och försäkra honom om lindrigheten af smärtan och hastigheten af operationen förr än han kunde besluta sig att sätta sig ned till dess utförande. Men lika stor var ock hans och de närvarandes förvåning då tanden för en enda svag knyck med nyckelen föll patienten i munden, som han sjelf sade, förr än han hunnit tänka på att det skulle göra ondt. Väl, sedan jag sålunda under ett dygn som jag vistades här, haft dussintals frågor att besvara och lika många råd i medicinsk väg att ge, sedan jag uttryckt ett halft dussin tänder och beredt vatten och pulver för sjuka ögon och på oupphörliga kallelser fått löpa in i de smutsiga och mörka kyffen der garnizonens hustrur och barn gömde sig undan de främmandes ögon för att åt dem skrifva talismaner mot ondt öga efter åtskilliga åderlåtningar och utdelning af mångahanda medicin, belopp sig förtjensten för allt mitt besvär och för det vida större tråk allt detta förorsakade till 10 Egypt. Piaster d.v.s. ungefär 70 kop. s. Hos Beduinerne var förtjensten om möjligt än mindre, men den lätthet hvarmed jag genom mitt föregifna läkare kall hade det i andra omständigheter för en främmande nästan omöjliga tillträdet till quinnorne, deras hemligheter och familjeförhållanden i allmänhet, den välvilja med

hvilken jag derigenom/med afseende härå var upptagen hos folket och den jämnförelsevis större lätthet jag derigenom beredde mig att färdas från stam till stam och att närmare och förtroeligare umgås med dem jemte flere andre förmåner, uppvägte i fullt mått det tråk jag deraf hade att utstå.

Den andra dagen af min vistelse i An-Nakhal, ankom hit österifrån en Kopt, som af Egyptiske Pâshân, i hvars tjenst han stod, varit ut skickad bland Beduinerne om kring Wâdî Tîh, i angelägenheter, hvarom han dock icke upplyste oss. Till hans ära och dagen till prydnad, som var en fredag, blef ett får slagadt i fästet till frukost och derefter en målskjutning anställd af garnizonen och de tillstädes varande Beduinerne. Målet uppställdes på ungefär 100 stegs afstånd och bestod i en mindre flat sten ställd på en annan till föga höjd öfver marken. Skyttarne lade sig alle ner utsträckte på magen i sanden och stödde sina bössor mot en sten. De jämnkade och syftade länge och noggrant förr än de afbrände skotten; men det oaktadt träffade få af dem det ingalunda obetydliga målet. Jag har ofta sett dylika målskjutningar i öknen som alle ha på samma sätt blifvit anställde och alle med lika liten framgång. Jag kan knappt påminna mig ha sett en Arab skjuta på fri hand utan stöd för sitt gevär och jämnförde med våre skyttar har jag i allmänhet funnit dem vida underlägsne i säkerhet.¹⁶⁴ Också äro deras bössor¹⁶⁵ ej af den bästa kvalitet, ehuru de förekomma mycket allmänt och i stor mängd hos dem och af många slag. Det mest eftersökta och berömda slag äro de, som Araberne i Norra Afrika begagna och som efter dem äfven kallas Maghrabiyé.¹⁶⁶ De äro försedda med ovanligt om ej oformligt lång pipa och anses gå längre och säkrare än andre. Det dernäst mest berömda slag af bössor i öknen äro de Persiska¹⁶⁷ och Indiska,¹⁶⁸ hvilka dock sällan förekomma i andra än

164 De utländska benämningarna af بُنْدُوبِيَّةٌ och نَفْكَ eller som det stundom uttalas نَفْكَ hvilka begagnas hos andre Araber känner Beduinerne föga eller alldeles ej. Häråf kallas ock en man som är beväpnad med bössa باواردى pl. باوردية.

165 باروده pl. بوارید

166 مغربية pl. مغربيات

167 عجمية

168 هندية

de östligare delarne af landet. I de vestra äro de Grekiska¹⁶⁹ Turkiska¹⁷⁰ och Egyptiska¹⁷¹ vanligare af hvilka de först nämnda, som i allmänhet ha stor likhet med de Vest Afrikanska, hållas för de bästa. Tvänne andra slag benämnde Syriska¹⁷² och Frangiska¹⁷³ förekomma likaledes mycket allmänt här, ehuru de sednare, till hvilka jag dock förmodar äfven de fleste öfriga slag såsom egentligen varande af Europeisk tillverkning böra räknas, nästan öfver allt hos Beduinerne anses som de sämsta. Smederne i öknen förfärdiga sjelfve, så vidt jag vet, aldrig några skjutgevär, och stort torde ej eller antalet af dem vara, som göras i kringliggande Muhammadanska länder, ehuru de i öknen begagnade efter dem benämnas. De flesta förmodar jag förfärdigas i Europa, hvars industriösa folk häri, som i allt annat, säkert bequämat sig till att göra varan efter afnämarens smak och lust att betala. Det, hvori de dock hittills ännu aldrig kunnat tillfredsställa beduinernes fordringar är formen på kolfven/stocken och låset hvilka de sjelfve vanligen alltid förändra efter egen smak. Den förra som gemenligen blott till hälften betäcker pipan göra de öfverhufvud lättare och ge den/kolfven deraf en skarpare triangulär form än hos oss samt inlägga den med en stor mängd koppar eller messings naglar och allehanda andra bitar och skifvor af samma metaller hvilket ger den ett i deras tycke grannt och vackert utseende. Det Europeiska bösslåset förkasta de deremot alltid och utbyta flintan oföränderligen mot luntan, för att förekomma möjligheten af klickning. Hanen är för sådant ändamål klufven i den öfra ändan och krökt i en svag bugt så att den mellan dess tvänne tänder insätte den tända ändan/spetsen af luntan då hanen nedtryckes faller lodrätt öfver fångpannan. Luntan förfärdigas helst af ett bast artigt busk träd kalladt Athnân¹⁷⁴ som vanligen växer på sumpigare trakter och i synnerhet förekommer i stor ymnighet omkring

169 رومية

170 تركية

171 مصرية

172 شامية

173 افرائجية

174 مثنان ثنان eller اثنان

pilgrimsstationen Al-'Aḳabá på stranden af den vik, som der skjuter upp ur Röda Hafvet. Stammen af busken dränkes i vatten och stötes till dess den delar sig i långa trådar, som sedan sammanflätas till ett ungefär lillfingers tjockt snöre af den längd att det lindas flera hvarf omkring halsen af bösstocken. Vid tillfällen då man tror sig behöfva skjutgeväret t.ex. då man framgår en farlig väg på hvilken man väntar att möta fiender och röfvare eller på jagt då man kommit villebrådet nära itändes den mellan hantändren instoppade ändan af luntan och tillåtes brinna så länge behovet fordrar och i nattens mörker, hvarunder man vanligen tillryggalägger sådana vägar, sprider elden deraf ett sken och en rök, af hvilken man alltid måste frukta att blifva upptäckt och förrädd för den man önskar smyga sig undan. Vid andra tillfällen är luntan släckt och för hvarje tillfälligt behof som yppar sig till aflossande af ett skott måste stålet flintan och fnösket, hvilka äro de enda i öknen brukliga elddon, framtagas för att få eld till antändande af luntan. Oaktadt alla de olägenheter hvar och en lätt kan inse sådana lås måste förorsaka, föredra dem dock beduinerne framför vanliga flintlås och sky sällan svårigheten och kostnaden af att låta förändra det sednare till det förra. Jag säger svårighet och kostnad, emedan bland nomaderne sjelfve ingenstädes finnas smeder att tillgå, som skulle kunna utföra ett sådant arbete. För sådana och andra betydliga reparationer på sina vapen måste de bege sig ofta lång väg till någon by, der man dock vanligen kan vara säker att träffa för sådant arbete nog skicklige handverkare: obetydligare reparationer öfver lämnas åt Şulabâ och Ghagar tvänne usle och föraktade beduinstammar troligen ej af Arab. ursprung, som i likhet med Zigenarne hos oss, vårtiden stryka omkring i öknen för att med allehanda små och lägre arbeten förtjena sitt lifsuppehälle. Dubbelbössor och percussions lås äro ännu nästan fullkomligen okända i öknen och man berättade mig i Shammar bergen såsom ett under att Feişal, Stor Sheikhen öfver hela Negd, ägde en sådan, som han under sin fångenskap i Cairo erhållit af en Europé och medtagit till sitt hem då han genom flykten undkommit ur det fängelse, hvori Muhammad 'Aly hållit honom. På en sednare resa,

som jag gjorde i öknen, hade jag medtagit ett par små dubbelpistoler, som jag köpt i Cairo för ungefär 8 Rb. S. De beundrades storligen af beduinerne och man fann i allmänhet deras percussions lås ganska ändamålsenliga men hade blott det emot dem, att knallhattar icke funnos att tillgå hos dem, då det förråd hvarmed man försett sig, gått till ända. Engelsmännen i Baghdåd vet jag stundom pläga utdela bland Sheikherne för de kring Euphrat och Tigris nomadiserande Araberne dubbel bössor såsom skänker och jag tviflar ej att inom några decennier, då de blifvit bekanta längre inåt öknen och erkända till sitt värde en ej obetydlig handel derpå skall kunna drifvas. Ty nästan det enda en Beduin sätter värde på näst sin Camel och sin häst, äro hans vapen för hvilka han skyr ingen utgift, som är honom möjlig och ehuru dåliga de dubbelpistoler voro som jag förde med mig, erbjöds mig af flere det dubbla och trefaldiga priset af hvad de kostat mig. Vidare tror jag mig böra anmärka att Beduinerne alldrig skjuta med hagel utan uteslutande begagna kula. Denna smälta de sjelfve; men som blyet är ganska dyrt och svårt att erhålla hos dem bespara de metallen sålunda, att de stöpa den om kring en liten sten. Den minsta kula, de begagna väger två drachmer och den största sex och allt efter kulans vikt benämnes bössan två-, tre- etc. drachmisk.¹⁷⁵ På många ställen förfärdiga de äfven sitt krut sjelfve på salpeter, som här och der och i synnerhet i Shammar bergen finnes i öfverflöd och af god kvalitet och ehuru krutet ej är så fin kornigt som det Europeiska ger det föga efter i godhet. Med salpeters namn, som på Arabiska är bårûd, benämnes äfven icke allenast det beredda krutet utan äfven sjelfva geväret som Beduinerne allmänt kalla bårûdá och deraf ha de vidare bildat namnet bawardy för en med bössa beväpnad man. För öfrigt är geväret, på hvilket de dock mig vetterligen alldrig bära bajonett, ansett äfven i öknen som det bästa och tillförlitligaste vapen och nästan hvar man äger ett sådant men begagnar det i utbrott af det häftiga lynne, som utmärker öknens söner ofta allt för fritt och

سداسى خماسى رباعى ثلاثى ثنائى 175

obetänksamt. Också träffar man bland äldre män af Nomaderne sällan någon, som ej bure åtminstone någon blessure efter kula, men ofta ser man dem, som nästan på hvarje kroppsdel hafva ärr deraf och, om man får sätta tro till deras egna ord, i åratal gått med kulor gömda i sin kropp utan att kunna hoppas någonsin få dem uttagna.

Emellertid hade större delen af dagen förgått utan att Muṭeir den andre af våra tvänne beduiner, som i går lämnat oss i Ḥashm al-Farwá, infann sig här såsom han lofvat till fortsättande af resan. Detta försakade någon oreda i thy att Kurden, som af fästets män fått den underrättelsen att hans hustru för någon dag sedan med en följeslagare färdats här förbi på återresa till Cairo, nu ej vidare hade någon anledning att fortsätta sin färd till al-'Akabá utan beslöt att återvända hem. Han ville taga vår beduin med sig jemte ett af våra ök och jag skulle dröja öfver i Al-Nakhal till dess Muṭeir infunne sig med det andra. Som jag naturligtvis icke kunde samtycka härtill uppstod åter samma scen af demonstrationer och gräl såsom vi haft om dagen utanför Cairo och då jag på intet villkor gaf efter för motparten, som utgjordes af alle närvarande, arrangerades saken slutligen så att Husein skulle återvända med Kurden och de tvänne Beduiner, som i dag hämtat den Egyptiske Pashans tjänsteman till fästet utan något tillägg af mig på den redan erlaggda legan, taga mig med sig tillbaka till deras hem i dalen Tih och derifrån vidare föra mig till al-'Akabá, som var beläget blott på halfannan dags afstånd derifrån. Ehuru jag i grunden var ganska nöjd med detta arrangement, emedan det naturligtvis måste ligga i mitt intresse att komma i beröring med så många och så olika personer och stammar som möjligt, brummade jag dock häremot och utöste mot min beduin så många förvitelser öfver brutet löfte och arabisk trolöshet, som min ännu tämmeligen öfvade arabiska tunga var mäktig af; ty jag hade i Egypten gjort den erfarenhet en främmande alldrig bör visa sig nöjd eller uttala sitt välbehag öfver hvad en Arab gjort, som på något sätt står i beroende af honom. En infödd Egyptier lefver i allmänhet i ett högst förtroligt förhållande med sine tjenare/underhafvande och

behandlar dem mera som vänner och medlemmar af sin familj än som betalade arbetare utan att derföre de sednare å sin sida öfvertråda gränssörne af den aktning de äro skyldige sina herrar. På samma sätt lefver han med det egentliga folket och man ser ofta den förnämaste och mest bildade Arab behandla den gemenaste man och trasigaste tiggare såsom sin vän och sin jämnlike och underhålla sig med honom i långa och förtroliga samtal. Men en främmande, till och med de här bosatte Turkar, ehuru äfven de äro Muhammadaner, kunna/lyckas sällan om någonsin att vinna den förtrolighet med folkets lynne och den egna takt, som fordras för att ställa sig på en sådan fot med dem, utan att derigenom nedsänka sig för mycket, och förlora aktning. Antingen begagnar han i sitt umgänge med folket i allmänhet en alltför stor förtrolighet och mildhet och inger den Arabiske stadsbon derigenom ett öfvermod, som gör honom odrägligt näsvis och nedsätter sig sjelf i hans ögon [till en] i landets seder okunnig man¹⁷⁶ och en sådan föraktar alltid Araben mest eller behandlar han dem, såsom fallet är med de fleste Turkar, med öfverdrifven stolthet och stränghet och afskär sig sålunda all möjlighet till det högst intressanta lif, umgänget med det arabiska folket erbjuder, hvilket öfverhufvud är vida mer humant sinnadt och jämnförelsevis mera bildadt än vårt. Bland de välmenta råd, som i Orienten bosatte eller längre tid där vistande Europeer så gärna slöse på sine landsmän vid deras ankomst dit, äro derföre de bland de första, som ges, att alldrig nedlåta sig till folket, att alldrig visa sig belåten med hvad ens arabiska omgifning gör, att bemöta den med vresighet och vid tillfälle äfven ej spara hugg och slag, försäkrande att detta är det bästa sätt att komma tillrätta med dem, och jag måste tillstå icke allenast att de fleste af mine verldsdelsmän, till deras egen vanära, icke dra i betänkande att följa dessa råd, utan äfven att infödingarne sjelfve om ock under begabberi och hat mot sine förtryckare underkasta sig denna behandling. Denna läghet och förödmjukhet i characteren har folket i de Arabiskt turkiske provinserne gemensam med de fleste nationer, som lefvat under längre förtryck af despoter

176 عشم

och i Persien och andra östra länder finner man än talrikare och för menskligheten än mer förnedrande exempel på ett sådant förhållande mellan herre och tjenare, och de så kallade förnäme och folket; men deras stamförvandter i öknen låta sig ej under några förhållanden ett sådant uppförande behaga och i synnerhet må en främling taga sig till vara att bland de äkte beduinerne vilja uppträda med någon sorts öfverlägsenhet eller högmod. Den ursprunglige Araben kan hvarken befalla eller befallas; han föraktar lika mycket den som vill spela herre med honom som den hvilken af honom låter sig förödmjukas och jag kan ej annat än finna häri en hufvudsaklig grund hvarföre i hans land alldrig något egentligt rike uppstod hvarföre Khalifernes stolta välde så lätt föll för de första stötar af främmande inkräktare och hvarföre han alldrig för längre tid kunde kufvas af mäktige grannfurstar. Förvitelser och smedelser, som stadsbon och fellåhen med tålighet eller tyst sarkastiskt småleende håller till godo med bringar genast beduinens blod i gäsning och hans hand på dolkfästet och äfven bland de till en stor del dock redan vanslägtade Sînâ nomaderne är uttrycket: du skälm, du nedrige¹⁷⁷ yttradt såsom smädelse af en beduin mot en annan en skymf som ej kan aftvås med mindre än blod. Helt andra kraftord hade jag lärt mig i Cairo och jag sparade dem ej då min beduin nu kom för att taga afsked. Men vare sig derföre att de ej voro i enlighet med den i öknen gällande skymfords canon, eller att beduinen i den ställning hvori han befann sig här med stadsboer ej vågade göra nomad etikettens lagar gällande mot mig, vare sig kanske helt enkelt derföre att han ej förstod min bråkade dialect, han var klok nog att ej bemöta mina ord med annat än godmodiga blickar och vi skiljdes, sedan han dock ej kunnat underlåta att tigga sig till en liten drickspenning, såsom de bästa vänner. Äfven Kurden bjöd mig ett vänligt farväl som jag besvarade med samma känslor; ty vi hade under resan trifvits väl tillsammans; ehuru jag alldrig fullkomligen ej kunnat undertrycka den tanke som då och då dykat upp i mitt sinne att han möjligen följde mig som en spion för att utforska

177 يا فلاقي يا رخيص

ändamålen och syftet med min resa. Jag visste nämligen att min afsigt att bege mig till öknen ej var obekant för Muhammad 'Aly; ty vår General Consul H. v. Fock hade med all den välvilja och artighet som i allmänhet utmärker Rysslands tjänstemän utomlands erbjudit att hos Vice Konungen för mig söka utverka någon recommendation till de förnämste Sheikher i Negd, men erhållit det svar att Densamme numera ej ägde/stod i någon relation med den inre öknen och ej mer utöfvade något inflytande der samt och att Han ej derföre kunde genom att recommendera mig der utsätta sig för möjligheten att se Sin recommendation obeaktad. Detta sammantaget med Kurdens mysteriösa och plötsligt beslutna resa; den underliga pretext för hvilken han föregaf sig hafva anträdt densamma och den misstänksama underrättelsen han erhöll i an-Nakhal att hans hustru ensam begifvit sig på återfärd till Cairo utan att vi dock mött henne på vägen stärkte allt den afvoghet och de misstankar, från första början påträngt sig mig emot den för öfrigt fryntlige och godmodige soldaten. Men jag vill dock hållre tro att jag gör min hederlige reskamrat orätt och söka grunden för mina misstankar mot honom fastmer i den egna spökrädsla för spioneri, som de fleste Europeer taga med sig från sitt hemland på sina resor i främmande riken. Huru helst härmed må förhålla sig, det tyckte jag mig med säkerhet finna att hvarken han i något afseende ansåg mig för en farlig person eller att hans resesällskap hit hade någon menlig inverkan på mina vidare färder. Med fästets män var afskedet hjertligare och mindre ceremoniöst än helsningen varit. Jag hade under min korta vistelse här vunnit deras välbehag och vänskap, som väl nu uttryckte sig blott i välmenta råd och förmaningar att ej bege mig för långt in bland de vilde beduinerne utan hålla mig längs den Egyptiska pilgrimsvägen ända fram till al-Medîna; men då jag år 1847 åter passerade härigenom hade jag att erfara deras välvilja i oupphörliga frukostar middagar och caffedrickningar hvartill de hvar och en i sin tur inviterade mig. Detta är ett charactersdrag, som beduinen mer än någon annan har gemensam med Engelsmannen, att alldrig glömma en vän som han en gång lärt sig känna som en gentleman, och jag måste tillstå

DENNA KARTA ÖVER SINAIHALVÖN FINNS I WALLINS ARKIV.
 KARTAN ÄR DOCK TROLIGEN INTE RITAD AV HONOM.

att jag ingenstädes blifvit välkomnad med så vänliga och fryntliga blickar, som i ett öken tält, der jag efter en längre eller kortare skiljsmässa åter inträdt.

Emellertid hade det lidit långt på eftermiddagen och mine nye reskamrater påskyndade vår afresa med all den otålighet, som utmärker beduinen då han skall eller redan kommit ut på väg. Lämmande den Egyptiska pilgrimsvägen åt vänster togo vi vår kurs härifrån ungefär i S.S.O. öfver slätten Wādî-l-Burûk. Vi hade tvänne ök, af hvilka utom min packning som var jämnt delad på dem båda, det ena bar mig och det andra den äldre af mine bägge följeslagare, som var Sheikh för Heiwy stammen och hette Sâlim al-Ṛureiḳan.¹⁷⁸ Den tredje af vårt lilla sällskap, som hette Aḥmad och var nära befryndad med Sheikhen, gick mest efter min kamel och dref på den till jämn gång med den andra för att sålunda kunna underhålla samtalet, som nästan uteslutande fördes mellan dem båda och under hela vägen sällan afbröts vidare än under natten. Jag kunde föga, eller fast mera, alldeles ej deltaga deri, dels emedan det hufvudsakligen rörde sig endast om kring deras närmaste släkt och stam angelägenheter, dels emedan jag förstod deras dialect och deras organ ännu mindre än mine förre följeslagares. Det oakadt var i synnerhet Sâlim outröttlig att göra mig frågor beträffande mine familjeförhållanden och det ej så mycket i afsigt att utforska syftemålen med min resa, så som man kunde ha anledning att tycka, utan fastmera af det egna intresse ökneboen, såsom andre naturbarn fäster vid dessa förhållanden i allmänhet, antingen de röra honom sjelf eller andre, och som hans frågor derom sedan upprepades af hvarje ny följeslagare, jag erhöll, och blefvo ett stående samtalsämne som den första dagen af hvarje ny färd discuterades emellan oss med största grundlighet och intresse, tar jag mig friheten, här en gång för alla anföra hela conversationen i den form i hvilken den vanligen fördes. Men som Beduinen alldrig kan underhålla ett samtal med någon hvars namn han ej känner ehuru ej af samma orsak, som i så hög grad försvårar Svenskens sociala lif, hvilken ej äger något allmänt antag.

178 سالم بن عُرَيْقَان

ord hvarmed han kunde adressera sig till hvar och en person; ty Araben tilltalar utan undantag sin nästa med Du; utan emedan characteren af hans språk fordrar att oupphörligen upprepa den tilltalades namn, måste jag förut korteligen underrätta läsaren om den förändring mitt hade undergått i Östern. Det är allmänt bekant huru främmande Nationer i allmänhet ta sig rättigheten att stympa och förändra utländska namn för att göra dem uttalbara och bequäma för sina egna organ och Europas bildade Nationer, sjelfve Engelsmännen och Fransoserne, som alldrig tröttne att utropa sig sjelfve som culturens coryphee, långt ifrån att göra ett undantag härifrån utmärka sig framför andra i denna konst. Så kunde jag oakadt alla mina bemödanden alldrig få ett franskt öra att höra sista bokstafven i mitt namn utan det paraderade öfver allt på diligence- och järnvägs- och ångbåts biljetter under den stympade formen Valy. Arabens organ utmärker sig genom en djuptonighet och fyllighet, som i det den skarpt afsticker mot spinkigheten i de Europeiska språken, gör det oförmöget att uttala de sednares tunna och förfinade ljud och ger hans pronounciation af ett främmande tungomål i allmänhet en viss klumpsighet och tunghet. Oakadt genom ljudrikedomen af sitt eget språk hans särdeles skarpa och öfvade öra, begagnar han sällan sig dock af samma frihet som Europas folk att lämpa främmande namn efter sin tunga i synnerhet om, såsom fallet är med mitt, de genom en ringa förändring låta hänföra sig till något i hans eget språk vanligt stamord. Nu är ordet Valy, mot hvilket Fransoserne behagade ut byta mitt namn icke allenast ett i arabiskan mycket allmänt och under många olika betydelse förekommande ord, utan äfven ett i synnerhet hos Turkar o. andra Muhammadanska folkslag ofta begagnadt mans namn, ehuru de sednare förspinkiga det klangfullare arabiska uttalet deraf såsom Uali (Waly med Eng. w) till Veli. Då det nu är ett allmänt bruk och nästan en nödvändig[h]et för alla icke allenast Europeer utan äfven Asiater och andre barbarer som äro bosatte eller längre tid resa bland Muhammadaner vara känd under ett för deras tunga lämpligt namn tvekade icke eller jag att vid min ankomst till Egypten allt

bibehålla det namn, hvilket Fransmänen gifvit mig och gjorde mig bland den falske Prophetens anhängare intet samvete af att frikalla/minska mig från de bemödanden jag för mine Christelige medbröder i det då ännu loyala Konungariket i Europa underkastat mig, att nämligen rätt tydligt söka uttala sista bokstafven af mitt namn och jag var dessutom säker på att jag häruti ännu mindre kunde lyckas bland Araberne, hvilka, märkvärdigt nog, i sitt språk äga intet af de tre consonanterne w, l, n sammansatt ord. Det namn, hvarmed det ingenjösa franska folket christnat mig, blef således oåterkalleligen det, hvarunder jag äfven i Orienten måste passera. Men de bosatte Araberne hafva af sine finare bildade grannar, Turkar och Perser, lärt sig artigheten att hvarken tala till eller om någon utan att till hans egentliga namn vidfoga ännu något epithet, som väljes olika allt efter det stånd och den nation, till hvilken personen hör. Dock må vi ingalunda härunder tänka oss det utbildade rangsystem, som äger rum i våra Europeiska stater, ehuru i sednare tider i synnerhet i turkiet ett sådant småningom börjar uppstå. De Arabiske stadsboernes Calender känner i allmänhet blott följande titlar: Seyid, Sheikh, Håggi, Effendi och Khawâgé, af hvilka araben med den egna physiognomiska skarpsynthet, som utmärker honom och i allmänhet alla Orientaler, sällan felar att blott efter utseendet och vid första anblicken af en person ge honom det rätta. Med epithetet Seyid hedras i allmänhet blott de, som leda sina anor från Prophetens slägt och som endast desse ha rättigheten att bära grön turban och de äfven sällan försumma att anlägga detta utmärkelsetecken på deras höga börd äro de på detta sätt lätt igenkände och den armaste så väl som den rikaste kalla och omtalas företrädes vis med detta namn om han vare sig genom Sin far eller sin mor, härstammar från sin trosläras stiftare. Äfven åtnjuta de i staten vissa prærogativer och kunna på visst sätt häri så väl som i den misskredit och det sjunkna anseende, hvari de småningom börja falla hos folket jämnföras med vår adel. I denna betydelse begagnas detta ord dock blott såsom ett speciellt språkbruk i stället för det nästan vanligare ehuru alldrig i tilltal brukade Sherîf; dess egentliga bemärkelse är Herre och nyttjas i

synnerhet af Cairo boerne ehuru oftast med uttalet Sîdî d.v.[s.] min herre lika ofta och vid alla lika olika tillfällen som Monsieur af Fransoserne. Såsom ett sådant artighets uttryck begagnas det likaledes i städerne af hög och låg i tilltal så till Dervischen som Pâshân utan afseende på hans anor och i synnerhet hör man det i quinnornas mund nästan efter hvartannat ord då de tala med det andra könet. Häremot svarar bruket af femininum af samma ord i dess tvänne betydelser. Seyida kallas en quinna om hon leder sin börd från Propheten och med Sittî tilltalas i allmänhet varje ärbar hustru; ogifta quinnor, som öfverhufvud kallas bint, d.v.s. dotter eller flicka, har en främmande sällan eller aldrig tillfälle att tala med; ty till dess hon blir gift, hvilket inträffar nästan utan undantag med hvar och en och vanligen redan mellan hennes 8:de och 12:te år, ser henne sällan någon annan än hennes närmaste släkt.

Sheikh, som egentligen betyder gammal, har troligen i sitt ursprung nyttjats för att beteckna den äldste i familjen, sjelfve fadren och chefen för en nomad stam och begagnas äfven ännu af beduinerne i denna betydelse ehuru utan afseende på personens ålder. På samma sätt beteckna stadsboerne dermed föreståndaren för ett skrå och hvarje annan corporation t.ex. Garfvarnes Sheikh, Stadsquarterets Sheikh, Moskéens Sheikh Åsnedrifvarnes Sheikh etc. och sådane personer tilltalas då äfven med detta namn. Sin ursprungliga betydelse af gubbe har ordet äfven i vissa fall bibehållit i språket, så att en mycket gammal man, utan afseende på hans stånd eller vilkor, ganska ofta betecknas dermed då deremot det turkiska ikhtiiar hos de fleste araber, t.o.m. hos flere beduinstammar i Negd börjar bli allmänt för att beteckna en mogen man som man för hans moraliska character är skyldig aktning och vördnad. Såsom vårt gubbe nyttjas det/ordet Sheikh sedan mera på skämt eller i vredesmod som tilltal till nästan hvarje man äfven den minsta gosse. Men oftast och vanligast begagnas det dock genom ett speciellt språkbruk såsom namn och tilltal till en lärd man, ehuru den grad af lärdom, som erfordras för att anses värdig denna titel, ingalunda är högt anslagen. I Egypten och andra turkiskt arabiska länder bära förnämligast

Kur'ân Läsarne detta namn d.v.s. de som känna hela den heliga boken utantills och på det Muhammadanerne egna recitations sätt kunna/mässande föredraga densamma. Desse utgöra i synnerhet i Cairo ett ganska talrikt skrå som inom sitt sköte räknar många unge män af ej mer än 16 års ålder och lytte af alle slag men framför allt en otalig mängd af blinde, och ehuru deras lärdom består i föga annat än en från barndomen handtverksmässigt inpräglad och sedan nästan lika handtverksmässigt fram mässad utan lexa utan någon sorts critisk kännedom om innehållet, tillägges dem allmänt äretiteln Sheikh. De ha vanligen en egen min och en egen hållning, och vagga hufvudet vid recitationen af Kur'ân alltid, men ofta äfven vid andra tillfällen, i en egen rullande rörelse som gör dem lätt igenkännelige och, ehuru de, för att så säga, äro deras religions lärare och på sätt och vis kunne jämnföras med våre Prester tar sig det humoristiske Egyptiska folket af deras många egenheter anledning att på mångahanda sätt bedrifva skämt och gäck med dem.¹⁷⁹ Som Kur'ân är den hufvudsakliga grunden för all Islamitisk bildning och såsom vår Cateches eller bibel, den första bok, som sättes det uppväxande släktet i händern, är ungdomens första uppfostran vanligen alltid anförtrödd åt dessa Sheikher, af hvilke flere anlägga egna skolor, i hvilka det fattigare folket för en högst ringa afgift af några kopek i veckan sända sina barn, andre af de rikare engageras att i deras hus dageligen lära barnen uppskrifva och läsa utantills några rader ur denna bok. De som dock förnämligast betecknas med namnet Sheikh bland de bosatte Araberne och af alle äro de mest värdige att bära denna titel äro de egentlige skriftlärde, hvilke icke allenast känne Kur'ân utantills utan äfven tolkningen af densamma jemte traditionerne af deras Prophet och den hufvudsakligen på dessa tvänne grunder byggda Muhammadanska jurisprudencen. Det är till dem folket vädjar vid sinsemellan uppkomna tvister, vid arfskiften, vid äktenskaps

179 مسك الكتاب وهز راسه // وحرك شفتيه وقال هاها
 فاوهم انه يدري علوما // وحقق لم يدري ما طحاها

han håller boken och runkar hufvu't och mumlar mellan läpparne, att låta folket tro han är en lärd, och knappt sitt fader vår han kan framtåta.

ingående och upplösning och alla andra så religiösa som juridiska frågor. Desse äro de egentlige lärde, 'âlim pl. 'ulemâ, bland hvilke regenterne välja Muftî och Kâdi för de 4 orthodoxa secterne i Islâm och utse den conseil, som de ofta, ehuru godtyckligt, rådföra i folkets angelägenheter. Utom jurisprudencen, som i alla afseenden numera åtminstone är den viktigaste och derjemte den enda indrägtiga lärdomsgrän i de Muhammadanske länderne, bedrifvas grammatikaliska studier af det gamla språket och, ehuru i ganska ringa grad så kallade humanistiska vetenskaper, hvilka sednare dock bestå i föga annat än en högst ytlig kännedom af några få af den äldre litteraturens skalder och vitterhets alster. Men med undantag af de nu nämnda eller dermed nära sammanhängande jemte några få andre dock mera imaginära vetenskaper såsom Alchymie, drömydning, Necromancy etc., hvilka ännu stå i stort anseende hos Muhammadanerne, råder hos dem en stor okunnighet och liknöjdhet för all annan kunskap, o. alla philosoph. historiska, Naturhistoriska, o. Matematiska studier hvarken aktas eller idkas af dem[.] Äfven behedras blott de som bedrifva sådane hos dem gällande kunskapsgränar med titeln Sheikh, men, så vidt jag vet, alldrig sådane, som enligt det nya af Muhammad 'Aly i Egypten införda uppfostringssätt i hans till en del ännu bestående skol inrättningar invigas i Europeiska språk och vetenskaper. Dessa så väl som alle andre slag af Sheikher bära nästan uteslutande turban och åtskilja äfven vanligen de olika graderna af sitt Sheikhskap genom vidlyftigheten och formen af denna hufvud bonad. Gärna ger man ej eller någon annan än en infödd Arab titeln af Sheikh och vill man tillägga den vidare någon grad af aktning eller förtrolighet, vidfogar man dertill min herre, min farbror så att det vanliga tilltalet till sådane lärde Sheikher hos de Arabiske stadsboerne är: min farbror, herr Sheikh.¹⁸⁰ Turkar och Perser, om de ock höra till de Lärdes stånd och bära turban, betecknas högst sällan af Araber med namnet Sheikh, men väl har jag hört från aflägsnare Muhammadanske länder komne främlingar, såsom Chinesare, Bukharer Indianer och andre af dem behedras dermed.

يا عمى سيدى (سى) شيخ 180

De förre, i synnerhet Turkarne, tituleras vanligen utan afseende på det stånd, hvar till de höra af Arab., med Efendi, ett ursprungligen Grekiskt ord (αὐθεντίας) som Turkarne upptagit i sitt språk för att dermed i allmänhet beteckna vårt Herre och sedan speciellt nyttja såsom en titel på Lärde, Lagfarne, och Kyrkans och Statens tjänstemän. Dessa bära ock vanligen den turkiska drägten af kort jacka eller surtout med stånd krage oformligt vida böxor med om benen tätt åtsittande gamascher, och, såsom det mest utmärkande i deras klädsel, den röda turkiska mössan utan någon turban lindad derom. Som Turkarne äro de talrikaste främmande i Egypten och andra under Sultanen lydande arabiska länder, hafva infödingarne så vänt sig vid denna titel att de framför alla andra begagna den icke allenast för alla Muhammadanske utländningar utan äfven för de Araber, som anlaggt den turkiska drägten, och som det på sätt och vis blifvit en äretitel som de underkufvade ge sine besegrare och till och med begagna om och inför de styrande Pashaerne plägar man stundom, ehuru på det hela dock mera sällan för att uttrycka en högre grad af aktning, tilldela äfven inhemske turban klädde Sheikher denna titel, i synnerhet om de öfva någon konst, som ursprungligen ej är Arabisk t.ex. Caligraphie eller stå i närmare och förtroligare umgänge med Turkar. Detta var ock nu den titel som oakadt den inhemska Sheikh costumen jag från början anlagt vid min första ankomst till Egypten allmänligen af det Arabiska folket hängdes efter mitt namn; ty min Europeiska ansigtsfärg och hela hållning voro då ännu för mycket afstickande för att göra ett misstag i afseende på min person möjligt; men sedan jag från min första resa i öknen återkommit till Cairo och under de två år jag då vistats bland Araber, hunnit mera tillägna mig deras utseende och seder, blef den förnämre turkiska titeln utbytt mot den förtroligare inhemska och gemenligen tilltalades jag sedermera åtminstone af obekante med titeln Sheikh, satt framföre mitt namn. Men mine närmare bekante, som kände mitt ej-arabiska ursprung, bibehöllo allt framgent den främmande titeln efter mitt namn och lade dertill ännu framföre detsamma, den bland alle Muhammadaner ganska brukliga af Hâgg.

Detta är ett rent arabiskt ord, som svarar mot vårt pilgrim och egentligen nyttjas som epithet åt den, som redan fullbordat sin heliga vallfart till Mekká. Men som denna är en af de i *Qur'ân* påbudna fem hufvud sakliga religions pligter, hvilken det åligger hvarje Muhammadan, som kan bestrida om kostnaderna af resan, att åtminstone en gång i sitt lif utföra och största delen af de resande främlingar/Orientaler som ses i de arabiskt turkiska provincerna, genom sträfva/fara desamma hufvudsakligen blott i afsigt att genom dem bege sig till den heliga staden, ger Araberne oftast hvarje Muhammadan, vare han inföding eller främmande för hvilken de ej finne något lämpligare epithet, med förutsättande att, om han ej redan uppfyllt detta bud af sin religion, han dock har för afsigt att med det första möjliga göra det, titeln af *Hågg* framföre hans namn. Men ett oafgiftigt vilkor derfor är att han bekänner sig till den Islamitiska tron och Muhammadanerne tadla strängt och hånande de Orientaliske och andre Christnas bruk att med detta namn beteckna sådane bland sig, som gjort vallfarten till Jerusalem. Som dock denna resa för aflägsnare boende Muhammadaner är förbunden med stora kostnader och svårigheter, händer det att jämnförelsevis ganska få af dem ha tillfälle att besöka ”Herrans hus” i Mekká och till följe deraf är hos dem denna titel ansedd såsom högst ärofull och hedrande samt tillägges sällan/ej gärna någon annan än den, som antingen sjelf utfört denna resa eller, hvilket äfven anses uppfylla all rättfärdighet, bekostat någon annan för att i sitt namn verkställa densamma. I synnerhet lägga Perserne stor vikt icke allenast på den egentliga vallfarten till Mekká utan äfven på andra fromma besök af sådana platser, der af dem såsom helige ansedde och till en del såsom helgon och förmedlare mellan Gud och menniskan af dem anropade och tillbedde personer ligga begrafne och få äro de af dem, som ej pilgrimat till åtminstone någon af deras förnämste martyrers graf i staden *Māsh-hād Aly* eller *Nagaf*, som den äfven kallas, *Kärbelâ* der *Husein* stupade martyr döden och *Māsh-hād* i *Khorasan*, der en af deras tolf *Imamer* [är begravnen]. Allt efter den plats han besökt tillägges hans namn äretitelar *Nagafy*, *Kärbelây* eller *Māsh-hädÿ*; men en

Mekká pilgrim bibehåller äfven bland dem alltid sitt namn af Hågg. Detta sednare är det enda som Araberne känna och ehuru äfven de äga sina helgon, till hvilkas grafvar de vallfärda, anse de ej ett sådant besök för så förtjenstfullt att de skulle tillägga någon ett speciellt epithet i anledning deraf. Som dessutom för Araberne pilgrimsresan till Mekká är jämnförelsevis lätt och antalet af sådane, som fullgjort denna religionspligt, till följe deraf bland dem vida större än bland andre Muhammadaner, fästa de mindre vikt och ära vid denna titel. Som jag från början bland de Muhammadanska bekantskaper jag gjorde i Egypten alltid uppgaf hufvudafsigten med min resa vara, att besöka Ka'bé i Mekká, gåfvo de mig genast titeln pilgrim och jag var allmänt känd bland dem under namnet Hågg Waly eller såsom man der vanligen uttalar det Hågi Waly, hvar till/efter då de som ville visa sig rätt artiga ännu tillade det turkiska Efendi[.]

Återstår oss ännu att i korthet ange bruket af titeln khawâgé, hvars betydelse i Persiskan, ur hvilket språk det är lånadt, ursprungligen synes ha svarat mot den af det Arabiska Sheikh. Numera nyttjas det af Perserne, ehuru uteslutande med uttalet khodja, oftast såsom en äretitel framföre en aktad persons namn och specielt för att beteckna en rikare köpman; och i denna sednare betydelse har det, med den först anförda pronounciation, öfvergått till Araberne. Utan afseende på den nation eller religion, hvar till han hör, ge de en handlande, som drifver en större och vidsträcktare rörelse, denna titel; men som de fleste män, hvilke först idkade detta kall i Orienten, troligen voro Christne och Judar såsom fallet ännu är i våra dagar, har man småningom börjat förena dermed begreppet af religion och tillägger numera hvar och en som bekänner sig till någondera af dessa tvänne läror utan afseende på de göromål han drifver eller det land hvarifrån han här stammar, så i tilltal som titulatur detta namn; som hvarken de ene eller de andre, såsom bekant är, hittills lyckats förvärfva sig någon särdeles hög grad af välvilja och förtroende bland de Muhammadanska folken, är det icke utan en viss nuance af missaktning som Araben uttalar detta ord, så att det från en

äretitel, som det ursprungligen äfven hos dem var, numera på samma sätt som orden Christen, Jude o. Frangi öfvergått nästan till ett föraktlighets uttryck. Om och till en Muhammadan nyttja de det sjelfva aldrig vidare än i den ofvan antydda ärofulla bemärkelsen; men de äro deremot outtröttlige att upprepa det då de tala med Européer. Det är utom ordet Bey, med hvilket blott de förnämaste, såsom sändebud och stundom General Consuler behedras, den enda och den almänaste titel, Araberne ge oss; ty ehuru det franska Monsieur i den Arabiska organ förklumpsadt till Mosiou numera så i skrift som tal af Levantiner, bekante med vår Civilisation, med våld vill påtvingas dem såsom en titel för Europeer i stället för det mer vulgära Khawâgé är det långt ifrån att ännu ha vunnit burskap i språket. Dessutom begagna innevånarne af de större turkiske Arabiska städerna de tvänne orden *ḥaḍrat* och *Genâb* med andra persons pronomen antingen i singularis eller pluralis såsom tilltal till personer, som de vilja visa en viss aktning. Ehuru ursprungligen rena Arabiska ord, det förra med betydelsen af närvaro, det sednare med den af sida, härleder sig bruket af desamma såsom tilltal först från Perser och Turkar. De synas först hafva tillaggt det Guds och Sultanens namn, ungefärligen såsom vi säga Herrans och Kejsarens Majestät; sedan ha de med det ödmjuka trälsinne, som i allmänhet utmärker den orientaliske stadsbon, användt det mot högre uppsatte personer och af dem har Araben lärt sig bruket af dessa ord i denna bemärkelse. Men som han i allmänhet gör mindre skiljnad mellan hög och låg än sine öfrige trosförvandter, begagnar det numera frikostigare och oftare än de och i synnerhet i Damascus hör man redan nästan hvar man behedras med titeln *ḥaḍrata* d.v.s. Din presence eller Din höghet och *Genâbak* d.v.s. Din sida eller Din Eminence och för större artighets skull förena de ofta bägge orden och säga *ḥaḍrat Genâbak* d.v.s. Din höghets Eminence. Men deremot hafve Araberne urskiljning nog att ej använda något af dessa ord såsom tilltal eller namn på det Högsta väsendet. Med tillhjälp af dessa titlar, af hvilka valet vid hvarje särskildt tillfälle i allmänhet är ganska lätt, kan man underhålla långa samtal med en

Muhammadan och länge vara bekant med honom utan att känna behovet af att veta hans namn. Annat är förhållandet i öknerna.

Den äkte beduinen begagnar af desse titlar ej några andra än den af Sheikh och Håg och äfven dessa tvänne högst sällan. Ett undantag göra dock de, som nomadisera på gränssörne af cultiverade land och af sine bosatte grannar jemte många oseder lärt sig äfven större ödmjukhet och artighet. Men som i sådana saker gemenligen den finare takt, hvilken utmärker stadsbon, brister dem såsom landtfolk i allmänhet, använda de dessa ord utan urskiljning och hopa ofta dem allesammans i samma mening på en och samma person. Äfven ha de Beduiner som bo omkring de stora pilgrimsvägarne och tjena karawanerne till escort genom öknerna, genom den beröring, hvori de i anledning häraf komma med de turkar hvilke i Sultanens namn anföra tåget, lärt sig att, i de ofta ganska vidlyftiga transactioner de med dem ha, begagna titeln Efendi, och detta ord har blifvit deras tunga så vandt och lätt att de till och med stundom gifva det sine söner såsom egetnamn. Men såsom en titel ge de det endast åt Sultanens och Pashornes tjänstemän; alle andre i Karawanen vore de Araber eller främmande, tilltala de vanligen med Håg; och äfven detta ej så mycket af artighet, som fastmera derföre att de vanligen ej känne den främmandes namn ty i detta fall kalla de honom helst dermed. Sinsemellan begagna de alldrig någon sorts titulatur i samtal; sin stamchef benämna de och omtala de med epithetet sheikh h[v]ilket hos vissa stammar i Negd, som bekänna sig till Wahhabismen, stundom utbyts mot det förnämre klingande Emîr och hufvudet för sin puritaniska sect kalla de Imâm som i sig förenar icke blott den högsta både politiska och religiösa makt utan ock öfverherrs-kapet öfver hela Negd; sine religionslärare, som vid bönernas förrättande stå framför den öfriga församlingen och hålla fredagens predikan beteckna de med namnet Khaṭīb i stället för det hos stadsboerne vanligare Imâm och fromme i deras jurisprudence kunnige män med Muṭawwa'; men äfven dessa personer tilltala vanligast blott med deras egna namn och förekomma i sjelfva verket endast i byarne ty de kringstrykande

Nomaderne äga inga religions lärare o. inge lagfarne män. Äfven äger hos dem ingen ståndskiljnad rum hög och låg, fattig och rik lefve öfverhufvud på samma förtroliga fot med hvarandra. I sitt eget land känner han/beduinen blott sig sjelf, den frie nomaden som lefver på rövveri och plundring som han föröfvar mot fiendtlige stammar o. främmande som genom resa hans land och på sina hjordar, hvilkas förökande han väntar af Herren och emot sig sätter han klassen af de få arbetare som under hans skydd bosätta sig i byarne af hans land och som han föraktar och räknar till en annan race än sin. De utom hans land boende nationer, med hvilka han förnämligast kommit i beröring, delar han hufvudsakligen i tvänne klasser; de jordbrukande fallaherne och de af regeringen besoldade tjenstemän, hvilke sednare han betecknar med namnet Dawlâny. De förre äro hans naturlige fiender hvars egendom han anser sig berättigad att röfva, hvar helst han kommer öfver den, så framt de ej genom frivillig erlågdd skatt köpa sig skydd och räddning undan hans plundringar eller ock antingen sjelfve utbildad mod och styrka nog att möta hans våld och quäsa hans öfvermod eller såsom fallet numera är i Egypten af Pashornes stridsmän försvaras mot hans öfverfall. Men hvilken bom än blir satt för hans öfverdåd, kommer troligen alldrig det hat att slockna, som han bär i sitt hjerta till den fredlige jordbrukaren och den ton af förakt ej att mildras, hvarmed han uttalar ordet fallâh, som i hans språk blifvit ett af de svåraste öknamn. Af den klass han betecknar med namnet Dawlâny har han hufvudsakligen lärt sig känna blott krigarne, hvilke han anser befryndade med sig sjelf genom gemensamheten af det handtverk de båda, om ock på olika sätt och ofta nog såsom fiender mot hvarandra, bedrifva. Ehuru han ej hyser för dem samma aktning och vänskap, som för sitt eget fria slägte, bär han dem dock ej det oförsonliga hat och förakt, fallahen har af honom att röna och till hvilken nation de än må räkna sig förskaffa dem deras stånd och character en viss grad af respect om de ock ej kunna skydda dem mot de plundringar, som öknens son anser sig äga en naturlig rätt att föröfva mot hvar och en främmande. Men i tilltal till sådane personer uttrycker han ej

sin aktning för dem med någon sorts titulatur, och alla dylika termer och artighets uttryck, hvarmed de Orientaliske stadsboarne så väl som Europeerne pryda sitt samtal, strida fullkomligen emot beduinens character och lynnet af hans språk. Nomad-convenancen fordrar helt andra medel att lifva samtalet och att uttrycka den välvilja och aktning den talande bär till den tilltalade. En hufvudsak härvid är att tidt och ofta upprepa den sednares namn, och vid tillfälle foga dertill utropet vid Gud (Wallah) eller någon annan försäkringsformel och till följe af detta bruk är det svårt eller omöjligt att underhålla ett längre samtal med en beduin utan att känna hans namn. Bland de första frågor han gör en främmande, sällskap o. samtal med hvilken han ser komma att tillbringa någon längre stund, är derföre vanligen denna: hvad är ditt namn, utan att dertill foga epithetet af högtäradt,¹⁸¹ som Egyptiern sällan utelämnar. Beduinen besvarar frågan helt enkelt med att uppge sitt namn; men den artige stadsbon, i synnerhet Syriern, tillkännager gärna sin ödmjukhet med tillägget Din slaf så och så. Men i detta upprepande af en persons egna namn ligger ännu föga uttryck af förtrolighet och aktning: det utgör fastmera ett språkbruk, som är/blifvit beduinen lika nödvändigt som det ideliga upprepande af Monsieur för fransosen. Det är bekant att de Islamitiska folken, såsom flera andra Orientaler, utom det egna namn, hvar och en individ äger, dertill ännu foga det af fadren, hvilket ungefärligen svarar emot vårt familje namn, så att en person som t.ex. heter Muhammad och härstammar från en fader, med namnet Ahmad gemenligen kallas Muhammad Ahmads son, eller såsom beduinerne vanligare förändra frasen med utelämnande af det sista ordet och med artikeln satt framföre fadrens namn Ahmaden Muḥammad.¹⁸² Detta är det vanliga o. enklaste sättet i tal och skrift hos Muhammadaner att beteckna och urskilja en person; men, vare sig för att undvika förväxling som af detta beteckningsätt kunde uppstå eller af den kärlek till slägtregister, för hvilken i synnerhet Araben är känd, plägar man hufvudsakligen

181 شَيْئُكُمْ كَرِيمٍ ايش اسمك الكريم vanligen i Egypten uttaladt كَرِيمٍ

182 محمد الاحمد

dock endast i skrift till detta namn ännu vidare foga farfadrens och andra förfäders ända upp i aflägsna led med ordet son ställdt framföre hvar och ett af dem, och häraf uppkomma de radlånga namn eller rättare stamtaflor som möta oss nästan på hvarje sida af en Muhammadansk författare vid uppgiften på en historisk person. Dessa namn förlänga de än vidare med tillägandet af allehanda epithet bildade för att antyda någon antingen beröm eller tadel värd egenskap som utmärker den omtalade personen och dessa epithet, som kunna vara antingen enkla ord eller sammansättningar, öfvergå sedan till namn, kända under benämningen af laḳab och ytterligare fogar man härtill ännu namnet efter det land och det landskap, hvarfrån personen härstammar. Alla dessa namn jemte andra epithet, som i de Islamitiska språken ofta hopas på hvarandra lika osmakligt som i latinet de beryktade superlativerna, begagnas dock vanligast blott i skrift. I tilltal undviker dem stadsbon lika mycket som beduinen; den förre begagnar i deras ställe de ofvan anförda titlar den sednare deremot men [*sic*] begagnar i deras ställe andra under benämningen kunjá kända binamn, som alltid äro samman-sättning, i hvilka det första ordet är fader eller broder för en man och moder för en quinna. Allt efter det äldsta eller mest älskade barn en man eller quinna äger kallas han fader och hon moder för ett sådant barn så att om det t.ex. är en gosse och heter Ahmad fadren tilltalas med namnet Aḥmads far och modren med det af Aḥmads mor. I enlighet med det stora företräde Orientalarn i allmänhet tillerkänner det manliga könet framföre det andra helst och vanligast väljes en sons namn för att bilda sådana samman-satta binamn; men stundom händer det ock föräldrarne till en för skönhet eller andra särdeles utmärkande egenskaper allmänt känd och berömd doter, benämnes efter henne. Så påminner jag mig en af Bely stammens hufvudchefer, som egentligen hette 'Aḳil, hvilken öfverallt bland kringboende nomader var nästan uteslutande känd under namnet af Amshàs fader efter sin förstfödde doter Amshà, hvilken i sjelfva verket var en af de skönaste och älskvärdaste quinnor jag någonstädes sett. Deremot kan jag ej påminna mig det jag någonsin hörde hennes moder

benämnas efter henne, utan erhöill hon utom sitt egentliga namn Thurayâ i förtroiligare tilltal vanligen det af Khalafs moder efter en yngre son, som hon framfödt efter Amshâ. Detta bruk att ge föräldrarne binamn efter något af deras barn är så allmänt bland alle beduiner att närmare bekante och vänner icke gärna utan att begå en ohöflighet kunne tilltala dem med något annat; ock äfven främmande göra sig vanligen genast bekante med desamma i synnerhet om de ha någon gunst att utbe sig eller annors anse sig böra använda smekande och förbindliga ord emot en person. Ofta hör man en främmande som ej känner den tilltalade personens binamn hjälpa sig ur sin förlägenhet genom att på måfå bilda ett sådant med något vanligt gosse namn; eller uppprepar han i sitt tilltal orden: vid Gud, du fader af - - och stannar här tvärt i väntan på att den tilltalade sjelf eller någon som möjligen är närvarande måtte completera phrasen. Detta uraktlåtes ock sällan; likasom i det förra fallet det falska namnet vanligen alltid rättas utan att å någondera sida derigenom någon förolämpning anses gjord. Af en stadsbo eller annan utifrån kommande främling väntar beduinen lika litet iakttagandet af detta som af andra i hans land gällande bruk och han är i detta afseende mera tolerant än någon annan nation; men han finner sig kanske mera smickrad att af en sådan tilltalas med ett namn som påminner honom om sin familj och specielt om den medlem deraf, att vara hvars fader, han anser som sin högsta lycka och ära. Åtminstone vet jag mig ganska ofta genom iakttagandet af denna artighet, hafva afvunnit mången styfsint beduin välbehag och af det beröm, hvarmed han recommenderat mig hos de sina, har sällan denna omständighet blifvit glömd att omnämnas.

Sådana binamn äro äfven bland de bosatte Araberne mer eller mindre kända och begagnade, ehuru de ingalunda användas så ofta och så regelrätt hos dem som beduinerne, hos hvilke sednare de blifvit nästan en nödvändighet i samtalspråket. Hos de förre tilltalas dock allmänt mödrarne med sådane och man hör Ummi Ḥasan, Ummi 'Aly d.v.s. Hasans moder, 'Alys moder och andra dylika, nästan lika ofta som egentliga quinnonamn då i tilltal till

män de ofvananfödda titlarne utträngt de förtroligare binamnen. Deremot äro de ofvan antydda sammansättningar som bildas med ordet broder, satt framför en älskad och aktad systers namn, så vidt min erfarenhet sträcker sig uteslutande i bruk endast hos innevånarne af Negd och möjligen hos några deromkring nomadiserande stammar. Här äro de mycket allmänna och begagnas företrädesvis af yngre män, t.ex. vid anfall, som göras på fiender, såsom utrop och uppmaning till tapperhet, såsom uttryck af hat mot personer eller hämd som låfvas att tas öfver en förolämpning och vid alla andra tillfällen af mod och kraft yttring. Det är ofta putslustigt att höra huru beduinen stoltiserar och yfves med sådana uttryck, ungefärligen som svensken med ”den nordiska kraften”, och till och med små gossar hör man ofta i sina lekar och sitt gräl med stolthet eller i vredesmod kalla sig en sådan och sådan systers broder. I tal o. skrift nyttjas de mera sällan; vanligen blott i det politiska språket, och hos stadsboer kan jag alldrig påminna mig ha hört dem. Men detta är en naturlig följd af quinnans ställning i allmänhet och den olika grad af aktning, hon äger hos de ene och de andre. Ehuru systemen enligt häfdvunnen lag i öknerna inga juridiska rättigheter har och t.ex. icke tager arf med brödrerna, njuter hon af den i moraliskt hänseende en vida högre aktning och kärlek än den af den Muhammadanska jurisprudencen mera gynnade quinnan i staden. Att en quinna skulle yfvas öfver att vara syster till en berömd och utmärkt broder, höres väl ock här och der bland Araber; men att hon skulle taga sig sjelf eller af andra erhålla ett namn, som häntydde derpå, har jag ingenstädes erfarit.

Efter dessa anmärkningar torde det samtal som börjades mellan Sâlim och mig genast vid vårt uttåg från An-Nakhal, blifva läsaren fattligare och jag går nu att anföra det i den möjligast trogna form, hvori det fördes. Sedan vi både jämnkat oss i bequäm ställning på våra sadlar och med en omtänksam blick på våra ökar och deras packning försäkrat oss att de voro jämnt och väl lastade, hvilket alltid är en beduins första omsorg, ställde Sâlim till mig

utan vidare omsvep frågan: ”hvad är ditt namn, min kamrat?”¹⁸³ Jag svarade enligt det Egyptiska modet: ”Pilgrim Waly”; ty mitt öra fordrade att framföre det korta och mångtydiga namnet sätta ett epithet, som närmare bestämde dess betydelse, ehuru jag väl visste att detta ej var enligt Nomadens språkbruk. Sålim förundrade sig öfver det ovanliga och hos Araber i sjelfva verket kanske alldrig begagnade namn och tillade: ”huru kan du ha ett sådant namn? kalla dig hellre ‘Abdu-l-Waly.’” Samma anmärkning hade de förre beduinerne, som följt mig från Cairo till An-Nakhal, gjort och i sjelfva verket alltid tilltalat mig med det sednare namnet under hela vägen. För att ge de af mine läsare, som ej känna betydelsen af det Arabiska ordet Waly, ett begrepp om olämpligheten af detsamma såsom eget namn och det anstötliga ett arabiskt öra finner deri måste jag upplysa derom att detsamma i språket allmänt nyttjas såsom ett epithet på det högsta väsendet och utgör ett af de 99 ”fullkomlighets namn”¹⁸⁴ som Muhammadanerne tilldela Herren. Han kallas Waly d.v.s. allskyddare, allhjelpare i sin egenskap af att alltid vara den nödställda nära och till hands, såsom åter i omvänd betydelse samma ord nyttjas för att beteckna en man, som genom from och helig vandel närmat sig Herren och blifvit upptagen i hans särskilda vård och skydd och derföre af folket anses såsom ett helgon och såsom en förmedlare mellan Gud och menniskan. I bägge betydelserna är det allmänt bland alle Araber och begagnas troligen med afseende härå så vidt jag vet af dem alldrig såsom eget namn. Men Turkar och Perser finna intet anstötligt häri utan använda det ganska ofta i analogie med andra af Herrens 99 namn/epithet t.ex. ‘Aly och Kerîm såsom mans namn. Härom underrättade jag ock Sålim och lät honom förstå att i mitt hemland bakom Egypten detta var ett ganska vanligt namn; men att, som det stötte Arabens öra jag gärna ville bequäma mig till att ändra det till ‘Abdu-l-Waly d.v.s. Allskyddarens tjenare, hvilket ock jag i sjelfva verket fann lämpligare och anständigare för en rättrogen Herrens tillbedjare. ‘Abdu-l-Waly, med accenten

183 ايش اسمك يا رفيقي

184 الاسما الحسنی

på *u* efter beduinens språk-gehör, blef således det namn, jag sjelf framdeles alltid uppgaf mig äga och hvarunder jag allmänt var känd i öknen. Sådana namn bildade af ordet 'Abd (tjenare eller slaf) satt framföre något af Herrens epithet äro dessutom hos alle Muhammadaner icke allenast de nomadiserande utan äfven de bosatte mycket vanligt förekommande egna namn. I enlighet med en utsago af Propheten, som förklarar de namn vara de bäste och lämpligaste, hvilke bildas af stamorden ḥamad lofsjunga, beprisa, och 'abad tjena, dyrka,¹⁸⁵ pläga hans följeslagare företrädesvis benämna sina barn med deraf härledda eller sammansatta ord, och så uppstå namnen Muḥammad, Aḥmad, Ḥamdân Ḥumeid, Ḥammâd, Maḥmûd 'Abd Allah, 'Abdu-l-Kerîm, 'Abdu-l-Wâḥid, 'Abdân, 'Ubeid, 'Abbâd med flera dylika, hvilka äfven den i Islamitiska folkslags historia minst bevandrade igenkänner såsom de hos dem vanligaste mans namn. Men dessa tvänne begrepp äro ock grundpelarne för Muhammadanernes religion såsom de äro grunddragen i deras character. Menniskan är hos dem den slafviske tjänaren, som blott genom lof och pris kan blidka sin himmelske så väl som sin jordiske Despots stränghet; kärlekens princip har ej genomträngt hvarken deras religion eller deras sinne. Också äro dessa namn jämnförelsevis mera i bruk i städerne och byarne, der den Islamitiske religionen såsom lära och yttre ceremoniel cultus i allmänhet blifvit ensidigare utbildad än hos de egentlige beduinerne, hos hvilke dess ursprungliga ande ännu kanske renare fortlefver. De sednare taga hellre namnen för sina barn från begrepp, som stå i närmare förhållande till deras nomad lif, af tillfälligheter som inträffa vid deras födelse eller af egenskaper, som de anse höfvas en man och derföre hoppas i framtiden skola utbilda sig hos deras afkomma. Ett af de begrepp, hvaraf de vanligast bilda sina namn, är det att vara helbrägd, räddas och skyddas undan olycka, det Arabiska Sâlim; hvarifrån härledas de hos alle Muḥammadaner men i synnerhet beduinerne så ofta förekommande Sâlim, Suleim, Selîm, Salman, Suleimân,

خير الإسلامى ما حُمِدَ وُعِبِدَ 185

det quinliga Salmà etc. Och i ett lif, som är så omhvärfvt af faror och vådor som nomadens, och der chancerna äro så få att undkomma dem är det naturligt att begreppet af räddning och Herrens skydd ligger högst i människans sinne. Det med det förra nära beslägtade begreppet att vara eller blifva lycklig är likaledes ett, hvarur de gärna härleda namnen för sina söner t.ex. Sa'd As'ad, Sa'dân; eller de häntyda med dem på den gåfva och den välsignelse, de anse Herren ge dem i deras afkomma t.ex. 'Aṭà, 'Aṭiyá, Zeid, Zeidân, Khalaf, Kheir Allah[.] Är barnet födt på en regnig dag, får det ofta namnet Muṭeir, Muṭeirân, eller under en betesrik vår Rabê', Rubei', eller på en Thursdag eller Lördag, hvilka båda äro lyckliga dagar i beduinens calender, Khamís, Sabt, Sabtan, Subeitân. Eller det kallas ett lejon, Asad, Sab', Subei', eller en varg Shab', Shubei' en örn 'Aḳâb för att antyda det mod föräldrarne hoppas skola utbilda sig hos det samma, eller i samma afseende den beslutsamme ḥâzim, ḥazzâm, ḥuzeyim etc. den förståndige 'Aḳil, 'Uḳeil etc. Men det blefve för vidlyftigt och tröttsamt att uppräknat flere af de bland Beduinerne vanligast förekommande egna namn; läsaren ser häraf att mitt äfven efter den förändring, det undergått redan på de första dagarne i öknen, ehuru fullkomligen (i analogie med den Arab. nomenclaturen) arabiserat, dock ej var något af de hos Nomaderne brukliga. Så mycket bättre passade det ock derföre för en främmande, hvarför jag naturligtvis ännu för en lång tid bortåt måste passera.

Den nästa fråga Sâlim ställde bestod blott i ett utrop af det namn hvarmed vi sålunda kommit öfverens att jag borde kallas. Det vanliga beduin svaret på ett sådant utrop är i stället för det hos Europeer bruklige ”hvad befaller”: ”jag är till hands till din hjälp”;¹⁸⁶ ty i öknen tänker man sig vid hvarje rop och hvarje kallelse genast en fara vara å färde och pligten fordrar en vän att obetänkt och oöfverlaggt rusa till sin väns försvar. Här var dock ej fråga om någon fara och Sâlim tackade för mitt erbjudna bistånd med den vid dylika tillfällen vanliga formeln: ”måtte Gud hjälpa

186 عونك

dig!”¹⁸⁷ och öppnade först nu egentligen det samtal, hvartill det föregående bildat en efter Nomad convenencen nödvändig ingress. ”Huru många lämnar du bakom dig quar i Cairo?”¹⁸⁸ Araben förstår under dem, som äro bakom eller framför en person (ty det Arabiska ordet kan ha både betydelserna) i allmänhet hela ens släkt, och närmare ens egentlige familj af hustrur och barn. Samma fråga hade äfven af mine förre beduin kamrater blifvit mig gjord, men som jag då efter stadsboernes convenance, som förbjuder en främmande att fråga om en annans familj, ansett den för otillbörlig, hade jag afspisat dem dermed att det ej angick dem. Förnyandet af samma fråga nu af en gammal gråskäggig man, som Sâlim var, öfvertygade mig att ingen oartighet eller förolämpning dermed var åsyftad och med den erfarenhet jag vunnit i Egypten att en man var högre aktad och ärad ju större och ju flere familjer han ägde, svarade jag, med en mindre än det i *Ḳur’ân* tillåtna antalet af äkta makor: ”tre hustrur och fyra barn”. Sâlim sade: ”vid Gud, ‘Abdu-l-Waly, ditt hjerta är starkt. Jag är blott fyra dagar hemifrån och jag är nära att dö af ledsnad och längtan tillbaka och du ger dig ut på en så lång färd från de dina.” ”Det är just för att slippa dem, käre Sâlim, som jag reser bort. Jag har snart lärt mig inse sanningen af Egyptierns ord, att en man har nog att reda sig med en hustru, huru skall han slå sig ut med två eller flera? Kort förr än jag lämnade Cairo skiljde jag ock tvänne, och skulle äfven låtit den tredje gå om jag kunnat utbetala det som står inne hos mig af hennes brudskatt.” ”Huru mycket betalte du för henne?” Denna fråga kom mig nu något oväntad; ehuru den framdeles mycket ofta gjordes mig; jag måste besinna mig en stund på ett convenabelt pris; men kom slutligen ihåg ett, som jag i Cairo hört uppges såsom ett af de högre på medelclassens ungmör och svarade: ”10 säckar (ungefär = med 316 Rub. S.) och af dem utbetalte jag blott fyra aftonen jag ”tog hennes anlete” och sex stå ännu inne hos mig men jag hoppas Herren skall välsigna mig med förtjenst hos de frikostige

187 الله يعونك

188 كم هم اللي وراك

beduinerne så jag snart kan bli af med henne med och få mig en ny i öknen; ty Gud bevare en från Cairos quinnor, de äro sköna som Hûri men otrognare än tiden och illistigare än den Onde.” ”Jag har två du fader af - - - hvad heter ditt förstfödde barn, Hågg?” ”Muhammad, du Musallams fader” ty jag hade redan i An-Nakhal [av] Sheikhsens samtal med den andre beduinen erfarit att detta var det smeknamn, hvarunder Sâlim var känd bland sine vänner. ”Jag har två döttrar”, upprepade Sâlim, ”du Muhammads far, den ena har varit gift förrut; men är nu skiljd, henne skall du få för tre säckar; den andra är ungmö, tag henne för tio, hvilken dera du vill ha skall jag hämta dig till den plats du bestämmer.” ”Gud beskydde dem dig, Musallams fader;¹⁸⁹ men jag torde på lång tid ej få något hem att emottaga en hustru i, om ock Herren skänkte mig af sina håfvor nog att kunna förvärfva mig en.” ”Herren lede dig¹⁹⁰ Muhammads fader på den rätta vägen, du måste ha tillgångar nog, då du i Cairo kunde hålla dig tre. Betalte du mycket för de två andra, du nu skiljt.” ”Den enas målsman var nöjd med det minsta, du kan få en hustru för i Egypten, blott en half ducat; den andra kostade 5 hela; men genom deras slösaktighet och min efterlåtenhet, har all min förmögenhet gått förlorad; Herren gaf, herren tog, prisadt vare Herrans namn,¹⁹¹ och jag vandrar nu att åter klappa på Hans nådeport som alldrig tillslutes och söka Hans välsignelse, som alldrig afskäres någon.”¹⁹² ”I hvems vård har du lämnat dina barn då?” ”Samma dag jag skiljde de tvänne af mina hustrur, drogo de mig inför rätta och oaktadt jag försäkrade Kâdî om ringheten af mina tillgångar, bibragte de honom genom falska vittnen en motsatt öfvertygelse och han ådömde mig till deras underhåll under den tre månaders långa väntningstiden efter äktenskaps skiljnaden den dryga summan af fem Spanska Dollar i månaden för hvardera. Men barnen tog jag från dem och lämnade dem i vård hos en god vän och hans hustru. Den tredje som ännu är min och är mig kärast lefver med mina andra två barn hos sin

189 الله يسلمهن لك يا ابو مسلم

190 الله يهديك

191 جاب الله اخذ الله الحمد لله

192 على باب الله اهور على رزقه اللي ما ينقطع

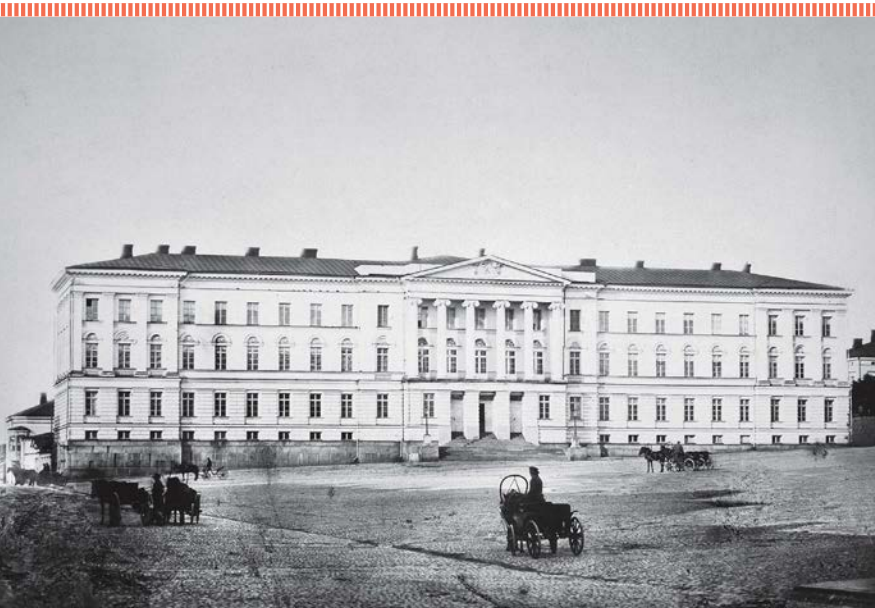
fader, som är en rik köpman i staden, måtte Herren åter snart låta mig få återse dem.”¹⁹³ Här föll Aḥmad oss i talet och mente till Sâlim det var något underligt att jag som jämförelsevis ännu var en ung man redan haft så många hustrur, då ingendera af dem [har mera än en.] ”Har du inga bröder eller cousiner då?” ”Hvardera, en bror och en cousin.” ”Huru låto de dig fara ensam ut på en sådan väg? hvarföre följde ingendera? Jag hade i deras ställe ej haft hjerta att handla så.[”]

الله يجمع شملنا 193

GEORG AUGUST WALLIN

Universitetsrelaterat material

19 OKTOBER – 27 DECEMBER 1850

PROFESSORSAVHANDLING

Beskrivning av Wallins disputation den 19 oktober 1850 ur Hugo Lagus, *En gammal akademisk släkt* (1936), s. 208.

”Wallin försvarade den 19 okt. Carmen Elegiacum Ibn. L-Faridi inför ett auditorium, vars make jag aldrig sett. Rummet var smäckande fullt och ett ansenligt parti auditorer ute i korridoren. Robert [Lagus] var prior opponens: Wallin har yttrat om hans arabiska uttal att han bryter på persiska! Wallenius [Ivar Ulrik, t.f. prof. i orientaliska litteraturen] hade, emot sin önskan, av fakulteten blivit förordnad till opponens ex officio; han gjorde sin sak mycket väl ifrån sig, den latin han talade var klassisk. Geitlin [Gabriel] opponerade extra och därmed var akten slut omkring kl. 2. Det var anmärkningsvärt och fägningsamt, att Wallin under sina vandringar icke hunnit glömma bort latinet. Han uttryckte sig med mycken ledighet och även i det hela bra korrekt. Åhörarna voro högeligen animerade, isynnerhet var fröjden att läsa på allas ansikten då man fick höra Wallin uttala långa, långa rimsor arabiska. Han såg rätt prydlig ut i sitt långa skägg, helst som han den dagen hade tvättat sig och var fullkomligt ren i fysionomin. Ansökningen föredrogs i konsistorium den 23, och Wallin blev unanimitatis consensu förklarad kompetent och med synnerlig mention honorable uppförd på förslag.”

CARMEN ELEGIACUM IBNU-L-FARIDI CUM COMMENTARIO
ABDU-L-GHANYI A DUOBUS CODICIBUS LONDINENSI
ET PETROPOLITANO

in lucem edidit et *Venia Ampl. Facult. Philos. ad Imp. Alex. in Fennia
Universitatem*

p.p. Georgius Augustus Wallin Linguarum Orientalium Docens, in Auditorio
Philosophico die 19 Octobris 1850 h.a.m.e

Edituro praescriptum legibus academicis specimen, duo inprimis mihi cavenda videbantur; alterum, ne iamdudum nota et vulgata recoquerem, alterum, ne nimio operis ambitu fines dissertationis academicae excederem. Utrumque his pagellis observatum volui. Quum enim plurima iamiam literarum arabicarum monumenta et antiquiora et recentiora, partim versionibus et notis exoticorum illustrata, partim commentariis indigenarum ornata, in Occidente nostro edita sint, e copiosis et egregiis Ibnu-l-Fârîdi poematis, non nisi paucissima¹ divulgata, et haec quoque ab editoribus mystico illo exuta sensu, quem Orientales, poetam nostrum Sophis annumerantes, carminibus eius indere amant. Sunt quidem inter Ibnu-l-Fârîdi poemata, in Diwânum (h.e. collectionem) redacta a nepote ‘Aly, multa, quae duplicem admittant explicationem, alteram mysticam quandam et occultiozem, alteram promptam et e claris poetae verbis prodeuntem, quibus quidem nostra annumeranda

¹ Exceptis poeseos Faridianaee speciminibus, quae in chrestomathia sua Arabica publicavit illustris Silv. de Sacy, aliisque duobus, quorum in notis T. III. p. 131 sq. mentionem facit, quinque, ut videtur, occurrunt carmina poetae nostri in Anthologia Arabica a Grangeret de Lagrange edita. Cuius libri nunquam mihi copia fuit visendi; sed ex expositione, quam eiusdem facit Silv. de Sacy in Journal des Savans anni 1828 pp. 464 sqq. elucet, hanc quoque elegiam inter alias insertam esse et gallica versione excerptisque e scholiis indigenarum glossis explicatam. Tantum vero abest, ut in hac eiusdem carminis editione curanda viam iam tritam ingressi fuerimus, ut potius nova lux huic poemati adferatur commentario a nobis iam in lucem edito, quippe quum nulla explicatione sophica, in qua praecipue elaborat commentator noster, editionem suam adornaverit Lagrange. Quid? quod ipsa eius versio, si e brevissimo, quod in libro citato eiusdem dedit Sacy specimine iudicare liceat, a nostra haud parum differat.

est elegia; pleraque tamen, eademque longissima et elaboratissima, sophicis omnino superinstructa sunt ideis et non nisi distortione quadam importuna alio explicari possunt modo. Hinc factum est, ut aliter alii poetam nostrum interpretati commentatores, amorem, cuius plerumque canit laudes, nunc sensualem in amatricem et amicos, nunc divinum mysticumque in Numen Supremum declaraverint. Omnium vero celeberrimus apud hodiernos quoque Orientales recte habetur ‘Abdu-l-Ghany Nabulsius, qui perpetuis commentariis, titulo *Arcana et occulta in expositione poematum Ibnu-l-Fâridi revelata* inscriptis, omnia poetae nostri opera illustravit. In quibus commentariis quamvis grammaticas explanationes minime neglexerit, praecipue tamen ad mystica illa occulta et involuta, quibus Divinitatem regulasque vitae sophorum respicit poeta, eruenda et aperienda intendens animum, interpretationem ad praecepta et dogmata, quam profitetur, sectae sophicae ubicunque conformat. Cuius sectae doctrina quum minime adhuc in Occidente sit culta, operumque, praecipue arabicorum, eiusdem instituta et disciplinas tractantium non nisi paucissima in lucem edita, haec vero commentaria, quibus ‘Abdu-l-Ghany, ipse poeta, poetam celeberrimum illustrat, cum in obscurioribus explicandis copiosissima tum in sensu mystico eliciendo subtilissima, ad sophorum doctrinam dilucidandam haud parum conferre viderentur, subiit mihi cogitatio, totum Diwânnum integris cum commentariis publici iuris facere, nullus dubitans quin uberrimas et philologicas et sophicas suppeditentur notitias, ad genuinumque Orientis characterem, a nostro immensum quantum diversum, penitus cognoscendum et ad philosophiae orientalis penetralia aperienda viam pararent expeditissimam. Sed immensae est molis opus, voluminibusque absolvendum, non libello, quem arctis dissertationis academicae limitibus circumscribi iubent res circumstantes. Quare maiora in futurum differentes, iucundissimam hancce nec iusto longiorem neque breviorum elegiam e poematis Ibnu-l-Fâridi electam integro cum commentario ‘Abdu-l-Ghany in lucem edidimus. Quamvis forsitan non deerunt, qui commentarium nimis prolixum iudicent, et, quae in eodem ubivis insertae sunt, adumbrationes sophicas, vanas habeant et a proposito alienas, consultius tamen putavi, de via, qua vulgo progressi sunt editores speciminum poeseos Faridiana, deflectere, quam, excerptis in philologicum tantummodo usum factis, mutilatis et ex ordine serieque operis commentatoris distractis notis, carmen illustravisse. Textu igitur

WALLIN TILL GEITLIN
DEN 2 AUGUSTI 1848:
"JAG MENTE HVAD HAR
JAG ATT GÖRA I EUROPA,
HVARFRÅN JAG NÄRA NOG
AFVÄNT MIG: JAG KAN
LEFVA DEN ÖFRIGA TIDEN
BLAND ÖKNENS BARN
FÅ MIG KAMELER OCH
FÅRAHJORDAR OCH LÅNGT
SKILJD FRÅN EUROPAS
FLÄRD OCH FÅFÅNGA OCH
ÖFVERFINADE BILDNING
LEFVA OCH DÖ I ÖKNENS
ENKLA LIF." SE WALLIN
2014, S. 240. VY ÖVER
HELSINGFORS AV EUGEN
HOFFERS PÅ 1860-TALET.

arabico e duobus inter se collatis codicibus restituto, manuque exarato nostra et arte lithographica multiplicato, ipsam elegiam versione latina interpretati, commentarium longiorem partimque intellectu faciliorem putavimus, quam qui totus et integer perpetua opus haberet explicatione. Ubi abstru- sio-rem vero et obscuriorem indicet commentator mysticam doctrinam, vel verbis et loquendi modis utatur, qui Sophis peculiare sunt, aliaque quam apud auctores profanos gaudent significatione, vel illustrationibus nostris sensum reddere studuimus, vel ad libros hancce tractantes materiem delega- vimus. Versus denique undequaque allatos, quorum insigni apparatu librum suum adornat commentator, eosdemque difficiliore et intricatos variasque interdum admittentes interpretandi rationes, vocalibus partim appositis et versione notisque saepissime adiunctis elucidavimus.

Duorum, quibus in hacce elegia edenda usus sum codicum alter, quem litteris C. L. insignivi, Londinensis est in Museo Britanico conservatus, alter, nota C. P. distinctus, Petropolitanus ex libris Musei Asiatici. Prior perspicua quidem sed negligenti conscriptus manu et in duo volumina in quarto divisus, per plurimis deformatus est lacunis et scribae erroribus; posterior uno conclusus volumine in folio, nitida vetustiorique exaratus manu, paucis- sima eademque leviora habet menda. Ubi alter ab altero vocibus periodisve omissis vel adiectis discrepat, quae mihi contextui aptissima videbatur, lectionem elegi, altera tamen in notis indicata. In locis paucissimis, ubi nec unus nec alter codicum mihi visus est sensum praebere, rem coniectura, ut in notis observavi, expedire placuit.

Quae de vita et meritis auctoris nostri 'Umaru-bnu-l-Fârid afferenda essent, ultro praetermittimus, quoniam nota sunt et in Ibnu-l-Khâllikân² ed. Wüstenfeld vit. 511 et in Chrestom. Arab. a Sacy edita T. III, p. 130 leguntur. Brevissime tantum observabimus poetam nostrum natum fuisse Al-Kâhirae

2 Quum adhuc dissentire videntur arabicae literaturae peritissimi viri de sensu huiusque cognominis, quo celeberrimus hic orientis auctor innouit, placet notiunculam commentatoris nostri originem eius explicantem afferre. In codice Londinensi haec verba legi:

الشيخ شمس الدين المعروف بابن خلكان لقب له مركب من كلمتين خل بالخاء المعجمة وتشديد اللام فعل امر بمعنى اترك وكان فعل ماضى لقب بذلك لكثرة قوله ذلك في كلامه لمن قال كان ابي او كان فلان فيقول هو خل كان فاشتهر بذلك في كتابه المسمي وفيات الاعيان في ابناء ابناء الزمان

Confer hosce versus e libro البيان عنوان in scripto et Boolaki edito:

كن ابن من شئت اكتسب ادبا يفتيك محموده عن الحساب. ان الفتى من يقول ها انا ذا. ليس الفتى من يقول كان ابي
Videtur haec gloriandi locutio apud antiquiores Arabes eodem frequenti usu esse recepta, quo inter nostri aevi Arabes locutio فلان ابن ناس aut انا ابن ناس

anno H. 576 vel 577, de quo consentiunt omnes, qui eius mentionem fecerunt excepto commentatore nostro, qui in loco quodam codicis Londinensis natalem eius annum H. 556 vel 566 esse statuit. De commentatore vero poematis nostri pauca admodum sunt, quae innotuerint. Ipse in praefatione, quam libro suo praefixit, genealogiam suam sic ducit:

عبد الغنى بن اسمعيل بن عبد الغنى بن اسمعيل بن احمد بن ابراهيم بن اسمعيل بن ابراهيم بن عبد الله بن محمد بن عبد الرحمن بن ابراهيم بن عبد الرحمن بن ابراهيم بن سعد الله بن جماعة المقدسى النابلسى الشامى الدمشقى

Cognominibus sub fine genealogiae sibimet attributis quatuor, de quibus cf. librum تهذيب الاسما auctoris النوى ed. Wüstenfeld p. 17, innuere videtur commentator se Nâbloosi, oppido ex iurisdictione Hierosolymarum pendente, natum, deinde Damasci, urbe Syriaca, partem vitae degisse. In adnotatione ligaturae codicis Londinensis adscripta legitur ‘Abdu-l-Ghany nostrum mortuum esse anno H. 1129 ١١٢٩ تاريخ وفاة الشيخ عبد الغنى. Alio quodam loco libri sui dicit se anno H. 1091 sacris manibus Sophi celeberrimi Muhii-d-dîn oden composuisse: si igitur hisce indiciis addenda est fides, coniecturâ statuere licet ipsum inter annos H. 1070–1129 vixisse. Ceterum in libris et codicibus, quos consultare licuit, nihil inveni quo, vita eius illustraretur.

Videtur poeta hancce elegiam composuisse circa annum H. 629, quo, ut narrat ‘Abdu-l-Ghany, post peregrinationem sacram Mekkanam, in Aegyptum reversus erat. Dicit nepos ‘Aly, in praefatione Diwâno praefixa, avunculum in hacce peregrinatione loca sacra in desertis, Mekkam ex omni regione circumiacentibus, sita visitandi consilio ex urbe egressum, per temporis quoddam spatium solum in montibus et arenis, divinarum rerum contemplationi intentum, vitam duxisse anachoreticam. Heic accuratam illam et specialem sibi paravit notitiam deserti et terrae sacrae Al-higâz, quae ubivis ex operibus eius et ex hac quoque ode elucet. Memoriâ locorum, quae visitavit, et amicorum, quos sibi Mekkae adiunxit, voluptatisque religiosae, qua in ritibus peregrinationis sacrae persolvendis exsultant Islamitici, fulgoris instar, animo poetae, in patriam iam reversi, oblatâ, ecstasi proreptus locis et amicis, quorum tenetur desiderio, se redditum putat; mox vero ad se rediens lingua utitur sermoni amatoris dilectam longe absentem vehementer desiderantis haud absimili, flebilique canit elegeia:

”Fulminisne ictum per fragosas deserti arenas, an lucernam video in collibus terrae Negd? En Leila ‘Amirensis est, quae vespere vultum detegens,

tenebras noctis in lucem commutat aurorae. Heus robusto qui veheris camelo (Deus te sospitem reddat), quum, peragratis deserti salebris et arvis, quae subinfluunt torrentes, glareosis ad terram Na'amân arboribus Arâk consitam perveneris, flecte viam in vallem, quam quondam visitavi, spatiosam. Ab Oriente vallis duo sunt montes; subsiste in monte ad dextram sito, indeque viam pergens ad locum Arîn herbis fragrantem, semitasque in colliculis, tenui tectis arena, tortuosas sequens, quaere sub clivi radicibus cor, quod in glareola vallis amissum ibi errat; incolisque eius loci salutatis dic, me ibidem cor reliquisse defatigatum. O qui terram Negd incolitis, nullane Vos invadit misericordia amore capti, e vinculis liberari nolentis? Nunquamne celeribus vesperae auris salutem desiderio Vestri languenti adportandam mandastis, qua reviviscat qui consortio Vestro orbatus est, per iocum puta, quamvis sit persuasus iocum vos non decere. O! Tu, qui amatorem vituperas, dolorum ipsi sustinendorum nescius, morae quid concede! aberrasti a proposito! Temet ipse defatigasti commonendo eum, cui nihil curae est, nisi ut felicitatem prosperitatemque non curet. Desiste incepto Tu, quem Deus averruncet, missum fac eum, cuius pectori vulnera inflixerunt eminentes amicae oculi. Fuisti mihi amicus, priusquam amore deperditum admonendo lacessisti; num unquam amore captum cum admonitore familiaritates iunxisse vidisti? Si emendationem mei cupis, equidem nolo ut pectus amore corruptum, ut putas, in meliorem statum redigatur. Quid demum volunt reprehensores vituperando hominem, qui, ad suum arbitrium vivens, quietem invenit discedens a suis? Eia! Amici, num vestram consuetudinem desideranti sperare licet ut, voti sui compos, pectore tandem quitem sentiat? Ex quo tempore a me remoti fuistis, gemitus mei plagas Aegypti implent; quum vero Vestrum recordor, prae laetitia memoriae Vestri iucundae quasi ex mero vacillo. Quod si ad violandum foedus sollicitor, hoc renuit animus. O! beatos dies, quos cum amicis peregi, quorum consortio noctes nuptiarum gaudiis aequales factae sunt! ubi Mekkam sacram pro patria, incolasque terrarum, fruticibus Ghadae abundantium, pro defensoribus habui, e fonteque sacrato libere bibi. Homines ibi habitantes fuerunt desiderium meum, umbra palmarum gaudium animi et in arena vallium quies mea. O! tempus illud faustum et bonum, quo liber omni eram cura et aerumnis. Per Mekkam, per sanctum Abrahami sepulcrum, per quemcunque ad domum Deo sacratam, ritus pios persolvendi caussa peregrinantem obtestor, Eurum, quotiescunque artemisiam in collibus

deserti quassaverit, suavi fragrantem odore a vobis mihi adducere salutem.”

Paraphrasis sophica secundum 'Abdu-l-Ghany: Fulgor lucis aeternae in deserto vitae mundanae effulsit, an ipse maiestatis divinae splendor in mundo coelesti mihi adparuit, an vero revelatio aeterni amoris, qui tenebras mundi sensualis dispergens auram puriorem, immensa beatitudine perfusam et spiritus divini lumine collustratam, animo meo offert? Heus viator, perpetus constantia violentas libidines continere qui es edoctus, quum via tentationum peracta, invictus vallem tutam adgrederis, ubi summus Dominus servis fidelibus immediata se aperit manifestatione, flecte viam in lucum amoenissimum, in quo ego etiam divitias revelationis divinae animo percepi. Duo ibi stant colles, alter animi, cordis alter; subsiste apud priorem, animumque ita dispone, ut altum illud attingat culmen, quo animi humani cum divinitate in unum coalescunt; quod ubi ipse fueris expertus, quaere cor meum ibidem circumvagans, indesinenter veritatem quaerens unam et summam, qua omnes Dei qualitates omniaque Eius comprehenduntur nomina; salutem dic omnibus piis et religiosis, qui aeterna illa veritatis luce fruuntur illosque certiores fac, memet apud illos ipsos reliquisse cor meum amore et desiderio aeternae veritatis adustum. Nullane Vos, qui in altissimo habitatis sapientiae et sanctitatis culmine, nullane Vos capit misericordia mei, admiratione Vestri percussi et in vinculis desiderii amorisque flagrantissimi detenti, nec tamen libertatem e servitute hac optantis? Cur in me ab omnipotente non effusus fuit spiritus divini afflatus, quo Vos inspirati estis? Tunc enim vita fruerer spirituali et beata; nunc vero illusionem sensuum capto privatio vitae altioris aequiparanda mihi videtur infelici conditioni amatoris, amore dilectae defraudati, quamvis interne sim persuasus, Deum cum hominibus non ludere. Stulte, qui sincero et ardentissimo in Deum amore captum vituperas, siste laborem inutilem; ipse enim te defatigas nullum unquam fructum capturus. Noli me infestare, qui sum omnis demersus in consideranda gloria Omnium. Fuisti mihi olim amicus, mei in Deum amoris nescius, nunc vero frustra me laccessis – nihil enim commune iam habemus. Si emendationem mei desideras utque ad vitam pristinam revertar, scito talem a me emendationem minime exoptari. Ruptis enim omnibus, quibus in mundo vulgo continentur mortales amicitiae et familiaritatis vinculis, nihil curo, nisi id unum, ut in divina acquiescam veritate. O! Deus, pie colende, nonne illi, qui veritatis aeternae adyta penetrare avet, spes est fore ut quietem tandem inveniat?

Quum sensuum vi fascinatam coelestis Tua lux me fugeret, dolore percussus eiulavi, resonuitque meis plangoribus aether. Ut vero ad me rediens fulgore maiestatis Tuae reffectus sum, incaluit animus summa gestiens laetitia. Quod si ad violandum foedus quod cum anima mea primo creationis die pepigisti, sollicitarent me mali genii, nihil unquam proficient, ab hoc enim abhorret animus. O! beatos dies, quibus anima mea in nocte quievit aeternitatis, in domo imaginum incorporearum in omniscientia Dei, sitim e vivo restinguens fonte sapientiae, summamque habens delectationem in concentu orbium coelestium et immediata intuitione veritatis divinae legumque divinarum. O! tempus, ter quaterque beatum, quo liber eram aerumnis et laboribus! Per unitatem Dei, per religionem unice veram, per unumquemque indefesso studio secreta rerum principia rimantem obtestor, nullo unquam tempore in lumen vitale vocari odoram herbam, nisi eodem momento adflatu aeterni spiritus Tui reficiamur.

P. I. Linea 10 *Mundus Imperii* الامر عالم vel *Imperium Dei* vel *Res Dei* امر الله, in libro auctoris Algurgâny nulla declaratus definitione, saepius in operibus Sophorum nomine عالم الغيب insignitus, mundus est occultissimus, in quo Deus absolutus omnino et unus ponitur. Primum, quod unus ille, per se necessario existens واجب الوجود بذاته procreavit, *anima imperatrix* الروح الامرى appellatur, vel *anima summa* الروح الاعظم vel *mens prima* العقل الاول, mediante hoc primum creato ente, quod per aliud (quod est Ens absolutum) necessario existit واجب الوجود بغيره, et per se possibile est quoad existentiam ممكن الوجود بذاته ceteri omnes et invisibiles et visibiles creati sunt mundi. Cf. Ibnu Sînâ in libro كتاب الملل والنحل ed. Cureton T. II. p. 380 et Libr. Definitionum.

P. I. Lin. 13–14, Versuum, quos affert commentator ex Al-Kur'âno, prior e s. 54 v. 50, posterior e s. 17 v. 87.

P. I. Lin. 15. In C. L. legitur مداومات pro معدومات quod in C. P. habemus.

P. I. Lin. 16. Vide Suram Alkur'âni 28 v. 88; qui mox sequitur versus e s. 55 v. 26 est; qui in linea 17 continetur e s. 34 v. 47 et qui affertur in linea 18, e Sura 21 v. 18.

P. I. Lin. 20. In C. L. pro اسم لكل legitur كل.

P. I. Lin. 23. In C. L. post vocem مع omissum est الحق et ante vocabula فى addita sunt الموجود addita sunt فالحق هو الموجود et post vocabula مشتركا quibus linea desinit, additum est ايضا هو خلافه الذى هو الحق الذى ubi sine dubio particula و inter الحق et الذى supplenda est.

P. 2. Lin. 1. In C. L. vox لا omisa est post التي.

P. 2. Lin. 6. Post voces به الماهية in C. L. pro periodo a الاختلاف incipiente usque ad اختلاف فيه فانه لا اختلاف الواحد legitur فانه الاختلاف الواحد.

P. 2 [pro 1]. Lin. 26. In C. P. vox موجود deest post وليس شى.

P. 2. Lin. 9. In versibus e Diwano 'Affu-d-dîni-t-Tilimsâny citatis magna est differentia in codicibus. Loco vocis وجود, qua incipit primum hemistichium et desinit, in C. P. legitur وجودى. In Diwâno ipsius poetae, quem in Museo Britanico consului, primum hemistichium verbis ان يقال وجود pro ان اقول وجود desinit. In secundo disticho pro نعت الكمال, quod in C. P. et Diwano poetae habemus, in C. L. legitur نقص الكمال. Loco vocis يقود, qua desinit distichon in C. L. et in Diwâno, in C. P. vocabulum occurrit, quod non satis bene legere potui, attamen ممعود simile videtur. Secundum lectionem, quam adoptavi, versus qui de metro طويل sunt, sic redderem: "existentia (sufficiatque ut dicam *existentia*) munificentia est Dei et liberalitas e Deo in Deum emanans. Maior est quam cui epitheton perfectionis attribui possit, quippe quod ad imperfectionem in Eo supponendam adduceret. Perfectio vero eiusque contrarium Deo insunt e Semet ipso, in Eoque coeunt in unitate aeterna." De Sopho 'Affu-d-dîn cfr. D'Herbelot T. III. p. 452, ubi male appellatus est Telmessâny pro Tilimsâny.

P. 2. Lin. 12. Versus, a commentatore e Diwâno suo citati, metri طويل sunt: "Quae exstant in mundo vera carent existentia; nam per Deum et e Deo apparent ad Eumque revertuntur. Non sunt nisi corpora opaca, quibus se induit lux: recta ducuntur via aut ab ea aberrant ad normam scientiae Divinae; Dei enim una est et aeterna scientia rerum, in infinitum variarum." Doctrina haec, in operibus Sophorum in infinitum reiterata diversissimis tractata modis, definitioni, qua الوجود declarant, superstructa videtur. Est enim الوجود apud Sophos ens, quod, quovis alio neutiquam egens, per semet ipsum existit; eique oppositum est العدم. Quae absoluta et vera existentia quum non nisi Enti summo insit, dicta fuit الحق veritas, cui opposita est الباطل vanitas i.e. finitum, quod in semet ipso veritate carens, externam et perituram, qua gaudet, existentiam non nisi Enti debet Infinito. Quod si externis et finitis attribuerimus entibus existentiam per se, dualismum profiteremur, quo nihil apud Islamiticos horridius. Una igitur eademque sola inest creaturis omnibus existentia et nulla inter easdem intercedit differentia, nisi accidentalis illa, quae in forma, et genere et specie aliisque, quibus terminatae et a se invicem discretæ sunt, consistit.

P. 2. Lin. 15. Quotiescunque Sheikh summus الشيخ الاكبر citatur, toties in C. L. epitheton سيدي الاحمر سيدي [sic] [sulphur rubrum (h.e. aurum), dominus meus] una cum nomine العربي بن الدين بن محيي الدين additum est. In C. P. plerumque desunt. Celeberrimus fuit Sophus, in Hispania natus et anno H. 638 mortuus, ut statuit auctor عبد الله الشعراني in libro suo طبقات الانوار في طبقات الاخيار de quo cf. Hammer Rosenflor des Geheimnisses von Shebisteri p. 32. Peregrinatus fuit in Africa, Aegypto, Syria, Alhigâz terrisque Turcis subiectis et ubicunque copiosissima composuit opera, in quibus Sophorum doctrinam et versibus et prosa tractat. Commentator noster, qui per plurima ex operibus eius citat, principem eum dicit sectae sophicae المحوية appellatae, cuius instituta et praecepta scientia utili comparanda et operibus honorificis exercendis continentur طريقته العلم النافع والعمل النافع. Vd. D'Herbelot, et Sacy in Vies des Sofis in libro Notices et Extr. T. XII. p. 354. Quos heic refert versus طويل sunt: "Si ex oriente rutilat fulmen ad orientem se vertit amator, si ex occidente, ad occidentem: amore enim fulminis fulgorisque, minime vero terrarum desiderio et locorum sum captus." Dicit commentator alio quodam loco, ubi duo haec disticha citat, poetam per occidentem Syriam intendere, ex qua lumen effulsit prophetarum; per orientem vero Mesopotamiam et Baghdâd, quae urbs inter Sophos personae sanctae قطب apellatae aliorumque habetur sedes sanctorum.

P. 2. Lin. 17. In C. L. عبد الهادي deest. In mox sequenti disticho legitur in C. L. في مضمك تلقى et in C. P. راض على اننى راض. omissa est. Pro الغور, quod nolens retinui e C. P., legere maluerim الغورى. Sic igitur distichon, quod metri طويل est, redderem: "heus fulgur super depressas deserti terras corruscans, in fulmine tuo mihi mors; fulge vero, nam contentus sum." De Sopho عبد الهادي nihil mihi innotuit.

P. 2. Lin. 19–22. In his versibus, qui metri وافر sunt, non differunt codices, praeterquam quod in ultimo disticho in C. L. ابتمت عشيت legitur pro ابتمت عشية: "moram trahe, fulgor rutilans, tu, cuius in occasu mihi affulget lux; nunc micas, nunc occidis, locis dilectus et habitaculis. Num nitida es facies Selmae, qua revelata obstupet pectus amore ardens, an ipsa mihi arridendo, vespere valedicens, vitam dat ex ore casto."

P. 3. Lin. 4. Vd. Alkur'ân s. 24 v. 35.

P. 3. Lin. 6. In C. L. desunt verba e وبنجد usque ad المتوجه in linea 8.

P. 3. Lin. 9. Pro يتجلى in C. L. legitur يتسلسل.

P. 3. Lin. 14. Vd. Alkur'ân s. 39 v. 69.

P. 3. Lin. 18. In disticho, e Diwâno Muhii-d-dîn allato, quamvis in duobus codicibus et in libro ipsius poetae, ترجمان الاشواق inscripto, ثم غيلان legitur, particulam et in ثم و, quam poscunt sensus et metrum طويل, ausus sum commutare. Quo facto sensus oritur hic: "nobis (amatoribus numinis Divini) exemplum praestant imitandum Bishr cum Hinda, eiusque soror (cum amatore suo) et Keis cum Leila, et Maya cum Gheilân. Ipse Muhii-d-dîn in commentario, quo Diwânium suum illustrat, dicit se sorore Hindae باختها جَمِيلَ مَعْمُرَ بنِ مَعْمُرٍ مَعِ بُيُوتِهِ وَبِأَضِ وَرِيَّاضِ وَابْنِ الدَّرِيحِ وَابْنِ وَغَيْرِهِمْ quae vero verba a commentatore nostro in ipso hoc loco referendo omissa sunt. Paria scilicet enumerat amantium inter Arabes celebratorum. De Maya et Gheilân, saepius cognomine ذو الرُّمَّةِ noto, vide Ibnu Khallikân, vers. Angl. G. de Slane T. II. p. 447 et Hamâsa ed. Freytag in plurimis locis. De Keis, qui saepius مجنون appellatur eiusque amatrice Leila, vd. Anthol. Gramm. ed. S. de Sacy pgg. 150 et 211. De Gemîl et Butheina vd. Ibnu Khallikân vrs. Angl. T. I. p. 331. De Hinda vero et Bishro aliisque in commentario enumeratis amantibus quaerendo nihil investigare potuimus.

P. 3. Lin. 26. In Diwâno poetae legitur فاحرى فاجدى pro omissa praepositione من, quae immediate sequitur.

P. 4. Lin. 2. Vita grammatici ابن القوطية reperitur in Ibnu Khallikân ed. Wüstenfeld sub numero 761. De ابو منصور موهوب بن احمد الجواليقي, qui in linea 5 citatur vd. Relation de l'Egypte par 'Abdu-l-latîf ed. S. de Sacy p. 484.

P. 4. Lin. 4. De grammatico ثعلب يحيى بن العباس بن vd. Ibnu Khallikân vrs. angl. G. de Slane T. I p. 83.

P. 4. Lin. 9. Pro الحدود legitur in C. L. الحدث et quae in linea 10 leguntur verba ما هي عليه usque ad فالعالم in linea 11 in C. L. omissa sunt. Quae in linea 12 occurrunt verba ونفى الظهور باعتبار in C. L. desunt. In verbis وسبحته in linea 14 male legitur in C. L. عن pro عين quod e C. P. recepi. Neque haec omnino placet lectio; videtur tamen defendi posse, si priori تسييح abstrahendi, posteriori vero laudandi significationem attribuimus, in fine periodi voce له subintellecta. Non enim homines soli Deum laudant, sed omnia quae in universo sunt, ut dicitur in alkur'ânو الا يسبح وان من شىء بحمده. Quae in hoc loco a commentatore disseruntur, doctrinam respiciunt Sophorum, qua contendunt mundos universi omnes, et quae iis insunt ex aeterno in scientia Dei exstitisse, sicuti palma in nucleo existit; quam ob

caussam etiam appellatur معلومات vel علم الله في الاعيان الثابتة في علم الله i.e. prototypi in scientia Dei contenti. Ad quos quum se dirigit vox divina creatrix امره القديم aut الكلام الالهى aut الذكر الحكيم (de quo cf. Beidhawii comment. in Alkur'ân ed. Fleischer S. 3. v. 51) vocabulum كن eloquens, formas induunt visibiles et, terminis finibusque circumscripti, in existentiam mundanam العالم prodeunt. Ipsi vero prototypi in existentiam non prodeunt; sed quae nobis apparent non nisi umbrae sunt, e luce Dei in eosdem incidente, proiectae, essentia carentes, quae nec existentiam neque non existentiam sibimet ipsis poscentes (الممكنات) cito in nihilum, ex quo ortae sunt, recedunt (معدومات). Quod si ad externas has formas, quibus umbra apparet lucis aeternae, et ad hancce lucem ex infinito ente emanantem respiciatur, et mundos existere et Deum percipi, si vero ad intimam Dei substantiam et prototypos rerum, qui soli vera gaudent existentia, nec Deum neque mundos apparere contendunt.

P. 4. Lin. 21–26. In hisce versibus, a commentatore ad normam metri طويل concinnatis, litteram ى, quibus quatuor terminantur disticha extrema, e C. L. الاشباع retinendam duxi. In C. P. deest. In C. L. vox عنه in tertio disticho omissa est, et in quinto فيض legitur pro بيض. Sic mihi disticha reddenda videntur: "existentia mea et rerum existentia una eademque est; nihilo minus illae a me diversae et ego ab illis diversus: attende ad dicta animum, et e visione mea exemplum cape. Una est et aeterna existentia, cuius a gratia omnes, quae in universo exstant, res profluunt. Absit ut divisum supputetur absolutum ens; cui quum luberet ut nobis in vinculis quasi appareret, quod in summa Eius sapientia latuit, diversis in aeternum depictum coloribus manifestavit. Nec variis hisce rerum imaginibus, faustis infaustisque, ulla inest existentia nisi ex eo."

P. 5. Lin., 13. In C. L. post vocem الارض periodus a يوجبها incipiens usque ad voces وهو خلاف in linea 14, omissa sunt.

P. 5. Lin. 20. De gradibus et stationibus, quae viam Sophorum ingredientibus superandae sunt, priusquam eo usque perveniant, quo oculo, nullis rerum externarum apparitionibus obscurato et perturbato, a Deo ipso manifestationes تجليات offeruntur, vide Dabistân anglice versam a Shea and Troyer T. III p. 266 sqq. et Sacy in Vies des Sofis in Notices et Extr. T. XII et Hammer die schön. Redekünste Persiens p. 346.

P. 5. Lin. 21. In duobus codicibus legitur باحد pro احدى, quod regula grammatices posceret.

P. 5. Lin. 26. Cuinam poetae debeatur hic allatum distichon, ad normam metri كامل concinnatum, non liquet. Mox vero in linea 27 sequentis distichi auctor est خليلد - - بن عباس. Legitur quoque in Hamâsa ed. Freytag p. 603, unde الرقصات و الرقصات recepi pro قهره و ظهور قهرها لها quod in duobus nostris codicibus habemus. Versus Al-Kur'âni in linea 29 allatus e S. 14. v. 49 est.

P. 6. Lin. 2. Legitur in duobus codicibus و ظهور قهرها لها pro قهره, quod, nullum in lectione codicum inveniens sensum, ex coniectura recepi.

P. 6. Lin. 11. De celeberrimo Philologo عبد الملك العصبى vide Ibnu Khallikân ed. Angl. G. de Slane T. II p. 123.

P. 6. Lin. 14. Videtur Lagrange male legisse ارينه pro ارينه; neque errorem correxit S. de Sacy, vd. Journ. de Sav. l. c.

P. 6. Lin. 18. Suspicio pro الجبل legendum esse الجسم vel جبل الجسم; sed lectionem duorum codicum mutare nolui.

P. 7. Lin. 5. Versus Al-Kur'âni citatus e S. 20 v. 13 est, ubi cf. Beidhâwii comm. in explicatione vocis طوى. De diversis aliis eiusdem vocis explicandi modis vd. كليات ابى البقى. Boolâki editum anno H. 1253 p. 236. In mox sequente periodo quamvis in duobus codicibus الكاينات كلها طيا و الكاينات عنده و ينطوى legitur, particulam و ante vocem الكاينات ex coniectura suppressi.

P. 7. Lin. 8. Versus, e poematis Muhii-d dîn citati, metri sunt بسيط et sic vertendi: "siste, quaeso, in dextra vallis porta, qua tentoria erexerunt: benedicat tibi Deus, una cum iis, qui te incolunt, vallis! homines in te collegisti, qui animus mihi sunt et anima et intimum iecur." De locutione درك cf. Harîri ed Sacy. p. 361.

P. 7. Lin. 12. In C. P. legitur الذاتيين et in C. L. الدينين. Utraque lectio admitti potest: اللدنيين tamen scripsi, quae linguae Sophorum peculiaris est vox. Cfr. Sacy: Vies des Sofis in Notices et Extr. T. XII. p. 303.

P. 7. Lin. 26. Statuit Algurgâny محو eum significare statum Sophi, quo actiones eius in actiones Dei evanescant, ita ex. gr. ut quum manu quid proiciat, non sit manus eius, quae proiciat, sed manus Dei. Vocibus تجلى السر الباهر innuere videtur commentator statum ardoris الحرق appellatum, qui medius est inter طمس و محو. Voci الاسر, quae deest in C. L., significatio quaedam sophica inesse videtur; nullo vero alio loco eandem inveni in operibus Sophorum. Si vera est lectio, significare videtur hacce voce commentator, Sophum in hoc statu captivum quasi esse omnipotentiae Dei, ita ut, nulla ipsi manente libera voluntate, existentia eius in essentiam Dei transeat. Eum igitur indicaret

statum, qui الطمس appellatur. Vocibus enim محق et محو et طمس eadem mihi videtur inesse significatio ac vocibus برق et حرق et طمس cfr. librum Definitionum sub hisce vocibus.

P. 7. Lin. 29. In expositione, quam facit in Journal des Savant S. de Sacy Anthologiae a Lagrange editae, vocem ابيطح, quam Lagrange false gallice *torrent* reddit, minus recte *vallée étroite* vertit. Videtur diminutivam formam التقليل diminuendi, non للتعظيم amplificandi vel venerandi significatione declarasse. Cfr. commentatorem nostrum. ثنيات اللوى sunt colliculi ad radices montium sabulo, quod converrunt venti, tenui et undoso tecti, super quos ducunt semitae tortuosae a gregibus armentorum tritae. ابيطح totus ille est tractus sabulosus et declivis, vallibus intersectus supinis et apertis, per quas torrentes hiemales saburram et glaream de montibus supra iacentibus in planitiem devolvunt.

P. 7. Lin. 21. In quibusdam exemplaribus Diwâni poetae nostri pro اهيله legitur عربيه. Priorem vocem praetuli, quia posterior, quamvis sit forsitan elegantior, plerumque non nisi Arabes nomadicos significat. In vocibus واقرى et prima et secunda Hamzá, metro poscente, suppressa est. Quare *wakri* legendum. Scribitur in C. P. واقرى; in C. L. et in alio exemplari poematum, littera ى suppressa, واقر. Ultimum huiusce versus hemistichium male sic vertit Lagrange: "quand j'ai quitté votre ami, il soupiroit ardemment après votre présence." Quam versionem nulla correxit animadversione illustris Sacy.

P. 8. Lin. 17. Versus, e Diwâno commentatoris relati, metri طويل sunt. In C. L. mutilati leguntur. Deest scilicet hemistichium خلق تكثر عدهم et pro voce له, qua desinit tertium hemistichium, legitur لديه et pro فجميعنا, quod e C. L. recepi, in C. P. habemus فجمعنا. Secundum lectionem, quam secutus sum, sic mihi versus vertendi videntur: "in multiplice eodemque uno, o homo, laetare, ad quem laudandum per saecula ab Ipso creati sumus omnes. Mirabundus adspice res, per Ipsum in infinitum augescentes, Ipse quamvis sit augeri nescius. Creaturas mirare continuata serie semet propagantes et in infinitum varias, quarum aliae sunt invidae, aliae invisae. Omnes vero imagines eius sunt, naturae legibus subiectae, variamque referunt Essentiae Eius speciem, aut acquisita aut innata gaudeant scientia." Classe حوسود eos intendere videtur poeta, qui, prae ceteris in numinis favorem recepti, immediata quadam intuitionem ذوقى aut علم وجدانى et diversos Dei percipiendi modos perspiciant, eamque ob caussam sibi colligunt invidiam aliorum الحاسد, qui gratia hac

Dei destituti, molestiis et aerumnis portandis notitiam qualemcumque entis supremi sibi adquireunt. Idem videtur sensus esse verborum طوارف et توالد de quibus cfr. Harfiri ed. Sacy p. 54.

P. 9. Lin. 6. De celeberrimo opere grammatico, مغنى اللبيب inscripto, eiusque auctore ابن هشام vide Anthol. Gramm. ed. Sacy p. 185.

P. 9. Lin. 20. De حجاب زهير بن جناب aut حجاب, ut scribitur etiam nomen eius, vd. Meidani proverbialia ed. Freytag T. III. p. post p. 315. In disticho, e poematis eius allato, particula ل cum كل coniuncta لام التقوية est, de qua particula cfr. librum iam citatum كليات ابي البقي p. 312.

P. 9. Lin. 21. De poeta امرؤ بن معدكرب vide Hamâsam p. 73.

P. 9. Lin. 23. Vita philologi يعقوب بن سكيك legitur in Ibnu Khallikân ed. Wüstenfeld sub N:o 837.

P. 10. Lin. 2. Versus e poematis As-safy-l-Hully allati et ad normam metri وافر compositi, sic vertendi videntur: – ”et equa hinnitu ad impetum irruens, cuius ungula, scintillas excudens, igni similis videtur flammescenti: si ventus cum ea contendit celeritate, prosilit et pulverem pede suo, vento simili, excutit. Figura rhetorica تلميح utens, rationem habet poeta verborum, quibus incipit sura Al-Kur’âni 100:ma. De constructione ضبجا cfr. Beidhawii Comm. T. II. p. 413. De figura عكس التشبيح quae saepius مقلوب تشبيح appellatur cfr. librum كليات ابي البقي p. 110. De poeta As-safy-l-Hully v. D’Herbelot T. III. p. 153. Citatur etiam in Darstellung d. Arab. Verskunst ed. Freytag p. 387 et in aliis locis ubi Al-Hilly appellatur.

P. 10. Lin. 9. Versus Al-Kur’âni heic allatus e S. 19 v. 15 sumtus, et qui in linea 11 citatur e sura 19 v. 15; quae in linea 16 occurrunt verba, e S. 34 v. 11 petita sunt.

P. 10. Lin. 19. Vita grammatici الازهرى reperitur in Ibnu Khallikân ed. Wüstenfeld sub N:o 650 et vita grammatici ابن فارس in linea 23 citati, ibidem sub N:o 48.

P. 10. Lin. 26. Loco اى, quod ex coniectura scripsi, in duobus codicibus ان habemus.

P. 10. Lin. 28. Pro وبابه قطع, quod e libro مختار الصحاح recepi, in duobus codicibus legitur وقد مزح يمزح.

P. 11. Lin. 9. De significatione, quam vocibus استدرج et مكر subiiciunt Sophi, vd Sacy in Notices et Extr. T. X. p. 45 et Dabistân angl. vers. a Shea and Troyer T. III. p. 274.

P. 11. Lin. 13. Versus ex Al-Kur'âno citatus e S. 21 v. 16 est.

P. 11. Lin. 17. Cum hac doctrina Sophorum confer iucundissimum distichon Faridianum: ان الغرام هو الحياة فمُت به صبا فحَقَّك ان تموت وتُعَدِّرا. Voluntaria haec mors vera est apud Sophos vita in Deo.

P. 12. Lin. 6. In C. L. deest periodus a voce ان incipiens usque ad للعادل in linea sequente.

P. 14. Lin. 2. Versus metri وافر, e Sopho Negmu-d-dîn citati, in C. L. mutilati sunt et hiantes. In secundo hemisticho legitur فى فما: in tertio راين رايِن, et in ultimo vox بعد omissa est. In C. P. pro voce تجدى, quam e C. L. retinui, legitur تجد. Vox الدلال in C. P. articulo caret. Exit hic versuum sensus: "amantes reprehendens quum sit in errore, quid mihi cum reprehensoribus? Num unquam prudens factus est reprehensione amator, amore proreptus amicae? Num prodest vituperatio amanti puellam, delicato incessu hilariter ambulantem? Obturat amator aures, nec consiliis auscultat." De Sopho Negmu-d-dîn-i-bnu-Isrâîl, cuius e poematis saepissime citat commentator noster disticha, nihil mihi adhuc innotuit.

P. 14. Lin. 7. In C. L. vox جعل deest et حقى, qua desinit linea, et periodus in linea 8 a فانى incipiens et voce الصلاح finiens.

P. 14. Lin. 12. Pro بالنسبة in C. L. legitur بالنية.

P. 14. Lin. 15. Pro اخفى in C. L. habemus خفى. De hoc dualismo occulto vd. Sacy Vies des Sofis in Notices et Extr. T. XII. p. 389.

P. 14. Lin. 19. Cum doctrina, heic tractata, confer quae alio quodam loco commentarii sui affert Abdu-l-Ghany:

كنى بالمصباح عن العقل النورانى لانه مصباح يستضى به الانسان فى ظلمة الاكوان فاذا طلع
صباح نور الوجود الحق اغنى عن انوار العقول كما قال صلى الله عليه وسلم اتقوا فراسة المومن
فانه ينظر بنور الله ينطق بتوفيق الله

P. 14. Lin. 24. Disticha haec metri بسيط sunt: "amore meo erga Vos, animos reprehensorum perturbavi, ita ut veram meam conditionem nullo modo perspiciant. Sunt qui amore deperditum et aegrotantem, sunt qui curis liberum nihilque curantem me dicant: a vobis declinavi, omnis vero, amore captus, ad Vos me inclino: sic hoc et illud idem est. Absenti mihi adestis in pectore, a quo ne punctum quidem temporis abestis." In lingua Sophorum erotica خالى appellatur, qui angorem et aerumnas non agnoscit amoris, et si ad amorem respiciatur erga Deum, is est, qui in rebus divinis suo agit iure منكر.

P. 15. Lin. 7. In C. L. lacuna est a voce من incipiens usque ad vocem كذا in linea 9.

P. 15. Lin. 17. Haec quoque disticha a Negmu-d-dîn, ad normam metri بسيط concinnata, pluribus in C. L. laborant erroribus. Pro بالمصغى الى عدل legitur بالمصطفى لى عدلى. In 6:o hemistichio له لو pro يستشير in 10:mo لى اعى pro لى: in 17:o راموا pro ذموا. Retinui tamen e C. L. in primo hemistichio عدلى pro عادللى, quod habemus in C. P., et in ultimo عدل pro عدل, quod in C. P. legitur. Secundum lectionem, quam adhibui, sic vertendi versus: "reprehensionibus, culpator mi, aures non praebeo; oculi enim et aures et cor aliis occupati sunt rebus. Quid curat reprehensiones amator, cuius voto oculis adnuit amatrix; amator, cui, suavi amicitiae halitu inebriato, pocula amoris recusatione et taedio non sunt mixta. Non is ego sum, cui flammam amoris accendat fulguris ictus, longa dum itineris mora vestigia domicilii ab amica relictis perlustret, neque me desiderio incendunt ignes, quos oculis praeditae eminentibus virgines in tribu Leilae accendunt. Mihi media nocte consortium praebet soli similis³ amica, cuius facie nitida erubescit luna, cuius oculi nitent nigredine nativa, qua dorcades suos infucare gestiunt oculos, cuiusque statura, dum gracili corporis iactatione incedit, arbori Bân praestat. Dum vulgo queruntur amatores de iniuriis sibi iniuste illatis, ego quidem gratias refero Tibi, propitiae, qui summa es pulcritudo, animaue vitae, universi principium, domitorque heroum indomitorum."

Splendidum inest ultimo disticho exemplum figurae rhetoricae طباق dictae, tria exhibens in primo hemistichio vocabula جور et معتدل et ذموا, quae totidem vocabulis in altero hemistichio عدل et ميل et اشكر opposita sunt. Appellatur معتدل aut معتدل amatrix, quae erecta praedita est statura, cui opposita est القامة aut متمایل. Versum vero reddidi explicatione, quae sensui Sophico mihi aptior videbatur.

P. 16. Lin. 4. Ex coniectura مظاهر scripsi pro مظاهر, quod in duobus codicibus legitur.

P. 16. Lin. 24. In hisce distichis, a Negmu-d-dîn ad normam metri رجز concinnatis, non differunt codices, nisi quod in C. P. برآيه legitur pro بروياه. "Te, cuius aspectu perfecta est laetitia, in omni universo apparentem desiderant animi, si praesens sis aut absens. Sempiterna est nobis revelatio Tua, quare absit terror; qui enim Te amat, si metuit, errat. Carperis oculis omnium revelatus; facies enim Tua flore est nitentior, clarior luce." Vocabulo غيرة in

3 nomen est amatrix poetae; quod vero paraphrasi explicavi ut contraria appareat significatio, quae inter duas hasce voces et وهنا et بمسى intercedit.

3:0 disticho occurrenti, significationem terroris خوف vel desperationis يأس tribuens, sic huncce versum ad doctrinam Sophorum reddendum putavi; quod si ad ipsa verba poetae moremque amantium respiciatur, hic inest disticho sensus: "quum semper mihi consortium praebes, o amata, absit zelotypia; errat enim amator, qui zelotypia laborat erga amicam, cuius nunquam non utitur sodalitia.

P. 17. Lin. 15. Tria disticha metri كامل, e poematis eiusdem sophi citata, sic vertenda videntur: "amore Tui inebriatus desiderioque ardens vehementi, pocula, memoria Tui impleta, vespere exhaurio; nulla enim sunt amatori pocula nisi recordatio: quocunque circumspiciam, Te solum video et ad Te unum me ducit cogitatio."

P. 17. Lin. 18. Disticha, a commentatore ad normam metri بسيط hoc loco ex tempore concinnata, sic verto: "vinum, quo ebrius ego, in amica recordanda, laudanda et agnoscenda consistit; omnique tempore vacillo ex amore, cuius arcanum animum perreperit. Quis servum emit vitiis laborantem, animo turbatum e vino recordationis? Acceptus non est servus nisi domino, qui benignus eum, beneficii haud immemorem, educavit. Servum novit dominus; ipsi igitur reddite eum, quem nemo alius emit."

P. 17. Lin. 25. Pro الذكر له الذکر et ذهول legitur in C. L. الذکر له الذکر pro ذهوله.

P. 18. Lin. 3. In C. L. vox كل deest et in C. P. كل من legitur. Respicit commentator ad foedus, quod cum omni anima, priusquam corpori indita fuerit visibili, fecisse contendunt Islamitici Deum ex aeternitate يوم الست. Cfr. Sacy in libro Le livre de conseils p. 68 et Al-Kur'ân S. 17 v. 171.

P. 18. Lin. 15. Verba ex Al-Kur'âno allata e S. 14 v. 5 sunt.

P. 18. Lin. 20. Vita grammatici محمد بن زياد بن الاعرابي qui praeceptor fuit Tha'labi, reperitur in Ibnu Khallikân ed. Wüstenfeld sub N:o 644.

P. 18. Lin. 23. In duobus codicibus desunt voces العلم او, quas periodi complendae caussa ex coniectura addidi. Verba Al-Kur'âni allata sunt e S. 57 v. 4.

P. 18. Lin. 25. Deest اصلا in C. L. Quae mox sequitur periodus االى الوجود الى القولى incipiens usque ad vocem ازلا in linea 26 omissa est in C. L.

P. 19. Lin. 6. Allatum heic a poemate Negmu-d-dîn distichon metri خفيف alio quodam loco libri commentatoris nostri sic legitur منعنتا الصفات والاسما ان ترى دون برقع اسما Quae vero cunque recipiatur lectio, hic exit sensus: "contegunt attributa et nomina amatricem Asmâ, ita ut sine peplo adspici non possit."

P. 19. Lin. 9. Versus, ex Al-Kur'âno citati, sunt 43 et 44 e S. 53.

P. 19. Lin. 17. Tria enumerant Sophi momenta creationis, quae commentator hoc loco patrias appellat, scientiam Dei, voluntatem et verbum. Omnis enim anima priusquam, Deo imperante, verbo كُن creata fuit, ab aeterno in scientia Dei exstitit. Cfr. quae p. 11 attuli.

P. 19. Lin. 23. Verba Al-Kur'âni, heic allata, e S. 25 v. 47 sumta sunt, et quae in linea 27 leguntur, e Sura 15 v. 19.

P. 19. Lin. 29. Primum horum versuum metri كامل hemistichium in C. L. voce ابدا finitur pro باطن, quam e C. P. recepi. Sic vertenda putaverim disticha: "in omni natura apparentem, eundemque occultum omnes mundi adorant. Qui quum excelsa, quam tenet manu, virga tympanum angelorum pulsat, mundi ut carmina concinnantur." Voce الملا الاعلى indicare videtur commentator (proceres supremi), quibus Abu-l-Bakà in libro suo الكليات p. 352 insigniri dicit nobiliores angelorum et animas prophetarum اشراف الملائكة وارواح الرسل.

P. 20. Lin. 1-5. In hisce ad normam metri كامل a commentatore compositis versibus leviter differunt codices. In C. P. legitur غيب pro غيبه in secundo hemistichio; et in quinto حف pro خف. In C. L. vero بمواكب habemus pro وبموكب. Dubius haereo in voce عمائم quae in primo disticho occurrit. Nulla vero alia lectione in codicibus exstante, eandem retinui, auctoritate nitens Golii, qui significationem عمائم (vel عمام ut, errore typographico puto, legitur in Lexico Freytagii) h.e. turbarum disgregatarum huicce voci inesse dicit. Sic igitur disticha verterem: "intimum Dei arcanum revelatur in infinita rerum evanescentium multitudine. Multos quidem errare fecit, nos vero recta duxit via, ad quos revelatio advenit agmine, cuius vexillarius est mundus visibilis, cuius tympana tidunt angeli superiores, dum tuba canunt spiritus aeterni; ultimus procedit mysteriorum ovantium satellitio circumdatus rex factorum. Quae quum ita sint, fieri non potest, quin summa perfusi voluptate animi evanescant." Audacibus his distichis alludere videtur poeta ad abstrusam illam Sophorum doctrinam, qua Deum quinque praesentiae حضرة actibus concipiendum statuunt. Voce عَمًا respicit poeta praesentiam mysterii absoluti حضرة الغيب الطلق quae etiam غيب الغيب appellatur et in mundo idealium الاعيان الثابتة se manifestat. Spiritibus aeternis ارواح القضى alludit ad praesentiam mysterii relativi حضرة الغيب المضاف [sic]، cuius manifestatio est mundus animarum abstractarum عالم الملكوت والجبروت, in tabula fati لوح القضا in scriptarum. Angelis superioribus اجسام الملا intendit praesentiam relationis mysticae عالم المثال حضرة مضاف الغيب, quae se manifestat in mundo imaginum,

quae inscriptae sunt in tabula sortis بلوح القدر.⁴ Mysteriorum satellitio الاملاك⁵ حضرة الشهادة المطلقة alludit ad praesentiam evidentiae absolutae عالم الملك, cuius manifestatio est mundus possessionis الكون, qui thronum Dei continet et elementa. Mundus الكون ad praesentiam complectentem الجامعة spectat, cuius mundus est mundus hominis, universum et omnia, quae in eo exstant, comprehendentis. De intricata hac doctrina, quae levi quadam differentia a diversis Sophis explicatur et intimo nexu cum doctrina de septem gradibus divinis المراتب الالهية cohaerere videtur, vide librum Definitionum et Sacy in Notices et Extr. T. X. p. 66 et Dabistân angl. versam a Shea and Troyer T. III. p. 238. — زمر nomen est omnium organorum musicorum, quae ore inflantur; peculiariter vero speciem (gallico Hautbois haud absimilem) tibi-arum significat, quae inter hodiernos Arabes ارغل appellatur. Haecce tibia et tympana (طبل) sola fere sunt organa musica, quibus milites orientales in bello utuntur. Alia quaedam tibia persica voce نُئى insignita una cum tympanis minoribus a Derwîshis usitata est in saltationibus mysticis, de quibus vd. Hammer die schön. Redek. Pers. p. 196.

P. 20. Lin. 18. De opere تسهيل inscripto vd. Anthol. Gramm. ed. Sacy p. 215.

P. 20. Lin. 30. Pro نواطن in C. L. legitur قواطنا. Utraque lectio falsa est. Vera القاطنات legitur in Gr. Ar. ed. Sacy T. II. p. 182.

P. 20. Lin. 24. In duobus codicibus legitur يعششو pro تَعَشُّو, quod e poematis Amru-l-Keis a G. de Slane editis p. 40 recepi. In Gr. Ar. Sac. T. II. p. 501, ubi ipsum hoc distichon occurrit, legitur نَعَشُّو.

P. 20. Lin. 26. Legitur in codicibus nostris sic: وينادى فنقول (فيقول C. L.) وقوله: مراحا (مراخان C. P.) تننيه مراحا لان periodum, quam in textu habemus, substitui. Sensus est: in hocce loco non valet ratio de apocope adhibenda, quam affert filius Ibnu-l-Mâliki in commentario suo ad librum patris Alfiyâ appellatum, vocem scilicet, apocope abbreviatam, vocativo sensu adhibitam esse debere. Nam in vocativo dicendum esset يا مراخان ut, appellandi causa duali utens forma, dicis يا رجالان. Heic vero licentia poetica litteram ن resecuit poeta.

P. 20. Lin. 28. In C. L. vox المعرف deest.

4 De differentia, quae inter قضا قدر intervenit, vide librum كليات ابي البقي p. 281.

5 ملك et مَلِك et مَلِك pluralis haberi potest forma et ملك

P. 21. Lin. 1. In C. L. periodus a الأبل incipiens usque ad voces يضم الميم inclusas omissa est.

P. 21. Lin. 8. In C. L. legitur واراحت بالضم والفتح. Si vera est lectio, indicare videtur hisce verbis commentator utramque locutionem أراحت et أراحت الأبل eodem sensu adhiberi.

P. 21. Lin. 9. Pro بالاحكام in C. L. habemus بالاجماع. Versus, ex Alkur'âno allatus, 82:us est surae 17.

P. 21. Lin. 24. Posterius كان immediate vocem تعالى sequens ex coniectura addidi.

P. 21. Lin. 26. Versus, a commentatore ad normam metri منسرح concinnati, duas tantummodo praebent varias lectiones, quarum altera in vocabulo تكيف, primi distichi ultimo, pro quo in C. L. تكليف repetitum habemus; altera in voce سالكون, pro qua in C. P. scripta est ساكين. Ad doctrinam Sophorum magis quam ad sensum proprium respectu habito, sic disticha verterem: "cultus socordium servitus est officii colendi, et notitia, quam de Deo habent, disiecta et argumentationibus acquisita: religioque viam revelationis ingredientium, scientia est contemplativa quidem, sed incerta et fugitiva: adoratio vero, qua Deum colunt Dominum recte cognoscentes, contemplatio continua, quae ipsis honor est et gloria." Haec disticha spectant ad tres ordines, in quos Sophi homines dividere amant, عارف et سالك aut متعرف, جاهل aut غافل, de quibus vide Sacy Vies des Sofis in Notices et Extr. T. XII. p. 322 sqq. Voce تكيف, quae secundum Golium qualificandi significatione gaudet, respicit poeta ad mundanam illam a Sophis contemtam sapientiam, de qua disserit commentator in pag. 14 lin. 12 sqq. Vocem تعريف eam significare puto notitiam Dei, quae تعرف peculiaris est. Dicit quidem ابو البقى in libro suo iam citato p. 235 العبودية superiorem gradum cultus significare quam العبادة; secundum commentatorem nostrum vero العبودة summus est gradus, secundus est العبودية et infimus العبادة.

P. 22. Lin. 11. Verba Al-Kur'âni allata sunt e S. 2 v. 125, et quae mox sequuntur in linea 12 e S. 6 v. 13.

P. 22. Lin. 13. Pro المتحرك in C. P. legitur المتحرك et ante له additum est لا.

P. 22. Lin. 15. Attributorum Dei 99 septem sunt fundamentalia امهات الصفات, vita scilicet et scientia et voluntas et potestas et auditus et visus et verbum, quorum quatuor priora sunt columnae creationis الايجاد, اركان vd. Dabistân angl. vers. T. III. p. 224.

P. 22. Lin. 20. Vita iurisperiti الفراء in Ibnu Khallikân reperitur. Vd. vers. Angl. T. I. p. 418.

P. 22. Lin. 21. Pro غيره legitur in C. L. غير.

P. 22. Lin. 25. In C. L. legitur inverso ordine بالقال لا بالحال.

P. 23 Lin. 15. Vitam grammatici ابن الانبارى habemus in Ibnu Khallikân vers. Angl. T. II. p. 95.

P. 23. Lin. 19. Pro تدى legitur in C. L. تهدى et in mox sequenti periodo المتعينة pro المعتنية.

هذه القصيدة الحائية
 من الاشعار الفارضية
 منقولة بشرحها من كتاب كشتا السرخامض
 في شرح ديوان ابن الفارض
 لصاحب المقام السامي
 الشيخ عبد الغني النابلسي الشامي
 مع ترجمتها باللطيني
 للعبد الفقير
 جورج اوجوت وتين
 السوني
 الالندر
 ي

طبعت في الجزائر على يد الاستاذ العالم فرانس ليقتد السويدي
 في هلسنكي في اواخر سنة ١٩٤٦ من البعثة المطابقة
 سنة ١٩٥٠ المسيحية على صاحبها اذكي تحية

قال الشيخ محمد بن الفارض

أوميض برق بالابرق لاحاً أم في ربا نجد أرى مصباحاً
أم تلك ليلى العازية أسنرت ليلا فصيرت المساء صباحاً

أوميض الهمزة للاستفهام والوميض مصدر ومض البرق يمض ومضاً وميضاً و
 ومضنا إلى لمع لهما خفيفاً ولم يعترض في نواحي الخيم كذا في الصراح وقوله برق
 هو واحد برق السحاب وقوله بالابرق تصغير الأبرق وهو غلظ فيسه
 حجان وريل وطيب مختلطة كذا في الصراح وفي القاموس الخلظ الأرض خشنة
 وقوله لاح الألف للاطلاق ولاح معناه ظهر كنى بالبرق عن ظهور الوجود للحق
 لأنه نور وكنى بالابرق بتصغير التحظيم عن عالم الأجسام المولفة من الطابع
 والعناصر المختلفة وكنى بالوميض عن الروح الأمرى المنفوخ في الأجسام
 الإنسانية الكاملة فأنها تشعر بحالها وان الروح من عالم الأركان بالبصر وقال
 تعالى وما أمرا الا واحدة كلح بالبصر وقال تعالى ويسألونك عن الروح قل
 الروح من أمر ربي وما أوتيت من العلم الا قليلا ويكون بالبرق عن ظهور الوجود
 الحق على الكائنات العلوية والسفلية فسمى ذلك الظهور إجماداً ويسمى امر
 الهيا ويعبر عنه بكن فيكون وجميع الكائنات في انفسها بالنظر اليها بعد ومات
 فانية لا وجود لها اصلاً قال تعالى كل شئ هالك الا وجهه وقال تعالى كل من عليها
 فان ويبقى وجه ربك ذو الجلال والاکرام وقال تعالى بل نقذف بالحق عمام الغيوب
 وقال تعالى بل نقذف بالحق على الباطل نيد مغه فاذا هو لاهق ولكم الويل مما تصفون
 وقال تعالى خلق السموات والارض بالحق والحق هو الله تعالى بلاشك فانه من
 اسمائه الحسنی والباطل اسم لكل ما سواه ما قال صلى الله تعالى عليه وسلم في حديث
 اصغر كلمة قالها الشاعر كلمة لبيدت الاكل شئ ما خلا الله باطل والباطل خلاف
 الحق فالحق هو الوجود والباطل هو العدم ولا يصح ان يكون الباطل موجوداً لأنه
 يفتقر له حيث يفتقر مع الحق الذي هو مخالفه في الوجود فيكون الوجود قد اشتراكا
 والوجود ياتي بالشركة وهي مستحيلة عليه ولهذا ترى الوجود الظاهر على الكائنات
 في الحس والعقل والحسوس والمعقول وجوداً واحداً لا تفاوت فيه بالنظر
 الى الاشياء كلها وليس شئ موجود وجوداً زائداً على وجود شئ اخر ولا شئ
 امر موجود وجوداً ناقصاً من وجود غير وانما التفاوت في الاشياء كلها

المحسوسات والمعقولات بالنظر الى ما بينهما من الاختلافات التي لا تدخل تحت
 الحصر فلو اتصفت الاشياء بالوجود لتناوت الوجود بالنظر اليها كما تفاوتت
 بقية اوصافها من المقادير والهيئات والصور والكينيات والكميات والاجناس
 والانواع والاشخاص والاماكن والازمان الى غير ذلك فيكون كل شيء وجوده
 لا يشابه وجود الشيء الاخر وهكذا من حيث هو وجود لا من حيث ظهور
 الماهية به فان الاختلاف بين الاشياء انما ياتي من حيث ظهور الماهيات
 بالوجود الواحد لا من حيث الوجود الواحد فانه لا اختلاف فيه ولا تفاوت له
 بين الاشياء قال العارفي بالله الكامل عفيف الدين التلمساني قدس الله سره
 من آيات له: وجود وحسي ان اقول وجود. له كرم منه عليه وجود.
 تتره عن نعت الكمال لانه. لمعنى اعتبار النقص فيه يقود. ولكنه فيه الكمال
 وضده. له منه والمجموع فيه صمود. ولنا في هذا المعنى مما هو في ديواننا
 وجود واشياء مالم يهتد بوجوده وبه منه له وتعود. ملاس نور في
 هيكل ظلمة. لهن اعتراف بالهدى ومجود. على طبق ما في العلم والعلم واحد
 قديم باشياء مالم ينفود. الى اخر الآيات وعلى الاشارة بالبرق الى تجلي الوجود
 الحق قول الشيخ الاكبر قدس سره: راي البرق شرقا فحمت الى الشرق
 ولوراءه غربا فحمت الى الغرب. فان غرامى بالبرق ولعه. وليس غرامى
 بالاماكن والترب. وقال الشيخ العارفي عبد الهادي السوداني اليميني قدس
 الله سره واعلا سوره: ايا بارق الغور في مضلة متلفي. على افني راض فيا
 برق زرف. الى اخر آياته ولنا من هذا القبيل قولنا من آيات: رويد
 ايها البرق اللوع. فان غروب ضوئك الى طلوع. ترفرف لمحمة وتغيب اخرى
 فتعشق الاماكن والربوع. الالهة انت بهجة وجهه يسلمى بدت تعجب
 القلب الولوع. ام ابست عشية ودعتنا. فجاد بكوننا اللوع المنوع.
 وقوله ام هي ام النقطعة لان التصلة ما قبلها وما بعدها لا يستغنى احد
 عن الاخر ومعنى ام النقطعة انها لا يفارقها الاضراب وهي هنا بمعنى بل
 وقوله في ربنا نجد بعضهم الرء المملة وقع الباء الموحدة جمع ربوق وهي الكائنات
 المرتفع وقوله نجد هو اسم لما ارتفع من الارض والجحجج نجود مثل فلس
 وفاوس وبالواحد سمي بلاد معروفة من جزيرة العرب اولها من ناحية
 الحجاز ذات عرق واخرها سواد العراق فهي بين الحجاز والعراق ولهذا

قيل ليست من الحجاز وفي التهذيب كل ما وراء الخندق الذي خندقه كسرى
 على سواد العراق فهو نجد الى ان قيل الى الحرة فاذا ملت اليها فانت في الحجاز كذا
 في المصباح وقوله ارى مصباحا قال في الصحاح المصباح السراج وقد استصحى
 به اذا سرحته وقال البيضاوي في قوله نعا مثل نوره كشكاة فيها مصباح
 سراج ضخم ناقب وقيل المشكاة الانبوبة في وسط القنديل قال في المصباح
 القتيبة المشكاة يعني بالربا عن الارواح المنفوخة عن امر الله تعالى ونجد عن
 الجسم الطبيعي المظهر عن الاخلاق الذميمة لعلو شأنه بالقيامة بحسب
 الاخلاق وبالمصباح عن امر الله المتوجه على عالم الارواح فهي مشرقة به وهي
 اول موجود تجلي وجوده عليه ثم توجه امر الله تعالى على عالم الاجسام من
 عالم الارواح فتشرق الارض الجسمانية بعد اشراق السماء الروحانية بنور
 مصباح الامر الالهي الذي هو كناية عن الوجود الحق الذي ظهر به كل شئ من
 العدم الى الوجود حتى قال الله تعالى نور السموات والارض اي وجودها الذي
 به ظهرتا من عدمها الى وجودها ثم ضرب الله المثل لنوره بالمشكاة والمصباح
 والزجاجة وقال تعالى حكاية عن ظهور ذلك من يوم القيامة واشرفت
 الارض بنور ربها وقوله ام تلاك اي بل تلاك الظاهرة وما سواها بالاداء شار
 اليها باشارة البعيد كمال تزيينها عن مشابهة شئ من العوالم ثم كنى عنها
 بقوله ليلى العامرية اسرى محبوبة من محبوبات العرب تنسب الى بنى
 عامر كما قال الشيخ الاكبر قدس سره: لنا اسوة في بشر هند واختها. و
 قيس وليلى ثمى وغيلان. ثم قال قدس سره الغزير في شرحه ذكر
 المحبين في عالم الكون الهائمين بعشق المخدرات في الصون من الاعراب
 المتيمين يقول الحب من حيث هو حب لنا ولهم حقيقة واحدة غير ان
 المحبوب مختلف فم تعشقوا بكون وانا تعشقت بعين والشرط و
 اللوازم والاسباب واحدة فلنا اسوة بهم فان الله تعالى ما هيتم هو لا
 ابتلاءم بحب امثالهم الا ليقوم بهم الحج على من اتى محبة ولم بهم في حبه
 هيئات هو لا حيث ذهب الحب بعقولهم وافئاهم عنهم لشاهدات
 بشواهدهم محبهم في خيالهم فاهرى من ان عزانه يجب من هو سمعه وبصره
 ومن يتقرب اليه اكثر من تقربه ضعفا وقوله اسفرت اي كشفت وجهها
 قال في المصباح سفرت المرأة سفرا كشفت وجهها فهي سافر يوجب هاء قال
 في الصحاح اسفرت الصبي اي اضاء واسفروا وجهه حسنا اي اشرقوا ولا سفا
 الا حسار يقال اسفرت مقدم راسه من الشعر وقوله ليلى اي في عالم الليل

كناية عن ظلمة الأكوام وقوله فصيرت بتشديد الياء التحمية وقوله المساء
 خلاف الصباح وقال ابن القوطية المساء ما بين الظهر إلى المغرب وقوله صباحا
 بالالف مفعول ثان لصير والمفعول الأول المساء وقال في الصباح الصبح
 الفجر الصباح مثله وهو أول النهار والصباح أيضا خلاف المساء قال ابن
 الجوزي بقي الصباح عند العرب من نصف الليل الآخر إلى الزوال ثم المساء إلى
 آخر نصف الليل الأول هكذا روي عن ثعلب والمعنى هنا أن هذه المحبوبة
 لما كشفت عن وجهها أي توجهت بأمرها القديم على ما في علمها وهو الذكر
 الحكيم ظهرت ظلال المعلومات بنوره فكان ذلك الظاهر هو العالم باعتبار
 الصور والأشكال والحدود والمقادير وكان ذلك الظاهر هو النور وهو الوجود
 الحق وجميع العوالم على ما هي عليه من عدمها الأصلي كما ورد في الحديث كان
 الله ولا شيء معه وهو الآن على ما هو عليه كان فالعوالم ظهرت وما ظلت للحق
 كما ظهر وما ظلم وليس هذا الكلام متناقضا لأن الظهور باعتبار وتبقى
 الظهور باعتبار آخر فإذا نظرت إلى الوجود الذي ظهرت به العوالم و
 نزهته عن العوالم وسببته عنها وهو عين تسيب كل شئ ظهر للآ
 وانكشف الأمر على ما هو عليه إن الوجود الحق تعالى وحده ليس معه
 غيره أصلا وجميع العوالم مجرورة عن الوجود الحق تعالى وحده فلا يمكن أن
 يكون صفة للمعدومات وينكشف ذلك فناء كل شئ وإذا نظرت
 إلى الوجود متصفا بالصور والأشكال والحدود والمقادير التيسر عليك
 الأمر وكيف يتصف الوجود بالمعدومات بل الوجود على ما هو عليه هو
 المعدومات على ما هي عليه أزلا وأبدا لا يكون غير ذلك ولنا آيات في معنى
 ما ذكرنا وهي قولنا: وجودي وجود الكائنات وأما وجود جميع الكائنات
 وجودي، ولكنهم غيري وإني غيرهم فحقق كل مني واعتبر بشهودي وجود
 قديم واحد عنه فإيضا، سواء من الأشياء فيضنة وجودي، ولم ينقسم حاشاه
 بل هو مطلق، أراد أن يبد لنا بقعودي، فلاح بما في نفسه هو لم يزل، يهور
 من بيض هناك وسودي، وليس لأنواع التصاوير كلها، وجود سواء في
 شقها وسعودي، إلى آخر الآيات ومعنى قوله فصيرت المساء صباحا
 أي رجعت الظلمة العدمية بظهور وجهها واكتشافه نور وجودها فالوجود
 لها والصور العدمية للأكوام
 يراكب الوجود وأقيت الردا إن حبت حزنا وطويت بطاحا

4.
 وسلكت نعمات الاراك فيج الى واد هذا عهدته فياها
 ياراك الوجنا قال في الصحاح الوجين العارض من الارض ينقاد و
 يرتفع قليلا وهو غليظ ومنه الوجنا وهي الناقة الشديدة شبيهت
 به في صلابتها وقال قوم هي العظيمة الوجنتين كنى بالوجنا عن
 النفس الشديدة في سلوك الطريق الى معرفة الله تعالى وراكبها
 هو الريد السالك الغالب على نفسه القاهر لها بالرياسة
 الشرعية والمجاهدة المرضية وقوله وقيت بضم الواو وتشديد
 القاف مكسورة وسكون الياء التحتية وفتح التاء خطأ بالراكب الوجنا
 وهو فعل ما ضى بنى للمفعول اي وقال الله تعالى من وقاه الله
 السوء حفظه وقوله الردا مفعول ثان لوقيت والمفعول الاول نائب
 الفاعل وهو ضمير المخاطب وهي جملة معترضة بالدعاء وقوله حيث
 بضم الجيم وسكون الباء الموحدة وفتح التاء خطأ بالراكب الوجنا يقال
 جاب الارض يحويها جوبا قطعها كذا في المصباح وقوله من مفعول
 حيث والحزب ما غلظ من الارض وهو خلاف السهل كما في المصباح
 كنى بالحزب عن مقام مخالفة النفس الذي هو اصعب ما يكون على
 السالك في طريق معرفة الله تعالى وقوله او طويت بطا حيا بفتح تاء
 الخطاب من الطوى خلاف النشر يقال طويت الشئ طيا وهو في
 الارض على التشبيه لقطع المسافة والبطاح جمع الابطح وهو مسيب
 واسع فيه دقاق الحصا كذا في الصحاح وكنى بطى البطاح عن قطع
 مقامات السلوك كالصبر والشكر والتقوى والورع والزهديات
 السالكة ما دام قايما باحد هذه المقامات فهو في السلوك لم يصل
 الى معرفة الله تعالى الذوقية الحقيقية وقوله وسلكت بفتح التاء
 الخطاب يقال سلكت الطريق سلوكا من باب تعد ذهب فيه
 كذا في المصباح وقوله نعمات الاراك قال في الصحاح نعمات بفتح
 النون واد بطريق الطائف يخرج الى عرفات قال الشاعر تصبوع
 مسكا بطمن نعمات اذا مشيت به زيب في نسوة عطرات ويقال
 نعمات الاراك قال الشاعر اما والاقصات بذات عرق ومن صلى
 بنعمات الاراك كنى بذلك عن الدخول في التجلبات الالهية والخروج
 عن الاغيار الكونية قال تعالى رب ادخلني مدخل صدق واخرجني
 مخرج صدق وفي ذلك يقول بطريق الاشارة يوم تبدل الارض

غير الارض والسموات وبرزوا لله الواحد القهار اى لانفسهم لذهاب
 كثرتها بالواحد وظهور تفرده بها وقوله فجع بضم الجيم المهملة وسكون
 الجيم فعل امر من عجت البعير اعوجه عوجا ومعاجزا اذا عطفت راسه
 الزمام وانحاج عليه انعطف كذا فى الصحاح وقوله الى واد هذالا اى
 فى تلك النواحي والجهات عهدته اى عهدت ذلك الوادى المذكور المسوى
 بنعمان الاراة كما ذكرنا وقوله عهدته اى عهدت ذلك الوادى اى عرفته
 يقال عهدته بمال عرفته به والامر كما عهدت اى كما عرفت كذا فى المصباح
 وقوله فيما حيا بالفاء وتشديد الياء التختية مفتوحة يقال فاج الوادى
 اتسع فهو افتح على غير قياس وروضة فيما واسعة كما فى المصباح
 وقال فى الصحاح بحر افتح بين الفتح اى واسع وفتح ايضا بالتشديد
 قال الاصمعى انه لجواد فيما وفاض بمعنى يشير الى ان وادى
 التجلبات الاسمية واسعة جدا بحيث لا نهاية لما فيه من الظاهر
 الالهية والاثار الربانية ويعبى بالعلوم الالهية

5. **فيا من العلمين من شرقه** عرج وام ارينه الفواصحا
 فيا من العلمين تقديم عرج يمين العلمين معطوف على قوله
 فى البيت قبله فجع للترقيب والتعقيب بلاهلة وقوله ايمن
 العلمين اى العلم اليمين والعلم يقع اللام الجبل وتثنيته عملات و
 الجبل المنجبل من العناصر والطبايع والعلم من العلم وهو الادراك
 من العلامة وايمن العلمين النفس التى هى الجانب اليمين من
 الانسان والعلم الاخر القلب الذى هو فى الجانب الايسر منه وقوله
 من شرقه اى شرقى ذلك الوادى الذى هو نعمان الاراة كما فى البيت
 قبله فان فى شرقى ذلك الوادى الذى هو كناية عن التجلبات
 الاسمية هذين العلمين من جملة صور التجلبات واشراق نور
 الروح الامرى المنفوخ فى القلب ظاصر فى النفس الانسانية
 وقوله عرج بتشديد الراء فعل امر من التعرج وهو الاقامة على الشئ
 يقال عرج فلان على المنزل اذا حبس مطيقه عليه واقام بمعنى بذلك
 احبس مطيقا يا ايها السالك فاجعل توجهك الى ايمن العلمين
 المذكورين وقوله وام بضم الهمزة وتشديد الميم فعل امر بمعنى اقصد
 قال فى المصباح امه اما من باب قتل قصده وقوله ارينه اى ارين

ذلّة الوادى والاربن بفتح الهزقة وكسر الراء وسكون اليا التختية مصدر
 اردن كخرج ارناء واربنا واراننا بالكسر نشط او كوزان امير اسم موضع
 كذا فى القاموس اى اقصد النشاط الذى يحصل فى ذلّة الوادى
 لكلام دخله وهو الوادى المقدس المشار اليه بقوله تعالى موسى
 على نبينا وعليه الصلاة والسلام اخضع نعليك اذلة بالوادى المقدس
 طوى لان من كان فيه ينطوى عنده الكائنات كلها طيا فيزول ولا
 يبقى الا الوجود الحق تعالى وحده وانشار اليه الشيخ الاكبر قدس الله
 سره بقوله من آيات له: عرج فى ايمن الوادى خيامهم لله درك
 ما تحويه يا وادى جمعت قوما هم نفسى وهم نفسى يوم سر يد
 سواد حلب الكبارى. وكذلك اذا كان الاربن اسم موضع فى ذلّة
 الوادى كما ينسب اليه القبة فيقال قبة اربين وهى فى وسط المعمر
 من الدنيا وانشارة الى مقام الاعتدال الذى هو الكمال الجامع للجلال
 والجمال وقوله الفواحا بالفا وتشديد الواو مبالغة وبالالف للاطلاق
 قال فى المصباح فاح المساء يفوح فوحا ويفوح فيما اذا انتشرت
 ريحه قالوا ولا يقال فاح الا فى السرج الطيبة خاصة ولا يقال فى الخبيثة
 والمتنة فاح بل يقال هبت ريحها وقال فى القاموس ولا يقال فى
 الكريمة او عام وفتح بين الفوح واسع والفيح والفيوح خصب الربيع
 فى سعة البلاد وعلى هذا يكون معنى قوله فواحا اى واسعاً بين
 خصب الربيع فيناسب الاربن بمعنى الموضع والمكان المعروف
 واذا وصلت الى ثنيات اللوى فانشد فوادا بالايطوطاها
 واوى السلام اهيلة عنى وقل غادرته لجنا بكم ملتا حاسا
 واذا وصلت خطاب لراكب الوجدنا وقوله الى ثنيات جمع ثنية بتشديد
 اليا التختية وهى العقبة وطريقها او الجبل او الطريق فيه او اليه وقوله
 اللوى وزان الى ما التوى من الرمل او مستندقه كذا فى القاموس
 كنى ثنيات اللوى عن حضرات الاسما الالهية والصفات الربانية
 ووصله كناية عن محو تعينه فى حضرة الوجود الظاهر وتجلي
 السر الباهر والاسر القاهر وقوله فانشد اى اطلب يقال نشدت
 الضالة نشداً من باب قتل طلبتها وكذا اذا عرفتها كما فى المصباح و
 قوله فوادا اى قلبها مفعول انشد وقوله بالايطوطاها تصغير الايطوط

6.
 7.

لتعظيم الجار والجور متعلق بطاحا والابطرح مكان متسع كذا في
 المصباح وقال في الصحاح الابطرح مسير واسع فيه دقاق الحصى وهو هنا
 كناية عن المقام الذي الجامع لجميع الاسماء والصفات وقوله طاحا بالالف
 للاطلاق قال في الصحاح طاح يطوح ويطيح هلاك وسقط وكذا لانه اذا
 تاه في الارض ويناسب الثاني انشاد الصنالة كانما قلبه خزل عنه هذا
 فامر بانشاده واقرى فغير امر من اقراد قال في المصباح قرأت على
 زيد السلام اقرؤه عليه قرأة فاذا امرت منه قلت اقرء عليه السلام
 قولا الاصحى وتعديته بنفسه خطأ فلا يقال اقرؤه السلام لانه
 بمعنى اتد وعلى ابن القطاع انه يتعدى بنفسه رابعيا فيقال ثلاث
 يقرئ السلام وحكاها ايضا في الصحاح وقوله السلام مفعول
 اقرء وقوله اهيله مفعول ثامن لقوله اقرء وهو تصغير الهله
 لتعظيمه والضمير للابيطرح وهو كناية عن الاوليا اللذين يتبعان
 وقوله عنى متعلق باقرء وقوله وقلم مطوف على اقرء وقوله عادته ابي
 قرئته قال في الصحاح المغادرة التزاد والضمير يعود للفواد في البيت
 قبله وقوله لجنابك متعلق بقوله ملتاها وهذا الخطاب للمحبوب من
 حيث تعدد ظهوراته وتنوعها فهو الكثير الواحد كما قلنا في ابيات لنا في
 ديواننا هذا الكثير الواحد. فافرح به يا واحد. تجيئنا منه
 له. طول الزمان محاسن. واجب لامر زايد. منه وما هو زايد.
 خلق تكثر عدده. فتناسلوا وتوالدوا. وتفرقوا فترقا وهم محسودهم
 والحاسد. وجميعهم صور له. عادت بهن عوايد. وهم الثنوث
 لذاته. فطوارف وتوالد. والجناب بالفتح الفناء وما قرب من
 محلة القوم يقال انحصب جناب القوم وفلان انحصب
 الجناب وجديب الجناب كذا في الصحاح وقوله ملتاها من لاهي
 السنن غير ه ولاج لوجا لوجا عطف والتاح مثله كذا في
 الصحاح وقاد في القاموس لاجه العطش او السرغ غير كلوجه
 والملاح التغير والمعنى انه متغير زيادة السنن وسكابة القوم والوجد
 ياساكني نجد اما من رحمة لاسير الف لا يريد سراحا
 هلا بعثته للشوق تحية في طي صافنة الرياح رواحا
 يحيي بهان كان يحسب حجرهم زحوا ويعتقد المراه مزاحا

٨.

٩.

١٥.

يا ساكني اصله ياساكنين حذف النون للاضافة الى قوله نجد وذلك
 كتابة عن اصحاب القام العالي في التحق بمعرفة الحق تعالى فانهم
 خلاص الهيئة ونجالي رحمانية اذا وجدهم الريد فهو واصل الى كل ما يريد
 وهيئات ان يجدهم وهم تحت قباب العادات وخيام المثلية في انواع
 البهاجات وقوله اما بالفتح والتخفيف حرف استفتاح بمنزلة الا كما في
 مغني ابن هشام وقوله من رحمة اي رقة وتحطف وقوله لاسير
 اي ماسور وقوله الف بكسر الهمزة وسكون اللام قال في المصباح
 الفقه القام باب علم انست به واحببته واسير الالف اي اللفة
 هو الماسور الذي الف واستانس من اسره وقوله لا يريد سراحا
 بالفتح اسم من سرحت فلانا الى موضع كذا اذا ارسلته وتسترح
 المرأة تطلقها والاسم السراج مثل التبليغ والبلاغ وفي المثل السراج
 من السراج اي اذا لم تقدر على قضا حاجة للرجل اسبته فان ذلك عنده
 بمنزلة الاستعاف وهذا على خلاف عادة الاسير فانه يمني الانفكاك
 من الاسر والسراج منه وهذا الاسير لا يريد الانفكاك ولا السراج بل
 يريد ان يبقى في اسر المحبة وقيد العشق والاشوق وقوله هلا تشد
 اللام للتضيض مركبة من هل ولا كذا في القاموس وقال في الصحاح
 واما هلا بالتشديد فاصلا لا بنيت مع هل فصا ر فيها معنى التضيض
 وقوله بعثتم خطاب لساكني نجد وقوله المشوق يعني نفسه وقوله
 تحية مفعول بعثتم والتحية السلام وقد يقال ان التحية الملائ قال في
 الصحاح التحية الملائ قال زهير بن جناب الكلبى وكل ما نال الفتحى
 قد نلتها الا التحية وقال عمرو بن معد كرب اسير به الى النعمان حتى
 انبج على تحية بنجد اي ملكه ويقال حيالة الله اي ملكه والتحيات لله
 قال يعقوب الملائ لله فالعنى هنا على هذا يا ليتكم ايها الاحبة لو ارسلتم
 في ملكنا على رعايا المحبة فاتصرف بها في القلوب واجول بها في مياديت
 الغيوب وقوله في طوى مصدر طوى يطوى طيا وهو خلاف النشر وقوله
 صانفة بالصاد المهملة بعدها الف وفاء ونون من اوصاف الخيل قال
 في المصباح الصانف من الخيل القايم على ثلاث وصفن يصفن من
 باب ضرب صفونا وقال في القاموس صفن الفرس يصفن صفونا
 قام على ثلاث قوائم وطرف صافر الرابعة وقوله الرياح جمع ربح و

يكون هذا من قبيل تشبيه الرياح بالخيل في سرعة سيرها من عكس
 التشبيه ولصنى طلى من هذا المعنى : وعادية الى الغارات ضبا
 يريد القبح حافرها التهايا. اذا ما سابتها الريح فرت. والقت في
 يد الريح التراب. ومعنى كون التحيمة في طي الصافنة من الرياح انها
 تحملها مستورة خفية عن الاعين وفي نسخة في طي صافية
 الرياح بالياء التحيمة في صافنة بدل النون من الصفا خلاى الكدر
 يكنى بصافنة الرياح او صافية عن الروح المنفوخة عن امر الله تعالى
 يقول هلا بعثتم معها حيث نخت فيه عن امركم تحية له وسلاما و
 اما نانا من المكر به من قبيل الارث الجيموي في قوله تعالى وسلام عليه
 يوم ولد ويوم يموت ويوم يعث حيا وقوله في الروح العيسوي عليه
 السلام والسلام على يوم ولدت ويوم اموت ويوم ابعث حيا من
 قبيل قوله صلى الله عليه وسلم بعد سلامه من الصلاة جامع بين
 التشبيه والتزيه اللهم انت السلام ومنلا السلام واليلا السلام تباركت
 وتعاليت يا ذا الجلال والاكرام وقوله رواحا اي في وقت الرواح قال
 في المصباح راح يروح رواحا يكون بمعنى الغد وبمعنى الرجوع وقد
 طابق بينهما في قوله تعالى غدوها شهر ورواحها شهر اي ذهبها
 ورجوعها وقد يتوهم بعض الناس ان الرواح لا يكون الا في اخر النهار
 وليس كذلك بل الرواح والغد وعند العرب يستعملان في المسير
 اي وقت كان من ليل او نهار قاله الازهري وعليه قوله صلى الله عليه
 وسلم من راح الى الجمعة في اول النهار فله كذا اي من ذهب ثم قال
 الازهري واما راحت الابل فلا يكون الا بالعشى اذا اراحها راعيها على
 اهلها يقال سرحت بالغداة الى المرعى وراحت بالعشى على اهلها اي
 رجعت من المرعى اليهم وقال ابن فارس الرواح رواح العشى وهو
 من الزوال الى الليل وقوله يحيا رجوع عن طلب ذلك اي بتلك التحيمة
 التي تبغونها اليه يصير حيا حياة حقيقية وقوله من اي الذي
 فاعل يحيا وقوله كان يحسب اي يظن وقوله هجركم اي اعراضكم
 عنه وترككم له وقوله من حاصد من ح يمزج قال في الصحاح المزج
 الدعابة وبابه قطع والمعنى ان تلك التحيمة انما يحيا بها اي يصير

ملكا او ذا حياة كما قدمناه الانسان الذي يظن هو كرم له واعراضك عنه
 دعاية منك وبلاعبة معه وقوله ويعتقد محطوف على حسب اى
 يقطع ويجزم وقوله المزاج بضم الميم وهو الاسم من المزج بمعنى الدعاية
 قال فى الصحاح والاسم المزاج بالضم وقوله مزاجا بضم الميم ايضا اسمر
 مفعول من ازجت الشئ بعدته واذهبتة قال فى الصحاح ذاج الشئ
 مزج مزجاى بعد وذهب وازاحه غيره يعنى يظن ان هو كرم مداعبة
 له ويقطع ويجزم بان المداعبة بعيدة منك ذاهبة زائلة وهذا
 شان الغافل المحجوب اذا جات به حجة منك اى وصل اليه الكشف
 الكرى والامد او الاستدراجى يظن ان هو كرم له يكون مداعبة
 لانك تحبونه فتداعبونه ويعتقد مع ذلك ان المداعبة والممازحة
 بعيدة عنك لاتليق بجنابك قال تعالى وبأخلاقنا السموات والارض وما
 بينهما لاعيين وقال سبحانه وتعالى اخسبتم انما خلقناكم عبثا و
 تقدير معنى البيت واما نحن فاننا لانحيا بتللة التحية وانما نموت
 بها فيظن الحى بها انتم لاسواكم فان من يحيا يعتقد الشوية و
 الشركة معكم فى الوجود وفى الحياة وهو الغافل المغرور
 يا عاذل المشتاق جهلا بالذى يلتقى مليا لابلغت نجاحا
 اتعبت نفسك فى نصيحة من يري ان لا يري القبال والا فلاحا
 يا عاذل اى لا يري وقوله المشتاق يعنى نفسه لاشتياقه الى احبته
 وقوله جهلا بالذى يميز لصدور العذل اى اللوم من العاذل اى يامن
 عذله ولو من جهة الجهل باحوال هذا المشتاق فكانها انهممت
 فسيمة العذل للمشتاق ففسرت بان ذلك من الجهل بحاله وذلك قوله
 بالذى متعلق بجهلا وقوله يلتقى اى يجى ويصادف قال فى المصباح كل
 شئ استقبل شيئا او صادفه فقد لقاها والمعنى بالذى يجده هذا
 المشتاق من الاشجان والمتاعب وواعى المحبة والموادب وهو
 الجاهل بالله وبماله فى قلوب العارفين به تعالى من الجلال والجمال
 وكال التوحيد وتوحيد الكمال فيظن نقصا فى الاحوال ويجسب
 نقصا فى عمود الاعمال والاقوال فيلوم ويلها ويكفر صياحا ونياحا
 وقوله مليا بفتح الميم وكسر اللام وتشديد الياء التهمة مفتوحة

11.
2.

قال في المصباح امليت له في الامراعت وقال في التثريد انما نملى له
 ليردادوا الثما وامليت للبعير في القيد ارضيت له ووسخت ونحى
 التثريد واخرج في مليا قيد مدة وقيد زمانا طويلا وقال في الصحاح
 الملى الهوى من الدهر يقال اقام مليا من الدهر قال عز شانسه و
 اخرج في مليا اي طويلا ومضى مليا من النهار اي ساعة طويلة وهو خطاب
 للعاذل ان يهجره مليا اي يتركه فلا يلومه زمانا طويلا وقوله للم
 بلغت خطاب للعاذل اي لا وصلت ولا حصلت وقوله نجاحا
 مغول بلغت اي لا وصلت الى النجاح ولا حصلت جملة دعائية
 قال في المصباح انجت الحاجة انجاسا وانج الرجل ايضا اذا قضيت
 حاجته والاسم النجاح بالفتح وقوله اتعبت نفسك خطاب للعاذل
 اي اتعبت نفسك في التعب والشقة وقوله في نصيحة من يرى
 تسمية اللوم نصيحة تهكم بالعاذل ومخاطبة له على رائه لانه
 يعتقد انه ناصح في لومه على العشق والمحبة وقوله من يرى اي يعتقد
 وقوله ان لا يرى لا يبصر فالرؤية الاولى قلبية والثانية بصرية و
 قوله الاقبال مغول ليرى اي لا يبصر الاقبال اي اقبال الدنيا واهلها
 عليه واهلها هم به ورفع شانسه عندهم وقوله والا فلا حاطوف
 على الاقبال مصدر اطلع افعل من الضلاج وهو الفوز اقال الرجل فاز و
 ظهر كذا في المصباح وعدم رؤيته الاقبال والافلاج لا شتغاله بما هو
 اعلى من ذلك من شهود تجليات ربه في باطنه وظاهره بحيث

13.

لم يبق عنده ما يغاير ربه من كل شئ

14.

اقصر عن ذلك واخرج من اقلت احشائه النجل العيون جواحا

15.

كنت الصديق قبيل نكح مغريا ارايت حبا يالف النصاريا

ان ريت اصلاحي فاني لراود لفساد قلبي في الهوى اصلاحا
 اقصر فعل امر مخاطب به العاذل من اقصرت على الشئ بالالف
 امسكت مع القدرة عليه كذا في المصباح والمعنى امسك عن
 نومك لي واترني تعينك لي على المحبة وقوله عند جملة دعائية
 معترضة بين الجملتين التعاطفتين بالدعاء على العاذل ان الله

كما بعده اياه وقوله واطرح بتشديد الطاء المهملة وزنه افتعل اطرح
 فاذا غبت الطاء في التاء قال في الصالح طرحت الشيء بالشيء طرحا اذا
 رميته واطرحه اي بعده وهو افتعله والطرخ بالتحريك المكان البعيد
 وقوله من اي الذي او عاشقا مفعول اطرح وقوله انحنت بالياء الثالثة
 والهاء المعجمة قال في المصباح انحنت في الارض انحنا سار الى العدو
 واوسعه قتلا وانحنته او هنته بالجراحة واضعفته وقوله احشاه
 مفعول انحنت جمع حشا والحشا مقصور المعاو الجمع احشاه سبب
 واسباب والضمير يعود الى من وقوله انجل بضم النون فاعل انحنت
 جمع نجلا صفة للعيون قال في المصباح النجل بفتحين سعة العيون
 وحسنها وهو مصدر من باب تعيد وعين مجلا مثل حرا وقوله العيون
 بدل من النجل او عطف بيان عليه جمع عين وهي الباصرة وقوله
 جراحا تميز بين نسبة الانحان الى العيون النجل يعني بذلك عن
 عيون الوجود الحق الظاهر في كل شيء ولا شيء سواها قال تعالى
 تجري باعيننا فكل عين له وما زاد على الوجود الحق هالك فان وقوله
 كنت خطاب للعاذل وقوله الصدق خبر كان والتاء اسمها اي
 المصدق لي وبين الصداقة واشتقاقها من الصدق في الودوع
 كذا في المصباح وقوله قبيل تصغير قبل للتقليل وقوله نصحله مخبرا
 مفعول المصدر والغرام من اغرم بالشيء بالبنا للمفعول اولع به
 فهو مخرم كذا في المصباح يعني يا ايها العاذل كنت صدقا لي
 قبل ان تلومني على الحجة وتزعم ان ذلك اللوم نصح منك لي
 والاول لا صداقة بيني وبينك وقوله ارايت المهمز للاستفهام
 الانكاري وقوله صبا من الصباية وهي رقة الشوق وحرارة
 يقال رجل صب عاشق مشتاق كذا في الصالح وقوله يالف
 من الفته الفأ من باب علم انست به واحبته والاسم الالف
 بالضم والالف ايضا الائتلاف وهو الائتنام والاجتماع كما في
 المصباح وقوله النصاحا جمع ناصح يقال نصحت لزيد انصح له
 نصحا ونصيحة وهو الاخلاص والصدق في المشورة والعمل
 يعني ان العاشق المشتاق لا يالف من ينصح في المحبة ولا

يتأثر به فضلا عن ان يصادقه قال العارفي الكامل نجر الدين
 ابن اسرائيل قدس الله سره : ملام العاشقين من الضلال .
 فاللايمت اذا وما لي . واين من الملامة عقل صب . غداهوى
 الاحبة في عقال . وهل تجدى الملامة في مليه يميل بعطفه
 سكر الدلائل . حشا اذنيه من يهوى حديثا . فليس يصيخ
 بعد الى مقال . وقوله ان رمت اى قصدت خطاب للعاذل
 وقوله اصلاحى اى جعل امورى موافقة لما هو الصلاح فى حقى
 وقوله فانى لارداى تحقيقا فى لا اريد وقوله لفساد قلبى هو
 خلاف الصلاح وقوله فى الهوى اى المحبة والعشق وقوله اصلاحا
 بمفعول اريد يعنى ان ترك المحبة والعشق الذى تراه اصلاحا
 فى حقى انما لارى ذلك اصلاحا ولو كان ذلك فانى لا اريد ان
 ينصلح فساد قلبى بالنسبة اليك لان الصلاح فى رأى الغافلين
 قيامهم بانفسهم فى طاعة ربهم بحولهم وقوتهم ودعوى وجودهم
 مشاركين لربهم فى الوجود وان كان عندهم ان وجودهم حادث
 ووجود ربهم قد يبر فالاشتراك فى دعوى الوجود مشترك حتى وهذا
 الصلاح الذى عند الغافلين عيب الفساد عند العارفين
 والصلاح عند العارفين الذى هو قيامهم بربهم فى طاعة ربهم
 وعبادته لاحولهم ولاقوتهم بل لا وجود لهم الا بوجود ربهم
 ذوقا وكشفا لافها فقط وتحملا وهذا الصلاح الذى عند العارفين
 عيب الفساد عند الغافلين الجوهريين من علماء الرسوم و
 غيرهم الذين اعتادوا على اخذ العلوم بالفهم والتعقل لا بالكشف
 والتحقيق ولذا يلومونهم وينكرون عليهم حسن احوالهم و
 اعمالهم قال العارفي بالله محمد الدين بن اسرائيل قدس الله سره
 : حيرت فى حكمة افكار عذالى . فلا اطلع لهم يوما على حالى .
 فقابل هو صب مغرم دنف . وقابل هو عندي فارغ سالى . اعرضت
 عنكم وياى مقبل كلف . فقد تناسب اعراضى واقبالى . و
 عيبت عنكم وانتم حاضران متى . فليس قلبى منك طرفه خالى
 ما ذا يريد العاذلون بعد من لبس الملاعة واستراجه وراح
 ما سر استنهام فى محل رفع بالابتداء وذا السر موصول بمعنى الذى

خبر المبتدأ وقوله يريد العاذلون جمع عاذل وهو اللابس على
 المحبة والعشيق والجملة صلة الموصول والعايد محذوف تقديره
 يريد وقوله بعد متعلق بيري قال في المصباح عدلته عدلا من
 بابي ضرب وقتل لنته وقوله من لبس الخلاء أي لانها ملازمة
 اللباس وهي عدم المبالاة بما يصدر منه قال في الصباح غلام
 خليع بين الخلاء بالفتح وهو الذي قد خلعه أهله فان
 جنى لم يطلبوا بجنايته وقوله واستراح من الراحة وهي زوال
 المشقة والتعب وارتحت الاجير راحة ان هبت عنه ما يجد من
 تعبها فاستراح كذا في المصباح وقال في الصباح ارتحه اللبس
 واستراح وارتاح الرجل رجعت اليه نفسه بعد الاعياء وارتاح
 تنفس وقوله وارتاح بالالف للاطلاق أي ذهب في أي وقت
 كان وقال في الصباح الرواح نقيض الصباح وهو اسم للوقت
 من زوال الشمس الى الليل وقد يكون مصدر قولك راح يروح
 رواحا وهو نقيض قولك غدا يغدو وغدا تقول سرحت الماشية
 بالغداة وارتحت بالعشي أي رجعت وقد منا ان لافرق بين غدا
 وراح وبألف الطف ابيات العارف ابن اسرايل قدس الله سره
 يا عاذلي لست بالمصغى الى عذر سمعي وطرفي وقلبي عنك
 في شغل عين اللامة من صب تطارحه. وعد الحبيب اشارات
 من المقلن سكران من نشوات الانس ما رجت له كؤوس الهوى
 بالصد والملة لا يستثير ويصفى البرق لوعته. ولا يطيل وقوف
 الركب في البطل. ولا يحث للمح النار تضرتها. لى ليلى ذنوات
 الاعيين النحل. يمسى وشمس الضحى وهما تنادمه. والبدر
 من وجهها التوضيح في مجل حوراء زوراء غصن البان قامتها
 وموة الرتم ما فيها من النحل. يا جملة المحسن يا روح الحياة ويا
 معنى الوجود ويا حنف الفقى البطل. اذ احبوت ذموا جور
 معتد. فلست اشكر الا عدل ذي ميل.

يا اهل ودي هل لراحي وصلك طمع فينعو باله استرواحا
 مذ غبت عن ناظري لى انة ملات نواحي ارض مصر نواحا

17.

18.

واذا ذكر تكريم اميل كاسني من طيب ذكر كشميت الراجا
 واذا رعبت الى تاسي عبدك الفيت احشاي بذالة شخا
 بالهل ودي قال في المصباح وودته اوده من باب تعب وود ابنته الواو و
 ضمها احببته يخاطب المظاهر الالهيه التي يتجلى بها الحق تعالى من
 انسان وغيره وقوله هل حرف الاستفهام وقوله لراحي وصلحك لست
 يترجم الوصول الى التحقق من انظر مظهره فيتصل به وقوله طبع مصدر
 قولته طبع في الشئ طحا وطحا عا وطحا عية مخفف واكثر ما يستعمل فيها
 يقرب حصوله وقد يستعمل بمعنى الامل ومن كلامه طبع في غير
 مطمع اذا امل ما يبعد حصوله لانه قد يقع كل واحد موقع الاخر
 لتقارب المعنى كذا في المصباح وقوله فينتج فينتج اليا التخيبة و
 سكوت النون وفتح العين الهلثة قال في المصباح النعمة بالفتح اسم
 التمتع والتمتع وهو النعيم ونع عيشه ينعم من باب تعب اشع ولان
 قوله باله البال القلب وخطر بيالي اي قلبي وهور في البال اي
 واسع المجال كما في المصباح وقوله استرواحا تمييز لنسبة التمتع الى
 باله اي خاطره كانه قال فينتع بالي مجرد وجود الراحة عن الرحبة
 والشوق والاسترواح مصدر استروح وجد الراحة كاستراح كذا
 في القاموس وقوله مذ طري زمان مبنى على السكون مضاف الى
 الجملة التي بعده وقوله غبتم بضم الميم لاستقامة الوزن والمخاطب
 لاهل وده وقوله عن ناظري متعلق بغبتم قال في المصباح الناظر
 السواد الاصغر من العيب الذي يبصر به الانسان وعبتم عن
 ناظري كناية عن غلبة الغفلة عليه بحيث يرى المظاهر اغيارا لهم
 واجانب عنهم والافلا تتصور غيبة الحق اصلا لا عن الظاهر ولا
 عن الباطن قال العارف نجر الدين بن اسرايل قدس الله تعالى
 سره واعلا في الجنان مقره من ابيات وهي: يا من برؤياه يتم
 السرور ومن له في كل شئ ظهور انت الذي تشتاق ارواحنا اليه
 في حال النوى والخيضور دام تجليتك فلا غيرة وغيره العاشق
 عيب الثور ونجني ونجني لعيون الوري فوجهك الوضاح نور
 ونور وقوله لي انة بفتح الهمزة وتشديد النون من ان الرجل
 يثب بالكسر انينا وانا بالضم صوت كذا في المصباح والانة

19.

20.

فعل مرة من الاين وتكرها للتعظيم وقوله ملأت اي تلاك الالة وقوله
نواحي جمع ناحية وهي الجانب والجهة قال في المصباح الناحية فاعلة
بمعنى مفعولة لانك تحوتها اي قصدتها وقوله ارض مصر هي المدينة
المعروفة ممنوع للعلمية والتانيث المعنوي وهي بلاد الناظر قدس الله
سره واعلان في الفردوس مقرو وقوله نواحي تمييز نسبة الامتلاء الى مصر
والمعنى ان تلاك الالة العظيمة اوجبت كمال الخيرات لجميع اهل الجهات
المصرية فاكثروا النواج عليه قال في المصباح ناحت المرأة على البيت
نواحي من باب قال والاسم النواج وزان غراب وبقا قيل نياح بالكسر
والنياحة بالكسر اسر منه وقال في القاموس ناح الرجل بكى واستبكى
غيره وقوله واذا ذكر تكبر بضم الميم لا استقامة الوزن والخطاب
لاهل وده اي تذكر تكبر بقلبي او ذكر تكبر بلساني وقوله اميل
اي اضطرب سكرًا وطربا بلزيد الذكر قال في المصباح مال الحيايط
زال عن استوائه وقوله كأنني من طيب ذكر كبر بضم الميم للوزن
وقوله شربت الراجا بالف الاطلاق وهو الخمر ولاين اسرا لقر
الله سره. لي من غرامي فيك سكر وبي. من لايح الشوق الشديد
حمار. امسى وذكر كركوب مدامتي. واخوال الغرام كوسه التذكار.
واذا نظرت فليس انظر غير كبر. واليك تعقادي الافكار. وقلنا
في هذا الجمل بديهة. بجز ذكر الحبيب سكرى. وفرط حمدي له
وشكرى. وكل وقت اميل وجدا. وفي سر الغمام يسرى. من
يشترى العبد فيه عيب. سليل عقل بجز ذكرى. لا يقبل
العبد غير مولى. ربا باللفظ فهو يدري. مولاه يدري به فردوا
عليه فالغير ليس يشري. وقوله واذا دعيت الى بضم الدال
الاهلة فعل مبنى للفعول مضموم التاء للتكرار اي دعاني العاذل اللام
وقوله تناسي من نسيت الشئ انساه نسيا ناشرا مشترك بين معنيين
احدهما ترك الشئ على سهوله وعفلة وذلك خلاف الذكر له و
الثاني تركه على تعبد وعلية ولا تنسوا الفضل بينكم اي لا
تقصدا الترك والاهمال كذا في المصباح وقوله عهد كبر الخطاب
لاهل وده وقوله الفيت اي وجدت قال في المصباح الفيته يصلى
بالالف وجدته على تلك الحالة وقوله احشائي جمع حشما وهي
ما انضمت عليه الضلوع كذا في المصباح وقوله بذان اي

يتناسى اهدكم وقوله شيخا جامع شيخ قال في المصباح الشيخ البخل
 مع حرص ورجل شحيح وقوم شحاح وانحة يعني لم يسمع قلبه يتناسى
 العبد وهو عهد الربوبية الماخوذ على كل نسمة ادمية فان
 تذكره سر يات سر العزاف ونسيانه سلوكه سبيل الجنة والخيرات
 مستقبلا لايام مضت مع حبيبة كانت ليالينا بهما فراحا
 حيث لحي وطني وسكان الغضا سكنى ووردى الماء فيه مباحا
 واهيله اربي وظل نخيله طربى ورملة واديبه مراحا
 واهها على ذاك الزمان وطيبه ايام كنت من اللغوب مراحا
 سقيا صدر منسوب بفعل مخذوف تقديره سقى الله سقيا وعادة
 العرب انهم يدعون بالسقيا ايامك يحبونه من الناس وغيرهم حتى
 للزمان والاوقات لان اغراض الابل والواشي وهي تحتاج الى الماء
 والكلاء النبات به خصوصا وبلادهم حارة قليلة الماء فالباطلون الدعاء
 بالسقيا في كل ما يريدون من الاشياء وقوله لايام جمع يوم يريد اياه
 في مكة المشرفة زمان سياحته ويكنى عن ايام الله التي قال بها
 موسى على نبينا وعليه اتم الصلاة والسلام وذكرهم بايام الله تعالى المنشار
 بها الى ايام الامرالاهى الذي قال تعالى وما امرنا الا واحدة فكل بالبصر فكل
 قبض ليل وكل بسط نهار والله يقبض ويبسط وقوله مضت مضياها
 بالنسبة اليه حيث تعينت نفسه عنده باذراكه للحياة الدنيا وقوله
 مع حبيبة جمع حجاز قال في المصباح الحجاز الحياور في المسكن وحكى ثعلب عن
 ابن الاعرابي الحجاز الذي يحاورك بيت بيت والحجاز الحقيم والحجاز الذي يحير
 غيره اى يومه مما يخاف والحجاز الناصر كذا في المصباح يكنى بعينه بالحيرة
 عن ثبوته بالقول الثابت في حضرة الكلام والعلم كما قال تعالى وهو معكم
 اينما كنتم وهي اما كينونة الكلام او العلم ولا ثالث لهما وكل منهما جامعة
 للاسماء والصفات والوجود واحد ثابت بهما فاليك لا ينفك عن الوجود
 اصلا فينتقل من الوجود العلمى الى الوجود القولى ومن الوجود القولى الى
 الوجود العلمى ازلا وابدا ولا انتقال في نفس الامر بل تعبد ووجود باعتبار
 غيب واعتبار شهادة واعتبار بطون واعتبار ظهور وقوله كانت ليالينا
 جمع ليله كناية عن المشاة الانسانية الممكنة باعتبارها في نفسها فانها
 مظلمة بالظلمة العدمية فاذا طلح عليه نهار الوجود الحق وابصره السالاة
 زالت الليلة وذكر الليالى ولم يذكر الايام لثبوته في الظلمة العدمية لا

21.
 22.
 23.
 24.

في النور الوجودي وقوله بهر اي بتلك الحية وقوله افرا ح جمع فرح على
 جهة المبالغة بان الليالي نفس الافراح وقوله حيث الحمى من حيث
 المكان من الناس حيا من باب رى وحيته بالكسر منعته عنهم و
 الحماية اسم منه واحمته بالالف جعلته حمى لا يقرب ولا يجترى عليه
 يكتنى بالحمى عن الحضرة الجامعة للاسما والصفات كما قال العارفي
 بالله عفيف الدين التلمسا في قدس سره منعها الصفات والاسما
 ان ترى دون ترقيع اسما وقوله وظنى اى معلوم فيه مقول به
 انزلوا ابدوا اما المنزل الذي يورثه فانه منزل سفر لا وطن وكذلك البرزخ و
 منازل القيامة حتى يتحقق حكم قوله تعالى وان الى ربك المنتهي و
 انه هو افضل واكبر الاية وقوله سكان جمع ساكن وقوله الغضا بالغين
 المحجة والضاد المحجة فنجح وخشبه من اصلب الخشب ولهذا يكون
 في نحه صلابة كذا في الصباح كنى بساكن الغضا عن المعلومات
 الالهية النازلة الى حضرة الكلام والقول وقوله سكنى بالتحريك ان
 اسكن اليهم واعتمد عليهم في اموري كلها من حيث انهم تجليات
 الحضرة الذاتية قال في القاموس السكت بالتحريك ما يسكن اليه
 وقوله ووردى الماء بكسر الواو والورد خلاق الصدر وورد زيد الماء فهو
 وارد كذا في الصباح ووردى متداء والماء مفعول ووردى وقوله فيه
 خبر المتداء والضمير يعود الى الحمى يعنى لا ارد على الماء الا في الحمى كناية
 عن علم فلا استند فيه الا اليه وقوله مباحا حال من الماء اى غير
 محظور ولا ممنوع عنى وقوله اهيله اى هيل الحمى تصغير اهل كناية
 عن التجليات الالهية والظاهر الربانية وقوله ارجى بالتحريك اى
 مقصودى ومرادى وقوله وظل تخيله اى تخيل الحمى كنى بالظل عن
 الاثار الكونية وبالتخييل عن الحقايق العلمية قال رحمه الله تعالى
 ربه كيف مد الظل اى ظل تلك الحقايق وقوله طربى يقال طرب
 طربا من باب تعب وهو خفة تصيبه لشدة حزن او سرور و
 العامة تخصه بالسرور كذا في المصباح يعنى ان الاثار الكونية الحاف
 مطربة متحركة بالحركة الالهية على الوزن قال تعالى والارض مددناها
 والقينا فيها رواسي وانبتنا فيها من كل شئ موزون ومن قصيدة لنا
 قولنا هو ظاهر في كل شئ باطن ابد اليه كل شئ ساجدا عود
 العلا ضربت به يده على طير الملا فالعالمون قسايدا ولنا ايضا من

قصيدة اخرى وهو قولنا: حق تجلى في عما. يمر باطل غيبه العما.
 فخصي قوما بالضلال. وبعنا بالاهتدا. والكشف جاد بعسكر. و
 الكون خفاق اللوا. والطبل اجسام الملا. والزمر ارواح القضا. و
 بموكب الاملاك حشف الغيب سلطان الوفا. هذا فكيف
 عقولنا. لا تظلم من الهنا. وقوله رملة واديه افراد الرملة وثني
 الوديين نحو قطعت راس الكبشيين قال الدماميني في شرح التسهيل
 راس الكبشيين بافراد الراس يختار على راس الكبشيين بصيغة
 اثنتى ولفظ الجمع نحو روس الكبشيين يختار على لفظ الافراد فعل
 على انها على هذا النمط عند المصنف يعنى ابن مالك الجمع ثم الافراد
 ثم التثنية الى اخر كلامه مع ذكر الخلاق للمصريين والكوفيين و
 توجيه ذلك والرملة واحدة الرمال قال في القاموس الرمل معروف واحد
 رملة وقال في الصحاح الرمل واحد الرمال والرملة اخص منه ورملة
 مدينة بالشام كنى بالرملة عن علوم الوهب الالهى وكنى بالواديين
 عن الشريعة والحقيقة فان كل واحدة منهما واد مسلوكة وفيه
 علوم وهيبه الهية تخصه وقوله مراحا اصله مراحان بصيغة
 التثنية مخبر البتداء الذي هو رملة لانها على معنى التثنية كما تقول
 راسي الكبشيين مقطوعان حتى قال الدماميني عند قول صاحب
 التسهيل ومطابقة ما لهذا الجمع لعناه او لفظه جازي قال ونحو
 الحقيقة ليس هذا الحكم خاصا بهذه المسئلة بل كل شئ له لفظ و
 معنى مختلفان يجوز رعاية معناه ورعاية لفظه ثم حذف النون
 من قوله مراحان على وجه الترخيم لغير المنادى فانه يجوز للضرورة
 قال ابن المصنف في شرح الالفية قد يضرب الشاعر غير منادى
 منادى لكن بشرط كونه صالحا لان ينادى فيه قول امر القيس
 لنعم الفتى تعشبو الى ضوء ناره. طريف بن مال ليلة الجوع والحقر
 اراد ابن مالك مخذفي كاف وترى ما بقي كأنه اسم بزره وهذا
 الوجه صحيح على جوازه للضرورة وعلى قوله ان مراحا تثنية مراح لان ينادى
 فتقول يا مراحان مثل ما تقول يا رحلان والضرورة الشعرية ظاهرة
 هنا وقال ابن المصنف في شرح الالفية ولا يترجم للضرورة المعرف
 بالالف واللام لعدم صلاحيته لكندا ومن هنا خطأ من جعل من
 ترخيم الضرورة قول الراجز تواطن مكة من ورق الحما على ان

اصله الحام وقوله مراحتشمة مراح بضم الميم من اراحت الابل بالالف
او بفتح الميم من راحت قال في الصباح المراح بضم الميم حيث تاوى الماشية
بالليل والناخ والمأوى مثله وفتح الميم بهذا المعنى خطأ لانه اسم مكان
واسم المكان والزمان والمصدر من افعل بالالف ففعل بضم الميم
على صيغة المفعول واما المراح بالفتح فاسم الموضع من راحت بغير الف
واسم المكان من الثلاثي بالفتح والمراح بالفتح ايضا الموضع الذي يروح
النوم فيه او يرجعون اليه فان اعتبر محل اثقال التكليف في اهل الوديع
جعل ذلك مراحين من اراحت الابل واراحت بالضم او بالفتح وان
جعلها اهل تشریف بالاحكام لتكليف من قوله تعالى ولقد كررنا بني آدم
وحملناهم في البر والبحر في الشريعة والحقيقة وبنو آدم من غلبت
عليهم الانسانية على الحيوانية فتحت الميم وكان الموضع الذي يروح القوم
منه او يرجعون اليه وقوله واهابالفتح والتنوين قال في القاموس
واها وتيرة تنوينه كلمة تعجب من طيب شيء وكلمة تلهف وقل في
الصحاح اذا تعجبت من طيب الشيء قلت واهاله ما اطيبه قال ابو
النجم واهال رياتهم واهال واهال وقوله على ذل الزمان اي الايام التي
مضت كما ذكرنا فيما سبق وقوله وطيبه اي طيب ذل الزمان وقوله
ايام بالنصب وتقديره امح او على الظرفية لطيبه وقوله كنت من
الغوب بالغيب العجوة وهو التعب والاعيا تقول منه لغب يلغب
بالضم لغوبا ولغب بالكسر يلغب لغوبا لغة ضعيفة فيه كذا في
الصحاح وقوله مراح بضم الميم اسم مفعول من اراحه جعله في الراحة
من التعب قال في الصحاح اراحه الله فاستراح وراح الرجل رجعت اليه
نفسه بعد الاعيا والمعنى ايام الله التي انا فيها بلا وجود ومقام تشریف
الحق في جرات احكامه كذبت فيها من اتعب التكليف مستريحات
الفاعل اذا كان هو الحق الله تعالى كان ذلك تعريفا لا تكليفا واذا زاد
انكشاف الامر الالهي صار ذلك تشريفا لا تكليفا ولا تعريفا كما اشرنا
الى ذلك بقولنا بايات في ديواننا: عبادة العاقليين تكليف، وعلهم
بالله تكليف. كما عبودية الذين على صراطه ساكون تعريف، وعلفوا
ربهم عبودتهم بربر رفعة وتشریف.

قسما بكلمة والمقام ومن اتى ال بيت الحرام ملتيا سياحا
ما رحت ربح الصبا شيم الربا الا وهدت منك اراحا
قسما اي اقسام قسما قال في القاموس القسم بحركة اليمين

25.
26.

بالله ولعل التخصيص بالنه اعتبارا للاصل فيه وقال في المصباح القسم
 بفقتين اسمرت اقسام بالله اقساما اذا حلف وفي الصحاح القسم
 بالتحريم اليمين وكذلك المقسم وهو مصدر مثل منحج وقال الراغب اقسام
 حلف واصله من القسامة وهي ايمان تقسم على اولى المقول ثم صار
 اسما لكل حلف وقوله بمكة قال في المصباح مكة شرفها بها وقيل فيها بكة
 على البدل وقيل بالباء البيت وباليمين ما حوله وقيل بالياء بطن مكة وقال
 في القاموس مكة اهلكه ونقصه ومنه مكة للبلد الحرام والحرم كله لانها
 تنقص الذنوب او تغنيها او تهلكه من ظلم فيها وكنى بمكة عن الحفرة
 الالهية التي تنقى فيها جميع الاعيان الكونية وقوله والقام اي مقام
 ابراهيم عليه الصلاة والسلام كناية عن مقام الاسلام الذي قال تعالى
 في شأن ابراهيم ان قال له رب اسلم الى اخر الآية وهو الاسلام الحقيقي
 الذي لا مركبة فيه لكونه باطنا وظاهرا قال تعالى له ما سكن في الليل والنهار
 في الظاهر والباطن فان التحول بنفسه لنفسه له تعالى وقوله ومن اتى
 اي جاء وقوله البيت للعلم وهو الكعبة المشرفة كناية عن توجهه الى
 حضرة الذات الغيبية الظاهرة باثار الاركان الاربعة الاسماء ركن
 الاسم الحى وركن الاسم العليم وركن الاسم المرید وركن الاسم القادر
 وقوله ملكيا حال من فاعل اتى وهو الضمير المستتر العائد الى من قال
 في المصباح لبي الرجل تلبية اذا قال لبيد ولبي بالجمع كذلك قال ابن
 السكيت وقالت العرب لبات بالهمز وليس اصله الهمز بل الباء وقال
 الفراء وخرجت بهم فصاحتهم حتى همزوا ما ليس بهم هو فقلوا
 لبات بالهمز ونأت البيت ونحو ذلك كما يتركون الهمز الى غيره فصاحة
 وبلاغة وكنى بالتلبية هنا عن سرعة الاجتذاب الى الحضرة الربانية
 كاجتذاب الحديد الصافي الى المغناطيس الخالص فان الارواح اذا
 تخلصت من اقدار الطبيعة وصفت وجدت هذا الاجتذاب فكانت
 تلبية بالجمال لا بالقال وقوله سياحا بتشديد الياء التحية مبالغة في
 السياحة وهو حال ايضا من فاعل اتى قال في المصباح سياح في الارض
 يسبح ويبها وقال في الصحاح سياح في الارض يسبح سياحة وسبوحا و
 يسبحا وسبوحا اي ذهب وفي الحديث لا سياحة في الاسلام وكنى
 بذلك عن الذي يسبح في الارض الامكانية بهمة النورانية فيستحلى
 قوا بر ظهور الحضرة الذاتية وقوله ما رخت بتشديد النون اي امالت
 قال في الصحاح ترمخ تمايل من السكر وغيره وقوله ربح الصبا فاعل

بالله ولعل التخصيص بالله اعتبارا للاصل فيه وقال في الصباح القسم
 بمقتضى اسم من اقسام بالله اقساما اذا حلف وفي الصباح القسم
 بالتحريم الميمين وكذلك المقسم وهو مصدر مثل منحج وقال الراغب اقسام
 حلف واصلا من القسامة وهي ايمان تقسم على اوليا المقتول ثم صار
 اسما لكل حلف وقوله بكمة قال في الصباح بكمة بشرقها حجة وقيل فيها بكمة
 على البدل وقيل بالباء البيت واليهم ما حوله وقيل بالباء بطن مكة وقال
 في القاموس مكة اهلكه ونقصه ومنه مكة للبلد الحرام والحرم كله لانها
 تقصص الذنوب او تغنيها او تهللا من ظم فيها وكنى بكمة عن الحضرة
 الالهية التي تفي فيها جميع الاعيان الكونية وقوله والقام اي مقام
 ابراهيم عليه الصلاة والسلام كفاية عن مقام الاسلام الذي قال تعالى
 في شأن ابراهيم اذ قال له ربه اسر الى اخر الآية وهو الاسلام الحقيقي
 الذي لا مركبة فيه لكونه باطنا وظاهرا قال تعالى ما سكن في الليل والنهار
 في الظاهر والباطن فان التحول بنفسه لنفسه له تعالى وقوله ومن اتي
 اي جاء وقوله البيت الحرام وهو الكعبة المشرفة كناية عن يتوجه الى
 حضرة الذات الغيبية الظاهرة باثار الاركان الاربعة الاسمانية ركن
 الاسم الحى وركن الاسم العليم وركن الاسم المرید وركن الاسم القادر
 وقوله ملكيا حال من فاعل اتي وهو الضمير المستتر العائد الى من قال
 في الصباح لبي الرجل تلبية اذ قال لبيد ولبي بالبح كذلك قال ابن
 السكيت وقالت العرب لبات بالهمز وليس اصله الهمز بل الباء وقال
 الفراء وربما خرجت بهم فصاحتهم حتى همزوا ما ليس بهم هوز فقالوا
 لبات بالهمز ونأت الميت ونحو ذلك كما يتركون الهمز الى غيره فصاحته
 وبلاغة وكنى بالتلبية هنا عن سرعة الانجذاب الى الحضرة الربانية
 كالانجذاب الحديد الصافي الى المغناطيس الخالص فان الارواح اذا
 تخلصت من اكدار الطبيعة وصفت وجدت هذا الانجذاب فكانت
 تلبية بالجمال لا بالقال وقوله سياحا بتشديد الباء التحية مبالغة في
 السياحة وهو حال ايضا من فاعل اتي قال في الصباح سياح في الارض
 يسبح يسبحا وقال في الصباح سياح في الارض يسبح سياحة ويسبحا و
 يسبحا يسبحا اي ذهب وفي الحديث لا سياحة في الاسلام وكنى
 بذلك عن الذي يسبح في الارض الامكانية بهمة الغورانية فيستحلي
 قوا بل ظهور الحضرة الذاتية وقوله ما رعت بتشديد النون اي املت
 قال في الصباح تمنع تمايل من السكر وغيره وقوله يسبح الصبا فاعل

ELEGISK DIKT AV IBN AL-FĀRIḌ MED KOMMENTAR AV
‘ABD AL-GHANĪ PÅ BASIS AV TVÅ MANUSKRIFT,
ETT I LONDON OCH ETT I S:T PETERSBURG

utgivits och offentligt framlagts med tillstånd av filosofiska fakulteten vid Kejsrerliga Alexanders-Universitetet i Finland av Georg August Wallin, docent i orientaliska språk i filosofiska fakultetens auditorium den 19 oktober 1850 vid sedvanlig tid på förmiddagen.

Med avsikt att publicera ett akademiskt alster i enlighet med akademiska föreskrifter ansåg jag det bäst att undvika särskilt två saker. Å ena sidan ämnade jag undvika att återuppliva någonting redan tidigare gjort och allmänt känt. Å andra sidan strävade jag efter att inte överskrida en akademisk avhandlings gränser genom överflödigt omfång. Dessa båda aspekter har jag velat eftersträva i detta verk. Fastän synnerligen många äldre och nyare mästerverk inom arabisk litteratur redan har publicerats i väst, delvis illustrerade med västerländska översättningar och iakttagelser delvis utsmyckade med orientaliska kommentarer, har endast några av Ibn al-Fāriḍs talrika och utmärkta dikter givits ut i tryck. Även de få¹ som har utgivits är publicerade av redaktörer som har klätt av dem det mystiska inslaget som österlänningar, som räknar vår skald till sufierna, gärna tillägnar hans dikter. Det finns dock bland Ibn al-Fāriḍs dikter, som hittas i den av hans barnbarn ‘Alī redigerade

1 Om man förbiser de prov av skalden Ibn al-Fāriḍ som den kände Silvestre de Sacy har publicerat i sin krestomati samt två andra som han omnämner i anmärkningarna från sidan 131 framåt i del III, så verkar det förekomma fem dikter av vår skald i den av Grangeret de Lagrange publicerade *Anthologia Arabica*. Jag har inte haft en kopia av denna bok till påseende, förutom den framställning som Silvestre de Sacy gör i *Journal des Savans* år 1828 från sidan 464 framåt. Ur den framgår att även denna elegi satts bland andra och översatts till franska samt förklarats med hjälp av exempel ur arabernas *scholia* och glossor. Men så mycket fattas att vi har gått in för att vandra längs en redan färdigt trampad stig vad beträffar åtagandet att publicera denna samma dikt, för att den snarare skulle komma i ny dager genom vår redan utgivna kommentar, eftersom Lagrange inte har försett sin publikation med någon sufistisk förklaring, vilken vår kommentator framför allt gör sig möda om. Varför? Därför att själva hans egna version skiljer sig ingalunda litet från vår version, om det nu är tillåtligt att bedöma på basis av det mycket korta exemplet som Sacy gett i ovan citerade bok.

Dīwān (betyder samling), sådana som tillåter en dubbel tolkning – en mera mystisk och hemlig tolkning och en mera uppenbar som framgår tydligt ur skaldens ord. Bland dessa dikter bör vår elegi räknas. Utöver att vara mycket långa och invecklade är flera dikter helt och hållet försedda med sufistiska idéer och kan inte förklaras på ett annat sätt utan ogynnsamma förvrängningar. Härav följer att andra tolkare och kommentatörer har förklarat kärleken, som han oftast lovprisar, stundom som sensuell riktande sig till älskarinna och vänner, stundom som gudomlig och mystisk riktande sig till den högsta gudomligheten. Även bland moderna österlänningar betraktas ‘Abd al-Ghanī al-Nābulūsī med rätta som den allra kändaste. Han har i sina tidlösa kommentarer, som bär titeln ”Dolt och hemligt avslöjat i framläggningen av Ibn al-Fāriḍs dikter”, utlagt alla verk av vår skald. I dessa kommentarer försummar han ingalunda de grammatikaliska förklaringarna, men han fäster framför allt uppmärksamhet vid att förkovra sig i och öppna de mystiska inslag som är hemliga och fördolda. Med dem ärar skalden gudomligheten och sufiernas livsregler. Han bekänner sig till och lär allestädes ut den tolkning av föreskrifter och läror som företrädes av sufiernas sekt. Denna sekts lära omhuldas tills vidare i mycket föga utsträckning i väst och få av dess verk, som behandlar seder och undervisning framför allt på arabiska, har publicerats. De kommentarer i vilka ‘Abd al-Ghanī, även själv diktare, belyser den mycket berömda skalden, kan dock både förklara talrikt obskyra ting och mycket tydligt frambringa det mystiska inslaget. Eftersom dessa kommentarer tyckes i tillräckligt hög grad bidra till att klarlägga sufiernas lära fick jag tanken att göra hela Dīwān till allmän egendom med därtill hörande kommentarer. Jag hade ingen tvekan om att de skulle erbjuda tallösa filologiska och sufistiska insikter och att de skulle bereda en möjligast hinderlös väg till att grundligare lära känna Orientens oförvanskade egenart, som är vitt skild från vår, och att de skulle blotta filosofins kärna. Men arbetets möda är stor och bör förverkligas genom flera volymer, inte genom en tunn bok som nuvarande omständigheter tvingas avgränsa till en nordisk akademisk avhandlings omfång. Därför har vi skjutit upp de större delarna till framtiden och publicerat denna mycket angenäma och lagom långa elegi som urval ur Ibn al-Fāriḍs dikter, försedd med därtill hörande kommentar av ‘Abd al-Ghanī. Det kommer knappast att saknas sådana som anser att kommentardelen är för lång och som betraktar dess överallt strödda

skisser av sufier som överflödiga och främmande för syftet. Jag ansåg det dock mera begründat att avvika från den väg längs vilken redaktörer allmänt framskridit beträffande prov på Ibn al-Fāriḍs dikter, än att framlägga dikten genom utdrag gjorda endast för filologiskt bruk, avstympade och rubbade från sin ursprungliga ordningsföljd av kommentatorns utströdda anmärkningar. Således är den arabiska texten rekonstruerad på basis av en jämförelse mellan två manuskript och skriven med vår hand, kopierad med hjälp av den litografiska konsten, och själva elegin är tolkad i latinsk översättning. Vi ansåg det bättre att ha en längre och delvis mera lättförståelig kommentar än en kommentar som i sin helhet införlivar opuset med löpande förklaringar. Då kommentatorn indikerar en mera hemlig och obskyr mystisk lära eller använder sig av ord och uttrycksätt som är kännetecknande för sufier och har en annan betydelse än hos profana författare, har vi antingen strävat efter att ge betydelsen med våra illustrationer eller anförtrott den åt böcker som behandlar detta material. Slutligen, de verser som i sin helhet har upptagits till behandling och med vars betydande utsmyckning kommentatorn pryder sin bok, och som är svårare och besvärligare samt emellanåt öppnar sig för olika tolkningsvarianter, dem har vi förklarat genom att förse texten med vokaler, bifogat en översättning samt rätt ofta tillagt anmärkningar.

Jag har använt mig av två manuskript för att publicera denna elegi. Det ena manuskriptet finns i London, vilket jag har betecknat med bokstäverna C. L., och bevaras i British Museum. Det andra manuskriptet, försett med beteckningen C. P., finns i S:t Petersburg i Asiatiska museets samlingar. Det förstnämnda är visserligen skrivet med en tydlig men samtidigt slarvig handstil och är indelat i två volymer in quarto. Manuskriptet är deformerat med synnerligen många lakuner och fel som skrivaren begått. Det sistnämnda innefattas i en volym in folio och är skrivet med en fin och äldre handstil och innehåller mycket få och förhållandevis lindriga misstag. I de fall det ena manuskriptet skiljer sig från det andra, vare sig det är fråga om ord och satser som har uteslutits eller tillagts, har jag valt det läsesätt som jag ansett mest lämpligt med tanke på kontexten. Jag har dock tillkännagivit det andra läsesättet i anmärkningarna. På mycket få ställen, då ingetdera manuskript i mitt tycke gett en vettig mening, har jag löst problemet med en konjektura. Detta har jag uppmärksammat i anmärkningarna.

De uppgifter som borde anges om vår författare 'Umar ibn al-Fāriḍs liv

och förtjänster har vi på eget initiativ utelämnat, eftersom de finns upptecknade i Ibn Khallikān,² red. Wüstenfeld vit. 511 och i den av Sacy redigerade Chrestom. Arab. del III, sida 130. Mycket kort konstaterar vi blott att vår skald var född i Kairo 576 eller 577 i Hijrans år. Detta är alla de som nämnt honom överens om, förutom vår kommentator som på ett ställe i Londonmanuskriptet fastslår att hans födelseår var 556 eller 566 i Hijrans år. Om vår dikts kommentator är mycket lite känt. I förordet som han bifogat sin bok härleder han själv sin härkomst på följande sätt: *'Abd al-Ghanī bn Ismā'īl bn 'Abd al-Ghanī bn Ismā'īl bn Aḥmad bn Ibrāhīm bn Ismā'īl bn Ibrāhīm bn 'Abdallāh bn Muḥammad bn 'Abd al-Raḥmān bn Ibrāhīm bn 'Abd al-Raḥmān bn Ibrāhīm ibn Sa'dallāh bn Jamā'a al-Muqaddasī al-Nābulusī al-Shāmī al-Dimashqī.*

På basis av fyra tillnamn som han tillägnar sig själv i slutet av genealogin, om vilka jämför boken *Tahdhīb al-asmā'* av författaren *al-Nawawī*, red. Wüstenfeld sida 17, verkar kommentatorn hänvisa till att han är född i staden Nābulus, som då var under Jerusalems jurisdiktion, och sedan tillbringade en tid i den syriska staden Damaskus. I en av bokbandets anmärkningar i Londonmanuskriptet finns skrivet att vår *'Abd al-Ghanī* dött i Hijrans år 1129 *ta'rīkh wafāt al-shaikh 'Abd al-Ghanī 1129*. På ett annat ställe i sin bok säger han att han under Hijrans år 1091 skrev ett ode till den välkände sufin Muḥyī al-dīns heliga händer. Om man således skall tro dessa angivelser är det tillåtet att förmoda att han levde mellan Hijrans år 1070–1129. I övrigt har jag inte hittat något i de böcker och de manuskript som jag har haft möjlighet att konsultera som skulle belysa hans liv.

Det verkar som om skalden skrev denna elegi ca 629 i Hijrans år, då

2 Eftersom de mest insatta männen i arabisk litteratur fortfarande verkar vara oense om betydelsen av tillnamnet under vilket denna Orientens mycket kända författare blivit känd, är det på sin plats att framföra vår kommentators besked som förklarar hans härkomst. I Londonmanuskriptet har jag läst dessa ord: *al-shaikh Shams al-dīn al-ma'rūf bi-Ibn Khallikān laqab lahu murakkab min kalimatayn khall bil-khā' al-mu'jama wa-tashdīd al-lām fi'l amr bi-ma'nā atraka wa-kāna fi'l māḍin laqab bi-dhālika li-kathra qaulihi dhālika fi kalāmihi li-man qāla kāna Abī au kāna fulān fa-yaqūlu huwa khall kāna ishtahara bi-dhālika fi kitābihi al-musammā Wafayāt al-a'yān fī anbā' abnā' al-zamān.* Sammanställ dessa verser från boken försedd med rubriken *'Unwān al-bayān* och redigerad i Bülāq: *kun Ibn man shi'ta wa-iktasaba udabā. yughnīka maḥmūdahu 'an al-ḥasab. inna al-fatā man yaqūlu hā anā dhā. laisa al-fatā man yaqūlu kāna abī.* Det verkar som om detta skrytsamma sätt att tala har använts hos araber i äldre tider i lika hög grad som gängse talesättet *anā ibn nās* eller *fulān ibn nās* brukas bland araber i vår tid.

han efter en helig vallfärd till Mekka återvände till Egypten, såsom 'Abd al-Ghanī berättar. Ättlingen 'Alī säger i samband med sitt förord till Dīwān att hans morbror [*sic*] under denna vallfärd avlägsnade sig från staden för att besöka de heliga platser som omger Mekka från alla håll i öknen, och under en tid levde som eremit i ensamhet i bergen och dynerna med avsikt att ägna sig åt kontemplation av heliga ting. Här förvärvade han den noggranna och speciella kännedom om öknen och det heliga landet al-Hijāz som överallt tydligt framgår ur hans verk och också ur detta ode. Efter att skalden redan hade återvänt till hemlandet kom i hans tankar, lik en blix, minnet av ställen som han hade besökt och vänner som han hade funnit i Mekka, samt den religiösa tillfredsställelse vilken muslimer fröjdar sig över när de utför den heliga vallfärdens riter. Gripen av hänryckning tänkte han återvända till de ställen och vänner som han längtade efter. Snart kom han dock till sinne och brukade ett språk som påminner en hel del om det språk som älskaren använder sig av när han starkt åtrår sin älskade som är långt borta, och sjunger en elegi som väcker tårar:

”Är det ett blixtslag längs skrovliga ökendyner som jag ser eller en lykta på kullarna i Najds land? Se, det är Lailā av 'Āmir-stammen som om kvällen avslöjar sitt anlete och förvandlar nattens skuggor till morgongryningens ljus. Var hälsad du, som rider på en kraftig kamel (må gud bevara dig oskadd), när du vandrat igenom öknens djup och trakter längs vilka strida bergbäckar forsar, och anländer till Na'māns land planterat med al-arāk-grusträd, vänd då ner till den vidsträckta dalen som jag fordom besökte. På dalens östra sida ligger två berg; stanna vid berget som ligger på den högra sidan och fortsatt därifrån färden till platsen som doftar av arīna-örter, och följ krokiga spångar täckta med fin sand och leta under sluttningens fot efter mitt hjärta som där förlorat irrar omkring i dalens grus. Hälsa platsens invånare att jag där lämnade mitt utmattade hjärta. O ni, som bebor Najds land, blir ni inte fyllda av medlidande gentemot den som gripen av kärlek inte vill bli befriad från sina bojar? Har ni aldrig beordrat den kvicka kvällsvinden att föra en hälsning om er utmattade längtan för att den som blivit berövad er vänskap skulle återhämta sig? Tänk på lek, fastän han är övertygad om att lek inte passar er. O du, som förebrår älskaren okunnig om de vedermödor han måste utstå, besinna dig, du har tagit fel! Du har tröttat ut dig själv med att uppmana honom som ingenting bryr sig om, förutom att han inte sköter om sin lycka

och förmögenhet. Avstå från det förehavande som gud avvärjer dig från, frigiv honom vars bröst sårats av älskarinnans upphöjda ögon. Du var min vän innan du angrep mig genom att varna mig vara ruinerad av kärlek; inte har du väl sett kärlekens fånge knyta vänskapens band med den som varnar? Ifall du önskar tillrättvisa mig vill jag inte för min del att mitt av kärlek korrumperade bröst återställs, såsom du förmodar, till ett bättre tillstånd. Vad vill klandrarna egentligen uppnå genom att förebrå en människa som genom att leva enligt sitt gottfinnande finner ro genom att bryta upp med sina egna? Åh! Vänner, inte är det väl tillåtet den som längtar efter ert umgänge att hoppas slutligen känna frid i bröstet efter att ha blivit bönhörd? Från den stunden har ni varit fjärran ifrån mig, mina suckar fyller Egyptens trakter; likväl när jag drar mig er till minnes, vacklar jag precis som av oblandat vin för den glädjens skull som kommer ifrån det ljuva minnet av er. Men om jag uppviglas att förgripa mig på förbundet, avböjer min själ det. O saliga dar, som jag tillbringade med vänner, tack vare vars kamratskap nätterna blev lik bröllopsglädjen! Då jag betraktade heliga Mekka som mitt fosterland och invånare av trakter överflödade av al-ghaḏā-buskar som försvarare och jag oförhindrat drack ur den heliga källan. Människorna som bor där har varit min längtan, palmernas skugga min själs njutning och dalarnas sand min ro. O, den goda och lyckobringande tid då jag var fri från varje bekymmer och trångmål. Genom Mekka, genom Abrahams heliga grav, genom vilket som helst hus helgat åt gud, låter jag för de heliga riternas uppfyllandets skull den omkringströvande östliga vinden avlägga ed om att hämta mig den väldoftande hälsningen från er, så ofta den än skakar artemisia på öknens kullar.”

Sufisk parafras enligt 'Abd al-Ghanī: Var det det eviga ljusets blixtnad som blixtrade i det jordsliga livets öken, eller var det själva den gudomliga majestätens sken i den himmelska världen som uppenbarade sig för mig, eller var det uppenbarelsen av den eviga kärleken som skingrar den sinnliga världens mörker och erbjöd min själ en renare luft som badar i väldig salighet och är belyst av den gudomliga andens ljus? Hej du, vandringsman, som lärt dig hålla kraftiga begär i styr med varaktig ståndaktighet, när du tillryggalagt provningarnas väg träder du obesegrad in i den trygga dalen där den högste, herren, uppenbarar sig omedelbart för trogna tjänare. Tag då vägen mot den rikt natursköna lunden. Där uppfattade även jag med mitt sinne den gudomliga uppenbarelsens rikedomar. Där finns två kullar, den

ena själens, den andra hjärtats; stanna vid den första och rikta ditt sinne så att det berör den höga toppen där människosjälar sammansmälter med gudomligheten till ett. Så snart du själv erfarit det, sök mitt hjärta som på samma ställe irrar och oavbrutet letar efter den ena och högsta sanningen, med hjälp av vilken alla guds attribut och alla hans namn uppfattas. Hälsa alla fromma och troende som avnjuter sanningens eviga ljus och underrätta dem om att jag bland dem lämnat mitt hjärta som upptänts av kärlek och längtan till den eviga sanningen. Har ingen av er som bebor visdomens och helighetens skyhöga topp, medlidande med mig som är gripen av beundran för er och fånglad i bojor av längtan och särdeles eldstungen kärlek, dock inte önskande frihet från denna trældom? Varför har jag inte blivit utgjuten av den allsmäktige med den gudomliga fläktens ande som ni är inspirerade av? Då skulle jag avnjuta andligt och saligt liv; men nu när sinnena är tillfångnatagna av illusion verkar det som om bristen på högre liv bör likställas med det olyckliga tillståndet hos en älskare som blivit bedragen i sin kärlek till sin älskade, fastän jag inom mig är övertygad om att gud inte leker med människor. Du enfaldige, som förebrår den som är gripen av uppriktig och synnerligen brinnande kärlek till gud, sluta din fåfänga ansträngning; du tröttar nämligen själv ut dig eftersom du aldrig kommer att få någon frukt. Jaga inte mig som är helt och hållet försjunken i att betrakta den allseendes ära. Du var mig fordom en vän, okunnig om min kärlek till gud, men nu angriper du mig förgäves – vi har nämligen ingenting mera gemensamt. Om du önskar tillrättavisa mig och önskar att jag återvänder till mitt forna liv, vet att jag inte det minsta önskar ett sådant tillrättavisande. Nämligen, när alla vänskapens och kamratskapens bojor brutits, som i världen allmänt binder ihop människorna, bryr jag mig om intet annat än att finna ro i den gudomliga sanningen. O gud, helig och värd dyrkan, har inte den som är lysten efter att tränga djupt in i den eviga sanningens allra heligaste hopp om att slutligen finna vila? Då ditt himmelska ljus flydde mig som var förhäxad av sinnernas kraft, slagen av smärta beklagade jag mig och himlarymden skallade av min högljudda klagan. Men så snart jag återkom till mina sinnen vederkvickt av din majestäts bländande sken, blev min själ uppflammad och jublade av högsta glädje. Men om onda andar skulle uppvigla mig till att bryta förbundet som du gjorde med min själ på skapelsens första dag, kommer de aldrig att ha något att vinna ty min själ ryggas tillbaka för det. O saliga dagar, då min själ

vilade i evighetens natt, i andliga idéers hus och i guds allvetskap, och släckte sin törst ur visdomens levande källa och hade sin största njutning i himmelska kretsars harmoni och i det omedelbara betraktandet av den gudomliga sanningen och de gudomliga lagarna. O tid, trefalt och fyrfalt salig, då jag var fri från trångmål och vedermödor! Genom guds enhet, genom den enda sanna tron, genom varje människa som med outtröttlig iver noggrant utforskar tingens hemliga principer, högtidligt försäkrar jag att aldrig någonsin lockas den doftande örten in i det livsgivande ljuset, förrän i den stund då vi vederkvickas av din eviga andes fläkt.

Sida 1. Rad 10. *Befallningens värld 'ālam al-amr* eller *guds rike* eller *tillhörande guds amr allāh*. Dessa begrepp ges ej någon definition i författaren al-Jurjānīs bok, men i sufiernas verk anges det rätt ofta med namnet *'ālam al-ghaib*, världen är synnerligen förborgad, i vilken gud i varje avseende ställs som absolut och ett. För det första, eftersom han är ett, genom sig själv av nödvändighet existerande har han skapat *wājib al-wujūd bi-dhātihī*, som kallas för härskarinnasjälen *wājib al-wujūd bi-dhātihī*, eller för högsta själen *al-rūḥ al-a'zam* eller för första förståndet *al-'aql al-awwal*. Genom detta förstskapade varandet, som genom något annat (det vill säga det absoluta Varandet) av nödvändighet uppstår *wājib al-wujūd bi-ghairihī* och beträffande tillvaro *mumkin al-wujūd bi-dhātihī* är potentiellt, har alla andra världar skapats, såväl osynliga som synliga. Jämför Ibn Sīnā i boken, *Kitāb al-'ilal wal-niḥal*, red. Cureton del II sida 380 och Definitionernas bok.

Sida 1. Raderna 13–14. Av verserna som kommentatorn hämtar ur Koranen är den första ur sura 54 vers 50 och den andra ur sura 17 vers 87.

Sida 1. Rad 15. I C. L. står *mudāwamāt* i stället för *ma'dūmāt* som vi har i C. P.

Sida 1. Rad 16. Se Koranen sura 28 vers 88; den strax därpå följande versen är ur sura 55 vers 26; versen som finns på rad 17 är ur sura 34 vers 47 och den som påträffas på rad 18 är ur sura 21 vers 18.

Sida 1. Rad 20. I stället för *ism li-kull* läses i C. L. *kull*.

Sida 1. Rad 23. I C. L. har man efter ordet *ma'a* utelämnat *al-ḥaqq* och framför orden *fī al-wujūd* har man tillsatt *fal-ḥaqq huwa al-maujūd* och efter orden *qadran mushtarakan*, som avslutar raden, har man tillagt *hīna'idhīn ma'a al-ḥaqq alladhī huwa khilāfahu aiḍan* där partikeln *wa* utan tvekan skall tillfogas mellan *al-ḥaqq* och *alladhī*.

Sida 2. Rad 1. I C. L. har ordet *lā* uteslutits efter *allatī*.

Sida 2. Rad 6. Efter orden *al-māhīya bihi* har vi i stället för perioden som börjar med *fa-inna al-ikhtilāf* och fortsätter ända fram till *fa-innahu ikhtilāf fīh* i C. L. *fa-innahu al-ikhtilāf al-wāhid*.

Sida 2 [pro 1]. Rad 26. I C. P. fattas ordet *maujūd* efter *wa-laisa shai*.

Sida 2. Rad 9. I verserna som citerats ur 'Afīf al-dīn al-Tilimsānīs Dīwān finns det en stor skillnad mellan manuskripten. I stället för ordet *wujūd*, med vilket första halvversen börjar och slutar, läses i C. P. *wujūdī*. I skaldens Dīwān, som jag konsulterade i British Museum, slutar första halvversen med orden *in yuqāl wujūd* i stället för *in aqūl wujūd*. I andra distikonet finns i stället för *na't al-kamāl*, som vi har i C. P. och skaldens Dīwān, i C. L. *naqṣ al-kamāl*. I stället för ordet *yaqūd* som avslutar distikonet i C. L. och i Dīwān, finns i C. P. ett ord som jag inte kunde avläsa tillräckligt bra, men som trots det verkar vara likt ordet *mam'ūd*. Enligt det läsesätt som jag valt skulle jag översätta verserna, som är av versmåttet *ṭawīl*, på följande sätt: "Tillvaro (må det räcka att jag säger *tillvaro*) är guds välgörenhet och välvilja som flyter ur gud in tillbaka i gud. Han är större än det man kunde tillägna benämningen perfekt, eftersom det skulle kunna leda till antagandet att det i honom finns något ofullkomligt. Däremot finns både fullkomlighet och dess motsats inom gud på grund av honom själv och i honom förenas de i evig enhet." Om sufin 'Afīf al-dīn vänd dig till D'Herbelot, del III sida 452, där han felaktigt benämnts för Telmessāny i stället för al-Tilimsānī.

Sida 2. Rad 12. Verserna citerade av kommentatorn ur hans Dīwān är i versmåttet *ṭawīl*: "De som lever i världen saknar verklig tillvaro; de framgår nämligen genom gud och ur gud och till honom återvänder de. De är bara dunkla kroppar vilka ljuset har klätt sig i: de leds längs den rätta vägen eller går vilse från den efter den gudomliga kunskapens mått; gud ensam besitter nämligen evig kunskap om saker som skiftar i all oändlighet." Denna lära, som har repeterats oändligt och behandlats på olika sätt i sufiernas verk, verkar vara byggd på den definition som de kallar *al-wujūd*. *al-wujūd* är nämligen hos sufierna varandet som existerar genom sig själv och är för ingen del i behov av något annat; motsatsen till det är *al-'adam*. Denna absoluta och verkliga existens har kallats för sanning *al-ḥaqq*, eftersom den ingår endast i det högsta varandet. Dess motsats är tomt sken *al-bāṭil*, det vill säga förgängligheten, som i sig själv saknar sanning och som enbart kan tacka det

eviga varandet för att den har sin yttre och förgängliga existens. Men om vi tillägnar existens i sig själv åt det yttre och förgängliga varandet bekänner vi dualism och bland muslimer finns det ingenting värre än det. Således finns i allt det skapade blott en och samma existens och ingen åtskillnad kommer dem emellan, vid sidan om sådana tillfälligheter som består av form, släkte, art och andra dylika tillfälligheter, genom vilka de är avgränsade och skilda från varandra.

Sida 2. Rad 15. Alltid då den största shejken *al-shaikh al-akbar* citeras, har det i C. L. tillagts epitetet *al-kibrīt al-aḥmar sayyidī* [röd sulfat (det vill säga guld), min herre] tillsammans med namnet *Muhyī al-dīn al-'Arabī*. Epitetet saknas oftast i C. P. Sufin, som var född i Spanien och dog 638 i Hijrans år, var mycket känd, såsom författaren *'Abdallāh al-Sha'rānī* har fastslagit i sin bok *Lawāqih al-anwār fī ṭabaqāt al-akhyār*. Om detta vänd dig till Hammer Rosenflor des Geheimnisses von Shebisteri sida 32. *al-'Arabī* reste i Afrika, Egypten, Syrien, al-Hijāz och i länder som var under turkiskt välde, och var han än befann sig skrev han flera verk i vilka han behandlade sufiernas lära såväl på vers som på prosa. Vår kommentator citerar väldigt ofta ur hans verk och säger att han var ledare för en sufisk sekt kallad *al-Maḥwīya*, vars traditioner och förordningar bevaras genom att samla nyttig kunskap och genom att arbeta med ärevördiga verk *ṭarīqatuhu al-'ilm al-nāfi' wal-'amal al-naffā'*. Se D'Herbelot och Sacy i boken *Vies des Sofis, Notes et extraits*, del XII sida 354. De verser han här hänvisar till är i versmättet *ṭawīl*: "Om blixten rådnar från öster vänder sig älskaren mot öster, om från väster så mot väster. Ty jag har förälskat mig i åskan och blixten, däremot känner jag ingen längtan till länder och platser." Kommentatorn säger på ett annat ställe, där han citerar dessa två distikon, att skalden strävar genom väst mot Syrien varifrån profeternas ljus utgått; däremot genom öster till Mesopotamien och Bagdad, som bland sufier anses vara staden för den heliga person kallad *quṭb* samt säte för andra heliga.

Sida 2. Rad 17. I C. L. fattas *'Abd al-Hādī*. I det strax därpå följande distikonet står det i C. L. *fī muḍnik talaḫī* och i C. P. har man uteslutit satsen *'alā innanī rādīn*. I stället för *al-ghaur* har jag velat läsa *al-ghaurī* eftersom jag inte var villig att hålla fast vid C. P. Sålunda skulle jag återge distikonet i versmättet *ṭawīl* på följande sätt: "Var hälsad du blix som blixtrar över öknens nedsänkta marker, i ditt nedslag finner jag min död; blixtra verkligen,

ty jag är tillfreds.” Ingenting har kommit till min kännedom om sufin *'Abd al-Hādī*.

Sida 2. Raderna 19–22. I dessa verser i versmåttet *wāfir* skiljer sig inte manuskripten, förutom att i sista distikonet i C. L. läses *ib[ta]samat 'ashiyat* i stället för *ibtasamat 'ashīya*: ”Dröj du blix skiftande i rött, genom ditt nedslag strålar ljuset för mig; ibland blixtrar du, ibland försvinner du, älskad av platser och boställen. Inte är du väl Salmās glänsande ansikte, vilket bröstet brinnande av kärlek häpnar över när det är blottat, eller ler du själv välvilligt åt mig, sägande farväl om kvällen och ger liv ur en kysk mun?”

Sida 3. Rad 4. Se Koranen sura 24 vers 35.

Sida 3. Rad 6. I C. L. fattas orden från *wa-bi-najd* till *al-mutawajjahu* på rad 8.

Sida 3. Rad 9. I stället för *bi-tajlī* läses i C. L. *bi-tasulsul*.

Sida 3. Rad 14. Se Koranen sura 39 vers 69.

Sida 3. Rad 18. Fastän det i båda manuskripten samt i själva skaldens bok med rubriken *Tarjumān al-ashwāq* står *thumma Ghailān*, har jag i distikonet, hämtat ur Muḥyī al-dīns *Dīwān*, vågat ändra partikeln *thumma* till *wa* eftersom betydelsen och versmåttet *tawīl* kräver det. Därav uppstår följande betydelse: ”Oss (älskare av den gudomliga försynen) ger Bishr med Hind ett exempel att efterfölja, och hennes syster (med sin älskare) samt Qais med Lailā, och Maya med Ghailān.[”] Själva Muḥyī al-dīn säger i kommentaren, med hjälp av vilket han belyser sin *Dīwān*, sig nicka åt Hinds syster *bi-ukhtihā Jamīl bn Ma'mar ma'a Buthaina wa-bayāḍ wa-riyāḍ wa-Ibn al-Darīḥ wa-li-banī wa-ghairuhum*. Dessa ord har dock uteslutits av vår kommentator när han berättar om just denna passus. Naturligtvis räknar han upp liknande kända älskares egenskaper bland araber. Beträffande Maya och Ghailān, oftare känd med tillnamnet *Dhū al-Rumma*, se Ibn Khallikān, engelsk version G. de Slane, del II sida 447, samt Ḥamāsa, red. Freytag, på många ställen. Om Qais som oftare kallas *Majnūn* och hans älskarinna Lailā, se Anthol. Gramm., red. S. de Sacy, sidorna 150 och 211. Angående Jamīl och Buthaina, se Ibn Khallikān, engelsk version, del I sida 331. Vad däremot beträffar Hind och Bishr samt andra i kommentariet uppräknade älskare har vi inte kunnat hitta någonting trots försök att utröna frågan.

Sida 3. Rad 26. I skaldens *Dīwān* står *fa-ajdī* i stället för *fa-aḥrī* då man uteslutit den genast därefter följande prepositionen *min*.

Sida 4. Rad 2. Grammatikern *Ibn al-Qūṭīyas* liv förekommer i Ibn Khal-likān, red. Wüstenfeld, under nummer 761. Om *Abū Maṣṣūr Mauḥūb bn Aḥmad al-Jawālīqī* som citeras på rad 5, se Relation de l’Egypte par Abd-Allatif, red. S. de Sacy sida 484.

Sida 4. Rad 4. Angående grammatikern *Abū al-‘Abbās bn Yaḥyā Tha‘lab* se Ibn Khallikān, engelsk version G. de Slane, del I sida 83.

Sida 4. Rad 9. I stället för *al-ḥudūd* läses i C. L. *al-ḥadath* och orden *‘alā mā hiya ‘alaihi*, som läses på rad 10, ända fram till *fal-‘awālim* har på rad 11 uteslutits i C. L. Orden *naḥy al-ḥuhūr bi-i‘tibār* som förekommer på rad 12 fattas i C. L. I orden *wa-sabaḥathu ‘anhā wa-huwa ‘ain tasbīḥ kull shay* på rad 14 står det oriktigt i C. L. *‘an* i stället för *‘ain* som jag fått från C. P. Denna läsart är inte fullständigt tillfredsställande; den verkar dock vara försvarlig om vi tillägnar det föregående ordet *tasbīḥ* betydelsen av att ta bort och det andra däremot betydelsen av att lovprisa, och förutsatt att man i slutet av meningen förstår den underliggande betydelsen av ordet *lahu*. Det är nämligen inte enbart människor som lovprisar gud utan allt som finns i universum, såsom det sägs i Koranen *wa-in min shai‘in illā yusabbiḥu bi-ḥamdihi*. De saker som av kommentatorn behandlas på detta ställe avser sufiernas lära med hjälp av vilken de jämför alla universums världar, och de som finns i dem och har fått sitt upphov ur evigheten i guds vetande såsom palmkvisten har sitt upphov i kärnan. För den skull kallas de även *ma‘lūmāt* eller *al-a‘yān al-thābita fī ‘ilm allāh*, det vill säga grundformer som finns i guds vetande. När guds skapande ord *amruhu al-qadīm* eller *al-kalām al-ilāhī* eller *al-dhikr al-ḥakīm* (angående detta vänd dig till al-Baiḍāwī’s kommentar till Koranen, red. Fleischer, sura 3 vers 51) riktar sig till grundformerna och yttrar ordet *kun*, iklär de sig de synliga formerna och, försedda med omfång och gränser, framskrider de till världslig tillvaro *al-‘ālam*. Själva grundformerna däremot framskrider inte till tillvaro; men de som uppenbarar sig för oss är blott förkastliga skuggor, träffade av guds ljus som utmynnar i dem. De saknar väsen och fordrar själva varken tillvaro eller icke-tillvaro (*al-mumkināt*) samt återvänder snabbt till intet, varifrån de uppstått (*ma‘dūmāt*). Men om man tar i beaktande dessa yttre former som det eviga ljusets skugga uppenbarar sig för, och om man tar i beaktande detta ljus som går fram ur det eviga varandet, hävdar sufierna att världar blir till och att gud kan förnimmas. Om man däremot tar i beaktande guds innersta substans och tingens grundformer

som är de enda som avnjuter äkta tillvaro, hävdar sufierna att varken gud eller världar uppenbarar sig.

Sida 4. Raderna 21–26. I dessa verser som kommentatorn noggrant fogat ihop enligt normen för versmåttet *ṭawīl*, och som avslutar de fyra sista distikonen, ansåg jag att bokstaven *y* ur C. L. *lil-ishbā'* bör bibehållas. I C. P. fattas den. Ordet '*anhu* har uteslutits i tredje distikonet i C. L. och i femte läses *faiḍ* i stället för *baiḍ*. Sålunda ter det sig bäst att översätta distikonen: ”Min existens och tingens existens är en och samma; i varje fall är de olika mig och jag olik dem. Fäst uppmärksamheten vid det sagda och ta exempel av min syn. Ett är också den eviga existensen, tack vare vilken allting som finns i universum flödar fram. Må det inte komma i tankarna att man skulle tro att det absoluta varandet är delat; när honom behagade att han syntes oss vara som i bojer, eftersom han gömt sig i sin högsta visdom, gjorde han uppenbart det som målats med olika färger för evigt. Och det finns inte existens i dessa tings varierande bilder, vare sig de är lyckobringande eller inte, om de inte kommer från honom.”

Sida 5. Rad 13. I C. L. har efter ordet *al-arḍ* uteblivit meningen som börjar med *yajūbuhā* och avslutas på rad 14 med orden *wa-huwa khilāf*.

Sida 5. Rad 20. Om stegen och stationerna som skall uppnås av dem som ämnar påbörja sufiernas väg och av gud själv erbjuds manifestationer *tajliyāt* förrän de anländer dit där ögat inte (längre) skymms och rubbas av yttre sakers uppenbarelsen, se Dabistān, översatt till engelska av Shea och Troyer, del III sida 266 framåt, och Sacy i Vies de Sofis, Noter och utdrag, del XII, och Hammer Geschichte der schönen Redekünste Persiens, sida 346.

Sida 5. Rad 21. I båda manuskripten läses *bi-aḥad* i stället för *iḥdā* som grammatiken skulle fodra.

Sida 5. Rad 26. Det är oklart till vilken diktare det här framförda distikonet i versmåttet *kāmīl* bör tillägnas. Däremot tillhör dikten som är strax därefter på rad 27 diktaren *Khalīd* - - - *bn 'Abbās*. Den läses också i Ḥamāsa, red. Freytag sida 603, varifrån jag fått *wal-rāqiṣāt* i stället för *wal-raqaṣāt* som vi har i våra båda manuskript. Koranens vers på rad 29 är hämtad ur sura 14 vers 49.

Sida 6. Rad 2. Det står i båda manuskripten *wa-zuhūr qahruhā lahā* i stället för *qahruhu*, som jag fått genom en konjektura eftersom jag inte fann någon vettig mening i manuskriptens läsesätt.

Sida 6. Rad 11. Beträffande den mycket berömda filologen '*Abd al-Malik*

al-'Aṣba'ī [sic] se Ibn Khallikān, red. på engelska av G. de Slane, del II sida 123.

Sida 6. Rad 14. Det verkar som om Lagrange felaktigt skulle ha läst *arīna* i stället för *arīnahu*; felet har inte korrigerats av S. de Sacy, se Journ. de Sav. I. c.

Sida 6. Rad 18. Jag misstänker att man i stället för *al-jabal* bör läsa *al-jism* eller *jabal al-jism*; men jag har inte velat ändra på de två manuskriptens läsart.

Sida 7. Rad 5. Versen är citerad ur Koranen sura 20 vers 13. Här vänd dig till al-Baiḍāwīs kommentar där han förklarar ordet *tuwan*. Om de övriga diverse förklaringsätten av samma ord se *Kullīyāt Abī al-Baqī Būlāq*-editionen i Hijrans år 1253, sida 236. Fastän det i den därpå följande meningen i båda manuskripten står *yantawī 'indahu al-kāyināt kulluhā tayyan* har jag enligt konjekturan lämnat bort partikeln *wa* före ordet *al-kāyināt*.

Sida 7. Rad 8. Verserna som är citerade ur Muḥyī al-dīns dikter är av versmåttet *basīṭ* och bör översättas på följande sätt: ”Jag ber, stanna vid dalens högra ingång där de slagit upp sina tält. Gud välsigne dig tillsammans med dem som bebor dig, o dal! Du har samlat i dig de människor som för mig är förståndet, själen och det innersta hjärtat.” Angående uttrycket *li-llāh darruka* vänd dig till al-Ḥarīrī, red. Sacy, sida 361.

Sida 7. Rad 12. I C. P. står det *al-dhātīyīn* och i C. L. *al-dunyīyīn*. Båda läsesätten kan tillåtas. Jag har dock skrivit *al-ladunīyīn* som är ett ord kännetecknande för sufiskt språkbruk. Jämför Sacy, Vies des Sofis, Noter och utdrag, del XII sida 303.

Sida 7. Rad 26. al-Jurjānī har bestämt sig för att anta att *maḥw* avser den av sufiernas stationer med vilken hans gärningar försvinner i guds gärningar, t.ex. när någon sträcker fram handen mot något är det inte hans hand som sträcker sig fram utan guds hand. Med orden *tajlī al-sirr al-bāhir* verkar kommentatorn hänvisa till glödens station, kallad *al-ḥaraq* som är förmedlare mellan *maḥw* och *tams*. Ordet *al-asr*, som fattas i C. L., verkar innehålla någonslags sufistik betydelse, jag har dock inte funnit det samma på något annat ställe i sufiernas verk. Om det är det rätta läsesättet verkar kommentatorn med detta ord ange sufin som på denna station är lik den allsmäktige gudens fånge, så att han inte blir kvar med fri vilja och hans existens övergår i guds existens. Således skulle han tillkännage den station som kallas

al-ṭams. Ty orden *maḥaq* och *maḥw* och *ṭams* verkar inneha samma betydelse som orden *barq* och *ḥaraq* och *ṭams*. Jämför Definitionernas bok beträffande dessa ord.

Sida 7. Rad 29. I förklaringen till den av Lagrange redigerade antologin har S. de Sacy i *Journal des Savant* översatt ordet *ubaiṭih*, som Lagrange felaktigt återger på franska *torrent*, mindre lyckat till *vallée étroite*. Han verkar ha förklarat diminutivformen *lil-taqṭil* med diminutiv betydelse, inte *lil-ta'zīm* med förstoringens eller hyllandets betydelse. Jämför vår kommentator. *than-ayāt al-liwā* är små kullar vid bergens fötter som är täckta av fin och vågig sand som vindarna samlar. Slingrande stigar nötta av boskapshjordar leder upp till dessa. *ubaiṭih* är en i sin helhet sandig och sluttande trakt, kluven av sakta stigande och öppna dalar genom vilka vintriga strida bergsbäckar störtar ner sand och grus från de ovanliggande bergen till slätten.

Sida 7. Rad 21. I vissa avskrifter av vår skalds *Dīwān* står det i stället för *uhailahu* ordet *'uraibahu*. Jag har föredragit det förstnämnda ordet eftersom det senare, fastän måhända mera elegant, oftast hänvisar endast till nomadaraber. I orden *wa-aqrī* har både det första och det andra hamza lämnats bort eftersom versmåttet kräver det. Därför skall det läsas *wakri*. I C. P. skrivs *wa-aqrī*; i C. L. och i andra avskrifter av dikterna står det, efter att bokstaven *y/ī* har utelämnats *wa-aqri*. Sista halvversen av denna vers översätter Lagrange misslyckat: "Quand j'ai quitté votre ami, il soupiroit ardemment après votre présence." Den berömde Sacy har inte på något sätt uppmärksammat och korrigerat denna version.

Sida 8. Rad 17. Verserna som är ur kommentatorns *Dīwān* har versmåttet *ṭawīl*. I C. L. förekommer de i förkortad form. Halvversen *khalaqa takaththur 'addi-him* fattas nämligen och i stället för ordet *lahu*, med vilket den tredje halvversen slutar, läses *ladaihi* och i stället för *fa-jamī'unā*, som jag fått ur C. L., har vi i C. P. *fa-jama'nā*. Enligt det läsesätt som jag har följt anser jag det bäst att översätta verserna på följande sätt: "I mångfalden gläd dig, o människa, av ett och samma till vilket vi är skapade av honom själv att tacka honom i evighet. Se på de ting med beundran som genom honom själv ökar i evighet, fastän han själv är omedveten om att de växer. Beundra djuren som i oavbruten följd fortplantar sig själva och är oändligt mångskiftande, en del är avundsjuka och en del avundade. Alla är dock hans avbilder, underordnade naturens lagar och hänvisar till den skiftande bilden av hans väsen, och må

de glädja sig över den kunskap som antingen är förvärvat eller medfödd.” Skalden verkar med kategorin *ḥasūd* avse de som framom andra upptagits i gudomlighetens gunst och som med en slags omedelbar intuition *‘ilm dhauqī* eller *‘ilm wijdānī* varseblir olika sätt att förnimma gud. Av samma orsak samlar de på sig deras avundsjuka *al-ḥāsīd* som är utan denna guds godhet och bärande på vedermödor och besvär skaffar de sig kännedom om det högsta varandet. Orden *ṭawārīf* och *tawālīd* verkar ha samma innebörd. Angående dem vänd dig till al-Ḥarīrī, red. Sacy, sida 54.

Sida 9. Rad 6. Om det mycket berömda grammatikaliska verket med rubriken *Mughnī al-labīb* och dess författare *Ibn Hishām* se Anthol. Gramm., red. Sacy, sida 185.

Sida 9. Rad 20. Om *Zuhair bn Janāb* eller *Ḥabāb*, såsom hans namn även skrivs, se Maidānī Ordspråk, red. Freytag, del III sidan efter sida 315. I distikonet taget ur hans dikter har partikeln *l* med *kull* kopplats ihop med *lām taqwiya*. Beträffande denna partikel vänd dig till den redan citerade boken *Kulliyāt Abī al-Baqī*, sida 312.

Sida 9. Rad 21. Vad beträffar skalden *Amru bn Ma’dikarib* se Ḥamāsa, sida 73.

Sida 9. Rad 23. Filologen *Ya’qūb bn Sikkīts* liv finns i Ibn Khallikān, red. Wüstenfeld, under nummer 837.

Sida 10. Rad 2. Verserna tagna ur al-Ṣafī al-dīn al-Ḥillī’s dikter komponerade i versmåttet *wāfir* bör antagligen översättas enligt följande: – ”och stoet går frustande till anfall, dess hov framlockar gnistor genom slag, likt flammande eld. Om vinden tävlar med det i snabbhet, skuttar det och skakar av sig dammet från sin fot lik vinden.[”] Skalden använder sig av det retoriska mönstret *talmīḥ* och bemästrar orden med vilka Koranens sura 100 börjar. För konstruktionen *ḍabjan* [pro *ḍabhan*] vänd dig till al-Baiḍāwī’s kommentar, del II sida 413. Angående [den retoriska] figuren *‘aks al-tashbīḥ* som oftare kallas *tashbīḥ maqlūb* vänd dig till boken *Kulliyāt Abī al-Baqī* sida 110. Vad beträffar diktaren al-Ṣafī al-dīn al-Ḥillī se D’Herbelot, del III sida 153. Han citeras även i Darstellung d. Arab. Verskunst, red. Freytag, sida 387, och på andra ställen där han benämns al-Ḥillī.

Sida 10. Rad 9. De här framförda Koranverserna är tagna ur sura 19 vers 15 och den som citeras på rad 11 är ur sura 19 vers 15. De ord som finns på rad 16 har hämtats ur sura 34 vers 11.

Sida 10. Rad 19. Grammatikern *al-Azharīs* liv återfinns i Ibn Khallikān, red. Wüstenfeld, under nummer 650, och grammatikern *Ibn Fāris* liv som citerats på rad 23 hittas i samma verk under nummer 48.

Sida 10. Rad 26. I stället för *ay*, som jag har skrivit på basis av konjekturan, har vi i båda manuskripten *in/an/inna/anna*.

Sida 10. Rad 28. I stället för *wa-bābuhu qaṭ'*, som jag hämtat ur boken *Mukhtār al-Ṣiḥāḥ*, står det i båda manuskripten *wa-qad m-z-h yamzah*.

Sida 11. Rad 9. Om betydelsen som sufierna tillägnar orden *istidrāj* och *makr*, se Sacy, Noter och utdrag, del X sida 45, och Dabistān, den engelska versionen av Shea och Troyer, del III sida 274.

Sida 11. Rad 13. Den ur Koranen citerade versen är ur sura 21 vers 16.

Sida 11. Rad 17. Jämför denna sufiernas lära med det särskilt ljuva distikonet av Ibn al-Fāriḍ: *an al-ghurām huwa al-ḥayāt fa-mut bihi. ṣabā fa-ḥaqquka an tamūt tu'dharā*. Denna frivilliga verkliga död är hos sufierna livet i gud.

Sida 12. Rad 6. I C. L. fattas meningen som börjar med ordet *an/in/anna/inna* och slutar med *lil-'ādhil* på följande rad.

Sida 14. Rad 2. Verserna av versmättet *wāfir* citerade ur sufin Najm al-dīn är i C. L. förkortade och innehåller luckor. I andra halvversen står det *fī* i stället för *fa-mā*: i tredje *rāina* i stället för *wa-aina* och i sista har ordet *ba'da* förbigåtts. I C. P. läses i stället för ordet *tujdī*, som jag har behållit från C. L., *tujid*. Ordet *al-dalāl* saknar artikel i C. P. Härvid utfaller versernas betydelse enligt följande: ”Om jag förebrår älskande när de har fel, vad har jag gemensamt med klandrare? Inte har väl älskaren någonsin blivit förståndig av förebråelse när kärleken brusar fram till den älskade? Inte gagnar väl klander den som älskar jungfrun när hon gladlynt strövar runt med tjusande gång? Älskaren täpper sina öron och lyssnar inte på råd.” Om sufin Najm al-dīn Ibn Isrā'īl, ur vars dikter vår kommentator väldigt ofta citerar distikon, har ingenting hittills kommit till min kännedom.

Sida 14. Rad 7. I C. L. fattas ordet *ja'ala* samt *ḥaqqī* som avslutar raden, och meningen på rad 8 som börjar med *fa-innī* och slutar med ordet *al-ṣalāḥ*.

Sida 14. Rad 12. I stället för *bil-nisba* står det i C. L. *bil-nīya*.

Sida 14. Rad 15. I stället för *khafī* har vi i C. L. *akhfī*. Angående denna fördolda dualism se Sacy, Vies des Sufis, Noter och utdrag, del XII sida 389.

Sida 14. Rad 19. Jämför läran som behandlas här med det som 'Abd al-Ghanī framför på ett annat ställe i sin kommentar: *kunī bil-miṣbāḥ 'an*

*al-'aql al-nūrānī li-annah miṣbāḥ yastaḍī'u bihi al-insān fī zulmat al-akwān
fa-idhā tala'a ṣabāḥ nūr al-wujūd al-ḥaqq aghnī 'an anwār al-'uqūl kamā
qāla ṣallā allāhu 'alaihi wa-sallam ittaqū firāsāt al-mu'min fa-innahu
yanzur bi-nūr allāh yanṭiqu bi-taufīq allāh*

Sida 14. Rad 24. Dessa distikon är av versmåttet *basīf*: ”Genom min kärlek till er har jag bringat klandrarna ur fattning, så att de inte på något sätt skall genomskåda mitt verkliga tillstånd. Det finns sådana som säger att jag är dödligt förälskad och tynande av kärlek, det finns sådana som säger att jag är fri från bekymmer och bekymrad över ingenting. Jag har helt vänt mig bort från er, tillfångatagen av kärlek vänder jag mig dock till er. Sålunda är det här och det där samma. Fastän jag är frånvarande är ni närvarande i mitt hjärta, varifrån ni inte är frånvarande ens för ett ögonblick.” I sufiernas erotiska språkbruk kallas den för *khālī* som inte känner kärlekens ångest och bekymmer, och om det avses kärlek gentemot gud är han den som i gudomliga angelägenheter med full rätt driver på sin sak *munkar*.

Sida 15. Rad 7. I C. L. finns en lucka som börjar med ordet *min* och fortsätter ända fram till ordet *kadhā* på rad 9.

Sida 15. Rad 17. Även dessa av Najm al-dīn i versmåttet *basīf* sammansatta distikon lider i C. L. av flera fel. I stället för *bil-muṣḡhī ilā 'adhī* läses *bil-muṣṭafā lī 'adhī*. I sjätte halvversen *lau* i stället för *lahu*: i sjunde *yastashīr* i stället för *yastathīr*: i tionde *a'ī* i stället för *aḥī*: i sjuttonde *rāmū* i stället för *dhamū*. Jag har dock bibehållit från C. L. i första halvversen *'ādhlī* i stället för *'adhī*, som vi har i C. P., och i sista *'adl* i stället för *'adhī* som läses i C. P. Enligt det läsesätt jag har använt mig av borde verserna översättas enligt följande: ”Jag lånar inte mina öron till förebråelser, min klandrare; mina ögon och öron och hjärta är nämligen upptagna med andra ting. Vad bryr sig älskaren om förebråelser när älskarinnan med sina ögon nickat bifallande till hans önskan; älskaren som är berusad av vänskapens ljuva andedrag har inte fått kärlekens bägare blandad med nekan och leda. Jag är inte den som blixten antänder med kärlekens låga, så länge färdens långa fördröjning genomströvar spåren av hemvisten som min tös lämnat efter sig. Och inte fattar eldarna mig med längtan, eldar som jungfruar försedda med glänsande ögon i Lailās stam använder. Mig erbjuder älskarinnan lik solen³ gemenskap mitt i natten, i

3 *Shams al-duḡā* är namnet på skaldens älskarinna; det kan förklaras med en parafra som ger en till synes motsatt betydelse mellan dessa två ord *wahnā* och *yamsī*.

jämförelse med hennes skimrande ansikte skäms månen. Hennes ögon glänser av naturligt mörker, med vilket antiloperna häftigt åstunda svärta sina ögon, och hennes hållning, så länge hon stiger med kroppens sirliga gungning, övervinner bän-trädet. När älskarna vanligtvis klagat över de orättvisor som drabbat dem orättmätigt, tackar jag däremot dig, nådige, som är den högsta skönheten och livet själv, universums princip, tämjare av otämnda hjältar.”

Ett lysande exempel på det *ṭibāq* kallade retoriska mönstret finns i sista distikonet, framställande i första halvversen tre benämningar *dhamū* och *jaur* samt *mu'tadil*, som i andra halvversen ställts upp mot lika många ord *ashkur* och *'adl* samt *dhū mail*. Älskarinnan kallas för *mu'tadil al-qāma* eller *mu'tadil* och har upprest hållning, till vilken motsatsen är *dhū mail* eller *mutamāyil*. Jag har dock återgett versen med den förklaringen som enligt mig verkar bättre tillämpa en sufisk bemärkelse.

Sida 16. Rad 4. I enlighet med konjekturan har jag skrivit *muḏāhirahu* i stället för *muḏāhir*, som det står i båda manuskripten.

Sida 16. Rad 24. I dessa distikon av Najm al-dīn författade i versmåttet *rajaz* skiljer sig inte manuskripten från varandra, förutom att i C. P. läses *bi-rāyāh* i stället för *bi-ru'yāh*. ”I dig, i vars blick är fullständig glädje, längtar själarna i hela universum efter att träda fram, vare sig du är närvarande eller frånvarande. Evig är din uppenbarelse för oss, därför håller sig skräcken borta; den som älskar dig felar nämligen om han fruktar. När du tagit av dig slöjan avnjuter allas ögon dig; ty ditt ansikte är mer strålande än en blomma, klarare än ljuset.” Ordet *ghaira* som förekommer i tredje distikonet tillskriver jag betydelsen ’skräck’ *khauf* eller ’förtvivlan’ *ya's*. Således ansåg jag att denna vers bör återföras till sufiernas lära; men om det hänvisar till själva skaldens ord och älskarens sätt, då innehar distikonet betydelsen: ”När du ständigt erbjuder mig vänskap, min älskade, må svartsjukan hållas borta; ty älskaren felar, som lider av svartsjuka gentemot älskarinnan vars vänskap han aldrig kunna glädja sig av.[”]

Sida 17. Rad 15. Tre distikon av versmåttet *kāmil* som är citerade ur samme sufis dikter bör troligen översättas på följande vis: ”Berusad av kärlek till dig och brinnande av lidelsefull längtan tömmer jag om kvällen bägare fulla av minnen av dig; ty älskaren har inga bägare förutom erinran. Var jag än ser mig omkring ser jag endast dig och blott till dig vänder jag min håg.”

Sida 17. Rad 18. Distikonen som av vår kommentator på detta ställe ex

tempore har sammansatts i versmättet *basīṭ* översätter jag på följande sätt: ”Vinet som jag är berusad av består av att minnas, lovprisa och känna min älskarinna; varje gång vacklar jag av kärlek – hon kryper fram över kärlekens fördolda begär. Vem köper en slav tyngd av laster, till sinnet förvirrad av erinrans vin? Slaven är inte godtagbar, förutom för herren som välvilligt uppfostrat slaven som inte glömmer denna välgärning. Herren känner sin slav; till honom själv returneras den slav som ingen annan köper.”

Sida 17. Rad 25. I stället för *dhuhūluhu* läses i C. L. *dhuhūl* och *al-dhikr* i stället för *al-dhikr lahu*.

Sida 18. Rad 3. I C. L. fattas ordet *kull* och i C. P. läses *min kull*. Kommentatorn avser förbundet som muslimerna anser att gud har gjort ända från evigheten *yaum al-sitt* med varje själ före den tar form i en synlig kropp. Jämför Sacy i boken *Le livre de conseils*, sida 68 och Koranen, sura 17 vers 171.

Sida 18. Rad 15. Orden ur Koranen är tagna ur sura 14 vers 5.

Sida 18. Rad 20. Grammatikern *Muḥammad bn Ziyād bn al-A'rābīs*, som var lärare till al-Tha'ālibī, liv kan finnas hos Ibn Khallikān, red. Wüstenfeld under nummer 644.

Sida 18. Rad 23. I båda manuskripten fattas orden *au al-'ilm*, som jag enligt konjekturan tillagt för att fullborda meningen. Koranens ord är hämtade ur sura 57 vers 4.

Sida 18. Rad 25. *aşlan* fattas i C. L. Den strax därefter följande meningen som börjar med *ilā al-wujūd al-qaulī* och fortsätter ända fram till ordet *azlan* på rad 26 har uteslutits i C. L.

Sida 19. Rad 6. Här hämtats ett distikon ur Najm al-dīns dikt i versmättet *khafīf* och på ett annat ställe i vår kommentators bok står det på följande sätt: *mana'at-hā al-şifāt wal-asmā'. in turā dūna burqu' asmā'*. Vilket läsesätt som än antages är betydelsen denna: ”Attributer och namn döljer älskarinnan Asmā så att hon icke kan upptäckas utan klädnad.”

Sida 19. Rad 9. De citerade Koranverserna är 43 och 44 ur sura 53.

Sida 19. Rad 17. Sufierna räknar upp tre av skapelsens stunder som kommentatorn på detta ställe kallar fäderneländer – guds vetande, vilja och ordet. Varje själ har nämligen, förrän den skapas av ordet *kun* när gud bestämmer, funnits i guds vetande sedan evigheten. Jämför med det som jag framförde på sida 11.

Sida 19. Rad 23. De här framförda Koranverserna är tagna ur sura 25 vers 47, och de som läses på rad 27 är hämtade ur sura 15 vers 19.

Sida 19. Rad 29. Första halvversen av dessa verser i versmåttet *kāmil* slutar i C. L. med ordet *abadan* i stället för *bāṭin*, som jag erhållit från C. P. Jag har förmodat att distikonen skall översättas på följande vis: ”Alla världar respekterar det som uppenbarar sig i hela naturen och samtidigt är hemligt. När den som håller den upphöjda trumstickan i handen och slår med den på änglarnas trumma, klingar världarna som sånger.” Kommentatorn verkar med ordet *mala*’ avse *al-mala*’ *al-a’lā* (aristokrater av första rang), vilka Abū al-Baṣī i sin bok *al-Kulliyāt* på sida 352 säger att kännetecknar de mera förnäma änglarna och profeternas själar *ashrāf al-malā’ika wa-arwāḥ al-rusul*.

Sida 20. Raderna 1–5. I dessa av kommentatorn sammansatta verserna i versmåttet *kāmil* skiljer sig manuskripten lindrigt åt. I C. P. läses *ghaib* i stället för *ghaibuhu* i andra halvversen; och i femte *khuf* i stället för *ḥuf*. I C. L. har vi däremot *wa-bi-mawākib* i stället för *wa-bi-maukib*. Jag håller tvekan fast vid ordet *’amā’im* som förekommer i första distikonet. Men eftersom det inte i manuskripten finns spår av ett annat läsesätt har jag behållit det samma läsesättet, stödande mig på auktoriteten Golius som säger att detta ord har betydelsen *’amā’im* (eller *’amāmim* såsom, i mitt tycke verkar det vara ett typografiskt fel, läses i Freytags Lexikon) det vill säga ”förskingrande folkmassor”. Sålunda skulle jag översätta distikonen följande: ”guds fördolda inre uppenbaras i den oändliga mångfald av ting som förgås. Många har han förvisso förvillat, men oss har han lett den raka vägen – uppenbarelsen har kommit till oss som en trupp vars fanbärare är den synliga världen, vars trummor de förnämre änglarna slår på när eviga andarna blåser i basunen. Sist träder ödets konung fram omgiven av mysteriernas jublande sällskap. I ett sådant tillstånd är det inte möjligt att själar fyllda av högsta njutning skall förgås.” Skalden verkar med dessa djärva distikon hänvisa till den dolda sufiska läran enligt vilken de fem närvarona *ḥaḍra* fastslår att gud bör uppfattas genom handlingar. Med ordet *’amā* hänvisar skalden till närvaron av det absoluta mysteriet *ḥaḍrat al-ghaib al-talaq* som även kallas *ghaib al-ghaib* och uppenbarar sig i idévärlden *al-a’yān al-thābita*. Med eviga andar *arwāḥ al-qaḍā* gör han anspel på närvaron av det relativa mysteriet *ḥaḍrat al-ghaib al-muḍāf* vars manifestation är abstrakta själers värld *’ālam al-malakūt wal-jabarūt*, själar som är inskrivna i ödets tavla *lauḥ al-qaḍā*. Med de förnämre änglarna *ajsām al-malā* syftar han på närvaron av det mystiska förhållandet *ḥaḍra muḍāf al-ghaib* som uppenbarar sig i bildernas värld *’ālam al-mithāl*, bilder som är inskrivna i ödets

tavla *lauḥ al-qadr*.⁴ Med mysteriernas följe *al-amlāk*⁵ *maukib* anspelar han på närvaron av den absoluta tydligheten *ḥaḍrat al-shahādat al-muṭlaqa*, vars manifestation är ägandets värld *'ālam al-mulk* som innehåller guds tron och element. Världen *al-kaun* syftar på den omfamnande närvaron *al-ḥaḍrat al-jāmi'a* vars värld är människans värld som innehåller universum och allt som befinner sig deri. Om denna krångliga lära, som förklaras av olika sufier på lite olika sätt och som verkar sammanhånga tätt med läran om de sju gudomliga stegen *al-marātib al-ilāhīya*, se Definitionernas bok och Sacy, Noter och utdrag, del X sida 66, och Dabistāns engelska version översatt av Shea och Troyer, del III sida 238. – *zamr* är namnet på alla musikinstrument som blåses med munnen; särskilt betyder det dock den typ av flöjt (mycket lik franska hautbois) som bland dagens araber kallas för *urghul*. Dessa flöjter och trummor (*ṭabl*) är i princip de enda musikinstrument som österländska soldater använder i krig. Derwisherna använder i sina mystiska danser en annan persisk flöjt märkt med ordet *nai* tillsammans med mindre trummor. Angående dessa se Hammer die schön. Redek. Pers. sida 196.

Sida 20. Rad 18. Beträffande verket försett med överskriften *Tashīl* se Anthol. Gramm., red. Sacy, sida 215.

Sida 20. Rad 30. I stället för *tawāṭin* läses i C. L. *qawāṭunā*. Båda läsesätten är felaktiga. Rätta läsesättet *al-qāṭināt* finns i Gr. Ar., red. Sacy, del II sida 182.

Sida 20. Rad 24. I båda manuskripten står *ya'shū* i stället för *ta'shū*, som jag tagit från Imru' al-Qais dikter redigerade av G. de Slane på sida 40. I Gr. Ar. Sac. del II sida 501, där själva distikonet finns, läses *na'shū*.

Sida 20. Rad 26. I våra manuskript står sålunda: *wa-qauluhu murāḥa* (C. P. *murāḥān*) *tathnīhu marāḥa li-anna yunādī fa-taqūl* (C. L. *fa-yaqūl*). Jag har bytt ut dessa mot meningen som vi har i texten, eftersom de inte erbjuder någon vettig betydelse. Betydelsen är: På detta ställe gäller inte principen om användningen av apokope, som sonen Ibn Mālik framför i sin kommentar till boken som är tillägnad hans far, kallad Alfīya. Ordet som är förkortat av apokope skall nämligen användas i vokativ bemärkelse. Ty i vokativ borde sägas *yā murāḥān*, såsom du säger *yā rajulān*, utnyttjande dualformen för tilltalets skull. Härvidlag har skalden med poetisk frihet skurit av bokstaven *n*.

Sida 20. Rad 28. I C. L. fattas ordet *al-mu'arrif*.

4 Om skillnaden mellan *qaḍā* och *qadr*, se boken *Kulliyāt Abī al-Baqī*, sida 281.

5 *amlāk* pluralis kan ta formen *malik* och *malak* samt *mulk*.

Sida 21. Rad 1. I C. L. har meningen som börjar med *al-ibil* och fortsätter ända fram till orden *bi-ḍamm al-mīm* uteslutits.

Sida 21. Rad 8. I C. L. läses *wa-urāḥat bil-ḍamm wal-faḥ*. Om läsesättet är rätt verkar kommentatorn med dessa ord yppa att uttrycken *arāḥat al-ibil* och *urāḥat al-ibil* har samma betydelse.

Sida 21. Rad 9. I stället för *bil-aḥkām* har vi i C. L. *bil-ajmā'*. Den ur Koranen hämtade versen 82 tillhör sura 17.

Sida 21. Rad 24. Ordet *kāna* som omedelbart följer ordet *ta'ālā* har jag tillagt på basis av konjektura.

Sida 21. Rad 26. De verser som av kommentatorn har sammansatts till normen av versmåttet *munsariḥ* erbjuder endast två olika läsesätt, varav det ena i det första distikonets sista ord *takyīf*, i stället för vilket vi i C. L. har varianten *taklīf*; det andra i ordet *sālikūn*, i stället för vilket det i C. P. står skrivet *sākīn*. Jag fäster här större respekt vid sufiernas lära än vid själva betydelsen – sålunda skulle jag översätta distikonen: ”De fåfängas dyrkan är trälldomen av förpliktelsen att dyrka, och kännedomen som de har om gud är förstörd och genom bevisföring förvärvad. Och deras religion, de som vandrar fram längs uppenbarelsens väg, är visserligen kontemplativ kunskap men osäker och flyktig. Tillbedjan däremot, med vilken de som verkligen känner herren dyrkar gud, är kontinuerlig kontemplation som är dem själva till heder och ära.” Dessa distikon syftar på de tre stånd vilka sufierna älskar dela in människorna i, naturligtvis *ghāfil* eller *jāhil*, *muta'arrif* eller *sālik* och *'arif* eller *ṣūfī*, beträffande vilka se Sacy, Vies des Sofis, Noter och utdrag, del XII sida 322 framåt. Med ordet *takyīf*, som enligt Golius har betydelsen ’att kvalificera’, hänvisar skalden till den av sufierna ringaktade världsliga visdom som kommentatorn behandlar på sida 14, rad 12 framåt. Jag förmodar att ordet *ta'rīf* anger kunskap om gud, kunskap som är kännetecknande för *tō muta'arrif*. *Abū al-Baqī* säger visserligen i sin redan citerade bok på sida 235 att *al-'ubūdīya* betecknar en högre grad av dyrkan än *al-'ibāda*; däremot är enligt vår kommentator *al-'ubūda* den högsta graden, den andra är *al-'ubūdīya* och den lägsta är *al-'ibāda*.

Sida 22. Rad 11. Koranens ord är hämtade ur sura 2 vers 125, och de som följer strax därefter på rad 12 är ur sura 6 vers 13.

Sida 22. Rad 13. I stället för *al-taḥarrīk* läses i C. P. *al-mutaḥarrīk* och före *lahu* har tillagts *lā*.

Sida 22. Rad 15. Av guds 99 attribut är sju av grundläggande beskaffenhet *ummuhāt al-ṣifāt*, naturligtvis livet, kunskapen, viljan, makten, hörseln, synen och ordet, varav de fyra första är skapelsens pelare *arkān al-ījād*, se Dabistāns engelska version, del III sida 224.

Sida 22. Rad 20. Den lagfarne *al-Farrās* liv finns hos Ibn Khallikān. Se engelska versionen, del I sida 418.

Sida 22. Rad 21. I stället för *ghairuhu* står det i C. L. *ghair*.

Sida 22. Rad 25. I C. L. läses i motsatt ordning *bil-qāl lā bil-ḥāl*.

Sida 23. Rad 15. Grammatikern *Ibn al-Anbārīs* liv har vi i Ibn Khallikāns engelska version, del II sida 95.

Sida 23. Rad 19. I stället för *tadā* står det i C. L. *tahdī* och i den strax därefter följande meningen *al-muta'ayyina* i stället för *al-mu'tanīya*.

Ivar Ulrik Wallenius utlåtande över Wallins professorsavhandling 21/10 1850

Anmodad af Philosophiska Faculteten, att å dess vägnar opponera vid ventilationen af "Carmen Elegiacum Ibnu-l-Faridi cum commentario Abdu-l-Ghanyi e duobus codicibus Londinensi et Petropolitano in lucem edidit et venia Ampl. Facult. Philos. ad Imp. Alex. in Fennia Universitatem p.p. G.A. Wallin, Linguarum Orient. Docens" och att sedan till Faculteten inkomma med utlåtande deröfwer, får jag härmedelst afgifwa följande: Ofwanstående af Mag. Docens Wallin utgifna disputation anser jag, med afseende så väl å det lyckligt walda ämnet och dess behandling, som å författarens offentliga försvar af sitt arbete böra såsom fullgiltigt specimen i Österländska Litteraturen godkännas.

Helsingfors den 21 October 1850

Ivar Ulrik Wallenius

Konsistoriets behandling av Wallins ansökan om professur 26/10 1850

Utdrag ur Consistorii wid Kejsrerliga Alexanders-Universitetet i Finland
Protocoll, hållet i Helsingfors, den 26 October 1850.

§ 4.

Sedan Consistorium till ansökning kungjort lediga Professionen i Orientaliska Litteraturen, så hade före ansökningstidens utgång blott en sökande dertill anmält sig hos Consistorium, nemligen Docenten i Österländska Litteraturen, Philosophiae Magistern Georg August Wallin; och hade denne derefter, inom den af Consistorium förelagda tid, för den ansökta Professionen speciminerat dymedelst, att han utgifwit och den 19 innewarande månad offentligen försvarat en akademisk afhandling, med titel: "Carmen Elegiacum Ibnu-l-Faride cum commentario Abdu-l-Ghanyi a duobus codicibus Londinensi et Petropolitano in lucem editit Georgius Augustus Wallin", öfwer hwilket arbete Philosophiska Faculteten sig utlåtut uti nedanstående till Consistorium inlämnade[.]

Utdrag ur Philosophiska Facultetens Protocoll af den 23 October 1850.
Närwarande i Faculteten woro: Decanus, Professoren Gyldén, Professoren af Schultén, Stats-Rådet Grot, Professorerne Woldstedt, Arppe, Moberg,

Aminoff samt Adjuncten ✕ Törnegrén. Wid Protocollet undertecknad Facultetens Notarie.

§ 2.

Decanus, Professoren Gylden uppläste det utlåtande, som Adjuncten Wallenius, hwilken war frånwarande, afgifwit öfwer Magister Docens Wallins specimen för Professionen i Orientaliska språken, mot hwilket specimen Adjuncten Wallenius å Facultetens wägnar opponerat. Detta utlåtande war af Följande innehåll:

”Anmodad af Philosophiska Faculteten, att å dess wägnar opponera wid ventilationen af ”Carmen Elegiacum Ibnu-l-Faridi cum commentario Abdu-l-Ghani e duobus codicibus Londinensi et Petropolitano in lucem edidit et venia Ampl. Facult: Philos. ad Imp: Alex: in Fennia Universitatem p.p. G.A. Wallin, Linguarum Orientalium Docens”, och att sedan till Faculteten inkomma med utlåtande deröfwer, får jag härmedelst afgifwa följande:

Ofwanstående af Magister Docens Wallin utgifne disputation anser jag, med afseende såwäl å det lyckligt walda ämnet och dess behandling, som å författarens offentliga försvar af sitt arbete böra såsom fullgiltigt specimen i Österländska Litteraturen godkännas.”

Stats-Rådet Grot hwilken som vittne öfwerwarit acten, instämde hwad förswaret angick i Adjuncten Wallenius yttrande, och förenade sig Facultetens öfrige medlemmar äfwenledes i Adjuncten Wallenius ✕ utlåtande; hwilket genom Utdrag ur Protocollet skulle Amplissimum Consistorium meddelas.

In fidem F. Berndtson Phil. Facult:s n.v. Notarie.

Efter det ofwanstående Protocolls-Utdrag blifwit uppläst, upplästes Magister Docens Wallins ansökningsskrift, med åtföljande Meritförteckning, hwarutur inhemtades, att sökanden, som är född den 24. October 1811, blifwit såsom Student vid detta Universitet inskrifwen den 22 Junii 1829; efter undergången Philosophiae Candidat-examen promoverad till Philosophiae Magister den 21 Junii 1836; antagen till Extraordinarie Amanuens vid Universitetets Bibliothek den 17 September 1836; samt efter att hafwa utgifwit en disputation, med titel: ”De praecipua inter hodiernam Arabum linguam et antiquam differentia”, den 29 Junii 1839 utnämnd till Docens i Orientaliska Litteraturen; äfwensom att han ifrån sistnämnde tid egnat sig åt ett mera omfattande studium af de Westasiatiska språken, i hwilket afseende han ock i mer än twänne års tid wistats i S:t Petersburg, samt sedermera, i Julii 1843, företagit en resa till

Orienten och i sex års tid uppehållit sig ömsom i Constantinopel, Alexandria, Cairo, Arabiska öknerna, Palästina, Syrien, Mesopotamien och Persien. – ✗ Sedan detta blifwit anteckadt, yttrade Herr Rector Magnus, Professoren Rein, det Herr Rector, i afseende å Magister Docens Wallins competence att söka ifrågawarande Profession, ehuru han icke aflagt de uti § 210: af Kejsrerliga Universitetets Statuter föreskrifna lärdomsprof för Doctorsgrad i Philosophien, önskade fästa Consistorii uppmärksamhet på det hedrande erkännande Magister Docens Wallins forskningar till närmare kändedom om Orienten i utrikes ort rönt, åberopande Herr Rector en i Engelska Tidskriften: [”]The nautikal Standard” förekommande uppsats, angående Kgl. Geografiska Societetens i London sammanträde den 22 April innevarande år, der de rika bidrag Magister Docens Wallin lemnat till utredande af Arabiens hittills bristfälliga Geografi med utmärkta loford bedömas, och han i detta afseende ställes i bredd med den frögdade Burckhardt; förtjenster, hwilka sedermera ytterligare wunnit erkännande genom ett af berörde Geografiska Sällskap till Magister Docens Wallin öfwersändt honorarium. – Likaledes hade twänne af Tysklands utmärktaste Orientalister, Fleischer i Leipzig och Rödiger i Halle på ett utmärkt sätt välordat Wallins skicklighet, den han ådagalagt genom några till Tyska Österländska ✗ Sällskapets Tidskrift insände uppsatser, hwilka äfwen haft till påföljd, att han blifwit inkallad till Ledamot af berörde Sällskap.

Då Consistorium derefter tog detta befordringsmål till slutlig pröfning, samt först frågan om Magister Docens Wallins competence, fann Consistorium honom hafwa, såwäl genom utgifna lärda arbeten, som i synnerhet genom sin mångåriga wistelse i Österländerne, på det utmärktaste sätt gjort sig känd för sannt wetenskaplig kunskap i de ämnen, hwilka tillhöra den af honom sökta Professionen, samt att han alltså på grund af § 212 af Universitetets Statuter wore såsom fullkomligt competent sökande att anses. Och som det specimen, hwilket han nu, för att vidare legitimera sig, utgifwit och offentligligen förswarat, blifwit af Philosophiska Faculteten för ändamålet godkändt, samt de Ledamöter af Consistorium, hwilka icke uti bemälda Facultet lagt hand vid saken, nu också instämde uti detta Facultetens omdöme: Så fann Consistorium enhälligt Magister Docens Wallin böra till erhållande af den lediga Professionen i Österländska Litteraturen i underdånighet föreslås, jemte det Consistorium betygade sin synnerliga fågnad

deröfwer, att såmedelst få offentlig uttrycka sin högaktning för Sökandens mångsidiga lärdom ꝛ och skicklighet såsom språkforskare i allmänhet, samt för de owanliga förtjenster i synnerhet, som denne, genom sine mångåriga, med exempellös ihärdighet fortsatte resor i Österländerne, förwärfwat sig om en närmare och grundlig kännedom af Orientens språk och seder. Kommande underdånig, till Hans Kejsrerliga Höghet Thronföljaren, Cesarwitsch och Stor-Fursten, Kejsrerliga Universitetets Höge Cancellor ställd skrifwelse härom, med anhållan att detta underdåniga förslag måtte inför Thronen föredragas, att uppsättas, samt jemte ansökningshandlingarne och Consistorii Protocoll i målet, till Universitetets Vice-Cancellor, Herr General Majoren och Riddaren Nordenstam, uti särskild skrifwelse, öfwerlemnas, för att till Högwederbörlig ort befordras. Ort och tid förut skrifne. In fidem, G:A: Uhlenius. –

Meddelande till kanslern om Wallins professorsutnämning 26/10 1850

Underdånigt Memorial.

Consistorium har till ansökning kungjort den, genom undertecknad Professor Geitlin i Nåder skedda utnämning till Professor i Bibliska Exegetiken, wid Alexanders ꝛ Universitetet lediga Profession i Orientaliska Litteraturen; och har inom behörig tid dertill anmält sig hos Consistorium blott en sökande, nemligen Docens i Orientaliska Litteraturen, Philosophiae Magistern Georg August Wallin.

Af ansökningshandlingarne, hvilka, jemte Consistorie Protocoll i målet, härhas i underdånighet biläggas, täcktes Eders Kejsrerliga Höghet i Nåder inhemta, att Sökanden, som är född den 24. October 1811, blifwit såsom Studerande wid detta Universitet inskrifwen den 22 Junii 1829; efter undergången Philosophiae Candidat-examen promoverad till Philosophiae Magister den 21. Junii 1836; antagen till Extraordinarie Amanuens wid Universitetets Bibliothek den 17 September 1836; samt efter att hafva utgifwit en Disputation med titel: ”De praecipua inter hodiernam Arabum linguam et antiquam differential[er]”, den 29 Junii 1839 utnämnd till Docens i Orientaliska Litteraturen, ifrån hwilken tid han egnat sig åt ett mera omfattande studium af de Westasiatiska språken, i hwilket ꝛ afseende han ock i mer än twänne år

wistats i S:t Petersburg, samt sedermera, i Julii 1843, företagit en resa till Orienten, och i sex års tid uppehållit sig ömsom i Constantinopel, Alexandria, Cairo, Arabiska öknen, Palästina, Syrien, Mesopotamien och Persien.

Magister Docens Wallin har icke aflagt de uti § 210 af Kejsrerliga Universitetets Statuter för sökande till lediga Professioner och Adjuncturer i Philosophiska Faculteten föreskrifna lärdomsprof för Doctorsgrad i Philosophien; men Consistorium har funnit honom, såväl genom utgifna lärda arbeten af stort värde, som i synnerhet genom sin mångåriga wistelse i Österländerne hafwa på det mest utmärkta sätt gjort sig känd för sann wetenskaplig kunskap i de ämnen, hwilka tillhöra den af honom sökta Profession, samt att han alltså, på grund af § 212 i ofwanberörde Statuter, är att såsom fullkomligen competent sökande anses. Dessutom har han nu, för att vidare legitimera sig, utgifwit κ och offentligten förswarat ett Specimen, med titel: "Carmen elegiacum Ibnu-l-Faride cum commentario Abdu-l-Ghanyi a duobus codicibus Londinensi et Petropolitano in lucem edidit Georgius Augustus Wallin", hwaraf ett exemplar härhas i underdånighet bilägges; och som icke blott Philosophiska Faculteten, utan äfwen Consistorium funnit samma specimen, både till innehåll och förswar, fullkomligt motswara ändamålet med dess utgifwande, så får Consistorium så mycket heldre hos Eders Kejsrerliga Höghet härigenom i underdånighet föreslå honom, Magister Docens Wallin, till erhållande af den lediga Professionen i Orientaliska Litteraturen, som Consistorium känner fägnad deröfwer, att såmedelst få uttrycka sin högaktning för Magister Docens Wallins mångsidiga lärdom och skicklighet såsom språkforskare i allmänhet, samt för de owanliga förtjenster i synnerhet, som denne, genom sina mångåriga, med exempellös ihärdighet fortsatta resor i Österländerne, förwärfwat κ sig om en närmare och grundlig kännedom af Orientens språk och seder; anhållande Consistorium slutligen, att Eders Kejsrerliga Höghet täcktes detta underdåniga förslag inför Thronen föredraga. – Helsingfors, den 26. October 1850.

Gabr Rein

WilhGLagus, Nils Abrah. af Ursin[,] N.G. af Schultén, Imman. Ilmoni, Gabr. Geitlin, L.H. Törnroth[,] B.O. Lille, J. Grot, J.Ph. Palmén, Fredrik Woldstedt, E.J. Bonsdorff, Nils Abr. Gyldén, Frans Ludv. Schauman, A.E. Arppe[,] G.Fr. Aminoff, A. Nordmann, Ad. Moberg.

./ G:A: Uhlenius. –

Till Hans Kejslerliga Höghet Thronföljaren, Cesarewitsch och Storfursten, Kejslerliga Alexanders-Universitetets Höge Cancellar, underdånigt.

Medföljande brev till kanslern 30/11 1850

Ankom d. 5/17 December 1850

Till Hans Kejslerliga Höghet, Thronföljaren, Cæsarevitsch, Alexanders Universitetets Höga Cancellar.

I från Vice Cancellar för samma Universitet.

Consistorie underdåniga memorial för den 26 sistlidne October jemte protocoll för samma dag och öfrige dertill hörande handlingar rörande återbesättandet af ledige professionen i Orientaliska litteraturen vid detta Universitet, får till Eders Kejslerliga Höghet jag härhos Nåden öfverstyra och derjemte förena mig i Consistorii underdåniga förslag härutinnan till förmån för Docens i berörde litteratur, Philosophiæ Magistern Georg August Wallin, med vilka likväl att ställa sig till efterrättelse de närmare bestämanden, som rörande de med samma profession förenade åligganden framdeles komme att meddelas. Genral Major Nordenstam.

N:o 188. Helsingfors den 30./12. November/December 1850.

/ C.J. Jägerhorn.

Meddelande till vicekanslern om Wallins professorsutnämning 27/12 1850

Memorial.

Sedan Herr General Majoren och Riddaren, i egenskap af Alexanders Universitetets Vice Cancellar, insändt de af Consistorium Academicum upprättade förslag till återbesättande af vid Universitetet ledige blifne Professionerne i Vältaligheten och skaldekonsteri, i Orientaliska litteraturen samt i Lärdoms-historien, med hvilken sistnämnde profession Bibliothekarie tjensten jemväl är förenad, har Hans Kejslerliga Majestät den 20/i innevarande December/Januari, på Hans Kejslerliga Höghets Alexanders Universitetets Höge Cancellars framställning, i Nåder utnämnt Adjuncten, Philosophiæ Doctorn Edvard Jonas Wilhelm af Brunér, Magister Docens Georg August

Wallin och Adjuncten, ✕ Philosophiæ Doctorn Carl Wilhelm Törnégren vara Professorer, af Brunér i Vältaligheten och skaldekonsten, Wallin i Orientaliska litteraturen samt Törnégren i Lärdoms-historien med vilkor likväl för dem en hvar att fullgöra de åligganden, som med omförmälde Professioner redan äro eller framdeles möjligen blifva förenade. –

Jemte det jag har äran Herr General Majoren och Vice Cancellern härom underrätta för att Consistorium Academicum och öfrige vederbörande meddelas, bör jag omnämna att ofvanberörde Nådiga Rescript redan [enligt] vanlig ordning till general Gouverneuren öfver Finland afgått. S:t Petersburg den 27/8 December 1850/Januari 1851. /:: Alex. Armfelt

Till Vice Cancellern för Kejsersliga Alexanders Universitetet Herr General Majoren m.m. Nordenstam i Helsingfors.

Wallins ändringsförslag av undervisningsskyldigheten i orientalisk litteratur¹⁰³ koncept

Hvad § ... Mom. ... beträffar, hvori verkningskretsen för Professoren i Orientaliska Litteraturen är bestämd jämnte de ämnen, hvori han bör föreläsa, utber jag mig att få göra några anmärkningar. Denne Professor är här såsom i de förra statuterna och efter häfdvunnen vana å lagd att föreläsa i de Semitiska och andra Orientaliska språk samt Orientaliska Antiquiteter. Det är hvar och en nogsam bekant att, med undantag af Arabiskan, mest alla de öfriga så kallade Semitiska språken komma nästan uteslutande att inskränka sig till gamla Testamentets böcker och de interpretationer och commentarier, som på särskilda till denna stam hörande språk, blifvit öfver denna Litteratur författade. Detta är fallet med Hebräiskan, Syriskan, Chaldeiskan, till större delen ock Ethiopiskan. Jag undantager härifrån den gamla Egyptiska Hieroglyph skriften och de nyligen upptäckta, ehuru ännu ej förklarade kilskrift och Himjaritiska språk etc., hvilka alla, ehuru troligen hörande till den Semitiska stammen, dock ännu synas mig för litet förklarade/bearbetade och utvecklade till sina resultat, för att af vårt Universitet kunna tagas i hägn. Återstår af de Semitiska språken Arabiskan, uppmärksamheten på hvilket och lusten till hvars studium i Europa ursprungligen och hufvudsakligen väcktes i de två sednast förflutna sekel af den ifver, hvarmed den Bibliska

Litteraturen då bedrefs och af hoppet och utsigten om att ur detta rika och med Hebreiskan så nära beslätgade språk kunna hämta nya förklaringar och upplysningar öfver de heliga böckerna och analogier med det språk, hvarpå de äro affattade. Och det är i sjelfva verket så som Arabiskan mer eller mindre vid alla Europeiska Universitet blef behandlad ända till början af vårt sekel och det tyckes vara de Herrars åsigt, som utarbetat de nu föreliggande statuterna, att allt framgent så väl Arabiskan som andra Orientaliska språk och deras Litteraturer skola vid vårt Universitet behandlas blott såsom hjälpspråk och tjenstvetenskaper för Hebreiskan och den fattiga Litteratur som derpå till oss blifvit bevarad. Men utom det att hela betydelsen af Arabiska språket och dess rikhaltiga Litteratur, betraktad och ur denna synpunkt behandlad blott såsom en hjälpvetenskap för Gamla Testamentet, är fullkomligen missförstådd och i grunden falsk, hafve vi redan vid vårt Universitet en Professor, nämligen i den Bibliska Exegetiken, ꝛ hvilken det åligger att ur grundspråket tolka och interpretera det G. T. böcker och således äfven grammatikaliskt utveckla och förklara icke mindre det språk, hvarpå de sjelfva äro skrifna än åtminstone de hufvudsakligaste af de syskondialecter, hvilka inhemske orientalske commentatorer begagnat för dessa böckers vidare utläggning och förklaring vare sig i philologiskt eller annat hänseende. Om således Professoren i den Orientaliska Litteraturen hufvudsakligen skall föreläsa i de Semitiska Språken och han icke ensidigt vill hålla sig till ett enda af dem nämligen Arabiskan och dess litteratur, behandlade såsom sjelfständiga utan afseende på det förhållande, hvari de stå till Hebreiskan och andra Semitiska språk, kommer hans gebiet att gränsa in på Professorens i Exegetiken, och det torde anses mindre nödigt att vårt Universitet, der ännu så många lärostolar för de nyttigaste och viktigaste vetenskaper saknas och der de litterera subsidierna i allmänhet äro ringa, tvänne cathedrar skola finnas för nära nog samma ämne besynnerligen när det gäller en på d. hela ganska inskränkt litteratur, som utom det att den i våra tider börjar förlora allt mer af den betydelse, den fordom ägt, är numera för hvar och en tillgänglig på alla språk och dessutom så genomförklarad och så utinterpreterad att föga nog några nya upptäckter deri torde kunna göras eller någon ny riktning åt den allmänna bildningen deraf gifvas. Om åter å andra sidan Professoren i Orientaliska Litte., öfver lämnande behandlingen af de företrädesvis så kallade Semit. språken o. den Bibliska Litteraturen åt sin Collega i

den Theol. Facult., håller sig till den andra i statut. honom ställda bestämningen af andra Orientaliska språk, kommer hans verkningskrets att sträcka sig till en mångfald af ämnen o. en ändlöshet af språk o. litteraturer som det går vida öfver äfven den mest ovanlige begåfvade mans förmåga att på helst någorlunda vetenskapens fordringar motsvarande sätt omfatta och framställa. Orientens, d.v.s. hela Asiens o. åtminstone till en del Afrikas, olikartade språk med deras dels årtusenden gamla dels nya litteraturer, deras olikartade dialecter o. deras folkslags Ethnographie m. mera dertill hörande ämnen falla inom hans område; i alla dessa olikartade ämnen har han rättighet att föreläsa o. i alla har hvar och en rättighet att af honom fordra privat och public pröfning. Hvad den tredje i stat. för nämnde Professors verksamhet uppställda bestämning beträffar ✎ nämligen den af Orientaliska Antiquiteter så måste jag tillstå att jag näppeligen finner någon mening deri. Vi kunna medge att Judaismen har Antiquiteter; men de tillhöra uppenbarligen Prof. i Exegetiken. Om Egypten o. Indien Assyrien kan det som ock sägas; men på ofvan före anförda grunder anser jag dem ej af Vårt Univ. kunna protegeras framför andra viktigare Läroämnen. Med undantag af dessa och kanske några få andra numera försvunna Orientaliska folkslag t.ex. Phenicier torde denna bestämning ej kunna lämpas. De Islamitiska folkslagen lefva ännu mer eller mindre i samma politiska o. civila förhållanden som vid den tid då deras litteraturer uppblomstrade: deras religion är densamma o. hvad dem återstår ännu af en häandöende litteratur består blott i imitationer af den gamla. Dessa folk kunna således ännu ej sägas ha några antiquiteter: deras litteratur såsom den blifvit oss bevarad är en ännu lefvande och deras seder och bruk hafva hittills genom sekler blifvit oförändrade. ✎ Skall således å ena sidan Professionen i Orientaliska Litteraturen ha någon betydelse för vårt Universitet och vårt land och något inflytande på bildningen af dess ungdom och å andra sidan icke falla in i en orimlighet måste en helt annan verkningskrets därför utstakas och helt andra ämnen gifvas att föreläsa i, än de ofvanföre antydda. Å ena sidan måste denne Professors verksamhet utsträckas utöfver de Semitiska språken för att ej falla tillsammans med Professorens i Exegetiken, å andra sidan inskränkas till en viss bestämd class af de Orientaliska språken för att ej utvidgas till obegränselig af mensklig förmåga oomfattelig mångfald. Visserligen är nu hvar och ett åtminstone af de viktigare Orientaliske språken redan i sig ensamt så omfattande och litteraturen

deraf så rikhaltig att hvarje särskild med samma rätt som Latinet o. Grek. väl kunde tarfva en man och en catheder för sig, såsom ock i sjelfva verket fallet är vid flera af Europas betydligare läroverk, vare sig Universitet, Academier eller Special Institut, der icke sällan skiljda lärostolar äro inrättade t.ex. för Arabiskan Persiskan, Turkiskan, Sanskrit, Chinesiska o. så vidare; men i vårt land och vid vårt Universitet, der dessa studier af naturliga skäl troligen alldrig kunna komma att drifvas till någon hög grad eller åtminstone ej utvecklas på [ett för] vetenskapen i o. för sig frommande \aleph och fortbringande sätt utan der fastmer hufvudsystemålet med dessa studier icke kan blifva något annat än att genom framställande af de analogier eller motsatser som finnes i de Orientaliska språken jämförda med våra och genom utvecklingen af den olika cultur som råder hos Österns folk o. det främmande skaplynne som genomgår dessa folkslags litteratur ställd emot vår o. den class väg på hvilken ådagalägga den gång menniskoanden här fortgått till den höga grad af bildning den för sekler redan innehade och dymedelst öppna den bildningssökande hos oss en insigt i det viktiga o. stora inflytande denna österns cultur utöfvat på den allmänna bildning i Vester, i vårt land o. vid vårt Universitet kunna åtminstone ej ännu dessa studier fördelas i specialvetenskaper, utan ur den oändliga mångfald, hvari de orientaliska språken o. dertill hörande ämnen sönderfalla, måste fastmer *en* cyclus väljas o. enligt min åsigt helst *den* som, med det största omfång o. den största mångfald inom sig sjelf, dock med det närmaste band sammanhänger i sina olika beståndsdelar o. som derjämte genom sitt geographiska läge och genom det inflytande densamma utöfvat på Europas cultur, står oss närmast. Denna cyclus (af orientaliska språk) utgöres af de ej utan skäl kallade Vestasiatiska språken och den Islamitiska Litteraturen, hvars trenne hufvudspråk Arabiskan, Persiskan och Turkiskan, ehuru i grunden af alldeles olika stam dock genom den utveckling dem o. deras litteraturer gafs genom den Muham-madanska religionen på det närmaste sammanhänga med hvarandra och dessutom såsom vetenskapligt utvecklade o. litteraturrika språk kunna anses såsom representanter för tre de viktigaste språkfamiljer, Arabiskan nämligen för den Semitiska hvilken just genom den bjärta olikhet o. fullkomligen motsatta skaplynne, denna familj företeer emot de andra fordrar vår uppmärksamhet o. vårt intresse. Persiskan står oss nära såsom ett Indo-Germaniskt med vårt eget modersmål beslägtadt språk o. Turkiskan såsom det mest

utvecklade \aleph af de med vårt nationalspråk finskan närmast befryndade Tata-riska tungomålen. Med denna olikhet i byggnaden begagna dock alla dessa trenne språk samma alfabet o. från den outtömligt rika Arabiskan ha de tvänne andra, såsom de nu åtminstone föreligga oss i sin utväckling af vetenskap o. konst rigtat sig med ord, phraser o. constructions sätt till en så hög grad att det har blifvit snart sagdt omöjligt att studera o. förstå dem o. deras litteratur utan en grundlig kannedom af det förra språket, hvilket, för att nyttja en jämförelse, utöfvat o. ännu utöfvar på österlanden o. dess bildning samma inflytande o. samma välde, som det Romerska öfver Vesterlanden. Det är enahanda verldsåskådning o. religionsanda o. samma karakter som genomgår desse trenne folkslags vetenskapliga forskningar samma grundton i ande som Ijuder genomfläktar deras sköna litteratur om ock öknens rena luft och dess storartade ehuru färglösa natur, Persiens rosor o. näktergaler med dess park o. frukt beklädda höjder o. fanatiska turkens stolta herrskare sinne o. absolut fatalistiska apathie modulerat den i olika melodier. Dessa språks litteraturer höra ofafvisligen tillsammans, de completera hvarandra med tallösa commentarier o. interpretationer ungefärligen så som de äldre semitiska språken, hvad specielt deras litteratur beträffar, bilda en sammanhängande cyclus omkring det G. T. böcker. Det tillhör icke mig att inför detta samfund af lärde colleger försöka framställa vigten af den Islam. litteraturen, det inflytande den utöfvat på Asiens och en del af Europas samhällsskick och på utbildandet af Medeltidens ridderliga anda, de litterära skatter som redan blifvit uppdagade och dag för dag allt mera dragas i ljustet ur Österns o. Vesterns bibliotheker, de bestämde resultat som derur redan vunnits genom dessa språk[s] bearbetning af Eur. Critici och den höga vetenskapliga rigtning dessa studier i sednare tider tagit sedan de gjort fria från det slafveri, hvari de lågo såsom blott och bart tjenstvetenskaper åt den Bibl. litteraturen; det tillhör icke mig att på denna plats söka visa det integrerande moment i religionernes o. dermed den allmänna culturens historia den absol. abstracta all subjectivitivet negerande Muhammanismen intager, den hastiga blomstring som ur den uppspirade för Khalifernes mäktiga o. glansfulla rike o. de derunder mognade vetenskaper och konster o. det lika hastiga fall som genom densamma bereddes deras o. de Turk. Sultanernes nu multnande makt. Allt detta är Eder känt o. dermed är ock den ståndpunkt gifven, hvilken \aleph den Islamitiska Litteraturen intager i den allmänna verldsculturen och det integre-

rande moment den utgör i den allmänna bildningen. Det är på grund häraf jag föreslår verkningsskretsen för att Professoren i Orientaliska Litteraturen/språken måtte inskränkas till den Islamitiska Litteraturen och dess trenne hufvudspråk Arabiskan, Persiskan och Turkiskan samt att han, utom det rent philologiska som i anledning häraf tillhör honom, utvecklar Ethnographien, culturhistorien och religionen af de Muhammadanska folkslagen. Dessa läroämnen äro ock vid de flesta öfriga Universitet i Europa tilldelade denne Professor, så vida icke de trenne hufvud språk, hvaraf den Muh. Litteraturen består, blifvit fördelade på särskilda cathedrar. Hans namn kunde utbytas mot det af Professor i de Vestasiatiska eller Islamitiska språken och den Muhammadanska Litteraturen, ty det han nu bär är oegentligt o. har ock derföre i sednare tider blifvit allmänt erkänt olämpligt såsom alltför omfattande och obestämdt; men som öfverhufvud föga vigt ligger i sjelfva namnet utan allt beror blott på den definition och den utsträckning man gifver det, anser jag det gamla kunna bibehållas, så mycket mer som vid andra Universitet, der de Islamitiska språken ej blifvit särskilda i specialprofessioner, detta namn äfven ännu står quar. Och hermed vare ingalunda vigten underkänd af de andra Orientaliska språken. Sanskrit t.ex. är, genom/i den höga vetenskapl. utveckling studium af detta språk och dess litteratur i de sednaste decennierna erhållit genom Eur. Lärdes behandling o. bearbetning, genom sin ålder o. primitiva fulländning i grammat. byggnad och genom det inflytande/nära sammanhang hvari detsamma utöfvat på bildningen af/såsom grund o. urspråk står till de classiska och våra Indo-Germaniska språk i philologiskt hänseende af den omiskänneligaste o. högsta betydelse för alla linguistiska forskningar och dess rika litteratur, om ock aflägsnare o. mera fremmande för oss än den Islamitiska, af högsta intresse i Asiens och mensklighetens cultur. Också hafva de stora resultat, som redan vunnits genom outtröttlige Europ. vetenskapsmäns forskningar o. bemödanden fört dessa studier allt mera utom Academiernas område och i den mån de blifvit en hela den bildade mensklighetens tillhörighet och sålunda äfven en beståndsdel af allmän human bildning, hafva desamma af Europas berömdare Universitet tagits i hägn o. lärostolar för dem inrättats. Äfven vid vårt Universitet torde en sådan kunna anses vara af nöden o. jag öfverlämnar till detta lärda samfunds omdöme huruvida den ståndpunkt, vår Högskola innehar bland Europas öfriga, de vetenskapliga/litterära fordringarne inom vårt land o. vår stats tillgångar eller

om icke denna profession kunde anses viktigare än den i Theol. Fac. anslagna nya profession i Symbolik o. Patristik o. derföre ett utbyte föreslås af den sednare mot den förra medgifva utan intrång på andra viktiga vetenskaper föreslåendet/inrättandet af en Profession i Sanskrit, med hvilken då derjämte möjligen kunde förenas andra Östasiatiska språk t.ex. Chinesiskan o. Mongoliskan,

Wallins rekommendationsbrev till H. Kellgren¹⁰⁴
koncept

Som stadgandena i afseende på bortgifvandet af det nu i fråga stående Litterära Understödet, äro fullkomligen bestämda deri att det bör anses såsom en Uppmuntran och belöning för både genom Litterära Arbetens utgifvande och genom vid Universitetet meddelad undervisning förvärfvade Litterära förtjenster utan afseende hvarken på den pecuniära subvention, som genom detsamma möjligen kunde tillskynda en eller annan vid Universitetet vistande mindre bemedlad Litteratör som derigenom blefve i stånd att vidare utbilda sig i sin Vetenskap eller på den utsigt Universitetet med anledning deraf kunde göra sig att vid sig fästa en lofvande ung vetenskapsman, och som Universitetet för närvarande i Doctor Kellgren, Docent i Sanskrit Litteraturen, äger en här bosatt ung Litteratör, som icke mindre genom i sin vetenskap meddelad undervisning än genom utgifna litterära arbeten, genom hvilka han vunnit ett namn icke allenast inom fäderneslandet utan äfven utomlands, uppfyllt de i Stadgandena fordrade båda villkoren för erhållandet af detta Understöd och om sålunda icke ensam dock framför alle andre nu vid Universitetet bundne unge Litteratörer gjort sig meriterad af detsamma, anser jag icke allenast att Understödet bör utgifvas i den öfvertygelse att sålunda ej mindre se Universitetet sanna bästa till godo än att uppfylla både andan och bokstafven af lagen utan äfven att detsamma bör tilldömmas framför alle andre nämnde Doctor Kellgren såsom en uppmuntran och belöning för de stora förtjenster han äger om vårt Universitet i thy att han brutit en väg för en hittills hos oss alldeles okänd och ocultiverad vetenskap, hvilken i våra tider genom den stora utbildning den i de sednaste decennierna erhållit[.]

Manuskriptbeskrivningar

GEORG AUGUST WALLINS ARKIV ägs av Finlands Nationalbibliotek och har signum 468. Arkivet har utökats under åren, bl.a. 1882, då fröken Hilda Wiik gjorde en betydande donation till Wallins arkiv på dåvarande Helsingfors universitetsbibliotek. Hilda Wiik ägde materialet eftersom Wallins syster Natalia Wallin hade testamenterat hela sin egendom, där en del av Wallins skrifter ingick, till henne.

Nedan beskrivs endast de brev och annat material som är skrivna av Wallins egen hand och som ingår i del 7 av *Skrifter*. Det brev som inte är bevarat och som endast har publicerats i Knut Tallqvists utgåva från 1905 (*Bref och dagboksanteckningar af Georg August Wallin*) manuskriptbeskrivs därför inte. Breven till G. Sagulin och C.W. Ahrenberg finns endast som avskrifter i Knut Tallqvists arkiv och beskrivs inte heller. Likaså saknar professorsavhandlingen en beskrivning då den utges i dess tryckta form.

Wallins arkiv är inte färdigt katalogiserat och därför anges hela samlingens signum (468). I beskrivningen framgår datering i brevet som ”Fri datering”. Formatet anges som höjd gånger bredd i centimeter med en decimal samt antal blad, lägg eller sidor text. Adressering, tillägg av annan hand, sigillmärken o.s.v. anges separat i de fall de förekommer.

 Brev

22/6 1850 Wallin–M. al-Ṭanṭāwī

Arkivsignum: 468.

Format: 18,4 cm x 11,3 cm, 1 lägg med 3,5 sidor text.

Färg och kvalitet: grånat och gulnat vitt brevpapper.

Skrivmaterial: svart bläck.

Tillstånd: välbevarat, förstärkt med konserveringstejp.

Tillägg av annan hand: på första sidan med blyerts uppe i högra hörnet ”nr 7”.

Övrigt: sliten brevstämpel.

9/8 1850 Wallin–M. al-Ṭanṭāwī

Arkivsignum: 468.

Fri datering: ramadān 1266.

Format: 18,5 cm x 11,3 cm, 1 lägg med 3,5 sidor text.

Färg och kvalitet: grånat och gulnat brevpapper.

Skrivmaterial: svart bläck.

Tillstånd: välbevarat, förstärkt med konserveringstejp.

Tillägg av annan hand: på första sidan med blyerts uppe i högra hörnet ”nr 8”; understreckningar med brunt bläck på andra och tredje sidan.

Adressering: Monsieur le Cheikh Mouhammad Ayād Attantāwy, Professeur de la Litterature Arabe et Chevalier de plusieurs Ordres à St Peterbourg.

La Maison de l’Institut Oriental Rue grande Morskaya.

23/8 1850 Wallin–N. Shaw

Arkivsignum: Royal Geographical Society, RGS/CB3/789.

Fri datering: Åbo 23 Aug. 50.

Format: 25,0–27,0 cm x 19,5–20,8 cm, 2 ark med 3 sidor text.

Färg och kvalitet: vitt brevpapper.

Skrivmaterial: svart bläck.

Tillstånd: något skadat, från första arket bit bortriven à 0,5–2,5 cm x 0,3–1,0 cm och från andra arket bit à 1,0–2,0 cm x 1,0–3,0 cm vilka gör texten till en del oläslig.

Tillägg av annan hand: på tredje sidan med bläck sammandrag på engelska av brevets innehåll.

24/9 1850 Wallin–E. Rödiger

Arkivsignum: Det Kongelige Bibliotek, Köpenhamn, NKS 2969, 4°.

Fri datering: Helsingfors, den 24 Septemb. 1850.

Format: 27,6 cm x 21,3 cm, 2 ark med 2 sidor text.

Färg och kvalitet: vitt brevpapper.

Skrivmaterial: svart bläck.

Tillstånd: välbevarat.

Adressering: Franco Professor Dr E. Roediger Halle an d. Saale in Preussen.

Övrigt: stämpel: AUS RUSSLAND FRANCO.

4/11 1850 Wallin–H.L. Fleischer

Arkivsignum: Det Kongelige Bibliotek, Köpenhamn, NKS 2969, 4°.

Fri datering: Helsingfors d. 4 november 1850.

Format: 28,3 cm x 23,0 cm, 3 ark med 5 sidor text.

Färg och kvalitet: vitt brevpapper.

Skrivmaterial: svart bläck.

Tillstånd: välbevarat.

13/1 1851 Wallin–N. Shaw

Arkivsignum: Royal Geographical Society, RGS/CB4/1719.

Fri datering: Helsingfors 13 Januari 18[...].

Format: 22,8 cm x 10,5–14,0 cm, 1 lägg med 4 sidor text.

Färg och kvalitet: vitt brevpapper.

Skrivmaterial: svart bläck.

Tillstånd: något skadat, från alla sidor bitar bortrivna à 2,0–10,3 cm x 0,5–3,5 cm; à 0,4–1,7 cm x 1,6–2,3 cm vilka gör texten till en del oläslig.

Tilllägg av annan hand: på första sidan med bläck anteckning på engelska om brevets ankomst.

vintern 1851 Wallin–F. Ayrton

Arkivsignum: 468.

Format: 22,1–22,6 cm x 17,5 cm–17,9 cm, 1 ark med 2 sidor text.

Färg och kvalitet: gulnat vitt skrivpapper.

Skrivmaterial: svart bläck.

Tillstånd: välbevarat, lätt slitet i kanterna.

Tillägg av annan hand: på första sidan med blyerts uppe i högra hörnet ”1851”.
Övrigt: koncept.

24/4 1851 (gamla stilen) Wallin–M.N. Muravjov

Arkivsignum: 468.

Format: 22,7 cm x 18,0 cm, 2 lägg med 7 sidor text.

Färg och kvalitet: gulnat vitt skrivpapper.

Skrivmaterial: svart bläck och blyerts.

Tillstånd: välbevarat.

Tillägg av annan hand: på första sidan med blyerts uppe i högra hörnet
”6 maj 1851” (nya stilen), med blyerts rättelser på franska i hela brevet.

Övrigt: koncept.

9/5 1851 Wallin–N. Shaw

Arkivsignum: Royal Geographical Society, RGS/CB4/1719.

Fri datering: Helsingfors d. 9 Maj 1851.

Format: 22,8 cm x 13,8 cm, 1 lägg med 3 sidor text.

Färg och kvalitet: vitt brevpapper.

Skrivmaterial: svart bläck.

Tillstånd: välbevarat.

Tillägg av annan hand: på första och fjärde sidan överst med bläck anteckning på engelska om mottaget brev.

10/6 1851 Wallin–N. Shaw

Arkivsignum: Royal Geographical Society, RGS/CB4/1719.

Fri datering: Helsingfors 10 Juni 51. och Helsingfors 11 Juni 51.

Format: 22,8 cm x 14,1 cm, 1 lägg med 4 sidor text.

Färg och kvalitet: vitt brevpapper.

Skrivmaterial: svart bläck.

Tillstånd: välbevarat.

Tillägg av annan hand: på sista sidan med bläck på engelska sammandrag av brevets innehåll.

1/7 1851 (gamla stilen) Wallin–A.V. Golovnin

Arkivsignum: 468.

Format: 22,6 cm x 17,9 cm, 1 ark med 2 sidor text.

Färg och kvalitet: gulnat vitt skrivpapper.

Skrivmaterial: svart bläck.

Tillstånd: välbevarat.

Tillägg av annan hand: på första sidan med blyerts uppe i högra hörnet ”1851”.

Övrigt: koncept.

6/8 1851 Wallin–N. Shaw

Arkivsignum: Royal Geographical Society, RGS/CB4/1719.

Fri datering: Helsingfors 6 Aug. 51.

Format: 20,2–27,5 cm x 22,5 cm, 1 ark med 1 sida text.

Färg och kvalitet: vitt brevpapper.

Skrivmaterial: svart bläck.

Tillstånd: välbevarat, bitar bortrivna à 1,0–3,5 cm x 2,0–7,5 cm och 0,5–3,5 cm x 1,0–9,6 cm vilka inte stör läsbarheten.

15/8 1851 Wallin–N. Shaw

Arkivsignum: Royal Geographical Society, RGS/CB4/1719.

Fri datering: Helsingfors d. 15 Aug. 51.

Format: 22,5 cm x 9,0–13,8 cm, 1 lägg med 4 sidor text.

Färg och kvalitet: vitt brevpapper.

Skrivmaterial: svart bläck.

Tillstånd: något skadat, ett hål i mitten av lägget à 1,5–8,4 cm x 0,3–9,5 cm vilket gör texten delvis oläslig.

Tillägg av annan hand: på första sidan med bläck på engelska en anteckning om brevets ankomst, svag poststämpel.

6/9 1851 Wallin–H.L. Fleischer

Arkivsignum: Det Kongelige Bibliotek, Köpenhamn, NKS 2969, 4°.

Fri datering: Helsingfors d. 6 Septemb. 51

Format: 22,5 cm x 13,9 cm, 1 lägg med 2 sidor text.

Färg och kvalitet: vitt brevpapper.

Skrivmaterial: svart bläck.

Tillstånd: välbevarat.

Tilllägg av annan hand: Fleischer har skrivit kommentarer på läggets första och tredje sida.

9/9 1851 Wallin–N. Shaw

Arkivsignum: Royal Geographical Society, RGS/CB4/1719.

Fri datering: Helsingfors d. 9 Sept. 51.

Format: 26,2–27,9 cm x 21,4–23,0 cm, 1 ark med 1 sida text.

Färg och kvalitet: vitt brevpapper.

Skrivmaterial: svart bläck.

Tillstånd: något skadat, bit bortriven à 1,0–4,5 cm x 0,3–1,8 cm som till en del gör texten oläslig.

Övrigt: svag brevstämpel.

Trol. december 1851 Wallin–okänd adressat

Arkivsignum: 468.

Format: 21,4 cm x 16,8 cm, 1 lägg med 3 sidor text varav 2 sidor tillhör detta koncept.

Färg och kvalitet: gulnat vitt skrivpapper.

Skrivmaterial: svart bläck.

Tillstånd: välbevarat.

Tilllägg av annan hand: på första sidan med blyerts uppe i högra hörnet ”1851”.

Övrigt: koncept.

18/1 1852 Wallin–N. Shaw

Arkivsignum: Royal Geographical Society, RGS/CB4/1719.

Fri datering: Viborg 18 Januari 1852.

Format: 28,3 cm x 11,6 cm, 1 lägg med 4 sidor text.

Färg och kvalitet: vitt brevpapper.

Skrivmaterial: svart bläck.

Tillstånd: något skadat, bit bortriven från andra och tredje sidan à 0,3–1,2 cm x 0,3–1,6 cm vilken gör texten till en del oläslig.

Tilllägg av annan hand: på sista sidan med bläck på engelska sammandrag av brevets innehåll.

Övrigt: brevet skrivet i två spalter på alla sidor.

Trol. januari 1852 Wallin–ryska geografiska sällskapets råd
Arkivsignum: 468.

Format: 21,5 cm x 16,8 cm, 2 lägg med 6,5 sidor text.

Färg och kvalitet: gulnat vitt skrivpapper.

Skrivmaterial: svart bläck.

Tillstånd: välbevarat.

Tilllägg av annan hand: på första sidan med blyerts uppe i högra hörnet
”1851/2”.

Övrigt: koncept.

Reseskildring av Wallins första resa till Arabiska halvön 1845

Arkivsignum: 468.

Format: lägg 1–2: 22,7 cm x 17,8 cm; lägg 3–17: 21,4–21,6 cm x 16,8–16,9 cm;
lägg 18–24: 22,6–23,0 cm x 17,8 cm; 24 lägg med 96 sidor text.

Numrering: samtliga lägg 1–24 är numrerade av Wallin med arabiska siffror
i övre högra hörnet.

Färg och kvalitet: gulnat skrivpapper.

Skrivmaterial: svart och brunt bläck.

Tillstånd: välbevarat.

Tilllägg av annan hand: med blyerts olika markeringar i marginalen (t.ex. x
eller ?) s. 2, 5–13, 15–19, 21, 23–25, 27–31, 33, 38–43, 45, 49, 51, 57, 59, 64–65;
s. 24 senare av Wallin ”obs هل راكبنا ثلاثة او اربع”, s. 33 ”tj?”, s. 45 ”obs”, s. 63
senare av Wallin ”obs عندنا ثلاثة ركاب ونحن ثلاثة”.

Övrigt: läggen finns i ett brunt omslagspapper med rubriken ”Rese-beskrif-
ning, tryckt 1853, med titeln: G.A. Wallins första resa från Cairo till Arabiska
öknerna.”

Universitetsrelaterat material

Wallins ändringsförslag av undervisningsskyldigheten i orientalisk litteratur
Arkivsignum: 468.

Format: 21,3–22,2 cm x 17,3–17,5 cm, 2 lägg med 7 sidor text varav 5 sidor
tillhör detta koncept.

Färg och kvalitet: grånat skrivpapper, skuret ur större ark.

Skrivmaterial: svart bläck och blyerts.

Tillstånd: välbevarat.

Övrigt: koncept, svag vattenstämpel.

Wallins rekommendationsbrev till H. Kellgren

Arkivsignum: 468.

Format: 21,3–22,2 cm x 17,3–17,5 cm, 1 lägg med 3 sidor text varav 1 sida tillhör detta koncept.

Färg och kvalitet: grånat skrivpapper, rivet ur större ark.

Skrivmaterial: svart bläck.

Tillstånd: välbevarat, svag vattenstämpel.

Ändringar i handskrifterna

INKLUDERAR endast texter skrivna av Wallins egen hand som har bevarats i original. Ord och tecken skrivna av Wallin i handskrifterna återges här kursiverade. Hänvisningarna är angivna enligt sida och rad i *Skrifter*.

Förkortningar:

d	dubbling; ord har oavsiktligt skrivits 2 ggr efter varandra
m	marginalen; inskrivet i marginalen
infogat	infogat över eller under raden
e m	ersatt med; struket på raden och därefter har ett nytt ord skrivits in ovanför raden. Strykningen antas ha skett i samband med att det nya ordet har skrivits.
oläsligt	överstruket ord har inte kunnat tolkas
str	struket
ä o	ändrad ordföljd; nummer har införts ovanför orden för att ange korrekt ordföljd.
ä t	ändrat till; ord struket och därefter har ett nytt ord skrivits på raden. Strykningen antas ha skett omedelbart i samband med att efterföljande ord har skrivits.

لما infogat 63,10
ال str 64,28
واخبرته str 81,26
بهذ str 81,31
بعقول str 82,6
تعالى str 82,12
الغارة str 83,6
وايش معناه infogat
tillam str 88,17
af ä t och af 90,7
s ä t mig 90,7
Finl ä t *Helsingfors* 90,15
sätt infogat 90,19
med str 90,26
den infogat 90,29
genom infogat 91,6
da i *davon* str 92,28
diesen infogat 92,28
nicht e m *eben so wenig* 92,34
la i *Erleulaterungen* str 93,2

kann infogat 93,2
oläsligt str 96,16
oläsligt str 98,31
mi ä t *das* 99,20
dem e m *das erste* 99,24
oläsligt str 99,24
nicht d 99,32
auf ä t *ausschliesslich* 100,30
oläsligt str 100,35
oläsligt str 101,4
gerne infogat 101,25
egyptischen infogat 101,32
oläsligt str 102,12
gilt infogat 102,31
af ä t *auf* 102,33
jetzt str 103,12
ist ä t *wenn* 103,34
be ä t *in der* 105,21
jag infogat 115,22
jag ä t *mig* 116,6

han sj ä t och på *de* 117,33
omväg ä t *cirkel-väg* 118,3
ej har att str 118,20
ta ä t *vidgjort* 118,32
during my stay in London infogat 119,15
kno ä t *feel* 119,15
impose upon Yourself e m *undertake* 119,16
wearisom ä t *loathsome* 119,16
the str 119,17
of str 119,19
and by Your revision than to its oläsligt e m
any 119,21
must e m *ought to* 119,22
which I str 119,25
anachronistik ä t *beforehand* 119,25
with str 119,27
yet str 119,28
seeing it ä t *reading it* 119,29
it cannot be long ä t *I hope it will not* 119,29
if misunderstood ... and probably was m
119,30
not explained infogat 119,31
of infogat 120,2
oläsligt to ä t *adjoin to* 120,3
boo ä t *arabic book* 120,3
trusted e m *desired* 120,4
with str 120,4
be str 120,4
to some of my acquaintances in London ä o
120,5
solicitation e m *request* 120,5
Literature and the str 120,6
and books of str 120,6
Arabic Scholars ä o 120,6
at that time str 120,7
going e m *ready [to] set out on a journey*
120,9
Europe ä t *the Continent* 120,10
As I had no better ä t *Well remembering*
120,10
Your e m *the* 120,11
trust e m *find* 120,12
man w ä t *abler* 120,12
willing man friend e m *ready* 120,12
man than You m 120,12
where intended ... 5 weeks, m 120,15
send e m *transmit* 120,18
over str 120,18

That French-English Naturalist m 120,18
Naturalist ä t *When Nordmann* 120,20
to oläsligt ä t *from* 120,20
he ä t *my* 120,21
heard nothing further ä t *had no further advice*
120,22
make inquiries ä t *inquire* 120,24
tak str 120,28
other copy of the book m 120,28
alter the e m *let this casualty influence upon*
120,31
permit infogat och str 120,31
feelings You oläsligt e m *sentiments* 120,31
gave ä t *have given* 120,32
me infogat och str 120,11
sont ä t *ont* 124,14
principalement infogat 124,14
teinture infogat 124,24
etr ä t *être* 124,26
de l'Arabie infogat 124,27
plus diligens e m *meilleurs* 125,2
oläsligt str 125,4
pourront infogat 125,5
oläsligt str 125,5
qu'ilja succedernis ä t *me succederait* 125,7
plus correct m 125,12
tout str 125,15
est e m *sont* 125,18
e i une str 125,21
andra e i certaine str 125,21
très str 125,23
est ä t *n'est* 125,25
mes i nommes str 125,26
pendant le voyage projeté m 126,2
de str 126,4
m'instruierais ä t *apprendre ici* 126,8
et à Londres ... etudes preparatoires ä o
126,10
que dont e m *pour* 126,27
seront jugé e m *desquelles* 126,28
offerte infogat 126,29
quoique a ä t *d'autres* 126,32
que infogat 127,3
h i chartes str 127,8
souvent douteux m 127,9
pas toujours ä t *et des informations* 127,9
charactèr ä t *caractère* 127,12
marche str 127,12

- lac* ä t *race* 127,12
celle str 127,20
et d 127,26
Arabe str 127,27
oläsligt str 127,27
contrees ä t *pays cultivés* 127,30
ici infogat 128,21
me str 128,31
s i l'explorations str 128,34
cette province e m *là* 128,35
pour six ans m 129,8
att infogat 136,5
att infogat 136,18
för ä t *kunna* 136,23
t i förhållandet m str och *n* infogat 136,35
D ä t *Publik* 137,1
nöje ä t *mig en glädje* 137,3
som ä t *såsom* 137,5
min infogat 137,7
har infogat 138,16
n i den str 138,22
e i låtite str 138,26
e i Manuscripte str 139,2
andra t i stort str 139,4
n i correcturent str 139,11
att utarbete. ä t *Jag tänkte* 139,21
me faire ter part de questions, que S.A.I. le
G.D. Constantin a bien voulu/daigné faire
quant à l'époque str 142,13
eu la bonté infogat 142,13
que d 142,13
desir str 142,13
a bien voulu exprime str 142,14
l'époque str 142,14
avez pris ... savoir quand m 142,13
rendre e m *arriver* 142,14
me str 142,14
entrer ä t *conferer* 142,15
V. avez eu oläsligt ä t *V. V.* 142,15
part infogat 142,16
ainsi que infogat 142,18
par la infogat 142,19
oläsligt str 142,19
honneur e m *liberté* 142,20
oläsligt str 142,28
former sous la date de 21 Juin/ 3 Julliet en lui
répétant dans ma lettre les str 142,28
dans ma lettre m 142,28
dans la même lettre str 142,29
que c'était ... quatre clauses m 142,29
donné ä infogat 142,30
oläsligt str 142,31
en e m à 142,32
la e m la 142,32
que str 142,32
par moi infogat 142,32
G.P. ä t *Vice-Precident* 143,1
comme infogat 143,1
du voyage projeté infogat 143,2
a e m avait 143,2
déféré infogat 143,2
regardant ... premier abord m 143,4
ne infogat 143,6
tenais infogat 143,6
justifié ä t *point autorisé* 143,6
la infogat 143,7
me str 143,8
oläsligt str 143,8
où infogat 143,9
ran i pourran str 143,10
C'est encore ... l'art dessin m 143,10
ne infogat 143,11
pas infogat 143,11
néanmoins infogat 143,13
sera necessaire de me procurer str 143,15
oläsligt str 143,15
à disposer str 143,17
la rémunération de m 143,19
ad e m me 143,20
me per infogat 143,20
à faire e m *de penser* 143,21
de e m à des 143,21
fram i framkommit infogat 145,8
nya str 146,12
utgifvet infogat 146,16
hit ä t *öfverskaffa* 146,24
Engelska infogat 148,2
är infogat 148,6
jag infogat 148,24
vägar infogat 149,4
mycket infogat 152,32
D ä t *och* 152,33
första e m *andra* 153,4
att infogat 153,6
en ä t *redactionen* 153,20
få ä t *med* 154,1

- hafva trolig* ä t *äro troligen* 154,26
jag infogat 154,30
kom d 154,35
geno ä t *noggrant* 154,5
allt ä t *att* 154,14
det ä t *den* 154,21
Cou ä t *Conformement* 158,3
ce qu'il m'a ä t *la conversation* 158,4
oläsligt infogat och str 158,5
le e sont ä t *se sont* 158,6
que comme dans cette lettre mentionnée et
comme j'avais en y mentionnant/proposant
les conditions sous lesquelles je me
declarais disposé d'entreprendre cette
expédition j'avais omis dans cette lettre
je que le Conseil a vidit compris celle des
condi str 158,7
en consequence m 158,9
il y avait la suivante ä t *celle* 158,11
oläsligt str 158,11
et dont ä t *était* 158,12
a carcasse ä t *dans l'ébauche* 158,13
par inadvertance infogat 158,14
Quand dans deux mois après tu une lettre
privée adressée par moi à M. Golownin
en reponse dans laquelle j'avais trouvé
l'occasion de repeter les conditions
mentionnées dans la precedente sans y
oublier l'expression par an fut lue devant
le Conceil cette lettre str 158,21
Conseil ä t *Secret.* 158,23
par lui infogat 158,23
à la première ... de l'été m 158,24
dans la precedente au V.P. m 158,25
cette fois-ci infogat 158,26
ob ä t *oublier* 158,26
qu'il ä t *dans lequel* 158,29
, une difficulté à lever str 158,31
r i parr str 158,32
cettes ä t *tels moyens* 158,32
m' i m'a infogat 158,32
se trouve me ferait e m *la Societé voudrait*
bien me 158,33
ait i monterait str 158,33
entrener e m *entrer* 158,33
des e m *en* 158,34
andra s i discussions str 158,34
en infogat 159,1
lui donner l'occasion d' infogat 159,2
M.N. ä t *je* 159,3
prie ä t *suis prié* 159,3
du ä t *avec* 159,4
d'entreprendre ä t *en retournant* 159,4
oläsligt l'expédition projetée en Arabie oläsligt
mise en rapport str 159,8
de str 159,12
executer e m *tout* 159,12
härstädes e m *i Petersburg* 160,26
jag infogat 160,29
p ä t *bref* 160,31
London infogat 160,33
jag str 160,33
etc. str 161,20
r i står str 161,23
Finska infogat 162,9
för infogat 162,11
Till svar ä t *På den fråga* 163,35
man str 164,21
ärligen infogat och str 164,25
derom infogat 164,30
för str 165,18
der ä t *af det* 165,26
ätter ä t *äterresa* 165,30
Er ä t *Ausforschung* 167,5
den Weg über e m *einen ändern* 167,6
einen ändern infogat och str 167,6
nach jenem Lande ä t *vorgeschlagenen*
directen 167,7
der durch dessen zweck haupsächlich str
167,8
haupsächlich infogat 167,8
die infogat 167,8
Länder ä t *Provinzen* 167,9
Kabuls ä t *von Kabul* 167,9
konnte infogat 167,11
durch Nachrichten die ich infogat 167,12
die Überzeugung gewonnen m 167,14
erholten e m *gewonnen* 167,14
dass str 167,14
bei i beibehalten infogat 167,19
für d ä t *Hauptsitz* 167,20
damals str 167,26
andra r i anderer str 167,27
von str 167,27
andra n i Reiseplänen str 167,27
oläsligt sein dass e m *noch* 167,27

- noch mich ä o* 167,27
jetzt str 167,29
annehmen ä t umfassen 167,30
mit ä t jetzt mit 167,31
zu einer wissenschaftlichen Expedition
erforderlichen ä o 167,31
beh besah mir e m es schien mir, bei einem
flüchtigen Betrachten 167,32
und fand str 167,33
da diese Expedition ... dünkt mir dass m
 167,34
angemässenste infogat 168,2
die Pers. Hafenstadt infogat 168,2
die infogat 168,3
und untersucht infogat 168,4
funden dass meine vollkommene Umkenntniss
str 168,8
dass ich mich infogat 168,10
mich durch ä t werde durch 168,11
oläsligt str 168,12
hochgeachtete infogat 168,13
nicht desto weniger str 168,14
nicht allein dass es str 168,14
um nicht unmöglich zu sagen infogat 168,14
jeden str 168,15
mit irgend ... ein Land ä o 168,15
zu bereisen str 168,16
berichtigt sind str 168,19
alle anderen und in str 168,19
übergehen str 168,20
sind e m und 168,20
oläsligt str 168,20
zertheilt str 168,20
die sich mit ... gegenüber stehen m 168,21
wi ä t beachtenswerther 168,23
mit infogat 168,23
mit infogat 168,24
den infogat 168,25
währen ä t durch 168,26
dem abgeschmackten und demoralisirten m
 168,26
dessen e m Perser 168,27
dem infogat och str 168,27
das infogat 168,27
gr ä t höchsten 168,30
gegen das abgeschmackte und demoralisirte
Wegen der Perser str 168,30
den str 168,33

Tata ä t Turkomannen 168,33
wir infogat 169,1
der ä t drei 169,2
voraus infogat 169,4
auf der einen Seite infogat 169,4
um infogat 169,5
nach dem in aller Kürze entworfenen Plane
infogat 169,5
in aller Kürze entworfenen m 169,5
angedeuteten infogat 169,7
ich infogat 169,12
oläsligt str 169,13
und dadurch ... zu verfehlen m 169,14
im Voraus m 169,17
oder selbst anz vorzuhemen zu versuchen, soviel
weniger da ich der R.G.G. keine str 169,19
jetzt infogat 169,24
Persi ä t Östlichen 169,28
von den für ä t um 170,1
n i werden str 170,5
mi ä t zu 170,6
und infogat 170,6
muss str 170,6
sovieler ä t alle 170,6
en i müssen str 170,6
Was das erste Jahr betrifft ä t Im ersten Jahre
 170,7
den für die Reise nöthigen m 170,8
ganz infogat 170,9
ich für str 170,12
für str 170,12
in derselben ä t zu demselben 170,13
anschaffen muss e m nöthig sind 170,13
ganzen str 170,14
vor ä t jedes vorhergehenden 170,16
wünsche dass infogat 170,17
ihm infogat 170,19
oläsligt str 170,19
der ä t entweder dem 170,20
andra n i Consuln str 170,21
dann infogat 170,22
dann infogat och str 170,22
in diesem Falle str 170,23
gegen die infogat och str 170,23
weitere infogat 170,27
nicht weiter fortzusetzen e m abzubrechen
 170,28
dass ich str 170,30

meine Reise e m die Exploration von Arabien
m 170,30
auch infogat 170,30
andra n i ohnen str 170,31
zu str 170,33
du ä t zu 170,33
vor str 170,33
während der Reise so weit infogat 171,1
oder ä t ohne 171,2
nach Europa zu ä t oder für so lange Zeit
171,5
als infogat 171,5
dass mir erlaubt sei infogat 171,7
andra n i Anfängen str 171,8
zusam ä t in Verbindung 171,10
ungeacht ä t aller Vorsichtsmassregeln 171,13
sei er Eingeborner oder Fremder m 171,13
ein ä t selbst 171,17
den infogat 171,17
selbst str 171,17
an der Falle str 171,21
wenn infogat 171,22
ohne Instrumente m 171,25
von str 171,32
werden str 171,34
die mir vergönnt sind str 172,2
mir str 172,2
und e m so wie 172,3
ich infogat 172,3
mehr als vielleicht ... solcher Unglücksfälle ä o
172,4
und den reichlichsten wissenschaftlichen
Gewinn der Expedition ä o 172,6
solche infogat 172,8
wodurch e m welche 172,9
Vorneh ä t Unternehmung 172,9
auf mich infogat 172,11
ja ä t jährlich 172,14
während der ganzen Reise m 172,14
die str 172,14
ist wird infogat och ist str 172,15
zu geben? e m aus England gegeben? 172,16
aus infogat och str 172,16
hat infogat 172,16
übernommen infogat och str 172,17
das auszahlen m 172,17
mir zu übersenden ä t übernommen 172,17
ihr e m der letztgenannten 172,18

ganzen infogat 172,18
Demnächst muss ich ... Kajserlichen
Gesellschaft abhängig bin. m 172,21
der infogat 172,27
nehm bitte str 172,28
ausbitten e m mir 172,28
sich str 172,29
von Abhängigkeit str 172,30
dieser ä t der 172,30
sein infogat 172,33
nach Europa infogat 172,34
versprechen e m nicht verheissen 172,35
während e m so lange 172,35
so lange die Reise dauert m 172,35
nach glücklich beendigter Reise aber e m
wenn aber mit dem publiciren der
Resultate gewartet wird bis 173,1
aber kann e m will ich wenn gefordert wird
173,2
mir obgleich ... Professor ausgenannt m 173,8
oder viel mehr e m sondern 173,10
für infogat och str 173,10
einen Prof. an unserer U. infogat 173,10
Lohnes habe ich e m Honorars 173,11
jährlich m 173,12
(und da meine Vaterland eigentlich nichts mit
dieser der vorgeschlagenen Expedition
nach dem Orient zu thun hat) str 173,12
mir infogat 173,13
von infogat 173,14
mir infogat 173,14
finnischem infogat 173,15
kleinen str 173,17
während meiner Abwesenheit m 173,17
für e m als 173,18
dass infogat 173,19
da mein Vaterland und seine Universitet, wie
es einem jeden einleuchtet, eigentlich
nichts mit kein Interesse hat einer
wissenschaftlicher Expedition nach
Arabien zu schaffen hat, und kein Interesse
hat eine solche zu unterstützen str 173,20
der es ... betheiligen zu lassen. m 173,22
wie es einem jeden einleuchten muss infogat
173,22
hat betheiligen zu lassen str 173,23
Litteratur e m böcker 383,22
troligen str 383,25

och Himjaritiska m 383,27
båda e m *alla* 383,27
bearbetade infogat 383,28
bl och *d* i *blafd* str 383,30
i Europa infogat 383,31
de två infogat 383,32
om infogat 384,1
och upplysningar infogat 384,2
och deras Litteraturer m 384,8
hjelp e m *tjenst* 384,9
än str 384,11
ur denna synpunkt infogat 384,11
förklara e m *interpretera* 384,15
de ä t *åtminstone* *de* 384,17
vidare infogat 384,19
och för den vidare bearbetning str 384,19
hufvudsakligen skall ä o 384,20
vill infogat 384,21
och företrädesvis ä t *och* 384,22
besynnerligen när det gäller ... genom sekler
blifvit oförändrade. m 384,28
på d. hela ganska inskränkt infogat 384,29
på det hela ganska inskränkt och str 384,30
ämnen o. en ändlöshet af infogat 385,3
ovanlige infogat 385,4
dels infogat 385,7
och ä t *dels* 385,7
 dessa olikartade ämnen infogat 385,9
blifva tentamen e m *privat* 385,10
honom ä t i *stat.* 385,11
Om infogat 385,15
Assyrien infogat 385,15
na i *kanna* str 385,15
det som infogat 385,15
t.ex. Phenicier infogat 385,18
allra str 385,19
mer eller mindre infogat 385,20
således å ena sidan infogat 385,24
och å andra sidan icke falla in i en orimlighet
m 385,28
skall ä t *måste* 385,28
honom e m *derför* 385,29
honom str 385,29
gränslöshet ä t *obegränselig* 385,33
af mensklig förmåga oomfatelig infogat 385,33
nu infogat 385,34
af ä t *deraf* 386,1
med samma rätt som Latinet o. Grek. infogat 386,1

behöfva e m *tarfva* 386,2
der str 386,3
skolor ä t *Institut* 386,4
grad infogat 386,7
och vetenskapen i och för sig främmande str
 386,7
åtminstone ej infogat 386,7
ett sätt som skulle e m *vetenskapen i o. för sig*
 386,8
utv ä t *genom utvecklingen* 386,11
ställd emot vår o. den class väg på hvilken
 infogat 386,13
framställ ä t *öppna* 386,15
öfversigt ä t *insigt* 386,16
moment ä t o. *stora inflytande* 386,16
åtminstone ej ä o 386,18
samma i densamma infogat 386,24
beröringspuncter str 386,24
o. deras litteraturer infogat 386,28
vigtiga ä t *representanter för* 386,31
bjärtast afsticker mot den Indogermaniska,
Persiskan för denna sistnämnda o.
Turkiskan för den Tatariska med vårt eget
nationalspråk beslägtade str 386,32
och andra Europeiska ä t *beslägtadt språk*
 386,35
språk ä t *byggnaden* 387,2
är dock ä t *begagna dock* 387,2
vetenskapliga ä t *utveckling af vetenskap*
 387,4
utan en ä t o. *deras litteratur* 387,6
öfver ä t o. *ännu utöfvar på* m 387,8
samma ä t o. *dess bildning* 387,8
verldsåskådning o. religionsanda m 387,10
grundton i infogat 387,11
ljuder infogat 387,12
stolta e m *fanatiska* 387,14
absolut fatalistiska m 387,15
å e m *med* 387,17
eller den oläsligt ä t *och på utbildandet*
 387,22
dat ä t *Medeltidens* 387,22
deri ä t *Österns o. Vesterns* 387,23
hj ä t *tjenstvetenskaper* 387,27
historia ä t o. *dermed* 387,29
absol. infogat 387,29
mmadanismen i Muhammadanismen infogat
 387,30

- religionen* str 387,30
upp i uppblomstring str 387,30
det samma ä t de Turk. Sultanernes 387,33
stå oläsligt e m ståndpunkt 387,34
s historia str 387,35
verkningskretsen för infogat 388,2
språken infogat 388,3
utsträckas e m inskränkas 388,3
Dessa läroämnen äro ... särskilda cathedrar:
 m 388,6
särskilda e m hufvud 388,8
icke str 388,9
oläsligt str 388,9
sträckande sig till en str 388,12
namnet utan allt beror ... ännu står quar. m
 388,13
ssa i dessa str 388,16
ännu str 388,16
-vetenska ä t professioner 388,16
genom sin ålder str i m 388,18
i infogat 388,18
vetenskapl. infogat 388,19
o. bearbetning infogat 388,20
åtminstone i philologiskt hänseende e m
 genom sin ålder o. primitiva fulländning i
 grammat. byggnad 388,20
nära sammanhang hvari infogat 388,22
beha ä t bildningen 388,22
såsom grund o. urspråk står till infogat
 388,22
åtminstone infogat och str 388,23
i philologiskt hänseende infogat 388,23
undersökningar ä t forskningar 388,25
rika infogat 388,25
aflägsnare o. infogat 388,25
för e m i 388,26
forskningar de ä t outtröttlige Europ.
 vetenskapsmäns 388,27
allt mera infogat 388,28
den bildade infogat 388,29
Europas berömdare infogat 388,31
erna i Universiteterna str 388,31
åtminstone framföre andra str 388,32
Läroanstalt ä t Högskola 388,34
litterära infogat 388,35
eller om icke ... sednare mot den förra m
 389,1
utan intrång på andra viktiga vetenskaper m
 389,3
att str 389,3
göres str 389,3
inrättandet infogat 389,4
till e m med 389,4
möjligen infogat 389,5
tilld ä t anses 389,10
genom infogat 389,13
möjligen infogat 389,14
eller det den förhoppning Universitet
 derigenom kunde göra sig att vid sig fästa
 str 389,15
sig infogat 389,17
sålunda infogat 389,23
att Under ä t icke allenast 389,25
det hopp e m den öfvertygelse 389,25
jag str 389,25
ser e m ej mindre se 389,26
s tillskyndas den ä t sanna bästa 389,26
utan oläsligt e m än att 389,26
detsamma bör tilldömmas framför alle andre
 infogat 389,27

GEORG AUGUST WALLIN

—
Kommentarer

KOMMENTARERNA följer originaltexternas placering i utgåvan. Personer, orter, företeelser m.m. kommenteras där de nämns första gången. I kommentarerna ges inte hänvisningar till använda uppslagsverk, lexikon och ordböcker, men de finns med i bokens litteraturförteckning. Arabiska och persiska ort- och personnamn translittereras från arabiskan och persiskan. Vid Koranhänvisningar, i de fall versindelningen i den allmänt använda egyptiska utgåvan och den svenska översättningen av Zetterstéen (1917) skiljer sig från varandra, anges båda.

1. *Aḥsan al-nakhab fī ma'rifa lisān al-'arab* är den arabiska titeln på Muḥammad 'Ayyād al-Ṭantāwīs *Traité de la langue arabe vulgaire* (Leipzig 1848). Om boken, se Wojdich 1995, s. 271–287. Den person som Wallin hänvisade till att skall resa från Helsingfors till London var professor Alexander von Nordmann.
2. Om *al-Qāmūs al-muḥīṭ*, se Wallin 2011, s. 403 kommentar 191; Wallin 2014, s. 451 kommentar 102.
3. Den shiitiska Ṣafī al-dīn 'Abd al-'Azīz b. Sarāyā al-Ḥillī (1278–1348) var sin tids mest ansedde poet som skrev på arabiska. Se Heinrichs s.v.
4. Najm al-dīn ibn Isrā'īl al-Ḥarīrī (d. 1278) var en av de främsta representanterna för den sufism som förespråkades av Ibn 'Arabī. Se Knysh 1999, s. 42, 306 n. 82.
5. 'Aḥfīf al-dīn Sulaimān al-Tilimsānī (1219–1291) var en uppskattad sufisk diktare. Se Krenkow s.v.
6. Brevet har tidigare utgetts i en aningen avvikande form och med engelsk översättning av Jaakko Hämeen-Anttila. Se Hämeen-Anttila 1989, s. 36–45.
7. Adressen på brevet är skrivet av annan hand, troligen av Bokti vid det ryska konsulatet i Kairo, och Wallins namn återges som Wālī medan 'Alī Nidā använder formen Walī. Som rysk undersåte har Wallin på konsulatet fått binamnet (*nisba*) al-Muskūbī, Moskoviten.
8. Här följer 8 rader med orientaliska plattheter varav en stor del är tagna ur tidens handböcker för brevväxling. Man måste anta att 'Alī Nidā förmodar att Wallin inte har fått det första brevet och därför relaterar dess innehåll.
9. Se Wallin 2015, s. 251.
10. Den arabiska texten ger Mil.r. Om baron Johann Wilhelm von Müller, se Wallin 2015, s. 73, 318 kommentar 11, 357.
11. Büläqtryckeriet grundades av Muḥammad 'Alī 1820, och den första boken utkom i december 1822. Vid tidpunkten för 'Alī Nidās brev hade tryckeriet publicerat närmare 600 titlar. Vilka de organisatoriska problem var som 'Alī Nidā nämner förblir oklart. Vad beträffar 'Alī Nidās kryptiska uttalande om sin ställning vid tryckeriet vet vi att han i september 1844 hade i tankarna att söka en befattning där (se

- Wallin 2012, s. 77–78). Vi får dock aldrig veta om hans eventuella anställning på tryckeriet. Om tryckeriet, se Abdel-Malek 1969, s. 164–165.
12. Om al-Ḥarīrīs *al-Maqāmāt*, se Hämeen-Anttila 2002, s. 148–177. Finns i engelsk översättning som *Makamat* 1986.
 13. Boken i fråga är med stor sannolikhet Muḥammad ibn ‘Abd al-Jabbār al-Niffarīs (d. efter 977) *Kitāb al-Mawāqif*. Enligt Julian Baldick är han en av de förnämsta islamiska mystikerna någonsin. Se Baldick 1989, s. 53.
 14. Shihāb al-dīn al-Qaṣṭalānīs (1448–1517) kommentar till al-Bukhārīs (d. 870) *Ṣaḥīḥ* (ḥadīth-samling) utkom först 1859 i tio delar som *Irshād al-sārī fī sharḥ Ṣaḥīḥ al-Bukhārī*.
 15. Aḥmad ibn Muḥammad al-Ṭaḥṭāwīs (d. 1816) marginalkommentarer (*ḥāshiya*, här kommentar till kommentar) till Ḥasan al-Shurunbulālīs (1585–1659) arbete om islamisk lag enligt den hanafitiska skolan *Marāqī al-falah sharḥ Nūr al-īdāḥ*. al-Shurunbulālīs verk är en kommentar till hans egen *Nūr al-īdāḥ*.
 16. I denna suprakommentar har vi att göra med Ibn ‘Ābidīns (d. 1836) kommentar *Radd al-muḥtār ‘alā al-Durr al-mukhtār* som är en kommentar till al-Ḥaskafīs (d. 1677) *al-Durr al-mukhtār fī sharḥ Tanwīr al-abṣār*, som i sin tur är en kommentar till al-Timirtashīs (d. 1595) *Tanwīr al-abṣār*.
 17. Oidentifierbar engelsman som ‘Alī Nidā redan i april 1845 gjort ett försök att lära arabiska. Se Wallin 2012, s. 326.
 18. Ar. *li-anna al-zuhūr ḥāṣil bi-i’tibār wa-nafy al-zuhūr ḥāṣil bi-i’tibār ākhar* därför att synligheten existerar i ett uttryck och synlighetens negation existerar i ett annat uttryck.
 19. Ar. *Zaid fī al-bait* Zaid i huset; *Zaid ḥāṣil fī al-bait* Zaid existerar i huset; *katabtu bi-l-qalam* jag skrev med penna.
 20. Ar. *mā waḥḥada al-wāḥid min wāḥid, idh kull man waḥḥada-hu jāḥid* guds enhet försvinner inte, även om alla som bekänner sig till hans enhet slutar att tro på den.
 21. Ar. *askun Na’mān al-Arāk tayaqqanu bi-anna-kum fī Rub’ Qiblī sukkān* jag bor i Na’mān al-Arāk och var säker på att ni bor i Rub’ Qiblī.
 22. Ar. *maḥsūdūn* de som blir avundade, eliten; *ḥāsidūn* de som avundas.
 23. Koranens sura 100, Springarne, verserna 1–2: ”Vid de frustande springarne, Som stampa fram gnistor”.
 24. Ar. *al-qadaḥ* slaget; *yurī-ka* visar dig; *ḥāfir-hā* dess hov; *iltihāb* eld; *ka* dig; *arā* visa.
 25. Ar. *al-irth al-yahyawī* Yahyās arv. Yahyā är Johannes Döparens namn på arabiska. Han nämns på följande ställen i Koranen: 6:85, 19:13–15 och 21:90.
 26. Ar. *shams al-ḍuḥā* förmiddagssolen; *al-badru min wajhi-hā fī khajal* hennes ansikte drar skam över fullmånen.
 27. Avser ev. en spegling av svärtan i hennes ögon.
 28. Ar. *dammū* de klandrar; *ashkur* jag tackar; *jaur* orättvisa; ‘*adl* rättvisa; *mu’tadil* rak; *mail* böjd.
 29. Han är rak till sin figur avser ev. att han står rakt. Den böjda älskades rättvisa avser ev. att den älskade böjer sig mot mig.
 30. Koranen sura Josef 12:87: “[...] Förvisso förtvivla endast de otrogna människorna om guds barmhärtighet.”

31. Ar. *li-anna al-zuhūr bi-i'tibār nafyu al-zuhūr bi-i'tibār ākhar* därför att uppenbarheten i ett uttryck är icke-uppenbarheten i ett annat uttryck.
32. Ar. *maṣdar muṭlaq* absolut infinitiv.
33. Koranversen hittas i Sura Maria 19:15.
34. Ar. *al-murāḥ* betesmark på dagen; *al-marāḥ* ett ställe som man besöker på kvällen.
35. Ar. *al-'ilm al-dhauqī* insiktsfullhetens kunskap; *qadīm* forntida.
36. Enligt Knut Tallqvist tillbringade Wallin sommaren 1850 i Reso socken, Egentliga Finland, antingen hos sin före detta lärare och vän Gabriel Geitlin (1804–1871) eller hos sin svåger Karl Andersin (1791–1860). Se *Bref och dagboksanteckningar* 1905, s. CII.
37. Wallin var mycket besviken på anbudet, och såsom han senare i detta brev konstaterar så skulle den erbjudna summan ”räcka mig knappt till att göra mig resfärdig från Europa”.
38. Wallin försvarade sin avhandling *Carmen Elegiacum Ibnu-l-Faridī cum commentario Abdu-l-Ghanyī* den 19 oktober 1850.
39. Tydligen har Shaw informerat Wallin om att hans ”lilla stycke” (”Notes taken during a Journey through Part of Northern Arabia, in 1848”), som lästes upp den 22 april 1850, troligen inte skulle bli färdigt för publicering i följande nummer av sällskapet *Journal of the Royal Geographical Society*. Skildringen blev dock publicerad i ett senare nummer av tidskriften 1850.
40. Eng. *sterling character* speciellt god eller stark karaktär. Sterlingsilver är en legering med hög halt av silver.
41. Under sin vistelse i London hade Wallin hjälpt till med att färdigställa en ny karta över Arabiska halvön. I ett senare brev till Shaw av den 9 maj 1851 ber Wallin denne tacka herr Walker för de 25 exemplar han mottagit av kartan i fråga. Se sid. 134.
42. Denna skildring lästes upp i London 26 april 1852 och publicerades postumt i *Journal of the Royal Geographical Society* 24, 1854, s. 115–207.
43. Emil Rödiger (1801–1874) blev professor i Halle 1828 och i Berlin 1860 och var en av grundarna av *Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft*. Hans huvudintresse var den hebreiska filologin. Se Fück 1955, s. 172–173; Wallin 2015, s. 33.
44. Under sina färder på Arabiska halvön nedtecknade Wallin en mängd inskriptioner som han kallade himjaritiska. Se Wallin 2013, s. 462 kommentar 99, se även kommentar 58 i detta band.
James Raymond Wellsted (1805–1842), engelsk sjöofficer, var den förste som 1834–1836 upptecknade vad han kallade himjaritiska inskriptioner. Se Ward 1987, *passim*; Pfullmann 2001, s. 448–451. Emil Rödiger var en av de första orientalister som intresserade sig för dessa inskriptioner, och han översatte själv Wellsteds *Travels in Arabia* (1838) till tyska (*Reisen in Arabien* 1842), med en exkurs om inskriptionerna. Se Cathcart 2000, s. 376–377, 389.
45. Inskriptionerna publicerades i *Journal of the Royal Geographical Society* 20, 1851, s. 313.
46. Det är svårt att förstå varför Wallin retade sig över att Fleischer hade publicerat ett

kort brevutdrag på 17 rader i *Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft* 4, 1850, s. 393 under rubriken ”Aus einem Briefe von Hrn. G.A. Wallin. London d. 6. Mai 1850”. Kanske var Wallin irriterad över att hans två insända beduinsånger ännu inte publicerats.

Wallin konstaterar i brevutdraget att ”Wortbetonung und Vocalaussprache” i den egyptiska dialekten och språket hos beduinerna skiljde sig åt väsentligt, vilket föranledde en fotnot av Fleischer där han uttryckte sin önskan att Wallin för *Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft* skulle skriva en artikel där han närmare beskrev detta. Som svar på Fleischers önskan skrev Wallin ett utförligt brev till honom den 4 november 1850, som i det stora hela motsvarar den artikel som Herman Kellgren skickade till Fleischer efter Wallins död och som publicerades i *Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft* 12, 1858, s. 666–675 med rubriken ”Bemerkungen über die Sprache der Beduinen, auf Veranlassung des Aufsatzes von E.W. Lane: ’Über die Aussprache der arabischen Vocale’ u.s.w. Bd. IV, s. 170–186”.

47. al-Ṭantāwī är förvånad över Wallins brev daterat 9/8 1850 där denne upprepar de frågor som han redan hade ställt i ett tidigare brev från 22/6 1850. al-Ṭantāwī hade svarat på det första brevet och skriver att han postade sitt svar den 18/9, men brevet är undertecknat redan den 17/7 (gamla stilen) så man kan kanske anta att han avsåg 18/7 i stället för 18/9.
48. Beträffande innehållet i detta brev se kommentar 46. Om Wallin som

språkforskare, se Heikki Palvas inledande artikel till detta band (s. 9–44) samt Palva 1997 och 2013.

49. Deutsche Morgenländische Gesellschaft hade 1850 valt Wallin till sin medlem nummer 293. Detta stod att läsa i *Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft* 5, 1851, s. 285. Se även Wallins dödsnotis i *Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft* 7, 1853, s. 139.
50. Brevets bokstäver, ord och uttryck skrivna med arabisk skrift finns translittererade i den svenska översättningen av brevet.
51. Priset, det så kallade Royal Premium, tilldelades Wallin den 27 maj 1850 då han redan hade lämnat London. Wallin delade priset (50 guineas) med Thomas Brunner (1821–1874), upptäcktsresande från Nya Zeeland. Om motiveringarna för priset, se *Journal of the Royal Geographical Society* 21, 1851, s. liii–liv. I detta sammanhang diskuterades även Wallins nya tilltänkta resa, och W.H. Smyth skrev: ”[S]truck with the fact that a better acquaintance with the interior of Arabia is still an urgent desideratum, [...] your Council empowered me to treat with Dr. Wallin; but the probable expense being beyond our means, Sir Roderick Murchison, at my request, addressed the Grand Duke Constantine, as President of the Imperial Geographical Society of St. Petersburg, expressing a hope of assistance in the undertaking. To this application we have not yet received a reply. Her Majesty’s Government and the East India Company have placed the sum of 200*l.* at our disposal, which we are very desirous of devoting to this

purpose, together with a loan of proper instruments” (s. liv). Det var dock först i mars 1851 som man från sällskapet i London kontaktade storfurst Konstantin.

The Royal Geographical Societys hemsida förenklar historien om sällskapets belöningar till upptäcktsresande: 1831 Royal Premium på 50 guineer, 1836–1838 Royal Medal, 1839– två medaljer: Founder’s och Patron’s (“of equal value and merit”). Se www.rgs.org.

Wallin fick halva Royal Premium 1850 men detta har ibland tolkats, utgående från The Royal Geographical Societys egna vilseledande uppgifter, som att han skulle ha fått den mer uppskattade medaljen. Det kan nämnas att till exempel David Livingstone fick penningpriset 1849 och medaljen 1855. Att man i samband med Wallins pris började tala om en medalj sammanhänger också med förslag att han borde beviljas endera Founder’s eller Patron’s. Det var Henry Rawlinson (om Rawlinson, se Wallin 2014, s. 438 kommentar 5, s. 483 kommentar 339) som yrkade på saken 1851, och sällskapets president Smyth läste Wallins artikel med ”the medallic view”. Se Mead 1979, s. xiv. Men Wallins död satte stopp för ytterligare utmärkelser.

52. Då Wallin tio år tidigare ansökte om Kejserliga Alexanders-Universitetets resestipendium för unga forskare var hans huvudsakliga argument – i tidens anda (Wallin 2015, s. 34–36) – bristerna i den arabiska filologin när det gällde forskningen i de arabiska dialekterna (Wallin 2010, s. 344–347). Nu, när Wallins tilltänkta sponsor var The Royal

Geographical Society, är det geografin han betonar: kan vi lita på den kunskap i ämnet som finns hos de arabiska författarna, eller borde vi inte hellre se Arabiska halvön med egna ögon? Geografisk kunskap var vad man i första hand förväntade sig av reseskildringar. Se Maurer 2015, s. 405–406.

53. Wallin hann aldrig sammansätta en kodex av ”de genuina beduin-lagarna”, men senare forskare har intresserat sig för detta, senast Ahmed M.F. Abd-Elsalam med sin *Das beduinische Rechtssystem. Konzepte – Modelle – Transformationen* (2015). Faulkner 2016 ger den intresserade en möjlighet att jämföra de saliska lagarna med beduinernas.
54. Den mest välkända tidiga diktantologin, den tematiskt upplagda *al-Ḥamāsa* (“Tapperheten”) sammanställd av Abū Tammām (d. 845), inleder nedtecknandet av traditioner och anekdoter om de enskilda diktarnas liv och verk. Se Kronholm 1995, s. 51, med en ypperlig presentation av gammalarabisk diktning, s. 44–81. Den diktning som Wallin nedtecknade, och som fortfarande i dag är levande på Arabiska halvön, har utforskats i bl.a. Sawayan 1985; Sawayan 1992; Kurpershoek 1994; Kurpershoek 2001.
55. Wallins åsikter om ”omärkbare emigrationer i våra tider” är föråldrade. Faktum är dock att ända till våra dagar – kring sekelskiftet 2000 – anträffas grupper av arabiskatalande människor i Centralasien. Deras antal minskar stadigt och deras språk är utrotningshotat då de turkiska och iranska språken i området tar över. Tidpunkten för den arabiska emigrationen till Centralasien

är omtvistad. Vi erbjuds tre alternativ (Zimmermann 2009): på 700-talet i samband med områdets islamisering; 1401 då Timur Lenk tvångsförflyttade araber från Damaskus och Aleppo; på 1500-talet då araber från Irak emigrerade till området.

56. Detta är inte en hypotes av Wallin. Wallin följer arabernas egna åsikter i frågan. Till att börja med indelar araberna sig i de inte längre existerande (*bā'ida*, folk som omnämns t.ex. i Koranen) och de existerande (*bāqiya*). Därefter indelas de existerande araberna i två etniska grupper: arabiska araber (*'āriba*) och arabiserade araber (*musta'riba*). De arabiska araberna är jemeniter (sydaraber), härstammande från Qaḥṭān, medan de arabiserade araberna tillhör stammarna i Najd och Ḥijāz (nordaraber), som alla härstammar från 'Adnān, en avkomling till Ismā'īl. Genom indelningen i *qaḥṭāniter* och *'adnāniter* fortsätter den uråldriga indelningen i syd- och nordaraber ända till våra dagar. Peter Webb (2016, s. 205–224) har i en nyss utkommen bok utmärkt behandlat förmedlingen av och motiven till denna seglivade och populära fiktiva genealogi under 800-talet.

Det sorgliga i detta sammanhang är att Norton Shaw, som hade problem med att läsa Wallins handstil, tolkade Wallins "Jemaniska" som "Germanic" i sin engelska översättning av brevet för sällskapet. Sålunda kom han att framföra en hypotes i Wallins namn som säkert väckte förundran hos sällskapetets lärda (se Shaws engelska översättning av Wallins brev i The Royal Geographical

Societys arkiv). Sådana misstag tenderar att leva vidare och när W.R. Mead utredde Wallins kontakter med The Royal Geographical Society skrev han utgående från Shaws översättning att Wallin ville bevisa att araberna härstammade från två skilda folkgrupper, en germansk och en syrisk. Se Mead 1958, s. 6, 1979, s. x.

57. Om 'Anaza, se Wallin 2013, s. 453 kommentar 26.
58. Himjaritiskan var ett semitiskt språk som talades i Jemens bergstrakter ännu under islams första århundraden, tillhörande språken som kollektivt benämns *Old South Arabian*. Namnet härrör från stammen Ḥimyar. Det finns ett stort antal inskriptioner som himjariterna efterlämnat, men de är alla förutom två (båda förislamiska) skrivna på sabaeiska. På Fresnels och Wallins tid och ända fram till våra dagar talas flera språk, kallade *Modern South Arabian*, i södra delarna av Arabiska halvön. Det är dessa som Fresnel måste ha avsett. Se Robin 2007; Rabin 2010.
59. Brevet finns endast i koncept och saknar därför datering och adressat. Den här angivna dateringen och adressaten är enligt estimeringen i *Bref och dagboksanteckningar* 1905, s. 321–323.
60. Ar. الل *lillāhi* för gud.
61. Fr. institutledamot, professor vid Naturhistoriska museet vid vetenskapsfakulteten i Paris, Jardin des Plantes.
62. Wilhelm Lagus (1821–1909), Wallins tidigare elev och blivande professor i orientaliska språk och senare grekisk litteratur, gav sig i augusti 1850 iväg på en forskningsresa för att med hjälp av filologiska, historiska och arkeologiska

- källor fördjupa sig i skyternas historia och den hellenistiska kulturens utbredning i österled och i södra Ryssland. De första två åren av resan tillbringade Lagus i Odessa, varifrån han reste vidare till Athen. Se Forsén 2006, s. 53.
63. Professorn i anatomi och fysiologi vid Alexanders-Universitetet, Evert Julius Bonsdorff (1810–1898), hade vid Wallins avfärd till Egypten gett denne i uppdrag att komplettera universitetets naturvetenskapliga samlingar. I Kairo samlade Wallin in materialet med hjälp av den lokala leverantören ʿAlī, preparatorn Yūsuf och en läkare vid Qaṣr al-ʿAin-sjukhuset som lovade honom skallpreparat. Se *Hägring* 2011, s. 33.
64. De anatomiska preparaten var indränkta i sprit för konservering, men det hände att tullmännen drack upp spriten med följden att preparaten förstördes. Endast en bråkdel av Wallins ihopsamlade material nådde därför Helsingfors. Wallin framställde också själv mindre preparat. Se *Hägring* 2011, s. 33.
65. I ett brev till Geitlin 14/12 1847 listar Wallin innehållet i försändelsen och nämner att han införskaffat det för 450 piaster. Träsarkofagen anses vara ett av de mest betydelsefulla egyptiska minnesmärkena i Finlands offentliga samlingar, även om mumien inte är bevarad. Sarkofagen är försedd med lock och gjord för byggleddaren Ankhefenamon. Den är daterad till 678–527 fvt. Vad som hände med den efter att Wallin skickat iväg den vet man inte, men nästa gång den dyker upp är 1860 då den doneras till universitetets samlingar av marinlöjtnant Ludvig Devienne (ca 1807–ca 1867). Åtminstone krokodilen och gasellen förvaras i dag på Naturhistoriska centralmuseet i Helsingfors. Se Wallin 2014, s. 163; *Hägring* 2011, s. 33, 162–163.
66. Tronföljaren och Alexanders-Universitetets kansler, storfurst Alexander (1818–1881), besökte Helsingfors den 14 mars 1851. Anledningen var det inflammerade förhållandet mellan vicekansler, konsistorium och studenter som hade uppstått efter vicekansler Johan Mauritz Nordenstams (1802–1882) bal i januari 1851. Balen hade ordnats för att fira 25-årsjubileet av storfurstens kansleriat, men ett 40-tal inbjudna studenter hade valt att utebli som en protest mot den impopulära vicekanslern. Nordenstam var nämligen militär med stränga påbud och för hårda disciplinstraff. Skandal uppstod och de uteblivna studenterna relegerades för ett år. Nordenstam föreslog ändå att de skulle benådas, och universitetets kansler reste således till Helsingfors. Besöket blev en stor händelse och kanslerns popularitet befastes: han benådade studenterna och överräckte dessutom personligen utnämning brevet till den förste professorn i finska språket och litteraturen, Matthias Alexander Castrén (1813–1852). Se *Helsingfors universitet* 1989, s. 206–209.
67. *The Great Exhibition*, den första världsutställningen, hölls i London sommaren 1851. Antalet utställare var cirka 14 000 och besökarna cirka 6 miljoner. Storfurstendömet Finland hade sex egna utställare i den ryska avdelningen. Dessa presenterade bl.a. kläde, stearinljus, frön och cement som exempel på finska

- industrivaror och konstantverk.
Se Smeds 1996, s. 14–15.
68. Lat. *nervus rerum agendarum* det som ger kraft att sätta igång något (här: pengar).
69. Brevet finns endast i koncept och saknar därför datering och adressat. Den här angivna dateringen och adressaten är enligt estimeringen i *Bref och dagboksanteckningar* 1905, s. 323–329.
70. Inom den arabiska litteraturen uppstod tidigt en encyklopedisk tradition uppdelad i olika ämnesområden. För den geografiska kunskapens del sammanställde Yāqūt (1179–1229; ”rubinen”, ett typiskt slavnamn), en bysantinsk krigsfånge som av sin ägare fått en lärd muslims skolning och senare frigivits, ett geografiskt lexikon, *Kitāb Mu’jam al-buldān*. Det var en viktig källa till de muslimska lärdas geografiska kunskaper under kommande sekel. Se Kratkjovskij 1957, s. 330–342.
71. Den undervisande litteraturen tog olika former, varav en var bildningslitteratur för sekreterare. Det var oftast ansedda hovsekreterare som skrev sådana handböcker för administrationen, och genren kulminerade med al-Qalqashandī (d. 1418) *Ṣubḥ al-a’shā’ fī sina’āt al-inshā’*. Se Kronholm 1995, s. 179–180.
72. Wallin räknar här upp sina mest betydande föregångare i utforskandet av Arabiska halvön: John Lewis Burckhardt (1784–1817), Carsten Niebuhr (1733–1815), James Raymond Wellsted (1805–1842) och George Forster Sadleir (observera stavningen, 1789–1859). Utmärkta kortbiografier över alla dessa finns i Pfullmann 2001.
73. Wallins två på engelska publicerade artiklar ”Notes taken during a Journey through Part of Northern Arabia, in 1848”, *Journal of the Royal Geographical Society* 20, 1851, s. 293–344 och ”Narrative of a Journey from Cairo to Medina and Mecca, by Suez, Arabā, Tawilā, al-Jauf, Jubbé, Hāil, and Nejd, in 1845”, *Journal of the Royal Geographical Society* 24, 1854, s. 115–207.
74. Se Wallin 2014, s. 454 kommentar 134.
75. Shaw hade informerat Wallin om att han hade översatt dennes berättelse om resan från Kairo till Jerusalem. Översättningen publicerades efter Wallins död i *Journal of the Royal Geographical Society* 25, 1855, s. 260–290.
76. Om Charles Rieu, se Wallin 2015, s. 339 kommentar 236; om Yāqūt se kommentar 70 i detta band.
77. Wallins arkiv innehåller ett flertal anteckningsböcker med annotationer på arabiska från hans resor på Arabiska halvön och i Persien. Annotationerna är bl.a. arabiska namn och uttryck som Wallin hörde under resan och skrev ner. I *Skrifter* utges i första hand material författat av Wallin och därför är annotationerna inte inkluderade i utgåvans tryckta delar. Ett elektroniskt appendix med övrigt material kommer troligen att utkomma 2017.
78. Om Caussin de Perceval, se Wallin 2015, s. 330 kommentar 154.
79. Brevet finns endast i koncept och saknar därför datering och adressat. Den här angivna dateringen och adressaten är enligt estimeringen i *Bref och dagboksanteckningar* 1905, s. 329–331.
80. Georg. *akhali aghtkma*. The British and

- Foreign Bible Society (grundad 1804) lät översätta Bibeln till alla tänkbara språk. Tydligt var man tvungen att anlita ryska tryckerier för det georgiska alfabetet.
81. Wallin hade för sina studerandes behov färdigställt en litograferad utgåva av Ibn Mālik (d. 1274) populära grammatik *al-Alfīya* kommenterad av sonen Badr al-dīn (*Kitāb sharḥ al-'allāma Badr al-dīn 'alā qaṣīda wāliduhu al-'allāma Ibn Mālik al-mashhūr bi-Lāmīyat al-af'āl*). *Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft* hade annonserat att Wallin gett ut själva *al-Alfīya* och inte enbart kommentaren.
82. Året innan, 1850, hade Wallin gjort en litografi av sin dissertation *al-Qaṣīda al-ḥā'īya min al-ash'ār al-fāriḍīya* [...] *Carmen Elegiacum Ibnu-l-Faridi cum commentario Abdu-l-Ghani e duobus codicibus Londinensi et Petropolitano in lucem edidit*.
83. Den osmanske lärde Hājji Khalīfa (d. 1657) var en betydande bibliograf, som i sin *Kashf al-zunūn* i alfabetisk ordning förtecknat alla de boktitlar på arabiska, persiska och turkiska som han kände till. Tydligt har kopisten, såsom Wallin antar, utelämnat Badr al-dīns inledning till kommentaren.
84. Hasan al-'Atṭār (1766–1835) är en fascinerande figur under den egyptiska kulturreformens period. Under den franska ockupationen undervisade han fransmännen i arabiska och tog för sin del som den enda egyptiska lärda del av den kunskap som fransmännen medförde. Han kunde förutom arabiska även persiska, turkiska och franska. Hans skriftliga produktion omfattade även kommentarer till verk som användes som kursböcker vid al-Azhar och en av dem var tydligen en kommentar till Badr al-dīns *Lāmīya*. Om Hasan al-'Atṭār, se Gran 1998, *passim*; Tageldin 2011, s. 66–107; Marsot 1968.
85. Norton Shaw skickade till Wallin 20 exemplar av ”Notes taken during a Journey through Part of Northern Arabia, in 1848”, *Journal of the Royal Geographical Society* 20, 1851, s. 293–344, om Wallins andra resa till Arabiska halvön. Artikeln publicerades före skildringen om Wallins första resa till Arabiska halvön.
86. Såsom brevet visar uppskattade Wallin inte det redigeringsarbete som Frederick Ayrton (1812–1873) och George Cecil Renouard (1780–1867) med sina ”skolpojksaktiga noter och anmärkningar” utfört. Ayrtons praktiska kunskaper i orientalia hänförde sig till hans längre uppehåll i Indien, Aden och Egypten. Renouard hade varit präst vid brittiska legationen i Konstantinopel och vid Levant Company i Smyrna. Med dessa meriter utnämndes han till professor i arabiska vid universitetet i Cambridge, en befattning han innehade till 1821. En bedömning av hans tid som professor ges av Bosworth (1994, s. 182): ”The two chairs of Arabic at Cambridge and Oxford were filled with a succession of unproductive nonentities until at least the middle of the 19th century.”
- Wallin hade 71 noter på arabiska i denna artikel, och det var Renouard som uttryckligen yrkade på att de inte skulle publiceras (se Renouards brev till Shaw den 1 och 5 november 1850 i The Royal

- Geographical Societys arkiv). Norton Shaw hade även varnats av John Hogg beträffande Ayrton som redigerare av Wallins artikel, för Hogg påminner i ett brev den 9 februari 1851 Shaw om sina dubier: "P.S. I said how it would be with Ayrton, & the Ms. of Arabia [...] Alas, Poor Wallin!!" Om Ayrton, se "Obituary. Frederick Ayrton, 1812–1873". Om Renouard, se Sim 1969, index; Adkins 2004, index; Cathcart 2000, s. 375–389.
87. Wallin hann aldrig se den andra artikeln publiceras. Precis som i den första hade de arabiska noterna utelämnats (denna gång 534 stycken, så man kan ha viss förståelse för redaktionen på The Royal Geographical Society).
88. Sir John Franklin (1786–1847) ledde en expedition för att utforska och kartlägga en del av nordvästpassagen som inleddes i maj 1845 med två skepp, HMS *Erebus* och HMS *Terror*. Båda skeppen fastnade i isen och alla de 129 deltagarna avled, Franklin den 11 juni 1847. Man fann kvarlevor av dem under de talrika expeditioner som skickades ut för att hitta Franklin under loppet av 1800-talet. HMS *Erebus* lokaliserades dock först 2014 och den tredje september 2016 lokaliserades HMS *Terror* i Terror Bay. Skeppen låg 50 km från varandra.
- Man kan fråga sig varför löjtnant Bedford Pim skickades till Ryssland när Franklins expedition kartlade nordvästpassagen. Pim ansåg det möjligt att expeditionen när den sökte isfritt vatten hade förrirat sig till Berings sund och att man därför borde söka dess rester vid Sibiriens kuster. Se Brown 1860, s. 216–217; Lopez 1986, s. 360–365, 379–381; Gilles 2016; Warson 2016.
89. En av de viktigaste och händelserikaste konflikterna i 1800-talets internationella politik är kampen som gick under namnet "det stora spelet" och som handlade om kontrollen av Centralasien. Ryssland försökte nå kuster som inte frös igen och närmade sig Indien där briter och fransmän sedan 1700-talet hade kämpat om kontrollen över området. Fastän Arabiska halvön inte innehöll något speciellt som stormakterna då skulle ha eftertraktat, var området på grund av sitt geografiska läge av betydelse för "spelet". När Napoleon Bonaparte 1798 steg i land i Alexandria med avsikten att ockupera Egypten var hans egentliga avsikt att bryta Storbritanniens kontakt med Indien. Operationen misslyckades men förblev inte den enda i sitt slag.
- Många forskningsresande som under 1800-talet rörde sig på Arabiska halvön var i själva verket spioner utsända av Storbritannien, Frankrike eller Ryssland. Halvöns sydkust från Oman till Aden, som ofta gick under namnet Hadramaut, var således av stor strategisk betydelse för briterna och deras förbindelser med Indien. Under förhandlingarna med Wallin i slutet av 1851 hade sällskapet sekreterare Norton Shaw i försiktiga ordalag poängterat denna omständighet för honom: "It appears to me very desirable that the province of Hadramaut should form one of the objects of your Mission." Vi måste med andra ord ta Shaws varning till Wallin att inte blanda sig i politiken med en nypa salt.
90. Nikolaj Khanykov (1822–1878), rysk resenär framför allt i Centralasien.

- Besteg Ararat 1850 som en av de första västerlänningarna. Den förste var professor Friedrich Parrot 1829.
91. Brevet finns endast i koncept och saknar därför datering och adressat. Den här angivna dateringen och adressaten är enligt estimeringen i *Bref och dagboksanteckningar* 1905, s. 332–334.
92. Ryssland expanderade kraftigt i Centralasien vid denna tidpunkt. Se Wallin 2010, s. 59–60.
93. Fr. Vilka är de understöd som ni kommer att behöva av regeringen och av Ryska geografiska sällskapet för att slutföra detta åtagande?
94. Fr. för det understöd som kommer att vara nödvändigt för mig för dessa resor, framlägger jag för ert avgörande följande villkor: 1:0 dispens för sex år från min aktuella befattning som professor vid Alexanders-Universitetet i Helsingfors, med bibehållande av fullständig lön som därtill hör: 2:0) 400 pund sterling, ställda till mitt förfogande i Orienten utan redovisningsskyldighet, för att täcka resans utgifter: 3:0) alla instrument som sällskapet finner det nyttigt att utrusta mig med: 4:0) 1 200 rubel silver att lösa in så snart jag har påbörjat detta företag o.s.v.
95. Se Wallin 2010, s. 57–59.
96. Om hela denna sorgliga historia, se Wallin 2010, s. 56–63.
97. Wallin hade i maj utsetts till korresponderande medlem av ryska geografiska sällskapet.
98. John Bull är en personifikation av den brittiska nationalkarakären, den orubblige engelsmannen.
99. Brevet finns endast i koncept och saknar därför datering och adressat. Den här angivna dateringen och adressaten är enligt estimeringen i *Bref och dagboksanteckningar* 1905, s. 334–341.
100. Arabiskan som den islamiska kulturkretsens religiösa språk täcker hela den islamiska världen, men enbart bland de religiösa lärda, medan persiskan på Wallins tid är de bildades lingua franca i området mellan Konstantinopel och Delhi. Men som Wallin konstaterar var de talade folkspråken helt obekanta för honom.
101. Se Wallin 2014, s. 459 kommentar 201.
102. Lat. *pro labore* för arbetet.
103. Wallins förslag trädde i kraft i oktober 1852 då det fastslogs att ”Professoren i Orientalisk litteratur föreläser uti den Islamitiska litteraturens tre hufvudspråk, Arabiska, Persiska och Turkiska, äfvensom i de Islamitiska folkslagens ethnografi och kulturhistoria”. Se *Författningar* 1889, s. 28.
104. Kellgren erhöll understödet våren 1852, se Castrén 1945, s. 367.

GEORG AUGUST WALLIN

Register

Ordförklaringar

FÖRKLARINGARNA berör svenska eller främmande ord skrivna med latinska bokstäver. Sökordet är enligt originaltexternas stavning i singularis med liten begynnelsebokstav. I de fall en normalisering är nödvändig står den i kursiv efter sökordet. Den arabiska artikeln (al) påverkar inte sökordets plats i registret.

I:mo lat. *primo* för det första

A

à-plomb *aplomb* självsäkerhet
ʿabd ar. tjänare, slav
accacia *akacia* släkte ärtväxter
advocatur *advokatyr* inom juridiken term för halvsann bevisföring
Aesculapii son *Asklepios* läkekonstens gud, här: auktoriserad läkare
afficiera påverka, angripa
afnämare mottagare av vara
agrement från fr. *agrémenter* här: utsmyckningar, prydnad
ʿakâb ar. *ʿuqâb* örn
ʿakîl ar. *ʿaqîl* klyftig
alif ar. bokstav med många användningar i det arabiska alfabetet
ʿâlim pl. ʿulemâ ar. *ʿâlim*, pl. *ʿulamâ* lärd
aln längdmått, 59,38 cm
alun dubbelsaltet kaliumaluminiumsulfat, här använts bl.a. som läkemedel och vid färgning
amplissimum lat. ytterst aktad, ärofull
antwerda *antvarda* överlämna
apokope bortfall av ljud eller stavelse i slutet av ord
al-arâk ar. grusträd
ʿarfîg ar. talspr. ört
artâ ar. *artâ* buske (*Calligonum polygonoides*)

artemisia malört
asad ar. lejon, äv. stam
ʿatâ ar. *ʿatâ* blodspenning
athnân ar. talspr. träd
au courant fr. medveten, informerad
auctor *auktor* upphovsman, författare
auspicier här: utsikter, skydd

B

bakhshîsh ar. dricks
bakhshîsh jâ khawâgê ar. talspr. dricks, o min herre
bân ar. träd (*moringa aptera*)
bârûd ar. *bârûd* salpeter, krut
bârûdá ar. *bârûda* gevär, karbin
basîṭ ar. versmått
baṭn ar. fördjupning
baṭṭâ ar. *baṭṭa* läderflaska
bâwardy ar. talspr. med gevär beväpnad man
bedawi/bedawy/bêdâwy/bedooin ar. *badawî* beduin, nomad
bergning *bârgning* uppehälle, utkomst
bey turk. furste, ståthållare, herre
bint ar. flicka
brâkade dial. bristfällig
bukhjol dial. *bukjol* rem till hästsele
burnus överplagg av ylletyg med kapuschong och vida ärmar

C

civil-guvernör provinsstyresman som skötte
den civila förvaltningen
competera *kompetera* tävla, konkurrera
condition *kondition* villkor
contra-borgen dial. *kontraborgen* el. *under-
borgen* den som går i borgen ska i sin tur
hållas helt eller delvis skadeslös av den som
till hans förmån åtar sig en underborgen
convenabel *konvenabel* passande lämplig
convenencen *konvenans* det passande, god
ton
coryphe *koryfé* ledare
criterion eng. kriterium
croupe fr. bakdel, ända
cultus åld. kult

D

damīr ar. personligt pronomen
ḍamma ar. vokalen u i det arabiska alfabetet
dawlāny ar. talspr. tjänsteman
dervisch/derwish ar. *darwīsh* sufi, islamisk
mystiker (persiskt lånord)
dhī al-ḥijja tolfte månaden i den islamiska
månkalendern
dhikr ar. ihågkommelse
dimin. *diminutiv*
distikon versmått där det omväxlande
förekommer två verstyper
divan ar. *dīwān* divan, hall, samling
drachma *drakma* här: benämning på förr
använd viktenhet, 1 drakma = 3,71 gram
ducat *dukat* guldmynt med hög guldhalt
därlig *dejlīg* vacker, angenäm

E

effendi turk. *efendi* herre
elidera utelämma ett språkljud eller en stavelse
emīr ar. *amīr* ledare
emploj anställning, syssla
endossera överlåta dokument genom att
skriva sitt namn på dess baksida
ex officio lat. å tjänstens vägnar
ex tempore lat. utan förberedelse

F

famn måttenhet, 1,8 m
faragigé ar. talspr. rock med långa ärmar
alfāḥā/fāḥā ar. *al-fāḥā* öppningens sura,
Koranens första sura
faḥa ar. vokalen a i det arabiska alfabetet
fellāh/fellāḥ ar. *fallāḥ* bonde
firdan ar. *furḍa* skatt, inkomstskatt, vid
tidpunkten ca 8%
folio bokformat där arken vikts en gång
frang benämning på franker el. européer

G

gamascher damasker, ben- och vristfodral
gebiet *gebit* område, trakt
gelīm ar. *kilīm* matta
genāb ar. talspr. högaktningfullt tilltal
gibbé ar. talspr. rock med korta ärmar
goddagspilt person som lever i välmåga och
bekvämlighet
gratifikation penningbelöning
guine *guinea* äldre engelskt guldmynt, 1 guinea
motsvarade 21 shilling

H

H. *herr*
ḥaḍrat ar. talspr. högaktningfullt tilltal
ḥāgg/ḥāggi ar. *ḥājj(ī)* person som gjort vall-
färden till Mekka
ḥalfé ar. *ḥalfa* alfagräs
halfpart här: i samarbete med
ḥamad ar. rotkonsonanterna *ḥ-m-d* inbegriper
att prisa, lovsjunga
hamza ar. bokstav i det arabiska alfabetet
hautbois fr. oboe
ḥāzim ar. *ḥāzim* beslutsam, energisk
higrá ar. *ḥijra* det islamiska månåret, islamiska
tideräkningen börjar från profeten
Muḥammads exodus från Mekka till
Medina 622
hūri ar. *ḥūrī* paradiset jungfruer
hympe dial. kulle, höjd

I

ikhtiiar ar. lånord från turk., utsökt, prisvärd
 `ilal ar. orsak
 imāla ar. uttalsform av bokstaven a
 imām ar. *imām* person som leder bönen
 in fidem lat. här: bestyrkande av riktighet
 `irn ar. ökenbuske

K

ka`bé ar. *ka`ba* den kubformade byggnaden i
 Mekkas moské
 kaddād ar. *kaddād* ökenväxt
 kâdi ar. *qādī* domare
 kāf ar. bokstaven k i det arabiska alfabetet
 kāmīl ar. versmått
 kasra ar. vokalen i i det arabiska alfabetet
 khalīf ar. *khalīfa* kalif, ställföreträdare
 khamīs ar. *khamīs* ”den femte dagen”, torsdag
 khaṭīb ar. *khaṭīb* predikant
 khawāgē ar. *al-khwāja* tilltalsform för kristna
 i Egypten
 khaṭbā ar. *khaṭba* predikan som inleder
 fredagsgudstjänsten
 kīs ar. portmonnä, börs
 koftān ar. *kuftān* klädesplagg med långa armar
 kop. *kopek* rysk valuta, 100 kopek = 1 rubel
 koppar nagel *kopparnagel* typ av nit
 ko`ān se alku`ān
 kram här: skräp
 krestomati läsebok
 kunjā ar. *kunya* sonens namn tillsatt t.ex. Abū
 al-Ṭāhīr, al-Ṭāhīrs far
 alku`ān/ku`ān ar. *al-Qur`ān* Koranen
 kyttande dial. glödande, pyrande
 kārīl åld. käril

L

lacun *lakun* lucka, brist
 laghw ar. indikerar ett grammatikaliskt fel
 laqab ar. *laqab* hedersnamn (t.ex. Majd al-dīn,
 religionens ära) eller öknamn (t.ex. al-Jāhīz,
 glosögd)
 lillāhi ar. *li-llāhi* till Gud
 lo dial. lugg eller hår på ryg

M

M:r eng. *mister* herr
 mom. *moment* här: underavdelning
 monsieur fr. herr
 muftī ar. *muftī* person som har rätt att ta
 ställning till religiösa problem
 munsariḥ ar. versmått
 murādāfé ar. *murādāfa* rida två på samma
 kamel
 mustaqirr ar. något som är välgrundat
 muṭawwa` ar. *muṭawwa`* en utexaminerad
 religiös lärd

N

necromancy eng. *nekromanti* andebesvärjning,
 svartkonst
 nidskhet åld. överdriven sparsamhet
 nomenclatur *nomenklatur* vetenskaplig namn-
 förteckning

O

obillighet orättfärdighet
 obiter lat. här: i förbigående
 opusculum lat. mindre, kortare litterärt verk

P

P. S:t. se Pund Sterl.
 para turk.; ar. *fiḍḍa* silver, det minsta myntet
 partage andel, lott
 pāshā ar. *bāshā* pascha (turkiskt lånord)
 patristik vetenskapen om den tidiga kristna
 kyrkan
 patrontaska läderväska för gevärstillbehör
 penultima nästsista stavelsen i ett ord
 percussions läs *perkussionsläs* slagläs
 piaster egyptisk valuta, 100 piaster =
 1 egyptiskt pund
 premium *premie* pris, belöning
 privatim enskilt
 projectera *projektera* uppgöra plan, föreslå
 publicum *publikum* läsare, publik
 Pund Sterl. *pund sterling* brittisk valuta

Q

qirsh ar. mynt, piaster, 100 piaster = 1 egyptiskt pund
 quarantaine fr. karantän
 quarto *quarto* bokformat där arken vikts två gånger
 qutb ar. påle

R

R. S. se Rub. silfv.
 rabê´ ar. *rabī´a* vår
 rabīṭ ar. *rabīṭ* ridsadel för kamel
 rajaz ar. versmått
 ramadān nionde månaden i den islamiska månkalendern
 ratan ar. buskträd
 rawḍ ar. *rawd* trädgård, äng
 Rb. S./Rb. Silfv. se Rub. silfv.
 rebī´u-l-awwal ar. *rabī´ al-awwal* den tredje månaden i islamiska månkalendern
 Rub. B:co assignat./Rubel B:nco assign. rubel bankoassignment
 Rub. silfv. *rubel silver* rysk valuta, rubel präglad av silver

S

sa´a as´ad ar. rotkonsonanterna *s-´-d* har att göra med lycka
 sab´ ar. lejon
 sabt ar. lördag
 safian *saffian* mjukt getskinn
 sālīm ar. *sālīm* säker, trygg
 sebākh ar. *sibākh* försaltad jord
 sedece *sedes* pappersark som dubbelvikts fyra gånger, motsv. höjd ca 15 cm
 segādē ar. *sajjāda* bönematta
 seyid ar. *sayyid* tilltal till en som anser sig vara ättling till profeten Muḥammad
 shab´ ar. varg
 sha´bān ar. den åttonde månaden i den islamiska månkalendern
 shedād ar. *shaddād* ridsadel för kamel
 sheikh ar. *shaikh* shejk, religiös lärd
 sherīf ar. *sharīf* en som anser sig vara ättling till profeten Muḥammad

shīḥ ar. *shīḥ* variant av malört
 sittī ar. talspr. dam, fru
 skålpund viktmått, ca 425 g
 spansk dollar allmänt använt silvermynt av spanskt ursprung, 1 spansk dollar = 8 real
 spicier se auspicer
 Sterl. se Pund Sterl.
 symbolik vetenskapen om religiösa beaktelse-texter

T

tadhkerē ar. *tadhkira* pass, lov, uppehålls-tillstånd
 tanwīn ar. nunation
 ṭawīl ar. versmått
 terra incognita lat. okänt land
 torrent fr. ström
 traduite par fr. översatt av
 tribus åld. folkstam, folkgrupp

U

´ubeitheran ar. talspr. ökenväxt
 ummi ar. talspr. mor till NN, NNs mor
 unanimi consensu lat. samstämmig konsensus
 underslef *underslev* förskingring
 utminutera sälja dryck i små mängder
 utmönstra gallra ut, kassera

U W

V.P. fr. *vice-présidente*
 vallée étroite fr. smal dalgång
 viz. *videlicet* det vill säga, nämligen
 wāfir ar. versmått
 wakf ar. inom grammatiken något som indi-kerar en paus av olika slag
 wallah ar. talspr. vid Gud
 waly ar. *wālī* helgon, ar. *wālī* allsmäktig
 wāw ar. bokstaven v i det arabiska alfabetet
 wekālē ar. *wakāla* värdshus
 withr ar. kamelsadel för packdjur

Personregister

STAVNINGEN I SÖKORDEN är normaliserad och följer Nationalencyklopedin. Wallins original är inom parentes och korshänvisningar är införda när det är nödvändigt. Personer som inte har kunnat identifieras är kursiverade och enligt Wallins stavning. Ärenamn, titlar eller bestämda artiklar (al/as/l'/le/the) påverkar inte sökordets plats i registret.

A

- A. se Ayrton, Frederick
‘Abbās Hilmī I (1813–1854), viceregent av
Egypten 1848–1854 70–71, 141, 239, 279
Abd-Allatif se al-Baghdādī, ‘Abd al-Laṭīf
‘Abd al-Ghāni se al-Nābulusī, ‘Abd al-Ghanī
‘Abd al-Hādī 362–363
‘Abd al-Malik al-‘Aṣba‘ī se al-Aṣma‘ī, ‘Abd
al-Malik
‘Abdallāh 71
‘Abdallāh al-Sha‘rānī se al-Sha‘rānī, ‘Abd
al-Wahhāb
‘Abdu-l-Ghany / Abdu-’lṛany des Nablūsenser
se al-Nābulusī, ‘Abd al-Ghāni
Abū al-‘Abbās bn Yaḥyā Tha‘lab se Tha‘lab,
Abū al-‘Abbās
Abū al-Baqī (Abu-l-Bakà) 325, 373, 375
Abū Maṣṣūr Mauḥūb bn Aḥmad al-Jawālīqī se
al-Jawālīqī, Abū Maṣṣūr Mauḥūb
Abū Tammām (d. 845), arabiska poet 417
Adelung, Johann Christoph (1732–1806), tysk
filolog 12–13
Adonis (f. 1930), syrisk-libanesisk poet 48
‘Aḥfīf al-dīn/‘Aḥfīfu-d-dīn/‘Aḥfīfu-d-dīni-t-
Tilimsāny se al-Tilimsānī, ‘Aḥfīf al-dīn
Sulaimān
Aḥmad 281, 302
Ahrenberg, Carl Wilhelm (1807–1880), lektor i
latin, senare rektor för Viborgs gymnasium 179
Ahrenberg, Georg (1799–1867), härads hövding
181
Ahrenberg, Gustaf Ferdinand (1802–1881),
rättsmästare 181
Ahrenberg, Maria Mathilda (1823–1901), f. Bäck,
g.m. Carl Wilhelm Ahrenberg 181
‘Aḥīl 294
Akkach, Samer, australisk arabist 52–53
Aladdin, Bakri, arabist 52
Alexander II (1818–1881), kansler för
Kejsarliga Alexanders-Universitetet 1826–
1855, rysk tsar 1855–1881 142–143, 162,
380, 382, 419
‘Alī 419
‘Alī (‘Aly) 46, 306, 311, 353, 357
‘Alī Nidā se al-Barrānī, ‘Alī Nidā
Allan, Mea (1909–1982), brittisk journalist 26
Aminoff, Germund Fredrik (1796–1876),
professor i teoretisk och praktisk filosofi
1849–1852 378, 381
‘Amr ibn Ma‘dīkarib (d. ca 637), tidig arabisk
poet 368
Amru-l-Keis se Imru’ al-Qais
Amsḥā 294–295
Andersin, Karl (1791–1860), kollegieassessor,
G.A. Wallins svåger 415
Alkhefenamon 419
al-A‘rābī, Muḥammad ibn Ziyād, (d. 846),
arabiska grammatiker 372

Arberry, Arthur John (1905–1969), brittisk orientalist 46–47
 Armfelt, Alexander (1794–1876), greve, ministerstatssekreterare, universitetsföredragande hos kansler 1841–1855 121, 142–144, 162–163, 383
 Arppe, Adolf Edvard (1818–1894), professor i kemi 1847–1870 377, 381
 Asín Palacios, Miguel (1871–1944), spansk arabist 47
 al-Aṣmaʿī, ʿAbd al-Malik (d. 828), arabisk grammatiker 365
 al-ʿAṭṭār, Ḥasan (1766–1835), egyptisk lärd 152, 421
 Auber, Daniel-François-Esprit (1782–1871), fransk tonsättare 181
 Ayrton, Frederick (1812–1873), brittisk militär 88, 90–91, 118–119, 134, 140, 145, 149, 153–155, 157, 165, 421–422
 al-Azharī, Abū Mansūr (895–981), arabisk grammatiker 369

B

Backman, Karl (1805–1856), lektor i tyska, föreståndare för Helsingfors lyceum 1845–1856 123
 al-Badawī, Aḥmad (ca 1200–1276), helgon, grundare av Aḥmadīya-orden 188, 207
Badr al-dīn 151–152, 421
 al-Baghdādī, ʿAbd al-Laṭīf (1162–1231), arabisk historiker, läkare 364
 al-Baiḍāwī, ʿAbdallāh ibn ʿUmar (d. 1286), domare i Shīrāz, Korankommentator 318–319, 321, 364, 366, 368
 al-Barrānī, ʿAlī Nidā, G.A. Wallins lärare i arabiska i Kairo 71, 188, 190–191, 197–199, 201, 207, 209, 413–414
 Bauer, Leonhard (1865–1964), tysk missionär, språkforskare 26
 Albedawī, Aḥmad se al-Badawī, Aḥmad
 Bedru-d-dīn se Badr al-dīn
 Beidhawī se al-Baiḍāwī, ʿAbdallāh ibn ʿUmar
 Berndtson, Fredrik (1820–1881), docent i

estetik 1847–1853 378
 Blanc, Haim (1926–1984), israelisk arabist 34
 Blunt, Anne (1837–1917), brittisk baronessa, hästuppfödare, resenär 43
 Bokti, Joseph (verksam 1799–1848), syrier, Sveriges generalkonsul i Egypten, senare äv. Preussens och Rysslands konsul 121, 413
 Bonaparte, Napoleon, äv. Napoleon I (1769–1821), fransk kejsare 1804–1814, 1815 422
 Bonsdorff, Evert Julius (1810–1898), professor i fysiologi och anatomi 1846–1871 121, 381, 419
 Borgström, Henrik d.y. (1799–1883), affärsman, kommerseråd 136–137, 142, 145, 149, 157
 Brukspatronen se Tigerstedt, Gustaf Adolf Fredrik
 af Brunér, Edvard Jonas Wilhelm (1816–1871), professor i värtalighet och skaldekonst 1847–1853, i romersk litteratur 1853–1871 382–383
 Brunner, Thomas (1821–1874), brittisk upptäcktsresande 416
 al-Bukhārī, Muḥammad (810–870), muslimsk lärd, teolog 71, 414
 Burckhardt, Johann Ludwig, äv. John Lewis (1784–1817), schweizisk orientalist, forskningsresande 23, 42, 126, 131, 154, 189, 245, 379, 420
 Burton, Sir Richard Francis (1821–1890), brittisk orientalist, forskningsresande, poet, översättare 24, 29

C

Cañes, Francisco (1730–1795), spansk-fransk missionär, grammatiker 14
 Cantineau, Jean (1899–1956), fransk orientalist 39, 44
 Castrén, Matthias Alexander (1813–1852), forskningsresande, professor i finska språket och litteraturen 1851–1852 419
 Caussin de Perceval, Armand Pierre (1795–1871), fransk orientalist, professor i arabiska vid

Collège de France 15, 17–19, 22, 31–32, 41–42, 125, 130, 141
 Chancelier se Alexander II
 commentator/commentatore se al-Nābulusī, ‘Abd al-Ghanī
 le Comte se Armfelt, Alexander
 Constantin se Konstantin Nikolajevič
 Cureton, William (1808–1864), brittisk orientalist 314, 360

 D

Dante Alighieri (1265–1321), florentinsk författare 47, 49
 Devienne, Ludvig Wilhelm (ca 1807–ca 1867), marinlöjtnant 419
 Doctorn se Shaw, Henry Norton
 von Dombay, Franz Lorenz (1758–1810), österrikisk orientalist 14
 Doughty, Charles Montagu (1843–1926), brittisk författare, resenär 25

 E

Edzard, Lutz, tysk arabist 34
 Egyptiske Sheikhen se al-Ṭaṭṭāwī, Muḥammad ‘Ayyād
 Eichhorn, Johann Gottfried (1753–1827), tysk teolog, orientalist 15, 41
 Ekman, Robert Wilhelm (1808–1873), konstnär 51
 l’Empereur se Nikolaj I
 en som skall resa se von Nordmann, Alexander
 Ervast, Petter (1814–1857), provinsialläkare 179

 F

Fabricius, Johannes (1608–1653), tysk orientalist 47
 Faiṣal Ibn Sa’ūd (1785–1869), shejk av området al-Dir‘īya 274
 Faridiana/Faridianum se Ibn al-Fāriḍ, ‘Umar al-Farrā’, Yaḥyā ibn Ziyād (781–822), arabisk grammatiker 376

Feiṣal se Faiṣal Ibn Sa’ūd
 al-Fīrūzābādī, Abū al-Ṭāhir Muḥammad (1329–1415), iransk lexikograf 13
 Fleischer, Heinrich Leberecht (1810–1888), tysk orientalist 93, 96, 104–105, 114, 125, 130, 141, 150–152, 318, 364, 379, 415–416
 de Fock, Rysslands generalkonsul i Kairo, tidigare i Alexandria 279
 Forsskål, Peter (1732–1763), orientalist, forskningsresande, naturvetare 15, 25, 41
 Franklin, Sir John (1786–1847), brittisk militär, polarforskare 156, 422
 Fresnel, Fulgence (1795–1855), fransk orientalist, Frankrikes konsul i Jidda 37, 44, 117, 128, 132, 189, 418
 Freytag, Georg Wilhelm Friedrich (1788–1861), tysk orientalist 125, 130, 317, 319, 321, 325, 363, 365, 368, 373
 Frähn, Christian Martin Joachim (1782–1851), tysk-rysk orientalist, statsråd 125, 130

 G

G. de Slane se de Slane, William MacGuckin
 Gabrieli, Francesco (1904–1996), italiensk arabist 49
 Gairdner, William Henry Temple (1873–1928), brittisk missionär, arabist 28, 43
 Geitlin, Gabriel (1804–1871), professor i orientalsk litteratur 1835–1849, i biblisk exegetik 1849–1864, kyrkoherde i Esbo 20, 22, 29, 32, 45, 109, 147, 150, 152, 203, 227, 251, 305, 309, 380–381, 415, 419
 general Gouverneuren se Mensjikov, Aleksandr Sergejevič
 Georg se Ahrenberg, Georg
 Gesenius, Wilhelm Heinrich Friedrich (1786–1842), tysk semitist, teolog 15
 Golius, Jacobus (1596–1667), nederländsk orientalist 325, 327, 373, 375
 Golovnin, Aleksandr Vasiljevič (1821–1886), ryska geografiska sällskapets sekreterare 1845–1847, sekreterare hos storfursten Konstantin 1850–1859, statsman 142,

158–159, 162–163, 143
 Grangeret de Lagrange, Jean-Baptiste-André
 (1790–1859), fransk orientalist 47–48,
 306, 319–320, 353, 366–367
 greven se Armfelt, Alexander
 Grot, Jakov (1812–1893), statsråd, professor i
 rysk historia och statistik, ryska språket och
 litteraturen 1841–1853 377–378, 381
 Gråberg af Hemsö, Jacob (1776–1847), svensk
 diplomat, författare 16
 Guarmani, Carlo (1828–1884), italiensk arabist
 43
 Algurgāny se al-Jurjānī
 Gustaf se Ahrenberg, Gustaf
 Gyldeń, Nils Abraham (1805–1888), professor
 i grekisk litteratur 1847–1866 377–378,
 381

H

H. Majestet se Nikolaj I
 Hājī Khalīfa (Hāgg Khalīfā) (1609–1657),
 osmansk lärd 151–152, 421
 von Hammer-Purgstall, Joseph (1774–1856),
 österrikisk orientalist 316, 318, 326, 362,
 365, 374
 Hans Excellens Pashan se Abbās Hilmī I
 Hans Kejslerliga Majestät se Nikolaj I
 al-Ḥarīrī, Abū al-Ḥasan (1054–1122), arabisk
 prosaist 319, 321, 366, 368, 414, 480
 al-Ḥaskafī, ‘Alā’ al-dīn (d. 1677), arabisk
 grammatiker 414
 d’Herbelot, Barthélemy (1625–1695), fransk
 orientalist 315–316, 321, 361–362, 368
 Herbin, Auguste François Julien (1783–1806),
 fransk orientalist 14–15
 Herr Professor se Fleischer, Heinrich Leberecht
 al-Ḥillī, Ṣafī al-dīn ‘Abd al-‘Azīz b. Sarāyā
 (1278–1348), arabisk poet 67, 86, 321,
 368, 413
 Hjärterdam se Ahrenberg, Maria Mathilda
 Hoffers, Eugen, fotograf 309
 Hogg, John (1800–1869), brittisk naturforskare
 422

Homerin, Th. Emil (f. 1955), amerikansk
 arabist 47
 L’Hopital, Jean-Yves (f. 1943), fransk arabist,
 professor i franska och filosofi 47
 al-Ḥusain (Husein) (626–680), enl. shiiterna
 den tredje imamen, son till Muḥammads
 dotter Fāṭima och ‘Alī ibn Abī Ṭālib 288
Husein/Husein Abū Sa’ādē 192–193, 197,
 201, 210, 212–213, 276
 Hårdh, Carl Adolf (1835–1875), fotograf 4, 147

I

Iaḳoot/Iakoot se Yāqūt
 Ibn ‘Ābidīn (1783–1836), islamisk juridiskt
 lärd 71, 414
 Ibn al-Anbārī, ‘Abd al-Raḥmān (1119–1181),
 arabisk grammatiker 376
 Ibn ‘Arabī Muḥyī al-dīn (1165–1240),
 sufifilosof, poet 52, 85, 311, 317, 319, 356,
 362–363, 366
 Ibn al-Fāriḍ, ‘Umar (1181–1235), arabisk poet,
 mystiker 45–49, 52, 66, 68, 80–81, 85, 87,
 150–151, 305–307, 310–311, 315–317,
 319–327, 353–357, 361–363, 368–371,
 373–375, 377–378, 381
 Ibn Hishām, Muḥammad (d. ca 830), arabisk
 biografiker 386
 Ibn Isrā’īl se Najm al-dīn ibn Isrā’īl al-Ḥarīrī
 Ibn Khaldūn (1332–1406), arabisk historiker
 13, 31
 Ibn Khallikān (1211–1282), islamisk rättslärd,
 teolog 310, 317, 319, 321, 324, 327–328,
 356, 363–364, 366, 368–369, 372, 376
 Ibn Mālik (ca 1203–1274), arabisk filolog
 150–151, 326, 374, 421
 Ibn Manzūr (1232–1311), arabisk lexikograf
 9, 13
 Ibn al-Qūṭīya, Muḥammad ibn ‘Umar (d. 977),
 arabisk grammatiker, historiker 364
 Ibn al-Sikkīt, Ya’qūb (ca 802–839), arabisk
 grammatiker 368
 Ibn Sīnā (ca 980–1037), persisk filosof, läkare,
 vetenskapsman 314, 360

Ibnu-lfāriḍ/Ibnu-l-Fāriḍi se Ibn al-Fāriḍ, ‘Umar
Ibnu-l-Khallikān/Ibnu Khallikān se Ibn
Khallikān
Ibnu-Malik/Ibnu-l-Māliki se Ibn Mālik
Ibnu Sīnā se Ibn Sīnā
Ibrāhīm Pascha (1789–1848), viceregent av
Egypten 1848, Muḥammad ‘Alīs son 126,
131
Ilmoni, Immanuel (1797–1856), professor i
teoretisk och praktisk medicin 1834–1856
381
Imru’ bn Ma‘dīkarib se ‘Amr ibn Ma‘dīkarib
Imru’ al-Qais (d. ca 550), förislamisk arabisk
poet 326, 374
Ingham, Bruce (f. 1942), brittisk professor i
arabiska dialekter 25
Irwin, Robert (f. 1946), brittisk arabist,
historiker 47–48

J

Jackson Grey, James, brittisk diplomat, resenär
16
Jacobi, Renate (f. 1936), tysk arabist 46–47
Jaḳoot se Yāqūt
al-Jawālīqī, Abū Maṣṣūr Mauḥūb (1074–1144),
arabisk grammatiker 364
Jerjiri, Butrus 24
Jones, William (1746–1794), brittisk orientalist
47
Jonsson, Solom 179
al-Jurjānī (d. 1078), arabisk lärd, grammatiker
314, 319, 360, 366
Jägerhorn, Carl Johan (1819–1890), t.f.
kanslerns sekreterare 1849–1879 382

K

K. Geogr. Sällskapets President se Smyth,
William Henry
al-Qalqashandī se al-Qalqashandī, Shihāb
al-dīn
kanslern se Alexander II
Kejsaren se Nikolaj I

Kellgren, Herman (1822–1856), docent i
sanskritspråket och litteraturen 1849–1854,
professor i orientalisk litteratur 1854–1856
27, 33, 389, 401, 416, 423
Khalaf 295
Khalīd - - - *bn ‘Abbās* 365
Khanykov, Nikolaj (de Khanikoff /Khanykoff)
(1822–1878), rysk orientalist 156–157,
163–164, 422
kommentatorn se al-Nābulūsī, ‘Abd al-Ghanī
Konstantin Nikolajevitj (1827–1892), storfurste
av Ryssland, andre son till Nikolaj I, ryska
geografiska sällskapets ordförande 1845–
1892 139–141, 143, 161–162, 416–417
Krohn 181
Köhler, P., sekreterare av tyskt ursprung vid
Rysslands konsulat i Kairo 70–71

L

Lagrange se Grangeret de Lagrange, Jean-
Baptiste-André
Lagus, Hugo (1871–1946), författare, rektor för
handelsskolan i Björneborg 305
Lagus, Jakob Johan Wilhelm (1821–1909),
professor i orientalisk litteratur 1857–1866,
i grekisk litteratur 1866–1886 121, 418–419
Lagus, Robert (1827–1863), docent i romersk
och civilrätt 305
Lagus, Wilhelm Gabriel (1786–1859), professor
i allmän lagfarenhet 1823–1858 381
Lane, Edward William (1801–1876), brittisk
orientalist 13, 98–104, 107–108, 110–113,
187
Laurell, Axel Adolf (1801–1852), professor i
dogmatik 1836–1852 123, 146
Lavonius, Magnus (1800–1875),
hovrättsassessor, lagman 179
Lille, Bengt Olof (1807–1875), professor i
kyrkohistoria 1840–1871 381
Lindgren, Henrik Gerhard (1801–1879), svensk
orientalist, prost, politiker 14–16
Lings, Martin (1909–2005), brittisk författare,
arabist 47

Livingstone, David (1813–1873), brittisk missionär, upptäcktsresande 417

III

M[urchi]sons se Murchison
 M.N. se Nadezjdin, Nikolaj
 Mahfouz, Naguib (1911–2006), egyptisk författare 47
Maḥmūd 192
Maṣṣūr Naṣṣār 193
 Marçais, William (1872–1956), fransk orientalist 26
 Martinet, André (1908–1999), fransk lingvist 44
 Mead, William Richard (1915–2014), brittisk geograf 418
 Mensjikov, Aleksandr Sergejevitj (1787–1869), rysk general, generalguvernör över Finland 1831–1855 383
 the Merchant se Borgström, Henrik d.y.
 Michaëlis, Johann David (1717–1791), tysk orientalist, teolog 12, 33
 Milne-Edwards, Henri (Mill-Edwards) (1800–1881), fransk zoolog 120
 min Cairo Sheikh se al-Barrānī, ‘Alī Nidā
 min herre se Golovnin, Aleksandr Vasiljevitj
 min Sheikh se al-Barrānī, ‘Alī Nidā
 Moberg, Adolf (1813–1895), professor i fysik 1849–1875 377, 381
 Moritz, Bernhard (1859–1939), tysk orientalist 20, 226
 Mourawjoff se Muravjov, Michail Nikolajevitj
Muhammad 301
 Muḥammad, profet 13, 117, 141, 192, 194, 255, 283–285, 298
 Muḥammad ‘Alī (1769–1849), viceregent av Egypten 1805–1848 215, 239, 252–253, 263–264, 274, 279, 286, 413
 Muḥammad ‘Ayād se al-Ṭaṭṭāwī, Muḥammad ‘Ayyād
 Muḥammad bn Ziyād bn al-A‘rābī se al-A‘rābī, Muḥammad ibn Ziyād
 Muḥammad ibn ‘Abd al-Jabbār al-Nīffarī (d. ca

977), islamisk mystiker 414
Muḥammad Shihāb 37
 Muḥyī al-dīn/Muḥī-d-dīn se Ibn ‘Arabī, Muḥyī al-dīn
 al-Mu‘izz li-dīn Allāh (ca 930–975), fatimidkalif 953–975 135
 Muravjov, Michail Nikolajevitj (Murawjoff) (1796–1866), rysk ämbetsman, ryska geografiska sällskapets viceordförande 1850–1857 124, 134, 142–144, 158, 161–163, 173
 Murchison, Sir Roderick (1792–1871), brittisk geolog, ordförande för Royal Geographical Society 1843–1845, 1851–1853, 1856–1859, 1862–1871 115, 134, 143–144, 149, 156–157, 159, 161, 167, 173–174, 416
Musallam 301
 al-Muṭarrizī (1144–1213), arabisk författare, grammatiker, jurist 85
Muṭeir/Muteir 213, 249, 252–253, 276
 von Müller, Johann Wilhelm (1824–1866), tysk baron, ornitolog, forskningsresande 70, 413
 Müller, Johannes (1801–1858), tysk fysiolog, biolog 27

II

al-Nābulusī, ‘Abd al-Ghanī (1641–1731), muslimsk lärd, sufi 45, 48, 51–53, 66–68, 80–81, 85–87, 150, 151–152, 306–307, 310–311, 314–320, 322, 324–325, 327, 353–358, 360–367, 369, 371–373, 375, 377–378, 381, 384
 Nadezjdin, Nikolaj Ivanovitj (1804–1856), rysk etnograf, grundare av ryska geografiska sällskapets etnografiska avdelning 158–160, 164
 Najm al-dīn ibn Isrā‘īl al-Ḥarīrī (d. 1278), sufi 67–68, 86, 322–324, 369–372, 413
 Nallino, Carlo (1872–1938), italiensk orientalist 47
 al-Nawawī, Yahyā ibn Sharaf (1233–1277), religiös lärd 356

Negmu-d-dīn-i-bnu-Isrā'īl se Najm al-dīn ibn Isrā'īl al-Ḥarīrī
 Niebuhr, Carsten (1733–1815), dansk-tysk upptäcktsresande, naturforskare, kartograf 12–13, 15–16, 26, 32–33, 41, 43, 126, 131, 420
 Nikolaj I (1796–1855), rysk tsar 1825–1855 142–143, 162, 382
 Nordenstam, Johan Mauritz (1802–1882), militär, guvernör, universitetets vicekansler 1849–1855 380, 382–383, 419
 von Nordmann, Alexander (1803–1866), professor i botanik och zoologi 1849–1866 65, 88, 118, 120–121, 135–136, 140, 381, 413
 Nūrī 71

 O

Omar se 'Umar ibn al-Khaṭṭāb

 P

Palgrave, William Gifford (1826–1888), brittisk diplomat, forskningsresande 24–26, 29, 42
 Palmén, Johan Philip (1811–1869), friherre, professor i juridik 1840–1867 381
 Parrot, Friedrich (1791–1841), balttysk upptäcktsresande, professor i fysik 423
 Pashan se 'Abbās Ḥilmī I
 Peterburgiske Sheikhen se al-Ṭanṭāwī, Muḥammad 'Ayyād
 Petrarca, Francesco (1304–1374), italiensk diktare 47
 Pim, Bedford Clapperton Trevelyan (1826–1886), brittisk militär, polarforskare 156, 160, 422
 poetae se Ibn al-Fāriḍ, 'Umar
 Presidenten se Murchison, Sir Roderick
 Procházka, Stephan, österrikisk arabist 39
 professeur d'astronomie/Professorn i astronomi se Woldstedt, Fredrik
 Prophet se Muḥammad

 Q

al-Qalqashandī, Shihāb al-dīn (1355–1418), egyptisk författare, matematiker 125–126, 130–131, 420
 al-Qaṣṭalānī, Shihāb al-dīn (1448–1517), arabisk lärare 71, 414
 Quatremère, Étienne Marc (1782–1857), fransk orientalist, professor i hebreiska, syriska och persiska vid Collège de France 125, 130

 R

R. se Renouard
Ramstedt, Johanna 50
 Rawlinson, Sir Henry Creswicke (1810–1895), brittisk orientalist, diplomat 91, 137, 139, 417
 Rein, Gabriel (1800–1857), professor i historia, universitetets rektor 1848–1858 26, 65–66, 84, 94, 379, 381
 Reinhardt, Carl, tysk arabist 25
 rektor se Rein, Gabriel
 Renouard, George Cecil (1780–1867), brittisk orientalist 139, 154, 421–422
 Rieu, Charles Pierre Henri (1820–1902), schweizisk orientalist 139, 155, 420
 Roediger se Rödiger, Emil
 Rückert, Friedrich (1788–1866), tysk orientalist, översättare 41
 Rödiger, Emil (1801–1874), tysk orientalist 92, 125, 130, 141, 379, 415

 S

S. de Sacy/Sacy se Silvestre de Sacy, Antoine-Isaac
 Sadleir, George Forster (Sadlier) (1789–1859), brittisk militär, forskningsresande 126, 131, 420
 Ṣafī al-Ḥillī/As-safy-l-Hully se al-Ḥillī, Ṣafī al-dīn 'Abd al-'Azīz b. Sarāyā
 Sagulin, Gustaf Sebastian (1813–1874), skrivbiträde 179
Sālim/Sālim al-Rureiḳān 281, 296–297,

- 299–302
al-Sayyid 71
 Scattolin, Giuseppe, italiensk arabist 46
 Schauman, Frans Ludvig (1810–1877),
 professor i praktisk teologi 1847–1865 381
 von Schlegell, Barbara Rosenow, amerikansk
 religionsvetare 52
 af Schultén, Nathanael Gerhard (1794–1860),
 professor i matematik 1826–1855 377, 381
 Schulze, Reinhard (f. 1953), tysk arabist 51–53
 Seetzen, Ulrich Jasper (1767–1811), tysk
 upptäcktsresande 43
 al-Shaʿrānī, ʿAbd al-Wahhāb (1492–1565),
 arabisk grammatiker 362
 Shaw, professor se al-Ṭaṭṭāwī, Muḥammad
 ʿAyyād
 Shaw, Henry Norton (d. 1868), diplomat,
 sekreterare för Royal Geographical Society
 1849–1863 65, 84, 88–89, 115, 119–120,
 134, 136–137, 145–146, 152, 156–157, 160,
 415, 418, 420–422
 Shea, David (1777–1836), brittisk orientalist
 318, 321, 326, 365, 369, 374
 the sheikh se al-Ṭaṭṭāwī, Muḥammad ʿAyyād
 al-Shurunbulālī, Ḥasan (1585–1659), islamisk
 lärd 414
 Sībawaihī (ca 760–ca 796), persisk
 grammatiker 10, 27, 34, 42
 Silvestre de Sacy, Antoine-Isaac (1758–1838),
 fransk orientalist, professor i arabiska
 vid École spéciale des langues orientales
 vivantes, i persiska vid Collège de France
 14, 42, 47, 49, 306, 310, 316–322, 324,
 326–327, 353, 356, 362–369, 372, 374–375
 Sionita, Gabriel (1577–1648), maronitisk
 orientalist 14
 Sirriyeh, Elizabeth, brittisk historiker 52
 skalden se Ibn al-Fārīd, ʿUmar
 Slade Harrell, Richard (1928–1964),
 amerikansk lingvist 28
 de Slane, William Macguckin (1801–1878),
 irländsk orientalist 317, 319, 326, 363–365
 Smyth, William Henry (1788–1865), brittisk
 militär, hydrograf, ordförande för Royal
 Geographical Society 1849–1850 88,
 416–417
 Socin, Albert (1844–1899), schweizisk
 orientalist 24–27, 37, 39, 43
 Spitta, Bey Wilhelm (1853–1883), tysk arabist
 25
Stanley 137
 Storfursten se Konstantin Nikolajevič
Stroganoff 181
 Stumme, Hans (1864–1936), tysk orientalist 25
 Sulaimān I, äv. den magnifike (1494/95–1566),
 osmanskt sultan 1520–1566 51
 al-Suyūfī, Jalāl al-dīn (1455–1505), arabisk
 författare, teolog, lingvist, historiker 10
-
- T
-
- al-Ṭaṭṭāwī, Aḥmad ibn Muḥammad (d. 1816),
 arabisk lärd 71, 414
 Tallqvist, Knut (1865–1949), professor i
 orientalisk litteratur 1899–1933 415
 Tamari, Steve, amerikansk arabist 52
 al-Ṭaṭṭāwī, Muḥammad ʿAyyād (1810–1861),
 Wallins lärare och professor i arabiska vid
 Institutet för orientaliska språk vid utrikes-
 ministeriet i S:t Petersburg 19, 36–37, 80,
 88, 94–95, 120, 140, 157, 413, 416
Ṭarīf ibn Mālik 87
 Thaʿlab, Abū al-ʿAbbās (d. 904), arabisk
 grammatiker 324, 364, 372
 Thronföljaren se Alexander II
Thurayā 295
 Tigerstedt, Gustaf Adolf Fredrik (1813–1878),
 brukspatron, sågägare 146, 149
 al-Tilimsānī, ʿAḥfīf al-dīn Sulaimān (1219–1291),
 sufi, poet 68, 80, 315, 361, 413
 al-Timirtashī, Shams al-dīn (d. 1595), arabisk
 grammatiker 414
 Timur Lenk (1336–1405), centralasiatisk
 härskare 419
Ṭjazjelov, Vasilij Jakolevič 47
 Troyer, Anthony (d. 1865), brittisk orientalist
 318, 321, 326, 365, 369, 374
 Ṭūsūn pascha (1794–1816), Muḥammad ʿAlī

son, far till 'Abbās Ḥilmī I 140
 Törnegren, Karl Wilhelm (1817–1860),
 bibliotekarie 1848–1860, professor i
 lärdomshistoria 1851–1853 378, 383
 Törnroth, Lars Henrik (1796–1864), professor
 i barnförlossningskonst och kirurgi 1838–
 1857, arkiater, universitetets vicerector
 1848–1855 381

 U

Uhlenius, Gustaf Adolf (1802–1873),
 universitetssekreterare 1840–1859, hovråd
 380–381
 'Umar bni Fāriḍ se Ibn al-Fāriḍ, 'Umar
 'Umar ibn al-Khaṭṭāb (d. 644), den andre
 kalifen 634–644 255
 Umaru-bnu-l-Fāriḍ se Ibn al-Fāriḍ, 'Umar
Umm Ibrāhīm 71
 af Ursin, Nils Abraham (1785–1851), professor
 i anatomi och fysiologi 1825–1846,
 universitetets rektor 1839–1845 381

 U

V.P. se Muravjov, Michail Nikolajevitj
 Valerga, Pietro (1821–1865), italiensk orientalist
 47
 Vater, Johann Severin (1771–1826), tysk
 orientalist 12
 Vice Cancellor/vice kanslern se Nordenstam,
 Johan Mauritz
 Vice Konungen se 'Abbās Ḥilmī I
 Vice-President/Viceprésident/Viceprésidenten
 se Muravjov, Michail Nikolajevitj

 W

Walker, James, brittisk ingenjör 91, 134, 137,
 415
 Wallenius, Ivar Ulrik (1793–1874), adjunkt
 i orientalisk litteratur, tidvis t.f. professor
 305, 377–378
 Wellsted, James Raymond (1805–1842),
 brittisk officer, resenär 26, 43, 126, 131,
 415, 420
 Wetzstein, Johann Gottfried (1815–1905), tysk
 diplomat, orientalist 26–27, 36, 44
 Woldstedt, Fredrik (1813–1861), professor i
 astronomi 1846–1861 126, 131, 377, 381
 von Wrede, Gustav Adolf (1807–1863), tysk
 arabist, forskningsresande 189
 Wüstenfeld, Heinrich Ferdinand (1808–1899),
 tysk arabist 310–311, 317, 321, 324, 356,
 364, 368–369, 372
 vän se Shaw, Norton

 Y

Ya'qūb bn Sikkīt se Ibn al-Sikkīt, Ya'qūb
 Yāqūt (1179–1229), arabisk geograf, biograf
 125–126, 130–131, 138–139, 141, 420
Yūsuf 419

 Z

Zagel, Thomas (1786–1867), köpman i Viborg
 181
 al-Zamakhsharī (d. 1144), Korankommentator
 27
 Zuhair ibn Janāb, förislamisk poet 368

Sakregister

STAVNINGEN I SÖKORDEN är normaliserad och följer Nationalencyklopedin. Wallins original är inom parentes och korshänvisningar är införda när det är nödvändigt. Platser som inte har kunna identifieras är kursiverade och enligt Wallins stavning. Fartygsnamn är inom citations-tecken. Ortbestämningarna är enligt historiska landskap och områden. Bestämda artiklar (al/an/at/la) påverkar inte sökordets plats i registret.

A

Aden, Jemen 129, 133, 149, 421
‘Agrūd se ‘Ajrūd
al-Aḥqāf, bergsplatå på Arabiska halvön 129, 133
al-Aḥsā’ se al-Ḥasā
‘Ajrūd, fästning på Sinaihalvön 235–236, 240–242, 248, 258, 263
Al‘aḳabá/‘Aḳabá/Akaba se al-‘Aqaba
‘Alà se al-‘Ulā
Aleppo, Syro-Palestina 12, 18, 418
Alexandria, Egypten 55, 121, 170, 176, 206, 215, 379, 381, 422
‘Āmir/‘Amirensis se Banī ‘Āmir
‘Anaiza, berg/stad på Arabiska halvön 26
‘Anaza, stamkonfederation 37–38, 98, 107, 117, 194, 262, 418
al-‘Aqaba, fästning på Sinaihalvön 22, 191–193, 205, 209–210, 265, 274, 276
‘Arabá se Wādī ‘Araba
Ararat, berg i Turkiet 157, 164, 423
Asad se Banī Asad
Asīr, region på Arabiska halvön 10
Asiut, Mellersta Egypten 19
Athen 419

B

Bādiyat al-Sha`m, slätt på Arabiska halvön 154
Badr, Arabiska halvön 255
Baghdad 17–18, 20, 26, 98, 105, 107, 115, 128, 133, 149, 275, 316, 362
Bakr se Banī Bakr
Balī, beduinstam 128, 133, 294
Bal‘īm al-Maghārība (Bal‘īm Almarāribé), Arabiska halvön 247
Balkh, Centralasien 167–168, 173–174
Bandar ‘Abbās, Persien 168, 174
Banī ‘Āmir, äldre beduinstam 311, 357
Banī Asad, beduinstam 98, 107
Banī ‘Aṭīya, beduinstam 104, 113, 153
Banī Bakr, äldre beduinstam 10
Banī Ṣakhr, beduinstam 20
Banī ‘Uqba, beduinstam 104, 113
al-Baṣra, Irak 128, 133, 163, 222
Bedr se Badr
Beirut 24
Bely se Balī
Bender Abbasi se Bandar ‘Abbās
Benī ‘Aṭiyá se Banī ‘Aṭīya
Benī ‘Uḳbá se Banī ‘Uqba
Berings sund 422

Berlin 24, 26, 415
 Bishr, beduinstant tillhörande 'Anaza 128,
 133
 Bokhara se Buchara
 Bonn, Nordrhein-Westfalen 125, 130
 Boolâki se Bülâq
 Buchara, Centralasien 117, 160, 167–168,
 173–174
 Bülâq, tryckeri, tid. Kairos huvudhamn 310,
 319, 356, 366, 413
 Buraida, Arabiska halvön 26

C

Caire/Cairo se Kairo
 Cambridge, England 421
 Carlsbad se Karlsbad
 Constantinopel se Konstantinopel

D

D.M.G. se Deutsche Morgenländische
 Gesellschaft
 al-Dahnâ' (al-Dāhānā), öken på Arabiska
 halvön 92–93, 154
 al-Dalāgha se Wādī Dalāgha
 Damaskus 12, 18, 26, 52, 194, 196, 263, 290,
 311, 356, 418
 Dashti-i 'Ajam, Persien 231
 Delhi, Indien 423
 Deshti Agam se Dashti-i 'Ajam
 Deutsche Morgenländische Gesellschaft
 92–93, 96, 105, 416
 Dublin 46
 Chester Beatty-biblioteket 46

E

'Elâ/'Elâ se al-'Ulâ
 'Enezé se 'Anaza
 engelska geografiska sällskapet se Royal
 Geographical Society
 Eufrat, flod i sydvästra Asien 154, 239, 275

F

Farashât al-shīh (Ferâshât alshīh), dal på Sinai-
 halvön 246
 Fez, Nordafrika 31
 al-Fuqarâ, beduinstant 128, 133

G

G.S. se Royal Geographical Society
 Algauf/Algawf se al-Jauf
 Gaza, Syro-Palestina 265
 Gebel al'âriḍ se Jabal al'Âriḍ
 Gebel Shammar se Jabal Shammar
 geografiska sällskapet i London se Royal
 Geographical Society
 geografiska sällskapet i S:t Petersburg se ryska
 geografiska sällskapet
 Ghagar, beduinstant 274
 Gharqada, Arabiska halvön 242
 Ghazir, Syro-Palestina 24
 Ghaznī, Afghanistan 168, 174
 Ghazzé se Gaza
 Gidda/Giddá se Jidda
 Gubbé/Gubbe se Jubba
 Gābāl Shammar se Jabal Shammar
 Göttingen, Hannover 12, 15

H

Hadramaut, region på södra Arabiska halvön
 129, 133, 156, 422
 Ḥā'il, Arabiska halvön 24–25, 42, 193, 195
 Haiwāt, beduinstant 22, 205
 Halle, Sachsen 125, 130, 141, 379, 415
 Ḥamā, Syro-Palestina 46, 52
 Ḥarb, stamkonfederation 128, 133
 Ḥarrā se Jibāl al-Ḥarra
 al-Ḥasā, äv. al-Aḥsā', region vid Persiska viken
 på Arabiska halvön 26, 128, 133
 Ḥasan, berg på Arabiska halvön 254
 Hashm al-farwa, Arabiska halvön 249, 276
 Ḥauṭa (Ḥawṭá), Arabiska halvön 154
 Hebron, Syro-Palestina 220, 265

Heiwât se Haiwât
 Heiwyā, beduinstant 205, 281
 Helsingfors 11, 26, 46, 55, 63, 81, 88, 90–92,
 96, 115, 119, 121, 124, 126, 129, 131, 133–
 134, 136–137, 140, 142, 145–147, 150, 152,
 161, 165, 167, 173, 178–179, 185, 309, 377,
 381–383, 413, 419, 423
 Kejsrerliga Alexanders-Universitetet 19,
 26, 66, 84, 90, 94, 115, 120–121,
 123, 126, 129, 131, 133, 142–143,
 146, 161–162, 173, 178, 306, 353,
 377–386, 388–389, 417, 419, 423
 Nationalbiblioteket, tid. Universitets-
 biblioteket 185, 378, 380
 Naturhistoriska centralmuseet 121, 419
 Sandudds begravningsplats 180
 Unionsgatan 147
 Herat, Afghanistan 167–168, 173–174
 Hierosolymarum se Jerusalem
 [Hi]gâz/Higâz/Alhigâz/Al-higâz se al-Hijâz
 Higr se al-Hijr
 al-Hijâz, region på nordvästra Arabiska halvön
 11–12, 18, 37, 117, 126–128, 131–133, 239,
 311, 316, 357, 362, 418
 al-Hijr, äv. Madā'in Šālīh, hist. plats på
 Arabiska halvön 128, 133
 Himyar, äldre beduinstant 418
 al-Ĥismā, landskap på Arabiska halvön 92–93
 ”HMS Erebus”, fartyg 422
 ”HMS Terror”, fartyg 422
 Ĥumaira, berg på Arabiska halvön 246
 Ĥuwaitât, stamkonfederation 103, 112, 205–206

J

Jabal al-ʿĀriḍ, Arabiska halvön 128, 132–133
 Jabal Shammar, tid. Jabalā Ṭayyī, berg på
 Arabiska halvön 24, 42, 92–93, 98, 107,
 127–128, 132, 136, 195
 Jabrīn, Arabiska halvön 128, 133
 Jambuʿ se Yanbuʿ
 al-Jauf, Arabiska halvön 22–24, 29, 32, 35,
 37–39, 92–93, 105, 114, 127, 132, 136, 189,
 193–194

Jena, Thüringen 15
 Jerusalem 52, 255, 265, 288, 311, 356, 420
 Jibāl al-Ĥarra, berg och slätt på Arabiska
 halvön 92–93
 Jidda, Arabiska halvön 149, 189, 239
Job 128, 133
 Jubba, Arabiska halvön 31, 92–93, 194

K

K.G.S./K.G. Sällskapet/K. Geogr. Sällskapet
 se Royal Geographical Society
 Kabul, Centralasien 167–168, 173–174
 Kabylien, Nordafrika 43
 Kaḫār se Qaḫār
 Kairo (al-Kāhīrae) 18–19, 29–30, 32, 36–38,
 41, 44, 46, 55, 70–71, 73, 121, 123, 126,
 131, 138, 140–141, 150–152, 167, 174,
 185, 187–189, 191–194, 197–200, 204,
 207, 210–211, 213–219, 224, 231, 234–235,
 238–239, 242, 246–247, 253, 258, 261–262,
 270, 274–276, 278–279, 284–285, 287, 297,
 300–301, 310, 356, 379, 381, 413, 419–420
 al-Azbakīya, stadsdel 71
 al-Azhar, moské och universitet
 150, 152, 421
 Bāb al-naṣr 199
 al-Ĥasanīya, stadsdel 191
 Kāid Bei se Qāyṭbāys moské
 Qarāfa (Mamlūkernes praktfulla grafstad)
 200
 Qaṣr al-ʿAin, sjukhus 419
 Qāyṭbāys moské 191
 Kandahār, Afghanistan 168, 174
 Karbalāʾ, Irak 288
 Karlsbad, Böhmen 171, 176
 Kashmir, landskap på norra Indiska halvön
 167, 174
 al-Ḳasīm se al-Qasīm
 Kasrawan, Syro-Palestina 18
 Ḳeis se Qais
 Kejs. G.S./Kejsrerl. R.G.S. /Kejs. Ryska G.S./
 kejsrerliga geografiska sällskapet se ryska
 geografiska sällskapet

Khaibar, Arabiska halvön 128, 133
 Khiva, Centralasien 159–160, 167–168, 173–174
 Khurāsān, provins i Persien 288
 Konstantinopel 18, 55, 121, 208, 379, 381,
 421, 423
 Kusheir se Qushair
 Kärbelā se Karbalā'

L

Leipzig, Sachsen 25–27, 93, 125, 130, 141,
 379, 413
 London 45–46, 48, 65–66, 84, 88–89, 91–93,
 115, 118–120, 123, 125–127, 130–132,
 134–141, 145–146, 148, 153, 156–157, 160,
 163, 171–172, 176–178, 306, 310–311, 353,
 355–356, 377–379, 381, 413, 415–417, 419
 British Museum 46, 125, 130, 139, 310,
 315, 355, 361
 Waterloo Place 156

M

Ma'āza, beduinam tillhörande Ḥuwaitāt 153
 Mab'ūk, Sinaihalvön 241, 243, 248–249, 258
 al-Maḥmūdiyya-kanalen, Egypten 70
 al-Mahra, region på södra Arabiska halvön
 117, 128, 132–133
 Mashhad, Persien 288
 Maskat se Muscat
 Medelhavet 214, 236
 Medina 24, 92–93, 128, 133, 279
 Mekka 24, 46, 92–93, 205, 209, 222, 235,
 240, 244, 248–249, 264, 288–289, 311–312,
 357–358
 al-Ka'ba 289
 la mer Rouge se Röda havet
 Meshhed 'Aly se al-Najaf
 Mocka (Mokha), Jemen 149
 Moses' källor se 'Uyūn Mūsā
 Muscat, Arabiska halvön 32, 43, 128, 133,
 149, 163
 Muslimān, tid. Ḳeteifē, berg på Arabiska
 halvön 92–93

al-Muwailiḥ, Arabiska halvön 38, 128, 133,
 155
 Māsh-hād se Mashhad
 Māsh-hād Aly se al-Najaf

N

Nabulus, Syro-Palestina 52, 311, 356
 al-Nafūd, sandökenområde på Arabiska halvön
 153–154
 al-Najaf, äv. Mashhad 'Alī, Irak 195, 288
 Najd, Arabiska halvön 23–24, 26, 33, 42–43,
 102–104, 112–114, 117, 126–128, 131–133,
 140, 151–152, 154–155, 206, 220, 222, 233,
 238–239, 247, 274, 279, 284, 291, 296,
 311–312, 357, 418
 al-Nakhl, fästning på Sinaihalvön 22, 249,
 258, 261–263, 265–266, 268, 270, 272, 276,
 279, 296–297, 301
 Na'mān al-arāk, Arabiska halvön 312, 357
 Nedre Egypten, benämning på Nildeltat 12,
 18, 31
 Negd se Najd
 Nilen 14, 36–37, 44, 71, 73, 97, 107, 188,
 212, 236, 239, 242–243, 265
 Nufood se al-Nafūd

O

Odessa 121, 123–124, 419
 Orenburg, Ryssland 164
 Ostsee se Östersjön

P

P. se S:t Petersburg
 Paris 26, 55, 120, 125, 130, 141, 418
 Faculté des sciences de Paris 120, 416
 Jardin des Plantes 120, 418
 Muséum d'histoire naturelles 120, 418
 Persiska viken 11, 32, 43, 154–155, 168–169,
 175, 190
 Peters[...]/Petersburg se S:t Petersburg
 Petra, Syro-Palestina 227, 265

Petropolitano/Petropolitanus se S:t Petersburg
 Peträuschen Halbinsel se Sinaihalvön

Q

Qafar, Arabiska halvön 154
 Qais, beduinstant 11, 107, 317, 326, 363
 al-Qasīm, Arabiska halvön 25, 46, 128, 133
 Quraish, beduinstant 11, 13
 Qushair, beduinstant 263

R

R.G.S se Royal Geographical Society
 Rabīʿa, Arabiska halvön 10
 al-Rāḥa, berg och slätt på Sinaihalvön 243, 246
 Raḥadē se Gharqada
 Reso, Egentliga Finland 415
 Riyadh (riiḥ/Riiḥ) 25, 128, 133, 239
 Rothen Meer se Röda havet
 Royal Geographical Society 88–89, 91, 93,
 119–120, 132, 134, 138, 140, 142, 144, 148,
 153, 156, 164–165, 178, 417–418, 422
 Rubʿ Qiblī, Arabiska halvön 414
 ryska geografiska sällskapet 54, 131, 134,
 141, 144, 160–163, 165–167, 173, 175, 178,
 393, 423
 Röda havet 13, 38, 103, 112, 128, 133, 214,
 236, 238–240, 243, 263–264, 274

S

Ṣadr se Wādī Ṣadr
 al-Salt, Syro-Paelstina 23
 Samarkand, Centralasien 117, 159–160,
 167–168, 173–174
 Sanct Petersburg se S:t Petersburg
 Sedeir se Sudaīr
 Shammar, stamkonfederation 25, 98, 107
 Sharārāt, stamkonfederation 262
 Sherā Bergen se Shirā
 Sherārāt se Sharārāt
 Shirā, berg på Arabiska halvön 193, 246, 262
 Shiraz, Persien 231

Sibirien 156, 422
 Sinaihalvön 22–23, 42, 103, 112, 136, 185,
 215, 218, 238, 242–243, 246, 251–253, 265,
 278, 280
 Smyrna, Mindre Asien 421
 Soukhne, Syro-Palestina 43
 S:t Petersburg 19, 45–46, 48, 74, 88, 94, 120,
 125–126, 128, 130–131, 133–134, 138,
 140–146, 148, 156–158, 160, 162–165, 181,
 306, 310, 353, 355, 377–378, 381, 383, 416
 Asiatiska muséet 46, 125, 130, 310, 355
 Institutet för orientaliska språk vid utrikes-
 ministeriet 19
 Universitetet 157
 Stuttgart, Baden-Württemberg 25
 Sudaīr, Arabiska halvön 128, 133
 Suez (Sueis) 199–201, 211, 215, 224, 235–236,
 238–239, 242–243, 246, 253
 Ṣulubba, beduinstant 274
 Sūq al-shuyūkh, Irak 26
 Suweis se Suez

T

Tabūk, Arabiska halvön 128, 133
 atTahamā/Tahamā se al-Tihāma
 Tamīm, beduinstant 10–11, 98, 107, 154
 Ṭantā, Nedre Egypten 188, 207
 al-Badawīs moské 207
 al-Tarābīn, stamkonfederation 22
 Ṭay/Tayyī se Jabal Shammar
 Tebook se Tabūk
 Tejāhā se Tiyāhā
 Temīm se Tamīm
 Terror Bay, Kanada 422
 Tigris, flod i sydvästra Asien 275
 Tih se Wādī Tih
 al-Tihāma, landskap på Arabiska halvön 13,
 38, 41, 113, 128, 133, 154, 238
 Tiyāhā, stamkonfederation 22, 265–266
 Tripoli, Syro-Palestina 16
 Ṭuwara, stamkonfederation 104, 113, 192
 tyska oriensällskapet se Deutsche Morgen-
 ländische Gesellschaft

U

al-‘Ulā, Arabiska halvön 128, 133, 154
 Uppsala, Sverige 14
 ‘Uweinid se Wādī ‘Uwainid
 ‘Uyūn Mūsā, källor på Sinaihalvön 242

U/W

Viborg, Karelska näset 160, 165, 179
 Wādī ‘Araba, dal på Arabiska halvön 265
 Wādī al-burūk, dal på Sinaihalvön 254, 258,
 281
 Wādī Halfa, Egypten 188
 Wādī Musà se Petra
 Wādī Šadr, dal på Sinaihalvön 254
 Wādī Tīh, dal på Sinaihalvön 22, 249, 256,
 267, 272, 276
 Wādī ‘Uwainid, dal på Arabiska halvön 92–93
 al-Wajh (Wegh), Arabiska halvön 128, 133

Y

Yanbu‘, Arabiska halvön 128, 133

Z

Zahle, Syro-Palestina 24

Å

Åbo, Egentliga Finland 88, 91

Ö

öfra Egypten se Övre Egypten
 Östersjön 106
 Övre Egypten, benämning på Nildalen
 188–189

Källor och litteratur

Källor

The Royal Geographical Society, London

George Cecil Renouard till Norton Shaw 1/11 1850

George Cecil Renouard till Norton Shaw 5/11 1850

John Hogg till Norton Shaw 9/2 1851

Muntlig

Professor Eugeni Zelenev, S:t Petersburg 29.6.2002

Litteratur

Aalto, Pentti, *Oriental Studies in Finland 1828–1918*, The History of Learning and Science in Finland 1828–1918, 10b, Helsinki: Societas Scientiarum Fennica 1971

Abdel-Malek, Anouar, *Idéologie et renaissance nationale. L'Égypte moderne*, Paris: éditions anthropos Paris 1969

Abd-Elsalam, Ahmed M.F., *Das beduinische Rechtssystem. Konzepte – Modelle – Transformationen*, Beirut Texte und Studien 136, Beirut: Orient-Institut Beirut und Ergon Verlag Würzburg in Kommission 2015

Abou-El-Haj, Rifa'at 'Ali, *Formation of the Modern State. The Ottoman Empire sixteenth to eighteenth centuries*, Albany: State University of New York Press 1991

Adelung, Johann Christoph, *Mithridates, oder allgemeine Sprachenkunde I*, Berlin: Vossische Buchhandlung 1806

Adkins, Lesley, *Empires of the Plain. Henry Rawlinson and the lost languages of Babylon*, London: Harper Perennial 2004

Adonis, *En introduktion till arabisk poetik*, Furulund: Alhambra 2010

Ahmed, Shahab, *What is Islam? The Importance of being Islamic*, Princeton, New Jersey & Oxford: Princeton University Press 2016

Akbulut, Mehmet Yılmaz, "The debate on the 'Islamic Enlightenment' of the eighteenth century", Term paper at Boğaziçi University, hösten 2012 (academia.edu 22.9.2016)

Akkach, Samer, *'Abd al-Ghani al-Nabulusi. Islam and the Enlightenment*, Oxford: One-world 2007

Al-Azraqi, Munira Ali, "Kaškaša and Kaskasa", *Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics* 2, Kees Versteegh (ed.), Leiden & Boston: Brill 2007, s. 555–557

Aleksejeva, I.V., Je.I. Zelenev, V.I. Jakunin, *Geopolitika v Rossii: mezjdu Vostokom i*

- Zapadom: konets XVIII–natjalo XX v.*, Sankt-Peterburg: Izd-vo S.-Peterb. un-ta 2001
- Al-i Ahmad, Jalal, *Occidentosis. A Plague from the West*, translated by R. Campbell, Berkeley: Mizan Press 1984
- Allan, Mea, *Palgrave of Arabia. The Life of William Gifford Palgrave 1826–88*, Edinburgh: Macmillan 1972
- Allen, Roger, *The Arabic Literary Heritage. The Development of its genres and criticism*, Cambridge: Cambridge University Press 1998
- Ambjörnsson, Ronny, *Öst och väst. Tankar om Europa mellan Asien och Amerika*, Stockholm: Natur och Kultur 1994
- Amin, Samir, *Eurocentrism*, translated by Russell More, New York: Monthly Review Press 1989
- Asín Palacios, Miguel, *La escatología Musulmana en la Divina Comedia*, Madrid: Real Academia Española 1919 (engelsk översättning: Harold Sutherland (abridged), *Islam and the Divine Comedy*, London: Frank Cass & Co. Ltd 1968)
- Asín Palacios, Miguel, *La escatología musulmana en «la Divina Comedia»*, Madrid: Revista de Archivos 1924
- Baer, Gabriel, "Peter Gran, Islamic Roots of Capitalism, Egypt 1760–1840", *Journal of the Economic and Social History of the Orient* 25, 1982, s. 217–222
- Baldick, Julian, *Mystical Islam. An Introduction to Sufism*, London: I.B.Tauris 1989
- Bamyeh, Mohammed A., "Introduction: The social dynamism of the organic intellectual", *Intellectuals and Civil Society in the Middle East. Liberalism, modernity and political discourse*, Mohammed A. Bamyeh (ed.), London & New York: I.B.Tauris 2012, s. 1–26
- Bauer, Leonhard, *Das palästinische Arabisch. Die Dialekte des Städters und des Fellachen*, Leipzig: J.E. Hinrichs 1913
- Beard, Michael, "Homage to Ibn al-Fārid: Nostalgia in 'Zaabalawi'", *Approaches to Teaching the Works of Naguib Mahfouz*, Wail S. Hassan and Susan Muaddi Darraj (eds), New York: The Modern Language Association of America 2012, s. 164–170
- Becker, Seymour, "The 'Great Game': the history of an evocative phrase", *Asian Affairs* XLIII, 2012, s. 61–80
- Behnstedt, Peter, *Der arabische Dialekt von Soukhne (Syrien) 2–3*, Wiesbaden: Harrassowitz 1994
- Behnstedt, Peter, *Sprachatlas von Syrien. Kartenband*, Wiesbaden: Harrassowitz 1997
- Behnstedt, Peter und Manfred Woidich, *Die ägyptisch-arabischen Dialekte 2. Dialektatlas von Ägypten*, Wiesbaden: Ludwig Reichert 1985
- Berg, L.S., *Vsesoiuznoie Geografitjeskoie Obsjtjestvo za sto let*, Moskva & Leningrad: Akademija Nauk SSSR 1946
- Berkey, Jonathan P., "Culture and society during the late Middle Ages", *The Cambridge History of Egypt I. Islamic Egypt, 640–1517*, Carl F. Petry (ed.), Cambridge: Cambridge University Press 1998, s. 375–411
- Bilgrami, Akeel, *Secularism, Identity, and Enchantment*, Cambridge, Massachusetts & London: Harvard University Press 2014
- Blanc, Haim, "The Fronting of Semitic G and the qāl–gāl dialect split in Arabic", *Proceedings of the International Conference on Semitic Studies, held in Jerusalem, 19–23 July 1965*, Jerusalem: The Israel Academy of Sciences and Humanities 1969, s. 7–37

- Blanc, Haim, *The Arabic dialect of the Negev Bedouins*, Proceedings of the Israel Academy of Sciences and Humanities 4, 1970, s. 112–150
- Bloch, E., *Les sources orientales de la Divine Comédie*, Paris: Maisonneuve 1901
- Blunt, Anne, *A Pilgrimage to Nejd*, London: John Murray 1881
- Bosworth, C. Edmund, "Irish and British contributions to Arabic and Islamic studies since 1800", *The Edward Hincks Bicentenary Lectures*, Kevin J. Cathcart (ed.), Dublin: University College 1994, s. 178–194
- Boullata, Issa J., "Toward a biography of Ibn al-Fārīd (576–632 A.H./1181–1235 A.D.)", *Arabica* 28, 1981, s. 38–56
- Bray, Julia, "Arabic literature", *Islamic Cultures and Societies to the End of the Eighteenth Century*, Robert Irwin (ed.), The New Cambridge History of Islam 4, Cambridge: Cambridge University Press 2010, s. 383–413
- Bref och dagboksanteckningar af Georg August Wallin*, utgifna jämte en lefnadsteckning af Knut Tallqvist, Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland 1905
- Brotton, Jerry, *The Renaissance Bazaar. From the Silk Road to Michelangelo*, Oxford & New York: Oxford University Press 2002
- Brown, John, *The North-West Passage and the Plans for the Search for Sir John Franklin*, 2. ed., London: E. Stanford 1860
- Bunting, Basil, "Foreword", *Arabic & Persian Poems*, Omar S. Pound, New York: New Direction Books 1970, s. 11
- Burckhardt, John Lewis, *Travels in Syria and the Holy Land*, London: John Murray 1822 (nytryck London: Darf Publishers 1992)
- Burckhardt, John Lewis, *Notes on Bedouins and Wahábys* 1–2, London: Colburn & Bentley 1830 (nytryck Elibron Classics 2005)
- Burckhardt, Johan Ludwig, *Bemerkungen über die Beduinen und Wahaby*, Weimar: Verlage des Grossh. S. pr. Landes-Industrie-Comptoirs 1831
- Burke, Peter, *Hybrid Renaissance. Culture, language, architecture*, Budapest & New York: Central European University Press 2016
- Burton, Richard F., *Personal Narrative of a Pilgrimage to al-Madinah & Meccah* I–II, London: G. Bell and Sons 1914 (första upl. 1855)
- Bæk Simonsen, Jørgen, *Islamlexikonet*, översättning och bearbetning Jonas Otterbeck, Stockholm: Forum 1994
- Çalışır, M. Fatih, "Decline of a 'myth': perspectives on the Ottoman 'decline'", *Tarih Okulu* IX, 2011, s. 37–60
- Cañes, Francisco, *Diccionario español latino-arábigo en que siguiendo el diccionario abreviado de la Academia se ponen las correspondencias latinas y árabes, para facilitar el estudio de la lengua árabe á los misioneros, y á los que viajaren ó contratan en Africa y Levante* I–III, Madrid: Don Antonio Sancho 1787
- Cantineau, Jean, "Études sur quelques parlers de nomades arabes d'Orient", *Annales de l'Institut d'Études Orientales. Alger* 2, 1936, s. 1–118; 3, 1937, s. 119–237
- Cantineau, Jean, *Les parlers arabes du Ḥōrân. Notions générales, Grammaire*, Paris: C. Klincksieck 1946
- Cantineau, Jean, "Séance du 29 avril 1950" (utan titel), *Bulletin de la Société de Linguis-*

- tique de Paris* 46, 1950, s. xxv–xxvi
- Castrén, Gunnar, *Herman Kellgren. Ett bidrag till 1840- och 1850-talens kulturhistoria*, Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland 1945
- Cathcart, Kevin J., "Edward Hincks (1792–1866). A biographical essay", *The Edward Hincks Bicentenary Lectures*, Kevin J. Cathcart (ed.), Dublin: University College 1994, s. 1–29
- Cathcart, Kevin J., "Nineteenth-century exchanges on Himyaritic inscriptions", *Studies in Honour of Clifford Edmund Bosworth I. Hunter of the East. Arabic and Semitic studies*, Ian Richard Netton (ed.), Leiden & Boston & Köln: Brill 2000, s. 375–389
- Caussin de Perceval, Armand-Pierre, *Grammaire arabe vulgaire pour des dialectes d'Orient et de Barbarie*, 2. ed., Paris: Maisonneuve et Cie 1833
- Chih, Rachida et Catherine Mayeur-Jaouen, "Introduction: Le soufisme ottoman vu d'Égypte (XVIe–XVIIIe siècle)", *Le soufisme à l'époque ottoman XVIe–XVIIIe siècle*, Rachida Chih et Catherine Mayeur-Jaouen (éds), le Caire: Institut français d'archéologie orientale 2010, s. 1–55
- Chodkiewicz, Michel, "Le process posthume d'Ibn 'Arabi'", *Islamic Mysticism Contested. Thirteen centuries of controversies and polemics*, Frederick de Jong and Bernd Radtke (eds), Leiden & Boston & Köln: Brill 1999, s. 93–123
- Collini, Stefan, *Common Writing. Essays on literary culture and debate*, Oxford: Oxford University Press 2016
- Conrad, Sebastian, "Enlightenment in global history: a historiographical critique", *American Historical Review* 117, 2012, s. 999–1027
- Dallal, Ahmad S., "The origins and early development of Islamic reform", *Muslims and Modernity. Culture and Society since 1800*, Robert W. Hefner (ed.), The New Cambridge History of Islam 6, Cambridge: Cambridge University Press 2010, s. 107–147
- Darling, Linda, *Revenue-Rising and Legitimacy. Tax collection and finance administration in the Ottoman Empire 1560–1660*, Leiden & New York & Köln: Brill 1996
- Davis, Dick, "Sufism and poetry: a marriage of convenience", *Edebiyât* 10, 1999, s. 279–292
- Di Matteo, Ignazio, "Sulla mia interpretazione del poema mistico d'Ibn al-Fārid", *Rivista degli Studi Orientali* 8, 1919–1920, s. 479–500
- Diner, Dan, *Versiegelte Zeit. Über den Stillstand in der islamischen Zeit*, 3. Auflage, Berlin: Propyläen Verlag 2006
- Dirlik, Arif, "Is there history after Eurocentrism? Globalism, Postcolonialism, and the disavowal of history", Arif Dirlik, Vinay Bahl and Peter Gran (eds), *History after the Three Worlds. Post-Eurocentric historiographies*, Lanham & Boulder & New York & Oxford: Rowman & Littlefield Publishers, Inc. 2000, s. 25–47
- Djaït, Hichem, *Europe and Islam*, Berkeley & Los Angeles & London: University of California Press 1985
- de Dombay, F., *Grammatica linguae mauro-arabicae*, Vindobonae: Camesina 1800
- Doughty, Charles Montagu, *Travels in Arabia Deserta* I–II, 3. ed., New York & London: Boni & Liverick, Inc. & Jonathan Cape & The Medici Society Ltd 1923 (första uppl. 1888)
- Ebert, Hans-Georg, "Heinrich Leberecht Fleischer: Geist und Vermächtnis", *Heinrich Leberecht Fleischer – Leben und Wirkung. Ein Leipziger Orientalist des 19. Jahrhunderts*

- mit internationaler Ausstrahlung, Hans-Georg Ebert und Thoralf Hanstein (Hrsg.), Leipzig Beiträge zur Orientforschung 30, Frankfurt am Main: Peter Lang GmbH 2013, s. 19–25
- Edzard, Lutz, "Qāf", *Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics* 4, Kees Versteegh (ed.), Leiden & Boston: Brill 2009, s. 1–3
- Eichhorn, Johann Friedrich, "Ueber die verschiedenen Mundarten der Arabischen Sprache", förord till John Richardson, *Abhandlungen über die Sprachen, Litteratur und Sitten morgenländischer Völker*, Leipzig 1779
- Elger, Ralf, *Muṣṭafā al-Bakrī. Zur Selbstdarstellung eines syrischen Gelehrten, Sufis und Dichters des 18. Jahrhunderts*, Bonner Islamstudien 3, Hamburg: EB-Verlag 2004
- Elger, Ralf, "Mysticism and skepticism in Ottoman intellectual circles: Muhammad Kibrīt's Istanbul Travelogue (17th c.)", *Le soufisme à l'époque ottoman XVIe–XVIIIe siècle*, Rachida Chih et Catherine Mayeur-Jaouen (éds), le Caire: Institut français d'archéologie orientale 2010, s. 369–381
- El-Rouayheb, Khaled, "Was there a revival of logical studies in eighteenth-century Egypt?", *Die Welt des Islams* 45, 2005, s. 1–19
- El-Rouayheb, Khaled, *Islamic Intellectual History in the Seventeenth Century. Scholarly currents in the Ottoman Empire and the Maghreb*, New York: Cambridge University Press 2015
- Farah, Caesar E., "The prose literature of Ṣūfism", *Religion, Learning and Science in the 'Abbasid Period*, M.J.L. Young, J.D. Latham and R.B. Serjeant (eds), The Cambridge history of Arabic literature, Cambridge: Cambridge University Press 1990, s. 56–75
- Farrin, Raymond, *Abundance from the Desert. Classical Arabic poetry*, Syracuse: Syracuse University Press 2011
- Faulkner, Thomas, *Law and Authority in the Early Middle Ages. The Frankish leges in the Carolingian period*, Cambridge: Cambridge University Press 2016
- Finkel Caroline, *Osman's Dream. The Story of the Ottoman Empire, 1300–1923*, London: John Murray 2005a
- Finkel, Caroline, "'The treacherous cleverness of hindsight': myths of Ottoman decay", *Re-Orienting the Renaissance. Cultural exchanges with the East*, Gerald MacLean (ed.), Basingstoke & New York: Palgrave Macmillan 2005b, s. 148–174
- Forsén, Björn, "Wilhelm Lagus. Tidig forskningsresenär i Athen", *Det svunna Grekland. Finska reseskildringar från tiden före massturismen*, Björn Forsén och Erkki Sironen (red.), Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland 2006, s. 53–73
- Författningar och beslut rörande Kejsrerliga Alexanders-Universitetet i Finland från och med den 1 oktober 1852 till utgången af år 1887*, Samlade och utgifna av Dr Valfrid Vasenius, Helsingfors: J.C. Frenckell & son 1889
- Gabrieli, Francesco, "Problemi e forme della poesia mistica musulmana", *Saggi Orientali*, Caltanissetta & Roma: Salvatore Sciascia Editore 1960, s. 43–64
- Gabrieli, Francesco, "The transmission of learning and literary influences to western Europe", *The Cambridge History of Islam 2. The Further Islamic Lands, Islamic Society and Civilization*, London & New York: Cambridge University Press 1970, s. 851–889
- Gabrieli, Francesco, *Testimonianze arabe ed europee*, Bari: Dedalo libri 1976

- Gairdner, W.H.T., *The Phonetics of Arabic*, Oxford: Oxford University Press 1925
- Geoffroy, Éric, *Le soufisme en Égypte et en Syrie sous les derniers mamelouks et les premiers ottomans. Orientations spirituelles et enjeux culturels*, Damas: L'Institut Français d'Études Arabes de Damas 1995
- Georg August Wallins *reseanteckningar från Orienten åren 1843–1849. Dagbok och bref* I–IV, utgivna av S.G. Elmgren, Helsingfors: J.C. Frenckell & Son 1864–1866
- Gesenius, Wilhelm, *Versuch über die Malthesische Sprache*, Leipzig: Vogel 1810
- Gesenius, Wilhelm, *Lehrgebäude der Hebräischen Sprache mit Vergleichung der verwandten Dialekte*, Leipzig: Vogel 1817
- Gibb, H.A.R., *Arabic Literature. An Introduction*, 2. ed., Oxford: Oxford University Press 1963 (första uppl. 1926)
- Gilles, Rob, "Searchers find 2nd ship from doomed British expedition", *Associated Press* 12.9.2016
- Goffman, Daniel, *The Ottoman Empire and Early Modern Europe*, Cambridge: Cambridge University Press 2002
- Goodman, Lenn E., *Islamic Humanism*, New York: Oxford University Press 2003
- Goody, Jack, *Renaissances. The One or the many?*, Cambridge & New York: Cambridge University Press 2010
- Gran, Peter, *Islamic Roots of Capitalism. Egypt, 1760–1840*, Syracuse: Syracuse University Press 1998
- von Grunebaum, Gustave E., *Medieval Islam. A Study in cultural orientation*, Chicago & London: The University of Chicago Press 1962
- von Grunebaum, Gustave E., "Islam in a humanistic education", *The Traditional Near East*, J. Stewart-Robinson (ed.), Englewood Cliffs: Prentice Hall Inc. 1966, s. 36–68
- Gråberg af Hemsö, Jacob, "Du Dialecte arabe du Moghrib-el-Aksà", *Journal Asiatique* 7, 1828, s. 188–203
- Guarmani, Carlo, *Northern Najd. A Journey from Jerusalem to Anaiza in Qasim*, London: The Argonaut Press 1938 (orig. *Il Neged Settentrionale*, Gerusalemme 1866)
- Hagen, Gottfried und Tilman Seidensticker, "Reinhard Schulzes Hypothese einer islamischen Aufklärung. Kritik einer historiographischen kritik", *Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft* 148, 1998, s. 83–110
- Hallenberg, Helena, *Ibrāhīm al-Dasūqī (1255–1296). A Saint invented*, Helsinki: Finnish Academy of Science and Letters 2005
- Hanna, Nelly, "Culture in Ottoman Egypt", *The Cambridge History of Egypt 2. Modern Egypt from 1517 to the end of the twentieth century*, M.W. Daly (ed.), Cambridge: Cambridge University Press 1998, s. 87–112
- Hanna, Nelly, *In Praise of Books. A Cultural history of Cairo's middle class, sixteenth to the eighteenth century*, Syracuse: Syracuse University Press 2003
- Harrell, Richard S., "Egyptian Arabic Studies", *Middle East Journal* 10, 1956, s. 307–312 (Revised in Harvey Sobelman (ed.), *Arabic Dialect Studies*, 1962, s. 18–30)
- Harrell, Richard S., *Contributions to Arabic Linguistics. A Linguistic Analysis of Egyptian Radio Arabic*, Charles A. Ferguson (ed.), Harvard Middle Eastern Monograph Series 3, Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press 1964, s. 1–77

- Heinrichs, W.P., "al-Hillī", *Encyclopaedia of Islam*², s.v.
Helsingfors universitet 1640–1990, 2 delen. Kejsrerliga Alexanders Universitetet 1808–1917,
 av Matti Klinge, Rainer Knapas, Anto Leikola, John Strömberg, Helsingfors: Otava
 1989.
- Herbins, A.F.J., *Développemens des Principes de la langue Arabe moderne*, Paris; Baudouin
 1803
- Hjärpe, Jan, *Islam. Lära och livsmönster*, Stockholm: AWE/GEBERS 1979
- Hjärpe, Jan, *Araber och arabism*, s.l.: Rabén Prisma 1994
- Hjärpe, Jan, *Profetens mantel. Den muslimska världen 2001–2006*, Stockholm: Leopard
 förlag 2007
- Homerin, Th. Emil, "'Umar ibn al-Fāriḍ, a saint of Mamluk and Ottoman Egypt", *Manifestations of Sainthood in Islam*, Grace Martin Smith and Carl W. Ernst (eds), Istanbul:
 The Isis Press 1993, s. 85–94
- Homerin, Th. Emil, *From Arab Poet to Muslim Saint. Ibn al-Fāriḍ, his verse, and his shrine*, Columbia: University of South Carolina Press 1994
- Homerin, Th. Emil, "Ibn al-Farid: Ruba'iyat, Ghazal, Qasida", *Windows on the House of Islam. Muslim Sources on spirituality and religious life*, John Renard (ed.), Berkeley & Los Angeles & London: University of California Press 1998a, s. 194–200
- Homerin, Th. Emil, "Munawi's literary hagiography of Ibn al-Farid", *Windows on the House of Islam. Muslim Sources on spirituality and religious life*, John Renard (ed.), Berkeley & Los Angeles & London: University of California Press 1998b, s. 202–208
- Homerin, Th. Emil, "Sufis and their detractors in Mamluk Egypt. A survey of protagonists and institutional settings", *Islamic Mysticism Contested. Thirteen centuries of controversies and polemics*, Frederick de Jong and Bernd Radtke (eds), Leiden & Boston & Köln: Brill 1999, s. 225–247
- Homerin, Th. Emil, "Mystical improvisations: Ibn al-Fāriḍ plays al-Mutanabbī", *Ghazal as World Literature I. Transformations of literary genre*, Thomas Bauer and Angelika Neuwirth (eds), Beirut Texts and Studies 89, Beirut & Würzburg: Orient-Institut Beirut and Ergon Verlag in Kommission 2005, s. 107–129
- Homerin, Th. Emil, "Arabic religious poetry, 1200–1800", *Arabic Literature in the Post-Classical Period*, Roger Allen and D.S. Richards (eds), New York: Cambridge University Press 2006, s. 74–86
- Homerin, Th. Emil, *Passion Before Me, My Fate Behind. Ibn al-Farid and the poetry of recollection*, Albany: State University of New York Press 2011a
- Homerin, Th. Emil, "'Umar 'Alī Ibn al-Fāriḍ", *Essays in Arabic Literary Biography*, Terri DeYoung and Mary St. Germain (eds), Mizān. Studien zur Literatur in der islamischen Welt 17.1, Wiesbaden: Harrassowitz Verlag 2011b, s. 115–122
- Hussein, Ali Ahmad, *The Lightning-Scene in Ancient Arabic Poetry*, Arabische Studien 3, Wiesbaden: Harrassowitz Verlag 2009
- Hägring. Forskningsresanden Georg August Wallin 200 år*, av Patricia Berg, Tapani Harviainen, Klaus Karttunen, Katariina Timonen, Marianna Yilmazkurtdag, Kaj Öhrnberg, Helsingfors: Nationalbiblioteket 2011
- Hämeen-Anttila, Jaakko (ed.), *'Alī Nidā al-Barrānī's Asnā l-maṭālib li-hidāyat aṭ-ṭālib. A*

- Nineteenth Century Grammatical Commentary on Shaykh ash-Shubrāwī's (d. 1758)*
Risāla, Studia Orientalia 66, Helsinki: Finnish Oriental Society 1989
- Hämeen-Anttila, Jaakko, *Reunamerkitöjä. Esseitä ja käännöksiä Lähi-idän kirjallisuudesta*, Helsinki: Suomen Itämainen Seura 1997
- Ibn al-Fāriḍ, *Der Diwan. Mystische Poesi aus dem 13. Jahrhundert*, Aus dem Arabischen übersetzt und herausgegeben von Renate Jacobi, Berlin: Verlag der Weltreligionen im Insel Verlag 2012
- Ingham, Bruce, *Najdi Arabic. Central Arabian*, Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins Publishing Company 1994
- Irwin, Robert, *Night and Horses and the Desert. The Penguin Anthology of Classical Arabic Literature*, London: Penguin Books 2000
- Irwin, Robert, "Petrarch and 'that Mad Dog Averroës'", *Re-Orienting the Renaissance. Cultural exchanges with the East*, Gerald MacLean (ed.), Basingstoke & New York: Palgrave Macmillan 2005, s. 108–125
- Itzkowitz, Norman, *Ottoman Empire and Islamic Tradition*, Chicago & London: The University of Chicago Press 1972
- Jackson, James Grey, "Sur la Conformité de l'arabe occidental ou de Barbarie avec l'arabe oriental ou de Syrie", *Journal Asiatique* 4, 1824, s. 193–200
- Jones, William, *Poeseos Asiaticæ Commentarium*, London: Richardson 1774
- de Jong, Fred and Peter Gran, "On Peter Gran, Islamic Roots of Capitalism, Egypt 1760–1840. A review article with authors reply", *International Journal of Middle East Studies* 14, 1982, s. 381–399, 560
- de Jong, Frederick and Bernd Radtke, "Introduction", *Islamic Mysticism Contested. Thirteen centuries of controversies and polemics*, Frederick de Jong and Bernd Radtke (eds), Leiden & Boston & Köln: Brill 1999, s. 1–21
- Kennedy, Philip F., "Muslim sources of Dante", *The Arab Influence in Medieval Europe. Folia Scholastica Mediterranea*, Dionisius A. Agius and Richard Hitchcock (eds), Reading: Ithaca Press 1996, s. 63–82
- Khalafallah, Abdelghany A., *A Descriptive Grammar of Sa'i:di Egyptian Colloquial Arabic*, The Hague & Paris: Mouton 1969
- Khalidi, W.A.S., "'Abd al-Ghanī b. Ismā'īl al-Nābulusī'", *Encyclopaedia of Islam*², s.v.
- Knysh, Alexander, *Ibn 'Arabi in the Later Islamic Tradition. The Making of a polemical image in medieval Islam*, Albany: State University of New York Press 1999
- Knysh, Alexander, *Islamic Mysticism. A Short history*, Leiden & Boston & Köln: Brill 2000
- Knysh, Alexander, "Sufism", *Islamic Cultures and Societies to the End of the Eighteenth Century*, Robert Irwin (ed.), The New Cambridge History of Islam 4, Cambridge: Cambridge University Press 2010, s. 60–104
- Koranen*, översatt av K.V. Zetterstéen, Stockholm: Wahlström & Widstrand 1917
- Kratjkovskij, Ignati Julianovitj, *Otjerki po istorii russkoj arabistiki*, Moskva & Leningrad: Izdatelstvo Akademii Nauk SSSR 1950 (äv. i I. Ju. Kratkjovskij, *Izbrannye Sotjinenija* V, tysk översättning av Otto Mehlitz, *Die russische Arabistik. Umriss ihrer Entwicklung* Leipzig: Otto Harrassowitz 1957)
- Kratjkovskij, Ignati Julianovitj, *Arabskaja geografitjeskaja literatura = Izbrannye*

- Soʻtjinenija* IV, Moskva & Leningrad: Izdatelstvo Akademii Nauk SSSR 1957
- Krenkow, F., "al-Tilimsānī", *Encyclopaedia of Islam*¹, s.v.
- Kronholm, Trygve, *Den arabiska litteraturens historia. Spegelbilder*, Stockholm: Natur och Kultur 1995
- von Kügelgen, Anke, *Averroes & die arabische Moderne. Ansätze zu einer Neubegründung des Rationalismus im Islam*, Leiden & New York & Köln: Brill 1994
- Kurpershoek, Marcel P., *Oral Poetry and Narratives from Central Arabia I. The Poetry of ad-Dindān, a Bedouin bard in southern Najd. An edition with translation and introduction*, Studies in Arabic Literature 17, Leiden & New York & Köln: Brill 1994
- Kurpershoek, Marcel, *Arabia of the Bedouins*, transl. by Paul Vincent, London: Saqi Books 2001
- de Lagrange, Grangeret, *Anthologie Arabe, ou choix de poésies arabes inédites, traduites pour la première fois en Français, et accompagnées d'observations critiques et littéraires*, Paris: L'Imprimerie Royale 1828
- Lagus, Hugo, *En gammal akademisk släkt. Enligt familjebrev tecknad*, Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland 1936
- de Landberg, Carlo, *Études sur les dialectes arabes méridionales II. Daʿīnah*, 3ème partie, Leiden: Brill 1913
- Lane, E. W., "Ueber die Aussprache der arabischen Vocale und die Betonung der arabischen Wörter", *Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft* 4, 1850, s. 171–186
- Levtzion, Nehemia and John O. Voll, "Introduction", *Eighteenth-Century Renewal and Reform in Islam*, Nehemia Levtzion and John O. Voll (eds), Syracuse: Syracuse University Press 1987, s. 3–20
- L'Hopital, Jean-Yves, "Préface", *The Dīwān of Ibn al-Fāriḍ. Readings of its text throughout history*, a critical edition by Giuseppe Scattolin, Textes arabes et études islamiques 41, le Caire: Institut français d'archéologie orientale 2004, s. xi–xx
- Lindgren, G.H., *De Lingua neo-arabica disquisitio*, avhandling, Uppsala universitet 1829
- Lings, M., "Mystical Poetry", *'Abbasid Belles-Lettres*, Julia Ashtiany, T.M. Johnstone, J.D. Latham, R.B. Serjeant and G. Rex Smith (eds), The Cambridge history of Arabic literature, Cambridge: Cambridge University Press 1990, s. 235–264
- Lopez, Barry, *Arctic Dreams. Imagination and desire in a Northern landscape*, London: Macmillan 1986
- MacLean, Gerald (ed.), *Re-Orienting the Renaissance. Cultural exchanges with the East*, Basingstoke & New York: Palgrave Macmillan 2005
- Makamat or Rhetorical Anecdotes of Al Hariri of Basra*, transl. from the Arabic by Theodore Preston, London: Darf Publishers Ltd. 1986 (första uppl. 1850)
- Mallette, Karla, *European Modernity and the Arab Mediterranean. Toward a New Philology and a Counter-Orientalism*, Philadelphia & Oxford: University of Pennsylvania Press 2010
- Marçais, Philippe, *Le parler arabe de Djidjelli. (Nord constantinois, Algérie)*, Paris: Adrian – Maisonneuve 1958
- Marçais, William, *Le dialecte arabe parlé à Tlemcen. Grammaire, textes et glossaire*, Paris: E. Leroux 1902
- Marsot, Afaf Lutfi al-Sayyid, "The beginnings of modernization among the Rectors of

- al-Azhar, 1798–1879”, *Beginnings of Modernization in the Middle East. The Nineteenth century*, William R. Polk and Richard I. Chambers (eds), Chicago & London: The University of Chicago Press 1968, s. 267–280
- Martinet, André, ”La palatalisation ‘spontanée’ de g en arabe”, *Bulletin de la Société de Linguistique de Paris* 54, 1959, s. 90–102
- Mead, W.R., ”G.A. Wallin and the Royal Geographical Society”, *Studia Orientalia* 23:3, Helsinki: Finnish Oriental Society 1958, s. 1–10
- Mead, W.R., ”Georg August Wallin: the English Connection”, *G.A. Wallin, Travels in Arabia (1845 and 1848)*, Cambridge: The Falcon Press 1979, s. vii–xvii
- Meier, Astrid, ”Dimensionen und Krisen des Selbst in biographischen und historischen Schriften aus Damaskus im 17. und 18. Jahrhundert”, *Zwischen Alltag und Schriftkultur. Horizonte des Individuellen in der arabischen Literatur des 17. und 18. Jahrhunderts*, Stefan Reichmut und Florian Schwarz (Hrsg.), Beirut Texts und Studien 110, Beirut & Würzburg: Orient-Institut Beirut und Ergon Verlag in Kommission 2008, s. 1–21
- Menocal, María Rosa, *The Arabic Role in Medieval Literary History. A Forgotten heritage*, Philadelphia: University of Pennsylvania Press 1987
- Michaëlis, Johann David, *Arabische Grammatik und Chrestomathie*, 2. ed., Göttingen: Victorinus Bossiegel 1781
- al-Musawi, Muhsin, ”Pre-modern belletristic prose”, *Arabic Literature in the Post-Classical Period*, Roger Allen and D.S. Richards (eds), New York: Cambridge University Press 2006, s. 101–133
- al-Musawi, Muhsin J., *The Medieval Islamic Republic of Letters. Arabic knowledge construction*, Notre Dame: University of Notre Dame Press 2015
- Nallino, Carlo Alfonso, ”Il poema mistico arabo d’Ibn al-Fārīd in una recente traduzione italiana”, *Rivista degli Studi Orientali* 8, 1919–1920, s. 1–106
- Nallino, Carlo Alfonso, ”Ancora su Ibn al-Fārīd e sulla mistica musulmana”, *Rivista degli Studi Orientali* 8, 1919–1920, s. 501–562
- Nguyen, Martin, ”Sufi theological thought”, *The Oxford Handbook of Islamic Theology*, Sabine Schmidtke (ed.), Oxford: Oxford University Press 2016, s. 325–343
- Nicholson, Reynold A., *A Literary History of the Arabs*, Cambridge: Cambridge University Press 1969 (första uppl. 1907)
- Nicholson, Reynold Alleyne, *Studies in Islamic Mysticism*, Cambridge: Cambridge University Press 1967 (första uppl. 1921)
- Niebuhr, Carsten, *Travels through Arabia and Other Countries in the East I–II*, Edinburgh: R. Morison & Son 1792 (orig. *Beschreibung von Arabien*, Copenhagen: Nicolaus Möller 1772)
- Nordberg, Michael, *Profetens folk. Stat, samhälle och kultur i Islam under tusen år*, Stockholm: Tidens förlag 1988
- Pagani, Samuela, ”Renewal before reformism. ‘Abd al-Ghanī al-Nābulusī’s reading of Ahmad Sirhindī’s ideas on tajdīd”, *The Naqshbandiyya-Khālidiyya Sufi Order*, Butrus Abu-Manneh (ed.), Journal of the History of Sufism V, Paris: Jean Maisonneuve Successeur 2008, s. 291–317
- Pagani, Samuela, ”Défendre le soufisme par des temps difficiles: ‘Abd al-Ghanī al-Nābulusī,

- polémiste anti-puritain”, *Le soufisme à l’époque ottoman XVIe–XVIIIe siècle*, Rachida Chih et Catherine Mayeur-Jaouen (éds), le Caire: Institut français d’archéologie orientale 2010, s. 309–335
- Palgrave, William Gifford, *The Personal Narrative of a Year’s Journey Through Central and Eastern Arabia (1862–63)*, London: Macmillan 1865
- Palva, Heikki, ”The unconditioned affrication of *k in Central Palestinian Arabic: A Bedouin feature or a spontaneous development?”, *Proceedings of the 2nd International Conference of L’Association Internationale pour la Dialectologie Arabe held at Trinity Hall in the University of Cambridge 10–14 September 1995*, Joe Cremona, Clive Holes and Geoffrey Khan (eds), Cambridge: University Publications Centre 1995, s. 181–187
- Palva, Heikki, ”Linguistic observations of the explorers of Arabia in the 19th century”, *Built on Solid Rock. Studies in Honour of Professor Ebbe Egede Knudsen on the Occasion of his 65th Birthday April 11th 1997*, Elie Wardini (ed.), Oslo: Novus forlag 1997, s. 226–239
- Palva, Heikki, ”Northwest Arabian Arabic”, *Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics* 3, Kees Versteegh (ed.), Leiden & Boston: Brill 2008a, s. 400–408
- Palva, Heikki, ”A 17th–18th Century Manuscript in Spoken Egyptian Arabic. Part Two: Linguistic Notes”, *Le Muséon* 121, fasc. 1–2, 2008b, s. 93–123
- Palva, Heikki, ”G.A. Wallin’s Contributions to the Study of Arabic Dialects”, *Travelling through Time. Essays in honour of Kaj Öhrnberg*, Sylvia Akar, Jaakko Hämeen-Anttila and Inka Nokso-Koivisto (eds), *Studia Orientalia* 114, Helsinki: Finnish Oriental Society 2013, s. 511–530
- Patel, Abdulrazzak, *The Arab Nahḍah. The Making of the intellectual and humanist movement*, Edinburgh: Edinburgh University Press 2013
- Peskes, Esther, ”The Wahhābiyya and Sufism in the eighteenth century”, *Islamic Mysticism Contested. Thirteen centuries of controversies and polemics*, Frederick de Jong and Bernd Radtke (eds), Leiden & Boston & Köln: Brill 1999, s. 145–161
- Peters, Rudolph, ”Reinhard Schulze’s quest for an Islamic Enlightenment”, *Die Welt des Islams* 30, 1990, s. 160–162
- Pfullmann, Uwe, *Durch Wüste und Steppe. Entdeckerlexikon arabische Halbinsel. Biographien und Berichte*, Berlin: trafo Verlag 2001
- ”Plan for a farther search after the remains of the Franklin expedition”, by Lieut. Bedford Pim, *Proceedings of the Royal Geographical Society of London* VI, 1857, s. 209–215
- Polk, William R. and Richard L. Chambers, ”Editors’ introduction”, *Beginnings of Modernization in the Middle East. The nineteenth century*, William R. Polk and Richard L. Chambers (eds), Chicago & London: The University of Chicago Press 1968, s. 1–25
- ”Presentation of the Royal Premium awarded to Dr. Geo. A. Wallin of Finland, and to Mr. Thomas Brunner of New Zealand”, *Journal of the Royal Geographical Society* 21, 1851, s. liii–lv
- Procházka, Stefan, ”Über einige rätselhafte Formen auf -(ē)n in den arabischen Dialekten”, *Oriente Moderno* 19, 2000, s. 99–109
- Quataert, Donald, ”Ottoman history writing and changing attitudes towards the notion of ‘Decline’”, *History Compass* 1, 2005

- Rabin, Aaron D., *The Mehri Language of Oman*, Leiden: Brill 2010
- Radtke, Bernd, ”Erleuchtung und Aufklärung: Islamische Mystik und europäischer Rationalismus”, *Die Welt des Islams* 34, 1994, s. 48–66
- Radtke, Bernd, *Autochthone islamische Aufklärung im 18. Jahrhundert. Theoretische und filologische Überlegungen. Fortsetzung einer Debatte*, Utrecht: Houtsma Stichting 2000
- Raj, Kapil, *Relocating Modern Science. Circulation and the construction of knowledge in South Asia and Europe, 1650-1900*, Basingstoke & New York: Palgrave Macmillan 2007
- Reichmuth, Stefan, ”Arabic literature and Islamic scholarship in the 17th/18th century: topics and biographies. Introduction”, *Die Welt des Islams* 42, 2002, s. 281–288
- Reinhardt, Carl, *Ein arabischer Dialekt gesprochen in ‘Omān und Zanzibar*, Stuttgart: Spemann 1894 (nytryck Amsterdam: Philo Press 1972)
- Retsö, Jan, ”The *m*-suffix with the finite verb 3rd and 2nd person plural in Arabic dialects”, *Zeitschrift für arabische Linguistik* 50, 2009, s. 39–50
- Robertson, John, *The Enlightenment. A Very short introduction*, Oxford: Oxford University Press 2015
- Rubin, Christian Julien, ”Himyaritic”, *Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics* 2, Kees Versteegh (ed.), Leiden & Boston: Brill 2007, s. 256–261
- Rückert, Friedrich, recension av Caussin de Percevals *Grammaire arabe vulgaire*, *Allgemeine Literatur-Zeitung* 50–51, februari 1828, s. 401–413
- Sajdi, Dana, ”Decline, its discontents and Ottoman cultural history: by way of introduction”, *Ottoman Tulips, Ottoman Coffee. Leisure and lifestyle in the eighteenth century*, Dana Sajdi (ed.), London & New York: Tauris Academic Studies 2007, s. 1–40
- Scattolin, Giuseppe, ”The mystical experience of ‘Umar ibn al-Fāriḍ or the realization of Self (anā, I). The poet and his mystery”, *The Muslim World* LXXXII, 1992, s. 274–286
- Scattolin, Giuseppe, ”More on Ibn al-Fāriḍ’s biography”, *Mélanges de l’Institut Dominicain d’Études Orientales du Caire* 22, 1994, s. 197–242
- Scattolin, Giuseppe, ”The oldest text of Ibn al-Fāriḍ’s *Dīwān*: a manuscript of Konya”, *Mélanges de l’Institut Dominicain d’Études Orientales du Caire* 24, 2000, s. 83–114
- Scattolin, Giuseppe, ”The experience of the divine in the poetry of the Egyptian Sufi poet ‘Umar ibn al-Fāriḍ (576/1181–632/1235)”, *Representations of the divine in Arabic poetry*, Gert Borg and Ed de Moor (eds), Amsterdam & Atlanta, Georgia: Rodopi 2001, s. 85–118
- Scattolin, Giuseppe, ”Western studies on Ibn al-Fāriḍ’s Sufi poetry”, *Mélanges de l’Institut Dominicain d’Études Orientales du Caire* 30, 2014, s. 229–266
- Scattolin, Giuseppe, ”Western studies on Ibn al-Fāriḍ’s Sufi poetry”, *Contacts and Interaction. Proceedings of the 27th Congress of the Union Européenne des Arabisants et Islamisants, Helsinki 2014*, Jaakko Hämeen-Anttila, Petteri Koskikallio and Ilkka Lindstedt (eds), Orientalia Lovaniensia Analecta, Leuven & Paris & Bristol, Connecticut: Peeters 2016, s. 405–417
- Schimmel, Annemarie, *Mystical Dimensions of Islam*, Chapel Hill: The University of North Carolina Press 1978
- Schimmel, Annemarie, *Von Ali bis Zahra. Namen und Namengebung in der islamischen Welt*, München: Diederichs 1993

- Schimmel, Annemarie, *As Through a Veil. Mystical poetry in Islam*, Oxford: Oneworld 2001
- von Schlegell, Barbara, "Sufism in the Ottoman World: Shaykh 'Abd al-Ghanī al-Nābulusī (d. 1143/1731)", doktorsavhandling, University of California, Berkeley 1997
- Schmidt-Haberkamp, Barbara, "Einleitung: Europa und die Türkei im 18. Jahrhundert – Grenzüberschreitungen in kosmopolitischer Zeit", *Europa und die Türkei im 18. Jahrhundert/Europe and Turkey in the 18th Century*, Barbara Schmidt-Haberkamp (Hrsg.), Bonn & Göttingen: Bonn University Press & Verlag V&R unipress 2011, s. 9–24
- Schulze, Reinhard, "Das islamische achtzehnte Jahrhundert: Versuch einer historiographischen Kritik", *Die Welt des Islams* 30, 1990, s. 140–159
- Schulze, Reinhard, "Was ist die islamische Aufklärung", *Die Welt des Islams* 36, 1996, s. 276–325
- Schulze, Reinhard, "Die islamische Welt in der Neuzeit (16.–19. Jahrhundert)", *Der islamische Orient – Grundzüge seiner Geschichte*, Albrecht Noth und Jürgen Paul (Hrsg.), Würzburg: Ergon Verlag 1998, s. 333–403
- Seeger, Ulrich, *Der arabische Dialekt der Dörfer um Ramallah 3. Grammatik*. Wiesbaden: Harrassowitz 2013
- Sells, Michael, "Love", *The Literature of Al-Andalus*, María Rosa Menocal, Raymond P. Scheindlin and Michael Sells (eds), The Cambridge history of Arabic literature, Cambridge: Cambridge University Press 2000, s. 126–158
- Sells, Michael, "Preface", *'Umar Ibn al-Fāriḍ. Sufi Verse, Sainly Life*, translated and introduced by Th. Emil Homerin, preface by Michael Sells, New York & Mahwah, New Jersey: Paulist Press 2001, s. xi–xvii
- Sergejeff, Andrei, "Pääoman aikakausi, 1760–1790. Egyptin modernin kansallinen tausta vai teoreettinen harha", pro gradu -avhandling, Helsingfors universitet 2005
- Sergejeff, Andrei, "Back to Peter Gran and the Islamic roots of Capitalism: reflections on the periodization and historiography of Middle East studies", *Studia Orientalia* 101, 2007, s. 279–295
- Shefer-Mossensohn, Miri, *Science among the Ottomans. The Cultural creation and exchange of knowledge*, Austin: University of Texas Press 2015
- Shoshan, Boaz, *Popular Culture in Medieval Cairo*, Cambridge: Cambridge University Press 1993
- Silvestre de Sacy, Antoine-Isaac, *Grammaire arabe*, Paris: L'Imprimerie Royale 1810
- Silvestre de Sacy, Antoine-Isaac, *Chrestomathie Arabe ou extraits de divers écrivains arabes, tant en prose qu'en vers, avec une traduction française et de notes, A l'usage des Élèves de l'École royale et spéciale des Langues orientales vivantes*, tome III, 2. éd., Paris: L'Imprimerie Royale 1827
- Sim, Katharine, *Desert Traveller. The Life of Jean Louis Burckhardt*, London: Victor Gollancz Ltd 1969
- Sionita, Gabriel, *Grammatica Arabica Maronitarum*, Paris: Blageart 1616
- Sirriya, Elizabeth, "Ziyārāt of Syria in a *rihla* of 'Abd al-Ghanī al-Nābulusī (1050/1641–1143/1731)", *Journal of the Royal Asiatic Society of Great Britain & Ireland* 2, 1979, s. 109–122

- Sirriyeh, Elizabeth, *Sufi Visionary of Ottoman Damascus. 'Abd al-Ghanī al-Nābulusī, 1641–1731*, London & New York: Routledge 2011
- Smeds, Kerstin, *Helsingfors – Paris. Finlands utveckling till nation på världsutställningarna 1851–1900*, Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland 1996
- Socin, Albert, "Der arabische Dialekt von Mosul und Merdin", *Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft* 36, 1882, s. 4–12, 26–53, 237–277
- Socin, Albert, *Diwan aus Centralarabien. Gesammelt, übersetzt und erläutert. I. Texte nebst Glossen und Excurse. II. Übersetzung. III. Einleitung, Glossar und Indices. Nachträge des Herausgebers*, Hans Stumme (Hrsg.), Leipzig: B.G. Teubner 1900–1901
- Sorgenfrei, Simon, "Rumi rökt till filtret", *Perspektiv på islam. En vänbok till Christer Hedin*, Susanne Olsson och Simon Sorgenfrei (red.), Stockholm: Dialogos 2011, s. 224–230
- Sowayan, Saad Abdullah, *Nabaṭi Poetry. The Oral poetry of Arabia*, Berkeley & Los Angeles & London: University of California Press 1985
- Sowayan, Saad A., *The Arabian Oral Historical Narrative. An Ethnographic and linguistic analysis*, Wiesbaden: Harrassowitz 1992
- Sperl, Stefan, "Qasida form and mystic path in thirteenth century Egypt: a poem by Ibn al-Fāriḍ", *Qasida Poetry in Islamic Asia and Africa I. Classical traditions and modern meanings*, Stefan Sperl and Christopher Shackle (eds), Leiden & New York & Köln: Brill 1996, s. 65–81
- Spitta, Wilhelm, *Grammatik des arabischen Vulgärdialectes von Ägypten*, Leipzig: J.G. Hinrichs 1880
- Stavrou, Theofanis G. and Peter R. Weisensel, *Russian Travelers to the Christian East from the Twelfth to the Twentieth Century*, Columbus: Slavica Publishers 1986
- Steingass, Francis Joseph, *A Comprehensive Persian-English Dictionary, Including the Arabic Words and Phrases to Be Met with in Persian Literature*, London: Routledge & K. Paul 1892
- Stetkevych, Jaroslav, *The Zephyrs of Najd. The Poetics of nostalgia in the classical Arabic naṣīb*, Chicago & London: The University of Chicago Press 1993
- Stumme, Hans, *Grammatik des tunisischen Arabisch, nebst Glossar*, Leipzig: J.G. Hinrichs 1896
- Tageldin, Shaden M., *Disarming Words. Empire and the seduction of translation in Egypt*, Berkeley & Los Angeles & London: University of California Press 2011
- Tamari, Steve, recension av Elizabeth Sirriyeh, *Sufi Visionary of Ottoman Damascus. 'Abd al-Ghani al-Nabulusi, 1641–1731*, *Arab Studies Journal* 17, 2009, s. 173–176
- Tamari, Steve, "Arab national consciousness in seventeenth- and eighteenth-century Syria", *Syria and Bilad al-Sham under Ottoman Rule. Essays in honour of Abdulkarim Rafeq*, Peter Sluglett with Stefan Weber (eds), Leiden & Boston: Brill 2010, s. 309–321
- Tamari, Steve, "The 'alim as public intellectual: 'Abd al-Ghani al-Nabulusi (d. 1731 CE) as a scholar-activist", *Intellectuals and Civil Society in the Middle East. Liberalism, modernity and political discourse*, Mohammed A. Bamyeh (ed.), London & New York: I.B.Tauris 2012, s. 93–109

- el-Ṭanṭāvy, Mouḥammad Ayyad, *Traité de la langue arabe vulgaire. Collection de textes, d'expressions et de phrases avec traductions en français*, publiée avec la collaboration de Petr Ivanovich Desmaisons, Leipzig 1848 (nytryck Amsterdam: APA–Oriental Press 1981)
- Tavakoli-Targhi, Mohamad, *Refashioning Iran. Orientalism, Occidentalism and historiography*, Basingstoke: Palgrave 2001
- The Dīwān of Ibn al-Fāriḍ. Readings of its text throughout history*, a critical edition by Giuseppe Scattolin, *Textes arabes et études islamiques* 41, le Caire: Institut français d'archéologie orientale 2004
- The Mystical Poems of Ibn al-Fāriḍ*, translated and annotated by A.J. Arberry, Chester Beatty Monographs 6, Dublin: Emery Walker (Ireland) Ltd. 1956
- Trimingham, J. Spencer, *The Sufi Orders in Islam*, London & Oxford & New York: Oxford University Press 1973
- Ulrich Jasper Seetzen's *Reisen durch Syrien, Palästina, Phönicien, die Transjordan-Länder, Arabia Petraea und Unter-Aegypten* I–IV, Hrsg. und commentirt von Fr. Kruse, Berlin: G. Reimer 1854–1859
- 'Umar b. al-Fāriḍ, *Poèmes mystiques*, traduits et commentés par Jean-Yves L'Hopital, Damas: Institut Français d'Études Arabes de Damas 2001
- 'Umar Ibn al-Fāriḍ. *Sufi Verse, Sainly Life*, translated and introduced by Th. Emil Homerin, preface by Michael Sells, New York & Mahwah, New Jersey: Paulist Press 2001
- Valerga, Pietro, *Il Divano di 'Omar ben-al Fāre'd. Tradotto e paragonato col canzoniere del Petrarca*, Firenze: M. Cellini e C. 1874
- Voll, John O., "Linking groups in the networks of eighteenth-century revivalist scholars: the Mizjaji family in Yemen", *Eighteenth-Century Renewal and Reform in Islam*, Nehemia Levtzion and John O. Voll (eds), Syracuse: Syracuse University Press 1987, s. 69–92
- Wallerstein, Immanuel, *Europeisk universalism. Maktens retorik*, Stockholm: TankeKraft Förlag 2006
- Wallin, Georg August, "Notes Taken during a Journey through Part of Northern Arabia, in 1848", *Journal of the Royal Geographical Society* 20, 1851a, s. 293–344
- Wallin, Georg August, "Probe aus einer Anthologie neuarabischer Gesänge, in der Wüste gesammelt", *Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft* 5, 1851b, s. 1–23
- Wallin, Georg August, "Probe aus einer Anthologie neuarabischer Gesänge, in der Wüste gesammelt", *Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft* 6, 1852, s. 190–218, 369–378
- Wallin, Georg August, "Ueber die Laute des Arabischen und ihre Bezeichnung", *Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft* 9, 1855, s. 1–69
- Wallin, Georg August, "Ueber die Laute des Arabischen und ihre Bezeichnung", *Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft* 12, 1858a, s. 599–665
- Wallin, Georg August, "Bemerkungen über Die Sprache der Beduinen, auf Veranlassung des Aufsatzes von E.W. Lane: 'Ueber die Aussprache der arabischen Vocale u.s.w. Bd. IV, S. 170–186'", *Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft* 12, 1858b, s. 666–675

- Wallin, Georg August, *Skrifter 1. Studieåren och resan till Alexandria*, Kaj Öhrnberg, Patricia Berg och Kira Pihlflyckt (utg.), Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland 2010
- Wallin, Georg August, *Skrifter 3. Kairo och resan till Övre Egypten 1844–1845*, Kaj Öhrnberg, Patricia Berg och Kira Pihlflyckt (utg.), Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland 2012
- Wallin, Georg August, *Skrifter 4. Färderna till Mekka och Jerusalem 1845–1847*, Kaj Öhrnberg, Patricia Berg och Kira Pihlflyckt (utg.), Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland 2013
- Wallin, Georg August, *Skrifter 5. Norra Arabiska halvön och Persien 1847–1849*, Kaj Öhrnberg, Patricia Berg och Kira Pihlflyckt (utg.), Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland 2014
- Wallin, Georg August, *Skrifter 6. Resan hem via London 1849–1850*, Kaj Öhrnberg, Patricia Berg och Kira Pihlflyckt (utg.), Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland 2015
- Ward, Philip, *Travels in Oman on the Track of the Early Explorers*, Arabia past and present 21, Cambridge & New York: The Oleander Press 1987
- Watson, Janet C.E., ”Kaškaša with reference to Modern Yemeni Dialects”, *Zeitschrift für arabische Linguistik* 24, 1992, s. 60–81
- Watson, Paul, ”Ship found in Arctic 168 years after doomed Northwest Passage attempt”, *The Guardian*, 12.9.2016
- Webb, Peter, *Imagining the Arabs. Arab identity and the rise of Islam*, Edinburgh: Edinburgh University Press 2016
- Wezstein, Johann Gottfried, ”Sprachliches aus den Zeltlagern der syrischen Wüste”, *Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft* 22, 1868, s. 69–194
- Wild, Stefan, ”To our readers”, *Die Welt des Islams* 36, 1996a, s. 271–275
- Wild, Stefan, ”Islamic Enlightenment and the paradox of Averroes”, *Die Welt des Islams* 36, 1996b, s. 379–390
- Willmore, J. Selden, *The Spoken Arabic of Egypt*, London: David Nutt 1901
- Winter, Michael, ”Egyptian and Syrian Sufis viewing Ottoman Turks Sufism: similarities, differences, and interactions”, *The Ottoman Middle East. Studies in Honor of Amnon Cohen*, Eyal Ginio and Elie Podeh (eds), Leiden & Boston: Brill 2014, s. 93–111
- Woidich, Manfred, ”Das Ägyptisch-Arabische”, *Handbuch der arabischen Dialekte*, Wolf-dietrich Fischer und Otto Jastrow (Hrsg.), Wiesbaden: Harrassowitz 1980, s. 207–248
- Woidich, Manfred, ”Das Kairenische im 19. Jh.: Gedanken zu Ṭanṭāwī’s *Traité de la langue arabe vulgaire*”, *Dialectologia Arabica. A Collection of articles in honour of the sixtieth birthday of Professor Heikki Palva*, Studia Orientalia 75, Helsinki: Finnish Oriental Society 1995, s. 271–287
- Ze’evi, Dror, ”Back to Napoleon? Thoughts on the beginning of the Modern Era in the Middle East”, *Mediterranean Historical Review* 19, 2004, s. 73–94
- Zelenev, Evgenii I., ”Orientalism and the Russian geopolitical ambitions – the Middle East and Central Asia (18th–19th centuries)”, *St. Petersburg Annual of Asian and African Studies* 2, 2015, s. 13–25

Zetterstéen, K.V., *Jacob Gråberg af Hemsö som arabist*, Uppsala: Almqvist & Wiksell
1949

Zimmermann, Gerit, "Uzbekistan Arabic", *Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics*
4, Kees Versteegh (ed.), Leiden & Boston: Brill 2009, s. 612–623

 Elektroniskt material

Personlig e-post från professor Eugeni Zelenev
13.11.2002

Find Arabic manuscripts, British Library
www.bl.uk/help/find-arabic-manuscripts
9.11.2016

Institute of Oriental Manuscripts, S:t Petersburg
Publications
www.orientalstudies.ru/rus/index.php?option=com_publications&Itemid=75&pub=73
9.11.2016

Obituary. Frederick Ayrton, 1812–1873
www.icevirtuallibrary.com/doi/abs/10.1680/imotp.1874.22775
18.6.2016

Poems found in translation
Umar ibn Al-Farid, "Was that Layla's flame", translated by Z.A. Foreman
<http://poemsintranslation.blogspot.fi/2011/11/umar-ibn-al-farid-was-that-laylas-flame.html>
21.3.2016

Bildkällor

Finlands nationalmuseum: myntkabinettet 135

©Helsingfors stadsmuseum. Foto: Carl-Adolf Hårdh/Eugen Hoffers 147, 308–309

Library of Congress: Prints & Photographs Division, New York (LC-DIG-ppmsca-38112/
LC-DIG-ppmsca-04084/LC-USZ62-104848/LC-USZ62-76256/LC-DIG-matpc-17945/
LC-DIG-ppmsca-38130/LC-DIG-matpc-07228) 20–21, 30, 72–73, 109, 202–203, 237,
250–251

©Museiverket, Helsingfors 122

©National Portrait Gallery, London 89

Nationalbiblioteket, Helsingfors 50, 95, 166, 280, 393, 399, 400

©Svenska litteratursällskapet i Finland r.f. Foto: Janne Rentola 180